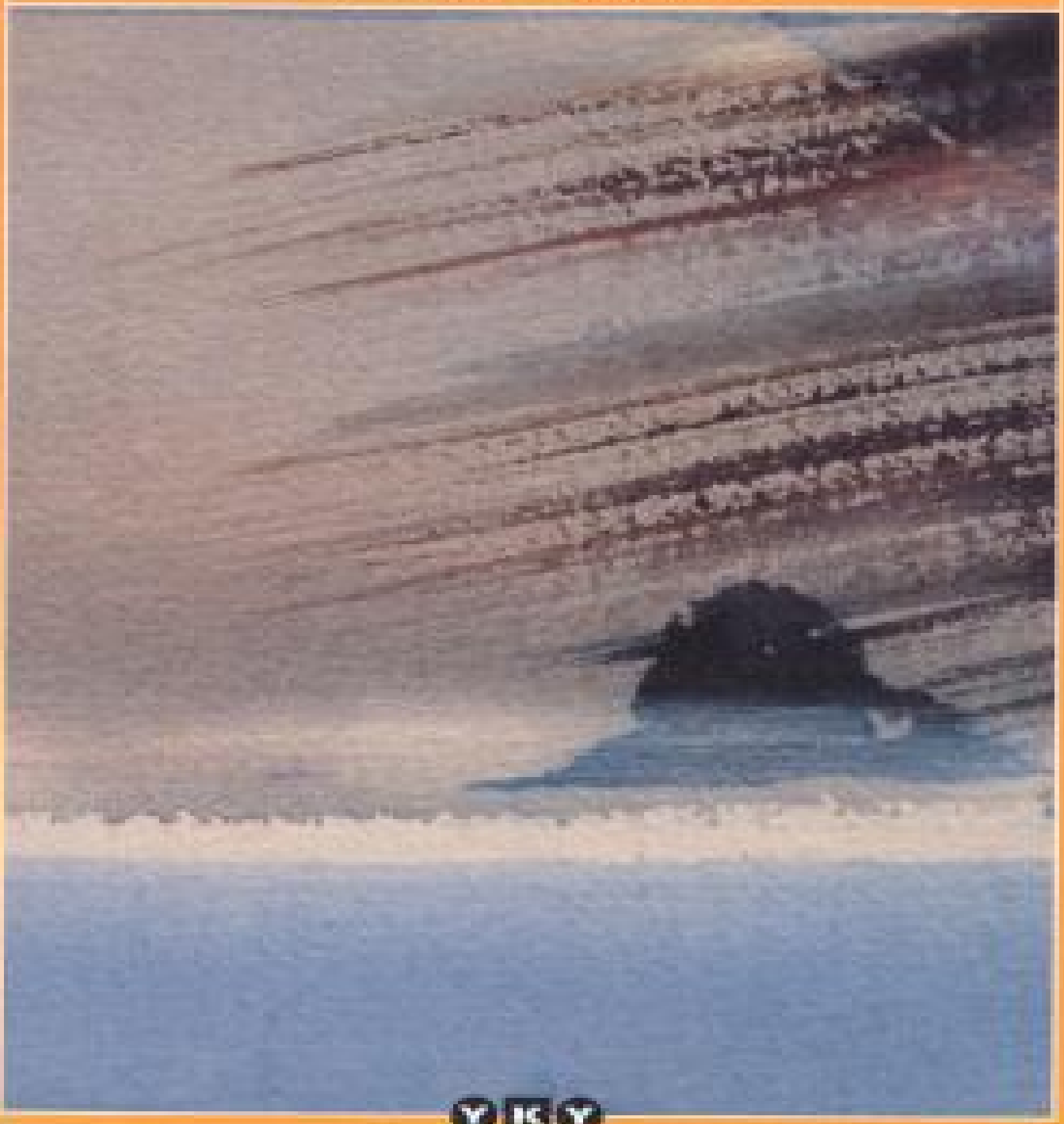
Yaşar Kemal

KARINCANIN SU İÇTİĞİ

Bir Ada Hikayesi 2

YKY

YAŞAR KEMAL

KARINCANIN SU İÇTİĞİ
Bir Ada Hikayesi 2

Roman

Yapı Kredi Yayınları - 1959
Edebiyat - 556

Karıncanın Su İçtiği - Bir Ada Hikayesi 2 / Yaşar Kemal

Kitap editörleri: Tamer Erdoğan
Düzelti: Eylül Duru

Kapak tasarımı: Yeşim Balaban

Baskı: Mas Matbaacılık A.Ş.
Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No:3 Kâğıthane-İstanbul
Telefon: (0212) 294 10 00 e-posta: info@masmat.com.tr

1. baskı: Adam Yayınları, 2002
2002-2003, Adam Yayınları
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Ocak 2004
6. baskı: İstanbul, Ocak 2009
ISBN 978-975-08-0707-3
Takım ISBN 978-975-08-0708-1

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2007
Sertifika No: 12334
Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.yapikrediyayinlari.com
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr
http://www.yapikredi.com.tr

KARINCANIN SU İÇTİĞİ

Bir Ada Hikayesi 2

Yaşar Kemal 1923'te Osmaniye'nin Hemite (bugün Gökçedam) köyünde doğdu. Komşu Burhanlı köyünde başladığı ilköğrenimini Kadirli'de tamamladı. Adana'da ortaokula devam ederken bir yandan da çırçır fabrikalarında çalıştı. Ortaokulu son sınıf öğrencisiyken terk ettikten sonra ırgat kâtipliği, ırgatbaşılık, öğretmen vekilliği, kütüphane memurluğu, traktör sürücülüğü, çeltik tarlalarında kontrolörlük yaptı. 1940'lı yılların başlarında Pertev Naili Boratav, Abidin Dino ve Arif Dino gibi sol eğilimli sanatçı ve yazarlarla ilişki kurdu, 17 yaşındayken siyasi nedenlerle ilk tutukluluk deneyimini yaşadı. 1943'te bir folklor derlemesi olan ilk kitabı Ağıtlar'ı yayımladı. Askerliğini yaptıktan sonra 1946'da gittiği İstanbul'da Fransızlara ait Havagazı Şirketi'nde gaz kontrol memuru olarak çalıştı. 1948'de Kadirli'ye döndü, bir süre yine çeltik tarlalarında kontrolörlük, daha sonra arzuhalcilik yaptı. 1950'de komünizm propagandası yaptığı iddiasıyla tutuklandı, Kozan cezaevinde yattı. 1951'de salıverildikten sonra İstanbul'a gitti, 1951 – 63 arasında Cumhuriyet gazetesinde fıkra ve röportaj yazarı olarak çalıştı. Bu arada 1952'de ilk öykü kitabı Sarı Sıcak'ı, 1955'te kendisine büyük bir ün kazandıran ilk romanı İnce Memed'i yayımladı. 1962'de girdiği Türkiye İşçi Partisi'nde genel yönetim kurulu üyeliği, merkez yürütme kurulu üyeliği görevlerinde bulundu. Yazıları ve siyasi etkinlikleri dolayısıyla birçok kez kovuşturmaya uğradı, 1967'de haftalık siyasi dergi Ant'ın kurucuları arasında yer aldı. 1973'te Türkiye Yazarlar Sendikası'nın kuruluşuna katıldı ve 1974 – 75 arasında ilk genel başkanlığını üstlendi. 1988'de kurulan PEN Yazarlar Derneği'nin ilk başkanı oldu. 1995'te Der Spiegel'de yayımlanan bir yazısı nedeniyle İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yargılandı, aklandı. Aynı yıl Index on Censorship'te yayımlanan "Türkiye'nin Üstündeki Karabulut"

başlıklı yazısı dolayısıyla 1 yıl 8 ay hapis cezasına mahkûm edildi, cezası ertelendi.

Şaşırtıcı imgelemi, insan ruhunun derinliklerine nüfuz eden kavrayışı, anlatımının şiirselliğiyle yalnızca Türk romanının değil dünya edebiyatının da önde gelen isimlerinden biri olan Yaşar Kemal 1973'ten bu yana Nobel Edebiyat Ödülü adayıdır. Yapıtları kırka yakın dile çevrilen Yaşar Kemal, Türkiye'de aldığı çok sayıda ödülün yanı sıra yurtdışında aralarında Uluslararası Cino del Duca Ödülü (1982), Légion d'Honneur nişanı Commandeur payesi (1984), Fransız Kültür Bakanlığı Commandeur des Arts et des Lettres Nişanı (1993), Premi Internacional Catalunya (1996), Alman Kitapçılar Birliği Frankfurt Kitap Fuarı Barış Ödülü'nün (1997) de bulunduğu 19 ödüle değer görüldü.

Deniz o kadar durgun, o kadar durgundu ki
karıncalar su içerdi.

Karadeniz balıkçı deyimi

Sevdiğim Thilda Kemale özlemle

1

Kayık gecenin içinden yavaş yavaş çıktı. Deniz süt beyazdı. Gökte üst üste kayan yıldızlar bir ışık patlamasıyla denize dökülüyordu. O anda da ince bir sisin arkasından belli belirsiz bir ada ortaya çıktı. Kayıktaki adam yavaşça kürekleri denize indirdi. Olduğu yerde bir süre durdu kaldı. Sağa sola yorgun bakıyordu. Arka arkaya üç balık fırladı havaya. Üçü de pembe bir pırıltıdaydı. Üç yerden arka arkaya üç kuş sesi geldi. O anda da deniz menekşeye kesti.

Yorgun adam dirildi, küreklere yapıştı. Deniz daha da beyazladı. Kürekteki adam bir ışığa girdi çıktı. Karşı dağın başı ağarır gibiydi. Gözlerinin önünden incenin incesi al bir çizgi uğunarak uçtu gitti. Şaşkına dönen adam gene kürekleri bıraktı. Adanın burnundaki nar bahçesinin tepeleme yığılmış çiçeklerinin alı denizin dibine çökmüştü. Denizden arka arkaya üç balık fırladı, üçü de al bir çizgide parladı söndü. Seher yeli ılık, tuzlu bir deniz kokusu getirdi kıyılardan, ot, kekik, adaçayı, çiçek kokusuna karışmış.

Başıboş kalmışcasına kayık döne dolaşa kıyıya kadar gitti, kayığın burnu kayalıklara vuruncadır ki adam kendine geldi, ayağa kalktı. Kayık belli belirsiz sallanıyordu. Menevişlemiş deniz, mosmor olmuş karşı dağ, dağın başından ucu gözüken bakır rengi güneş, çok uzaklarda tüten bir gölge ardında kalmış, kalmış da gelip denizin ortasına oturmuş sallanan ulu bir ağaç, alacakaranlıkta kıyıya sıralanmış, bir yitip bir ortaya çıkan, bir büyüyüp bir küçülen, bir, ince bir sisin ardında kalan evler, evlerin arkasından gözüken hayal meyal tepe.

Küçük bir akıntı kayığı kıyıdan aldı usuldan içerilere çekti. Kayık arada bir de kendi yöresinde dönüyordu. En küçük bir dalga gelip de kayığı sallasa adam düşecekti. Adam bir düşte, bir hayaldeydi. Bir türlü kendini toparlayamıyordu. Gözlerinin önünde karmakarış olmuş, üst üste yığılmış, gözlerini kamaştıran ışıklar, denizin dibine çökmüş serilmiş, üst üste yığılmış, bir yitip bir ortaya çıkan nar çiçekleri. Menevişlemiş balıklar denizin üstünde oynaşıyorlardı.

Ortalık bir ışıltıya kesiyor, iliklerine kadar ışığa giriyor çıkıyor, karanlığa düşüyor, hemencecik de bir maviye dönüşüyordu. Dört bir yan maviye kesmişken az ötesinde arka arkaya, pul pul menevişli üç balık fırladı, ince bir yel esti, denizin yüzü kırıştı.

Adam, bu düşün içinde küreğe oturdu, kayığını yarların altındaki kumların üstüne çekti. Yardan yukarıya çıktı, nar bahçesinin içine girdi. Nar bahçelerini iyi biliyordu. Arılar çiçeklere çokuşmuş dünya uğulduyordu. Uğuldayan, ışıktan kanatları titreşen arıları görünce kendine geldi ya, yorgunluktan ölüyordu. Az daha ayakta kalsa pat diye yere düşüp kendinden geçecekti. Tam başının üstünden hangi yönden geldiğini göremediği üç sarıasma geçti. Adam, sarıasmaların çıkardığı esintiyi ensesinde duyumsadı. Bu kuşların hiçbir sarıya benzemez, nar çiçeklerinin üstünde balkıyan, insanın içini ışıtan sarısı, bütün korkuları içinden söktü aldı, onu yudu arıttı, pırıl pırıl etti. Birinci adımı attı, İkinciyi atarken dizüstü çöktü, sağ yanına düştü, etine değen, acıtan belindeki tabancayı öne aldı, hemencecik de uyudu.

Gün ışımadan denizdeki kayığı gördü Vasili... Kürekler usul usul inip kalkıyor, menevişli denizde belli belirsiz bir yitiyor, epeyi bir süre sonra, bir gözüküyordu.

Vasili çeşmeden çaydanlığı doldurdu, ocağa sürdü. Ocak köz bağlamıştı.

Önce Lena indi evden, ardından da Poyraz Musa. Musa, Vasiliye bir tuhaf baktı, "Sende, bir hal var bu sabah Vasili," dedi.

"Neremden belli?"

"Halin bir tuhaf bu sabah."

"Alacakaranlıkta bir kayık gördüm belli belirsiz. Bu yana geliyordu. Sonra da gözden yitti gitti. Belki de sisin içinde kaldı."

"Eeee, ne olmuş yani?"

"Senin gelişine benziyordu."

Kürekler bir iniyor, neden sonra bir kalkıyor muydu? Kürekleri çeken adam çok mu yorgundu, yorgunluktan ölüyor muydu, kolları kopuyor muydu, gözlerinden uyku akıyor muydu, gözleri mavi, saçları sarı, omuzları geniş, yüzü gamzeli, burnu kartal gaga mıydı? Bu adam adaya çıkmadıysa nereye gitmiş olabilirdi?

Vasili çayını bir solukta içer içmez ayağa kalktı, yel değirmenine yürüdü. Değirmenin içi küf kokusu gibi bir kokuyla koktu. İkinci kata çıktı, pencereye oturdu. Ne yeşil, ne pembe başörtüsü gözüküyordu taban tahtalarının üstünde. Burun kanatları titredi açıldı, kızgın, terlemiş memelerin kokusu da gelmedi.

Değirmenden çıktı, mağaraya gitti, içine girmeden geriye döndü, yarların üstbaşından nar bahçesine yürüdü. Nar çiçekleri al al dalgalanır, binlerce uğuldayan arının kanatlarından fışkıran ışık kıvılcımlarını alır menevişli denizin üstüne akarken bahçeye girdi. Bahçeye girer girmez, ak benekleri küçük küçük lacivert bir yılanın karınca katarının üstünden akarak bir çalı kümesinin içine girip yittiğini gördü.

Vasili, yılanın yittiği çalı kümesinin yöresinde birkaç kez döndü, oraya buraya bakındı, çalıyı tekmeledi ödü koparak. Yılan gözükmedi. Öbür çalıları ayırarak köklerine baktı, hiç bir yerde yılanı göremedi. Ak benekli upuzun lacivert yılan yitip gitmişti! Yardan aşağı denizin kıyısına indi. Yarların dibi kimi yerde üç, beş, kimi yerde yirmi beş kulaç kumluktu. Kumların üstünde bir süre dalgın, endişeli yürüdü. Bu gelen adam gizli geldiğine göre o adamdı. Kayığını nereye saklamış, kendisi hangi kovuğa girmişti? Endişesi gittikçe artıyor, kızgınlığa dönüşüyordu. Yarda, toprağa kazılmış yer yer aşınmış merdiveni gördü, merdivenin altında ayak izleri. İzler küçük buruna kadar gidiyordu. Yüreği hop etti. İçinden bir ışık geldi geçti. Nar çiçeklerinin alı denizin dibine çökmüş, kırmızı ipiltiler kayalıklarda oynaşıyordu. Burnu döndü, o anda da kayığı gördü, "Burada", dedi bağırırcasına. Eve doğru, kumların üstünden, koşmaya başladı. Kırmızı

benekli kayalığı çıkarken bir çiçek gördü. Moru mavisi ışıl ışıl yanıyordu. Çanakkalede, büyük bir çatışmada yeşil, çimenli bir çukurun içinde yatarken böyle bir çiçek görmüş, hayran bakarken bir top güllesi gelmiş az ilerisine düşmüş, toprak, yeryüzü, gökyüzü sallanmış, çığlıklar, iniltiler dünyayı doldurmuş, kollar, bacaklar, başlar, gövde parçaları, kan her bir yana saçılmış, Vasili bir ara derin bir karanlıkta kalmış, önündeki mavi çiçek keskin bir ışığın ortasına oturmuş, mavisi büyüdükçe büyümüş, yayılmış, Vasili gözünü açtığında omuzundan sızan kan mavi, mor parıltıya karışmış. Ardından da kızıl kanı görmüştü.

"Buldum," dedi Vasili, "buldum. İşte onu buldum. Adaya gelen o adamın kayığını gördüm. Kumların üstünde. O adam."

"Ne biliyorsun o adam olduğunu?"

"O adam değilse neden gizli geliyor adaya? Gördüm onu, tıpkı senin gibi ürkek çekiyordu kürekleri. Deniz de apak olmuştu. Sonra da menevişledi. Değirmene de baktım, o, orada yoktu."

"O adamdır," dedi Lena. "İçime doğdu o adamın bu günlerde geleceği. Düşümde de gördüm. Bir de düşümde ermiş Tanasinin kaçıp geleceğini gördüm."

Poyraz Musa salt acı acı gülümsedi.

Silahlarını kuşanıp adamı aramaya çıktılar.

"Bu adamda azıcık akıl varsa nar bahçesine saklanmaz."

Poyraz Musa susup düşünüyordu.

Vasili önde, o arkada tepeye vardılar. Yukardan bütün adayı gözden geçirdiler.

Adam iskeleye gelirse Lena ne yapar ne eder onu göndermezdi.

"Mağaraya..."

"Baktım," dedi Vasili.

Sonunda nar bahçesine yöneldiler. Nar bahçesine gelince en küçük bir çıtırtı bile çıkarmadılar. Fısıltıyla olsa da konuşmadılar. Nar bahçesini ağaç ağaç sessiz dolaştılar. Bir tek kuş bile yoktu bahçede. Ortalığı binbir renkli, kanatları

binbir ışıkta kıvılcımlanan eşekarıları almıştı. Lacivert renkli, benekli yılan, yaşlı nar ağacının ardından önlerine çıktı, ağır ağır yarların kayalığına gidiyordu. Yılan bir ara çimenlerin üstünde durur gibi etti, azıcık da başını kaldırdı onlara baktı.

Poyraz, usulcana:

"Vasili," dedi, "değirmendeki kırlangıç yuvasını gördün mü?"

"Gördüm," dedi Vasili şaşırarak.

"Civcivleri büyümüş mü?"

"Bilmem," dedi Vasili. "Daha, kocaman açılmış şamatacı ağızları sarıydı."

"Daha uçmalarına çok var demek."

"Çok var."

"Yılanlar yuvaya çıkıp yavruları yiyemezler, değil mi?" Vasili güvenli bir sesle:

"Yiyemezler," dedi.

"İyi öyleyse."

Poyraz rahat bir soluk aldı.

Az sonra ikisi birden zınk, diye durdular. Adam, dizlerini karnına çekmiş, kıvrılmış uyuyordu. Bir kolunu başının altına, öbürünü de üstüne koymuştu.

"Ne yapacağız?" diye sordu Vasili.

"Hiçbir şey."

Vasili tabancasını çekmişti.

"Ne o Vasili?"

Sesi alaycıydı.

"Ne olacak, bu o adamdan başkası olabilir mi?"

"Bilinmez."

"Nasıl bilinmez, sen o adamı hiç görmedin mi?"

"Görmedim."

"O gördüklerinden, seni kovalayanlardan biri olamaz mı?" "Olabilir."

"Eeeeee?"

"Sen, uyurken hiç adam öldürdün mü Vasili?"

Vasili iyice şaşkınladı.

"Öldürmedim."

"Öyleyse sok o tabancanı yerine."

"Şimdi ne yapacağız?"

"Şu ileriye, şu kocamış nar ağacının altına oturup uyanmasını bekleyeceğiz. Önümüzde koca bir kaya var, görüyor musun?"

"Görüyorum."

Yere oturup sırtlarını nar ağaçlarına dayadılar.

"Demek yılanlar duvarlara tırmanıp kırlangıç yavrularını yiyemezler."

"Yiyemezler."

"Demek yutamazlar. Bizim oralarda yılanlar dadanmışlardı kırlangıç yuvalarına."

"Sizin evlerin duvarları düz duvar değilmiş."

Aralarında kırlangıç yuvaları ve yılanlar üstüne kıran kırana bir tartışma başladı.

Poyraz Musa, yumuşacık:

"Biliyor musun Vasili, yılanların kökünü leylekler kurutur. Bir yılan ne kadar uzun olursa olsun..." Duruyor, dudaklarını yalıyor, oraya buraya, yatan adama, eşekarılarına, sarıcaarıların peteklerine, karıncalara, renk renk kabuklu uçan böceklere, yapraklarda gezinen kırmızı, kara benekli uğurböceklerine bakıyor, "Biliyor musun Vasili," diyordu, "bir leylek yerde sürünen bir yılanı görmesin, leylek ne kadar uzak gökte olursa olsun yerdeki otların, ekinlerin içindeki yılanı görüp üstüne iner, kuyruğundan tutar alır göklerin en yükseğine götürür, gagasındaki yılanı oradan bırakır, yere düşen yılanın beli kırılır, kıpırdayamaz, leylek de gelir onu yer. Onlar yesinler bakalım kırlangıç yavrularını!"

"Bizim buralara hemen hemen hiç leylek gelmez."

"Leylek her yere gelir. Leyleğin gelmediği bir yer olur mu?"

"Demek ki olurmuş. Burada yılan çok."

"Leylek de çok gelecek."

Uyuyan adam içini çekerek sağından soluna döndü.

"Bak uyanıyor."

"Yılan çoksa burada, çok da leylek olur."

"Yok," dedi Vasili.

"Var."

"Olsun," dedi Vasili.

"Değirmenin duvarını hiçbir yılan çıkamaz."

"Çıkamasın," dedi Vasili. "Çıkamazsa çıkamaz. Çıkamazsa yavrular yuvadan yere düşer."

"Anaları da alır onları yerden yuvaya çıkarır."

"Yavrular, anaları dışardan gelirken ağızlarını açarak nasıl da kıyameti koparırlar. Ana, yavrunun ağzına yiyeceği koyuncaya kadar ağızlarını sonuna kadar açıp basarlar yaygarayı. İnsanoğlunun bebeleri gibi. İnsanoğlunun bebeleri hele bir iyice aç kalsınlar da gör onları. Koskocaman ağızlarında kırmızı dilleri titreyerek şişer, verirler dünyayı velveleye."

"Bebekler güzeldir," dedi Poyraz.

"Güzeldir," dedi Vasili.

Başlarını önlerine eğdiler, bir süre konuşmadılar.

Neden sonra, içini çekerek:

"Bebekler güzeldir," dedi Poyraz biraz utangaç. "Pınarın içinde balık var mı?"

Vasili düşündü:

"Bilmem," dedi, "var mı, yok mu bilmem, o gözle hiç bakmadım."

"Kaba Ada..."

"Bir cennet."

"Oraya gidelim mi?"

"Çok zeytin ağacı var o adada. Her birisi bir çınar kadar. Bir de aşılarsan her birisi beş yüz okka zeytin verir. Düzlüğü de çok geniş."

"Kaç keçi var orada? Biliyorum, Hızır aleyhisselamın o mavi keçileri kesilemez, eti yenmez, sütü de mi içilmez?"

"Bir papaza, bir hocaya sormak gerek," dedi Vasili.

"Sütleri içilir," diye diretti Poyraz. "Neden içilmesin?"

"Bilemem," dedi Vasili.

Adam, bir yanından öbür yanına gene döndü pofulayarak. Bir tuhaf da iniledi. Başı beladaki kişiler uykuda hep böyle

inilerler, diye düşündü Poyraz. Uyuyan adama gözünü dikti. Yüzünün yarısı gözüküyordu. Uzun sarı bıyıklarının arasına çimen yaprakları girmişti.

Ak benekli lacivert yılan kayalıklardan çıktı, başını kaldırır, kırmızı dilini çıkarır gibi etti, uyuyan adamın üstüne aktı, ayağının ucundan başına doğru döndü, yarı beline kadar kalktı,kırmızı dilini çıkardı, adamın başına kadar uzandı, kulağını kokladı, Vasili, yerden bir taş kaptı ayağa kalktı, "Sokacak!" Poyraz, onu ayaklarından tuttu:

"Otur," dedi, "sokmaz. Uyuyan insanı yılan bile sokmaz."

Vasili bayağı heyecanlanmıştı. Elindeki taşla olduğu yere geri çöktü.

Yılan, uyuyan adamın dört bir yanında dönüyordu. Kimi duruyor, başını kaldırıyor, kırmızı çatal dilini çıkarıyor, hışılıyor, sonra da başı yukarda bir süre kıpırdamadan öylece duruyor, sonra çözülmüşcesine indiriyor, belli belirsiz akıyordu.

"Yani şu Hızırın keçileri hiç çoğalmıyorlar mı?"

"Çoğalmaz olurlar mı, çok güzel oğlakları olur, açık, ince mavi, kıvırcık."

"Onları kimse yemediğine göre çoğala çoğala, adayı ağzına kadar, iğne atsan yere düşmeyecek, kayalıklarda, düzlükte adım attırmayacak kadar doldurmazlar mı?"

"O zaman açlıktan ölürler. Belki, belki kendi kendilerine azalıyorlar."

"Bunları bu adada yiyecek kurt yok, canavar yok, insan da yok."

"Belki kartal var. Bizim oralarda kartallar oğlakları kapar kaldırır götürürler."

"Bu denizin ortasında kartal nerede?"

"Öyleyse?"

"Öyleyse, şu denizin altı var ya, gemi, balıkçı teknesi ölüleriyle dolu."

"Ne oluyor da?"

"Bilmiyorlar bu keçilerin Hızırın keçileri olduğunu gemiciler. Adanın önüne gelince gemiler, keçiler kayalıkların

üstüne dizilip seyre çıkıyorlar onları. Gemiciler de demir atıp, derde deva diye adı çıkmış keçilerden beş altısını yakalayıp demir alıyorlar. İlk keçiyi keser kesmez de deryalar ermişi Hızır aleyhisselam birden bir fırtına çıkarıyor, deniz karmakarış oluyor, gemiyi içine çekiyor. Hızırın keçilerine kim dokunursa daha adadan bir mil uzaklaşmadan, deniz ortadan ikiye biçilip gemiyi içine alıp dibe indirince kapanıveriyor. Çok gemi, çoook balıkçı teknesi yatıyor denizin dibinde şimdi, bu keçiler yüzünden."

"Gemicilerin yakaladıkları keçiler ne oluyor?"

"Onlar kurtuluyorlar. Hızır onları denizlerin neresinde bulursa bulsun yakalayıp Kaba Adaya geri getiriyor. Allah göstermesin, keçilerine bir Allahın bir kulu dokunmasın!"

"Buldum," dedi Poyraz, "buldum, Hızır keçilerini kesip kendi yiyor. Diyorlar ki, mavi keçilerin eti çok lezzetli olurmuş."

"Ermişler yemek yer mi?" diye sordu Vasili.

"Yerler," dedi Poyraz. "Onlar melek değil insandır. İnsanlar keçi eti yerler. Hele mavi keçi etine bayılırlar."

Yılan başını uyuyan adamın bacağının üstüne koymuş uyumuştu.

"Bak," dedi Vasili, "bak, şimdi adam uyanınca, yavaş yavaş üstüne güneş geliyor, güneş yakmaya başlayınca uyanır, o da kıpırdayınca yılan onu sokar öldürür."

"Sokmaz."

"Sokar."

"Ne biliyorsun, sen bir yılan oynatan mısın?"

"Bizim buralarda yılan çok olur. Bu benekli yılanlar da sokar sokmaz hemen öldürürler."

Poyraz ayağa kalktı, arkasından Vasili... Bir iki adım atıyorlar arkaya dönüp, sonra hemen geriye dönüp duruyorlardı. Üstünde yılan uyuyan adam onları sanki büyülemişti. Bir süre böyle nar bahçesinin içinde, dolaylarında dolandılar, geldiler adamın bir adım ötesinde durdular. Yılan başını bacaktan aşağıya sarkıtmış, laciverdini

yöreye dağıtıyor, adamsa düzgün düzgün soluk alarak uyuyordu.

"Bunun üstüne güneş değse de uyanmaz," dedi Vasili. "Yılanını da kucağına almış bak nasıl uyuyor!"

"Uyuyor," dedi Poyraz.

Ayakları onları aldı eve götürdü. Lena onları bozuk, korkmuş bir sesle karşıladı: "Neredeydiniz şimdiye kadar, ne yaptınız?"

"Bir yılan gördük," dedi Poyraz.

"Aman oğlum ne yaptınız, bu adada çok çok yılan var. Yaz gelince üst üste dolaşırlar. Hele bir, bir yılan var ak benekli, güneşte yanar döner, ışık saçar. Bir sokarsa da... çok adam, çok çocuk öldürdü yılan bu adada, öteki adalarda da. Olmaz, bir daha gitmeyin ak benekli uzun yılanların arasına. Oturun, yemeğinizi getireyim de yeyin."

"Ana gene..."

"Çok güzel bir yahni yaptım. Bir de pilav."

Poyraz, burnunu havaya dikti, bir at gibi burun delikleri genişleyerek havayı içine çekti.

Oooh, mis gibi kokuyor. Eti nereden buldun?"

"Vasili dün üç kuş getirdi."

"Sarıasma," dedi Vasili.

Yemeği iştahla yediler. Poyraz yukarıya odasına çıktı, soyunmadan yatağına uzandı, gözlerini tavana dikti, "Emir doğru söylemiş demek ki, yılanın deliğinde, kuşun kanadının altında da olsam gelip beni bulurlarmış," diye kendi kendine söylendi. Vasili çaktı mı acaba, diye de düşündü. Her şey apaçıktı, Vasili gibi her şeyi ıncığına cıncığına kadar bilen bir cin hiç çakmaz mı? Adamı görür görmez gözleri çakmak çakmak oldu.

Ne yapmalı? Belki de bir gariban. Bedevi şeyhinin adamı değil belki de... Şeyhin adamı değil de niçin gizli geldi bu ıssız adaya? Nasıl geldi de buldu bu adayı? Kim bilir kaç aydır arıyordu fıkara. Silahşör. Bunları ta çocukluklarından beri böyle yetiştirirler. Önce, yıllarca atıcılık talimi yaptırırlar, sonra iz sürmeyi, insan ilişkilerini, insanları tanımayı,

saklanmayı, kaçmayı, kasabalarda, şehirlerde, büyük otellerde yaşamayı, Arabistanda, İranda, Anadoluda ilişki, dünyada ilişki kurabilecekleri kişiyi, nasıl bulacaklarını öğretirler. Bunlar, vuracakları insanı vurduktan sonra kaçmazlar. Ölünün başında, başlarına gelecekleri beklerler. Doğuda bu bir gelenektir. Kanlı, ölünün başında beklerken ya gelir onu paramparça eder, parçalarını köpeklere atarlar ya da zindana götürürler. Bu, baldırının üstünde yılan uyuyan adam işte böyle adamlardan biridir. Ne yapmalı? Hiçbir umar bulamıyordu. Adamı öldürüp yok etmek hiçbir işe yaramazdı, adayı bir kez bulmuşlardı.

Karmakarış düşler içindeydi. Bir, adamı öldürüyor, karanlığın dibine kadar iniyor, bir, bu adam serserinin biridir, bu iki, içi ışıyor, karanlığın dışına çıkıyor, sonra gene karanlığın dibine hızla iniyor, ölümü, sonsuzluğu, ölümünün üstünden binlerce, milyarlarca yıl geçeceğini, kendinden bir toz zerresi bile kalmayacağını, yokolacağını, sonsuzluk bile bir şey, sonsuzluktan da öte bir şey varsa... İşte bu delikanlı araya araya bu adayı bulmuş, ya ölecek, ya öldürecek. İnsan hiç ölmek ister mi? Öldürmek de ölmek gibi bir şey. İnsan, ne için olursa olsun hiç öldürebilir mi, bu üç!

Yatağının üstünde karnına doğru bir yerde turuncu kedi, tüylerinde ışıltılar kıvrılmış uyuyordu.

Öldürür, dedi. Ve birden, titredi, ürperdi, sonsuza, yokluğa ulaşamadı. Aklını kaçıracaktı, sonsuzluk da gitti. Durmadan, durmadan gidiyordu sonsuzluk.

İnsanların bütün delilikleri, gaddarlıkları bu ölüm korkusu, bu yokoluş yüzünden mi? Ne demişti Vasili, ölüm korkusundan kaçtım papaz okulundan. Orada insanın üstüne dört yandan ölüm, karanlık yağıyor, insanın, yoğun karanlık içinde eli ayağı çözülüyor, insan ölümden ne kadar korkarsa o kadar da ölüm mü istiyor, yalan.

Farkına vardı ki yorganın üstüne yatmış uyumuş kedi veryansın ediyor mırıltıyla. Bu sırada da içeriye Lena girdi:

"Kalk," dedi, "yavrusu, o adam geldi. Senin beklediğin o adam."

Poyraz, gülümseyerek:

"Demek o geldi? Şimdi ne yapacağız o adamı?"

"Öldür o adamı. Hemen öldür. Çok kazılmış mezar var. Oradan vapurlar dolusu getirilen yaralı askerler için kazılmış. Hani her vapur geldikçe önceden mezar kazıyorlardı. Her gün çok yaralı asker ölüyordu. Öldür onu yavrusu. O seni öldürmesin."

"Belki o değil Ana."

"Sen ne bilirsin o değil, karnının üstünde nah bu kadar tabanca var. O değil olur mu? Gözleri de yılan gözleri gibi. Çakır diyorlar sizin Türkler. Çakır, çok uğursuz."

Yastığın altındaki çıplak tabancayı kaptı Poyrazın eline verdi. Poyrazın elleri titriyordu, bu, Lenanın gözünden kaçmadı.

"Hemen şimdi öldür onu, aşağı iner inmez. O seni öldürecek. Sen öldürmezsen onu. Vasili öldürür onu. O, çok öldürdü Çanaklıkalede. Alıştı."

Bu sözleri Lena Rumca söyledi.

"O adam ya Rumca anladıysa?"

"Hadi sen de oradan, benimle dalgasın geçirme Poyrazimu." Poyraz önde, kedi arkada merdivenlerden indiler, Lena yukarda kaldı. Çok kan, çok ölüm görmüştü, artık yüreği kan, ölüm götüremezdi. Kulağı tetikte, kurşun seslerini bekledi. Keşki Poyraz bu adamı öldürmeseydi. Öldürmese olur muydu, o Poyrazı öldürmeye gelmişti. Belki o adam değildi, Poyrazı da öldürmeye gelmemişti? O zaman günah değil miydi şu gencecik adama, onun anası babası yok muydu? O kimdir, bilir onu Poyraz. O, ne cindir! Nasıl yumuşattı Vasiliyi, iki günde muma çevirdi. Onu öldürmeye gelecek adamı da ona gizli, onun kulağına söylerken duymuştu Lena. İşte bunu söyleyince de bir iyice onunla kardeş olmuştu Vasili. Böyle bir şey ancak en güvenilen insana söylenir. Vasili sevincinden uçmuş, kalkmış yerinden Poyraza sarılmış, gözlerinden yaş dökmüştü:

"Demek bana bu kadar güvendin?"

Poyraz, insan adam, bu sözlere hiçbir karşılık vermemişti. Poyraz çınarın altındaki kerevete oturmuş adamı gördü, yüzüne şöyle bir baktı, sarışın adamın yüzünün bakırlığı çöl bakırlığıydı. Çöl adamları bir imbikten çekilmişcesine biribirlerine benzerlerdi.

Adam Poyrazı görünce ayağa kalktı. Onunla birlikte Vasili de kalktı.

"Hoş gelip safalar getirmişsin."

"Sağ olasın."

"Vasili, konuğumuz kuru tahta üstüne oturmuş, minder yok mu?"

Vasili eve yöneldi. Lena onu merdivenin altında karşıladı.

"Ne oldu Vasili, o adam değil miymiş?"

"O adam."

"Siz ne yaptınız öyleyse?"

"Sanki babasının oğlu, neredeyse kucaklayıp öpecek. Sanki babasının oğlu!"

"Deli bu adam. Sen öldür onu, hemen!"

"Kızar, istemez. Sen kahve getir üçümüze de."

"Üçünüze de, öyle mi, ahmaklar!"

Vasili minderleri almış çıkarken, öfkeden çatlayacak duruma gelmiş Lenanın homurtularını duyuyordu.

Biraz sonra gümüş bir tepsi içinde kahveleri getiren Lena, hiçbirisinin yüzüne bakmadan gitti ötedeki çınarın altındaki kanepeye oturdu. Adamın korkunç gözlerinden gözlerini ayıramıyordu. Büyülenmişcene bakıyordu, bu keskin, ölüm kusan gözlere. Gözler bir kararıyor, bir utanıyor, bir öfkeleniyor, kıvılcımlar saçıyor, bir düşüncelere dalıyor, yumuşuyor, Poyraza hayran bakıyor, bir, kudurmuş kaplan gözleri oluyor gözleri, Poyrazı parçalayacak, bir ejderha gözleri, yalım fışkıran...

"Hoş geldin yolcu, nerden geldin, nereye gidiyorsun? Adını bağışla."

"Çok uzaklardan geldim, çok uzaklara geri döneceğim. Adım Kerim."

"Gezgin misin yolcu?"

"Öyle bir şey. Ne sayarsan say. Buralarda amcamın bir oğlu yitmişti. Askerden kaçtığını, şu karşı dağlara düştüğünü biliyoruz."

"İzini buldun mu?"

"Hemen hemen... Bu adada üçünüzden başka bir kimse var mı?"

"Var," dedi Poyraz, öbür kanepenin üstünde bir yeşil böcekle oynayan kediyi gösterdi gülerek, "var. İşte orada oynuyor, Abbas."

Poyrazın ağzından Abbas sözcüğü dökülür dökülmez adamın yüzü karıştı, gözleri bir yandı bir söndü, yüzünü bir mutluluk kapladı. Ağzından bir, "buldum, buldum," çıktı. Bu sözleri Kerim öylesine bir korkuyla yuttu ki kimsecikler bir şey anlamadı. Yalnız, gözlerini onun yüzünden ayırmayan Lena Ana, onun dudaklarının kıpırdayışından çok önemli bir şeyler söylediğinin farkına vardı.

Adam bundan sonra kediyi kucağına almış, düşüncelere dalmış gitmişti. Yumulmuş, yöreyle ilişiğini kesmişti. Ne söyleseler duymuyor, duysa da konuşmuyordu, kendi kendine, "buldum," demekten başka.

Yemek sofrası kuruldu. Tereyağlı bulgur pilavı güzel koktu, Kerimi yemeğe çağırdılar, yemeğe el süremedi, elinde ekmek kalakaldı.

Kadri Kaptanın teknesi patpatlarla iskeleye yanaştı, Melek Hatun tekneden atladı çınarların altına geldi.

"Afiyet olsun."

Ayağa kalktılar.

"Buyur Melek Hatun."

Melek Hatun yumulmuş kalmış Kerimi gösterdi:

"Bu da kim?"

"O adam bu işte," dedi Lena.

"Ben Kerim," dedi, o adam. Ayağa kalktı. Abbas kedi daha Kerimin kucağındaydı.

"Beni şu tekne kasabaya götürür mü?"

Poyraz da ayağa kalktı, kediyi Kerimin kucağından aldı yere koydu, koluna girdi iskeleye götürdü. Kadri Kaptan

motorun başında bir şeyler yapıyordu. Onları görünce doğruldu.

"Kerim Beyi kıyıya götüreceksin. İsterse kasabaya kadar da onunla birlikte git," diye buyurdu.

Kucaklaşıp ayrıldılar.

"Kerim Beyin kayığını da teknenin arkasına bağla!"

2

"Bu, o adam değil miydi?" diye sordu Lena. "Bence o adama benziyordu."

"Benziyordu," dedi Vasili, "tıpkı o adam. Bir de hık demiş Poyrazın burnundan düşmüş. Öyle değil mi?"

"Hık demiş," dedi Lena. "Ne için öldürmediniz onu?"

"Hiç uykuda insan öldürülür mü? Yalnız, yılanlar yuvalarda uyuyan kuş yavrularını yerler."

"Yılanlar bile kıyamazlar," diye kendi kendine söylendi Poyraz Musa. Dalgın, kendinden, her şeyden geçmiş, buradan çok uzaklara çekilmiş gitmiş, bir düş içinde, öyle yapayalnız, tek başına kalmış, elleri yanlarına düşmüşken başını kaldırdı, yönünü denize döndü, Kadri Kaptanın teknesi uzaklaşmış gitmiş, sislerin arkasında kalmıştı.

İskelenin tahtalarını gıcırdatarak çeşmenin başına döndüler, sedirlerin üstüne oturdular. Ötede, bir evin saçağı altında kırlangıçlar durmadan vıcırdaşıyorlar, onlar kuşların seslerini bile duymuyorlardı. Üçü de adamı düşünüyordu. O adamın adı da Kerimdi. Kadri Kaptanın teknesine binerken yüzü karmakarıştı. Bacakları da biribirine dolanıyordu. Hep birden, tuhaf bir adam, diye düşündüler. Poyraz Musa, bizim köy nereye, köy nereye gitmiş, Araplar, bütün atıyla itiyle, çoluğu çocuğuyla alıp çöle mi götürmüşlerdi? Yoksa hepsini götürüp bir dağın koyağında öldürmüşler miydi, diye düşündü. Şu giden adam hepsini bilirdi. Niçin bir türlü soramamıştı?

Vasili, ahmaklık ettik, bu adam gene gelecek, belki de on silahlı kişiyle. Hepimizi de kurşundan geçirecekler. Yerimizi öğrendi. Biz neyse ne, şu Lenanın ne suçu var, diye düşündü.

Lenanın boyuna dudakları kıpır kıpır ediyordu, bir dua okur gibi.

Belki o adam değildi. Hiç de değildi. O adam olsaydı adı hiç Kerim olur muydu, ne kadar Türk varsa hepsinin adı da Kerim. Melek Hatunun köyünde bile yüz tane Kerim varmış. O adam olsaydı Poyraz onu hiç öldürmez miydi? Evin içinde

ne kadar çok, torba torba mermi, ne çok uzun uzun tüfek, ne kadar çok tabanca, ne kadar çok hançer var. O adam olsaydı...

Poyraz gülümseyerek ayağa kalktı:

"Şu bahçeyi sulayalım. Üç gündür su yüzü görmedi domatesler, patlıcanlar, biberler... Ne düşünüyorsun öyle Vasili, Karadenizde gemilerin mi battı?"

"Batmadı. Haydi sebzeleri sulayalım."

"Haydi, ben de akşama yemek hazırlığı yapayım. Ne istersiniz?"

Poyraz, şahadet parmağını yanağına dayadı, sevdiği bir yemeği isteyeceği zaman böyle yapardı. Lena da, ne güzel elleri var bizim oğlanın dedi içinden.

"Ne istiyorsan söyle, çabuk."

"Ana be, Lena Ana, ne olursun..."

"Söyle vre oğlum, ne istersen yaparım."

"Yapar mısın?"

Lena her zamanki gibi bir haç işareti yaptı: "İşte, sana yaparım, dedim ya. Ne zaman sana yalan çıktım? Bahçede soğanlar da çıkmış, taze taze."

"Ne bildin ana ne isteyeceğimi?"

"Ben bilirim oğlusu ne sever, mer..."

Poyraz, o daha mercimek demeden, "Mercimek köftesi!' dedi..

"Haydi çabuk benim domatesleri sulayın, ben de size daha neler yaparım ki..."

Vasili çoktan büyük kovayı... suya daldırmış, eğilmiş sarnıçtan su alıyordu, kovayı dışarıya alırken: "Bu sarnıç o kadar büyük, sarnıçta o kadar su vardır ki üç köye yeter."

Kocaman çinko kovayı aldı evin arkasındaki bahçeye götürdü.

Karanlık kavuşuncaya kadar çalıştılar. Bahçede sulanmadık bir karışlık bir yer bile kalmadı. Bütün bahçeyi suya boğdular.

Lena çoktan yemeği pişirmiş, ortalığı, insanı acıktıran bir koku almıştı. Ter içindeki yüzlerini, ellerini yudular, çınarın

dalına asılmış büyük, sabun kokan bir havluyla da kurundular.

Çok yorulmuşlardı, yemeği yer yemez yattılar. Gece sabaha kadar Poyrazın üstüne ağızlarından yalım saçan ejderhalar yürüdü. Onu, kırmızı dillerinin üstüne alıp yuttular. Bir ejderhanın üstüne bindi, çölü baştan başa geçtiler. Kumların üstünde oynaşan kanlı memelerin yanına gelince ejderha durdu. Kartallar yere inmişler her biri bir memeyi kaldırmış, kanlarını yağmur gibi çöle saçarak uçuşuyorlardı. Çakır gözlü bir kartal geldi, bir insan oluyor, bir kartal donuna giriyor, yerden, titreyen bir meme kaptı, kanlarını saçarak göklerin öteki ucuna götürdü. Uzak dağlardan gelen lacivert gövdeli, altın kanatlı, yakut gözlü kuş büyümüş, kanatlarını kumların üstündeki kanayan memelere germiş, hiçbir kartalı yaklaştırmıyordu. Kartallar çoğalarak, bütün çölü örtmüş, altın kanatların üstünde kanat kanada dönüyorlardı. Altın kanatların üstüne kartal gagalarındaki memelerden yağmur gibi kan akıyordu. Poyraz kan içinde kaldı. Üç kez bağırdı. Üç kezinde de Lena yatağından fırladı, Poyrazın odasına gitti, "Oğlusu sana ne oluyor böyle, uykunda bağırıyorsun?" diye sevi dolu bir sesle sordu. "Kim bilir bize daha anlatmadığın, söylemediğin neler geldi başına, kim bilir ne gördü şu güzel gözlerin!" Vasili de senin gibi, o da uykusunda bağırıyor. Bütün ada biliyordu. Vasili savaştan döndüğünde insanlarla hiç konuşmuyordu. Hep ağaçlarla, kuşlarla, toprakla, denizle konuşuyor, bir taşın üstüne oturuyor, denize gözlerini dikiyor, karanlık kavuşuncaya kadar bakıyordu. Kimi günler göz gözü görmez gecelerde de bakıyordu. Adalılar, Vasili savaş vurgunu olmuş, diyorlardı.

O gece Poyraz sabaha kadar bağırdı, yatağında sıçradı durdu. Lena da azıcık olsun gözlerini yumamadı.

Poyraz gün ışırken yatağının içinde doğruldu, başucunda yanan lambayı gördü:

"Ana lambayı söndürmemişim. Ne oldu?"

"Hiçbir şey olmadı oğlusu."

Poyraz:

"Ana ne iyisin," dedi, elini boynundaki muskaya götürdü. "Sabaha kadar yağmur yağmadı mı?"

"Yağmadı," dedi Lena hüzünlü bir sesle.

"Kırmızı?"

"Yağmadı."

Yataktan kalktı, giyindi, banyoda usturayla birkaç dakikada sakalını kazıdı, yüzüne limon kolonyası sürdü, saçlarını kemik bir tarakla taradı, tulumuna şöyle bir baktı. Mavi tulum ona çok yakışıyordu.

"Sana bu tulum çok yakışıyor," dedi Lena. "Kahvaltıyı çeşme başında mı yapacaksınız?"

"Kayıkta yapacağız."

İçeriye Vasili girdi.

"Oltaları, yemleri hazırladım," dedi gülümseyerek. "Yemlik zarganaları da adaya dönerken yakalarız."

Poyrazın yüzü sarıydı, dudakları da usuldan morarmıştı.

Dışarıya çıktılar. Ortalık günlük güneşlikti. Deniz öylesine durgundu ki karıncalar su içerdi. Suyun dibindeki çakıltaşlarına, arka arkaya sıralanmış uçarak giden balık sürülerine gün vurmuş, dünya ışıltıya kesmişti.

Kayığa bindiler, motoru çalıştırdılar, adanın yöresini dönmeden dört upuzun, sırtları lacivert zargana yakaladılar. Vasili balıkları kesti, baş tahtasının üstüne dizdi, oradan alıp oltalara geçirdi denize attı. Ötekileri de Poyraza uzattı. Kayığa usuldan yol verdi. Az sonra Poyraz oltasını hızla çekti, kocaman bir lüfer menevişleyerek oltanın ucunda parlayıp sönüyordu. Oltanın ucunda dönen balığa hayran bakarlarken Vasili de oltasını hızla çekti. Onun da oltasının ucunda bir lüfer, lacivert sırtı güneşte, sallanıyordu.

Baharın, yaz aylarının lüferlerini ızgara yapıp yerken balık bahar denizi kokar, yürekte baharın ince yeli esmiş gibi, denizin tekmil ışığı insanın içine dolmuş gibi olur. İnsan bu kokuyu bedeninin her yerinde duyumsar.

"Şimdi, bu balıkları görünce Lena Ana sevincinden deli olacak. O bilir, bahar yaz lüferini yeyince insanın içinin

dışının tepeden tırnağa denize kestiğini."

Böyle konuşa konuşa çok lüfer tuttular. Herhal lüfer akını vardı. Bir de baktılar ki Kaba Adanın önündeler.

"Burası Kaba Ada," dedi Vasili. "Başını kaldır da baksana. Baksana Hızırın mavi keçilerine, kayalıkların üstüne sıralanmışlar bize bakıyorlar. Hızırın keçileri insandan hiç kaçmazlar."

"Ne güzel keçiler," dedi Poyraz. "Kılları yıldır yıldır mavi. Niçin kaçsınlar bizi görünce, insanın ne canavar bir yaratık olduğunu bilmiyorlar, hem de biribirlerini yiyen. Öyleyse niçin kaçsınlar?"

Vasili güldü.

"İyi ki keçilerini çalanın gemilerini batırıyor Hazreti Hızır. İyi de ediyor. Yoksa bu keçiler burada böyle kalabilirler miydi?"

"Kalamazlardı."

"Yalnız sütleri içilir. Sütleri de her derde deva imiş. Bir Barba Dimitri var idi, yüz yirmi yedi yaşna kadar yaşadı, her zaman biner kayığına gelir, keçilerin sütlerini sağar, çam ağacından bir fıçıya doldurur, fıçı tükeninceye kadar keçi sütü içerdi. Yüz yirmi yedi yaşına kadar her gün balığa çıktı, balık tuttu, balık sattı. Süt içti, mısır ekmeği yedi. Arada sırada, kayabalığı tutarsa onu da yerdi. Sonra bir gün, tam yüz yirmi yedi yaşına değdiği gün, şu yüksek kayanın ucunda keçileri sağarken ayağı kaydı, kayalıklardan yuvarlana yuvarlana düştü öldü. Balıkçılar bir gün buranın önünden geçerlerken keçilerin hepsinin düzlüğe yığıldığını gördüler, vardılar baktılar ki keçilerin arasında upuzun, ağzı açık Barba Dimitri yatıyor. Vah vah, dediler balıkçılar, kendi etti, kendi buldu. Hızır onun, keçilerinin sütlerini çalmasına doksan dokuz yıl dayandı, sonra da canına tak etti, tuttu onu kayalardan aşağıya yuvarladı. Keçiler çok üzüldüler buna, adada ne kadar keçi varsa kayalıklardan aşağı indiler, Barba Dimitrinin başında toplandılar, onun yasını tuttular. Neden ki dersen, insanoğlu da, tüm öteki yaratıklar da içinde onlara en yakın yaratık Barba Dimitriydi. Bu adaya martı bile

konmuyordu. Ne yuva yapıyor, ne yumurtluyor, ne de üstünden uçuyorlardı."

Adanın önünde birkaç balık daha tuttular. Kayığı kumların üstünden baştaki zeytine kadar çektiler. Öğle olmuştu. Vasili cebindeki ustura gibi keskin çakısını çıkardı, yiyecekleri kadar lüferi temizledi, tuzladı. Poyraz kurumuş zeytin dallarıyla bir ateş yaktı. Birden yalımlar parladı.

"Vay anasını," dedi Poyraz, "çam çırası gibi parladı."

Vasili:

"Çam kadar değilse de zeytin de yağlı bir ağaçtır," dedi, "hemen parlar."

"Ne bileyim, hiç zeytin odunu yakmadım ki..."

Büyücek bir köz yığını oluştu. Balıkları, biraz küllenmiş közlerin üstüne attılar, yanan yağ kokusu adanın düzlüğünü aldı, balıktan çıkan dumanlar adayı sardı. Poyraz başını yukarı kaldırınca kayalıklara dizilmiş aşağıya bakan bir sürü keçi gördü. Amma da çok keçisi varmış Hızır aleyhisselamın. Keçiler elbette çoğalacak, bir keçi için bir gemi, on balıkçı teknesi batırırsan, bir kaşıcık süt için yüz yirmi yedi yaşındaki bir garibanı, gözünü kırpmadan kayalıklardan yuvarlarsan elbette keçiler bu kadar çoğalır. İyi ki adada keçilerden adım atılacak bir karış bir yer kalmış da biz de buraya sığınmış karnımızı doyurabiliyoruz.

Yemek yerken hiç konuşmadılar.

Ekmekle balıklarını yeyip bitirince yukardan akıp kayanın dibinde küçük bir havuz yapan sudan içtiler.

Bir, "oooh," çekti Poyraz, "ben ömrümde hiç böyle lezzetli bir yemek yemedim. İçim dışım deniz kokuyor. Ben deniz içtim, deniz yedim, tepeden tırnağa deniz oldum."

"İnsan böyle olur işte yaz bahar lüferlerini yeyince."

Suda ellerini kumlarla yıkadılar. Elleri balık değil, deniz kokuyordu.

Düzlüğü baştan başa yürüdüler. Öteki uçtaki denizin dibi kırmızı, yeşil, kiremit rengi çakıltaşlarıyla doluydu. Ve denizin dibine ipiltili güneş çökmüştü.

"Barba Dimitri altı ayda, yılda bir iki arkadaşını kandırır buraya getirirdi. Derdi ki arkadaşlarına, bakın burada tam yetmiş bir tane zeytin ağacı var. Bu ağaçlan aşılarsan bir ağaç ne kadar, kaç küfe zeytin verir, dört küfe, hesap et, hepsi kaç küfe zeytin eder? Satarsan bu zeytinleri bu parayla ne kadar yıl yaşarsın, üç yıl. Ya bir de Hızırın keçilerinin sütü."

"Bunca yıl çalıştı uğraştı, bir ömür tüketti de Barba Dimitri kimseyi kandırıp bu adaya yerleştiremedi, adasına hasret gitti. Ama adasında öldü ya. Öldüğümde beni bu adaya gömün, diyemedi. Ölümü hiç aklına getirmiyordu ki. Ama adasında öldü. Onun için bu da bir şey. Çok kötü yaptık, onu adasına gömmeyi akıl edemedik."

Poyraz utangaç, güldü:

"Haydi şu ağaçları bir de biz sayalım."

Poyraz önde, Vasili arkada ağaçları sayarak öbür uca kadar gittiler.

"Vay anasını, yüz bir tane ağaç. Senin Barba Dimitri ağaç saymasını bilmiyormuş. Haydi bir de şu toprağı ölçelim."

Düzlüğü, bir uçtan öteki uca, öteki uçtan bu uca adımladılar, kalem kağıt çıkardılar, ölçtüler, biçtiler, düzlük on bir dönümdü.

"Vay ahmaklar, niçin gelip de buraya oturmamışlar. Beş dönümüne bağ diker şarap çıkarırsın. İki buçuk dönümüne mısır ekersin. Bir dönümünü sebze yaparsın. Kavun karpuz da cabası."

"Yirmi tane de arı kovanı," diye ekledi Vasili, "Bu kadar arıya adanın çiçekleri yetmez ki. Bu denizin ortasında açlarından ölürler. Ama arılar çok hızlı uçarlar. Kıyılar o kadar uzak değil ki, sabah gider, karınlarını balla doldurmuş geriye dönerler. Burasını baharda gör, öyle bir çiçek, öyle bir çiçek olur ki her biri katmerli."

"Arılar aç kalırlarsa, buraya yerleşenler de arıları satarlar. Bir de yeni, gıcır gıcır tekne alırlar, iyi balıkçılarsa balık da tutarlar, herkesten daha çok."

Vasili:

"Burası balık kaynıyor."

"Kaynar," dedi Poyraz, ıssız yerde bir deniz. Onlar da denizlerine başka balıkçı sokmazlar."

"Ya keçilerin sütü. Sütlerden yoğurt, peynir yaparlar. Keçi peynirinin üstüne, hiçbir yerde, hiçbir zaman peynir olamaz. Bir de keçi yağı. Buraya yerleşenler zengin olurlar. İki de ev yaptırırlar, ikişer katlı. Evin biri pınarın bir yanında, öteki öbür yanında..."

"Adaya yerleşenler kendi evlerini kendileri yaparlar, yerlerini kimsecikler bilmesin diye."

"Buraya yerleşmeyi akıl edenler, denize açık her iki yana da telli kavak dikerler içerisi gözükmesin diye."

Kaba Ada çok güzel, verimli bir adaydı. Hızır da bu adanın üstüne kanatlarını germişti. Hızır, bu adada yapılan evlilikleri de kutlu kılacak, bu adada doğanları da mutlu edecekti.

Gece yarıya kadar ateşi tazeleyerek Kaba Adayı konuştular, bu adaya yerleşeceklerin üstüne akla hayale gelmeyecek düşler kurdular.

"O adamlar isterlerse onları burada kimsecikler de bulamaz"

"Hiçbir zaman bulamaz," dedi güvenle Vasili.

"Issız denizin ortasında yapayalnız bir ada, kimin aklına gelir ki..."

"Kimin aklına..."

Ateşin başından kalktıklarında gece yarıyı çoktan geçmişti. Kayığı denize sürdüler. Yakamozlar adayı kuşatmış, kayalıklarda göz kamaştırarak çakıp sönüyordu.

Gökyüzünü sarmış yıldızlar, silme, denizin dibine çökmüştü.

"Lena Ana meraktan ölmüştür."

"Ölmüştür," dedi Vasili. "Biz de denizin dibini boylarsak, ne yapar, nereye gider Lena?"

"Yunanistana gidemez mi?"

"Burada ölür de gitmez. Burada son soluğa kadar oğullarını bekler."

"İnanıyor mu oğullarının geleceğine? "

"İnanmak mecburiyetinde. Başka türlüsünü aklından bile geçiremez. Lenayı adadan başka hiçbir yere götüremezsin Kendini öldürür. "

"Melek Hatun, Kadri Kaptan? "

"Onlar da adada bir gün durmazlar bizden sonra. "

Sustular, denizde en küçük bir kıpırtı yoktu. Vasili dümendeydi. İkisi de dalmış gitmişler, Kaba Adanın düşleri içine gömülmüşlerdi.

Deniz bir altın seline dönüşmüştü. Her sallantıda, kıpırtıda bir yakamoz... Bir de yıldızlar. Yıldızların üstünden kayıyorlardı. Gözlerinin önünden de durmadan akan ustura gibi yıldız çizgileri geçiyordu.

Lena onları iskelenin ucuna dikilmiş bekliyordu.

"Lena Ana bu vakte kadar uyumadın mı? "

Lena Ana hiçbir şey söylemeden arkasını döndü çekti gitti, yatağına girdi.

"Çok kızmış, " dedi Vasili. "Uzun bir süre artık bizimle konuşmaz. "

"Ben onu yumuşatırım, " dedi Poyraz.

"Çok zor. "

"Yarın görürsün. "

Kedi de iskelenin üstünde onları bekliyordu. Acı acı miyavlayınca farkına vardılar. Vasili koşarak gitti onu yerden aldı,okşamaya başladı.

"Seni unuttuk sandın öyle mi? Sen de bize Lena Ana gibi küstün öyle mi? Dur, bak sana neler getirdim, bak!

Burun tahtasının üstündeki zargana parçalarını aldı yandaki çimenlerin üstüne koydu, kediyi de indirdi. Kedi acıkmıştı, balık parçalarına saldırdı, büyücek bir parçayı kaptığı gibi çınarın arkasına götürdü.

"Abbas arkadaşın gönlünü aldık, " dedi Vasili.

Balıkları livardan aldılar eve götürdüler, doğruca da yataklarına gittiler.

Tan yerleri ışıdı ışıyacak, bir gürültüyle uyandılar, üçü de üç yerden ayağa fırlayıp pencerelere koştular. Üç tekne

gelmiş, yan yana iskeleye yanaşmış, iskelenin üstünde de bir sürü insan, durmadan da tekneler boşalıyor, çoluk çocuk, genç yaşlı. Telaşlı, tedirgin, ürkmüş, korkmuş insanlar. Korkularını, şaşkınlıklarını örtmek için veryansın ediyorlardı şamataya.

Tekneler boşaldıktan sonra, önlerindeki kravatlı adam onları çınarın altına getirdi, "Oturun," dedi, çocuklar hemen kerevetlere çöktüler, büyüklere yer kalmadı.

İşte burası, " dedi kravatlı adam, "Karınca Adası. Burada oturacaksınız. Devlet size burasını tahsis etti. Cennet gibi bir yer. Bütün Akdenizde, Karadenizde böyle bir ada bulamazsınız. Denizi balık kaynıyor."

Bu sırada Lena önde Melek Hatun yanında, Poyraz, Vasili, Kadri Kaptan arkalarında, geldiler çeşmenin önünde durdular.

"İşte Poyraz Beyefendi, işte onun arkadaşı Vasili Efendi, işte Kadri Kaptan, bu denizlerin en güzel teknesi onundur, işte Kadri Kaptanın muhterem validesi Melek Hatun, işte bütün bu adanın bir tek anası Lena Ana. Onun dört oğlu Mustafa Kemal Paşanın silah arkadaşları oldukları için Ankara'da Paşanın yanındalar. Bu adada hiç kimseyi, Tanasiyi bile bırakmadılar, Yunanistana gönderdiler ama Lena Anaya dokunmadılar. Vasili Efendi de Çanakkalede, Dumlupınarda çarpışmış bir kahramandır, bir de İstanbulludur. Bir de kırmızı şeritli altın İstiklal Madalyasıyla taltif edilmiş yüzbaşı Poyraz Musa Beyefendinin silah arkadaşıdır. Poyraz, yüzbaşı beyefendi Yunanlılarla yeraltı savaşı yaparken onun lakabıdır."

Poyraz Musaya döndü, onu kalabalığa gösterdi:

"Yüzbaşı Beyefendi, buralarda düşmana karşı çarpışırken bu Karınca Adasını beğenmiş, altınlar dökerek bu adadan bir ev, bir değirmen satın almıştır. " Sağ elini uzatarak evi gösterdi: "İşte muhterem yüzbaşımızın satın aldıkları güzel ev budur."

Erkeklerin hepsi ayaktaydı. Yüzleri soluktu. Hepsinin gözlerinin kenarı kırışık içindeydi. Poyraz Musa, güneş

altında çalışan adamların gözleri böyle kırışık içinde kalır, bunlardan da umut yok, diye düşündü, geldikleri gibi giderler. Bunlar da adalık değil. Poyraz Musanın dudaklarından bir "hoş geldiniz," döküldü. Gelenlerden hiçbiri başını kaldırıp da ona bakmadı. Poyraz aldırmadı, yumuşak, sıcak bir sesle konuşmaya başladı:

"Bu ada büyüktür, güzeldir, kıyıya yakındır. Şu koyağa bakın, buradan tepeye kadar zeytinliktir. Her ağaç beş yüz okka zeytin verir. Bu ada cennetten bir parçadır. Ben bu adayı görünce aşık oldum. Bu yaşta geldim kendimi buraya hapsettim. Bu ada hepimize yeter. Bir bu kadar daha insan olsa gene yeter. Evleri de çok güzel. Şehirlerde bile böyle güzel evler yok. Bakın orada da evler var. Onlar çorbacıların evleri. Amerikaya giden çorbacıların... Param yetmediği için ben oradan ev alamadım. Size meccanen veriyorlar, siz bilirsiniz," dedi.

Poyraz baktı ki kendisini hiç kimse dinlemiyor. Herkes dalmış başka şeyler düşünüyor. Yüzleri de cehennem. Üstleri başları dökülüyor, her bir yanları, sakalları bile buruşuk içinde. Her birinin belinde çok parlak kırmızı kuşak. Başlarında kırmızı fesler, kiminde püsküllü, kiminde püskülsüz.

Ak sakallı, uzun boylu bir adam öne çıktı, bir elini kuşağının altına soktu:

"Biz buraya gelmek istemedik. Bizi buralara zorla getirdiler."

Sustu.

"Hele şu adayı bir dolaşın, her bir yanı bir görün, geldiğinize pişman olmazsınız."

"Cennet olsa bile burası bize yaramaz," dedi, kalabalığın ucunda duran uzun adam.

"Türkiyede bu adadan daha güzel bir yer bulamazsınız ki."

"Biz tütüncüyüz," dedi yaşlı adam. "Biz buraya gelmek istemedik ki, bizi zorladılar. Her şeyimiz orada kaldı."

"Kadri Kaptan size adayı gezdirsin."

"Sağ ol, istemez. Biz tütüncüyüz, bu adada da tütün yetiştirecek toprak yok. Bizim elimizden tütüncülükten başka iş gelmez. "

Başka bir kırmızı kuşaklı, kara şalvarı buruş buruş, esmer, uzun yüzlü, gözleri öküz gözü, dalgın, kendini toparladı, adım adım Poyraz Musanın önüne geldi, birden öfkelendi, sağ ayağını küt diye yere vurdu, "Söndürdünüz çıramızı, ıssız koydunuz evimizi, kandırdınız hepimizi. Siz Türkiyeye gider misiniz, diye bize kimse sormadı. Burada, sudan çıkmış balık gibi kaldık. Anladınız mı din kardaşlarımız! Haydiyin, binin teknelere. "

Ve tütün yetiştiriyorlardı. Savaş bitmişti. Tütün para etmeye başlamıştı. Toprakları bereketliydi. Zeytinleri, nar ağaçları, incirleri, dutlukları vardı. Bir gün bir komisyon geldi, bütün varlıklarını ölçtüler biçtiler, ellerine birer kağıt verdiler. Hiçbir kimse bir şeyini satamadı, satanlar da yok pahasına sattılar, beklediler, aylarca ne gelen, ne giden oldu, onları köylerinde unuttular. Sonra bir gün silahlı kişiler geldiler, sert adamlardı. Haydiyin, dediler, köylüler şaşırdılar. Birkaç gün içinde yaya yapıldak yollara döküldüler. Yaşlılar, çocuklar sayrı, yorgun, bitkin bir iskeleye indiler. İskele ana baba günüydü. Binlerce insan açıkta yağmur altında Türkiyeden gelecek vapurları bekliyorlardı. Sıtmadan, satlıcandan yaşlılar, çocuklar kırıldılar. Uzun bir bekleyişten sonra eski püskü, yan yatmış, boyaları dökülmüş vapurlar geldiler. Yağmurdan cıcıkları çıkmış sürgünler vapurlara üst üste doluştular.

Kızılay iskeleye aş ocakları kurmuş, sağlık yerleri açmıştı ya gene de hastalıkların, ölümlerin önüne geçememişti.

Eski, yan yatmış vapurlar büyük bir dalga gelse batacaklardı. Vapurları görenlerin ödleri koptu. Bu vapurlara onları tekme tokat zorla bindirdiler.

Günler sonra Anadoludaki iskelelere ulaştılar. Vapurlarda çok telefat verdiler. Anadolu iskelelerinde de yağmur yağıyordu. Buralarda da çok ölüm oldu. Neden sonra Anadoluya dağıtıldılar. Kimi karlı dağ köylerine, kimi sıtmalı

ovalara düştüler. Kimilerinin gönderildikleri boşalmış Rum köyleri yanmıştı. Bunlar verimli topraklardı, yanmış köyün evlerini onardılar. Zanaatkarlar köylerden şehirlere kaçtılar, bütün yardımlardan vazgeçip. Yunanistanın kıyı köylüklerinin bir bölüğü yaylalara, bozkıra, dağ köylüklerinin insanları da güneyin, güneydoğunun bataklık topraklarına sürüldüler. Sıcaktan, sıtmadan kırıldılar, alışanlar yerlerinde kaldılar, alışamayanlar Anadoluya döküldüler, kendilerine uygun bir yer bulanlar yerleştiler. Anadolu savaşlardan çıkmıştı. Devletin yardımı yetmiyordu. Fıkara Anadolu halkları ellerinden geldiğince göçmenlere yardım ettiler.

"Haydi binin teknelere."

Bu ada uğradıkları yedinci yerdi. Ta Orta Anadoludan bu yana geliyorlardı. Başlarını sokacakları bir ev, bir parça toprak bulamamışlardı. Ellerinde avuçlarında da hiçbir şey kalmamıştı. Bereket versin geçtikleri yerlerin köyleri bir lokma ekmekleri bile varsa onlarla paylaşıyorlardı. Kimi köyler de onları birer ikişer evlerine alıyorlar yemeyip yediriyor, içmeyip içiriyorlardı. Kimi köyler de onları, itleriyle, atlarıyla, yıldık, yıldık, bıktık sizden diyerek, daha yoldan geçerken kovalıyorlar, köylerine sokmuyorlardı.

Savaşın altını üstüne getirdiği Anadolunun birçok yerinde kargaşa sürüp gidiyordu. İtin önüne ot, atın önüne et atılmıştı. Bu yüzden göçmenler perişandı.

Üzeyir Hanın içi kan ağlıyordu. Çerkesler de, Çeçenler de, öteki Kafkaslılar da göçmenliği yaşamışlar, Kafkaslardan Anadolu bozkırlarına, Arabistan çöllerine düşmüşler, Iraka, Suudi Arabistana, Ürdüne, Mısıra kadar indirilmişlerdi. Hele Balkan, hele Birinci Dünya Savaşı, hele Kurtuluş Savaşı... Anadolu, Balkanlardan, Kafkaslardan, Doğu Anadoludan akıp gelen göçmenlerle dolmuştu. Yoksul Anadolu daha da yoksullaşmıştı.

Üzeyir Han gözleri yaş içinde kalmış durmadan yakınıyor, bu yollara düşmüş göçmenlere elinden ne gelirse yapıyordu.

Bu sıralar, yerleştirildikleri yerlerde barınamayanlar kasabaları dolduruyorlar, kendilerine uygun bir yer

bulamayanlar birkaç gün kalıp yeniden yollara düşüyorlardı.

Kaymakam, Mal Müdürü, kasabanın ileri gelenleri Üzeyir Hanın önderliğinde bitkin, yoksul, derileri kemiklerine yapışmış göçmenlere ellerinden gelen yardımları yapıyorlardı. Hastalarına doktor, ilaç, açlarına yemek, ceplerine karınca kararınca birkaç kuruş koyuyorlardı. Kıyı balıkçıları tekneler dolusu balık, köylüler un, bulgur, yağ taşıyorlardı kasabaya. Boşaltılmış bir ilkokul, bir Rum okulu yatakhane yapılmış, Rumlardan dostlarına kalan, kasabalıların topladıkları kilim, çul, halı, yataklar da okullara taşınmıştı. Okullarda her gün büyük kazanlar kaynatılıyor, birkaç günlük de olsa, karınları sıcak yemek görüyor, bedenleri bir yatakta dinleniyordu.

Vahap Bey kolları sıvamış, kasabanın göçmen komisyonuyla birlikte köy köy, çiftlik çiftlik, dağ bayır, ova, ada dolaşıyor, kasabaya uğrayan göçmenlerin çoğuna uygun bir yer bulup yerleştiriyordu.

Üzeyir Han:

"Başkalarının acısını, acıyı çeken bilir, bu üç savaş belimizi kırdı. Bu üç savaştan sonra yer yerinden oynadı. Bu üç savaş insanlığımızı elimizden aldı. Gene de içimizde azıcık insanlık kalmış ki... " diyor, bir yumruk geliyor, boğazını tıkıyor, gözleri yaş içinde, susuyordu. Duru, mavi gözleri kan çanağı.

Bu sıralar tekneler dolusu insan, çoluk çocuk, hasta, genç yaşlı adalara gelip gelip dönüyorlardı. Hiçbirisinde insanlık hali kalmamıştı. Kimileri adaya çıkar çıkmaz yöreye şöyle bir bakıyor, hemen teknelere kaçıyorlardı. Kimileri de bir gün akşama kadar adayı baştan başa dolanıyor, kimileri evlerin, dükkanların, burundaki çorbacı konaklarının teker teker kapılarını açıp içlerine bakıyor, sonra da çınarların altına yığılıp tartışıyor, kimi kalmak, kimi gitmek istiyor, sonunda da teknelere binip, bir bölüğünün gözleri adada uzaklaşıp gidiyorlardı. Hepsine göre ada bir cennet parçasıydı ama, bu adada ne ekersin, ne biçer, ne yetiştirirsin... Ne keçilerin, ne koyunların, ne de bir atın olur. Öyleyse buradan gidenler ne

yemiş, ne içmişler, bu görkemli konaklan nasıl yapmışlar, bu dükkanlarda kime ne satmışlar? Balıkçılık mı yapmışlar, balıkçılığı bilmek gerekmez mi, balık tutmak için tekne, kayık, olta gerekmez mi? Şu tepeden aşağıya set set bağlar, şu koyaktaki zeytin ağaçları, şu arı kovanları, şu şeftaliler, narlar kaç kişiye yeter? Yerleştikleri yerlerden ayrılanlara hükümet hiç yardım etmiyor ki... Tırnağın var ise başını kaşı. Ortalıkta, şu koca ülkede yapayalnız, tek başına kalmışların vay haline!

Şu dağ başındaki boşaltılmış, yanmış yıkılmış köy, şu saban yüzü görmemiş kıraç düzlük, şu uçsuz bucaksız sökülmüş, evleri yerle bir, şu ören yerleri, şu avuç içi kadar cennet misali adalar birer umut. En güzel, geniş topraklı adalar, köyler, kasabalar çoktan dolmuş taşmış. Bol topraklı adalara, köylere göçmenler çoktan yerleştirilmiş. Sıtmalı, kıraç, karlı boranlı yerlere yerleştirilip oralarda yaşayamayıp, yoksul, perişan yollara düşenler... Yerli köylerin aralarına yerleştirilip, o köylerin hışmına uğrayanlar. Büyük, iyiliksever köylere, kasabalara birer ikişer hane, üçer beşer hane sığınanlar, sevinçlerinden ne yapacaklarını bilemeyenler, komşularından, akrabalarından, kardeşlerinden ayrılanlar, bu kargaşada ya onlardan önce, ya sonra gelen köylülerini, analarını, babalarını yitirenler. Yerin yerinden oynadığı bir dünyada boynu bükük, umarsız kalanlar.

Adaya gelip gidenler birden kesildi. Adada bomboş kalanların elleri işe güce varmıyor, balığa bile çıkamıyor, çınarların altında sabahtan akşamlara kadar oturuyor, gözlerini denize dikiyor, gün batıncaya kadar denizden gelecek bir küçük kayığı, bir tekneyi bekliyorlar, arada sırada ağızlarından ancak birkaç sözcük dökülüyor. Yalnız, Melek Hatun dalıp gidiyor, denizi, denizden gelecekleri unutup karşı dağı göstererek, işte şu karşıdaki dağa binbir pınarlı Kazdağı derler, diyordu. Orada bir sarı kız varmış, bütün kazları, kuşları, geyikleri başına toplar öyle gezermiş. O dağ benim memleketimdir. İşte bunun babası, Kadri

Kaptanı gösteriyor, nur içinde yatsın, buradan bizim köye keçi çobanlığına geldi. Ben de karasevdaya tutuldum. O da bana tutuldu. Kaçtık. Dağa, yörükler yaylaya çıkarlardı. Bunun babası iyi çobancılık bilirdi. Keçisi, koyunu çok bir yörük ağasına çoban durdu. Kardeşlerim, kaçtık diye, bin pınarlı koca dağda bizi arıyorlardı. Bulunca öldüreceklerdi. Ağı gibi silahlanmış üç delikanlı dağda bizi aramadık yer koymamışlar. Yörükler bunu bize ulaştırdılar. Ordan hükümete sığınalım, diye kaçtık, hükümette de candarma varmış, bu kasabaya geldik. Bunun babası gitti, bu Kadri Kaptanımın babası, bu tekneyi bize verene tayfa durdu. Çok balık tuttular o yıl, çok para kazandılar. Kasabadaki evi yaptık, bahçesine de portakal ağaçlan diktik. Portakal ağaçları kocaman oldu. Geldiğimiz yıl bu Kadri Kaptan doğdu. Portakal bahçeleri meyve verince Kaptan kocaman olmuştu. O yıl bahçedeki bütün portakalları, alaca düşer düşmez, sararır sararmaz yemeğe başladı. Ne ben, ne de babası elinden bir portakal alıp da tadına bakamadık. Babası bunu çocukluğunda Reisin teknesine götürdü, tayfa yazdırdı. İyi ki yazdırmış. O ağaçlar çok portakal verdi, çok portakal sattık, çok portakal yedik. Kaptan sonraları, bıkmış olacak, ağzına öldürsen bir dilim portakal bile koymadı. Derken savaş çıktı. Dağ gibi gemiler gelmiş ötedeki denizin Çanakkalesine. Asker toplamaya başladılar, kimi yakaladılarsa. Ben bunun babasına, bak, dedim, askere gitme. Oraya giden gelmiyor. Gel bizim dağımıza, binbir pınarlı, her pınarı yarpuz kokan dağımıza kaçalım. Bak, oğlumuz oldu, sen de biliyorsun, kaçan kızın oğlu olursa, oğlunu alıp da baba ocağına giderse onları öldürmezler, üstelik de sevinçlerinden düğün bayram ederler. Benim de onları çok göreceğim geldi. Bunun babasının deliliği tuttu beni dinlemedi. Bir sabah erkenden onu aldılar götürdüler. Arkasından gittim baktım ki cami bunun yaşıtlarıyla dolu. Analar ağlıyor, bacılar, kardeşler, gelinler bunuluyor. Ben ağlamadım, öyle durdum kaldım orada. Bunun babası bana baktı baktı boynu bükük, sonunda başını eğdi. Bir daha

bana bakamadı. Akşam oldu, karanlık bastı, sonra da sabah erkenden o gemileri batırmaya gitmişler. Gemilerden ateş yağmış üstlerine. Asker Topal Hasan geldi. Topal Hasan birinci pehlivandı. Durmadan ağlıyordu. Sordum ona, ne oldu, dedim. Hiç sorma, dedi, seninki yanımdaki siperdeydi. Üstümüze gülleler düştü. Gökten taş, toprak, kan yağdı. Yöremizdeki duman açıldı, baktım bacaklarım yok, amanallah bacaklarım nerede? Sonra üstüme karanlık çöktü. Doktorların yanından çıkınca sordum, ne oldu? Toz, hava, kan. Toz, hava, kan. Karşıki dağa bin pınarlı dağ, diyorlar.

Bundan sonra Melek Hatun herkesle her gün geliyor çınarların altına oturuyor, denizden bir balıkçı teknesinin, bir kayığın, yelkenleri atlas bir yelkenlinin geçmesini bekliyorlardı. Bekliyorlar, bekliyorlar, dünya bomboş kalıyor, Melek Hatunun gözleri Kazdağına dikiliyor, anlatmaya başlıyordu. Kazdağı, Kazdağının mermerleri, Hasanboğuldu büveti. Masallar, efsaneler, Alevilerin Hıdırellezi, Hıdırellezde yüzlerce kişiyle dönülen mengiler, mengilerde kız erkek öyle dönerler, öyle bir kollarını açarlar, ak libaslar içinde kuş olup uçarlardı. Altmış, yetmiş, yüz sazı birden çalarlardı dedeler. Mengilerde insan cennete girmiş çıkmış gibi dirilir, yunur arınır, anadan yeni doğmuş gibi olurdu.

Yalnız Kadri Kaptan anasının her konuşuğunda bulunamazdı. O haftada iki kez kasabaya yiyecek almaya giderdi. O gelinceye kadar anasının pek keyfi olmaz, sesinin eski büyüsü kalmazdı.

Bir sabah çok erkenden, tanyerleri ışıdı ışıyacak, Kazdağının başında ağartılar. Her günkü gibi Melek Hatun gene anlatmaya başladı. "İşte oradaki dağ," eliyle gösterdi. Vasili, "Kaz dağıdır," dedi. "Biz Rumlar ona İda deriz. Tanrılar orada otururlarmış."

"Duydum, " diye bağırdı Melek Hatun, yüzü pespembe kesilerek, "o dağın bütün köylerini, binbir pınarını da biliyorum. Oralarda tanrı manrı yok. Tanrıların sırça sarayları da yok. Sizin Rumlar da bir tuhaf adamlar. Sarı Kız da yok. Çoktan rahmeti rahmana kavuşmuş. Kazlar da, geyikler de

yok. Ermiş Sarı Kızın makamı duruyor yalnız. Ben gördüm, beş on taşla bir duvar örmüşler. Sarı Kız yorulunca oraya otururmuş. Bir de kartallar var, hem de çok, hem de birazı kızıl, bakır rengi kartal. Eskiden çok tanrı varmış güya, bin pınarlıda. Tanrının yeri yurdu olur muymuş? Tanrılar nereye gitmişler? Ölmüşler mi? Tanrı dediğin hiç ölür müymüş. Sus sen, deli misin ne? "

Ayağa kalktı, elini beline koydu:

"Sizin hepiniz de bu Vasili gibi aklınızı oynatmışsınız, üç baldırı çıplak gelecek de adamız şenlenecek, diye. Bari gidin de o dağdaki tanrıları, bir de kurduyla kuşuyla Sarı Kızı çağırın. Ortalık daha çok şenlenir," dedi, sesini yükseltti: "Haydi kalkın bakalım, miskinler! Sizi işler, sizi balıklar bekliyor. Bulgur pilavı yiye yiye karnımız şişti. "

Gitti, Poyrazın elinden tuttu, ona karşı yumuşaktı:

"Kalk kardeş, kalk yavrum Poyrazoğlu efendim, bunlara uyma. Biz burada beş kişiyiz. Biz bize de, bu adaya da, şu karşı dağa da yeteriz. Bin pınarlı. "

"Yeteriz, " diye gülerek ayağa kalktı Poyraz. "Yeteriz de artarız bile Melek Hatun ablam. Benim akıllı ablam. "

Lenayı da elinden tuttu kaldırdı. Ona karşı sesi sevgi, sevi doluydu:

"Akıllı, kendi güzel, gönlü güzel Lena, biz de bu delilere uyduk da günlerdir bomboş denizi gözlüyoruz. Gelmesinler, gelirlerse cehennemin dibine, arkalarının üstüne gelsinler. Gelirlerse zeytinlerimizi, üzümlerimizi, bahçeler dolusu sebzelerimizi, pembe, karpuz kadar büyük narlarımızı, götlerinden bal damlayan incirlerimizi siler süpürürler, bizlere de bir şeycikler kalmaz. Benim bahçemdeki narları bile çalarlar. "

Lenanın koluna girdi, zeytinli koyağa yürüdüler.

Poyraz:

"Haydi Vasili kayığı hazırla. Kadri Kaptan sen de gel. Balığı da, her şeyi de unuttuk, Melek Hatunun dediği gibi. İyi ki gelmiyorlar. Gelip de bize birer can daha mı bağışlayacaklar. Bu kıyamet içinden çıkıp gelecek her

insanın onulmaz bir derdi vardır. Her gelen de derdini bizim sırtımıza yükleyecek."

O konuşurken Vasili de tekneyi hazırlamış, motoru çalıştırmıştı. iskeleye yanaşan kayığa bindiler. Vasili aldı onları Kaba Ada yakınlarındaki verimli bir taşa götürdü. Burada da balık oynuyordu. Karanlık kavuşuncaya kadar balık tuttular.

"Bu balıkçılık iyi, iyi iş," dedi Poyraz. "Hep böyle balık bol mu buralarda? Böyle her çeşit balık var mı?"

"Ohhoooo, dedi Vasili, "sen ne diyorsun kardeş, biz buradan Amerikaya dumanlanmış balık gönderirdik. Sele zeytini, pembe nar, balık yumurtası gönderirdik. Ne diyorsun sen kardeş. İtalyadan, İngiltereden, Fransadan kumaş, İsveçten teknelere motor gelirdi. Şu dükkanlar dolar taşardı. En pahalı gömlekler, pahalı ayakkabılar burada satılırdı. Alışveriş yapmak için buraya İstanbuldan, İzmirden, Halepten, Bağdattan, Şamdan gelirlerdi. Burundaki evlerin sahiplerinin gemileri, Atmada, İstanbulda, Amerikada şirketleri vardı."

"Vay anasını!"

"Yaaa, vay anasını

"Vay anasını!"

Evleri bomboş kaldı, işte böyle. Bu baldırı çıplak göçmenler bizim adamızı beğenmiyorlar. Ağırıma gidiyor doğrusu."

"Benim de. Ama ne yapsınlar garibanlar, balıkçı olmayanları bu ada geçindirmez ki..."

"Onlar da balıkçı olsunlar."

"Sen de git toprağı sür, ek, biç. Biç bakalım."

Bizimkiler adadan ayrılırlarken yediden yetmişe ağladılar. Ekin, tütün ekmek bu kadar zor mu?"

"Zor ya. Balıkçılık kolay mı? Bilmeyen bir kişi balık tutabilir mi?"

"Tutamaz."

"Yakında ada dolar. Böyle, Allahın özenerek yarattığı yer hiç boş kalır mı? Yakında çok aç, çok hasta, çok deli, çok

çıplak, çok insanlıktan çıkmış, bin kez ateş, ölüm çemberinden geçmiş insan göreceğiz. Bu günleri çok arayacağız. Keşki hiç kimse gelmese. Anadolu daha çalkanıyor. Anadolu daha yerine oturmadı Bütün Anadolu ayakta. Bütün Anadolu göçmen oldu. Kocası ölmüş kadınlar, analar, babaları ölmüş çocuklar, çocuklarını yitirmiş analar babalar, yanmış evler, yanmış köyler, yanmış kasabalar, sürüsüz kalmış binlerce köpeğiyle bütün Anadolu ayakta. Oradan oraya gidip geliyorlar, korkma, burası, yakında o kadar dolacak ki, gelenler adaya sığmayacak, geç kalanlar adadan üzüntülü, yıkılmış dönecekler. "

"Öyleyse iskelenin üstüne oturmuş günlerdir neyi bekliyoruz?"

"Merak, kim gelecek diye bekliyoruz. Nasıl bir adam gelecek, cin midir, peri midir, şu gelecekler kimlerdir, diye bekliyoruz. İnsanoğlu hep bekler. "

Tuttukları balıkları iki kovaya doldurdular, kayıktan indiler. Kayığı çakıltaşlarının üstüne çektiler. Kadri Kaptan gemici fenerini yaktı, kıyıya kovalarıyla birlikte indi, balıkları temizlemeye başladı.

"Hatunlar nerede? " diye sordu Poyraz.

Vasili, "Lena Ana, Melek Hatun," diye bağırdı, hiçbir yerden bir ses gelmedi. Kendi kendine konuşarak Kadri Kaptanın yanına gitti, "Nereye gider bu hatunlar, " diye sordu.

Kadri Kaptan:

"Ben anamın gittiği yeri biliyorum, buraya geldik geleli, her sabah erkenden, daha gün doğmadan o yukardaki pınara gidiyor, alttan kaynayan, ışık vurunca da binbir ipiltide yaldızlanan dibi ak çakıl taşlı suya gözlerini dikiyor, bakıyor, sonra da koşarcana buraya dönüyor, iskelenin üstüne oturup, bizim gibi gelecek insanların yoluna denize bakıyor değil, karşıdaki kendi dağına bakıyor. Şimdi gidelim, Lena Anayla onu pınarın başında, gözlerini suya dikmiş buluruz, şimdi, şu anda, böyle bir gecede pınarın dibine ay

ışığı düşmüşken. Ben gideyim onları alıp getireyim. Sen de şu balıkları temizle."

Pınara yukarı yürüdü. Ay ışığı gölgesini önüne düşürüyordu.

Onları pınarın başında suyun üstüne eğilmiş buldu. Dalmışlardı, onun ayak seslerini bile duymadılar.

"Ana, Lena!"

Melek Hatun:

"Bak, bak, Kaptanım bak, nasıl da kayıyorlar."

Kayan ne ana, ay ışığı mı?"

Ay ışığı da kayıyor, kayıyor, kayıyor. O değil, o değil, kaygan böcekleri. Baksana Kaptanım. Bizim dağımızın pınarlarında da böyle kayardı bu böcekler, suyun bu yüzünden öbür yüzüne, bak, göz açıp kapayıncaya kadar, uyumuyorlar, gece ay ışığında da kayıyorlar. Bak, gölgeleri de suyun dibine düşüyor. Bak, suyun dibindeki gölgeleri uçuyor, uçuyor, bak!"

"Kalk ana, biz balıktan döndük."

"Kalk Lena bacım kalk, bizim balıkçılar dönmüşler, kalk." Melek Hatun Lenayı kolundan tuttu kaldırdı.

"Ne güzel suyun yüzünde oynuyorlardı. Suyun altı yanıyordu. Ak çakıltaşlarının üstüne kaygan böceklerinin gölgesi düşüyor, birden de uçup gidiyorlardı. Ne de güzel..."

Kaptan önde, hatunlar arkada iskeleye indiler. Poyraz gür bir ateş yakmıştı. Balıkları tuzladılar, yoğun bir balık yağı kokusu adayı doldurdu. Gür ateşin biraz ötesine yığılmış közlerin ışığında balıklarını yediler, çeşmede ellerini yıkadılar, evlerine çekildiler, hemencecik de uykuya vardılar.

Artık ne iskelenin üstüne oturup denizde belirecek bir tekneyi, kayığı, ne de bir çorbacı yelkenlisini, ne de uzaklardan, bir sis içinden çıkıp gelen vapurun geçmesini bekliyorlardı. Bir tek Melek balığa gidenleri uğurlama bahanesiyle iskeleye iniyor, balıkçılar motoru çalıştırıp adanın arkasında yitince o da çınarların altına gidiyor bir sedire oturup gözlerini binbir pınarlı Kazdağına dikiyordu. Bir süre sonra Lena da yanına geliyor, o da sedirin üstüne

çöküyor, tıpkı Melek Hatun gibi boynunu uzatarak, gözlerini kısarak Kazdağına bakıyordu. Yorulunca da kalkıyorlar, Melek Hatun önde, Lena arkada pınara varıyor, kaygan böceklerinin ortaya çıkıp kaymalarını bekliyorlardı. Kaygan böcekleri de onları çok bekletmiyor, suyun yüzünde oradan oraya uğunan bir hızla mekik dokuyorlardı. Onlarla birlikte, pınarın dibinde, çakıltaşlarının üstünde kayan ipiltilerle böceklerin gölgeleri de mekik dokuyordu. Kimi kırlangıçlar da keskin kanatlarıyla göğü biçerek, pınara iniyor, iner inmez de aynı hızla göğe çıkıyor, çavıp denizin üstünde yitiyorlardı.

"Bizim Kazdağında da kırlangıçlar böyle gözükmeyen bir hızda gelir, bir kanadının ucunu suya değdirir değdirmez gözden yiterlerdi. Bizim Kazdağında. Binbir pınarlı."

Birçok pınar kaya dibinden çıkar. Dibi ak çakıltaşlarıyla döşelidir. Çakıltaşlarının üstünden böcekler kayar, suyun ipiltileri yöredeki kayalıklara vurur. Yöreyi mor çiçekli, boyu dize çıkan yarpuz alır. Yarpuzun kokusu insanın başını döndürür, insanın derisinin altına siner. Kayalıklara, ağaçlara, otlara, çiçeklere, toprağa, suya, su içmeye inen kuşlara, yanından akıp giden yılanlara, suya gelen sarıcaarılara, balarılarına, eşekarılarına siner. Bu yüzden buraların balları yarpuz kokar.

"Aaah ah! Bizim Kazdağının yanal elmaları, ala geyikleri, karacaları, ah!"

Güneş yavaşça, batıda, denizin üstüne iniyordu. Kalktılar.

Lena, Melek Hatunun kulağına eğildi, sesini kıstı:

"Sana bir şey göstereceğim ama kimseye söyleme, olur mu?"

"Söylemem," dedi Melek Hatun.

"Gel öyleyse."

İnsan boyu yükselmiş hatmileri, sığır kuyruklarını yararak, sarı çiçekli bakır yapraklı çalıları dolaşarak, küçücük koyu yapraklı, geniş yayılmış bir çalı topluluğuna geldiler.

"Gel," dedi Lena duyulur duyulmaz bir sesle. "Şuraya ağzı aşağı yere yat benim yanıma."

Kendisi hemen yattı, gözlerinin önünde içini sevinçle dolduran bir mavilik patladı. Ortalığı yoğun, mestedici bir koku aldı.

Melek ikircikli ayakta duruyor, ikircikli, şu yaşını başını almış kadının haline içinden gülüyordu.

"Çabuk yat yanıma. Seni cennete götüreceğim. Şimdi. Hemen şimdi. Gel!"

Lenanın sesi öylesine buyurgandı ki Melek Hatun hemen onun yanına uzandı, biraz da utanarak.

"Bak, bak! Kokla."

Boynu bükük menekşeler çalının her bir yanını almış, bütün yeryüzünün mavisi çalının altına gelmiş doluşmuştu. Kokusu da insanın iliklerine kadar işliyordu.

İki kadın orada uzun bir süre, kendilerine gelemeden yattılar kaldılar.

Lena:

"Melek Hatun kalk, böyle daha çok çalı var."

Kalktılar, öbür çalıların altına da yattılar kalktılar. İliklerine kadar maviye, iliklerine kadar menekşe kokusuna kestiler.

Bu büyük gizlerini kimseye söylememeye ant içtiler.

Melek Hatunla Lena gene sedirlerin üstüne oturuyorlar, gözlerini de Kazdağına dikmişler konuşmadan bakıyorlardı. Erkekler tanyerleri ışımadan balığa çıkmışlardı. Bugün, çok balık yakalayacaklar, kasabadaki kaymakama, Vahap Beye, Üzeyir Hana, tapucuya göndereceklerdi Kadri Kaptanla. Onlar denizin güzel balıklarını hak ediyorlardı.

Uzaktan, hızlı gelen turuncu tekneye başlarını çevirdiler, ne yana gidecek, diye izlediler. Tekne geldi, önlerinden geçti, buruna vardı oradan geriye döndü, iskeleye geldi yanaştı. Teknenin içinden çok uzun boylu, uzun sarı sakallı, kırmızı kuşaklı, avurdu avurduna geçmiş, mavi poturlu, püsküllü kırmızı fesli, kalın kaşlı, beyazı çok büyük yeşil gözlü bir adam iskeleye atladı, arkasındaki dolgun bedenli, büyük memeli, örgülü sarı saçlı, diri, geniş kalçalı, fistanı kırmızı, mavi, turuncu çiçekli kadın yöresini sarmış

çocuklarını teker teker alıp iskelenin üstündeki kocasına veriyor, kocası da çocukları iskelenin üstüne sıralıyordu. Yan yana dizdiği çocuklar ne bir ses çıkarıyor, ne sıralarını bozuyor, ne de yerlerinden şu kadarcık olsun kıpırdıyorlardı. İskelenin üstüne boy boy dizilmiş, renk renk, anaları gibi çiçekli fistanlar giyinmiş çocukların altısı da kızdı. Altısının da saçları düzgün örülmüştü. Örgülerin arasına da boncuklar, boncukların ortalarına da birer tek, boncuk büyüklüğünde altınlar takılmıştı.

Adamın yanına gelip duran büyük memeli kadında ilk bakışta göze çarpan, memelerinden sonra her iki yüzündeki gamzeleriydi. Masmavi gözleri, kalın örgülü saçları, ipekli mor başörtüsü ona büyülü bir güzellik veriyordu. Memelerinin, kalçalarının büyüklüğüne karşın büyüleyen bir kadındı. Kadından dişilik fışkırıyordu.

Motorcu, eliyle kalanları selamlayarak, motorunun patpatıyla uzaklaştı gitti. Bu sırada da Melek Hatun iskeleye adımını attı, karşılarında durdu:

"Hoş geldiniz,"dedi, "buyurun çınarın altına."

Çocuklar sırayı hiç bozmadan, başları önlerinde analarının arkasından yürüdüler, gözleri de Melek Hatundaydı, onun gösterdiği yere kerevete sıralandılar, gözlerini çeşmeye diktiler. Adam da geldi Melek Hatunun buyur ettiği yere çöktü, çocukların yarısı da yanına geçti. Bu sırada Lena da kamışlığın içinden çıktı geldi:

"Hoş geldiniz," dedi Türkçe. Arkasından da Rumca konuştu. Adam da Rumca karşılık verdi. Bir süre konuştular. Onlar konuşurlarken çocuklar biribirlerine yumulup fısıldaşıyorlar, utangaç, gülümsüyorlardı.

"Benim adım Hüsmen," dedi adam.

"Benim adım da Lena. Lena Papazoğlu. Bu da Melek Hatun, şu karşıki dağdan olur. Bin pınarlı Kazdağından."

Hüsmen, Melek Hatunu başıyla selamladı.

Melek Hatun gelmiş Hüsmenin karşısındaki kerevete oturmuştu. Lena eliyle Kazdağını gösterdi.

"Melek Hatunun kocası savaşta toz oldu. Babası anası, familyası o dağdadır daha. Türkler ona diyorlar Kazdağı, sarı bir kız orada kaz güdermiş. Biz diyoruz ona İda. Eskiden Meryem Ana yaşarmış orada. Sen hiç duydun mu binbir pınarlı İdayı?"

"Duydum," dedi Hüsmen. "Maşallah, maşallah, Yunanistanda İdayı duymayan hiç, hiçbir kişi olur mu..."

"Meryem Ananın yurdu orasıdır. Oğlunu orada doğurmuş. Oğlu oradan göğe çekilmiş gitmiş."

Melek Hatun Lenaya, şöyle bir şaşkın baktı. Meryem Ananın Kazdağından olduğunu şimdiye kadar niçin söylememişti de şimdi söylüyordu? Bunun Meryem dediği, kazlar, keklikler, turnalar çobanı Sarı Kız olmasın.

"Sen hiç Kazdağını gördün mü kardeş? O dağda bir kız varmış. Öyle güzel, öyle güzelmiş ki dünya alem ona aşık olurmuş. Hiçbirisine kız yüz vermemiş. Saçları ipek, gözleri ceylan, boyu fidanmış, ona kara çalmışlar, kardeşleri onu öldürecek olmuşlar. Babası kızı almış bir gece Kazdağına götürmüş dağın tepesine bırakmış, ölümünü gözüm görmesin, diye oraya atmış. Kız ölmemiş. Ona geyikler süt, turnalar, kazlar yumurta, keklikler et vermiş. Dağda kurdun kuşun, akar suyun, esen yelin, biten çiçeğin ermişi olmuş. Elmalar, armutlar, kirazlar, cevizler, bütün ağaçlar meyvelerini, arılar ak petekli ballarını ona sunarlarmış."

"Maşallah, maşallah!"

"Sarı Kızı kurtların kuşların, çangal boynuzlu geyiklerin, ayıların arasında görenler, eyvah, biz ne yaptık da dünya güzeli bir ermişe kara çaldık, eyvah eyvah, demişler. Bizim bu dünyada da yerimiz yok, öbür dünyada da..."

"Maşallah, maşallah!"

"Ben o dağlardan olurum. Oraya binbir pınarlı, bin çiçekli bin çeşit kuşlu Kazdağı derler. Benim kocam, işi varmış, bizim dağa geldi. Göz göze gelince o bana gönlünü kaptırdı, ben de ona. İkimiz de sevda ateşinde kavrulduk, sonra da bin pınarlı, binbir çiçekli dağımdan kaçtık."

Sonra da Melek Hatun kocasının savaşa gidişini, orada ölüşünü en küçük ayrıntısına kadar anlattı.

O bıraktı Lena başladı, Lena bıraktı sözü Melek Hatun aldı. İkindiüstü balığa çıkanlar dönünceye kadar anlattılar. Ne adama, ne de karısına bir tek sözcük bile ettirmediler.

Kumluğun üstüne sürülen kayıktan önce Poyraz, sonra Vasili atladı. Kayığa yapışıp çakıltaşlarına kadar üç hamlede çektiler. Sevinç içindeydiler. Kadri Kaptan büyücek çevalenin üstüne tuttukları balıkları yığıyordu, çınarın altındakileri görünce çevaleyi başüstüne bırakıp kayıktan çakıltaşlarının üstüne atladı.

"Bakınsana adaya kimler gelmiş! Konuklar gelmiş!"

Poyraz da, Vasili de başlarını kaldırdılar çınarın altına baktılar, oraya doğru yürüdüler. Onlar gelirlerken Hüsmen de, onları karşılamak için ayağa kalktı.

"Hoş geldin," dediler Hüsmene üçü üç yerden.

"Hoş bulduk," dedi Hüsmen, "benim adım Hüsmen."

Dönüp, kadınların az ötesine, kanepenin üstüne sıralandılar.

"Ben," dedi Hüsmen, "hani geçenlerde üç tane büyük, üçü de mavi boyalı tekneyle geldikti ya, geldik de bu cennet adasını beğenmeyip geri gittikti ya, ben döndüm dolaştım, gezdim gördüm, kendi kendime, acımdan da ölsem, altı kızım, bir de ben, bir de karım, ben bu güzel adada öleceğim, dedim, döndüm."

"Hoş geldiniz, hiç aç mezarı gördün mü? Bu ada yüz evi bile besler. O gidenler ahmaklıklarına doymasınlar. Sen buraya bir iyice yerleşmeye mi geldin?"

"Yerleşmeye geldim, baktım, bu dünyada bu adadan daha güzel bir yer bulunamaz, bulunsa bile dünyayı dünya yapan... Kimi insan var, cenneti cehennem, kimi insan var cehennemi cennet yapar. Burası bir cennet. Daha da cennet yapacağız inşallah. Bütün Anadoluyu dolaşa dolaşa bizde hal kalmadı. Ölümlerden ölüm beğen oralarda. Sıtmadan, açlıktan çok insan kırıldı."

Yüzü, sesi acılaştı.

"Bu güzel yeri, bu iyi insanları buldum ya, nasıl olursanız, biz de öyle oluruz."

Melek Hatun ayağa kalktı, geldi onların önüne dikildi:

"Hüsmen, Hüsmen, beni dinle Hüsmen," dedi, "ben bu adaya, şu Vasili, şu bacım Lena Hanım için, kasabadaki gül gibi ak badanalı evimi, koskocaman portakal bahçemi bıraktım da geldim."

"İyi yapmışsın Melek Hatun."

"İyi yaptım ya, kasabadaki evim portakal bahçesinin içindeydi. Buradaki evimin önünde beş tane, her bir narı karpuz büyüklüğünde, pembe, zar gibi kabukları olan nar ağaçları olacaktı, şu Kadri Kaptan sözünde durmadı."

"Zarar yok Melek Hatun," dedi Hüsmen gülerek, "ben bahçıvancılıktan anlarım, nar ağaçlarının dilini bilirim. Gerekirse bütün Akdenizi dolaşır, sana zar gibi ince pembe kabuklu nar ağacı bulur bahçene dikerim."

"Sağ ol kardeşim Hüsmen."

Bir an durdu düşündü, sonra Lenaya döndü:

"Lena bacım, Lena bacım kalk, bunlar, uzun yoldan, denizden geldiler, açlarından ölmüşlerdir. Kalk, ateşi yak. Hüsmenin avradı sen de kalk! Sen de Lena bacıma yardım et. Senin adın ne?"

Kadın ayağa kalktı, "Sabiha," dedi.

"Kaptan, sen de balıkları temizle. Güzel balıklar tuttunuz mu değerli misafirlerimiz için?"

"Çok balık çıktı bu sefer kısmetlerine."

Kaptan, kayığın içindeki balık dolu çevaleyi aldı denizin kıyısına gitti, kıyıya çömeldi, balıkları temizlemeye başladı. Kaptanın eli çabuktu, az bir sürede çevaledeki bütün balıkları temizledi, gitti, livarda kalan balıkları da aldı geldi.

"Ana, iyi ki çok balık yakalamışız."

"Anan sana kurban olsun insan Kaptanım. Anan senin kara gözlerine..."

"Kaptanimu" diye şakıdı Lena, "familya büyüdü. Baksana altı tane güzel genç kız orada oturur, her birisi altın saçlı."

Lena, sözlerini söyler söylemez çabucak eve gitti, tabak, çatal kaşık getirdi. Kızlardan en büyüğü kendiliğinden ayağa kalktı:

"Lena Ana," dedi, utangaç, "sana yardım edeyim."

"Gel öyleyse."

Birlikte gittiler, kızın kucağında ekmek, Lenanın ellerinde tuzluklar, havlular... Tuzlukları masaya, havluları çınarın dalına, elindeki pembe sabunu da çeşmenin taşına koydu Lena.

Odunlar, kurumuş zeytin ağacı odunuydu. Zeytin ağacının odunu yağlı olur, çabuk yanar, iyi, diri de köz yapar, diye de konuştu Lena.

Üç kadın üç yerden balıkları tuzlayıp közlerin üstüne attılar. Önce çocukları masaya çağırdılar. Büyük kız ocaktan masadaki çocuklara balık taşıyor, her bir kızın tabağına bir balık koyuyordu. Çocuklar o kadar acıkmışlardı ki tabaklarına konan balıkları kılçıklarına kadar bir anda silip süpürdüler. Kız, onlara durmadan balık taşıdı. Kızlar, son gelen balığı yiyemediler, balıklar tabaklarında kaldı.

"Haydiyin ağalar siz de acınızdan öldünüz."

"Siz de gelin Melek Hatun."

"Geliyoruz," dedi Melek Hatun. "Baksanıza közlerin üstünde ne kadar çok balık var."

"Lena Ana!"

"Söyle Poyrazimu, sen bir şey istersin, olur. Mastika da, şarap da getiririm." Kıza döndü, "Senin adın ne?"

Kız utangaç gülümseyerek:

"Nermin," dedi.

"Haydi gel, gidelim de Nermin, şunlara biraz bir şeyler alıp getirelim. Yani anzarot."

Kız güldü. Anzarot sözcüğünü hiç duymamıştı.

Ermiş Tanasinin evine gittiler, kızın kucağında üç şişe mastika, Lenada da üç şişe mor şarapla döndüler.

Gün battı batacak, kafayı bir iyice çekip yemeği bitirdiler.

Hüsmen, Poyrazın kulağına eğildi, bir şeyler söyledi.

Poyraz: "Yok, yok, başka bir yere gitmeye gerek yok."

Hüsmen cebinden yeşil boncuktan işlenmiş, üstü nakışlı bir kese çıkardı.

"Al bunu," dedi. "Hepsi bu kadar. Ben, orada, Yunanistanda değiş tokuştan erken haberlendim. Elimde ne varsa, mal mülk, hepsini sattım altına çevirdim. Böyle yapmasaydım, biz de ötekiler gibi kırılırdık. Altınlar bizi de, bizimle birlikte dolaşanları da kurtardı. Hiç olmazsa, kuru da olsa, kursağımıza bir kuru ekmek parçası düştü."

Poyraz, kesenin büzgüsünü açtı, içindekileri avucuna döktü. Dökülen altınları bir, iki, üç, diye saymaya başladı, saymayı bitirince, ne kadar çok altın, dedi şaşkınlıkla.

"Yahu Hüsmen sen zengin bir adamsın."

"Haşa," dedi Hüsmen, "daha vardı ya, daha da çoktu ya..." Boynunu büktü. "Aradan çok geçti, oradan oraya süründük durduk, canımızı buraya, sizin adanıza dar attık. O para sende kalacak. Buralarda Napolyon altını duymamışlar. Bu Napolyonları Osmanlı altını fiyatına bozdular, o da zar zor, naz niyaz."

"Olur," dedi Poyraz. "Gerekirse büyük bir şehre gider sarraflara bozdururuz. Şimdi bu gece bizde kalacaksın, bir tek yatak var. Senin eski evde bir şeyler yok mu Vasili?"

"Var," dedi Vasili. Hüsmene de, "gel benimle, yatakları benim eski evden alıp getirelim."

Gittiler, Vasilinin evinden yorgan döşek, yastıklar aldılar geldiler.

"İster burada, kanepelerin üstüne yatakları serer yatarsınız. isterseniz bizde yatarsınız."

"Yok," dedi Hüsmen. "Bu gece burada yatalım, yarın evlerden birini seçeriz, hepimiz birden. Çınarların altında üstümüze çiy de yağmaz."

Herkes yatağına çekildi. Ortalıkta denizin sesinden başka ses kalmadı.

Hüsmen, uzaktan, derinden gelen bir kuş ötüşüyle uyandı giyindi, su dökmeye gitti kamışların arkasına. Burnuna nergis kokusu geldi. İşini bitirince iskeleye vardı, menevişlemiş denize baktı. Denizin dibinden ışık kaynarken

bir tuhaf oldu. Bin pınarlı İda dağının başında da ışıklar kaynaşıyordu. Herkes uyuyordu. Bir tek Hüsmeni uyku tutmamıştı. Uyuyanlara sevgiyle, hayranlıkla baktı. Kamışlıktan burnuna bir nergis kokusu geldi. İskeleye döndü, oradan kilisenin önüne geldi, zeytinliğe yürüdü, hatmilerin oradan zeytinliğe geçti, tepeye çıktı, denizden dumanlar yükseliyordu. İncecik dalga dalga esen yel çiçek, deniz, ot kokuları getiriyordu. Tepeden tırnağa çiçek açmış ulu armut ağacının altına geldi. Üst üste açmış çiçeklerin ağırlığından dallar yere aşağı sarkmıştı. Çiçeklerin üstüne çokuşmuş arılar kanatlarını kapatıp uyumuşlardı.

Gün doğdu bir kavak boyu yükseldi, armudun gölgesi ötelere kadar uzadı, arılar uyandı. Bir süre kanatları dikilmiş öylece kıpırdamadan kaldılar, sonra ağır ağır kanatlar titremeye başladı. Önce birkaç arının kanadı ipiledi. Usuldan vızıltılar geldi yer yer armudun dallarından. Arılar birer ikişer uçtular. Uçmayıp çiçeklerde kalmış arılar da tüylü ön ayaklarıyla kocaman gözlerini ovuşturuyorlardı. Armudun yöresi yumak yumak olmuş kanatların ipiltisinde, uğultusundaydı. Hüsmen, çakıp duran renkler, ışıklar düşünce sersemlemiş, çınarın altına geldi. Sabiha, çocuklar uyanmış, yıkanmışlardı. Onu görünce koşuşup yanına geldiler. Hüsmen mutluluğa batmış çıkmıştı. Aylardan, belki de yıllardan bu yana içinde böyle bir sevinç dalgası kabarmamıştı. "Haydiyin, armut ağacının çiçeklerine koşalım, arılara, kuşlara, menevişlemiş ipiltilere, mavilere..."

Coşkusu çocuklara geçti, çocuklar sevinç çığlıkları atarak armudun yöresinde koşarak dönmeye başladılar.

Karşı tepenin yamacına gün vurmuştu. Hüsmen az ötede durmuş, ter içinde kalmış durmadan dönen çocuklara bakıyor, yanındaki Sabihaya dönmüş, gülerek, tepeden tırnağa sevince kesmiş, ağacın karşısında bir tapınmada.

Burnuna bir yarpuz kokusu geldi, dört bir yanı sarmış gelen yoğun bir ışıkla birlikte. Hüsmen bu kokuyu iyi biliyordu. Onun dağları da böyle kokardı. Bir daha hiç göremeyeceği dağları.

İçinden, iyi yaptım, dedi. Hem de çok iyi yaptım. Köyüme, evime, dağıma, bu yarpuz kokusuyla, yeniden kavuştum ya. İyi yaptım, hem de çok iyi. Üstelik de bu adada insan yüz yıl yaşar. Bu adamlar aç kalırlarsa biz de onlarla aç kalırız. Kadri Kaptan da daha çok genç, yirmi yaşında ya var ya yok. Bir de iyi insan. Başka yerlerde yüz yıl yaşayacağına bu adada elli yıl yaşa, yeter de artar bile. Sürünerek, korkarak, her şeyi düşman görerek yüz yıl yaşayacağına, bu kokuyu koklayarak, şu yamaca vurmuş ışığı görerek, şu denizi dinleyerek, her gün baştan aşağı, içini dışını ışıkla yıkayarak, şu yıldızları, her sabah menevişlenen, çiçekler açan denizi bir ömür yaşayarak.

Kollarını iki yana açtı, derinden soluk aldı, çok şükür, çok şükür bu kokulara, bu havaya, bu denize, bu toprağa çok şükür, çok şükür diye yinelerken kızları aklına geldi, çarpılmış gibi oldu. Ne kaldı kızların büyümesine, her birisi bir melek kadar güzel. Bu ıssız adada onları kim görecek de evlenecek. Bu adaya geri döndüğümüze o kadar, o kadar sevindiler ki, ne kaldı şurada, nereden baksan yedi sekiz yıl, bu kızlar evde kalacaklar. Kocasız, aşksız, sevdasız mutsuz olacak, dünya güzellerim benim, kadınlıktan çıkacaklar, kuruyup kalacaklar, otuz yaşına basmadan kocakarı olacaklar.

Acaba buraya insanlar hiç mi gelmeyecekler? Gelselerdi şimdiye kadar gelirlerdi. Adaya gelmeye korkuyorlar. Ben de korktum. Sağın deniz, solun deniz, arkan önün deniz. Cennetten bir parça da olsa küçücük bir toprak parçasının üstündesiniz. Pekiyi, buradan gidenler burada nasıl yaşamışlar, hem de bu saray gibi evleri bu hapisanenin üstüne nasıl, niçin kurmuşlar? Onların kızları, oğulları yok muymuş? O güzel kızlar, o yakışıklı oğlanlarla evlenmemişler mi? Melek Hatun da kaçmış da, şu karşıki binbir pınarlı dağdan sonra buraya niçin gelmiş? Bizim kızlar bu hapisaneden nereye kaçabilirler, kimi görebilir, bulabilirler?

İkircikliydi, içine bir cehennem düşmüş kıvrandırıyor, yakıyordu.

Sağına bakınca Poyrazın kendine doğru güleç yüzüyle geldiğini gördü, sevinemedi.

"İyi sabahlar arkadaş."

"İyi sabahlar."

"İyi uyudun mu?"

"Bu yaşa geldim, ömrümde böyle deliksiz uyumuşluğum yok."

"Öyleyse suratın neden böyle karmakarış? Böyle güzel uyku çeken bir insanın yüzü hiç böyle olur mu?"

"Olur," dedi sertçe.

"Neden olurmuş böyle?"

Hüsmen kızgın:

"Senin de böyle büyümekte olan sarı saçlı..."

Poyraz kayıtsız:

"O bir şey değil üzülme. Yılbaşına kadar ada dolar. Sen kendi gözünle gördün. Anadolu kaynıyor. Dünyanın dört bir yanından göçler doldurmuş ülkeyi. Herkes ayağını basacak bir toprak parçası, başını sokacak bir dam altı arıyor. Sen şimdi çocuklarını, karını yanına al bu evlerden, ta oradaki çorbacı köşklerinden bir ev beğen, bir dükkan beğen..."

"Ben dükkanı ne yapacağım, ben çiftçiyim," diye bağırdı. Hüsmen. Poyraza böyle bağırdığından dolayı da üzüldü. "Kusura bakma kardeşim," dedi, "sen bana iyilik yapmak istiyorsun, ben de..."

"Olur böyle şeyler, aldırma. İnsanoğlu çok sıkışınca, ne düşündüğünü, ne yaptığını bilemez." İçini çekti: "Benim başımdan neler geçtiğini kimsecikler bilemez."

"Hepimizin," dedi Hüsmen. "Bu savaş bize neler etti, bizi insanlığımızdan çıkarttı. İnsanlığımızı, onurumuzu, neyimiz varsa hepsini elimizden... Yüreğimizi de koparark aldı götürdü. Yürek koymadı insanlıkta. Yüreklerin yerinde taş kaldı. Hem de birer buz parçası."

Hüsmen bunları söylerken bütün çektikleri, acıları gelmiş yüzüne oturmuştu. Karşısındaki acılı yüz Poyrazı tepeden

tırnağa ürpertti. O Poyraz ki Sarıkamışı, Allahuekber dağındaki ayak yalın, başı kabak, günlerce bir lokma ekmek bulamayan aç susuz on binlerce donup kazık kesilen, tifüsten sapır sapıf dökülen askerleri, kırgına uğrayan Yezidileri, kesilmiş memeleri, çölün kızgın kumlarında kanayan suna gibi kızların memelerini...

"Bak Hüsmen, şimdi sana bir mektup vereceğim, bunu alıp müdür Vahap Beye götüreceksin. O seni komisyona gönderecek. Sen de onlardan bir ev, bir de dükkan isteyeceksin, onlar senden hiç para istemezler, tapuyu alıp Kadri Kaptanla geri döneceksin. Yoook, ben burada,"acı acı güldü, "bu cennet hapisanede kalmak istemiyorum, dersen," elini iç cebine attı, Hüsmenin kesesini çıkardı, "al paranı da güle güle git. İnşallah pişman olmazsın. İstersen de evi, dükkanı alır, sonbahara kadar ada dolmazsa bu yakınlardan sana bir yer buluruz. Hele başını sokacak bir evin olsun.

"Bu sırada Melek Hatun, Lena, Sabiha, yanlarında saçları yıkanmış, örülmüş çocuklar çınarın altına geliyorlardı. Kadınlarla çocuklar, hep birden bir anda ateşi yaktılar, büyük çaydanlığı sacayağının üstüne koydular.

"Biz şöyle kiliseye kadar gidiyoruz. Siz çayı kaynatıncaya kadar geliriz. Kadri Kaptan nerde Melek Hatun? Lena Ana, Vasili uyuyor mu?"

Melek Hatun:

"İkisi de sakalını tıraş ediyor. Şimdi gelirler. Siz çabuk gelin."

Kiliseye kadar gittiler, geri döndüklerinde herkesi sofranın başına oturmuş, onları bekler buldular.

Kahvaltı biter bitmez, kızlar gittiler kanepelerin üstüne sıralandılar. Erkekler iskeleye yürüdüler. Kadri Kaptan teknesine gitti çalıştırdı. Poyraz Hüsmenin elini tuttu:

"Senin altınların geçmez, fiyatını bilmiyorlar. Napolyon altını Osmanlı altınından çok daha pahalıdır. Bu kasabada Osmanlı altını pahasına bozuyorlar. Ona göre. Haydiyin, güle güle, uğur ola."

Vasili gülerek:

"Bir şeyi unuttunuz, Hüsmen hangi evi alacak?"

"Yok Vasili, bunlar evleri bizim gibi parayla satın almıyorlar, bunlar mübadele, yani değiş tokuş. Bunlara Yunanistandaki evlerine ev, tarlalarına karşılık tarla, neleri kalmışsa orada, yani taşınamaz ne malları kalmışsa. İyice anladın mı Vasili, orada bıraktıklarının karşılığını verecekler."

"İyice anladım ya biliyordum da."

"Kadri Kaptan gel buraya. Hüsmen sen de gel."

Kadri Kaptan durdu, iskeleye atladı:

"Buyur Reis."

"Hüsmen kardeşimizle bir altın bozduracaksınız."

Hüsmene döndü:

"Bir çuval un, bulgur, yağ, pirinç alacaksınız. Başka ne alacaksan Kadri Kaptan sana söyler. Yorgan döşek, kap kacak, bir eve ne gerekiyorsa... Al şunu."

"Bir iyice anladım," dedi Hüsmen.

"Elindeki altının dörtte biriyle sana söylediklerimin hepsini alabilirsin. Elindeki bir Reşad altınıdır."

Tekneye bindiler, tekne hızla, suları yararak, köpürdeterek açıldı.

Onlar gidince Vasili de kayığındaki oltaları onarmaya başladı.

"Hazır mısın Vasili?"

"Hazırım."

Poyraz tekneye atladı, motor çalıştı.

"Bugün çok balık, çok balık tutmalıyız. Küçükler canavar gibi yiyorlar. Hüsmen bunlara nasıl yiyecek yetiştirmiş. Baksana hepsi ne kadar sağlıklı, yanaklarından kan damlıyor. Maşallah."

"Çok altın getirmiş Yunanistandan. Bir tek Napolyon altını bile bir servet. Akıllı adam Hüsmen, tedarikli gelmiş, çocuklarını perişan etmemiş."

Önde kızlar, arkada kadınlar, zeytinlikten yukarıya, tepeye çıktılar. Çocuklar, adanın dört yanındaki uçsuz

bucaksız denizi görünce dondular kaldılar. Kızların en küçüğü kendini tutamadı:

"Deniz ne kadar büyük," dedi, oradaki yazılı ak taşın üstüne oturdu, yüzünü elleri arasına aldı. Ötekiler de şuraya buraya çöktüler.

Çocuklar, tepeden kıyıya indiler, köşkleri ev ev dolaşacaklardı, boş köşkler üstlerine üstlerine geliyordu, kaçtılar kamışlığa geldiler, kamış kümelerinin önünde beklediler, sonunda da yüreklenip içine girdiler. Kamışlığın içi hoşlarına gitti, kamış köklerinin diplerine saklanıp orada kendi kendilerini korkuttular. Sonra da korkularına inanıp kamışlıktan ter içinde çıktılar Bir süre denizin kıyısında terleri kuruyuncaya kadar, korkularını yavaş yavaş tüketerek durdular. İçleri bomboş kalınca nar bahçelerine aldılar yatırdılar, bahçelere bir yandan girdiler, öbür yandan çıktılar, deniz kıyısına indiler. Kıyıya kadar gelmiş küçücük balık yavruları kaçıştılar, kızlar buna çok sevindiler. Deniz kıyısında kaçışan balıklarla oynadıktan sonra yarları tırmanarak narlığa çıktılar, korkarak, ürkerek, pısarak, saklanarak narların içine girmeye çalıştılar. Nar çiçeklerinde arılar üst üste çokuşmuşlar uğulduyorlardı. Ağaçların altına dökülen nar çiçekleri toprağı kıpkırmızı etmiş, kızların ayakları bileklerine kadar çiçeğe batıyordu. Durmadan da korkmak için kendilerini kışkırtıyorlardı.

Bu yepyeni dünyada, düştükleri bu hiç görülmemiş yerde korkmak için ne kadar çok, ne kadar çok sebep vardı. Nar bahçesinin içinde, korkuculuk oyunu oynar, kendilerini, ödlerini kopartacak korkuları türlü biçimde kışkırtırlarken, birden, oldukları yerde zınk diye durdular. Gözleri artlarına kadar açıldı. Tüyleri diken diken oldu. Yüzlerinin de kanı çekildi. Önlerinden ak benekli lacivert bir yılan ağır ağır akıyor, arada sırada azıcık duruyor, başını kaldırır gibi ediyor, uzatıp tıslıyor, kırmızı çatal dilini kızlara çıkarıyor, çocuklar yerlerinden kıpırdayamıyorlardı. Kasılmışlar, çarpılmışlar, büyülenmişler gözlerini yılandan alamıyorlar, oldukları yerde durmuş kalmışlar, dilleri tutulmuş, en küçük

bir ses bile çıkaramıyorlardı. Yılan aktı, dökülmüş nar çiçeklerinin arasında yitti gitti. Çocuklar oldukları yerden kıpırdayamadılar, gene gözleri öyle büyümüş, yılanın aktığı yere, boşluğa dikilmiş, büyülenmiş bir süre kaldılar.

Büyük kız azıcık kıpırdadı, ötekilere baktı, sanki onlar hiçbir şeyi görmüyorlar, boşluğa bakıyorlardı.

"Yılan," diye bağırdı büyük kız, "yılan!" arkasını döndü, nar gövdelerine çarpa çarpa koştu. Arkasından da öteki kızlar... Hiç durmadan düşe kalka iskeleye geldiler, körük gibi soluyarak kerevetlerin üstüne oturdular. Ter içinde kalmışlardı, suya batmış çıkmış gibi.

Lenayla anaları kamışlığın arkasından çıkıp geldiklerinde, terli yüzleri pespembe, daha soluyorlardı. Analarını görünce sevindiler.

"Şimdiye kadar nerelerdeydiniz çocuklar? Bu ıssız adada neler yaptınız?"

En küçük kız:

"Biz koskocaman bir yılan gördük!" Kollarını, açtı iyice gerdi, "Nah bu kadar!"

"Ne yılanı kız, bu adada yılan olur muymuş! Nereden gelmiş yılan?" Lenaya baktı.

Lena:

"Bu adada öyle bir yılanlar var ki her biri ejderha kadar."

Kadın sarardı:

"Şimdi bu çocukların gördükleri yılan gerçek mi?"

"Gerçek ana," dedi küçük kız. "O kocaman yılanı görünce hepimiz de öldük. Öldük de yılan bizi sokmadı. Bir de dili kıpkırmızı. Ben öldükten sonra zorla gözlerimi kapattım, ondan sonracığıma, yılanı bir daha görmedim."

Bütün adayı nasıl dolaştıklarını, kamışlığın içine bile girdiklerini, tepeye çıktıklarını, tepeden bakınca denizin ne kadar büyük olduğunu, nar çiçeklerini de gördüklerini, çok uzun, kocaman kara bir yılanın önlerinden aktığını, dökülmüş nar çiçeklerinin altına girip yitip gittiğini bir bir anlattılar. Heyecandan terli yüzleri al al olmuştu.

"Yılan, bizi görünce durdu. Gözleri kıpkırmızı ışık gibi yanıyordu. Dilini çıkardı bize tısladı. Bir daha çıkardı tısladı. Gözlerinden, derisinden, güneşe gelince ışık çıkıyor."

Ana soğukkanlı:

"Benden izin almadan gitmeyin."

"Gitsinler," dedi Lena, güvenli bir sesle, "Bu adanın yılanları çocuklara hiçbir şey yapmazlar, öyle, o kıyıların yılanlarına benzemezler."

"Yaaa," dedi büyük kız, "hiç benzemiyorlar."

"Yaaa, demek öyle ha," diyebildi ana.

"Öyle," dedi Lena, "biz hep o kocaman, kırmızı çatal dişli yılanlarla büyüdük."

"Öyleyse yılanlarla oynasınlar," dedi ana.

"Bizim adanın yılanları hiçbir adanın yılanına benzemez," dedi Lena, gözleri dolarak.

Akşamüstü balığa gidenler geldi. Melek Hatun, Lena, Hüsmenin karısı, çocuklar iskeleye dizilmişler karşıdan gelen balıkçıları bekliyorlardı. Gelenler, kayıklarını kumların üstüne çekince kızlar cıvıldaşarak onlara koştular, hemcecik de kayığa tırmandılar, en küçük kız bir türlü kayığa çıkamıyordu. Vasili küçük kızı aldı kayığın içine koydu. Kızlar, bir kedi gibi kayığın her yanını arıyorlar, başaltına, kıçaltına giriyor çıkıyorlar, kürekleri, sıcak motoru elliyorlar, kayığın her bir yerini sanki kokluyorlardı. Sonra livarları buldular, su dolu livarların içinde türlü balıklar üst üste yüzüyorlardı. Çocuklar, gözlerini livarlara dikmişler şaşkınlıkla bakıyorlardı.

Vasili, elindeki büyük kamış sepetle geldi kayığa çıktı, livarlardaki balıklan sepete doldurmaya başladı. Kızlar, az ilerde durmuşlar olanı biteni daha öyle kımıldamadan seyreyliyorlardı. Livarların içinde balık kalmayıncaya kadar öylece durdular. Vasili kayıktan inince onlar da arkasından indiler. Vasili elindeki sepeti aldı götürdü denizin kıyısına koydu. Kızlar da onun arkasından gittiler. Deniz durgundu, kıyıya küçük küçük, seyrek dalgalar vuruyordu. Kızlar, kumların üstüne sıralandılar. Sepetteki balıklar çırpınıyordu.

Büyücek bir balık sepetten kumların üstüne atladı, bir iki kez havaya sıçradı, bir süre düştüğü yerde titredi, öldü. Kızların gözleri büyüdü. Batmakta olan günün ışıkları saçlarında kızıl ipiltiler dolaştırıyordu. Ne oldu, ne olmadı çocuklar kamışlığa doğru koşuştular, kamışlığın arkasında gözden yittiler.

Bir süre sonra Vasili sepetin yanına geldi:

"Balıkların çırpınmaları durdu," diye kadınlara seslendi. Kadınlar ellerinde bıçaklar sepetin yanına vardılar, kumların üstüne oturdular, balıkları temizlemeye başladılar, karınlarını, pullarını.

Zeytinliğe giden Poyrazla Vasili birer kucak kuru zeytin odunuyla döndüler.

"Balık çok, ada halkı da çoğaldı, bu kadar odun yetmez," dedi Poyraz.

Birkaç kez daha zeytinliğe gidip kucak kucak odun taşıdılar. Gün kavuşurken odunları tutuşturdular. Ortalık aydınlandı. Ateş köze kesince kadınlar temizlenip tuzlanmış balıklarla döndüler.

Çorbacı evlerinden uzun bir masa alıp getirmişler, kanepelerin önüne koymuşlardı. Masanın üstüne de bakır sahanlar, su tasları, bir su testisi, ekmekler ve tuzluk konmuştu.

"Bekleyelim mi?" diye sordu Vasili."

"Onlar ancak yarın gelebilirler," diye karşılık verdi Poyraz.

Köze atılan balıklar pişmeye başlayınca, yanmış yağ dumanı, kokusu ortalığı alınca çocuklar ortaya çıktılar, masanın önüne sıralanıp kanepeye oturdular. Balıklar deniz kokuyordu. Yemek boyunca sevinçlerini, mutluluklarını şakıdılar. Çocuklar uçuyorlardı. O gece deliksiz uyudular.

Kadri Kaptanın teknesi uzaktan gözükünce çınarların altında toplandılar, konuşuyor, gülüşüyorlardı. Çocuklarınsa bir gözleri denizdeydi. Usullacık yerlerinden kalktılar gittiler, iskelenin üstüne sıralandılar, güneş sarı saçlarında parıldıyordu. Suskun, gözlerini tekneden ayırmadan kıpırtısız beklediler. Ürkünç denizi yararak, köpürterek hızla gelen tekne onları şaşırtıyordu. Oysa vapurla gelmişlerdi.

Ama ne denizi, ne de köpükleri böyle görmüşlerdi. Vapurda üst üsteydiler. Kadınlar, çocuklar kusuyorlar, erkeklerinse ağzını bıçaklar açmıyor, çömelip ellerini koyunlarına sokmuşlar, yüzleri kırışık içinde kalmış, dudakları sünmüş, düşünüyorlardı. Vapur bir de kokuyor, kokudan burunlarının direkleri kırılıyor, apteshanelere çatlayacak duruma gelmeden gidip sıraya girmiyor, bekliyorlardı. Girince de kokudan, kimileri bayılıyordu. Bir de deniz bir sallanıyor, bir de vapur bir çatırdıyor, kimse yerinde duramıyor, vapur ha battı ha batacak, herkesin yüreği ağzına geliyordu. Kızlar vapuru unutmuş gitmişler, vapur yolculuğu korkunç bir karabasan ya da kapkaranlık bir delik gibi kafalarından silinip gitmişti. Yalnız, toprağa ayak bastıklarından sonra da analarından emdikleri süt burunlarından gelmişti. Çok aç kalmışlar, kiminde de sıcaktan, susuzluktan kavrulmuşlar, içecek bir damla su bile bulamamışlardı. Bir sıcak toprakta güneşten yanmışlar, bir tuhaf sinekler uğuldayarak, kara bulutlar gibi üstlerine gelmiş, onları ısırmış, yemişler, onlar da hastalanmış, ölmüşlerdi. Ölünce çok titremiş, üşümüş, buymuşlar, el dokundurulmayacak kadar kızgın toprağın üstüne, yalım kusan güneşin alnına yatmışlar, dişleri takırdayarak gerilmişler, yorgunluktan çeneleri düşmüştü. Ardından yanmışlar, bir gölgeye, bir serin yele, bir soğuk suya can atmışlardı. Çok ölmüşlerdi. Nasılsa sonradan dirilmişler, oradan kaçmışlardı.

Deniz köpürüyor, serin kokulu bir yel esiyor, işte, teknenin içinde denizden de babaları geliyordu.

Tekne yaklaştıkça yürekleri göğüslerine sığmıyordu. Yüzleri pespembe olmuş, gene ter içinde kalmışlardı. Şu tekne de hiç ilerlemiyor, niçin bu kadar ağır geliyordu?

Oturanlar da hiç konuşmuyorlardı. Hepsi her yerden, başlarını önlerine eğmişler düşünüyorlar, arada sırada da başlarını kaldırıp uzaktan gelen teknelere bakıyorlar, sonra geri indiriyorlardı.

Sabiha Hanımın elleri dizlerinde, orada oturmuş kalmış, gözleri yanındaki yöresindeki yüzlerde bir şeyler arıyordu. O

yüzlerde bir giz, bir büyü, sonsuz bir sevinç, bir umut, bir ölümsüzlük arar gibi. İçleri sıcak bir dostlukla doluydu. Bunca zaman oradan oraya atılmış, sürüklenmiş, sürünmüş, ölümlerden ölüm beğenlerden de beter durumlara düşmüşlerdi.

Gözleri yaş içinde, içi umutla, aydınlıkla kabarmış, yanındaki Melek Hatuna usulca, okşarcana dokundu, Melek Hatun da ona döndü yüreğinin bütün sıcaklığıyla güldü, Sabiha Hanım ürperdi.

"Yayladan indirdiler bizi. Bize nereye gideceksiniz, ne yapacaksınız demediler, getirdiler koskocaman, bomboş bir yapının içine soktular. Bekledik orada, öteki, ormanlı, dağlık yerlerden getirdikleri köylülerle birlikte. Çok yaşlı insan ölmüştü yollarda. Vapura bindirdiler, vapur batacaktı, beş gün, beş gece sallandı batmadı. Kokudan, açlıktan öldük. Ölümüzü getirdiler, deniz kıyısındaki bir kocaman yapıya üst üste doldurdular. Orada çok bekledik. Çok yaşlı öldü, çoğumuz hastalandık. Bizi bir yere yerleştirdiler. Burası köy dediler, aman, bunun neresi köy demeye kalmadı, candarma dipçiği çalışmaya başladı. Baktık candarmalar bizi öldürecek. Köy dediğin yerdeki bütün evler yanmış, ne ağaç, ne ot, ne bahçe, ne bağ kalmış, her yer kapkara. Amanın, bu ne iş derken, bir hafta orada kaldık, kuru yerde yattık. Yakın köyler bize ekmek getirdiler, kazanlar kurup çorbalar pişirdiler. Sonra bizi aldılar, dağlık bir yamaçta, yanmış taşlık bir köye verdiler. Böyle böyle bizi dolaştır ha dolaştır ettiler. En sonuncu bizi bir uçsuz bucaksız ovaya götürüp bıraktılar. Her yan otluk, her yan bataklık. Boş köyler var, bu köyler dolu dediler, onlar yaylacıdırlar, şu karşı dağlara göçerler, kışın da evlerine inerler. Bizi oraya götürün, dedik. Orada toprak yok, bir iyice aç kalırsınız, dediler. Bize çiti kamıştan, çatısı ottan bir ev yaptılar. İşte, siz de böyle yapın. İşte bataklık şurada, kamış, saz kesersiniz. Öyle yaptık, yerleştik. Para da verdiler. Ardından bir sinek bastırdı, görülmemiş, ovanın yerlileri bu sineklere kemikli sivrisinek diyorlar, sivrisinekler bulut bulut üstümüze geliyorlar, yüzümüz

şişiyor. Sıtma başladı. Birkaç ay içinde yarı yarıya kırıldık. Her gün o kadar insan ölüyordu ki, onları gömemiyorlardı sıtmadan yanan erkekler. Sıcak yukardan yalım gibi iniyor, soluk bile aldırmıyor. Ölülerimiz koktu. Uzaktan köylüler geldiler, kokudan ciğerleri sökülerek onları ovanın ortasına çabucak gömdüler. Kalanlarımız, bir gece kaçtık oradan, bir dağ geçtik, ağaçsız otsuz, uçsuz bucaksız bir bozkıra düştük, bozkırı geçinceye kadar yarımızdan çoğu yollarda döküldü kaldı. Hüsmenin anası, babası o ot bitmez çöle kurban gitti. Dün akşam onunla konuştuk, burada işimiz iyi giderse, gidip onların ölüsünü adaya getireceğiz. Bu adanın mezarlığı da var, gördüm, ne güzel."

"Getirin" dedi Melek Hatun. "İyi edersiniz. Burada işiniz iyi gidecek."

"İyi gidecek," dedi Vasili. Gözleri yaş içinde kalmıştı.

"İyi gidecek," dedi Poyraz, gözleri yaş içinde kalmış. "Onların kemiklerini getiririz."

"Çok iyi gidecek, çok çok iyi olacak," dedi Lena, "Poyraz oğlusu çok akıllıdır."

Bu sırada tekne gelmiş yanaşmıştı. İskeleye koştular.

Hüsmen tekneden atladı, onlara sevinçle koştu, geldi Poyrazın önünde durdu.

"Verdiğin tek altının üçte biriyle, belki de dörtte biriyle nerdeyse kasabanın dörtte birini alacaktım. Yollarda beni soymuşlar, ocağımı söndürmüşler. Keşki doğruca buraya gelseymişim."

Poyraz güldü, elini uzattı onun omuzuna koydu.

Sabiha yanlarına geldi, konuştuklarım duymuş o da sevinçten şakıyordu:

"Poyraz efendi ağa, ananın, babanın mezarlarını da getirecek buraya, adanın, oradaki güzel mezarlığına gömecek. Kasabadan belki de yüzü nurlu bir de hoca getiririz, mezarların üstünde gürül gürül Kuran da okuturuz."

"Anamın da, babamın da mezarları yok. Uçsuz bucaksız çöl bozkırın ortasında kaldılar."

Hüsmen bu sözleri söylediğine pişman oldu. Yüzü kırışık içinde kaldı.

"Yok," dedi hemen. Azıcık düşündü. "Yok, yok. Babamın, anamın yattıkları yeri ararsak buluruz."

"Ararız," dedi Lena, "orada kalmasınlar, kızgın çölün ortasında. Bizim mezarlığımız ne güzel."

Hüsmen kendini toparladı, gülümseyerek:

"Çok güzel bir mezarlık," dedi.

"Eeee, neler aldın bakalım?" diye sordu Poyraz.

"Göreceksin, bir eve ne gerekse hepsini aldım da getirdim."

Gene neşesini bulmuştu Hüsmen.

"Haydi, öyleyse gidip boşaltalım."

Coşkuyla tekneye yürüdüler. Kadri Kaptan öteberiyi bir uçtan boşaltmaya başlamıştı bile. Hep birden tekneye atladılar, tekne bir iyice sallandı. Nerdeyse yan yatacaktı, kimse düşmedi. Bir yumuldular, teknede ne var ne yok iskelenin üstüne yığdılar.

Kadri Kaptan terlemiş, mutlu gülümsedi:

"Ben olmasam," dedi, "bu Hüsmen var ya, ben böyle bir adamı hiç görmedim, bıraksaydım eğer kasabada ne var ne yok alıp gelecekti."

"Bunların hepsini az bir azıcık altına aldım," dedi Hüsmen. "Yunanistanda olsa sen bu kadar malı on altına bile alamazdın. Vay anasını, beni her yerde kandırmışlar. Keşki Anadoluya geldiğimizde hiçbir yere gitmeseydim de o kadar param çarçur olmasaydı. Nah, o parayla şunun gibi dört tekne alırdım." Parmağıyla Kadri Kaptanın teknesini gösteriyordu. "Nah, bundan da büyük. Yazık, çok param gitti."

"Gene de çok paran var Hüsmen," dedi Poyraz. "Ne istersek gene de alırız. Şimdi, şu öteberiler burada, oldukları yerde dursun, biz gidip bir güzel, bir güzeeel bir ev beğenelim sana."

Öne düştü yürüdü, ilk evden başladılar. Evlerin hemen hemen hepsinin kapısı açıktı, açık olmayanları da Vasili

birazıcık bir çabayla açıveriyordu. Evlerin çoğu iki katlıydı. Tek katlı olanlar iki katlı evlerin arkalarına düşüyordu.

Poyraz önde, ötekiler arkada ilk eve girdiler, köşe bucak büıitün evi aradılar, dışarıya çıktılar. Poyraz Hüsmenin gözlerine baktı, o susuyordu, yüzü bir donup kalıyor, bir karmakarış oluyordu. Hiç konuşmadan öteki eve girdiler çıktılar, Poyraz gene Hüsmenin gözlerinin içine baktı, gene Hüsmende bir ses yok Oradakilerin hiçbirinden de bir ses çıkmıyordu. Evlere girip çıkmayı sürdürdüler. İkindi oldu, daha yemek yememişlerdi. Yemek yemek akıllarına bile gelmemişti. İlk ayıkan Melek Hatun oldu, "aman, ocağınız yana çocuklar, ev geze geze, merdiven çıka çıka dizlerime kara sular indi, siz hiç acınızdan ölmez misiniz?"

"Öldük Hatun," dedi Poyraz, "benim dizlerime de kara sular indi. Artık gerisine yarın bakar beğeniriz. Beğenmesek de yeni bir köşk yaptırırız!"

Aralarından bir tek Lena gülümsedi.

Çınarların altına geldiler, sedirlere yorgun çöktüler. Sarı kızlar gene yan yana sedire sıralandılar. Sıralanıp biribirlerine sokuldular.

"Melek Hatun, hani acımızdan ölmüştük?"

"Öldük, dedi Melek Hatun. "Lena, Sabiha kalkalım mı?"

"Az dur," dedi Lena, "azıcık soluk alalım."

Biraz sonra da kalktılar. Kızlar da hep birden ayaklandılar, zeytinliğe oduna koştular, zeytinlikte kurumuş odun toplarlarken gözleri hep ak benekli lacivert, çatal dilli, kırmızı gözlü yılanı aradı. Bütün yılanlar nar bahçelerine gitmişlerdi, bulamadılar ama çok korktular, titrediler bile.

Ateş yakıldı, tencere sacayağının üstüne kondu. Lena, Sabiha, Melek Hatun ocağın başına çömelmişlerdi. Ötekiler de sedirlerin üstüne sıralanmışlar, gözlerini de tencereye dikmişlerdi. Ocaktan yanmış tereyağı cızırtıyla tenceredeki bulgurun üstüne dökülünce dehşet bir koku aldı ortalığı. Arılar, kelebekler doluştular çınarların altına. Çocuklar eve gittiler, bir yer sofrası ve koltuklarında ekmeklerle koşarak geriye döndüler. Vasili masayı sedirlerin önüne çekti, uzun

bir sediri de yana götürdü. Pilavı, biraz demlendikten sonra getirdiler masanın ortasındaki siniye boca ettiler. Tahta kaşıklar işe başladı.

Poyraz:

"Ah," dedi, "bir baş soğan da olsaydı bulgur pilavının yanında, yemeğin tadına doyum olmazdı."

Büyük kız:

"Var," dedi, kaşığını bırakıp ayağa fırladı, "ben mutfakta gördüm." Koştu. Öteki çocuklar da onun arkasından... Hemencecik de geriye döndüler. Büyük sarı kız Poyrazın önüne bir baş soğanı koydu. Öteki kızlar da herkesin önüne birer baş soğan koydular. Poyraz soğanını yumruğuyla ezdi. Ötekiler de... Kadınlar soğan yemiyorlardı. Kızlar da yemediler.

Yemek biterken, "Durun," dedi Hüsmen, "durun da beni bekleyin."

Koşarcasına tekneye gitti, büyük bir baklava tepsisiyle döndü. Herkeste sevinç sesleri...

Hepsinin yüzü gülüyor, yalnız Hüsmen dalmış gitmiş düşünüyordu.

"Bak Hüsmen," dedi Poyraz, "bakmadığımız evlere de bakalım, en güzelini seçeriz."

"Seçeriz," dedi Kadri Kaptan da sevinçle, "bu kadar insanız, en güzelini buluruz." Ayağa kalktı, iki kolunu yanlara açarak gerindi, "Ben yoruldum," dedi, evine yürüdü.

Çocuklar iskeleye öteberilerin başına gittiler, sıralanıp halka oldular, hiçbir şeye ellerini sürmüyor, salt bakıyorlardı. Bir süre sonra oturdukları yerde uyuyakaldılar.

Sabah erkenden, gene hepsi bir arada evleri gezmeye çıktılar. Evlerde çok öteberi kalmıştı. Hepsini toplasan birçok evi donatırdın. Bu yandaki evleri, hiç kimse ağzını açmadan bir bir gezdiler. Öğleden sonra da çorbacıların konaklarına gittiler, hepsini teker teker dolaştılar. Konaklarda da çok işe yarayacak öteberi buldular. Çınarların altına döndüklerinde gün yıkılmış gitmiş, tepenin arkasına sarkmıştı. Geldiler

çınarların altına oturdular. Herkes başını önüne eğmiş, öyle kalakalmış, susuyordu.

"Ne o, komşular, hepiniz de yeli kesilmiş değirmene döndünüz."

"Döndük," dedi Melek Hatun.

"Sen ne diyorsun Hüsmen, hiçbir evi beğenmemişe benziyorsun."

"Ben yarın da, öbür gün de evleri tek başıma dolaşacağa ondan sonra..."

"Ya ondan sonra da bir ev bulamazsan?"

"Bulurum."

"Biz yarın balığa çıkıyoruz. Sen evleri tek başına dolaş bakalım."

Onlar beş gün üst üste balığa çıktılar, Hüsmen de durmadan bütün adayı ev ev dolaştı. En az girdiği eve üç kez girmişti. Çok beğendiği bir evin içinde de belki bir gün kalıyordu.

Hüsmenin ev araması kaç gün sürdü, ne Hüsmen, ne de onlar biliyorlardı. Hüsmeni unutmuş gitmişlerdi. Onu arada sırada bir evden ötekine geçerken gören de oluyordu. Her gün, gün doğmadan önce yataktan çıkıyor, gün kavuştuktan sonra eve dönüyordu yorgun argın, bitkin. Kadınlar gene eski yerlerine döndüler, iskelenin ucuna oturup bacaklarını sarkıttılar, gözlerini denize diktiler, ötelerden gelecek renk renk güzel tekneleri, tepeden tırnağa ışıkla donanmış gemileri beklemeye başladılar. Kızlar da onlarla birlikte iskelenin ucuna oturup bacaklarını sarkıttılar, bir iki gün kadınlarla birlikte boş denizi seyrettiler, hiçbir şey anlamadılar, yerlerinden usulca kalktılar, sıvışırlarken Melek Hatun onları gördü, "Ne o kızlar yerinizde su mu çıktı? Nereye gidiyorsunuz kızlar," diye sordu. "Denizi seyretmek çok güzeldir. Kazdağını uzaklardan seyretmek daha da güzeldir. Rumlar Kazların dağına İda, diyorlar. Belki de İda kaz demektir."

"Yok yok," dedi Lena. "Yok yok, o dağ İdadır, kaz değildir İda. Varsın Türkler kaz desinler."

"Kazdır," dedi Melek Hatun bastıra bastıra. Lenanın yüzüne bakınca onun üzüldüğünü anladı. "Yok canım," diye düzeltti, "belki de kaz değildir İdadır. Koskoca dağ hiç kaz olur mu?"

Lena bu sözlere gülümsedi.

Bu arada kızlar sıvıştılar, doğru nar bahçesine... Çalıların, otların arasından zorlukla koşuyorlardı. Deniz kıyısına indiler. Kumların, çakılların üstünde daha çabuk koşuyorlardı. Kumluk bitinceye, önlerine keskin bir kayalık çıkıncaya kadar koştular. Kayayı denizden aşmak da zordu. Edemediler geriye döndüler, bir sel yarığı bulunca yarı tırmanıp yukarıya çıktılar, yürüyerek nar bahçelerine geldiler, ağaçların arasına giremediler, elli adım kala önlerinde, orada tek başına bitmiş, dalları çiçekten yere sarkmış, gövdesi eğri büğrü, yaşlı, yaşlılığına karşın gür, geniş, üç dört nar görüntüsünde bir ağacın altında durdular. Tetikteydiler, gözleri de yılanda. Yılan ağaçların arasından kırmızı dili dışarda, derisi mor, ak benekli, ala keserek nar çiçeklerinin içinden çıkıp gelecek, çok çok korkacaklar, titreyecek, yılan arkalarından uçarak, kıpkırmızı, onları kovalayacak, onlar koşacaklar çınarların altına kadar gelecekler, Poyraz Efendi Ağa da kocaman tabancasını belinden çıkaracak, uçan yılana daha kendilerini sokup öldürmeden, bir kurşun sıkacak, yılan havadan yere kıvrım kıvrım düşecek, onlar da yılanın başına varıp duracaklar, vah yılan, vah yılan, diye ağlayacaklardı. Orada, dünyanın öteki ucunda, oraya kocaman, çok pis kokan tirenden inmişler, iner inmez de sıcaktan kavrulmuşlar, yüzleri, ayakları, her bir yanları yanmıştı. Bir de sinekler, köylüler sivrisinek diyorlardı, onları bir iyice yemiş, parçalamışlardı. O köyün kızları durmadan söylüyorlardı, oranın yılanları kocamanmış, kanatlıymışlar, uçuyorlar, taa gökyüzüne çıkıyorlarmış. Kocaman, öküz gibi boynuzlu yılanlar da varmış. Bir kızın da uçan altın bir yılanı varmış, yılan her gece gelir kızın koynunda uyurmuş. Kız, büyüyünce yılanla evlenecekmiş. Kızın babası yılana çok kızmış, yılan uçarak

gelirken babası tabancayla yılanı yere düşürmüş. Kız çok ağlamış ya yılan ölmüş. Ölüsünü leylekler almışlar göğün en üstüne götürmüşler.

Gözleri ağaçların dibindeki çiçeklerin arasında, yılan ha çıktı ha çıkacak. Biribirlerine sokulmuşlar bekliyorlar, yılan gelir de üstümüze atlar, diye gözlerini bile kırpmıyorlar. Uzun beklediler. Karşı dağların üstünden akıp gelen, adanın yöresini dolanan bulutun gölgesi üstlerine üç kez düştü geçti. Son gölge de gidince, yan yana sıkışarak ayakları aldı onları bahçenin ucuna kadar götürdü. Orada direklediler kaldılar, bir adım daha atamadılar. Zangır zangır titriyorlar, ne bir adım geriye, ne bir adım ileriye atabiliyorlardı. Titremeleri uzun sürdü, ta ki, göremedikleri, bir nar dalına, dalı sallayarak, çiçekleri top top yere döken bir kuş konana kadar. Dal, çatırtıyla sallanıp da çiçekler yere yağınca kızlar var güçleriyle geriye, kocamış narın gövdesinin arkasına kadar koştular, soluk soluğa orada, gözleri faltaşı gibi açılmış durdular, biri birlerine sokuldular, beklediler. Yılan, uçarak bir türlü gelmiyordu. Ne olmuştu bu kocaman, upuzun yılana, nerede kalmıştı? Gözlerini ağaçların altına dikmişler, nerdeyse kırpmıyorlardı.

Üstlerinden üç bulut gölgesi daha geçti. Başlarını kaldırıp bulutlara baktılar, bakar bakmaz da hemen ağaçların altına indirdiler. Yılan, bu arada gelmemişti. Hep birlikte bir oooh çektiler.

Çok beklediler, bacakları yoruldu, dizleri titredi, sıcak çöktü, terlediler. Üstlerinden kocaman bir bulut daha ağır ağır geçti, azıcık serinlediler. Bulut geçince, arkasından, bir uyurgezercesine narlığa kaydılar, orada ilk narın karşısında durdular. Neden sonra gene bir kuş geldi, büyük çiçeklerini götüremeyen yere sarkmış bir dala kondu, dal çatırdadı, üstünde ne kadar al çiçek varsa toprağa döküldü. Kuşu gördüler, som maviydi, mavisi al çiçeklerin üstünde balkıyordu. Kuşun mavisi yerlere dökülmüş nar çiçeklerinin üstüne çökmüş, onlar da masmavi olmuşlardı.

Gene uyurgezer gibi, arka arkaya koca narın dibine kadar kaydılar. Gene gözlerini faltaşı gibi açıp ağaçların altına diktiler. Yandaki ılgınların altına da baktılar. Karşıdaki mor çiçekli çalı kümesinin dalları sallanıncaya kadar orada durdular, çalı kümesinin dalları sert esen, çalının yöresinde dönen bir yele tutulmuşcasına sallanıyordu.

"Yılan," dedi büyük kız, "yılan. Bakınsana çalının dalları nasıl sallanıyor, bakın, bakın!"

Gözlerini kocaman kocaman açıp baktılar. Çalı dallarının sallantısı gittikçe artıyordu, narlığa yürüdüler. Çalı kümesinin dalları biribirine giriyor, daha çok sallanıyordu. Dala konmuş som mavi kuş da başını yan yatırmış, tek gözünü delirmiş çalıya dikmiş bakıyordu. "Kanatlı," dedi büyük kız, yüzü sapsan kesildi, ağzı kurudu, tepeden tırnağa ürperdi. Bu sırada da mavi kuş mavisini yöreye dağıtarak uçtu gitti. Uçtuğu yerde, ta denizin ötelerine kadar, uzun, göz kamaştıran mavi bir çizgi kaldı. Sonra kuşlar geldi küme küme dallara kondu. Dallar sallandı, çiçekler yağmur gibi döküldü. Nar ağaçlarının gövdeleri sallandı, çiçekler savruldu. Som sarı kuşlar, kepezliler, güneş kanatlılar, uzun lacivert benekliler savruldular. Nar ağaçları gıcırdadılar, uğuldadılar, arılar çakıp söndüler, kelebekler, denizden geldiler, bin renkte. Üç kez yer sarsıldı. Kızlar çok çok korktular. Uyurgezer, oradan oraya gittiler, dalları biribirine girmiş sallanan çalıya varmak istediler varamadılar. Kanatlı yılan onun altındaydı, çıkmıyordu. Taş toplayıp eteklerine doldurup çalı kümesinin üstüne taş yağdırdılar. Kanatlı çıkacak, diye beklediler, korkudan dilleri tutuldu. Çok çok titrediler. Yılan çıkmadı. Gün battı, karanlık kavuştu onlar daha oyunlarını sürdürüyorlardı. Çınarların altından analarının sesi geliyordu, birden farkına vardılar, analarının sesine koşuştular, çınarların altında Poyraz Efendi Ağa, Vasili, ötekiler, Hüsmeni epeyce bekledikten sonra yemeğe oturdular. Köz öbeğinin üstüne iri balıkları attılar, bütün ada mis gibi koktu. Yanan balık yağının kokusu bütün kokuların üstüne çıktı. Hüsmen uzaklardan balık kokusunu aldı.

Dehşet acıktığını duyumsadı. O kadar acıkmıştı ki midesi kazınıyordu. Ona günlerdir yemek yemiyormuş gibi geldi, hızlandı, balıklar daha sofraya gelmeden çınarların altına ulaştı, Poyrazın yanına oturdu.

"Şaşırdım," dedi, "hangi evi alayım, şaşırdım. Hepsi de çok güzel. Hele bir tanesi var."

"Hangisi o? Demek beğendin ha?"

"Beğendim."

"Öteberileri yarın taşıyalım."

"Hele durun hele. Durun bakalım. Belki daha güzelini bulurum."

Poyraz sustu. Öbürü konuştu konuştu, Poyraz ağzını açmadı.

"Küstün mü?"

"Küsmedim."

"Ne yapayım, o kadar güzel evler ki her biri sırça saray. Böyle güzel evlere bakılır da bırakılır mı? Ben olsaydım onların yerinde, alırdım tüfeğimi, çıkardım şu tepenin üstüne ölesiye savaşırdım. Bu güzel evlerden birini seçemiyorum. Ne yapayım bilmem, şaşırdım. Küstün mü bana sen?"

"Küsmedim."

Hüsmen konuşmasını sürdürdü. Evleri teker teker anlatıyordu. Evlerin içindeki tahta işlemeleri, türlü türlü resimleri... Bütün dünyada ne varsa hepsinin tasvirini duvarlara koymuşlar. Denizleri, ak bulutları, ayları, mor bulutları, kuşları, balık ları, arıları... Daha da neler neler. Gel de içlerinden birini beğen! Tuh be! Şu benim başıma gelene bakın!

Evlerden geçti, adaya geldi Hüsmen. İşte o zaman ne destanlar döktürdü! Koskocaman, çiçekten dalları eğilmiş, arıların uğultusuyla coşmuş, ak çiçeklerinin kokusuyla insanın başını döndüren ağaç.

Hüsmen konuştukça konuşuyor, kendinden geçiyordu.

"Haydiyin bakalım, siz benim yerimde olun da bu cennetten kendinize bir yer seçin, Allah burasını övmüş de yaratmış. Toprağına basmaya, bir yaprağını koparmaya, bir

böceği, bir arıyı incitmeye kıyamıyorum. Oturup şu tepenin üstüne dünyayı seyretmeye doyamıyorum. Bu adayı ölünceye kadar dolaşsam, doyamayacağım. Toprağının ışıltısına, denizinin, arılarının, kelebeklerinin, çiçeklerinin kokusuna doyamayacağım. Başım dönüyor. Allahın sevgili kuluymuşum da buraya düşmüşüm. Siz bir arıyı yakalayıp da hiç kokladınız mı? Arılar mis gibi kokar. Burada daha çok."

Poyraz, ötekiler ağızları şaşkınlıktan, hayranlıktan bir karış açık kalmış onu dinliyor, o da ipiltileri mor kayanın üstünde oynaşan, altındaki ak çakıltaşlarıyla ışığa kesmiş pınarı, denizi, kokuları, seher yelini, ulu armut ağacını akan bir su gibi rahat anlatıyordu.

Poyraza döndü, gözlerini gözlerinin içine dikti:

"Küstün değil mi?" diye sordu.

Poyraz onu, usullacık, incitmekten korkarak, içindeki sevgi taşarak, kabararak, sıcacık kucakladı, kalktı evine yollandı. Ötekiler de kalktılar, Hüsmen yerinde oturdu kaldı. "Hüsmen," dedi sevi dolu bir sesle Sabiha, "Hüsmen, kalk gidelim. Çocuklar uyuyor, kalk."

Hüsmen mutluluk dolu bir sesle:

"Siz gidin yatın, ben burada kalacağım."

Kızlar, kahvaltıyı yapar yapmaz ayağa kalkıp narlığa yö neldiler. Sabiha sordu:

"Nereye çocuklar?"

"Oynamaya."

"Oynamaya nereye?"

Kızlar sustular. Bir süre analarına bir şey söylemediler.

En küçük kız:

"Narlığa gidiyoruz, orada yılanlarla oynamaya. O yılanlar da hepten gittiler de bir daha gözükmediler." Somurttu.

Anaları güldü:

"Varın gidin bakalım narlığa. Gözükmeyen fillerle, gözükmeyen kaplanlarla oynayın, ama çabuk gelin."

"Bugün kanatlı yılan gelecek," diye övündü küçük kız. "Hem de mavi kanatlı, o mavi kuş gibi. Kanatları kocaman.

Biz de ondan çok korkacağız. Korkumuzdan da altımıza işeyeceğiz."

Kıyıya indiler, kumların üstünden koştular, koca narın altına geldiler, gözlerini de ağaçların altına diktiler. Yere dökülmüş, insanın aşık kemiğine kadar çıkan nar çiçekleri buruşmuş, uçuk bir mora dönüşmüştü. Bu, kızların gözünden kaçmadı.

Büyük kız, umutsuz bir sesle:

"Artık yılan hiç gelmeyecek, ne beneklisi, ne de kanatlısı."

Küçük, en uçtan atıldı:

"Gelecek," dedi öfkeyle. "Öyle bir gelecek ki korkudan donumuza işeyeceğiz, hepimiz de."

"İyi yapacaksın. Pis! Böyle sözleri Poyraz Efendi Ağanın yanında söylersen, o zaman da görürsün. Babam seni... Nah böyle böyle!"

"Babam bana hiçbir şey yapmaz."

"Yaaa, yapmazmış, görürsün. Unuttun mu, o köyde kayanın üstüne tırmanmış da inememiştin. Babam da, kimsecikler de kayanın üstüne çıkamıyordu. Bir adam bulundu da, ip cambazı, seni oradan indirdi. Babam da o adama çok para verdi. Sonra da seni... aklında mı?"

"Aklımda."

Küçük kız küstü, somurttu, bir daha da ağzını açmadı. Ama bugün hem benekli uzun yılan, hem de kanatlı yılan, işte oradan, çalıların içinden şakır şakır akıp gelecekler, o da... Büyük kıza kaş altından baktı, o da, korkusundan donuna işeyecek.

Orada, büyük nar ağacının altında yan yana duruyorlardı. Karşıdaki bahçede en küçük bir kıpırtı yoktu. Ne arı uçuyor, ne bir kuş dallara konuyor, ne de en küçük bir yel efiliyordu. O kadar sessizdi ki ortalık dünya yok olmuş gibiydi. Azıcık ilerideki denizin sesi bile duyulmuyordu. Mavi kuşla birlikte deniz sanki başını alıp çekilmiş gitmiş, yeri de bomboş kalmıştı.

Çocuklar da sessizdi, orada öylece dikilmiş kalmışlardı Çalı kümesinin bir yaprağı bile kıpırdamıyordu. Gene de gözleri çalılarda, ağaçların altındaydı. Korkmayı unutmuşlar, bomboş kalmışlardı. Aradan ne kadar bir süre geçti, belli değil. Gün, uzaktaki denizin az üstünde yeşil, mor, eflatun, pembe bir renk cümbüşünde battı batacaktı. Narlardan başka hiçbir yana bakmıyorlardı.

Birden küçük kız bağırdı:

"İşte orada yılan, orada yılan, çalının içinde."

Bağırmasıyla, narlara doğru alıp yatırması, bir anda da çalının yanına varması bir oldu. Çalının yöresinde sıçrayarak bir yabanıl oyunda dönmeye başladı.

Çocuklar, şaşırmaya bile vakit bulamamışlar, yerlerinden kıpırdayamamış, donup kalmışlardı. Korkamamışlardı bile. Küçük kız ilerdeki çalı kümesinin yöresinde daha da hızlanarak dönüyor, bacaklarını yanlara, yukarıya fırlatıyordu.

Küçük kız bir anda gözden yitiverdi. Bunlar ne olup bittiğini göremediler, anlayamadılar. Onlar da hep birden narlığa saldırdılar, çalı kümesini dolandılar, ağaçların arasına kaydılar, küçük kızı bir uçtan öbür uca koşarken gördüler, yakalamak için atıldılar, kız o kadar hızlı koşuyordu ki bütün narlığı dolandılar onu yakalayamadılar.

Yorulmuşlar, ter içinde kalmışlardı. Oldukları yere çöktüler. Küçük kız da durdu. O da bitkindi. Durduğu yere çöküverdi. Körük gibi soluyordu. Bir iyice soluklandıktan sonra ayağa kalktı, ablalarına yürüdü, vardı karşılarına dikildi.

"Yılansız da korktum," dedi. "Ne yılan gördüm, ne de bir şey, korkumdan da donuma işedim."

Önce büyük kız, arkadan ötekiler süklüm püklüm narlıktan çıktılar.

Narlığı çıkınca büyük kız:

"Ben de hiç korkmadım," dedi, yüzünde derin bir üzüntü. İçini çekti, "yılan da yokmuş. Hiçbir şey de..."

Öteki kızlar teker teker konuştular:

"Ben de korkmadım, ben de korkmadım, ben de..."

Gün batmadan çınarın altına geldiler.

Anaları onları özlemle karşıladı.

"Ne oldu çocuklar size böyle? Suratınız niye böyle? Ne o du, süngünüz düşmüş."

"Hiçbir şey olmadı."

Küçük atıldı:

"Yılan yok. Yılan kaçmış," dedi. "Bekledik, bekledik gelmedi. Varsın gelmesin. Ben de kendi kendime yılancılık oynadım da çok korktum. Korktum da... Bunlar hiç korkmadılar."

Hüsmen sedirin üstüne yumulmuş kalmıştı. Yarı uykuda yarı uyanık, yarı düşte. Evler gözlerinin önüne sıralanmışlar, renk renk, kalın bir sis arkasından ağır ağır geçiyorlardı. Hiçbirisine karar veremiyordu. Bütün evler gözlerinin önünden geçip gidince Hüsmen ayağa kalktı, yanına yönüne şöyle bir bakındıktan sonra çorbacıların evlerine yöneldi, evleri görmeden önlerinden geçti, burundaki kayalıklardan döndü. Gene evlerin önünden hiçbir şey görmeden geçti. O kadar gerilmiş, o kadar merdiven çıkmıştı ki her bir yerleri sızılıyordu. Çınarın altına geldi, sedirin üstüne yumulup oturdu. Oradan kalkıp kiliseye bir uğradı, içeriye girdi çıktı, kiliseden armut ağacına, oradan narlığa, narlıktan soluğu evlerin arasında aldı. Birden gün doğdu, sivrisine gün vurmuş, ışık içindeki dağın doruğu kesilmişcesine havada kaldı. Doruk kendi yöresinde ışıklarını savurarak dönüyordu. Hüsmen, bir gözü savrulan dorukta, bir gözü evlerde, geldi o evin kapısında durdu, evin kapısını açtı, hızla merdiveni çıktı, salondan geçti, balkona çıktı, dağdan yana döndü. Dağın doruğu daha savrularak dönüyor, doruktan aşağısına gölgeler düşmüş bir sis arkasında kalmış dağ belli belirsiz sallanıyordu. Ve deniz süt limandı, ışığa batmış, menevişliyordu. Ötelerde bir de uzun, iri bir balık atladı havaya, çaktı söndü.

"Oldu," dedi Hüsmen, "çok şükür bu da oldu." Hemencecik de toparlandı, çınarların altına koştu. Poyraz

orda yoktu, evin merdivenlerine atıldı, "Oldu oldu, Poyraz Efendi Ağa oldu. Nerdesin?" soluk soluğa kalmıştı.

"Burdayım Hüsmen, geliyorum."

Hüsmen evin merdivenlerini bir iniyor bir çıkıyor, oradan oraya mekik dokuyordu.

Lena ocaklığın yanında apışmış kalmış, Hüsmenin durumunu seyreyliyor, ne olmuş bu adama, ne olmuş, diye kendi kendine söyleniyordu. Korku içindeki Lena, Hüsmenin yanına yaklaşıp da, sana ne oldu, diyemiyordu.

Hüsmen salondan balkona, balkondan ocaklığa, merdivenden aşağıya yukarıya mekik dokurken, giyinmiş kuşanmış Poyraz odanın kapısında gözüktü. "Oldu oldu," diyerek ona yaklaştı Hüsmen. "Oldu, oldu, duymuyor musun?" Delicesine de gülüyordu. "Ne oldu?" Hüsmen onu elinden tuttu, merdivenden aşağıya sürükledi, çınarların önünden yukarıya döndüler, büyük bahçeli, iki katlı mor boyalı evin önünde durdular:

"İşte bu. Buldum, buldum. İşte bu!"

"Hayırlı olsun," dedi Poyraz, daha şaşkınlığını üstünden atamamış.

Onların arkasından Lena da gelmişti. O da Hüsmenin yanına geldi:

"Hayırlı olsun Hüsmen," dedi, o da şaşkındı.

Hüsmen, bir eliyle Poyrazın elini, ötekiyle Lenanın elini tuttu:

"Gelin," dedi, "sonunda buldum işte, emeklerim boşa gitmedi."

Onları balkona çıkardı, dağa doğru döndürdü:

"Bakın, bakın dağ da orada. İda dağı."

3

Kadri Kaptanın teknesi iskeleye gelmiş yanaşmıştı. Tekneden, önce yaşlı bir adam çıktı. Beli bükülmüş, kırçıl, kirli sakallı adam küçücük kalmış, avurdu avurduna geçmişti. Bir deri bir kemikti. Kaburgaları sayılıyordu. Şalvarı, gömleği, paçalı donu liyme liyme olmuştu. Yüzü kırışık içindeydi. Kırışık içindeki yeşil, fıldır fıldır gözleri derine kaçmış, kırışıkların arasında yitmişti. Adam sağına soluna dönerek yöreye şöyle bir bakındı, beli biraz daha büküldü, bacakları onu götüremedi, yavaşça olduğu yere sağıldı, tahtaların üstüne oturdu.

Yaşlı kişinin ardından ötekiler çıktılar tekneden, kadınlar, kızlar, çocuklar, delikanlılar, yaşlı kadınlar, erkekler. Hepsi de yarı çıplak, hepsinin de giyitleri paramparça, hilim hilimdi. Giyitleri o kadar paramparçaydı ki, kızların kadınların memeleri gözüküyordu. Küçük çocuklarsa çırılçıplaktı. Bellerine renkli birer kalınca ip bağlamışlardı. Hepsi o kadar zayıftı ki ayakta duramıyor, sallanıyor, yürüyemiyorlar, ancak, iskelenin üstüne iki büklüm çökmüş yaşlı adamın yanına kadar gelebiliyor, oraya çöküp kalıyorlardı.

Tekne, birer ikişer durmadan boşalıyordu.

Poyraz, en son geldi çınarların altına, hemen de iskeleye, paçavra yığınının yanına yürüdü. Tekneden çıkmış gelen Kadri Kaptanı gördü:

"Ne o Kadri Kaptan, bunlar da kim?"

"Bilmiyorum," dedi Kadri Kaptan, bitkin bir sesle: "Kaymakam beni çağırmış, şu avludakileri al da adaya Poyraz Beye götür, dedi. Bunlar, Kaymakamlığın avlusuna oturmuş, yerlerinden kalkamıyorlardı. Birini kaldırıyorum ayağa, öbürü düşüyor, düşeni kaldırıyorum, öteki düşüyor. Çocukların hepsi ayaktaydı, şimdi olduğu gibi. Baktım olmayacak, çarşıya çıktım, balıkçı arkadaşlan, kasabanın delikanlılarını çağırdım, tekneye kadar onlar yardım ettiler, tekneye onlar yüklediler."

Poyraz, Kadri Kaptanın kulağına eğildi:

“Ben ne yapayım bunları Kadri Kaptan, bunların hepsi can çekişiyor."

Kadri Kaptan boynunu büktü:

Ben ne yapayım Poyraz Reis," dedi. "Kaymakam tam üç gündür beni arıyormuş. Keşki kasabaya gitmeseydim."

"Yok, yok, iyi olmuş. Haydi şunları kerevetlere taşıyalım."Kadri Kaptan:

"Sen kalk emmi, sen sağlamsın, yürürsün," dedi yaşlı adama.

Yaşlı kişi iki büklüm hemen kalktı:

"Ben yürürüm," dedi, çınarın altına gitti. Melek Hatun onu kolundan tuttu, sedirin üstüne oturttu.

Adada kim varsa işe giriştiler, çocukların da yardımıyla paçavra yığınını çınarların altına taşıdılar. Kimini sedire oturttular, sedire oturacak hali kalmamışları da çeşmenin yöresindeki çimenlerin üstüne yatırdılar.

Poyraz telaşlı:

“Bunlar ölüyor Lena, Melek Hatun, ne kadar şeker varsa şerbet yapın. Yoksa bunların hiçbirisini kurtaramayız. Bunlar çok aç kalmışlar, açlıktan böyle olmuşlar."

''Vasili, Hüsmen, Kadri, Sabiha siz de gidin şerbet yapmaya. Çabuk."

Hüsmen:

"Bizde çok şeker var," dedi koştu.

Biraz sonra üç kova dolusu şerbet geldi. Poyraz, büyük bir kepçeyle bardakları hem dolduruyor, hem de kovaları karıştırıyordu. Sarı kızlarsa şerbetleri koşarak hastalara ulaştırıyorlardı.

Bir süre sonra kovanın biri boşaldı, öteki de yarıya indi. Üçüncüsü de ağzına kadar dolu kaldı.

"Lena, bugün bunlara pirinç çorbası yapacaksınız. İçine soğan, domates salçası da koyacaksınız. Yağı çok koymayacaksınız. Evde yoksa Tanasinin evinden alırsınız domates salçasını. Nane de atın çorbaya."

"Daha başka ne atalım çorbaya?" diye kızgınlığını belli etti Lena.

"Kızma Lena Anacığım," dedi Poyraz, "bunlar açlıktan ölüyorlar. Yemek ağır olmayacak. Üç gün sonra veririz balığı onlara, veririz, bir haftada iyi olurlar."

Yaşlı adam oradan başını kaldırıp:

"Ben balığı çok severim. Aman çabuk yetiştir balığı, iliklerim kurudu açlıktan. Çorba ne zaman geliyor?"

"Sonra?"

"Söyle de efendi ağa bana kocaman bir tas daha şerbet versinler, şerbet iyi geldi."

Poyraz Sabihaya döndü:

"Sen burada çocukların başında dur, kim şerbet isterse ver, daha bir buçuk kova şerbet var. Şerbet tükenince gene yaparsınız, şeker çok."

Büyük kız yaşlı adama bir bardak şerbeti hemen götürdü. Adam şerbeti kafaya dikti. Bir dikişte de bitirdi.

"Bir tas daha, sizin cam taslarınız amma da küçük. Neyse, Allah gene de razı gelsin. Bir tas daha."

Yaşlı adam üst üste dört bardak içti.

"Oooh, canına kurban olduğum Allahım, şu şerbet de ne güzel içecekmiş meğer."

Bir anda kovalardaki şerbet bitti. Herkes kıvançlıydı. Ağır ağır kendilerine geliyorlardı.

"Haydin biz gidelim, evleri arayalım da şu arkadaşlara yorgan döşek, yastık bulalı

Hüsmen:

"Siz durun," dedi, "ben hangi evde ne var biliyorum. Çorbacılardan birinin konağı ağzına kadar yatakla dolu. Sen burada kal, yatakları hangi eve taşıyacağız, sen bize onu söyle."

"Haydi siz gidin, ben de bunların sığabileceği bir ev bulayım."

Onlar gittiler, Poyraz konuklan birer birer gözden geçirdi. Hiçbirisinde bir ölüm hali yoktu. İçi ışıdı. Yalnız, kalabalıktan ağır bir koku geliyordu, çürüme kokusuna, ölüm kokusuna benzer..

Yaşlı adam:

"Bana bir tas şerbet daha."

Poyraz gitti, kovanın dibinde kalmış şerbetten bir bardak doldurdu, yaşlı adama getirdi.

"Allah senden razı olsun. Ben de, belimi doğrulttuğumda sana böyle şerbet değil, bal şerbeti içiririm."

Koyu bir Karadeniz aksanıyla konuşuyordu. Delikanlılardan birinin gözleri açıktı, Poyraza bakıyordu. Poyraz kovanın dibinde kalmış bir bardak şerbeti de ona götürdü.

"Ne zamandan bu yana böylesiniz?"

"Çoktaaan, çoktaan," dedi delikanlı. "Çoktandır biz böyleyiz. Birkaç aydır bize kimse bakmadı. Millet bıkmış. Bizim gibi yazıya yabana düşmüş çok insan var, yollara dökülmüş kalmış, ölülerini bile gömememiş, yolların üstüne bırakmış gitmişler. Çok insan, çok!"

Derinden inledi, konuşmak istedi konuşamadı, gözleri yaş içinde kaldı. Kesik sağ bacağı çırılçıplak ortadaydı. Şalvarının örttüğü sol bacağı da dipten kopmuştu. Gömleğinin kolları da kopmuş, çıplak kollarına da sinekler doluşmuştu. Sinekleri kovmaya kolunu kaldıracak hali bile kalmamıştı.

"Ayağını nerede bıraktın?"

"Allahuekberde."

Yaşlı adam onların sözlerini kesti:

"Ben de sana bal şerbeti yapacağım efendi ağa. Sana balık da tutarım, hem de kırmızı mercan. Ben askercilikte kırmızı denizde çok mercan tutardım. Kırmızı deniz dedikleri kanalın oralardadır. Benim azıcık karnım doysun, bak sen, iki gün için de dimdik olurum. Bu denizlerde kırmızı var mı?"

"Var."

"Öyleyse iyi."

Sabiha, çocuklar hem çok üzülmüşler, hem yorulmuşlardı Çınarın birinin gövdesine dayalı sedire büzülmüşler, yüzlerin de acı, şaşkınlık, yüzleri karmakarış. Başlarını önlerine eğmiş ler, yere bakıyorlardı.

Poyraz:

"İyi olacaksınız arkadaşlar, iyi olacaksınız arkadaşlar, çok çok iyi olacaksınız."

Öyle, umutla, güvenle, öyle yürekten söyledi ki bu sözleri, duyanlar inandılar, mutlu oldular.

"Sabiha, çocuklar haydiyin biz de evlerden kap kacak, kaşık, tas mas bulalım."

"Her evde var," dedi Sabiha, "saklamışlar. Ben istediğiniz kadar kap kacak alır getiririm."

Poyraz sevindi, yüzü güldü:

"Haydi çabuk."

"Kızlar siz de gelin."

Sabiha önde, kızlar arkada bir anda yittiler gittiler.

Evin avlusunda büyük bir kazan çorba kaynıyordu. Ortalığı da yoğun bir nane kokusu almıştı. Poyraz, nane kokusunu ağır ağır içine çekti, anasını anımsadı. Anası da böyle naneli çorbalar yapar, nane kokusu ortalığı alırdı. Hele anasının yoğurt çorbası... ya onlar şimdi nerededirler? Dünyanın neresinde, şu çınarların altındakiler gibi oradan oraya, açlıktan ölüm haline düşmüşler? Gözlerini önüne anası, babası, kardeşleri geldi, köylüleri geldi. Anası, şimdi belki şu çınarın altındaki gibi saç baş karmakarış, memeleri incelerek, buruşmuş, sarkmış, gözleri ta çukurlara kaçmış, yüzünde deriden başka bir şey kalmamış, derisi kemiğine yapışmış. Biraz şekerli su vereni de yok.

Omuzları birden çöktü, ayakta duramadı, önündeki kanepenin ucuna ilişti. Anasını, babasını aklından silmeye çabaladı. O çabaladıkça, anası, ille de anası, uzun boynu, iri mavi gözleri, sarı saçları, dal gibi ince boyuyla gözlerinin önünden, netse neylese gitmiyordu.

Bereket versin, çocuklarla birlikte, sırtında şangırdayan dolu bir çuvalla Sabiha karşı evin köşesini döndü, arkasında da çocuklar, ellerinde de birer ikişer kalaylı sahan, su tası, sürahiler, en küçüğün ellerinde de bir tencere... geldiler Poyrazın önünde durdular. Sabiha sırtındaki çuvalı indirdi, içindekileri çıkarıp sedir tahtalarının üstüne dizmeye başladı. Poyraz şaşırmış kalmıştı.

"Ben olmasam bu kap kacağı kimse bulamazdı. Ben de gelirken böyle yaptım, kap kacağı tam bunların sakladıkları yerlere sakladım. Biz her şeyimizi satmış, evi satamamıştık. Kap kaçağı taşıyamazdık. Satsak kim alacak. Ben de ne var ne yoksa gizledim. Bunlar da gizlemişler. Her evde kap kacak var. Ben de alacağım bu kap kacaklardan. Hem de en güzellerini bulacağım."

"En güzellerini bul da al," dedi Poyraz yüzü ışıyarak.

Kap kacaklar, denizde yıkandı, kurulandı, masanın üstüne dizildi. Herkes gözünü boş sahanlara, boş çorba taslarına dikti.

"Çorba pişiyor," diyen Poyraz ayağa kalktı, sağdaki evin köşesini döndü, iki büyük konağın avlu kapısına geldi, kapıyı açtı içeriye girdi, evin kapısını açtı, yukarıya çıktı, odaları gezdi. Amma da çok odası var, diye düşündü. Ev tertemiz, pırıl pırıldı. Birazıcık bir toz bile yoktu.

Yatak bulmaya gidenler bir yığın yatakla dönmüşlerdi.

"Haydiyin, yüklenelim yatakları." Gitti yığının yanında durdu. "Kadri Kaptan, şuradan sırtıma yorgan döşek koy, siz de yüklenin arkamdan gelin. Yastıkları da çocuklara verin onlar getirsinler."

Yatakları, gören göçmenlerin, hem büyüklerin, hem de küçüklerin yüzleri canlanmış, belli belirsiz de gözleri parlamıştı.

"Yukarı çıkmayalım, aşağıdaki odalara serelim yatakları. Merdivenleri çıkacak güçleri kalmamış ki fıkaraların. Döşekleri uzunlamasına serin. Bu gece böyle yatsınlar. Çorbayı içince kendilerine gelirler. Bunlar kaç aile? Bilinmez ki belki de hepsi bir aile."

Çınarın altına dönerlerken, yoğun bir nane kokusuyla nar ekşisi kokusu geldi burunlarına.

"Bu ne?" diye sordu Kadri Kaptan.

"Çorba kokusu Kaptanım, çorba kokusu," dedi Poyraz sevinçle. "Sen hele dur Kaptanım, sen hele dur, kış gelsin, sana ne güzel çorbalar yapacak Lena Anayla Melek Hatun, sen hele dur kış gelsin."

Masanın yanına geldiler, Hüsmenle Sabiha çorba kazanını almışlar masanın ortasına koymuşlar, masanın her iki yanına da kanepeleri çekmişlerdi.

"Ayağa kalkacak hali olanlar, buraya, masanın başına gelsinler, kalkamayacaklara da çorbayı biz götüreceğiz," diye yumuşacık söyledi Poyraz. Yanındaki Melek Hatuna döndü, Melek Hatun, masanın üstündeki tahta kepçeyi eline aldı. Poyrazın isteği onu kıvançlandırmıştı.

Yaşlı adam:

"Biriniz gelsin de beni yerimden kaldırsın."

Vasili gitti yaşlı adamı yerinden kaldırdı. Adam masaya, Vasiliden yardım istemeden, iki büklüm gitti oturdu.

"Haydi ne duruyorsunuz, şu önümdeki çukur sahanı ağzına kadar doldursanıza."

Melek Hatun gülümseyerek yaşlı adamın uzattığı çukur sahanı doldurdu, eline de bir tahta kaşık tutuşturdu. Yaşlı adamdan sonra birkaç genç kız, birkaç delikanlı geldi. Üç yarı çıplak kadın da geldi oturdu kızların aralarına.

Melek Hatunun elindeki kepçe makina gibi işliyordu. Sahanlar doluyor gidiyor, boş sahanlar geliyordu.

Birden Melek Hatunun işleyen eli durur gibi oldu, Poyraz:

"Melek Hatun ne olursun, biz de acımızdan öldük," diye yalvardı.

"Hele siz durun," diye yalancıktan çıkıştı ona yaşlı adam. "Siz de bizim gibi kırk günlük aç mısınız? Hele durun yahu, şöyle bir karnımızı doyuralım. Ananızın karnında dokuz ay nasıl beklediniz?"

"Bekledik," dedi Poyraz, "ekmek elden su gölden. Bekledik. Şimdi de acımızdan öldük. Birer kaşık çorba Melek Hatun, ne olursun!"

Yaşlı adam:

"Melek Hatun şunlara birer kaşık çorba ver, bizim rızkımızdan kes de... Ben de bu adama bir balıklar tutacağım, hem de kırmızı denizden, kırmızı balıklar. Bana Karadenizin, kırmızı denizin balıkçılar piri derler. Sen beni acımdan öldürmezsen ben de sana gani balık tutarım."

Poyraz elindeki çorba tasını uzattı, Melek Hatun tası doldurdu.

Herkes sıraya dizilmişti, herkesin tası doldu, çorbalarını ayakta kaşıkladılar.

Haydiyin, arkadaşları eve taşıyalım, bir güzel uyusunlar da, uykuya doysunlar da kendilerine gelsinler. İki gün içinde hiçbir şeyleri kalmaz, dipdiri olurlar."

Yaşlı adam:

"Nerde o ev," diye sordu, "haydiyin, önüme düşün de beni oraya götürün."

Kalktı yürümeye başladı. Kadri Kaptan koluna girdi. Yaşlı adam istemedi, kolunu kaptanın elinden kurtardı. Evin alt katının büyük salonunun bir ucunda bir gemici feneri, öteki ucunda mavi çiçekli karpuzu büyük bir gaz lambası yanıyordu. Yataklar, bir baştan öbür başa kadar serilmişti. Döşekler uzunlamasınaydı. Yastıklar, uç uca uzatılmıştı.

Herkes yataklara uzandı, evin içini de yoğun bir koku aldı. Poyraz, savaşta koğuşlar da böyle keskin kokardı, diye düşündü.

"Şuraya, ocaklığın yanına bir testi suyla bir de su tası koyun."

Çıkarken:

"Hepinize Allah rahatlık versin," dedi.

Yaşlı adam ona karşılık verdi:

"Sağ ol oğlum, Allah sizden razı olsun. Bu gece bir uyku çekeceğim ki üç aylık bir uyku. Kemiklerim dinlenecek. Bir gecede anamdan yeni doğmuş gibi olacağım. Bizim avrat da kaçtı."

"İnşallah. Haydi bakayım baba yarın göreyim seni. İnşallah!"

Konuklardan bir kısmı erken uyandı. Denizin kıyısına, yarların altına çömelip çatladılar. Çakıltaşlarıyla da silindiler.

Çeşmenin başında kuyruk oldular. Taşın üstünde kokulu pembe bir kalıp sabun duruyordu. Çınarın alt dalının üstüne de üç havlu asılmıştı. Yüzlerini kokulu sabunla yıkadılar, havlularla kurundular.

Hüsmenle Kadri Kaptan tüten çorba kazanını getirdiler masanın üstüne koydular. Melek Hatun elinde kepçe her gelenin tasını, çukur sahanını çorbayla doldurdu. Yaşlı adam, ilk olaraktan gelmiş masanın başına oturmuş susuyor, bekliyordu. Melek Hatun onu görünce gülümsedi. "Seni nasıl görmedim ağa," dedi. Önündeki çorba tasına uzandı, doldurdu, "Afiyet olsun, bal şeker olsun," dedi.

Öteki de:

"Sağ ol Melek Hatun," dedi, "hepiniz sağ olasınız, bizim canımıza can kattınız. Yoksa biz toptan kıkırdamış gitmiştik."

Melek Hatun genç bir kız gibi kızardı.

"Biz ne yaptık ki size, siz bizim adamıza hoş geldiniz, başımız gözümüz üstünde yeriniz var."

"Bizi açlıktan, ölümden kurtardınız."

Melek Hatun mutlu, gözlerinin içi gülerek:

"Adını bağışla ağam," diye, utangaç konuştu.

"Bana Nişancı Veli derler."

"Adınla bin yaşa. Ben de gurbetteyim. Ben şu karşıki mor dağdan olurum. O dağa biz Kazdağı deriz, Rumlar İda derler. Vasili ağzından kaçırdı bir seferinde, oraya Rumlar da Kazdağı derler, dedi. Kazdağına İda diye çok eskiden derlermiş. Bizim köylüler de bin pınarlı dağ derler oraya. Bin pınarlı ya! .."

Sarıkız hikayesini anlatmaya başladı, bin pınarlı dağı, uzun uzun her bir şeyiyle, kuşuyla kurduyla, börtü böceğiyle anlatıyordu gidip gelerek. Nişancı Velinin elinde kaşık öyle kalakalmış, can kulağıyla Melek Hatunu dinliyordu. Melek Hatun hem konuşuyor, hem de tasları çorbayla dolduruyordu.

Melek Hatun azıcık susunca, Nişancı Veli:

"Ne güzel memleketin, ne de güzel bin pınarlı dağın varmış Melek Hatun," dedi.

"Allah kimseyi yerinden yurdundan etmesin, Nişancı Veli Ağa. Benim dağım şu koca dünyanın cennetidir. Taaa, dünya kurulduğundan bu yana aşıklar, bizim binbir pınarlı dağımız üstüne türkü komamış çıkarmışlar."

"Allah sana da, dağına da uzun ömürler versin Melek Hatun. Türkü söyleyen aşıklarınız da daim olsun."

"Sağ ol Nişancı Veli Ağam."

Nişancı Veli kendisinden geçmiş, derin bir düş içine dalmış, kaşık tutan eli titriyordu.

Konukların yattıkları evde kimsecikler kalmamış, herkes Çınarların altındaki sedirlere tünemiş, dalmış gitmişlerdi.

Bu durum, sabahları naneli çorba, öğleleri tereyağlı bulgur pilavı, akşamları da nar ekşili yaprak dolması, üç gün sürdü.

Dördüncü günün sabahı Hüsmenle Poyraz, Kadri Kaptanın teknesiyle balığa çıkacaklardı.

Onların balığa çıkacaklarını akşamdan duyan Nişancı Veli, daha gün atmadan yataktan çıkmış gelmiş çınarların altındaki sedire yumulup oturmuş, gözleri Poyrazın kapısında bekliyordu.

Gözleri yuvalarında fıldır fıldır döndü, ayağa kalktı, iskelenin üstüne yürüdü, sağ yana geçti, ayak basmamış bir yer buldu, kıbleyi şavulladı, namaza durdu. Namaz kılarken zorlanıyor, eğilip kalkarken dizleri, beli, kolları çatır çatır ediyor, ağrıyordu. Gene de namazını sürdürüyordu aydınlık yüzüyle. Allahına, onlara böyle güzel, büyük bir ada, başlarını sokacak, hem de boyalı, hem de her birisinin içi tasvirli köşkler bağışladığı için hamdederek. Namazını coşkuyla kılıyor, duaları içinden güldür güldür okuyordu. Karşı dağların başının ağardığını görür gibi oldu, neredeyse gün doğacaktı. Gün doğudaki parlak yıldız durgun suya düşmüştü. Suyun üstünden ince bir yel geliyor üşütüyordu. Arkasından gelen ayak seslerini duydu, zor da olsa namazını sürdürdü. Ayak sesleri geldi yanı başında durdu. Nişancı secdedeydi, kalktı, dizüstü çöktü. Sağa sola selam verdi, ayağa kalkacaktı kalkamadı. Koluna güçlü bir el yapıştı onu kaldırdı ayağa dikti. Nişancı artık iki büklüm değildi.

"Oooo, Poyraz Efendi Ağa, sen de mi namaza kalktın?"

"Yok," dedi Poyraz, "balığa çıkacağız. Milletin karnı bir bayram etsin dedim de..."

"Beni de götüreceksin, değil mi?"

"Seni götürmeyeceğim. Çünkü sen daha kendine gelemedin."

Nişancı kızdı:

“O kendine gelemeyen sensin, hem de senin baban. Ne olmuş bana, baksana neyim var benim, bir iyice gözlerini aç da bana bak!"

"Baktım," dedi, o kadar iyi görünmüyorsun. Sen, bundan sonra çok çok balık yiyesin ki kendine gelesin."

"Ulan oğlum, Poyraz mısın, karayel misin, yıldızpoyraz mısın nesin sen? Sen kendini ne sayarsan say, kaç kişilik ümmetin var senin? İstersen, sen kendini Sultan Süleyman say, ada ağzına kadar dolsa bile kaç kişi alır? Ada dolunca da hepimiz birden acımızdan ölürüz. Aç kalınca adama, gördün işte, bir şey olmuyor ki... Biz, günlerce aç kaldık da ne oldu yani. İşte gördün, karnımız üç kaşık çorbayı görünce dipdiri olduk, işte." Gülümsedi, "Sen de ne güzel çorba pişirirmişsin meğer, o güzel anandan mı öğrendin?"

Poyraz yalancıktan sesini yükseltti, öfkeden boyun damarları şişti:

"Anamın güzel olduğunu nerden biliyorsun, sen onu nerde gördün ki?"

"Belli."

Poyraz sertliğini daha da artırarak, sesini de yükselterek:

"Nereden belli?"

"Senden belli yavrum. Sen hiç aynaya bakmadın mı?"

Poyraz yumuşadı, yüzü güler gibi oldu, öfkesi indi.

"Baktım."

"Baktığına iyi etmişsin. Yavrum, senin gibi yakışıklı, iyi yürekli bir adamı sen hiç gördün mü?"

"Görmedim."

"Sen hiç çirkin bir kadından güzel bir çocuk doğduğunu gördün mü?"

"Görmedim."

"Sen askerciliği nerede yaptın?"

"Sarıkamışta."

"Seni bit yemedi, soğuk dondurmadı mı? Yoksa askerden kaçtın mı?"

"Kaçmadım."

"Hiçbir cana da kıymadın, öyle mi?"

"Onun orasını bilemem."

Nişancı onun yanına kadar birkaç adım attı, sağ elini tuttu sıktı:

“Beni balığa götürürsen sana çok kırmızı denizin kırmızı barbunyasını tutarım. Ben balıkçıyım, şöyle uzaktan denizin yüzüne bir bakayım, nerede verimli bir taş, nerede bir balık tarlası var bulurum. Ben Karadenizliyim, Kanal savaşındaki kırmızı denizin de balıkçısıyım. Bizim ordunun paşası, üç yıl, benim kırmızı denizden tuttuğum kırmızı barbunileri yiye yiye küp gibi oldu. Küp gibi olunca da vardı gitti İngilize teslim oldu. Kaldık mı biz de çölün ortasında aç susuz, yalınayak başı kabak. Birer birer ölmeye başladık. Yüzbaşı edemedi, bizi Çöl Yemene taşıdı. Yemene varıncaya kadar çoğumuz da yolda kırıldı. Bir koca ordudan bir avuç asker kaldık. Yemene varıncaya kadar. Sen askerden kaçmaklan iyi yaptın."

"Kaçmadım."

"Kaçtın yavrum, kaçtın yiğidim. Sen güzel, güzel, güzelce kaçtın."

"Ne biliyorsun, kaçtıysam, sana kaçtım derdim. Nereden çıkarıyorsun kaçtığımı?"

"Sarıkamış ordusundan bir tek kişi kaldı mı, söyle kaldı mı? Ordunun yarısını bit yemedi mi, yarısı da dağlarda donup kazık kesilmedi mi?"

"Öyle oldu ya, ben kaçmadım."

"Var sen de kaçma. Ama beni bugün balığa götüreceksin. Bak güzel oğlum, gözünle gördün ya, elim aptesli, ağzım dualı, sana çok dua ederim."

Poyraz gene yalancıktan kızdı:

"Ben kimsenin duasını istemem."

"Sen beni götür de var isteme."

Poyrazın önüne dikildi:

"Yeter be," diye bağırdı, "ikide bir de böyle yalancıktan adama kızıp durma. Bak kafamı da kızdırma. Şimdi şuradan binerim bir tekneye giderim buradan. Adan da, padişahlığın da senin olsun."

Çakıllardan gelen ayak seslerine döndüler. Vasili, Kadri Kaptan, Hüsmen konuşa konuşa geliyorlardı.

"Bak kardaş, bak güzel oğlum, beni bugün denize götür. Bir gör, nasıl olurmuş! Gör, usta bir balıkçı usta bir denizde her birisi balık tarlası ne taşlar bulurmuş!"

"Bak Nişancı amca, seni balığa üç gün sonra götürsek olmaz mı? Sen o zamana kadar kendine gelirsin."

Nişancı çok kızgın, gelenlere döndü:

"Yahu çocuklar, benim neyim var ki, bu adam sabahtan beri kendine gel, kendine gel de seni balığa öyle götüreyim, diyorNeyim var benim? O kendi, kendisine gelsin de..." Poyrazın gene elini sıcacık tuttu, yumuşak, kesin bir sesle: "Sen beni bugün balığa götürmezsen, ben de, senin bu memleketin cennet de olsa, ben de bu memleketten gidince, acımdan da ölsem gene giderim, bunu böylece bilesin, sen de çok üzülürsün."

Poyraz, onun konuşmalarına aldırmaz görünerek Kadri Kaptana:

"Kaptan, senin tekneyi hazırla, bugün Nişancı Veli Dayı da

bizimle gelecek."

"Hah şimdi doğrulttun Poyraz."

Kadri Kaptanın önünden yürüdü, iskelenin ucunda durdu, Kadri Kaptanın tekneyiıı iskeleye yanaştırmasını bekledi. Tekne yanaşır yanaşmaz da atladı, arkasından da bir "Oooh," çekti, "çok şükür, Allahım sana hamdolsun."

Ötekiler de tekneye atladılar, motor çalıştı.

Başaltındaki sandıkta çok olta vardı. Kadri Kaptan sandığı getirdi Nişancının önüne koydu. Nişancı Veli alışkın ellerle bir olta seçti, "Bu," dedi, "işime yarar." Ayağa kalktı, döne döne bütün denizi gözden geçirdi. Uzaklardan güneye doğru

bir gemi gidiyordu, bacasından göğe dosdoğru süzülen dumanıyla.

Hiç konuşmuyor denizi seyreyliyorlardı. Tekne de iyi yol yapıyordu.

Vasili Kaba Adayla Karınca Adasının ortasında durdu. Her iki ada da bir sis arkasından hayal meyal gözüküyordu.

"Burası iyi mi?"

Hiç kimse ses çıkarmadı. Oltalarını denize saldılar. Nişancı Veli, iki yeşil ışıltıya kesmiş gözlerini denize dikmiş, alnı kırışmış, kaşlarını çatmış oltasının ipine bakıyordu. Sağ kolunu hızla çekti, aynı hızla da bıraktı, sonra ipi çekmeye başladı. Herkes gözünü Nişancıya dikmişti. Nişancı oltanın ipini usul usul çekiyor, düzgünce önüne yığıyordu. Vasili, Nişancı söylediğinden de daha usta bir balıkçı, diye düşündü.

Oltanın ucunda büyük bir mercanın ışıldamasıyla sönmesi bir oldu. Nişancının yaşlı, buruş buruş eli balığa uzandı aldı, almasıyla birlikte de mercan büyük livarın içinde yüzmeye başladı.

Herkes öyle kalakalmıştı. Nişancının yüzünde bir kıpırtı bile yoktu. Oltası denize olanca hızıyla sağılıyordu. Az sonra Nişancı oltayı hızla çekti geri saldı. Ardından da soğukkanlı oltasını çekmeye başladı. Gözleri faltaşı gibi açılmış herkes ona bakıyor, denizdeki kendi oltalarını unutmuş gitmişler, balık vuruyor mu vurmuyor mu farkında bile olmuyorlardı. Olta indi inecek, Nişancı Veli başını havaya kaldırdı düşündü. Başını indirmesiyle oltayı çekmesi bir oldu. Gene oltanın ucunda bir mercan sallanıyor, çırpınan balığın pespembe ışıltısı denize vuruyordu.

Ötekiler durdular, oltalarını denizde unuttular, gözleri Nişancının ellerinde, yüzünde, oltasında, teknenin içindeki, gittikçe çoğalan balıklarda... Nişancı oltasma yumulmuş, kendisini kapmış koyvermiş, küçücük şahin gözleri denizde, salt elleri çalışıyor, yüzünde, bedeninde bir kıpırtı bile yok. Ötekiler de donmuş kalmışlardı. Deniz o kadar durgun, o kadar durgundu ki karıncalar su içerdi.

Nişancı çok büyük bir mercan çekti. Güçlü balık bir o yana, bir bu yana var gücüyle sallanıyor, Nişancının, çırpınan balığı daha fazla kaldırıp oltadan almaya gücü yetmiyordu.

"İpi koparacak. Şunu oltadan alın."

Vasili atıldı balığı tuttu, balık var gücüyle çırpınıyor, Vasili onu oltadan alamıyordu. Sonunda balık da, Vasili de yoruldu. Balık tahtaların üstüne indi. Uzun uzun can çekişerek, son kez gerilerek, ağır ağır soldu.

"Ben yoruldum çocuklarım. Daha hamım. Denizi görmeyeli epeyi oldu. Bir ay her gün balığa çıkarsak ancak kendime gelebilir, eski Nişancı Veli olabilirim."

Ötekiler neden sonra kendilerini toparlayabildiler, gülümseyerek hayranlıkla Nişancı Veliye baktılar.

Vasili:

"Kadri Kaptan tekneyi şu yana sür," dedi. Denizin üstüne bir ışıltı çökmüş, inceden de bir yel başlamış, bir esiyor, bir sönüyordu.

Motor çalışırken Nişancının mutlu, yorgun sesini duydular: "Denizin dibi mercan kaynıyor çocuklar."

Başlarını kaldırıp ona baktılar. Mavi kıvılcımlı yeşil gözleri kurnaz, sevinç içinde parlıyordu.

Günbatıya doğru kaydılar. Kaba Ada çok uzaklarda kalmıştı. Oltalarını denize saldılar, beklediler. Onların oltalarına da balık vurmaya başladı. Akşama kadar çok çipura, çok lüfer, levrek tuttular. Nişancı Veli de baş üstüne yumulmuş, onlara hayranlıkla bakıyor, oltanın ucunda sallanan, çırpınan balıkları görünce de, ağzı kulaklarında, sevincinden dört köşe oluyordu.

"Bu tuttuğumuz balık değil bize bir kasabaya yeter. Haydin erkenden adaya ulaşıp balıklarımızı yiyelim. Açlıktan öldük," diye gürledi Poyraz.

"Öldük," dedi Nişancı Veli.

Hep bir ağızdan gülüştüler.

Tekne iskeleye yanaştığında güneşin batmasına daha çok vardı. Batıda da denizin üstündeki bulutlar apaktı.

Hüsmen, Vasili, Kaptan sepetlere doldurdukları balıkları zor taşıyorlardı.

Poyraz, iskelenin üstünde biraz durdu, sepetler dolusu taşınan balıklara konurlanarak baktı:

"Çok balık tuttuk Melek Hatun," dedi, "baksana Lena Ananın ağzı açık kalmış, balıklara bakıyor."

"Şaştım kaldım," dedi Lena. "O kadar çok balık! Ağzım da açık kaldı, elim de... Nerden buldunuz bu kadar balığı, denizi kurutmuşsunuz, ne kadar balığı varsa denizin hepsini tutmuş getirmişsiniz."

"Çoğunu da Nişancı tuttu."

"O da kim?"

"İşte şu," diye, iskelenin ucuna oturmuş, ayaklarını da suya sarkıtıp yumulmuş Nişancı Veliyi gösterdi.

"Şu yaşlı adam mı?"

"Bu," dedi Poyraz.

Vasili, söze karıştı:

"Ben ömrümde böyle bir balıkçı görmedim. Bu denizler de görmemiştir."

Sepeti yerden aldı götürdü çakıl taşlarının üstüne koydu.

Nişancı ayağa kalktı, Poyrazdan yana birkaç adım attı. "Poyraz oğlum bana bir bıçak bul. Şu balıkları hemen temizleyivereyim."

Çok alçakgönüllü, çok utangaç biri olup çıkmıştı Nişancı Veli. Belki her zaman böyleydi de, zor, insanın huyunu değiştiriyordu.

"Bir bıçak verin Nişancıya."

Melek Hatun elindeki bıçağı uzattı, "Al Nişancı Kardeş."

"Sağ ol Hatun," diye duyulur duyulmaz bir sesle alçakgönüllü yumuldu, denizin kıyısına yürüdü, yığının yanına oturdu, eli son hızla işlemeye başladı. Solundaki yığından bir balık alıyor, çabucak temizliyor, sağ yanına koyuyordu.

"Ötekiler nerde," diye sordu Poyraz.

"İçerdeler," dedi Melek Hatun içini derinden çekerek, gözleri yaşararak "İçerdeler. Hiç dışarı çıkmıyorlar,

üstlerindeki giyitler hilim hilim, utanıyorlar, çırılçıplaklar."

Poyrazın yüzü soldu, dudakları titredi, ayaklarını sürükleyerek gitti sedirin üstüne oturdu, yüzünü iki eli arasına alıp

dirseklerini de dizine dayadı.

"Bakın, bakın, buraya gelin de bakın, biz bir balık temizleyinceye kadar, on tane balık temizliyor! Şunun ellerine bakın,

uçuyor, uğunuyor."

Poyraz, yerinden ağır ağır üzüntülü baktı, kıyıya gitti, Nişancının sağında durdu, gözleri Nişancının ellerinde, gözlerini uçan ellerden ayıramadan, durduğu yerde öyle kalakaldı.

Kaptan da, Vasili de balık temizlemeyi bırakmışlar, ellerinde bıçakları, gözleri Nişancıda durmuşlardı. Kadınlar da gelmişler, yan yana Nişancının arkasına dizilmişlerdi.

Nişancı, herkesin ellerine baktığını fark etmiş olacak ki, elleri daha da hızlandı.

Nişancı solundaki balık yığınını bitirinceye kadar hiçbiri yerinden kıpırdayamadı. Gözlerini de Nişancının ellerinden alamadılar.

Balıkların temizlenmesi bitince Nişancı elindeki bıçağı güzelce yıkadı, sol yanındaki çakıltaşlarının üstüne uzattı, sağ elini de çakıltaşlarının üstüne koyarak kalktı. Yorulmuş, gene iki büklüm olmuştu. Çeşmeye gitti, taşın üstünden sabunu aldı, sonra yerine geri koydu. Önce sağ, sonra sol elini uzun uzun kokladı, kollarını iki yana açtı, birkaç kez gerindi, çalılığa doğru şalvarının bağını çöze çöze yürüdü. Ilgınların içine çömeldi keyifle çatladı. Önünden kopardığı geniş yapraklı bir çiçek dalıyla da bir güzel silindi.

Daha gün batmadan ateş yanmış, kocaman bir köz öbeği orta yerde ışılıyordu.

Vasiliyle Kaptan, Nişancının temizlediği balıkları kadınlara veriyorlar, kadınlar da balıkları tuzluyorlar, götürüp, serdikleri közlerin üstüne atıyorlardı.

Poyraz:

"Pişen ilk balığı Nişancı Veli Dayıya verin. Hem de büyük bir mercan seçin."

Çalıların içinden Nişancının sesi geldi:

"O senin güzel dillerine Nişancı Dayın kullar olsun. Hatunlar, hem de güzel, büyük bir balık getirin bana. Hem de yanında yumuşak ekmeği olsun. Hem de kırmızı mercan olsun, hem de kırmızı denizden tutulmuş olsun."

"Dışarı çıkamayanlara götürsün kadınlarla kızlar. İlk pişen balıklar konuklara. Onlar çok aç kalmışlar. Çok balık var değil mi Melek Hatun?"

"Çok balık var. Bir koca köyün insanı, atıyla itiyle yese bitiremez."

Daha gün batmadan balıklarını yediler bitirdiler. Millet o kadar balığı bir anda sömürürcesine tüketti.

Nişancı Veliyse kocaman mercanını yemiş uyumuş kalmıştı. Kızıl Denizin gün vurmuş dibindeki, binlerce renkte ışılayan, kayan, bir engel görünce tuz buz olup her biri bir yana dağılan binbir renkte parlayan balıklar dünyasının erişilmez düşünü görüyordu.

Evlere çekildiler, Nişancı Veli, orada, sırtını çınarın gövdesine dayamış uyudu kaldı. Onu kimse uyandırmaya kıyamadı. İyi de ettiler, kim bilir ne mutlu, ne renkli, ne som ışığa kesmiş düşler görüyordu. Düşlerini bozmadılar.

Poyraz Musa üzüntülüydü. Şu hilim hilim, şu çıplak, aç insanlar ona çok dokunmuştu. Donmuş, kaskatı kesilmiş, yüzleri gerilmiş, gözleri yuvalarından fırlamış yüzlerce asker görmüştü Allahuekber dağlarında. Çöldeki Yezidi kırımı, kızların koparılmış diri memelerinin kumların üstünde seğirerek kanamaları, bu aklından hiç çıkaramadığı korkunçluklar bile şu aç insanların durumları kadar onu üzmemişti. Hem derinden yüreği parçalanarak kahroluyor, hem de Nişancı gözlerinin önüne gelince, içi sıcacık, bütün insanları sevgiyle kucaklayacak kadar sevinçle doluyordu.

Yatakta döndü döndü, hele sabah ola hayır ola, gün ola harman ola dedi kendi kendine, daldı.

Gün doğmadan uyanan Poyraz, Lenayı Vasiliye gönderdi, "Söyle, çabuk gelsin, sonra tıraş oluruz."

Vasili çok çabuk geldi:

"Ne oldu sana, hiç iyi gözükmüyorsun."

"İyiyim ama çok üzüldüm."

"Neye üzüldün böyle? Dün çok keyifliydin."

"Baksana şu insanların durumlarına. Şimdi aşağı yukarı bütün Anadolu böyle. Böyle mi acaba?"

"Bütün Anadolu değilse de bütün Karadeniz böyle. Karadenizde akrabalarımız vardı. Onlardan biliyorum."

"İnşallah, hiçbir yerde insanlar bunlar gibi değildir."

"Kendi gözlerimle böylelerini çok gördüm ya bunların hali bana çok dokundu."

"Savaş. O da geçti ya."

"Savaştan önce de böyleydi."

"Savaştan sonra da böyle kalacak."

"Kalmaz inşallah."

Zeytinli koyağa yürüdüler.

"Bunlar perişan, ilkönce giyit gerek bunlara. Çırılçıplaklar. Ne yapalım?"

"Ne yapalım?" dedi Vasili.

Bir zeytin ağacının dibine oturdular, uzun uzun tartıştılar.

"Bugün çok sıcak bir gün olacak," dedi Vasili. "Bu garibanlar, hiç olmazsa, çınarın altına çıksalar. İçerde pişerler."

"Vah vah," dedi Poyraz, "hiç düşünmemiştim, bunlar sıcaktan ölürler. Bir de dağlık yerin, Karadenizin uşakları."

"Dağlık yerin uşakları da, aralarından Nişancı Veli Dayı gibi bir balıkçı nasıl çıkmış?"

"Hele dur bakalım, bu iş karışık bir iş, yakında Nişancının neyin nesi olduğunu öğreniriz. Bana göre bu adam şu bizim denizi de avucunun içi gibi biliyor."

"Bana göre de biliyor. Yoksa, oltayı salar salmaz, göz açıp kapayıncaya kadar... Denizin üstünde mi yazıyordu orasının mercan taşı olduğu..."

"Göz açıp kapayıncaya kadar... Balıklar koşuyor, sıraya giriyorlardı sanki onun oltasına yakalanmak için."

"Bugün sıcak olacak. Cırcır böcekleri şimdiden ötmeye başladı."

"Gidip Melek Hatuna soralım, kadınlara fistan dikebilir misin, bir dikiş makinası alsak kullanabilir misin, diye."

"Soralım."

Melek Hatunun evine geldiler kapıyı çaldılar:

Melek Hatun:

"Kimdir o?"

"Biziz Melek Hatun, Vasiliyle ben."

"Siz çınarların altına gidin, ben hemen geliyorum."

Elinde cezvesi, kahvesi, fincanlarıyla geldi.

Hiç konuşmadan ateşi yaktı, cezveye suyu, kahveyi, şekeri koydu, ateşin üstüne tuttu, ortalığa yoğun kahve kokusu yayıldı. İkisinin de burun delikleri, kısrak kokusu almış atların burun delikleri gibi genişleyerek, titreyerek açıldı. Tıpkı atlar gibi başları da havaya dikildi.

Köpüklü fincanlar az sonra önlerine kondu. Melek Hatun da elinde köpürmüş fincan geldi yanlarına oturdu. Poyraz Melek Hatuna şöyle bir alıcı gözle baktı, hatun, bu sabah daha da güzelleşmiş ancak otuz kırk yaşlarında gösteriyordu.

Poyraz sorunu Melek Hatuna açtı, uzunca anlattı. Önce Melek Hatunun gözleri yaşardı, ağladı ağlayacak. Sonra da parladı.

"Fistan da, işlik de, gömlek de, şalvar da dikerim. Her bir şeycik de dikerim. Makina da kullanmasını bilirim. Bir tek, ceket dikmesini bilmem. Bizde cepkeni, ceketi dışardan, dikilmiş alırlardı da."

Biraz sonra Kadri Kaptan da geldi. Ona da sorunu açtılar.

"Ohhooo," dedi Kaptan, "anam terzilerin piri İdris Nebi gibi hulle biçer. Biçer Allah deyu deyu."

"Haydi tıraş olup kahvaltımızı yapalım. Biz tıraş oluncaya kadar Melek Hatun kahvaltıyı hazırlar."

"Çabuk hazırlarım. Siz hayırlı işe gidiyorsunuz. Allah yolunuzu açık etsin."

Onlar giderlerken arkalarından seslendi:

"Kaç kişiye fistanlık, kaç kişiye işlik alacaksınız, biliyor musunuz?"

"Bilmiyoruz."

"Ben biliyorum. Haydi gidin. Gelince ne kadar ne alacağınızı size yazdırırım."

"Sağ olasın hatun, Allah seni bu dünyada da, öbür dünyada da bahtiyar kılsın."

Melek Hatun, onlar gelinceye kadar çayı kaynattı, sofrayı kurdu.

Üçü de güzelce tıraş olmuş, güzel de giyinmişlerdi. Poyrazın kırmızı şeritli altın madalyası göğsünde sallanıyor, körüklü çizmeleri parlıyordu.

Melek Hatun Poyrazı oturttu:

"Yaz bakalım," dedi.

İçerde daltaşak yatıp da, utançlarından dışarı çıkamayanların sayısını, kaç erkek, kaç kadın olduklarını, kaç kız, kaç delikanlı, kaç kız, kaç erkek çocuk olduğunu, kaç metre şalvarlık, fistanlık, gömleklik, donluk, ne kadar pazen, ne kadar işliklik alacaklarını, renklerinin ne olacağını bir bir yazdırdı.

"Makinayla birlikte de kırmızı, mavi, sarı, ak, yeşil, kara, renk renk makara ipliği alacaksınız. Bir de iğneler, yumaklar alacaksınız. Çok iplik gerekecek."

Melek Hatun onları uğurlamaya iskelenin ucuna kadar gitti. Çok mutluydu. Onları, uzaklara kadar el sallayarak uğurladı. Arkasından da konukların evlerine koştu. Ötekiler, Melek Hatunu görür görmez çarşafların, yorganların altına sığındılar.

"Size müjdem var. Bizimkiler kasabaya gittiler. Kumaşlar alacaklar. Bir de dikiş makinası getirecekler. Ben size, hepinize giyitler dikeceğim. İçinizde dikiş bilen kimse var mı?"

Yaşlı bir kadın:

"Hepimiz biliriz. Ama en iyi Hatçe bilir. O, kasabadan bizim köye gelin geldi," dedi.

"Sağlıcakla kalın."

Melek Hatun onları ne zaman böyle görse kahroluyor, yüreğinden kan gidiyordu.

"Allahın insanoğluna en büyük zulmü yoksulluk. Olmaz olsun yoksulluk. Allah böyle bir yoksulluğu düşman başına bile vermesin."

Öğleyi az geçe kasabaya ulaştılar; önce berbere uğradılar, berber onları yere kadar eğilerek karşıladı. Ona kasabanın en iyi manifaturacısını sordu Poyraz. Bir de bu kasabada dikiş makinasının satılıp satılmadığını... İncelik Uğur Berberi Nuri her iki dükkanın da yerini onlara salık verdi. Kadri Kaptan, "anladım, biliyorum." dedi.

Berber:

"Şimdi de çıplaklar doldurdu yazıyı yabanı," dedi. "Her bir yanı dökülen, giyitleri paramparça, bir deri bir kemik kalmış, buradan her gün bir sürü insan geliyor geçiyor. Nerden gelip nereye gidiyorlar, Allah bilir. Hastaları da, ölüleri de sırtlarında. Diyorlar ki, Yunan askerlerinin yaktığı köylerin insanları bunlarmış, diyorlar. Ne bileyim ben, caddeden geçen bir ikisiyle konuşayım dedim, konuşmuyor, ağızlarını açmıyorlar. Küsmüşler. Nereden gelip nereye gittiklerini onlar da bilmiyorlar."

"Vah vah," dedi Poyraz.

"Vah ki vah!" dedi berber. "Şanlı bayrağımızın vatan evlatları" dedi sonra da, Poyrazın göğsünde sallanın İstiklal Madalyasına bakarak, "vah vaaah, kahraman, ulu, yüce vatandaşlarımız. Siz ki Al taylardan inip gelen bozkurtların soyundan değil misiniz, siz ki... siz ki..."

"Sağ olasın kardeş, biz gidiyoruz. Sağ olasın."

Berber bozuldu ama açığa vurmadı. Arkalarından salt birkaç kez, "Vah vah," dedi, "vah vah ki vah vaaah!" Daha çok nutuk çekecekti, olmadı.

Çarşıyı baştan başa geçtiler, en son dükkana geldiler. Büyük bir dükkandı bu, ne ararsan bulunur. Onları ak sakallı,

güleç yüzlü yaşlı bir kişi karşıladı.

"Buyurun, hoş geldiniz."

"Biraz bir şeyler alacaktık. Fistanlık, işliklik, donluk, gömleklik. Sende ayakkabı da var herhalde."

"Çok," dedi yaşlı adam, "her bir çeşit var. İzmirde bulunmaz da bizde bulunur."

Geniş, upuzun dükkanın sağ ve sol duvarlarının rafları renk renk kumaşlarla doluydu. Kumaşlar, ayakkabılar raflara sığmamış, top top masanın önüne kapıya kadar yığılmıştı.

Yaşlı adam, pazen, basma toplarını alıp masanın üstüne koyuyordu. O topları indirdikçe Poyraz da elindeki kağıda bakıyordu.

Masanın üstü doldu, yaşlı adam bir soluk aldı. Poyraz o solurken mavi çiçekli bir pazene uzandı, "Bu kaç arşın gelir," diye sordu. Sakallı söyledi.

"Bunu böyle, olduğu gibi alıyorum. Şuraya koyalım."

Yandaki dolu bir telis çuvalın üstüne koydu pazen topunu yaşlı adam.

Sonra da, topları teker teker yaşlı adama gösterdi, şundan bir fistanlık, şundan topun yarısı, şundan on arşın. Az bir sürede kadın, çocuk kumaşlarının hepsini seçti.

"Şalvarlık."

"Hepsi siyah mı olsun?"

"Hepsi siyah."

"Kaç kişilik?"

"On."

"Şu topun hepsini vereyim; her zaman gerek olur."

Poyraz seçti, sakallı top top kumaşları raflardan indirdi kesti.

Vasiliyle Kaptan çuvalların üstüne oturmuşlar, olanı biteni merakla seyrediyorlardı.

Dükkancı kestiği kumaşları, topları birkaç metrelik bir beze sardı, "Buyur Bey," dedi. "Adını da bağışla."

"Poyraz."

"Poyraz Bey, adınla bin yaşa. Sen hiç pazarlık etmedin. Çok gençsin ama, belli ki gün görmüş bir kişisin. Ben de

sana, şu faturalara bakayım, elimden gelen indirimi yapacığım. Belli ki dükkan açmayacaksın."

Poyraz güldü:

"Açmayacağım."

Dükkancı çekmeceden bir kara kaplı defter çıkardı, baktı, bir kağıda bir şeyler yazdı, bir iki defter daha çıkardı, gene bir şeyler yazdı.

"Biliyorum, bunları kimler için aldığını delikanlı, himmetin daim olsun. Allah sana uzun ömürler versin."

Rakamları yazdığı kağıdı önüne sürdü. Poyraz baktı, kıvançla gülümsedi:

"Sağ olun efendim," dedi, yeşil keseden çıkardığı gümüş paraları saydıktan sonra masanın üstüne koydu.

"Bir kahvemi için."

"İşimiz acele, şu ayakkabıyı da seçelim de... Bir balıkçı için olacak bu ayakkabı. Yaşlı bir balıkçı için."

Yaşlı adam onu elinden tuttu, dükkanın en dibine götürdü, "Seç şuradan, hangisini seçersen."

"Gelin çocuklar buraya!"

Vasiliyle Kaptan çabucak geldiler.

"Seçin bakalım Nişancıya şunlardan bir ayakkabı."

"Biz Nişancının ayağının büyüklüğünü ne bilelim biz."

"Siz seçin, ben biliyorum."

Ayakkabıların içinde epeyi bir arandıktan sonra bir çift kısa konçlu, kalın derili, köselesi bir parmak kalınlığında bir çizme buldular. "İşte bu balıkçı çizmesi," dedi Vasili, "işte, bu ya, çok pahalı."

Poyraz o çizmeyi eline aldı, o çizmeden bulduklarını masanın üstüne koydu. Sonunda da, "Buldum," diye sevindi. "İşte tam Nişancının ayağına göre."

Dükkancı, gözleri yaşarmış, eli titreyerek çizmeyi aldı:

"Buyur Poyraz evladım. Bunun parasını almayacağım. Götür arkadaşına."

Şaşırıp kaldılar. Poyraz uzanıp çizmeyi alamıyordu.

"Al al," dedi. "Bu da benden olsun. Hepsi senden olacak değil ya."

"Sağ ol amca."

Uzanıp çizmeleri aldı, kumaşların üstüne koydu.

"Haydi bir kahvemi için evlatlar."

Vasili:

"Ben seni tanıdım. Sana Hayri Efendi derler," dedi.

"Oğullarımı da biliyor musun?"

Vasili başını önüne eğdi:

"Biliyorum."

"Nereden biliyorsun?"

"Ben de Çanakkalede savaştaydım."

Bundan sonra hiç konuşmadılar, durdular kaldılar.

Poyraz her şeyi anlamış, yürekten acımıştı. Kadri Kaptan da olanı biteni biliyordu.

Kahveler geldi, çabucak içtiler, dükkandan çıktılar.

Yaşlı adam arkalarından:

"Evlatlar sizi gene beklerim. Bir hacetiniz olursa, başım üstüne," diye seslendi.

Dışarı çıkar çıkmaz Vasili:

"İki oğlu da Çanakkalede kaldı Hayri Efendinin," dedi, içini çekti. "Fidan gibi iki delikanlı. İkisi de ihtiyat zabitiydi."

"Yahu makaraları, iplikleri unuttuk. Şalvarlara bağ da gerek. Şalvar bağı da alalım."

"Dönelim."

"Hayri Efendiye dönemeyiz, para almaz."

Vasili:

"Az ileride bir dükkan daha var."

Dükkanın önündeydiler, girdiler, eksiklerini tamamladılar.

"Haydiyin çocuklar, çabuk olun. Kimseye gözükmeden kendimizi tekneye atalım."

Kadri Kaptan, sırtında ağzına kadar dolu çuvalın altında iki büklümdü.

"Bir şeyler de alalım mı?"

"Dur Reis, gözünü seviyim. Hele bir tekneye ulaşalım. Ne isterseniz, ben döner alırım."

"Mintanlar için düğme de aldık mı?"

"Hayri Efendi düğmeler de koydu. Ben iki gözümle gördüm."

"Sersemler, dikiş makinasını unuttuk. Siz teknede oturun, Hayri Efendiye gider alır getiririm."

Poyraz koşarcasına geriye döndü, Hayri Efendiye vardı, makinayı unuttuklarını söyledi.

"Çok güzel bir makina var ya kullanılmış. Çok ucuza satın aldım, sana aldığım fiyata veriyorum."

Yandaki kapıyı açtı, içeriye girdi, kucağında pırıl pırıl bir makinayla çıktı, masanın üstüne koydu, kapağı açtı, makinayı çalıştırdı.

"İğne de var mı? Bana çok iğne gerek. Ada yerinde iğneyi nerde buluruz."

Hayri Efendi, en alttaki çekmeceyi açtı, üç kutu iğne çıkardı, Poyraza verdi.

"Bunlar için para istemez."

"Sağ ol Hayri Efendi."

Hayri Efendi makinanın parasını söyledi.

"Bir yanlışlık olmasın Hayri Efendi. Şu istediğin para üç fincan kahve parası. Üstelik de makina yepyeni."

"Ben ne yapayım, adam bu paraya bıraktı gitti. Yepyeni. Ben de eve götürecektim, size nasip oldu."

Poyraz parayı masanın üstüne koydu. Hayri Efendi ona bir tuhaf, bir şey soracakmış gibi bakıyordu.

"Evlat sen nerede, hangi cephede çarpıştın?"

Poyraz rahatladı, Hayri Efendinin ona niçin öyle hüzünlü, öyle bir tuhaf baktığım anladı.

"Kafkas cephesinde, İstiklal Harbinde de Urfada Fransızlara karşı savaştım."

Hayri Efendi, taaa yüreğinin derininden bir "Aaah," çekti, Poyrazın tüyleri diken diken oldu. Kendisini tutmasa şuraya oturup hüngür hüngür ağlayacaktı. Donmuş, bitlerden ölmüş binlerce kişiye, açlıktan kırılmış, yerinden yurdundan olmuş milyonlarca insana... Ve Nişancı Veliye ve çıplaklık yüzünden günlerdir dışarıya adım atamayanlara, bir deri bir kemik kalmışlara...

Makinayı kucakladı, yalpalaya yalpalaya dışarıya çıktı. Gözleri kararıyor, sıralanmış karlı, donmuş dağlar, kazık kesilip gözleri pörtlemiş ölüler, bulut gibi kalkan, bulut gibi azman çiçeklerin üstüne konan, her biri bir kuş büyüklüğündeki savrulan mavi kelebekler.

Tekneye atladı, makinayı Kadri Kaptana uzattı, yere sağılırcasına oradaki iskemleye oturdu.

"Ne oldu sana," diye telaşla sordu Vasili. Makinayı kamaraya koyan Kaptan da yanlarına geldi, Poyrazın yüzü bembeyazdı, korktu.

"Ne oldu?"

Poyraz yavaş yavaş toparlanıyor, yüzüne de kan geliyordu.

"Hayri Efendi, bana nerede askerlik yaptığımı sordu, söyledim, öyle bir ah çekti ki yüreği koptu sandım. Benim de yüreğim koptu. İşte bu." Vasiliye döndü, "Başka çocuğu var mıydı Hayri Efendinin?"

"Bilmiyorum ya, yoktu sanırım."

Gözlerini denize dikmiş Poyrazın yüzü açıldı, gülümsedi bile, "Haydi gidelim çocuklar. Gece yarısına kadar adaya ulaşırız, değil mi?"

"Ne diyorsun Reis, daha akşama çok var." Güneşe baktı, "Çok. Bizim tekne de çok yollu. Bu yörelere şan vermiştir."

Poyraz Kaptanın yüzüne şöyle bir baktı, gülümsedi. Kaptansa bu gülümsemenin altında ezildi.

"Biliyorum Kaptan, şan vermiştir," dedi.

Kaptan, utancından yerin dibine geçti.

"Öyle dememiştim, yani motor, demiştim, çok hızlı. Başka... Kusura kalma Reis. Hayri Efendi çok iyi adam. Yarın öbür gün kasabaya inersem onun çocuğu var mı yok mu sana öğrenir gelirim."

"Sağ ol Kaptan." Yüzü gülüyordu. "Çalıştır öyleyse motoru."

Tekne hızla ilerliyordu. Poyraz, Nişancının ayakkabılarım aldı, hayranlıkla seyretti. Vasili geldi yanına oturdu:

"Çok güzel bir çizme aldın Nişancı Ustamıza," dedi.

"Sahi güzel mi çizmeler?"

Çizmeyi yukarı kaldırdı, şöyle bir uzaklaştırdı, öteden baktı:

"Sahi güzel," dedi Vasili.

"Güzel," dedi, dümendeki Kadri Kaptan.

Kadri Kaptan bir an önce adaya yetişmek için öylesine gaz veriyordu ki bütün motor zangır zangır titriyordu.

Poyraz üzüldü, çocuğa iyi yapmadım, diye düşündü. Yüreğine işlemiş fıkaranın sürülen ustasının motorunu almak. Şimdi gazı kes, motor paralanacak desem, gene alınacak.

Gece yarısından önce adaya ulaştılar. Onları, iskelenin üstüne dikilmiş Lena, Melek Hatun, Hüsmen bekliyordu.

Dolu çuvalın birini Vasili, ötekini de Kaptan aldı, çizmeyi de Poyraz. Eve götürdüler. Teknede akşam yemeklerini yemişlerdi. Yol boyunca hemen hiç konuşmamışlar, Poyraz anasına babasını, yitip gitmiş köyünü, bir de Nişancıyı düşünmüştü. Kimdi, neyin nesiydi bu esrarengiz kişi? Onu düşündükçe içi aydınlanıyor, içinde umut ışıkları çakıyor, şimdiye kadar hiç tatmadığı bir mutluluğu yaşıyor, sıcacık bir sevgi dünyası onu sarıp sarmalıyordu. Nişancı Veli tepeden tırnağa, her nereye baksa bir tapınmada, bir hayranlıkta deviniyordu. Yanılıyor muydu acaba, birkaç gün görmekle bir insan böylesine anlaşılabilir miydi? Bir kişi binbir kişilikti, şu gördüğü, Nişancının hangi kişiliğiydi? Kim bilir, onu tanıdıkça altından neler çıkacaktı? Her insan kendini, ilk bakışta böylesine, bu kadar saklayabilir miydi? Böyle daha çok şeyler düşündü insan üstüne. Ne diyordu, Arabistan çölünde dokuz yıl askerlik yapmış Türkmen kocası, insan, şu dünyada her şeyden daha çok insanı tanır. İnsanoğlunun en büyük merakı insanı aramak, bulmak, tanımaktır. Bir insan öteki insanları anlamaya can atar. Her zaman da başını kayaya, sert, çakmaktaşından kayalara vurur.

Sabaha kadar yatakta gözünü kırpmadı, içi aldı aldı verdi.

Erkenden uyandı, çınarın altına gitti, Lena onun için bir çaydanlık su ısıtmıştı, yüzünü köpürttü, usturasını kılavladı, sakalını aldı, çakıltaşlarının üstünde bir süre kuzeye doğru, günün ilk ışıkları denize ininceye kadar yürüdü. Geri dönmek istemiyordu. Ya karşısına hemen Nişancı çıkıverirse! Hem onu, bu sabah görmek için can atıyor, hem de onu görmekten ödü kopuyordu. Bugün lacivert giyitini giymemiş, madalyasını takmamış, parlak, körüklü çizmesini ayağına çekmemiş, utanmıştı. Dahası da, Nişancı ona şöyle, derinlerdeki gözleriyle bir baktıktan sonra ne düşünüyor, diye ürkmüştü.

Çabucak çınarlara döndü. Vasili de sakalını almış, onu bekliyordu.

"Vasili, haydi git de Melek Hatunu çağır, çuvalları da al getir. Lena Ana da gelsin. Hüsmen de gelsin." Nişancı da gelsin, diyemedi, yutkundu. Vasili anladı, "Bir de Nişancı Veliye haber vereceğim, değil mi?"

Biraz sonra sırtında çuval Vasili, Melek Hatun, Kadri Kaptan, Lena, en arkada da yumulmuş, kendi üstüne kapanmış, hiçbir yere bakmayan Nişancı, uzun, dal gibi Hüsmen, arkasında karısı sökün ettiler. Vasili çuvalı yere indirdi.

"Kadri Kaptan, çuvalı sedirlerin üstüne boşalt."

Kadri Kaptan yerdeki çuvalın ağzını açtı, top top basmaları, pazenleri, şalvarlık renk renk kumaşları, makaraları, iplikleri sedirin üstüne sıraladı. Nişancının çizmesini de en başa koydu. Çuvalın dibinden kocaman bir bez torba çıktı.

"Bu ne," diye sordu Poyraz heyecanla. "Bu torba nereden çıktı?"

Vasili gülüyordu, uzandı sedirin üstündeki torbanın ağzını açtı, içinden bir yeşil akide şekeri aldı:

"Bunlar da çocukların," dedi, "kim bilir, ne kadar zamandır, bu çocuklar şeker tatmamışlardır."

"Belki de ömürlerinde hiç şeker görmemişlerdir," dedi Poyraz. "Hepsinin de dedeleri Çöl Yemende, Kafkaslarda,

Balkanlarda kalmış, künyeleri bile gelmemiştir."

Böyle konuşurken de kaş altından Nişancıya bakıyordu. Nişancının yüzü taş gibi kıpırtısızdı.

Poyraz, kıvanç içindeydi.

"Ulan Vasili, çocuk Vasili, sen hiç büyümeyeceksin. Hiç mi hiç büyümeyeceksin. Hep böyle kalacaksın. Nasıl akıl ettin şekerleri!"

Vasili de kıvanç içindeydi.

"Haydi git çocukları çağır. Varsın çıplak olsunlar, al getir hepsini."

Nişancı Veli sert:

"Al getir çocukları. Gelmezlerse benim çağırdığımı söyle. Buraya, ada, diye gelmek istemiyorlardı. Günlerce dil döktüm de onları ben aldım getirdim buraya. Gelmeselerdi şimdiye açlıktan zıbarmış gitmişlerdi. O ada bir mahpusane diyorlardı da başka bir şey demiyorlardı. Gördüler işte, insanları da, mahpusaneyi de," diye konuştu.

O köyde, o dağlarda kabadayı gezen, sözünü kimseden esirgemeyen, gözünü daldan budaktan sakınmayan, Nişancı Veli deyince ağlayan çocukların avunduğu, yollarda perişanlık çökünce, kimse kimseye söz geçiremeyince, sözünü geçiren o Nişancı Veli bu Nişancı Veli değildi. Ulu denizlerin Hızırı o Nişancı Veli bu Nişancı Veli değildi. O ki yavuz atlara binerdi, denizlerde tekneleri yüzerdi, bu Nişancı Veli, o kartal gibi Nişancı Veli değildir. Dokuz yıl askercilikten sonra Çöl Yemenden yürüyerek Karadeniz dağlarına kadar gelen, başına yiğitlerini toplayan, zenginden alıp fakire veren mahpusaneye düşen, Sinop mahpusunu da bir ay sonra da yarıp çıkan, yedi denizleri de kendine mekan tutan bu Nişancı Veli artık, o Nişancı Veli değildir. Atma Nişancı Veli, dedi kendi kendine. Sen fıkara bir cevizcisin.

Çırılçıplak çocuklar geldiler Poyrazın karşısına dikildiler.

"Vasili çocuklara şeker dağıt!"

"Arka arkaya dizilin bakalım."

Çocuklar arka arkaya dizildiler. Başları yerdeydi, yüzleri asıktı.

"Baştaki gel."

Baştaki çocuk Vasilinin önüne kadar geldi durdu. Başını kaldırıp da Vasilinin yüzüne bakamıyordu.

Vasili elindeki renk renk beş iri şekeri çocuğa uzattı. Çocuk şekerleri aldı, yerinden kıpırdamadı.

Vasili çeşmeyi gösterdi:

"Git, orada dur!"

Çocuk, yüzü allak şallak gitti çeşmenin başında durdu.

Çocuklar, teker teker geldiler, şekerlerini aldılar gittiler çeşmenin yanına dizildiler.

"Tamam, şekerlerinizi ağzınıza atın, ondan sonra da bitinceye kadar emin, çiğnemeyin, dişinize zarar gelir, emin!"

Hep birden şekerlerini ağızlarına attılar, atar atmaz da bir sevinç bağırması koptu çocuklardan. Biribirlerine bakıştılar, hepsi gülüyordu. Sevinç çığlıkları atarak, kanatlanarak deniz kıyısına uçtular, kumların üstünden sarı damarlı, yarısı denizin içindeki kayaya kadar koştular. Kayanın kovuğuna eşekarıları yuva yapmışlardı, bir sürü azgın arı deliğe girip çıkıyordu, oradan yüz geri ettiler, kamışlığı dolandılar, orada tek başına kalmış zeytin ağacının altına oturdular. Mutluluklarına inanmayarak, ağızlarındaki şekeri yavaş yavaş, tadını bir iyice çıkararak, emmelerini hiç konuşmadan sürdürerek, tadı uzatarak öğleyi buldular.

"Çok şeker kaldı torbada Vasili, bize de birer şeker ver. Sonra da torbayı Melek Hatuna götür, gitsin evdeki kadınlara, kızlara dağıtsın."

Melek Hatun torbayı aldı eve yürüdü.

"Hüsmenin çocuklarına da ayır."

Vasili gitti torbadan sekiz tane şeker aldı, Hüsmene verdi.

Al bunu çocuklara götür. Biri senin, şu kırmızısı da Sabihanın."

Hüsmen eve koştu.

Çocuklar, çeşmenin orada, önde küçükler, arkada büyükler gözlerini şeker torbasına dikmişler, umutla bekleşiyorlardı.

Melek Hatun elinde torba önce Nişancının yanına gitti, elindeki üç şekeri ona uzattı, Nişancı ne yapacağını şaşırdı. Bir şeyler söyleyecek oldu, sözler ağzında yuvarlandı. Ondan sonra herkese dağıttı. Üçer şeker hakkını alan sedirlere gidiyor, şekeri ağzına atan çınarların altına oturuyordu.

"Gelin çocuklar."

Melek Hatun, daha gelin, der demez, çocukların ellerini açarak biribirlerinin üstüne binerek koşuştuklarını gördü.

"Hele bir çekilin, çekilin de dizilin bakayım, hah şöyle."

En arkada duran, avucunu açmamış büyücek çocuğu çağırdı, eline beş şeker koydu.

"Gitme, bekle."

Çocukları üç kez daha çağırıp şeker verdikten sonra, "Tamam," dedi. Ve çocuklar sessizce, uslu uslu oradan ayrıldılar.

Melek Hatun:

"Ben şimdi gelirim," dedi, elindeki daha bitmemiş torbayı sallayarak gitti, az sonra da eli boş döndü, geldi sedirin ucuna konmuş dikiş makinasını şöyle bir yavaşça okşadı, kapağı alışkın ellerle açtı, dikiş makinası pırıl pırıldı, gözleri parladı.

"Neresi eski bunun, yepyeni bir makina bu. O Hayri Efendi iyi bir adam. Yazık, iki oğlu da bizimkiyle beraber, orada, toza, havaya karışmış. Hayri Efendi buna inanmadı da aylarca bütün Çanakkalenin dağlarını, ovalarını dolaştı da oğullarının bir parmağını bile bulamadı. Ondan sonra da dünyaya küstü."

Melek Hatun makaraları, kumaşları bir bir elden geçirdikten sonra geldi Poyrazın yanına oturdu, fistanının cebinden çıkardığı şekeri ağzına attı, "Bu da benim hakkım," dedi, güldü.

"O da senin hakkın, helal olsun" dedi Vasili.

Melek Hatun ağzına attığı tek şekeri daha emiyordu.

"Bu çizmeler kimin?"

"Bu çizmeler Nişancının."

Nişancı, yerinden kalktı, kendinden umulmayacak bir çeviklikle çizmeye atıldı, aldı yerine geldi oturdu, altına, içine, derisine, koncuna çabuk çabuk, gözleri şahin gözleri, baktı, ayaklarındaki eskimiş, paramparça olmuş, dibi delinmiş, bütün parmakları gözüken postallarını çıkardı, hemen çizmesini ayaklarına çekti, çeker çekmez de ayağa fırladı, buradan kamışlığa, kamışlıktan iskeleye, oradan deniz kıyısına, deniz kıyısından çınarların altına gidip geliyor, bu arada hızlanarak mekik dokuyor, arada da geliyor sedire oturuyor, ayaklarını uzatıp, çizmelerine bakıyor, bakıyor, "ben bu sarı rengi çok severim," diyor, gene kalkıyor, önce bacaklarının üstünde yaylanıp, gidiyor geliyor, yaylanmasını sürdürüyor, kaykılarak yürüyor, varıyor sedire oturuyor, ayaklarını uzatıp çizmelerine bakıyordu.

"Bunun bir çift çorabı da olmalı."

Vasili koşarak evine gitti, elinde bir çift çorapla döndü, "Al," dedi, elindekileri Nişancıya uzattı. Çorabı alan Nişancı çeşmeye gitti, taşın üstüne oturdu, çizmelerini çıkardı, incitmeden, yana koydu. Ayaklarını musluğun altına uzattı, sabunla bir güzelce yudu. Ayaklarını, kurusunlar diye güne uzattı. Gözlerini de yanındaki çizmelerinden ayıramıyordu.

Ayakları kurumuş olacak ki çoraplarını çekti, çizmeleri giydi, ayağa kalktı, bacaklarının üstünde birkaç kez daha yaylandı.

Melek Hatun, Singer dikiş makinasının kolunu çeviriyor, makina saat gibi işliyordu. Melek Hatun da kulağını makina sesine vermiş dalmış gitmiş kolu ha bire çeviriyordu.

"Nişancı Dayı, azıcık dursana, buraya gelsene."

"Geldim."

Geldi Poyrazın karşısında durdu.

"Melek Hatun sana şalvar, mintan, iç çamaşırı dikecek de, senin ölçünü alacak."

Melek Hatun, onun önünde durdu, bir süre baktı, sonra da ayağından beline, elinden omuzuna kadar karışladı, öteye çekildi, Nişancıya bir süre tepeden tırnağa baktı. Onun baktığını gören Nişancı toparlandı.

"Ölçülerin hepsini aldın mı hatun?"

"Aldım."

"Önce Nişancı Veli Dayının şalvarını, öteberisini dikeceksin."

"Kaptanım, git eve de makasımı al getir."

"Şimdi çorabım da var. Bir de kazan olsaydı, bir su kaynatıp hamamlığa gitsem, bir yıkansam, bir yıkansam..."

"Eyvah unuttuk. Yahu çocuklar, bir bakırcı dükkanın önünde gördüm, üst üste, irili ufaklı kazanlar yığılmıştı. Bence gidenlerden kalan kazanlardı bunlar. Her birini birer kuruşa alırdık."

Makası getiren Kadri Kaptan:

"Ben gidip, ne kadar isterseniz o kadar kazanı alıp getiririm."

"Birkaç gün sonra gider, çok eksiğimiz var, onları da alıp geliriz."

Vasiliyi çağırdı Poyraz:

"Vasili nerdesin?"

"Geliyorum Reis."

Poyraza artık Reis demeye başlamışlardı.

"Buyur Reis."

"Boşalmış benzin teneken var mı?"

"Üç tane var Poyraz Reis."

"Onların üçünü al, içlerini kuru yapraklarla yak. Benzin kokusu kalmasın. Sonra da denizde yıka. Sonra da su dolduralım, ısıtalım, Nişancı Reisi bir evin hamamlığına götürelim, bir kalıp da sabun, kokulu, bir de havlu... Yıkayalım onu."

"Olmaz, giyitler, iç çamaşırları bitmeden olmaz, yıkanamam. O kadar güzel, kokulu yıkandıktan sonra, bu palasparelerin içine girersem neye yarar ki... Üstelik de bu palasparenin içi Nuhu Nebiden kalma bitlerle dolu."

Çocuklaşmıştı, hep gülüyordu. "Ben de güzel güzeeel yunacaksam, yıkanacaksam eğer çoraplarımı, çizmelerimi çıkartır, eskilerimi çıkartır, ben de herkes gibi çıplak kalır, giyitlerim bitene kadar evden çıkmam." Yeşil bir ışık parçası olmuş gözleriyle Melek Hatuna yalvarırcasına baktı.

Melek Hatun yumuşacık, okşayan bir sesle:

"Nişancı Reisim, giyitlerinin hepsini de bu akşama kadar bitiririm."

"Sağ ol, var ol ulu soylu hatunum."

"Kadri Kaptan, eve bir daha git de bir fistanımı al getir, götür o eve, ver onlara, o dikiş bilen kadın giysin de gelsin."

"Baş üstüne anam."

O dikiş bilen kadın, Melek Hatunun fistanını giymiş, saçını örmüş geldi. Uzun boylu, iri mavi gözlü, yüzü gamzeli, uzun, kuğu boyunlu, kırmızı saçlı bir kadındı.

Melek Hatun, kadını tepeden tırnağa şöyle bir süzdü, fistanım da şu kadına ne kadar da çok yakışmış, diye düşündü. Hiç bu kadar da güzel kadın olur muymuş, diye düşünerek kadına hayran hayran bakarken, kadının çıplak ayaklarını gördü, yüreğine bir sızı düştü.

"Gel otur şöyle yanımdan kızım. Ayakkabın yok muydu?"

"Yolda paralandı."

Dehşet bir hüzün vardı yüzünde. Melek Hatunun bir yumruk geldi boğazına tıkandı, gözleri doldu. Kim bilir, şu gencecik yaşında neler gelmişti şu dünya güzelinin başına!

Poyraz, Vasili, Hüsmen, Kadri Kaptan da kadına hayran bakıyorlardı. Bir hoş olmuşlar, ne yapacaklarını şaşırmışlardı.

"Şu Nişancının giyitlerini bitireyim, sana hemen iki tane fistan dikerim, Kaptanımı da kasabaya gönderir sana bir çift ayakkabı aldırırım."

"Sağ ol Hatunum."

"Sen biçmesini bilir misin kızım?"

"Az biraz bilirim Hatunum."

"Ben şimdi Nişancı Reisin şalvarını kesiyorum. Ölçüsünü aldım."

Genç kadın onun kara şalvarlığı biçen ellerinden gözlerini ayırmıyor, bu da Melek Hatunun çok hoşuna gidiyordu.

Eski ayakkabılarını giyen Nişancı, keskin şahin gözleriyle her yere, her şeye bakıyor, kadını görünce o da hayran kalıyor, bizimki de böyle güzeldi, diye düşünüyor. İnsanoğlu güzelliğe böylesine hayran kalabiliyorsa, bu savaş ne, bu biribirlerini yeme, aşağılama, bu akan suya, uçan kuşa, yaprağın üstüne konmuş kelebeğe düşmanlık niye? Deli mi bunlar, deli mi? Bu yaşa geldim, çok savaşlardan, ölümlerden, zulümlerden, dostluklardan, sevgilerden, mutluluklardan, ölümüne sevdalardan geriye kaldım, şu insanoğlunu anlamadım gitti. Ne tuhaf, ne çılgın bir yaratık. Allah belasını versin, diye ayağa kalktı, yere kocaman bir tükrük attı, eli ayağı zangır zangır titriyordu. Şu halime, şu günüme bir bakın, söyleyin, insanoğlu bu hale gelecek bir yaratık mı?

"Nişancı Reis, hele ayağa kalkmışken, hele azıcık da bugün sana adamızı gezdireyim."

"İyi olur, iyi olur, iyi olur. Ben de bunu istiyordum da söyleyemiyordum. Haydi yola düşelim. Bu adada yılan var mı?"

"Var. Neden sordun?"

"Bir toprakta yılan varsa o toprak bereketli, uğurlu olur. O topraklarda yaşayanlara kolay kolay kötü hastalıklar gelmez. Çok mu var yılan?"

"Bilmem, ben de yeni geldim buraya."

"Bu adayı satın mı aldın, bu evleri bize satacak mısın?"

"Bir tek ev satın aldım buradan, bir de şu değirmeni."

"Değirmencilik mi yapacaksın?"

"Bilmem."

"Asker kaçağı mısın?"

"Değilim."

"Askerlik yaptın mı, nerede, on altılı mısın?"

"Ne bildin?"

"Çok gençsin. Askerlik yaptığına göre ancak on altılı olabilirsin. Onları çocukken askere aldılar. Bütün askerler

kırıldı da onların yerine çocukları aldı Enver Paşa. Çocukları da öldürtmek için. Çocuklar da kırıldı. On beş yaşındaki çocuk ne bilsin savaşmayı. Çoğu tüfeği bile kaldıramıyordu. Sen nerede çarpıştın?"

"Sarıkamışta, Allahuekberde."

"Seni bitler yemedi mi, donup kazık kesilmedin mi? O Enver Paşa merhametsiz, zalim, akılsız bir adamdı. Seni de öldürmedi mi?"

"Onun yüreğinin yerinde yürek yoktu."

Konuşa konuşa zeytinli koyağın dibine geldiler, tepeye çıktılar, yazılı taşa sırtlarını dayayıp oturdular. Nişancı Reis söyledi Poyraz dinledi. Poyraz söyledi Nişancı dinledi. Her ikisi de biribirini üzmemek için özsel gizini sakladı.

Her sabah, ikisi de aynı anda daha tanyerleri ışımadan evden çıkıyorlar, Lena onlara kahvaltılarını veriyor, azıklarını ellerine tutuşturuyor, uğurluyordu.

Poyraz, bir sabah uyanıp çınarların altına indiğinde Nişancıyı göremedi. Oysa her sabah uyanıp gün ışımadan çınarların altına geldiğinde Nişancıyı baştaki sedirin üstüne oturmuş kendisini bekler bulurdu.

"Bugün de bu adama ne oldu Lena? Başına bir hal gelmesin, hiç geç kalmazdı."

"Merak etme," dedi Lena, "şimdi gelir."

Poyraz, çeşmeden iskeleye, iskeleden kamışlığın arkasına, eve, ordan kıyının çakıltaşlarına gidiyor geliyor, gözlerini de onun yolundan alamıyordu, içinde gittikçe azan bir tedirginlik.

Tanyerleri ışıdı, nerdeyse gün doğacaktı, Nişancı ortalarda gözükmüyordu.

Lenayı da bir merak almıştı.

"Gelecek, geliyor," diyor, o da yola bakmaktan kendini alamıyordu. O da Poyrazın üzüntüsüne kendini kaptırmış gitmişti.

"Al, işte geliyor."

Nişancı giyinmiş kuşanmış, çizmesini çekmiş, beline ak bir kuşak dolamış, tıraş olmuş, eskiden karmakarış olan

saçını taramış geliyordu. Poyraz onu yolda karşıladı, kucakladı. Masaya karşılıklı oturdular.

"Yeynidim," dedi gülerek, "yundum, arındım. Yunmuş arınmış yatağa girdim, ömrümde de böyle bir deliksiz uyku uyumadım."

"Ben de senin bu kadar genç olduğunu bilmiyordum."

Nişancı onun elinin üstüne elini koydu, öyle bir sıcacık, yumuşacık okşayarak sıktı ki, Poyrazın bedenine tırnaklarından saç teline kadar bir sevgi yayıldı. Poyraz, böyle bir sevgiyi, bedeni tepeden tırnağa çımgışarak ilk olarak duydu, o da onun elinin üstüne elini koydu.

Çaylarını içtiler, yola düştüler.

Lena:

"Bugün öğleyin burada olun. Hüsmen de, Kadri Kaptan da tam öğleyin balıktan dönecekler, burada olacaklar."

"Olur," dedi Poyraz, "tam öğleyin tam burada çınarların altında oluruz."

Kadri Kaptanla Hüsmen tam öğleyin, iki livarın ikisini de doldurmuş, denizden dönmüşler onları bekliyorlardı.

Onlar döndüklerinde Kadri Kaptan balıkları sol yanına yığmış, temizleyip denizde yıkayarak çakıltaşlarının üstüne koyuyordu.

Melek Hatun, gelirlerken onları uzaktan gördü, kamışlığa ardındaki ılgınlığa kadar gitti, onları karşıladı.

"Çabuk geldiniz. Bütün giyitler de bitti. O kız da, Hatçe de iyi çalıştı. Herkes giyindi kuşandı ya hepsinin de ayakları yalın kaldı. Hiçbirisinde de bir tek kuruş yok."

"Kaç ev bunlar?"

"Hatçe dul, iki çocuğu var."

"Hatçe o dikiş bilen kadın mı?"

"Bana çok yardım etti, o olmasaydı giyitleri bitiremezdim. Kocası Çanakkalede kalmış, kardeşleri de çölden dönmemiş. Hiç kimsesi yok. Soyu sopu kurumuş, ocağı sönmüş."

"Hatçeyle dört ev ha? Herkes evine yerleşsin de, daha çok perişan olmasınlar."

"Nişancı Reis, evleri sen onlarla birlikte seçeceksin, herkes beğendiği eve girsin. Sonra da gider seninle tapuları alırız."

Sofraya oturdular, ortaya bir sini dolusu taze somun da koymuşlardı, nereden bulmuşlarsa.

Ateşte balıklar cızırdamaya, mis gibi kokan dumanlar savrulmaya başladı. Önce sarı kızlar, arkada konukların, yeni, renk renk urbalarını giymiş kız, erkek çocukları geldiler sedirlerin üstüne sessizce sıralandılar. Hepsi de yalınayaktı.

"Önce çocuklara verin," dedi Melek Hatun. "Onlar çabuk acıkırlar."

Sonra kadınlar geldiler renk renk fistanlarını savurarak. Yalınayaktılar.

Arkalarından yepyeni kara şalvarlarını, çizgili mintanlarını çekmiş, delikanlılar, yaşlı erkekler geldiler. Yalınayaktılar.

İkinci günün sabahı Vasili, hiç kimseye bir şey söylemeden Kadri Kaptanla birlikte kasabaya indi, doğru Hayri Efendinin dükkanına gitti. Hayri Efendi onu, kırk yıllık dostmuş gibi karşıladı.

Vasili olanı biteni Hayri Efendiye bütün ayrıntılarıyla anlattı.

"Demek, aldığı o kadar malın parasını kendi kesesinden verdi Poyraz Bey, öyle mi?"

Yüzünü iki eli arasına aldı, dirseklerini masanın üstüne koydu düşündü.

"Bu Poyraz Bey çok mu zengin?"

"Sanmıyorum. Çok iyi, çok merhametli, çok acılardan geçmiş. Sarıkamışta savaşmış, yüz elli bin askerin donduğunu, bitten kırıldığını görmüş. Bir koskoca alaydan bir tek o kalmış."

"Bu insanlar adaya geldiklerinde çırılçıplak mıydılar?"

"Yarı çıplaktılar. Çocuklar anadan doğmaydılar, yalnız bellerine, kuşak yerine birer pamuk ip bağlamışlardı."

"Hepsi de yalınayak mıydı?"

"Nişancı Veli çizmesini giydi, kalıp gibi de oturdu ayağına. Yaşlı bir adam. Birinci balıkçı. Yedi deryaların altını

da üstünü de biliyor."

Hayri Efendinin yüzü soldu, sakalını kaşıdı, çekiştirdi, sıvazladı, ayağa kalktı:

"Siz burada durun hele, ben bir yerlere gidiyorum, tez gelmeye çalışırım. Ben gelinceye kadar dükkandan çıkmayın. Aha gelirse de hiçbir şey satmayın."

Yüzü gittikçe acılaşıyor, uzuyordu. Başı önünde mağazadan çıktı gitti.

Önce Vahap Beye uğradı. Karınca Adaya giden göçmenlerin durumlarını, Poyraz Beyin yaptıklarını anlattı. Vahap onun sözlerinden dilhun oldu, gözleri doldu. Kalktılar birlikte Üzeyir Hana gidip durumu ona da anlattılar. Üzeyir Han zaten dolmuştu, kendini tutamadı, ağladı. Hayri Efendinin, iki oğulun acısıyla yüreği yanmış kebap olmuştu. İçi her daim kan ağlıyordu.

Kaymakam da derecesiz üzüldü. Hemen iskan komisyonunu çağırdı, komisyon, kaymakamın makamında toplandı. Karınca Adası göçmenlerine yetmiş beş lira tahsis ettiler. Komisyonun bu kadar parasının olduğu, onu da Karınca Adası göçmenlerine tahsis ettiği herkesi şaşırttı.

Vasiliyle Kadri Kaptan hemen o gün adaya döndüler, sabahleyin erkenden de göçmenlerin hepsini de Kaptanın teknesine doldurup kasabaya diye yola çıktılar, soluğu Hayri Efendinin mağazasında aldılar. Hayri Efendi onları iyi karşıladı. Fazla oturacak yer yoktu, kadınlarla çocuklar ayakta kaldılar.

Biraz sonra iki çuval ayakkabı geldi. Hayri Efendi:

"O çuvalları dükkanın ortasına boşaltın," dedi.

Boşalttılar. Bunlar, köylülerin giydiği tabanları kalın kösele, yüzleri keçi, dana derisi ayakkabılardı.

"Haydi gelin, herkes kendi ayağına uyan ayakkabıyı bulup giysin."

Ayakkabı yığınının üstüne üşüştüler. Ayağına göre bir ayakkabı bulan, elinde ayakkabısı yana çekiliyordu.

Herkes ayakkabısını buldu, kumaş raflarının önüne dizildiler.

"Vasili Efendi, şimdi burada kaç hane var, her hanede kaç kişi var, yaz bana getir."

"Başım üstüne Hayri Efendi, yazıyorum."

Masanın öbür ucuna oturdu, kısa bir sürede hepsini yazdı, Hayri Efendiye verdi.

Hayri Efendi masanın üstüne bir ceviz çekmece koydu, anahtarı sokup çekmeceyi açtı. Çekmece üç kez çın çın çın öttü.

"Al şu kağıdı oku, her hane reisi çoluk çocuğuyla karşıma gelsin. Oku!"

Vasili okudu, uzun boylu, uzun yüzlü kavruk bir kişi arkasında çoluk çocuğuyla geldi Hayri Efendinin masasının önünde, ayakkabılı ellerini önüne kavuşturup durdu. Hayri Efendi kutudan biraz para aldı saydı. Bir kağıdı okudu, bir adamın arkasındaki çoluk çocuğa baktı, parayı kavruk adama uzattı.

Aynı biçimde kutudaki parayı bir saata yakın bir sürede dağıttı, ayağa kalktı:

"Arkadaşlar," dedi, "çok değerli vatandaşlar, komisyonumuz harp tazminatı olaraktan size tahsis buyurmuşlardı, hacetinizi göresiniz, diye. Ayakkabılar da benim size armağanımdır. Güle güle giyin, hayırlı olsun."

"Sağ ol," dedi Vasili, "Allah senden razı olsun. Bu kadar insanın gönlünü, ayaklarını hoş ettin, Allah da senin yerini bu dünyada da, öbür dünyada da hoş etsin. Yalnız, Nişancı Veli Reisi unuttuk."

"Nerde unuttunuz onu?"

"Adada."

"Nasıl?"

"Biz Nişancı Kaptanı ararken, onlar Kaba Adaya balığa gitti, dediler."

"Ne yapalım?"

"Hiçbir şey yapmayalım."

"Neden?"

"Poyraz Efendi Ağa onu baba ilan etti de..."

Hayri Efendi:

"Zaten onun çizmesi var, değil mi?"

"Var, dedi Vasili. "Hem de ne güzel."

Çarşıya çıktılar, herkes küçük gereksinimlerini, örneğin çıralık, gaz, tuz, biber, şeker, çay gibi, iğne iplik, kaşık, sabun gibi öteberileri torbalara doldurdular, akşam olurken ancak tekneye dönebildiler.

Adaya döndüklerinde çınarların altında gür ateşin yığılı közlerini buldular. Adadakiler de onları iskelenin üstünde bekliyorlardı. Tekneden birer ikişer atlayarak dışarıya çıktılar, her birinin elinde bir çift ayakkabıyla çıkacaklarını, kimseden duymamışlardı ama, biliyorlardı.

"Herkes kendi evini bulabilir, değil mi?" diye sordu Poyraz.

"Buluruz," diye hep birden gülüştüler.

"Haydiyin, öteberilerinizi, ayakkabılarınızı eve koyun da buraya dönün. Şimdiye kadar aç aç sizi bekledik. Çabuk. Nerdeyse sabah olacak."

Onların da açlıktan canları çıkmıştı. Çabucak döndüler. Onlar döner dönmez de balıklar közlerin üstünde cızırdadı. Ortalığı insanı açlıktan öldüren bir balık kokusu aldı.

Peştemallı köylü kadınlar, kızlar dağlardan kasabaya inmişler, yağ, yoğurt, peynir, dağ meyveleri, el dokuması peştemallar, bezler, şalvarlık yün kumaşlar satıyorlardı. Nişancı Veli çok gençti, bıyığı yeni terlemişti, balıktan dönüyordu. Üstü başı balık pulları içindeydi. Geçtiği yerlerde bir deniz, balık kokusu estiriyordu. Pazardan geçerken Sultanı gördü, orada, kızın karşısında durdu kaldı. Yüreği çarpıyor, kızdan gözlerini alamıyordu. Kız arada bir başını kaldırıyor, Nişancıyla göz göze geliyor, çabucak da gözlerini geri indiriyordu. Nişancı kızla birkaç kez göz göze gelince eve koştu, giyindi kuşandı geriye döndü, bir ağacın altında durdu. Kız başını kaldırınca gene göz göze geldiler. Kız gülümser gibi etti ya da ona öyle geldi. Daha gün ikindiye varmadan köylü kadınlar önlerindekileri sattılar. Erken satanlar da ötekileri beklediler, ikindiüstü de hep birden

yola düştüler. Sırtlarında kendi dokumaları fistanlar, önlerinde kırmızı, ak, yeşil, kara önlükler.

Nişancının ayakları onu aldı kızın başını çektiği kadınların ardınca götürdü. Hepsinin de sırtında birer büyük küfe vardı. Arka arkaya dizilmişler ağır yürüyorlardı. Keskin kayalıklı mor bir dağın dibine geldiler, dağın dibinde bir süre durup yukarıya baktılar, ardından da yamacı tırmanmaya başladılar. Nişancı Veli de arkalarında. Kadınlar, yamacı çıktıkça hızlanıyorlardı. Nişancı onlara ayak uyduramıyor, gittikçe gerilerde kalıyordu. Gün batarken kadınlar dağın doruğunda gözükmez oldular. Nişancı da hızlandı ya soluğu da taşıyor, yamaç dikleştikçe de körük gibi soluyordu. Kızı kaçırdım, diye ödü koptu, düşe kalka taşlı çiğirden kayalığın doruğuna çıktı. Aşağıda kadınlar, durumlarını hiç bozmamışlar, arka arkaya sıralanmışlar, bir koyaktan aşağıya iniyorlardı. Canını dişine takıp çiğirden aşağıya koştu, kadınlara ulaştı, üç yüz adım kadar onlara yaklaştı. Dört beş kadın hep birden arkalarına dönüp baktılar. Nişancı durdu, bir süre bekledi, sonra yürüdü. Gün battı, ay doğdu, kayalıkların sırtları ipil ipil ışıldadı, söndü, binlerce, karanlıkta ışık vurmuş kedi gözü... Nişancı ürperdi, kayalıklar da bir başka türlü deniz, hem de karanlıkta pırıltılı, hem de deniz gibi dalgalı.

Daha yüksek, daha keskin kayalık bir yamaç çıktılar, birazıcık bir yokuş indiler. Gün doğdu, az aşağıda kayalıkların arasındaki düzlükteki toprak damlı evlerin damlarından dumanlar kıvrılarak, direk gibi uzayarak göğe çıkıyordu. Bir su geçtiler, kadınların çoğu yalınayaktı, onlar tumanlarını, önlüklerini, bir elleriyle yukarı kaldırarak suyu geçtiler. Ayakkabısı olanlar çıkardılar sırtlarındaki küfelere koydular, evlerine kadar yalınayak yürüdüler. Nişancı Veli kızı yitirmemek için ayakkabılarını çıkarmadan suyu geçti. Köye girer girmez kadınlar dağılıverdiler, kız öteki uçtaki eve girdi. Evde herkes uyanmıştı, ana baba, kardeşler... Nişancı Veli evin önündeki bir ağacın altında dikili kaldı. Ne ileriye ne de geriye gidebiliyordu. Kız birkaç kez dışarıya çıktı, göz

göze geldiler. Kız gülümser gibi etti. Ya da Nişancı öyle sandı, yüreği hop etti. Kız eve girip girip çıkıyor, gülümsüyordu. Sonra kızın anası dışarıya çıktı bir şeyler konuştu, içeriye döndü. Veli ne dediğini anlayamadı. Az sonra, kapıdan iki delikanlı çıktı, çıkar çıkmaz da, dışarıya bir göz gezdirdiler, hemen içeriye geri döndüler. En sonunda uzun, parlak ak sakallı baba çıktı, büyük mavi gözlerinden sevgi taşıyordu. Gülerek:

"Hoş geldin konuk, bu ağacın altında böyle ne duruyorsun, buyur içeriye," dedi.

"Hoş bulduk. Seni diye geldim."

"Buyur içeriye."

Kolundan tuttu, Nişancıyı içeriye çekti, sedire oturttu. Ana, kardeşler hoş geldin, dediler. Kız da geldi hoş geldin, dedi. Bu sefer apaçık gülümsedi. "Hoş bulduk," dedi Nişancı da utangaç gülümsedi.

Kız gitti, omuzunda bir mavi havlu, bir elinde pembe, kokulu bir kalıp sabun, bir elinde de kalaylı bakır bir ibrikle geri döndü,

"Buyur konuk."

Nişancı başı önünde dışarıya çıktı, kızın elinden sabunu aldı, kız ibrikten su döktü. O, kokulu sabunu köpürttü elini yüzünü yudu, havluyla kurulandı, geldi yaşlı adamın yanına oturdu. Yere, odanın ortasına kilimin üstüne sofra serildi. Kalaylı büyücek bir tencerede gelen yoğurt çorbasındaki nane kokusu evin içini doldurdu. Güzel yontulmuş tahta kaşıklar işledi. Nişancı, hiç böyle bir naneli yoğurt çorbası içmemişti. İçi dışı ince bir nane kokusuna kesti. Hele kızarmış mısır ekmeği, naneli yoğurt çorbasıyla bir cennet taamı olmuştu.

Kız, çarçabuk sofrayı topladı.

Kahvaltı biter bitmez delikanlılar dışarıya çıktılar. Kızla ana da kayıplara karıştı. Nişancıyla aksakallı baba baş başa kaldılar. Aralarında uzun bir sessizlik oldu. İkisinin de başları önlerindeydi. Yaşlı adam sedire bağdaş kurmuş doksan dokuzluk tesbihini, dudakları kıpır kıpır dualar okuyarak,

çekiyordu. Birden başını kaldırdı, sağlıklı yanakları kızardı, biraz da sıkılarak:

"Delikanlı," dedi duyulur duyulmaz bir sesle, "bir hacetin mi var, sabah sabah gelmişsin evime?"

"Bir dileğim var, Allahın emri, peygamberin kavliyle kızını istemeye geldim."

"Kız istemeye gönderecek hiç kimsen yok muydu?"

"Hiç kimsem yok. Dedem, dedemin babası hep savaşa gitmişler, geriye dönmemişler. Ben doğduğumda babamı askere almışlar, o da dönmedi. Tezkeresi, ben dokuz yaşındayken geldi."

"Ah yavrum, ben de dokuz yıl kaldım askerde. Babam, dedem, kardeşlerim dönmediler askercilikten." İçini çekti, "Kim bilir nerelerde kaldı kemikleri."

Yaşlı adamın yanakları gittikçe kızarıyordu. Gözleri dolmuştu.

"Sen ne iş görürsün."

"Balıkçıyım."

"O balıkçılık da askerlik gibiymiş, betermiş, denize giden dönmüyormuş."

"Azıcık tevatür bu. Denize çıkanlardan binde biri denizde kalır."

"Balıklara yem olur."

"Balıklara yem olur."

"Kızımı nerde gördün?"

"Pazar yerinde gördüm, görür görmez de oradan ayrılamadım, bütün kadınlar ayağa kalktılar yola düştüler, beni de ayaklarım aldı da onların ardınca götürdü. Çok çabaladım geriye döneyim diye, dönemedim. Sanki ayaklarımı kırk urganla bağlamışlar beni çekip götürüyorlar. Gece oldu, ay doğdu, kayalıklar parladı. Dağlar üstüme yürüdü, dört bir yandan sesler geldi, yüzlerce ses biribirine girdi, dünya beşik gibi sallandı. Dağlar bir kalkıp bir iniyor, benim de ödüm kopuyordu. Önümden kadınların karartıları gidiyor, bana güç veriyordu. Sonunda bu evi buldum."

Yaşlı adamın dudakları titredi:

"Sen bir balıkçısın, denize giden gelmiyor. Sana nasıl kız vereyim oğlum?"

"Sen de evlendiğinde kızın babası bilmiyor muydu sen askere gidince dönmeyeceğini?"

"Biliyorlardı."

"Öyleyse?"

"Kendilerinin de asker olacaklarını, askerden dönmeyeceklerini de biliyorlardı."

"İstersen sen, ben balıkçılık da yapmam. Bir teknem var, büyük, denizci tekne. Bir evim var kasabada, büyük bir bahçe içinde. Köyde de altı parça tarlam var, köyüm deniz kıyısında. İstersen hepsini satar buraya gelir, evinin yanına bir ev yaptırırım. Benim tarlalarım öyle bir verimlidir ki mısırların içine bir atlı girse yiter gözükmez olur. Her kök mısır iki üç koçan verir."

"Yaaa... Adın neydi?"

"Nişancı Veli."

"Nedir bu Nişancı, daha askerliğini yapmamışsın?"

"Yapmadım daha, yaşım erişmedi daha."

"Nişancı? Nereden öğrendin nişancılığı?"

"Bu nişancılık o nişancılık değil."

"Ya nasıl bir nişancılıkmış bu?"

"Ağama, efendime söyleyim, denizin bir yerinde çok balık bulunur, kara görünüyorsa karada bir yeri iyice beller, kerteriz yaparsın. Öbür yana döner oraya bir işaret koyarsın. Bilirsin ki artık burası nişandır, her zaman nişanda balık bulunur. Bir de denizin dibinde kayalıklar vardır, kayalıklar da en değerli balıkları barındırır. Usta balıkçılar, denizin yüzüne bakarak denizin altındaki balık yuvalarını bulur, orasını işaretlerler. En çok taş bulan, taşı olan en usta balıkçıdır. Kusura kalma, ben demek şeytana hastır. Bütün balıkçılar içinde, denizin yüzüne bakıp nerede balık var, hangi yerde hangi taşın altında balık yuvaları var, ben bilirim."

"Demek nişancılığı bırakacaksın?"

"Bırakırım."

"Demek gelip bu kayalıkların ortasında oturacaksın?"
"Oturacağım."
"Burada deniz yok."
"Yok biliyorum."
"Burada toprak da, tarla da yok."
"Siz nasıl yaşıyorsanız..."
"Razı mısın?"
"Razıyım."
"Keçi çobanı olacaksın."
"Olurum. Keçileri çok severim."
"Peki kız ne diyecek buna?"
"İşte onu bilemem. Dün bir bugün iki. Allah yüzümü kara çıkarmasın."
"Kızla konuştun mu?"
"Nasıl konuşalım, dün bir bugün iki."
"Çağırıp sorayım mı?"
"Sen bilirsin."
"O zaman çık dışarı, çağırınca gel."
Nişancı dışarıya çıktı.
"Bu delikanlıyı tanıyor musun?"
"Tanımıyorum baba. Dün sabah hep karşımızda durdu. Yol boyunca da ardımızdan buraya kadar geldi."
"Bu delikanlıyı istiyor musun?"
"Sen bilirsin baba."
"Balıkçı. Teknesi de var. Kasabada evi, evinin bahçesi, köyündeki tarlaları verimliymiş. Mısırlarının içine atlı girse gözükmezmiş, işte o kadar verimli. İşte o seni istiyor. Ne diyorsun?"
"Sen bilirsin baba."
"İstersek teknesini, evini, tarlalarını, her bir şeyini satacak, gelip buraya yerleşecek. İyi bir çocuğa benziyor kızım."
"Sen bilirsin baba."
"Sana karasevda bağlamış. Bir görüşte yıldırım düşmüş gibi yüreğinin başına."
"Sabah gördü, bir daha da bizi hiç bırakmadı, vurulmuş."

"Kızım söyle, bu vurgun yemiş çocuğu istiyor musun?"

Kız kıpkırmızı kesildi, başını, istiyorum anlamına eğdi.

"Madem istiyorsun, git kardeşlerini çağır."

Kız, kardeşlerine gitti, damın arkasındaki ağacın altına çimenlere oturmuşlardı.

"Babam sizi istiyor," diye utangaç bağırdı, titriyordu.

İri ağacın altına, bir taşın üstüne oturmuş Nişancının yanından geçerken bir an durdu, oldu, dercesine gülümsedi, yürüdü.

İçerde babayla oğulların tartışmaları uzun sürdü.

"Sen ilk gördüğün bir adama nasıl kızını verirsin?"

"Ben bu adamı ilk olarak görmedim, onu dünya kurulduğundan bu yana tanıyorum."

"Baba nasıl tanırsın?"

"Kız istiyor. Gerisine de ben karışamam. Kızım da olsa kimsenin gönlünün şahı değilim."

Sonra karasevda üstüne uzun bir konuşma yaptı, oğullar çok etkilendiler.

"Sen bilirsin baba," dediler.

"Gidin çağırın delikanlıyı."

Çağırdılar. Nişancı içeriye ağzı kulaklarında girdi, ayakta bekledi. Yaşlı adam da otur demedi.

"Hazırlığını yap oğlum, Sultanla da konuşun, ne zaman uygun buluyorsanız o zaman evlenin. Burada mı, kasabada mı istersiniz, bana söyleyin. Burada kalacaksanız, ben onu da tez günde öğrenmeli, işe başlamalıyım."

"Burada kalmak istiyorum."

"Burası salt zır kayalık. Bu dağda çok köy var, hepsi de kayalıkların içinde."

"Burada kalacağım."

"Biz yarı aç yarı tokuz."

"Burada kalmak istiyorum."

"Buralarda herkes gurbetçi. Gurbet zulümdür. Gurbete gidenin çoğu da dönmez. Biz mısırı kayalıkların arasındaki avuç içi kadar taşıma toprağa ekeriz."

"Biliyorum."

"Eeee, ne diyorsun?"

"Ben de toprak taşır, bir avuç toprağa mısır ekerim."

"Kendi düşen ağlamaz."

Dışarıya çıktılar, ev büyücek bir düzlüğün yukarı ucuna yekpare bir kayanın dibine yapılmıştı. Evle kayalık arasındaki kalın gövdeli cevizler kayanın doruğuna kadar yükselmişler, dalları da evin üstünü örtmüştü.

"Bu düzlüğe kaç ev sığar?"

Nişancı, gözleriyle ortalığı şöyle bir taradı:

"Beş ev sığar," dedi.

"O zaman Sultanı al yanına, evin yerini seçin."

Yaşlı adam Nişancının yanından ayrıldı.

O gitti, biraz sonra da Sultan geldi.

Sultanın yanakları kıpkırmızı olmuş, başını önüne eğmişti. "Sultan, yanına yönüne bak da evi nereye yapacağımızı söyle."

Sultan, başı önde, yüzü biraz daha kızarmış yürüdü. İri, dalları arkadaki kırmızı çizgili ulu kayalığa kadar uzamış üç ağacın altında durdu, başını kaldırdı Nişancıya döndü. Nişancının yüreği çarptı, eli ayağı boşandı.

"Burada," dedi.

Sesi de kendinden güzel diye düşündü Nişancı, başı döndü. Orada öyle kalmış hayran Sultana bakıyordu. Bütün bedeni sevgiye, hayranlığa kesmiş, böyle bir tansığa inanamıyordu. İri yeşil gözleri derinden, bir düş dünyasının arkasından bakıyordu, uzun kuğu boynu, kıvılcımlı sarı saçları, geniş alnı, uzun parmaklı elleri,.uzun ince boyuyla. Nişancı bakmaya doyamıyordu.

"Burada," diye yineledi Sultan. Nişancı dalmış gitmiş, kendini karşısındaki tansığın düşüne kaptırmıştı.

Sultan:

"Burası, burası," dedi sesini yükselterek.

Nişancı kendine geldi, sersemliğinden sıyrıldı:

"Burası mı, neresi?"

Sultan mutlu, gülümsedi:

"Evin yapılacağı yer."

Nişancı, dört bir yana, ulu ağaçlara, aşağıdaki salt kayalık derin koyağa baktı, "Burası" dedi.

Yaşlı adam evinin önündeki ağaçların altında durmuş onları bekliyordu.

"Beğendiniz mi?"

"Beğendik."

"Sultan da mı?"

Nişancı sağma soluna bakındı Sultanı göremedi. Sultan eve girmişti.

"İkimiz de..." Sonra da, "Sağlıcakla kal baba, ben gidiyorum baba," dedi.

"Bu acelen ne" diye şaşkın söylendi yaşlı adam. "Benim adımı sorarsan, benim adım Müslüm. Bana buralarda Sarı Müslüm derler."

Eve döndü, Sultan kapının ağzındaydı. "Sağlıcakla kal Sultan. Anana da, kardeşlerine de selam söyle, ben tekneyi, evi, tarlaları satar satmaz gelirim."

Arkasını döndü, çiğire çıktı, taşların üstünden seke seke yürüdü gitti.

Kasabaya geldiğinde ala şafak söküyordu.

Teknesi yeni, yollu, sağlam bir tekneydi, alıcısı çoktu. Balıkçı arkadaşlarına, evi de, tekneyi de, tarlalarını da satışa çıkardığını söyledi. Arkadaşları, bu adam delirmiş, dediler. Tekne hemen satıldı. Ev de güzel, iki katlı ahşap bir evdi. O da bir hafta içinde satıldı. Tarlalara çok para istiyor, alıcılar direniyorlardı. Nişancıysa sabırsızlıktan patlıyordu. Tarlaları da en çok parayı veren alıcıya verdi, yola düştü. Kepir taşlı çiğirden öyle çabuk gidiyordu ki soluk soluğa eve vardığında uzun bir süre kendine gelemedi.

Sarı Müslüm yapı ustalarını, marangozları çoktan hazırlamıştı. Üç ağaçların önündeki düzlüğe evi birkaç ay içinde oturttular. Nişancı Veli evin yapımında, bir gün önce bitsin diye o kadar çalışmıştı ki halsiz kalmıştı. Ev bittiğinde üç gün üç gece yataktan kalkamadı.

Yataktan kalkar kalkmaz da düğün kuruldu. Bu dağların bütün köyleri düğüne çağrıldı. En usta kemençeciler,

horoncular, türkücüler, Rumlar, Lazlar, Gürcüler, Çerkesler geldiler. Görkemli şölenler düzenlendi, dillere destan bir düğün oldu.

O kış çok yağmur yağdı, kayalıkların arasından seller koca koca kaya parçalarını sürükleyerek denize indi. Kayalıkların arasında, mısır ekilen toprakları da aldı götürdü koyakların dibini doldurdu. Bahar geldi, kadınlar küfelerini sırtlandılar koyaklara indiler, yaşlısı genci... Sultanla anası da sessizce küfelerini sırtladılar, köyün kadınlarına katıldılar.

Kadınlar, ağır ağır, yüklerinin altında iki büklüm, kan ter içinde, salt kayalık çiğirden yukarı çıktılar. Müslüm Ağayla Nişancı kendi düzlüklerinde bir kayanın üstüne oturmuşlar, Sultanla anasını bekliyorlardı. Evin delikanlıları kıyıdaki kasabaya inmişlerdi. Daha gün ışımadan yola çıkmış kadınlar arka arkaya dizilip uzun bir katar oluşturmuşlardı. Biraz aşağıda dağıldılar. Sultanla anası da kendi düzlüklerine geldiler. Müslüm Ağa yerinden kalktı. Karısının sırtındaki küfeyi aldı, düz kayaların üstüne boşalttı. Sultan, sırtındaki küfesiyle öyle iki büklüm durmuş bekliyordu. Nişancı ayıktı, koştu karısının sırtındaki küfeyi aldı, boşalttı. Sultanın terinin kokusu başını döndürdü. Utancından da yerin dibine batıyordu.

Sultanla anası küfeleri boşalır boşalmaz geriye döndüler. Çiğire indiler. Yokuş aşağı öteki kadınlarla uzun bir çizgi oluşturdular

"Baba," dedi Nişancı, "bana bir küfe bulalım da Sultanla ben de taşıyayım tarlamızı."

"Olmaz," dedi Müslüm.

"Olsun," dedi Nişancı. "Yazık değil mi Sultana."

"Yazık değil," dedi Müslüm, "gelenek budur."

"Bozalım," dedi Nişancı."

"Bozulamaz," dedi Müslüm."

"Bozulmalı."

"Buna kimsenin gücü yetmez. Bu, kadınların işi."

"Erkeklerin de işi olsun."

"Olamaz."

"Neden?"

"Şundan ki, gördüğün, üç oğlum var."

"Allah bağışlasın, var."

"Eli kulağında yakında üçünü de askere alırlar. Bir evde üç askerliği gelmiş genç varsa ikisini alırlar biri kalır. Bu dağlarda bu da işlemez, isterlerse üçünü de alırlar. Ben dokuz yıl askerlik yaptım. Çöl Yemende. Gidenlerden gelen olmadı, bir ben geldim. Ben de Taif dedikleri dağlık bir yere düştüm de canımı öyle kurtardım. Yayla bir yerdi, sen de yakında asker olacaksın. Her yıl o toprağı kim taşıyacak? Sizin denizlerde, bahçelerde, tarlalarda, demircilikte çalışan kadınlarınız var mı?"

"Çoook."

"Neden?"

"Gurbetçilik, askercilik."

Nişancı dondu kaldı. Yüreğine hançer soksaydın bir damla kanı akmazdı.

"Baba ben eve gidiyorum."

"Güle güle."

Nişancı nerdeyse ağlayacak, yalpalayarak yürüyor, sağındaki solundaki kayalıklara çarpıp duruyor, kendi kendine konuşuyordu. Dayanamam, diyordu, ben buna, Sultanın bu durumuna dayanamam. Ben bu dağlardan da, bu cehennemden de başımı alır da, Sultanı alır da giderim.

Evine geldi, kendini yatağa attı. İçindeki acı gittikçe büyüyordu. Dayanamadı, düzlüğe indi.

"Baba bana bir küfe bul, ben de Sultanla beraber..."

"Söyledim ya sana, olamaz."

Kışlar, baharlar geldi, kaya düzlüklerinin üstündeki toprakları seller aldı, götürdü kayalıkları, düzlükleri doldurdu. Küfeli kadınlar dağlardan indiler, küfelerini doldurup toprakları yukarıya taşıdılar. Durumlar böyle sürdü gitti. Nişancı, Sultanın sırtındaki toprak dolu küfeye alıştı. Gene de onu böyle görmek istemiyordu ya kanıksadı. Birinci çocuğu oldu bu sıralar, Nişancı buna çok sevindi. Sarı saçlı, mavi gözlü, iri bir bebekti. Nişancı ilk bebeğinin oğlan

olduğuna çok sevindi. Bir buçuk yıl sonra arkasından bir oğlan daha. Nişancı kurbanlar kesti, şenlik şadımanlık eyledi. Üçüncü oğlan doğduğunda şenlik şadımanlık yapmaya, kurban kesmeye vakti olmadı. Savaş çıkmıştı, onu, Sultanın üç kardeşiyle birlikte askere aldılar. Geride elli altı keçi, kaya düzlüğü bir tarla, iki yaşlı insan, üç oğul bıraktı. Ona en çok Sultandan ayrılışı koydu. Onu bir daha dünya gözüyle göremeyecekti. Gitmek var dönmek yoktu.

Üç ayrı ülkede üç savaşa girdi. Çöllerin kızıl kumunda arkadaşlarının çoğu kaldı. Yemenden yedi arkadaşıyla askerden kaçtı. Üç arkadaşını da gene çöllerin kızıl kumuna verdiler. Uzun yıllar sonra bir gece yarısı evine geldi kapıyı çaldı. Neden sonra homurdanarak, elinde bir çıralık Sultan geldi kapıyı açtı. Onu tanıyamadı, "Hoş geldin kardeş, tanrı konuğusun herhalde, buyur," dedi. Oğlunun üçü de uyandı, her biri kocaman delikanlı olmuştu. Hepsi de yakışıklı, sarışın, mavi gözlü, uzun boyluydular. Nişancı, on bir yıldır ilk kez bu kadar sevindi. Yanına top gülleleri düştüğünde, bütün bölükten kurtulan tek kişi kaldığında bile bu kadar sevinmemişti. Gözlerini Sultandan, oğullarından ayıramıyordu. Bu tansığa da bir türlü inanası gelmiyordu. Sultana anasını, babasını soramadı, sabaha karşı Sultan söyledi.

Sultan çok değişmişti ama daha güzelliğinden hiçbir şey yitirmemişti. Kardeşlerinin de hiçbirisi askerden dönmemişler, künyeleri gelmiş, son oğlunun künyesi gelince de baba artık buna dayanamamış ölüvermiş.

En güzel sevinçlerin coşkusu içindeydi. Bu arada keçilerini güttü. Keçiler çoğalmıştı, muhannete muhtaç olmadılar. Kaçtığından bu yana onu arayan soran olmadı, ne zaptiye, ne asker, ne başka bir kimse. Nerdeyse savaşları, askerliği unutmuş gitmişti. Mutlu bir yaşama kavuşmuştu. Sultana bakmaya doyamıyordu. Sultanı toprak taşımaya göndermiyor, kaya tarlalarına mısır ekmiyordu. Ekmeklik mısırı, keçilerini satıp, başkalarından alıyordu. Bir de dev gibi ceviz ağaçları vardı.

Birden savaşın patladığı haberi geldi. Savaşı unutmuş gitmişti. Önce büyük oğlunu aldılar götürdüler, sonra ikincisini, ardından da sonuncusunu. Üç oğlundan üç erkek torun kaldı, oğullardan üçünün de künyesi gelince gelinlerin üçü de çocuklarını Sultana bırakıp köylerine gittiler. Sultanın aylarca ağzını bıçaklar açmadı, ortalıkta uyurgezer gibi, uzak bir düş içinde dolandı durdu.

Neden sonra kendine gelen Sultan, keçileri satıp kasabaya dönelim, dedi. Burası bize hayretmedi. Birkaç ay içinde de keçileri satıp kasabaya indiler.

Kasabayı göçmenler, yaralılar doldurmuştu. Korkunç bir yoksulluk başlamıştı. Ortalıkta yoğun bir dedikodu dolaşıyordu. Rumlar, bütün bölgeyi boşaltıp Yunanistana gitmişler, evleri barklan, çiftlikleri, köyleri bomboş kalmış, hükümet de savaş göçmenlerine bu evleri, çiftlikleri, tarlaları veriyormuş.

"Gidelim," dedi Nişancı. "Deniz kıyısında bir köye yerleşir, kendimize kıyıda bir konak buluruz. Ben bir kayık alır, balıkçılığa başlarım. Bize tarla da verirler. Evimizin önünde bir de büyük bahçe olur, yarısını çiçeklik, yarısını sebzelik yaparız."

Böylece uzun konuştular, Sultan gidelim, dedi ya oğullarının öldüğüne içi bir türlü inanamıyordu. Oğulları, savaş bitince evlerine dönecekler, evi bomboş görünce de analarını, babalarını ölmüş sanacaklar, kim bilir ne yapacak, başlarını alıp nereye gideceklerdi?

"Belki de bizi aramaya çıkacaklar, bizi bulmak için diyar diyar dolaşacaklar. Yazık değil mi bizim çocuklarımıza."

Nişancı, belki ilk olaraktan, yüreği paralanarak Sultanı dinlemedi. Yola çıktılar, iki üç gün yol gittikten sonra bir köye geldiler. Köy deniz kıyısındaydı, bomboştu. Büyük bahçeli, iki katlı, aşı boyalı yeni bir eve yerleştiler. Evin altında da büyücek bir kayık yan yatmış duruyordu. Kayığı bir iyice gözden geçirdi, kayık yepyeniydi, sanki daha deniz yüzü görmemişti. Çocuklar da burasını sevmişlerdi.

Sultan da evi sevdi, baştan başa birkaç kez evi köşe bucak dolaştıktan sonra sofanın ortasında durdu:

"İyi, güzel, inşallah köy boş kalmaz."

"Kalmaz, iki güne kalmaz bütün evler dolar. Görmüyor musun, yollar beller perişan insanlarla dolmuş, başlarını sokacak bir ev, sığınacak bir köy arıyorlar."

"Hükümet gelip bizi bu evden çıkarmaz mı? Şu güzel kayıkcağızını da elinden almaz mı?"

"Alamazlar."

"Neden alamazlarmış?"

"Bak Sultan, ben üç tane şehit babasıyım. Bak, künyeleri de yanımda."

"Oğullarımız köye gelince bizi burada nasıl bulurlar? Haydi, kasabada bulurlardı, diyelim. Bu, bilmedikleri, duymadıkları köyde bizi nasıl bulacaklar?"

"Sultan, künyeleri geldi."

"Sen de bellemişsin künye künye... Yer götürmez askerin içinden bizim oğullarımızın öldüklerini ne bilecekler de ölüm kağıtlarını gönderecekler, söyle!"

Künyelerin geldiği günlerde Sultan ağıtlar yakmış, acısından yere göğe sığamamış, çığlıklarından yuvalarındaki kuşlar bile dışarıya uğramışlar, yuvalarını terk etmişlerdi.

Sonra, bir hafta, on gün sonra Sultanın ağıtları, figanları kirp, diye kesildi, yüzü güldü, sanki günlerdir çırpınan, yeri göğü biribirine katan kadın o değildi. Durulmuş, her şeyi unutmuş gitmişti.

Ne olmuştu da bu kadına, Nişancı meraktan çatlıyor, Sultansa günden güne, hiçbir şey olmamış gibi açılıyordu.

Nişancı büyük çam bardağı pınardan doldurmuş gelirken Sultan onu ağaçların altında karşıladı, elindeki bardağı aldı içeriye götürdü, geriye döndü, şen şakrak gülüyordu. Son yıllarda Nişancı bir kerecik olsun Sultanı böyle sevinçli görmemişti.

"Osmanlının yer götürmez askeri var demiş miydin sen bana?"

"Demiştim."

"O yer götürmez dediğin asker kaç bin tane?"

"Denizde kum. Osmanlıda asker."

"Kum kadar, öyle mi?"

"Öyle."

"Pekiyi Nişancı Veli, o kadar askerin içinden benim çocuklarımın öldüğünü bilip de künyesini nasıl buldular da sana gönderdiler?"

Nişancı buna bir karşılık bulamadı, sustu.

Kasaba yakındı, bir koşu gitti, kap kacak, çocuklara, kendilerine yataklar, masa sandalya, kayık boyası, fırça, bir de halı aldı. Çocuklara da bir kese kağıdı renkli şekerleme. Eski püskü bir at arabası buldu, aldıklarını yükledi. Pazar yerine de uğradılar, kendi kasabalarının tıpkısıydı, ekmek, sebze, yağ, şeker, ne gerekiyorsa hepsini aldı, arabacının yanına oturdu, eve geldiler.

Sultan yatakları çok beğendi. Yiyecekleri mutfağa götürdü. Evin alt katındaki bir oda odun doluydu, ateş yaktılar, közde pirzolalarını pişirdiler, erkenden yataklarına girdiler ya uyuyamadılar. Nişancının içi, sabaha kadar aldı aldı verdi. Sultan doğru olabilirdi. Askercilik ve savaş işlerinde çok yanılgılar oluyordu. Ne çok asker, künyesi geldikten, kimisi de dul karısı evlendikten sonra dönmüştü. Bizim çocuklarımız bu kargaşada niçin çıkıp gelmesinler? Nişancının yüzü, künyeler geldikten sonra ilk olaraktan gülüyordu. Bu da Sultanın gözlerinden kaçmadı.

"Ne o Nişancı Veli, ben seni son yıllarda hiç böyle yüzünde güller açmış görmedim."

"Oğullarımız gelecek," dedi Nişancı Veli.

"Düşünde mi gördün?"

"Düşümde görmedim ya biliyorum."

"Bir haber mi aldın, aldın da şimdiye kadar bana niye söylemedin?"

"Almadım. Ben askerden kaçtım da canımı kurtardım. Onlar niçin kaçmasınlar. Kim bilir şimdi hangi dağdadırlar?"

"Yaa, kim bilir şimdi hangi dağda saklanıyorlardır?"

"Künyesi gelip de arkadan kendisi çıkıp gelen çok asker var. Bizim kasabadan Dursun Ali Reisin iki oğlunun künyesi birden geldi. Dursun Ali Reis iyi bir balıkçı reisi, iyi bir adamdı. Ben balıkçılığı ondan öğrendim. Yedi denizlerin altını üstünü bilirdi. Şöyle bir denizin yüzüne baksın, dibinde balık var mı yok mu, ne kadar, ne biçim balık var bilirdi. Oğullarının künyesini ona okur okumaz çarpıldı, bir daha da ayağa kalkamadı. İki oğlunun karıları da başkalarıyla evlendi. Sonra bir gün baktık ki bizim şehitler dirilmişler. Kasaba çalkalandı. Dursun Ali Reis de çocuklarını görür görmez zorlattı ayağa kalktı, kalkar kalmaz da yere yığıldı, canı çıktı. Böyle çok asker var. Künyeden aylar, yıllar sonra gelen."

"Demedim mi sana, bizim çocuklarımız da gelecek."

"Gelecekler," dedi Nişancı, mutlu.

Onlar konuştukça çocuklar yörelerinde dönüyor, tuhaf bir oyunda deviniyorlardı.

"Durun," dedi, onları kucaklayarak Sultan. "Durun çocuklar, babalarınız gelecek."

Çocuklar oralı olmadılar, tuhaf oyunlarını sürdürdüler.

Nişancı üçünü birden kucakladı:

"Bakın, dedeniz size neler getirdi!"

Kese kağıdını açtı, şekeri çocuklara paylaştırdı. Çocuklar, denizin kıyısına çekildiler, bir kayaya sırtlarını verip kumların üstüne oturdular, ceplerinden çıkardıkları akide şekerlerini emme yarışına giriştiler. Dedeleri de Sultanın yardımıyla kayığı evden kumların üstüne çekti, çatlamış boyaları kazımaya başladı.

Kayık yepyeniydi, bazı yerlerinin boyaları çatlamıştı, kazıyıverdi. Yarın boyayacak, iki gün sonra da denize çıkacaktı. Bu yoksullukta çocuklar epeyce zayıflamışlardı.

Sultan birden değişiverdi, künyeler gelmeden önceki haline döndü. Çocukları seviyor, onlarla saatlarca oynuyor, kıyıda renkli taşlar, deniz atı, at kestaneleri topluyorlar, çocuklar köyün boş evlerine giriyor, çıkıyorlar, boş evlerde hırsızcılık oynuyorlardı.

Nişancı denizden mutlu döndü. Livarlar ağızlarına kadar oynar oynar balıklarla doluydu.

"Bakın, bakın, gelin çocuklar."

Çocuklar koşarak geldiler, kumların üstündeki kayığın yanına sıralandılar. Livarların içindeki balıklar oynaşıyorlar, yöreye su sıçratıyorlardı. Çocuklar kayığın içinde sessiz durmuşlar, balıklara gözlerini dikmişlerdi. Sultan elinde bir leğenle geldi, Nişancı leğeni balıkla doldurdu, aldı kıyıya götürdü, çakıltaşlarının üstüne oturdu, elleri öyle bir hızla işledi ki o kadar balığı az bir sürede temizledi, bitirdi. Sultan odunları yakmış, dışardaki ocak tepeleme közle dolmuştu. Serdikleri közlerin üstüne balıkları attılar.

Nişancı, nerden bulmuş buluşturmuşsa birkaç tane somun da bulmuştu. Çocuklar, balıkla ekmeği yedikçe yiyor, yedikçe balığa doyamıyorlardı.

Büyük çocuk karnını sıvazladı:

"Ooo," dedi, "karnım davul gibi şişti."

İkincisi:

"Ooooh, davul gibi."

Üçüncüsü:

"Davul gibi."

Kalktılar, çakıltaşlarının üstünden, koşuşarak, aşağıya doğru köyün dışındaki ılgınlığa kadar gittiler. Ilgınlığın ötesi kamışlıktı, aralıktaki göleğin içinde, bacakları, boyunları çok uzun lekesiz apak balıkçıllar gördüler, ılgınların içine çıt çıkarmadan uzandılar, balıkçılları seyretmeye başladılar. Uzun bacakları, açık sarı gagaları, kıpkırmızı gözleri. Uzun süre oldukları yerde kıpırdamadan kaldılar, sonra bıkmış olacaklar ki birden ayağa fırladılar, onlarla birlikte balıkçıllar da uzun kanatlarını ağır ağır sallayarak denizin üstüne uçtular. Çocuklar, gözden yitinceye kadar kuşları izlediler.

Bundan sonra çocuklara gün doğdu. Her gün denizden türlü türlü balık geliyor, dedeleri onlara balık çorbası, balık yahnisi, buğulama, hamsi pilavı yapıyor, onlar da kocaman somunlarla yiyorlar, karınları, ooooh, davul gibi şişiyordu. Arada da, dedeleri kasabaya indiğinde onlara şekerler

getiriyordu. Şekerlerini hemen bitirmiyorlar, her gün bir tanesini, canları istediğinde de çok çok iki, üç tanesini emiyorlardı.

Ilgınlıktaki çınar ağaçlarına tırmandılar, yuvalara kadar çıktılar. Yuvalarda küçücük yumurtaları, sarı ağızları açılmış, yaygaracı yavruları buldular, hiç dokunmadılar, dalların üstüne oturup gözlerini yuvalara diktiler.

Bir zaman sonra ağaçlardan kayarak indiler, deniz kıyısında yalınayak, kamışlıktan taa öte uçtaki dalları renk renk kuştan gözükmeyen ormana kadar koştular. Ormanda bir tavşan yavrusu buldular, büyük analarına getirdiler. Büyük anaları üzüldü: "Bunu hemen aldığınız yere götürüp koyun, yoksa ölür," dedi. Koşarak ormana geri döndüler, tavşan yavrusunu tam aldıkları yere koydular. Ardından köyün içine daldılar, korkarak, o ev senin bu ev benim, evlere girdiler girdiler çıktılar.

Her gün yeni bir oyun geliştiriyor, yeni oyuncaklar buluyorlar, onların bu çılgın mutlulukları da Sultanı kıvançlandırıyordu. Mutlulukları bir ay kadar sürdü. Bir sabah, bir gürültü şamatayla uyandılar. Köye gelenler önlerine gelen evlere döğüş çekiş doluşuyorlardı. Sabahtan öğleye kadar bütün evler doldu. Evlere giremeyenler sessizce oradan ayrıldılar, başka boş bir köyün yolunu tuttular.

Çocuklar için başka bir cümbüş başladı, yeni gelen çocuklarla hemen anlaştılar. Yalınayak başı kabak bir çocuk sürüsü, deniz kıyılarını, ormanın içini, kamışlığı, ılgınlığı oyun alanı yaptılar. Koştular, yoruldular, eşekarılarının yuvalarına çomak soktular, arılar birçoğunu soktu, şişirdi, ölümlerden döndüler. İkiye üçe ayrılıp kavga ettiler, yüzleri, elleri, bacakları kan içinde kaldı. Bir süre sonra köyde açlık başladı, çocukların renkleri söndü, sevinçlerini yitirdiler. Göçmenler, ne yapacaklarını bilemez, köyün içinde uyurgezer dolaştılar. Nişancı, hiç bozmadan her sabah tanyerleri ışımadan balığa çıktı, her gün biraz daha çok,

daha çok balık yakaladı, en çok açlık çekenlere, hastalara, sayrılara dağıttı.

Yeni gelenlerden, gözü açık göçmenler, nereden bulmuşlarsa eski püskü birkaç kayık bulmuşlar, Nişancı da onarmış, sonra da onlara sabırla balıkçılığı öğretmişti. Balıkçılık yapamayanlar da kasabaya gidiyorlar, iş bulurlarsa çalışıyor, evlerine bir lokma ekmek parası getiriyorlardı.

Köyde bir iki hafta içinde kardeşcesine bir dayanışma başlamıştı. Tam bu sırada da candarmalar köye geldiler, köylüler telaşlandılar. Herkes, az da olsa işini yoluna koymuş, kasabanın varlıklılarından yardım sözü almışlar, verimli toprakları ekebilmenin yolunu bulmuşlardı. Candarmaların başında bir ayağı aksayan, bir kolu çolak sert bir subay vardı. Köyün alanına köylüleri topladı:

"Derhal derakap," diye komut verdi, "derhal, derakap bu köyü boşaltacak, çıkıp gideceksiniz! Derhal ve de derakap! .."

Köylüler bozkurtlar gibi sızılaştılar. Bizi buraya İskan Komisyonu gönderdi, dediler, kimsecikler aldırmadı.

"Yunanistan göçmeni kardeşlerimiz geldiler, yerlerinden, yurtlarından olmuş, gavurun elinden kurtulmuş, zulüm görmüş... Bakın, yarı aç yarı tok, köyün dışında bekliyorlar. Yorgun, bitkin, hasta..."

"Biz de yerimizden olduk. Biz de göçmeniz, biz de yarı aç yarı tokuz. Bizi de bu köye İskan Komisyonu gönderdi," dediler. "Biz de düşmanın ayakları altında çiğnendik."

"Fazla söz dinlemem, hemen şimdi, derakap!"

Ağlamak, sızlamak para etmedi.

Sert, gür bir ses yükseldi:

"Süngü tak!"

Köylüler, kendilerini deniz kıyısında buldular. Yunanlı göçmenler candarmaların korumasında birer ikişer köye, İskan Komisyonunca gelen kişilerce yerleştirildiler. Köyden kovulan öteki göçmenlerse deniz kıyısında gün kavuşuncaya kadar beklediler.

İşte Nişancı Velinin macerası bundan sonra başladı, köyden köye, kasabadan kasabaya, şehirlere bütün

Karadeniz kıyılarını bir baştan öbür başa dolaştılar. Yollara bellere düşmüş çok aç perişan insan gördüler. Köyden çıkıp Karınca Adasına gelinceye kadar kırımlara uğradılar, bozguna uğramış kaçan Yunan askerlerinin yakıp kül eylediği köylerden geçtiler. Girdikleri kimi köyler onları günlerce konukladılar, yedirdiler içirdiler, kimi köylüler onlara para yardımı bile yaptılar. Göçmenlerden bıkıp silahlanmış kimi köylüler de onları köylerine sokmadılar.

Nişancı Veli, Sultan, torunları bir deri bir kemik kaldılar. Sultan artık oğullarından başka bir şey düşünmüyordu. İçine bir umut ateşi düşmüştü. Ateş gittikçe büyüyordu. Evlerinin önündeki üç ceviz ağacı geliyordu gözlerinin önüne. Babasının evinin önünde de vardı üç ceviz ağacı. Çocukları askerden döneceklerdi, üstelik de yakın bir zamanda. Künyeleri gelmişti, çok askerin de künyesi gelmişti. Arkasından da askerler, kimi yaralı, kimi sakat, kimi de sapasağlam evlerine dönmüşlerdi. Neden kendi çocukları dönmesindi. Döneceklerdi, hem de bir güzel, sapasağlam döneceklerdi. Ya dönmüşlerse, ne yer, ne içerlerdi? Düşlerinde de onları bir güzel, askere gittikleri günkü gibi görmüştü. Onlar, yukardan aşağı, önde en büyük oğlan, sarı saçları kıvırcık, mavi gözleri büyük, hüzünlü, yakışıklı, uzun boyu, kırmızı bıyıklarıyla kırmızı bir kayalığın önünden çıkıyorlarmış, her birinin elinde yeşil, keskin gözlü bir şahin varmış, göğüsleri alacalı. Uzun, yüksek, kırmızımsı, gün gibi parlayan kayalığın üstüne çıkmışlarmış. Şahinleri de ava bırakmışlar, her şahin de gagasında apak, ışıklanmış, ışıldayan bir balıkçılla dönmüşlermiş. Hiçbirisi avına sevinmemişlermiş. Ceviz ağaçlarının yöresinde kırmızı şahinler dönüyorlarmış. Ağaçlar şıkırdım gibi ceviz tutmuşlarmış. Nişancı kayığının içinde, ceviz ağaçlarının altındaki durgun masmavi denizde balık tutuyormuş, balıklar denizden som mavi çıkıyormuş. Nişancı da som mavi oluyor, som mavi ceviz ağaçlarının altında bir burgaca kapılmış, fırtınaya tutulmuş, sularla birlikte savrularak dön ha dön ediyormuş. Bir sürü de, her biri kartal

büyüklüğündeki som mavi şahin de burgaca kapılmışlarmış, üç oğulun üçü de masmavi, uzun, masmavi babalarının kayığının yanında yürüyorlarmış.

Çocuklar gelmişlerdir köye. Gidecekleri nereleri var ki, kapıların önüne oturmuşlar, Sultan analarını bekliyorlardır. Daha gelmemişlerse de yoldadırlar, geliyorlardır. Kaç ay kaldı şurada cevizlerin olmasına. Her ağaç belki de on beş çuval ceviz verir. Çocuklar onları toplar, kasabada satarlar. Bizim cevizlerimiz tüm bu dağlarda ünlüdür. Her biri bir çocuk yumruğu kadardır. Kırmaya hiç gerek yoktur. Şöyle iki elinle tutar ikiye ayırırsın içi sütbeyaz çıkar. Sultan eskisi kadar değilse de daha güçlüdür. Sırtında toprak taşır, kayaların üstüne bol bol serer, mısır ekerler. Oğlanlar evlenirler, karıları da toprak çekerler. Nişancıyla torunlar adadadırlar, yerleri belli, Karınca Adası. Unutmamak için durmadan yineliyordu. "Karınca Adası... Karınca Adası..." Burada, kıyıda çakıl taşlarının üstüne oturmuyor, koltuğunun altından çıkardığı yeşil kadife kesesindekileri eteklerinin üstüne döküyor paraları sayıyordu. Bir daha, bir daha sayıyordu. Vapurlara, teknelere binse, bu para onu, döke saça, döke saça memlekete kadar götürür de artardı bile, paranın geriye kalanı da onu, hiç iş yapmadan altı ay, bir yıl yaşatırdı. Paraları, İstanbula giden bir tekne buluncaya kadar saydı. Tekneyi bulunca bir ılgın öbeğinin içine girdi, keseyi omuzundan koltuk altına bağladı. Tekne, vapur, yiyecek paralarını daha önce ayırmıştı, fistanının cebine koydu. İki gün kasabada bir handa yattı. Nişancıyla öteki göçmenler tekneye bininceye kadar iskele yakınlarındaki çalılığın içine saklandı. Onlar uzaklaşınca ayaklarının ucuna dikilip tekne gözden yitinceye kadar öyle dimdik kaldı. İçinde tarifsiz bir kederle, oğullarını görme olanağının sevinci çakışıyordu.

İskeledekiler, bu hüzünlü, güzel, yaşlı kadına İstanbula kadar giden tekneyi gösterdiler, tekneye bindirip uğurladılar. İstanbulda ancak bir gün bekledi. Karadenize giden birçok insanla karşılaştı. Hepsi de perperişandı,

kasaba kasaba, köy köy dolaşmışlar, umut kırıklığıyla, bir deri bir kemik kalmış, köylerine, kasabalarına dönüyorlardı. Geminin ambarında, tıkış tıkış üst üsteydiler. Ambarın içini dayanılmaz, ekşi bir koku doldurmuştu. Aralarında üç tane de keçi vardı. Vapur çok eski, dökülen, küçük bir vapurdu. Sultanın yolculuğu bir hafta sürdü. Bir büyük torba ekmek, zeytin, peynir almıştı. Az az yiyor, aç kalanlara da az az dağıtıyordu. Bir hafta sonra kasabasının iskelesinde, on beş yirmi kadar çocuk, kadın, erkekle indi, çarşıya daldı, bir küfe satın aldı, pazar yerine gitti, kimsecikler yoktu, oradan döndü, küfesini çarşıdan yiyecekle, bir insana başka ne gerekse onlarla doldurdu. Fistan cebindeki paranın yarısını bile harcamamıştı, bu onu sevindirdi. Sırtında ağzına kadar dolu küfeyle dağın yolunu tuttu. Artık eskisi kadar güçlü değildi, konaklaya konaklaya evine ancak iki buçuk günde gelebildi. Bomboş, kapısı açık ev onu tepeden tırnağa ürpertti. Kendisine çabuk geldi, pınara koştu su aldı, evi baştan aşağı sildi süpürdü, kap kaçağı yıkadı, evde kalan yatakları güneşe çıkardı. Ceviz ağaçlarının altına bir ateş yaktı, ateşin üstüne bir su kazanı koydu, ağaçların duldasındaki ak taşın üstünde soyundu, bir kalıp sabunla bir iyice yıkandı. Giyecek başka bir giyiti yoktu, götürdüğü giyitlerini yollarda çıplak kalmış kadınlara vermiş, kasabadan almak da aklına gelmemişti. Hangi birini akıl etsindi. Giyitlerini yıkadı güneşe serdi, giyitleri kuruyuncaya kadar, içerde bir çulpazın üstüne çırılçıplak yattı, yatar yatmaz uyudu. Uyandığında gün battı batacaktı, koşarak gitti giyitlerini kaptı geldi, ağaçların gövdelerinin duldasında çarçabuk giyindi.

Bundan sonra üç günde bir kasabaya indi, her indiğinde de pazar yerine uğradı. Kimsecikleri bulamadı. Çarşıdan gereksinimlerini aldı.

Her zamanki gibi gün ışımadan uyandı, yıkandı, saçlarını taradı, beliklerini çözdü, yeniden ördü, eşikliğe oturdu. Sevinçten uçuyordu, oğulları şu yukardan inip gelecek, daha Deliktaşın yanına gelmeden, küçük oğlan bir kahkaha

atacak, arkasından ortanca, arkasından da büyük oğlan... Sultan onlara, düşe kalka koşacak, eli ayağı tutmayacak, onları görür görmez, yere sağılıverecek. Ana yüreğidir bu, dayanır mı? Büyük oğlan onu kucağına alacak, eve gelecekler, büyük oğlan şen şakrak onu kucağında ığralayacak, ortancaya verecek, küçük onun kucağından kapacak yere indirecekler. Kapının ağzında duracak, kıvırcık saçlı, mavi çiçek gözlü, dal gibi uzun, ince, zayıflamış, avurdu avurduna geçmiş oğullarına bakacak, bakmaya doyamadan. Uzun, kıvırcık kirpikleri, burma bıyıkları parlayacak. Sultanın da dili tutulacak, kovalarını alacak pınara inecek, çakıltaşlarına gün vurmuş pınar ışık saçacak, iniş aşağı gün ışığıyla birlikte şakırdayacak, kırmızı balıklar uçuşacak, ceviz ağaçlarının altına oturacaklar, sabaha kadar uyumadan konuşacaklar. Onlar girdikleri savaşları, üç gün üç gece, patlayarak gökten üstlerine yağmur gibi yağan yalımları bir bir anlatacak, uçan yalımları kovalayacaklar, karanlığı biçip giden yıldırımların arkasından yedi denizlerin düğümlendiği yerde akan yıldızlar üst üste yığılıp bir dağ olacaklar. Denizin ortasındaki yıldız dağlarını suyun dibine nasıl gömdüklerini herkese söyleyecekler. Ali Çavuş yağan yıldızları hep yedi denizin ortasına gömerdi.

Sultan kovaları aldı, pınara indi, çam oluktan akan suyla doldurdu, pınarın üstünde vızıldayarak, öfkeli bir arı gidip geliyordu. Oğulları bugün gelecek, bu taze sudan içeceklerdi, belki de gelmişler, sırtlarını ağaçların gövdesine dayamışlar yorgun oturuyorlardı. Telaşla eve yukarı koştu, kimsecikler yoktu. Olduğu yere çöktü.

Derin bir uykudan uyanırcasına uyandı, eşikten kalktı, köyün evlerine yürüdü. Vardığı ilk evin kapısı ardına kadar açıktı, içeriye girdi, girer girmez de bir zurba kuş biribirlerine çarparak kapıdan dışarıya uğradılar. O ürktü. Hemen de dışarıya çıktı. Ürktü ama yılmadı. Evleri aramasını sürdürdü. Dolaşırken evinin eşiğine çökmüş, yumulmuş oturmuş kadına benzer bir karartı gördü, yanına kadar gitti. Kadın öyle yumulmuş, kıpırdamadan oturuyordu. Ayak seslerine

doğruldu, kocaman gözlerini Sultanın üstüne dikti. Bir süre gözleri bir şeyler arandı, bir şeyleri anımsadı anımsayacaktı, birden ayağa fırladı:

"Sultan," diye bağırdı, "Sultan, sen ne zaman geldin? Sen de oğlanlarını almaya mı geldin?"

Kucaklaştılar, ikisi birden bir o yana, bir bu yana sessizce ığralanmaya başladılar. Taşın üstüne çöktüler, hiç sesleri çıkmıyor, göz pınarlarından yaşlar süzülmüyordu. Konuşamadan, taşın üstünde uzun bir süre oturdular.

Öteden gelen ayak seslerini duyunca yerlerinden sıçradılar. Gelen Zeynepliydi. Savaşa onun da dört oğlu gitmiş, hepsinin de künyesi gelmişti. Onunla da kucaklaştılar.

Zeynepli ne ağladı, ne bir şey etti:

"İyi ki geriye döndün de geldin Sultan," dedi, taa yürekten gülerek. "Daha yeni bir haber aldım, savaş bitmiş, bizimkiler de tezkerelerini almışlar geliyorlarmış."

İki kadının ikisi birden Zeynepliye sarıldılar.

"Senin ballar akan diline kurban olalım," dediler. Oğulları dönmüşçesine kendilerini bir sevince kaptırdılar.

"Zarifeyi de çağırayım, o da duysun oğullarının yolda olduğunu, yakında da burada olacaklarını."

Zeynepli daha oturmadan yürüdü, taşların üstünden sekerek yüksek bir kayaya döndü. Az sonra Zarifeyle birlikte kahkahalar atarak, sevince boğulmuş Sultanla Fatmanın yanına döndüler.

Zarife:

"Çok şükür, çok şükür oğullarımız gelecek. Koca Allahımıza çok şükür." dedi. Sesi çın çın ediyordu.

"İyi ki yetiştin Sultan, senin çocukların eve döndüklerinde, sizi bulamayınca ne yapacaklar, sizi nerede bulacaklardı? İyi ki geldin Sultan."

"Kaçtım da geldim."

"Velinin yerini biliyor musun?"

"Biliyorum."

Zarife:

"Ne iyi, biliyorsun ha!"

"Biz bilmiyoruz. Bizimkiler gittiklerinde üçümüz de köyden kaçtık. Bizi aradılar aradılar bulamadılar. Öyle bir saklandık ki, yüz gün arasalar bizi bulamazlardı. Beklediler, beklediler sonra da göçtüler, köy bomboş kaldı. Biz de ekmeksiz aşsız kaldık. Dağdan otlar, çiçekler topladık, kökler çıkardık, kaya aralarında koskocaman, her birisi bir sahan kadar ağısız mantar bulup yedik. Şu yukardan bir keçinin melemesi geldi, zar şer onu da yakaladık, kestik, kokmasın diye bütün keçiyi kaynattık, azar azar belki on beş yirmi günde yedik. İki gündür de kursağımıza hiçbir şey girmedi. Para yok ki gidip şehirden bir şeyler alalım. Köyü ev ev aradık günlerce, hiçbir evde zırnık kadar bir yiyecek bulamadık. Gene mantara vurduk, dağları, ormanlık yerleri aradık, bulamadık. Aşağılara indik, ormanlık bir koyakta çok mantar bulduk, bir sevindik, bir sevindik, baktık, hepsi de ağılı. Ağılı mantar olan yerde ağısızı da olur dedik aradık bir kuytuda ağısızını da bulduk, bir ucundan toprağı yarmışlar, öyle durup dururlar, eteklerimizi doldurduk, közleme yapıp üç gün yedik, ondan sonra oralardan bir hafta on gün mantar topladık. Hiç yağmur yağmadı. Yağmur yağmayınca da mantar bitti. Biz gene otlar toplayıp kaynattık. Otlardan da hepimizin karnı ağrıdı. Sonunda, işte böyle hepimiz de aç kaldık. Kasabaya inemiyoruz ki, bir tanıdık bulup, bir lokmacık yiyecek isteyelim. Ya kasabaya indiğimizde çocuklar döner de bizi bulamazlarsa? Birimiz gitse de ikimiz burada kalsak, dedik. Hiçbirimiz razı gelmedi. Biz de ölünceye kadar burada... Oğullarımız geldiğinde, hiç olmazsa ölümüzü bulsunlar da görsünler, dedik."

"Haydi kalkın, bizim eve gidelim de karnımızı doyuralım," dedi Sultan şakıyarak. "Ben gelirken kasabadan bir küfe dolusu yiyecek aldım. Haydiyin, çabuk."

Bir göz açıp kapayıncaya kadar eve vardılar, hemen odun toplayıp ateş yaktılar. Bir tencere dolusu pilav pişirdiler. Sultan, üç okkalık bir külek tereyağı da almıştı...

Poyraz Musa adanın en güzel evini Nişancıya gösterdi, "İşte bu senin evin," dedi, "al tapusunu." Ev üstelik de Poyrazın evine yakındı. Nişancı evi çok beğendi. Evin içi de resimliydi. Çocuklara koştu, çocuklar kamışlığın içinde böcekler, yeşil kurbağalar, kaplumbağalarla, arılarla oynuyorlardı. Bir arı da ortanca oğlanın yanağını sokmuş, çocuğun sol gözü kapanmıştı. Çocukları kamışlıktan aldı eve getirdi. "İşte bu ev bizim," dedi Nişancı, çocuklara sarıldı. Durmadan, "bu ev, bu ev, bu ev," diyor, o odadan bu odaya, merdivenden bahçeye koşuşturup duruyordu.

Poyraz onu merdivenin başında durdurdu. İyi ki de durdurdu. Nişancı nefes nefese kalmış, körük gibi soluyordu.

"Nişancı, yarın kasabaya gidiyoruz, evin tedarikini göreceğiz. Çocukları da giydirip kuşandıracağız."

"Baksana, her şeyi aldın ya çocuklara. Gül gibi donattın ya hepimizi."

"Ne kadar da yakışıklı torunların var. Her biri bir nur parçası." Çocuklara hayran kalmıştı. "Onlara daha çok üstbaş gerek. Eve de yatak yorgan, çanak çömlek gerek."

"Nişancı, çizmelerine bakarak:

"Benim hiç param yok ki," diyerek boynunu büktü.

"Benim var," dedi Poyraz, biraz da utangaç. "Sana bir de motorlu kayık alırız. Sen bu balıkçılık marifetinle üç ayda kayığın parasını çıkarırsın."

Nişancı, kayık sözünü duyunca eli ayağı kesildi, dudakları titredi:

"Ge ge ge, gerçek mi bu?" diyebildi ancak, Poyrazın ellerine sarıldı.

"Lena Papazoğlunu biliyor musun?"

"Biliyorum."

"Bizde kalıyor."

"Biliyorum."

"O neden Yunanistandan kaçıp da adasına geldi, biliyor musun?"

"Ne bileyim ben neden geldi."

Poyraz onu elinden tuttu çınarların altına götürdü, Lena Papazoğlunun macerasını tepeden tırnağa anlattı.

"Oğullarını şimdi Mustafa Kemal Paşanın yanında mı biliyor, vay fıkara Lena bacım vay! Bizimki de, Sultan da köye mi kaçtı dersin?"

"Hele aradan bir süre geçsin, Sultan bacımı da oradan, ceviz ağaçlarının altından alır da buraya getiririz," dedi Poyraz, içini derinden çekerek.

"Maruzatım var," dedi Nişancı.

Maruzat sözünü duyunca Poyraz şaşırdı, gülümsedi.

"Kızıl Denizdeki paşa hep maruzatım var, padişaha maruzatım var derdi de, benim de sana maruzatım var Poyraz Reis."

"Maruzatın baş üstüne," dedi Poyraz, "beni padişah yerine koydun, sağ olasın, var olasın."

"Sen de sağ olasın, var olasın. Demem o ki eli ayağı olmayan asker kaçağı yeni giyitlerini giyince zabit gibi oldu. Tutturdu da tutturdu, beni asker hastanesine götürün diye. Öteki delikanlılar da bu adadan bizi çıkarın da nereye gönderirseniz gönderin. Burada ne iş göreceğiz, acımızdan öleceğiz. Hepimiz de savaşlardan geriye kaldık, dediler. Hepimiz de sakatız."

"Olur," dedi Poyraz, "söyle onlara da gelsinler. Onları Vahap Beye, askerlik şube reisine teslim edelim, ne halleri varsa görsünler. Yoksa biz onlara bakardık, bir iş tutuncaya kadar. Belki de onlara yapabilecekleri birer de iş bulurduk."

"Çok söyledim onlara, bu ada gibi bir yeri, buradaki insanlar gibi insanları başka yerlerde bulamazsınız, dedim, dinlemediler, ille de biz buradan gideceğiz dediler, kendileri bilir."

Kadri Kaptan iskelenin üstünde duruyor, onları bekliyordu.

Nişancı Veli çağırdı:

"Çocuklar gelin, kasabaya gideceğiz."

Önde topal delikanlı koltuk değneğiyle taşlara bastıkça ses çıkartarak, arkasında yeni giyitlerini giymiş öbür

delikanlılar evlerin arkasından çıktılar iskeleye geldiler. Kadri Kaptan onları tekneye bindirdi.

Nişancı Veli Poyrazın kolundan tuttu:

"Bunların hepsi de köylerine gitmişler, köylerini bomboş bulmuşlar. O gün bu gündür, evlerini, analarını, babalarını, karılarını, kardeşlerini, çocuklarını arıyor, bulamıyorlar."

4

Ordu bozuldu, doksan bin asker karların üstünde kaldı. Baytar Cemil Ruslara tutsak oldu. Kurşunu sağ bacağından yemiş, bacağı kütük gibi şişmişti. Karsta bir Rus doktor binbaşı onu ameliyat etti. Birkaç gün daha geç kalsaydı ayağı kesilecekti. İyileşti ya aksak kaldı. Buna da şükür, dedi, üsteğmen Baytar Cemil. Tutsaklıktan, bir yolunu buldu, kaçtı, göçebe Kürtleri buldu bir dağın yaylasında, bir deri bir kemikti, göçebeler ona on bir gün baktılar, baytar kendine geldi. Göçebelerin çok güzel atları vardı, insanları da çok sağlıklıydı. Kadınları kadın güzeli, erkekleri erkek yakışıklısıydı. Onlardan dayanıklı bir at satın aldı.

Sonunda:

"Siz nasıl böyle kaldınız, siz nasıl sağ kaldınız?" diye sordu.

Savaş başlayınca göçebeler düze, kışlağa inmemişler, dağın en kuytu yerine, bir koyağa sığınıp savaş yüzü görmemişlerdi.

"Savaş bitti," dedi Cemil.

"Biliyoruz," dediler.

Baytar Cemil atını Vana aşağı sürdü. Her geçtiği köy, kasaba bomboştu. Göklerinde bir tek uçan kuş bile göremedi. Bomboş köylerin evleri yeraltındaydı. Yeraltında evler olduğu yükseltilmiş toprak yığınlarından ve kapı niyetine açılmış büyük deliklerden belli oluyordu. Bir de toprak yığınının ortasındaki, şimdi duman çıkmayan, duman deliklerinden.

Bir göçebe obasıyla karşılaşıncaya kadar üç gün at sürdü. Ayrıldığı obadan azık isteyememiş, onlar da heybesine azık koymayı akıl edememişlerdi. Üç gün içinde rastladığı her pınar başında duruyor, karnını bol bol suyla dolduruyor, atını da pınarın yörelerinde bitmiş otlarda yayıyordu. Açlığının dördüncü günü bir koyakta tüten dumanlar gördü, bitkin atını dumanlara sürdü. Onu, nerdeyse at gibi kocaman köpekler karşıladı, tabancasını çekecekken çadırlardan

kadınlar çıktılar, onu yedi göbekli bir çadıra aldılar. Obada hiç erkek gözükmüyordu.

"Ne oldu erkeklere?" diye sordu.

"Onlar seni görünce kaçtılar."

"Neden?"

"Neden olacak, biz Ermeniyiz, seni böyle görünce, sen aşağıdan yukarıya gelirken kaçtılar."

"Gidin söyleyin onlara gelsinler. Ben baytarım. Atların, koyunların, keçilerin, eşeklerin doktoruyum. Hem de şimdi acımdan ölüyorum. Dört gündür karnıma sudan başka bir şey girmedi. Dört gündür de hiçbir canlı görmedim. Gökte uçan bir kuşu bile..."

Hemen bir sofra kuruldu, sofraya tandır ekmeği, otlu peynir, kaymak, yoğurt geldi.

O daha yemeğini bitirmeden çadırın içi erkeklerle ağzına kadar doldu, baytar yemeğini bitirinceye kadar da hiç konuşmadılar.

O yemeğini bitirince leğen, ibrik, omuzunda havluyla bir kız geldi, elindeki sabunu uzattı, su döktü, baytar elini yüzünü bir güzelce yıkadı, döşeğin üstüne çekildi, yastıklara köskeldi.

"Hoş gelip safalar getirmişsin."

"Sağ olasınız. Hoş bulduk."

"Biz de seni..."

Baytar güldü.

"Ben üsteğmenim ya baytar üsteğmeniyim."

Macerasını baştan sona onlara anlattı. Onlar da başlarından geçenleri baytara söylediler. Nasıl sağ kalmışlardı inanamıyorlardı. Onların Ermeni olduğunu bütün göçerler biliyordu. Köylüler, kasabalılarsa hiç bilmiyorlardı. Korku içindeydiler, Çaldıran yörelerindeki dağlara sığındılar, kurtulduk derken, bir de baktılar ki dağa üç Müslüman oba gelmiş, yakınlarına konmuşlar. Karşılaşınca sevinç içinde kucaklaştılar. "Korkmayın, bizim canımızı almadan, sizin canınızı kimse alamaz. İşte, önünüzde Kuran üstüne ant içiyoruz," dediler Kürt göçerler.

Bundan sonra işte şu oturdukları çadıra bir adam geldi. Mavzerliydi, koşar koşar fişek bağlamıştı bütün bedenine. Obanın her evinden bir koyun, bir altın lira, bir de bu obadan beş büyük halı, bir de halıları yükleyecek sağlam bir at istiyordu. "Yoook, vermiyoruz, derseniz, ben de yarın sizi hükümete haber vereceğim. Ermeniler, çok Kürt, çok hükümet adamı öldürdüler. Hükümet haber alırsa sizi bırakır mı, hepinizi doğrayıp, kıyma yapmaz mı?" dedi.

Hemen o gece, koşar koşar fişekli, Çerkes hançerli adama istediklerini verdiler, bir gereksinimin olursa bize gene gel, emrin başımız üstüne, dediler. Adama, sürüyü evine kadar götürsün diye de bir çoban verdiler.

İki gün sonra koyunlar, halılar, at kapıdaydı. Öbür obanın beyi Arap atının üstünden işte bu çadırın önünde indi, başı önünde, utanmış çadıra girdi. Yere halı serdiler, döşek, yastık attılar. Öteki obanın beyi başı yerde, hangi yüzle şuraya oturacağım diye özür diledi. Elindeki keseyi Ermeni obasının beyine uzattı, arkasını döndü atına bindi, giderken, "O bizi alçaltan adam alçaklığının bedelini ödedi," dedi, atını sürdü.

"Papazınız var mı? Dua bilir misiniz? Duanızı hangi dilde okursunuz?"

"Bir haç işareti yapmasını biliyoruz. Bir tek de İncil var obada. Hiçbir dua da bilmeyiz."

Obanın beyi kalktı, çadırın ortadireğine asılı gümüş mahfaza içindeki kitabı onun eline verdi. Baytar Cemil kitabı mahfazadan çıkardı, baktı, yüzü değişti.

"Bu bir el yazması," dedi.

Oba beyi:

"El yazması," diye karşılık verdi. "Hem de Ermeni yazısıyla yazılmış. Dedemizin dedelerinin dedesinden kalmış."

"Ermenice biliyor musunuz?"

"Bir tek söz bile bilenimiz yok. Bizler hep Kürtçe konuşuruz, sana bir şey sorabilir miyim?"

"Bir şey sor."

"Biz bundan sonra kışlağa inebilir miyiz?"

Baytar Cemil düşündü.

"Öteki göçerler sizi ele vermezler mi?"

"Hiç vermezler. Onlar bizim kardeşlerimiz."

"Kışlağınız neresi?"

"Cizre, Nusaybin, daha doğrusu Hakkari yöreleri, yani Geliye Botan."

"O yörelerde şimdilik öyle fazla bir şey yok."

"Yezidilerin hepsini kırmışlar. Kalanlarıda Sincar dağlarına sığınmışlar. Oralardan gelenler, inanılmaz kırımı anlattılar, yediden yetmişe kadar kesmişler."

"Buradakilere ne oldu?"

"Burada da çok kırdılar Yezidileri, Bendimahi çayı günlerce kan aktı. Kaçabilenler de Ağrıdağına sığındılar. Çoğunu da biz göçerler aldık İrana götürdük."

Baytar, göçer Ermenilerde tam bir hafta kaldı. Ona, askerden yeni dönmüş çocukları gibi baktılar. Atına yem verip her akşam da tımar ettiler. Heybesinin gözünü de yiyeceklerle doldurdular, aşağıda gölün kıyısından geçen yola kadar uğurladılar.

Bundan sonrasını artık biliyordu. Yol aldı onu Bendimahi köprüsüne götürdü. Bir gece burada, köprünün alt başında uyudu. Sabah kalkar kalkmaz karşısında Süphan dağını buldu. Apak, görkemli dağın aklığı Van gölünün mavisine vurmuştu. Gün doğdu, kırmızı bir ışık sağıldı gölün üstüne, bir şimşek hızıyla gölün mavisini ikiye biçti, dağın dibine çöktü. Van gölü binbir mavide menevişledi.

Baytar Vanda, bu gölün kıyısında doğmuştu. Bir kayanın üstüne oturdu, gölü akşama kadar seyretti. Göl, her an bir maviye, bir ışığa dönüşüyordu. Bir buçuk gün sonra Vana, evine dönecekti. Van için Karsta tutsaklıktayken çok kötü haberler gelmiş, baytar bu haberlere inanamamıştı. O şehir, kendi şehiri, dünyanın en güzel şehiriydi. O şehre kim kıyabilirdi de bir şey yapardı. Anası babası, kardeşleri, akrabaları kim bilir onu nasıl karşılayacaklardı. İçine bir kurt da düşmemiş değildi. Rus ordusu Doğu Anadoluya girdikten sonra bölge boşalmıştı. Bunu duyuyor, biliyor, görüyordu.

Acaba Vana ne olmuştu? Çok kötü haberler gelmişti Vandan. Van bir günde üç kez el değiştirmiş, şehrin yörelerinde, içinde, kalesinde savaş günlerce sürmüş, sonra Rus ordusu Vana girmiş, kaçabilen kaçmış, kaçamayanlar... Gerisini hiç düşünmek istemiyor, düşündükçe de korkunç bir kıyım, yanmış yakılmış, kan içinde kalmış şehri geliyordu gözlerinin önüne.

Akşam olunca köprünün aşağısına indi, atını gür çayırlı küçük düzlüğe örkledi. Heybesini aldı köprünün yanındaki kuytuluğa çekildi, azığını çıkardı, lokmalarını bir çiğneyerek, bir durup, yöreyi gözden geçirerek yuttu. Heybesini başının altına aldı. Karşıdaki apak Süphan dağı kapkara geldi üstüne çöktü. Boğulur gibi oldu. Kıpkırmızı top gülleleri yolunu kesmiş, hışılayarak, karanlıkta kırmızı, yeşil, mavi, turuncu, uzun çizgiler çizerek geçiyordu. Top sesleri kesilince de karanlığın üstünde asılı kalıyorlardı.

Baytar dalıyor, başı heybenin üstüne düşüyor, top gürültüleri karşı dağı sallıyor. Baytar birden ayağa fırlıyor, karanlığın üstünde savrulan renk çizgileri karanlık gölün üstüne sağılıyor, Süphan dağı geliyor, kurşun geçirmez bir karanlık duvarı oluşturuyor, üstüne abanıyor, soluk aldırmıyor. Derin bir uykuya dalıyor. Ortalıkta çıt yok. Baytar Cemil büzüldükçe büzülüyor. Dizleri karnında, çenesi dizine dayalı bir topak oluyor. Bir şehir yanıyor, taa kalenin burçlarına kadar yalımlar uzuyor, uçları kopup gölün üstüne uçuyor, mavi, turuncu, yeşil dökülüyor. Buradan, som kırmızı bir ışık çizgisi karanlığı yararak, yalp yalp uçarak gidiyor. Süphan dağına saplanıyor. Baytar, daha büyük bir gürültü, bir patlamayla uyanıyor, karşısındaki ateş almış, tepeden tırnağa yalıma kesmiş yer yer kırmızı çizgileri koparak uçan turunculamış dağa bakıyor.

Baytar ayağa kalktı, uzun bir süre öyle ayakta durdu, kıpırdamadan karanlığa baktı. Çok ötelerde, karanlığın arkasında Süphan dağı belli belirsiz, ince bir pus gibi gözüküp yitiyordu.

Böyle, ayakta ne kadar durdu, Süphan dağına, şehire, kırmızı çizgilere, gökte akan renk renk ışıklara ne oldu, her şey silindi, Baytar Cemil yere sağılıverdi, hemencecik de uyudu.

Uyandığında gün doğuyordu. Gök yıldızsızdı. Gözlerini uzun uzun ovuşturdu. Çalışıyor çabalıyor, bir türlü doğrulamıyordu. Sağ bacağındaki yara yeri de yüreğini ağzına getirecek kadar sızlıyordu. Epeyi bir süreden beri de toparlanamıyordu. Nereden gelmiş, nereye gidiyordu, şimdi neredeydi, ne yapıyordu? Savaş çoktan bitmiş, bahar gelmiş, görkemli güneş ışıkları ovaları, dağları, suları ışığa boğmuştu.

Birden kendine gelir gibi oldu, köprünün altındaydı. Bir adım ötesinden su akıyor, dibinden balıklar parlayarak, arka arkaya sıralanmışlar hızla, dümdüz yukarıya uçuyorlardı. Bunlar, yukarıya doğru haziran ayında üst üste, çağlayanları aşarak suyun kaynağına kadar giderler, aşağıya ne kadar su akarsa yukarıya da o kadar balık uçar. Gülümsedi. Balıklar durmadan kayıyorlardı, sırtlarında yanıp sönen, pul pul parıltılar. Bir daha gülümsedi, gülümsemesi dudaklarında dondu kaldı. Yerdeki heybesini aldı gitti atın terkisine yerleştirdi, atı örklediği demir kazığı topraktan çekti çıkardı, heybenin gözüne koydu, hemencecik de atına atladı. Cana gelmişti birdenbire. Buna kendisi de şaştı. Kahvaltı yapmadığı aklına geldi, oysa ne güzel yiyecekler koymuşlardı heybesine Ermeni göçerler. Atını hızlandırdı. Bir de bacağı ağrımasa... Yangınlar, kanlar, bütün karabasanlar geride kalmıştı. Ağrısı da yakında geçerdi. Yamaçta upuzun bir top gördü, atını oraya sürdü. Topun namlusu ikiye bölünmüştü. İçi ışır gibi oldu. Sanki her şeyden kurtulmuş, güzel şehrinde onu bekleyen anasını, babasını, nişanlısını görecekti. Nereye gideceklerdi, işte Erzurum, Trabzon, işte Bitlis, Sivas hepsi yerlerinde duruyorlardı. Erzurumdan başka hiçbir şehiri görmemişti. Dolu mudur, boş mudur, bilmiyordu. İçindeki sevinç gittikçe büyüyordu. Gün batmadan şehrine ulaşacak, anasını, babasını, nişanlısını

görecekti. Nişanlısını düşünürken yüreğine bir acı geldi saplandı. Her şeyi unutmuş kıvranıyordu. Ne olmuştu ona, onu bekliyor muydu, niçin beklesindi, belki de ona ölüm haberi gitmişti. Bir asker yuvasına bu kadar geç dönerse... Ama askerlik bu, onlar ne bilsin askerliği... İçi alıp alıp verdi. Sonra uzaklardan sevdiği bir çiçeğin kokusu geldi, künyem ellerine ulaşmadan öldüğüme inanmazlar ki... Gene içi ışıdı. Acından ölüyordu, bir pınarın başında dingin, güvenli, atından indi, heybesini aldı, pınarın yöresinde duzik, yarpuz bitmişti, yiyecek çıkınını açtı, biraz duzik kopardı, tandır ekmeğini ikiye böldü, arasını otlu peynirle, duzikle doldurdu, duziğin yapraklarının acısı usuldan dilini yaktı. Karnını doyurduktan sonra ayağa kalktı, sonra eğildi, avuçlarıyla su içti, gitti, atı örklediği kazığı yerden çekti, ipi topladı kazığa sardı, kazığı da gene heybeye koydu, atına zorlukla bindi. Bütün bedeni, ne oldu ne olmadı, çözüldü. Nerdeyse attan düşecekti. Taa uzaklarda hayal meyal Van kalesi bir göründü bir yitti. Kaleyi yeniden görmek için gözlerini kalenin olduğu yöne dikti, hiçbir şey göremedi sallanan ince bir dumandan başka. Sağa sola sallandı. Bacağı hiç ağrımıyordu, her bir yeri uyuşmuş, donmuştu. Çözüldü, çözülür çözülmez de yana yattı, düşüyordu, atın boynuna nasılsa sarılabildi. At mı döndü, kendi mi atın başını geriye çevirdi, pınarın başına geldi, attan aşağı sıyrılıverdi, olduğu yerde de öyle taş gibi yumuldu kaldı. Bu durumu ne kadar sürdü bilemedi. İçine bir korku düşmüştü. Yüreğindeki korku, sevinç karmakarıştı. Kapıdan girerken anası, evlerinin işlemeli koyu kırmızı taştan eşiği öyle duruyor muydu, onu nasıl karşılayacaklardı? Babası, Zilan kilimli sedirden ağır ağır kalkarak gelip boynuna sarılacak mıydı? Nişanlısı, onların evleri geniş, iri ceviz ağaçlarının olduğu çiçekli bir bahçenin içindeydi, kızın babası Vanın en büyük sarrafıydı. Ermenilerin yaptığı altın, gümüş işlerini buradan Amerikaya, Rusyaya gönderen oydu. Kız onu görünce, her zaman bir sevinç çıldırmasında ne yaptığını şaşırır, kendini balkondan atmaya kalkarken hızla

merdivenlere atılıp, göz açıp kapayıncaya kadar bahçeye iner, onun boynuna atılırdı, gene öyle yapacak mı?

Bir an çiçek bahçesinin içinde, yıkılmış evlerin arasında, derin kuyuların dibinde, gölün dalgalarında kendini yitirdi. Saçları kıpkırmızı oluverdi. Kendi kendine gülümsedi farkında olmadan. Bir kezinde bütün yaz göle girmiş saçları kıpkırmızı olmuştu. Bundan sonra da kalenin kayalıklarının altında her yaz göle girmiş, adı kırmızı saçlı oğlana çıkmıştı. Gene gülümsedi, bir an için kırmızı saçlı oğlan oluverdi çıktı. Her yıl okula kırmızı saçlarıyla gidiyor, tatile girerken saçları eski durumuna dönüyor, kimse de bunun farkına varmıyordu. Her yerde, her zaman kırmızı oğlandı. Karların altında kaldı. Başından karların üstüne kan damlıyordu. Bacakları uyuşmuş, uyuşukluk beline yukarı yayılıyordu. Van gölünün üstünden incecik dumanlar kalkıyordu. Üst üste on beş gün Van gölüne girersen dişlerin bembeyaz, saçların kıpkırmızı olur. Duzik gibi insanın yüreğini serinleten bir ot daha yok. Duzik türkülere geçmiştir. Vanı çok özlemişti. Duzik, Şamran suyunun kıyılarında biterdi, çocuklarla birlikte şehrin uzaklarına duzik toplamaya koşarlardı. Arkalarından da nişanlısı koşar gelir, hepsinden çok duziği de o toplardı. Kale şehrin üst başındaydı. Taş burçları yer yer yıkılmış, kerpiç burçları bugün yapılmış gibi duruyordu. Şehrin yüksek surları da kerpiçti, o da bugün yapılmış gibiydi. Her perşembe akşamı Kürtlerden, Ermenilerden bir kalabalık kavalcı, meyci, türkücü topluluğu, siz deyin yüz, biz diyelim üç yüz, kalenin dibindeki kayalıklara çıkar otururlar, kavallarını, meylerini çalmaya başlarlardı, bir kavalcılar başlar, onlar susar, ardından, bir meyciler başlarlardı. Şehirliler, kadın erkek, çoluk çocuk, genç yaşlı surların dışına, kalenin dibine, kayalıkların altına doluşurlardı. İkindiüstü, gün tam Süphan dağının üstündeyken kadınlarla erkeklerin korosu başlardı, Ermeni, Kürt türküleri şehrin üstünden geçer, kale duvarlarına çarpar gölün üstüne doğru uçar giderdi. Bir kadınlar söyler, bir erkekler, meyciler, kavalcılar da koroya eşlik ederlerdi. Gün

aşağı inerken de ateşler yakılır, gövende durulurdu. Gövende belki yüz kişi çıkar, bir erkek, bir kadın kol kola girerken inceden dalgalanarak kadim halaylarını çekerlerdi. Gün kavuşurken gür ateşler yakılır, kavalcılar, meyciler, korodakiler kayalıklardan aşağı iner, hep birden, davul zurna eşliğinde yeşil, sarı, kırmızı gövende katılırlardı. Her perşembe ikindiüstü bu şenlik yinelenirdi. Her seferinde de başka türküler, başka göventler. Kuyumcular çarşısı da hiçbir yerde benzeri olmayan bir çarşıydı. Burada altın ve gümüş, Van şehri Van şehri oldu olalı bir su gibi parmaklardan akardı. Cemilin babası, bizim Ermeniler o kadar hünerlidirler ki, altını gümüşü ipek gibi işliyor, dokuyorlar, derdi. Onun için ünleri dünyayı tutmuş, kral taçları, kraliçe gerdanlıkları, prenses kemerleri, altın saat kapakları, buradan dünyaya Van ustalarının damgalarıyla dağıtılırdı. Öylesine de uyumlu bir yaşayış ki Müslümanı, Hıristiyanı, Asurisi, Yezidisi hiçbir ayrım gözetmeden kardeşcesine, yürek yüreğe yaşarlardı. Şehirde bir kişinin başına herhangi bir hal gelmesin, bütün şehir ayağa kalkar, o kişinin yardımına koşarlardı. Kimse kimseye, ne için olursa olsun saygısızlık edemez, en küçük bir kaba sözde bile bulunamazdı. Baytarın gün görmüş babası, "İşte bütün eski şehirler böyledir. Eski şehirlerde insanın insana saygısı, sevgisi bir kuraldır. Bir insanın bir insanı aşağılaması büyük suçtur. Beyler, kullarını bile şehirin içinde küçümseyemezler," derdi. Babası şehrini taparcana severdi. Ah, ah anam, babam, ah, Gazelé. İçini, ne kadar gücü kalmışsa, o kadar derinden çekti. Aaaah! Gazelé! Özlem içini yakıyordu. Bu sonbahar düğün olacaktı savaş olmasaydı. Atına bindi kendini bir karanlığın içine attı. Gözünü açtığında Van gölünün kıyısında, çakılların üstündeydi. Süphan dağının karlı yamaçlarına gün vurmuştu. Gölün de üstüne gün vurmuş, dünya ipiltiye kesmişti. Dünya bir renk, ışık karmaşasındaydı. Şimdiye kadar salt kar, salt bozkır, salt kıpkırmızı topraklar... Başı gölden vuran binlerce rengin ışıltısında dönüyordu.

O kırmızı ışık çizgisi binlerce rengi, ışığı yardı, denizi ortadan biçti, gitti Süphan dağının karlarına girdi, orada yitti. At geldi bir kümbetin önünde durdu. Atı kümbetin önünde durunca gene içi ışıdı. Bunda bir uğur vardı. Atın başını bıraktı, at kendini nereye götürecekti? Nereye götürürse götürsün orada inecek, o eve, o köye konuk olacaktı. At durdu, Baytar gözlerini açtı. Karşıda Akdamar Adası ve Akdamar Kilisesi, mavinin üstünde. Babasıyla küçük bir kayığa binmiş, ilk olaraktan yedi yaşlarında bu kiliseye gelmişti. Bir ara, Ermeni arkadaşlarıyla birlikte bu kiliseye her pazar gelir olmuştu. Sonra İstanbula gitti, kiliseden de, arkadaşlarından da koptu. At geri döndü, şehre yöneldi. Şehirden ses sada gelmiyordu. Surların kapısına gelince atın başını çekti. Şehrin kapısı açıktı, içeriye baktı, ortalık bomboştu. Görünürde bir canlı yoktu, içi titredi, ürperdi. Düşündüğü başına gelmişti. Atın üstünde bir süre öyle kıpırdamadan kaldı. Büyülenmiş gibi ne şehrin kapısından ayrılabiliyor, ne de içeriye girebiliyordu. At, kuyruğunu salladı, başını silkti, doğu yönüne yürüdü, sola döndü, kalenin yüksek kayalıkları altına geldi orada durdu. Kayalıkların altından aşağıya göl kıyısına vurdu. Çivi yazılı kayanın dibinde durdu. Çivi yazısı düz bir kayanın ortasına kazılmıştı. Oraya hiç kimse çıkamadığı, bir de yelden yağmurdan, kardan tipiden, az da olsa, barınaklı olduğundan yazılar olduğu gibi duruyordu. Bir Alman arkeoloğu kayalığa iskele kurmuş yazıların mülajını almaya uğraşıyordu. Otuz yaşında, uzun boylu, mavi gözlü yakışıklı bilgin, çivi yazılarını çözmede usta bir bilginmiş. Bir sabah yukardan kır atlı bir adam gelmiş. O da sarışın, otuz yaşında, bilginin tıpkısı, yakışıklı bir kişiymiş. Yalnız bu gelenin omuzunda bir silah varmış. İskelenin altında durmuş sabahtan akşama kadar, yukarda çalışan adama bakmış kalmış. Bilgin aşağı inmiş, elinde kağıtları, boyaları şehre yönelmiş. Atlı da üzengilemiş gitmiş. Sabahleyin erkenden atlı, daha bilgin gelmeden gelmiş iskelenin karşısında durmuş, biraz sonra da bilgin gelmiş. Bilgin onu fark etmiş,

başıyla selam vermiş, öteki aldırmamış. Atlı gene yazılara çıkan, çalışmaya başlayan bilginden gözünü hiç ayırmamış. O gün de akşam olmuş, bilgin şehre yönelmiş. Üçüncü gün, daha ortalık ışımadan atlı orada gene bilgini bekliyormuş. Kuşluklayın bilgin gelmiş, çabucak iskeleye çıkmış işine koyulmuş, tam bu anda da atlı atını iskelenin altına sürmüş, omuzundan silahını indirmiş, nişan almış, bir çığlık, bilgin yukarıdan aşağıya kan içinde düşmüş, atlı atını, bir iki adım ölünün yanına sürmüş, bir süre gözlerini bilginin ölüsünden ayıramamış, sonra da atını doldurmuş, yel gibi oradan uzaklaşmış gitmiş. Bir daha da ortalıkta gözükmemiş.

İşte kızılca kıyamet bundan sonra kopmuş, Almanlar padişaha, padişah Van valisine, Van valisi ordu kumandanına buyruklar yağdırmışlar; katil derakap bulunmalı, diye. Avrupadaki gazetelerin de diline düşmüş, dünyada çivi yazısını ilk okuyan büyük arkeoloji bilginini Van kalesinde nasıl öldürdüler, diye.

Çık işin içinden çıkabilirsen.

Kumandan, derakap, derakap katili bulacaksınız. Ya da siz bilirsiniz, diye buyurmuş. Bir sabah surların kapısı açılırken candarmalar uzaktan gelen bir atlı görmüşler sevinmişler, "İşte katil, kendi ayağıyla geliyor," demişler, adamı koşarak karşılamış, yaka paça atından indirmişler, hemencecik de adama suçunu itiraf ettirip ikinci günde Vanın ortasında ipe çekmişler.

Sarışın bilgin, asılmış adam, Allahuekber dağları... Baytar Cemil tutsaklıktan kaçmış dönerken yolu Allahuekber dağlarına düşmüş. Karlar erimiş, asker ölülerinin bir kısmı, selle gitmiş, on binlercesi de koyaklarda, çukurlarda, ormanlarda şişmiş kalmış. Dünya uyanmış, dağlar çiçek açmış, gül, sümbül, sarı, mor çiğdem çiçekleri biribirine karışmış. Baytar, çiçek kokuları içinden geçerken, birden bir taşa çarpar gibi bir koku duvarına çarpmış, ciğerleri sökülmüşcesine... Atını aşağı sürmüş koku daha çok artmış, atının üstünde zor durmuş. Atın başını yukarıya çevirmiş

dağın doruğuna sürmüş. Daha beter, dayanılmaz bir koku, geriye dönmüş, sağa sola gitmiş... Gerisini anımsayamıyor.

Kendine gelince bir bakmış ki atın üstüne yatmış, boynuna sarılmış, bir koku, bir koku, koku gittikçe yoğunlaşıyor.

Çivi yazısına uzun uzun baktı, acaba daha çözemediler mi, diye meraklandı.

O bilgini niçin öldürdü o adam, diye hiç düşünmedi. Düşünmesinin bir gereği de yoktu, biliyordu. Durup dururken, canı öyle istediği için öldürmüştü, o kadar.

Atı gene surun kapısına geldi, karanlık kavuşuncaya kadar şehrin açık kapısında durdu. Atını içeriye sürüp de bir iki adım attıramıyor, orada bekleyip duruyordu.

Şehrin epeyce uzağında gölün kıyısında attan indi, atını güzel bir çayırlığa örkledi. Heybesinden azığını çıkardı, alacakaranlıkta ağır ağır çiğneyerek karnını doyurdu, yandaki küçük dereden de suyunu içti, heybesini başının altına koydu.

Uyandığında üstüne gün vurmuş terlemişti. Kalktı, derede yüzünü yıkadı, azığını çıkardı, biraz kavurma yedi, atını dizgininden tuttu şehre yürüdü. Ayakları onu geriye çekiyordu. Her adımda yüreği küt küt atıyor, ödü kopuyordu. Yürürken önce bir duman surun kapısını sardı. Kapı koyu kırmızı, fildişi renkli taşlardan işlenmiş bir Selçuklu kapısıydı ve bir kümbet kapısı, penceresi kadar güzeldi. Saran duman yoğundu. Koyu, taş gibi ağır karanlık duman kapıdan gölün üstüne indi. Gölün üstündeki karanlıktan ha bire kıvılcımlar savruluyordu şehrin üstüne, kuyumcular çarşısından, demirciler çarşısından... Gölün üstünden şimşekler sağılıyordu o yana, bu yana. Baytar, atın dizgini elinde, ortalıkta dönüp duruyor, bir karış ötesini bile göremiyordu. O döndükçe duman yoğunlaşıyordu. Döne döne bir duvara çarptı, surun duvarı olduğunu sandı. Korkmaya başladı. Korkusundan titriyordu. Dizlerine kadar göle girdi. Gölden çıkayım derken batmaya başladı, soluk alamadı, kendisini surun kapısında çakılların üstünde yatar buldu. Atın dizgini

daha elindeydi. İşlemeli kapıdan içeriye bakıyordu, karanlık ağır ağır açılıyordu. Karanlığın içinde insan karartıları gördü. Ortalık ağarıyor, şehrin alanı gittikçe doluyordu. Kalabalık gittikçe çoğaldı, alan ağzına kadar doldu taştı. Ortalıkta çıt yoktu. Sinek uçsa kanatlarının vızıltısı duyuluyordu. Kalabalık üst üsteydi. Bir ışık patlaması oldu. Hafız Paşa bitten, yani tifüsten ölmedi, Enver Paşa yüzünden öldü. Ordu kumandanı Hasan İzzet Paşa yürekli, akıllı, bilgiliydi. "Bu kışın, bu karda kıyamette, bu tipide boranda Ruslara hücum edemeyiz paşam, evet, edemeyiz, Enver Paşam. Turana da hiç gidemeyiz paşam. Turan buralara çoook uzak paşam. Askerlerin ayakları yalın, sırtlarındaki yırtık giyitleri de yazlık. Sarıkamışa varmadan, bir tek kurşun bile atmadan hepimiz donarız paşam." Başkumandan vekili Enver Paşa emir verdi, hemen şimdi, şu anda, derakap hücum. Ve doksan bin kişiden çoğu dondu, bir kısmını da bit yedi, Baytar kurtuldu paşam, Baytar gibi dört beş kişi daha kurtuldu Enver Paşam. Ve hem de Hasan İzzet Paşa ölü ordusunun ardından kahroldu. Yaa Enver Paşam, sen ordunun başından İzzet Paşayı aldın, onun yerine sen geçtin, koca bir ordunun kanına girdin. Karların üstünde kan damlaları pırıl pırıldı, ışılıyordu. Rus askerleri Baytarı kollarından tuttular, karın altından zorla çektiler aldılar. Hiçbir yeri ağrımıyordu, bir iyice donmuştu. Onu, kaskatı kesilmekten, ölümden karın altında kalması kurtarmıştı. Doktorlar öyle söylemişlerdi. Gözlerine karanlık çöktü, az sonra da geçti. Şehrin alanı bomboştu. Şehre girmek için kendini zorladı, ancak bir adım atabildi, ikinci ayağını yerinden kaldıramadı, olduğu yerde direkledi kaldı. Neden sonra surların dışına birkaç adım attı, bomboş şehrin alanına baktı, atını çekti surların yöresini dönüyordu. Yazılı kayalığın her önüne geldiğinde duruyor, gözlerini yazılara dikiyor, baktıkça bakıyordu. Başını utançla yere indiriyor, başı önde, atını hızla çekiyor, surları dönmeye başlıyordu. Döndükçe öfkesi artıyor, kendine geliyordu. Yedinci dönüşte çok acıktığını duyumsadı, midesi kazınıyordu. Bir türlü

inanamıyordu bu cıvıl cıvıl şehrinin böyle yapayalnız kalışına. Şehrini böyle her gördükçe kendi içinde de yalnızlaşıyor, ıssızlık, yalnızlık dayanılmaz bir hal alıyordu. Şimdiye kadar çok acı çekmiş, bu kadar belalardan geriye kalmış böyle bir hal başına gelmemişti. İçi bomboş, ıpıssız kalmıştı. Ne buradan ayrılabiliyor, ne de şehre girebiliyordu. Kimi zaman, daha da çok yazılı kayanın önünden ayrıldıktan sonra o öfkeyle kendine geliyor, çok az da olsa düşünebiliyordu. Korkmuş, çarpılmış, şaşmış, dünyanın ortasında yapayalnız, çivi yazısı bilgini çok mavi, çok çocuksu gözleriyle karşısına dikiliyor, silahın patlamasıyla birlikte, iskelenin üstünden kayalara çarpa çarpa yere düşüyor, boylu boyunca toprağa seriliyordu. Hasan İzzet Paşanın kumandanlıktan kovulduğunu, yerini Enver Paşanın aldığını herkes duydu, kopacak kıyameti herkes beklemeye başladı. Olacak da oldu, doksan bin kişi Allahuekber dağının karlarına gömüldü. Belki yüz, belki iki yüz, üç yüz kavalcı, türkücü, meyci. Belki o kayaların üstüne kazılmış çivi yazısı, kimse ne olduğunu bilmiyor ya, yazıyı okuyacak bilgin öldürüldü, o yazılar çoğunlukla büyük kralların, büyük utkuların yazısıdır. O yazı uğruna kim bilir kaç bin insan öldürüldü, kaç bin ocak söndürüldü. İnsanlık oldum olası kan içinde yüzüyor.

Yazılı kayadan damar damar, ışıltılı kan akmaya başladı. Karların üstüne de oluk oluk kan dökülüyordu kalenin dört bir yanından. Çivi yazısını kan örttü. Kalenin her yanında donmuş, dimdik ayakta ölüler. Baytar atının üstünde, kan deryası içinde şehrin yöresini dön ha dön ediyor, işlemeli büyük kapının önünde bir an duruyor, boş alana şöyle bir göz atıyor, karşıda hayal meyal Hüsrev Paşa Camisi onu çocukluğuna götürüyor. Şehrin yöresini döndü döndü, bir türlü içeriye giremiyordu, kızdı, köpürdü, kendine geldi, bir ağacın dibine vardı, atını ağaca bağladı, gölün kıyısına gitti. Gene ışıklar Van gölünün üstüne çökmüştü. Göl binbir renkte menevişliyor, kırmızı, ustura ışık çizgisi de kalenin dibinden çıkıyor, Süphan dağında kılıçla kesilmişcesine

birden sönüyordu. Gölün dibine, çakıltaşlarının üstüne gün vurmuş, suyun altı uçsuz bucaksız ipiltilere boğulmuş, baytar dalmış gitmiş, kendinden geçmiş, olanı biteni, bacağının sızısını, belinin ağrısını unutmuş, gölün bin türlü renginin, menevişinin ortasına düşmüş, karışmış gitmişti. İçinde bir çocukluk sevinci, bunu kaçırmak olmaz, hızla ayağa kalktı, işlemeli kapıya hızla vardı, içeriye girdi, gözlerini alanın ortasında açtı, sağa sola şaşkınlıkla baktı, evlerine yürüdü, kapı açıktı. Yukarıya, merdivenleri ikişer ikişer atlayarak çıktı, kendi odasının da kapısı açıktı, içeriye daldı, oda bomboştu. O odadan babasının, anasının odalarına geçti, onlar da bomboştu. Az bir sürede bütün evi dolaştı. Balkonda tek başına kalmış saksıda bir öbek yalım gibi kırmızı çiçekler açmıştı. Çiçek önce onu hüzünlendirdi, eli ayağı çözülür gibi oldu, hemencecik de kendini toparladı, merdivenleri koşarcana indi, çocukluğunda olduğu gibi. Doğru nişanlısının evine koştu, onların kırmızı, fildişi kesme taşlardan yapılmış evleri de bomboştu. Sonra bütün akrabalarının, arkadaşlarının, yakınlarının evlerini teker teker dolaştı, çarşıya, yorgun argın yöneldi. Kuyumcular çarşısına girdi. Kuyumcular çarşısı bütün ışığını söndürmüştü. Çarşının öbür ucuna varmadan, geriye kaçtı, Hüsrev Paşa Camisinin avlusuna girdi. Avludaki, yeşil, turuncu damarlı mermer işlemeli şadırvanın suyu gür akıyor, surların altından geçerek göle karışıyordu. Susamış değildi. Avuçlarını akan suyun altına tuttu üç avuç su içti. Hiçbir şey düşünmüyor, şehrin içine düşmüş, o sokak senin bu sokak benim dolaş ha dolaş ediyor, korkuyordu.

Böylece, akşama kadar dolaştı. Gün Süphan dağının ardına inince atına gitti, onu ağaçtan çözdü, derede suladı, götürdü gür çayırlı bir otlağa örkledi, heybesini omuzuna aldı evine geldi odasına çıktı, heybesini başının altına koydu, karnını doyurmak, su içmek aklına bile düşmemişti. Başını heybeye koyar koymaz uyudu.

Uyandığında gün kuşluk oluyordu. Taş gibi deliksiz uyumuştu. Şaşkın, nerede olduğunu bilemeyerek boş odaya,

pencerelere tavana baktı. Tavan bir Ermeni ustanın elinden çıkmıştı. Tahta işlemeleri, ortadaki kaleyle ardındaki gölün resmi hayranlık vericiydi. Göl bu resimde de pul pul menevişliyordu. Yattığı yerin kendi odası olduğunu hemencecik anladı. Kuru tahtaya sağ böğrünün üstüne yatmıştı. Bütün bedeni havanda dövülmüşcesine ağrıyordu. Boş gözlerle bir süre odaya baktı. Canı hiç kalkmak istemiyordu. Başı heybesinin üstüne düşüverdi. Yarı uykuda, yarı uyanık daldı kaldı. Dışardan hiçbir ses gelmiyordu, bir kuş, bir su, bir insan sesi gelmiyordu. Çıldırtıcı bir sessizlik vardı ortada. Sağma soluna acı içinde dönerken kulağına usuldan bir mey sesi geldi. Mey sesi gittikçe daha duyulur oluyor, Baytarı cana getiriyordu.

Baytar ayağa kalktı, iki eliyle üstünü çırptı dışarıya çıktı. Caminin, şadırvanın yöresinde yaşlı üç uzun telli kavağın yaprakları esen ince yelde ipil ipil ederek hışırdıyordu. Kavaklara yukarı baktı, gökyüzü lekesiz som maviydi. Birden karşı dağın üstünden art arda dizilmiş turna katarları akmaya başladı. Süphan dağının ardındaki düzlüğe gidiyorlardı. Düzlükte ince uzun bacakları üstünde salınarak, saçak saçak, bacaklarına kadar inmiş telleri ince yellerde uçarak üst üste yürüyeceklerdi. Bereket versin turnanın eti haram, vurması da günahtı. Meyin sesi hangi yönden geliyordu, Baytar dinliyor dinliyor sesin ne yönden geldiğini bir türlü çıkaramıyordu. Kaleden mi, gölden mi, kümbetlerin içinden mi? Belki de her yönden, belki şu toprağın altından geliyordu. Şadırvanda yüzünü yurken bile kulağı meyin sesindeydi. Çalan, usta bir meyciydi. Çaldığı eski zamanlardan kalma bir hüzün türküsüydü. Çalan kimse, inanılmayacak kadar güzel çalıyor, ses insanın iliklerine işliyordu. Yüzünü yudu, doğruldu, kaleden yana yürüdü, ortalıkta kimsecikler yok. Arkaya döndü surların kapısına indi, kimseler yok. Güneydoğuya güneybatıya... Ses bir yakınlaşıyor, bir uzaklaşıyor, bir yitip gidiyordu. Hüsrev Paşa Camisini akıl etti, caminin kapısı kapalıydı, zorladı, kapı açıldı. Mihrabın önüne diz çökmüş Sofiyi gördü, meyi

dudaklarında, derinlere dalmış, kendinden geçmiş çalıyordu. Baytarın içeriye girdiğini duymadı bile. Baytar ayak parmaklarının ucuna basarak, renk renk kilimlerin, halıların üstünden yürüyerek geldi. Sofinin birkaç adım önünde durdu. Sofinin gözleri kapalıydı. O hep meyini gözleri kapalı çalardı. Usulca gitti mihrabın merdivenine oturdu. Sofi ağıttan ağıda, sesten sese geçiyordu. Mey, bir kişinin, bin kişinin ölümünün ağıtlarını çalmıyor, dünyanın en güzel, en eski şehirlerinden biri üstüne, bütün zamanların en dokunaklı ağıdını çalıyordu.

Sofi ne kadar çaldı, Baytar Cemil, kendini unutmuş, ne kadar dinledi hiçbirisi farkında değildi.

Sofi dudaklarından meyini çekti, dimdik ayağa kalktı, ince uzun boyluydu, olduğu yerde durdu, gözleri kapıda, bir şeyler düşündü, sağma soluna bakmadan kapıya yürüdü. Meyi sağ elindeydi.

"Sofi!"

Arkasından gelen sesi duyunca durdu.

"Sofi!"

Sofi gene yerinden kıpırdamadı, sağına soluna bakmadı. Baytar sallanarak ona doğru yürüdü. Geldi, Sofinin koluna dokundu, "Sofi, benim, Cemil."

Sofi, sese döndü. Cemili görünce gülümsedi, ona sarıldı:

"Savaş bitti mi?" diye sordu.

"Bitti," dedi Cemil, inler gibi bir sesle.

"Ne zaman bitti?"

"Çok oldu," dedi Cemil.

Sofi onun koluna girdi, dışarı çıktılar. Sofi caminin kapısını kilitledi. Şadırvanın oraya geldiler, şadırvanı çevirmiş mermer sıraya oturdular. Cemil heybesinden azık çıkınını çıkardı, göçerler çok yiyecek koymuşlardı, yediler, surdan dışarıya çıktılar, ağaçların altına geldiler oturdular. Kıyıya vuran dalgaların sesinden başka ses yoktu.

Süphan dağı karşılarındaydı. Dağ bütün aklığı, pırıltısıyla gölün dibine çökmüş, bütün görkemiyle oraya oturmuş kalmıştı. Gölle birlikte dağ da dalgalanıyor, pul pul parıltılı

suyun yüzüne savruluyordu. Apak dağın dibinden bu yana göl, doğuya, kalenin altına kadar her an bir renk değiştiriyor, bir ışık oyunudur gidiyor, durmadan binbir renk, ışıkla savruluyor, bakanı kendinden geçiriyor, başını döndürüyordu. Şehrin kerpiç surlarında, kalenin kayalıklarında ipilti sağanakları uçuşuyordu.

Top sesleri geliyordu doğudan, batıdan, yandan yöreden. Bu korkunç bir maceraydı. Osmanlı orduları güneyden, batıdan, Rus orduları kuzeyden geliyordu. Şehre her an biraz daha yaklaşıyorlardı. Her iki ordu da aynı anda şehre girebilirlerdi. Şehir halkı, Müslüman Kürtler, Türkler, Hıristiyan Ermenilerdı. Rus orduları girse Müslümanların, Osmanlı orduları girse Ermenilerin hali dumandı. İkisi birden girseler, şehir ayakaltı olacak, taş üstünde taş, gövde üstünde baş kalmayacaktı. Bu bir dünya savaşıydı. Sorumlusu da insanlıktı. Halk korku içindeydi. Şehirleri düşünce herkesin ocağı sönecekti. Bunu biliyor, bunu bekliyorlardı ama bu üç bin yıllık görkemli şehirlerinin yıkılması onlara bütün ölümlerden daha ağır gelecekti.

Bir gün, nasılsa top sesleri kesildi. Bir iki patlama sesi geliyorsa da gülleler şehrin, kalenin üstüne düşmüyor, yöredeki tepelerde yanıp sönüyordu.

Şehre önce Rus ordusu girdi, sonra Osmanlı ordusu. Şehir kısa bir sürede birkaç kez el değiştirdi. Osmanlı ordusu girince Hıristiyanlar, Rus orduları girince Müslümanlar şehri terk ediyorlardı. Şehrin yöresinde kıyasıya bir savaş sürüyordu.

Sonunda şehrin Müslüman, Hıristiyan ileri gelenleri bir araya geldiler, bir karara vardılar, şehri toptan boşaltalım, dediler. Bu kararı tellallar halka duyurdular.

Boş kalmış şehir böylelikle yakılıp yıkılmayacaktı. Günü gelince de bu güzel şehirlerine geri döneceklerdi.

Ve gene bir perşembe ikindisi kavalcılar, meyciler, türkücüler şehrin üstündeki kayalıklara dizildiler. Bu sefer çok daha kalabalıktılar. Sayısız kavalcı, meyci, türkücü, çalmaya, söylemeye başladılar.

Bütün şehir, çoluk çocuk, genç yaşlı kayalıkların altına toplanmıştı.

Kayalıkların üstüne dizilmiş ustalar eski türkülerini, ağıtlarını, destanlarını her dilden çaldılar söylediler.

Gün Süphan dağının dibine inerken düzlükte büyük ateşler yaktılar. Ortalık gür yalımlarla gün gibi ışıdı. Kürtler, Ermeniler, Süryaniler, Yezidiler, Asuriler, Museviler, yetmiş iki millet ateş öbeklerinin yöresinde gövende durdular, ulu yalımların yöresinde hem söyleyerek, hem çalarak kadim oyunlarını oynadılar.

Gün ışıdı, göl binbir mavisini dünyaya dağıtmaya başladı. Kalabalık gölün kıyısına yürüdü, kıyıya dizildiler, el kavuşturup orada konuşmadan, çıt çıkarmadan gözlerini gölün sularına dikip bir zaman öyle kaldılar.

Sonra şehirden bir kaynaşma sesi gelir gibi oldu. Bir süre sonra o da bitti.

"Şehir birden ölüverdi. Ben surların dibinde, kayalıkların üstünde donmuş kalmıştım. Bu şehir Adem babamızdan bu yana var olmuş, yakılmış, yıkılmıştır ama hiç böylesine bomboş kalmamıştır. Böylesine bomboş kalmış bir şehir yakılıp yıkılmış, yerle bir edilmiş bir şehirden bin kere daha yürek paralayıcıdır."

Daha da beteri bu cansız şehir bir ıssızlığa, bir yalnızlığa gömüldü. Sofi, daha gün doğmadan surların dibinde ayağa kalktı, alacakaranlıkta ıssız şehirden ürktü. Şehir, beş bin yıldır bir hüyüğün altında uyuyan bir ören gibiydi. Sofi, ortalığı dinledi, meyini dudaklarına götürdü. Şimdiye kadar hiç çalmadığı, çalmayı yüreği götürmediği bir eski ağıdı çaldı. Meyin sesi çın çın öten ıssızlığı doldurdu. Kayalıklardan, artık hiç kimse kalmamış gölün kıyısına indi. Kumların üstüne diz çöktü, orada öyle kaldı.

Sofi bir süre bir kedi, bir köpek bile kalmamış ıpıssız şehri dolaştı. Kayalıkları, kaleyi, gölü, şehri yeniden yaşadı. Hüsrev Paşa Camisinin içinde yattı. Caminin bütün kilimleri, halıları olduğu gibi duruyordu. Caminin içi bir renk

cennetiydi. Gölün suyunun yüzü gibi caminin içinin renkleri de andan ana, ışıktan ışığa değişiyordu.

Kilerlerde kalmış kayısı, elma, üzüm kuruları küplerdeki otlu peynirlerle karnını doyurdu. Otlu peynir çoktu ya ekmek yoktu. Bir sabah Akdamar Adasına gitti. Burada çok yiyecek olmalıydı. Bir kuytuda duran küçük kayığı gördü. Bu kayık her zaman burada dururdu. Kimse kalmamıştı ki adada, kayığa kim binip de karşıya geçecekti. Unutulup kalmış, diye düşündü Sofi. Kayığa bindi, kürekleri üstündeydi, adaya geçti. Kilise pırıl pırıldı. Dört yanındaki kabartmalar onu büyülü bir tapınak haline getiriyordu. Çook eski zamanlarda adanın öteki ucunda doğunun çok ünlü saraylarından biri vardı. Destancılar bu altın, bu sırça sarayı anlata anlata bitiremezlerdi. Şimdi sarayın bir kısım temel taşları, oymalı mermer kapısı duruyordu. Ada ağaçlıktı ya hiçbir ağaç kiliseyi kapatmıyordu. Kilise adanın yamacındaydı. Gölden olsun, karadan olsun çok uzaklardan bile görünüyordu.

Kilisenin kapısı açıktı. Sofi kapıdan bakınca en öndeki ceviz ağacından yapılmış sıranın üstüne başını koymuş geniş omuzlu, kabarık saçlı birini gördü. Kapının eşiğinde durdu baktı. Bu balıkçı Kirkor olmasındı?

Van gölünde hiçbir canlı yaşamaz, su sodalıdır. Bunu da herkes bilir. Yalnız göle dökülen akarsuların ağızlarından bir buçuk, iki mil açıklara kadar bir tür balık yaşar, bu balığa inci kefali derler.

Balıkçı Kirkor Vanın ünlü kişilerindendi. Onu herkes tanırdı. Yüreği sevgiyle, dostlukla doluydu. Kalenin kayalıklarında en iyi kavalı, meyi o çalar, aşağıda da halay başı olurdu. Abdalé Zeynikiyi, Fakiyé Teyranı en güzel o çalar, o söylerdi. Sesi Allah vergisiydi.

Son gün bütün şehir halkı, yetmiş iki millet öylesine çaldılar, söylediler ki taşın toprağın yüreğini eritir.

"Ben bu dünyaya gözümü Van denizinde açtım. Beni Van denizi doğurdu, ben Van denizinde öleceğim," derdi.

Dört bir yandan Osmanlı, Rus orduları dünyayı yakarak çarpışırlarken balıkçı Kirkor kayığının içinde Van

denizindeydi. Son güne kadar karaya ayak basmadı. Son gün, nasıl gördüğü, nereden duyduğu belirsiz, kavalını almış geldi kavalcılara katıldı.

Kirkor, derin bir uykudaydı. Kolunun biri sıranın bir ucunda, öteki öbür ucundaydı. Kirkor, Sofi daha yaklaşırken sıradan sıçradı kalktı, sersem, dehşete uğramış yöresine bakındı, orada burada bir şeyler arandı, ben Sofi, Kirkor, ben, benim, ben Sofi. Kirkor o şaşkınlık içinde onu kucakladı, sen de mi, dedi. Buraya kim gelecek benden başka!. Dışarıya çıktılar, büyük kapının eşiğine oturdular. Ben de camide yatıyorum. Ne var yani Sofi, ben de kilisede.

Kirkor, doğduğu denizinden ayrılmayacak, mademki burada, denizde doğdu, burada ölecekti. Onun için de teneke teneke salamura balığı, küp küp otlu peyniri almış, kimsenin bulamayacağı yere, kilisenin yeraltı mahzenine saklamıştı. Adaya birisi çıkacak olsa kendisi de anında soluğu mahzende alacaktı. Sarnıçta da bir yıl yetecek su vardı. Suyu dışarda da bulurdu ya.

Sofi gafil avlanmış, şehirden koparılıp atılacağı aklının kıyıcığından bile geçmemişti.

Evleri teker teker aradığında bir evde üç küp petekli bal, iki küp otlu peynir, bir çuval da un bulmuştu.

Sonradan unun yarısını Kirkora götürdü.

Sofi her zaman un bulabilirdi. Şu dağ köylerinin hepsi kaçmamıştı. Rus ordusu dağların doruklarına kadar çıkıp onları kovalayamamıştı.

Baytar:

"Gel Sofi, seninle birlikte buradan gidelim. Bizim şehrimiz öldü artık. Ölüsünü de bütün halk ağıt yakarak kaldırdı şanlı şöhretli."

"Bu şehir gene dirilecek."

"Ölmüş bir insan nasıl hiçbir zaman dirilemezse, ölmüş bir şehir de hiçbir zaman..."

"Dirilir. Bizim şehrimiz ben ölmeden dirilecek. Ben ölünceye kadar şehrimin dirilmesini bekleyeceğim."

"Dirilmeyecek."

"Dirilecek oğul, dirilecek Baytar Cemil. O ustalar ustası, altını ipek gibi dokuyan, oya gibi işleyen, ünleri garbı garbistanı, şarkı şarkistanı, şol Firengistanı, Amerikistanı, çöl Arabistanı tutan kuyumcular hünerlerini bu şehirden başka dünyanın neresinde gösterebilirler ki? Ya şu kiliseyi yapan eller dünyanın neresinde böyle hünerli olabilir de taşa can verebilirler? Bu şehir gene ağzına kadar insanla dolacak. Bu şehir dirilecek."

Baytar Cemil baktı ki hiç umut yok. O, ölünceye kadar şehrinin ölüsünü bekleyecek, her perşembe de kale surlarının dibindeki kayalığa çıkıp en yürek paralayan ağıtlarını çalacak, belki de bir gün Kirkor da gelecek kavalıyla ona katılacak.

"O küçük kayık ne oldu?"

Sofi güldü:

"Kirkor beni o küçük kayıkla kıyıya getirip bıraktı."

"Kendi teknesi?"

"Onu da hiç kimsenin bulamayacağı bir yere saklamış."

Baytar atına atladı:

"Sağlıcakla kal Sofi. İnşallah şehrimiz dirilecek."

"Dirilecek," dedi Sofi, "uğurlar olsun, seni yakında bekliyorum."

Baytar atını sürdü. Yorgundu, bitkindi. Atın üstünde duracak hali yoktu. Atın başını gene bıraktı, at aldı onu güneye götürdü. Van şehrinin surları, minareler, Van kalesi gözden yitinceye kadar arkasına döndü döndü baktı. Baytar ata hiç dokunmadı. At, başını almış istediği yere gidiyordu. Öğleye doğru geldi Vanın kapısında durdu.

Sofi:

"Hoş geldin." dedi.

"Ben dönmedim, at döndü." Dedi Baytar.

"Biliyorum, böyle günlerde hep atlar döner geriye. Bir gün sen de döneceksin Vana."

"Anamı babamı bulmalıyım."

"Bir de nişanlını. Yalnız, Osmanlı toprağı çok büyük."

Baytar güldü.

"Osmanlının bütün şehirleri de böyle boşalıp ıpıssız mı kaldı?"

"Ipıssız kalmadıysa da öldü."

"Kirkora gidelim."

"Nasıl ulaşacağız Kirkora?"

"Kirkor beni uzaktan tanır."

Baytar atlı, Sofi yaya adanın iskelesine geldiler. Orada, uzun bir süre ayakta Kirkorun onları görüp kayığa binip gelerek kendilerini almasını gün kavuşuncaya kadar beklediler, ortalıkta kimsecikler gözükmeyince geriye döndüler.

"Seni yanımda görünce ürktü Kirkor."

"Korkmasın da ne yapsın Kirkor?"

"Çok yürekli bir insandı Kirkor, gözünü daldan budaktan esirgemeyen."

"Yürek mi kaldı insanoğlunda..." Sofi derinden içini çekti, "İnsanoğlu insanlıktan çıktı. Komşu komşunun, dost dostun, arkadaş arkadaşın kanına girdi. Kirkor korkmasın da ne yapsın. Savaştan önce şu Vanda olan biteni söyleselerdi, mümkünü yok kimsecikler inanamazdı. Ben her şeyi, olanı biteni şu gözlerimle gördüm de daha inanamıyorum. Şu kör olası da, önüme akası gözlerim neler gördü neler, oğlum Cemil. Ne yiğitlikler, ne insanlıklar, ne kancıklıklar."

Bir ikindiüstü bütün şehir yediden yetmişe alanda toplandı. Müslümanlar, Hıristiyanlar, Yezidiler, Asuriler, Nasturiler. Herkes en güzel giyitini giymişti. Ortalık parıltıya kesmişti. Kalenin altına yürüdüler. Kavalcılar, meyciler, dengbejler surların oraya çıkıp duvarların altına sıralandılar, ağıtlarını en yürekten söylediler çaldılar. İnsanoğlu insanoğlu oldu olalı, böyle yanık acı sesler duymamıştı. Çalanların da, dinleyenlerin de tüyleri diken dikendi. Ardından aşağıya indiler gövende durdular, bütün şehir göventteydi. Ulu ateşler yakılmıştı kalenin altındaki alana. Yetmiş iki millet sabaha kadar çılgın bir sevinçte döndü.

"Sabahleyin bir baktılar ki, sesler, sazlar susmuş, şehir de bomboş, ortalık ıpıssız."

"Sen bunu ne biliyorsun oğlum Cemil."

Baytar Cemil gülümsedi:

"Doğru mu Sofi?"

Sofi:

"Gün ışırken bütün şehir geldi, gölün kıyısına dizildi. Ölüde ses var onlarda ses yok. Gözlerini sulara, Süphan dağına diktiler. Gün kuşluğa kadar orada öylece taş kesildiler."

"Bizimkiler, babam, anam, nişanlım, bacılarım, kardeşlerim beni aradılar mı bilmem, boynu bükük gittiler öyle mi?"

"O gidenler yakında geri dönecekler. Gene Van eski Van olacak, şehir altın ışıltısında yeryüzünün ortasında parlayacak. Bütün bunlar doğru. Onlar gurbetlerde kalırlarsa ölürler. Er geç dönecekler."

"Bu söylediklerin doğru mu Sofi?"

Bu sefer Sofi acı acı gülümseyerek:

"Doğru," dedi. "Bak şehir olduğu gibi duruyor. Bak Hüsrev Paşa Camisine sırça saray gibi, kalenin dibinde yalp yalp ediyor. Bak Akdamar Kilisesine, gölün ortasında ışıklarını koyvermiş bir altın gemi gibi. Bak, Van kalesine, dünya kurulduğundan bu yana çökmüş oraya. Kayalıkları kıyamete kadar yazılarını saklayacak. Onlar şehrimizi öldürtmemek için bırakıp gittiler. Gelecekler."

"Bütün bunlar doğru mu Sofi?"

"Doğru. Sen de yakında geriye döneceksin oğul. Nereye gitmişlerse babangiller de, nişanlıngiller de geriye dönecekler. Bu şehir yakılıp yıkılmasın diye herkes seve seve bu güzel şehrini, cennetini bıraktı gitti. Osmanlı kumandanlarına, Rus kumandanlarına sığındı."

"Doğru mu Sofi?"

Sofi gülümsedi, derinden içini çekti.

At yemini bitirmişti. Baytar atına bindi surları üç kez döndü, geldi şehrin oymalı, büyük, görkemli kapısında durdu. Bir Sofiye, bir kaleye baktı, atı ağırdan sürdü, at geldi yazılı kayalığın altında durdu, başını kaldırdı yazıya gözlerini

dikti. Şu yazının üst başındaki kayalıkların üstüne oturup yüzlerce, binlerce, on binlerce kişi, her perşembe binlerce yıl kavak, mey çalmışlar, hep bir ağızdan ağıtlar, sevinç türküleri söylemişler, coşmuşlar, şu dünyaya geldikleri için minnet duymuşlardı. Ya dünyaya, milyonlarca yıl gelmediğimiz gibi, şimdi de gelmeseydik, hiç gelmeseydik, diye düşündü Baytar Cemil, ürperdi. Bir anda bütün savaş, Sarıkamış, Allahuekber dağları, karların üstünde kazık kesilip donmuş kalmış, pörtlemiş gözleri kocaman açılmış, üzüntülü, küskün, dünyasına doyamamış bakan... Bir anda dört bir yanını pörtlemiş gözler aldı, karanlığın içinden yandılar söndüler. Baytar, atını üzengiledi, gölün kıyısına sürdü, kumların üstünden bir süre gitti, Akdamarın karşısına gelince at kendiliğinden durdu. Kilisenin ardından göl, gölün de öbür ucunda apak göğe ağmış Süphan dağı ışığa batmış çıkmıştı. Göl dalgasızdı, som mordu. Tam üstünde üç bulut dönüp duruyordu, gölgeleri suya düşmüş.

Ceviz ağaçlarının, uzun telli kavakların arasından geçti. İçinde ıssızlıktan çın çın öten şehrinin yüreğindeki boşluğu daha duruyordu. Bir tepe gördü. Tepenin üstündeki kümbet döner gibi ediyor, sağa sola sallanıyordu. Bu kümbeti çok iyi anımsıyordu. Babasıyla birkaç kez ziyarete gelmişler, babası ellerini havaya açmış türbeye uzun dualar okumuştu. Tepenin dibinde atının başını çekti, türbeye döndü, ellerini havaya açtı, dudakları kıpırdayarak uzun uzun dualar okudu. Dua bittikten sonra at kendiliğinden yürüdü.

Uzun, ormanlıktı koyak geniş bir ovaya açılıyordu. Koyağın ucuna iki günde ulaştı. Atı yorulmuştu. Bir pınarın başında attan indi, atı gür çayırlığa örkledi, pınarın yanına ağzı aşağı yatarak bol bol su içti. Su, çok hoş bir suydu. Yanına yöresine bakındı, arkada yüksek kayalıklar gördü. Bu pınarın suyu kayalıklardan geliyor, diye düşündü, onun için bu su bu kadar lezzetli. Dört bir yandan yoğun, çeşit çeşit kokular geliyordu. Bir de yel efiledikçe yoğun bir toprak kokusu getiriyordu. Baytar Cemil çok şaşırdı. Onun bildiği, yağmur çiselemeye başlar, toprağı ıslatırken yağmur yeliyle

birlikte bir de toprak kokusu alırdı ortalığı. Bir de tanyerleri ışıdı ışıyacak toprağı sürerken toprak, ışık, seher yeli, çiçekler, otlar hep birden mis gibi kokardı. Yalnız bütün kokuların içinden toprak kokusu seçilir, insanı sevinçten deli ederdi.

Cemil azığını yedikten sonra üstüne, bu sefer avuçlarıyla su içti, pınarın yanına uzandı. Kavak dallarının arasından gökyüzüne baktı, daldı kaldı. Şimdiye kadar gökyüzünü hiç böyle mavi, hiç böyle duru görmemişti. Biraz sonra telli kavağın bir dalına bir güvercin kadar, sapsarı, uzun bir kuş kondu. İçindeki sevinç taştı. İçindeki ıssızlık, karmakarışıklık başını aldı gitti. Sevincinden ne yapacağını bilemiyordu. Ayağa kalktı, başı döndü, düşecek gibi oldu, bir yel esti, gene toprak kokusunu getirdi, kendine geldi, kayalığa doğru yürüdü. Pınarla kayalık arası epeyi sürüyordu. Kayalığın her yanını dolaştı, hiçbir yerde toprak kokusunu bulamadı. Kayalığın ardında koyağa yukarı çıkan yanmış, kapkara olmuş bir meşelik gördü. Burcu bulandı, toprak kokusunu, her bir şeyi unuttu, hızla pınara döndü. Çakıltaşlı pınar, su değil de ışıktanmış gibi kaynıyordu. Kavaktaki sarı kuş da konduğu yerde duruyordu. Kuş sarı kadife, yumuşak sarısını çoğaltarak gökyüzünün mavisine yapışmış düşünüyor, arada sırada bir de kanat çırpıyordu. Gene sevinci taştı, yanık koyağı, savaşı, ıpıssız kalmış Vanı unuttu, atına gitti, demir örkü topraktan çekti, heybesine koydu. At da keyiflenmişti, tırısa kalktı. Gün kuşluktu, koyak çoktan bitmiş, Van kalesi uzaklarda kalmıştı, sol yandan kulağına iniltiler, sesler gelir gibi oldu, atın başını çekti, yöreyi dinledi, sesler yanmış ağaç topluluğunun arkasından geliyordu. Bir tuhaf inleme, hıçkırık gibi, şimdiye kadar duyulmamış sesler. Yanmış ağaç topluluğuna gitti. Sesler birden kesildi. Cemil ağaçları dolandı, şaşkınlık içinde kaldı: Bir sürü küçük çocuk, on, on bir, on iki yaşlarında, hepsinin de avurdu avurduna geçmiş, gözleri çukura kaçmış, yüzlerinin, bedenlerinin derisi kemiklerine yapışmış boyunları çöp gibi, kimisi çırılçıplak birer iskelet, çırılçıplak bir paçavra yığını her birisi. Atlıyı

görünce, bütün başlar ona döndü, boyunları ona doğru uzandı, konuşmak istediler, hiçbirisi beceremedi, ancak iniltiye, ağlamaya benzer sesler çıkardılar.

Baytar Cemilinse atın üstünde kımıldayacak hali kalmamış, eyerin üstünde donmuştu. Bu çocuklardan çok görmüştü, bunlar savaşta anaları, babaları ölmüş, kimseleri kalmamış Ermenilerin, Kürtlerin, Yezidilerin çocuklarıydı. Ama o gördüğü çocukların hiçbirisi bu hale düşmemişlerdi. Yüzlercesi bir arada köyden köye, kasabadan kasabaya fırtına gibi esiyorlar, girdikleri kasabalarda, köylerde, köylerin, kasabaların evlerinde, dükkanlarında yiyecek ne bulurlarsa alıyor, rüzgar gibi, nasıl girmişlerse, göz açıp kapayıncaya kadar, öyle fırtına gibi çıkıyorlardı. Kasabalılar, köylüler de atlanıp bunların arkalarına düşüyor, yakaladıklarını öldürüyorlardı. Bazı bazı da silahlı, atlı kişilerle çocuklar arasında bir savaş başlıyor, çocuklar, taşlarla, sapan taşlarıyla silahlılara karşı koyuyorlar, iki güç kıyasıya cenk ediyorlar, savaşanlardan biri savaş alanını terkeyliyor, ya da karanlık çökünceye kadar savaş sürüyordu. Çok çocuk öldürülüyor, çok köylü, kasabalı sakat kalıyordu. Bir de sürüleri tükenmiş, dağılmış, çalınmış köpek sürüleri ortalığı almış, hiç durmadan o dağ, o köy, o kasaba senin, bu dere, bu ova, bu orman benim dolaş ha dolaş ediyorlar, önlerine hangi canlı çıkarsa parçalıyorlardı. Her köpek bir canavar kesilmişti. Kırıma uğramış Ermenilerin, kırıma uğramış Kürtlerin, kırıma uğramış Yezidilerin sürülerinin köpekleriydi bunlar.

Baytar Cemil, yarı canlı çocuklardan bir ses çıkmayınca atını ovaya sürdü. Birkaç gün daha çocuklar böyle kalırlarsa hep birden öleceklerdi. Atını üzengiledi. Dinlenmiş atın ayaklarının altında toprak dürülüyordu. Kasabaya o hızla girdi, atının başını çekmeden önüne çıkan ilk kişiye kaymakamlığı sordu, adam gösterdi. Atını merdivenin parmaklığına bağlayan Baytar, merdivenleri ikişer üçer atlayarak, soluk soluğa Kaymakamın odasına girdi, bir asker selamı verdi:

"Ölüyorlar, ölüyorlar, can çekişiyorlar. Yüzlerce çocuk kocaman bir çukurun içine sığınmışlar, hepsi de çırılçıplak, ölüyorlar."

Yaşlı, ak pos bıyıkları ağzını örtmüş Kaymakam soğukkanlı:

"Hele oturun muhterem, hele bir oturun, hele bir kahvemizi için ondan sonra konuşuruz."

Yer gösterdi:

"Buyurun efendim."

Baytar, Kaymakamın gösterdiği yere otururken, "Ölüyorlar efendim, ölüyorlar. Hemen yetişmeli, ölümlerinin önüne geçmeliyiz."

"Hele biraz dinlenin, bir kahve için."

"Evet efendim, sağ olun efendim, ölüyorlar efendim."

"Kim bu ölenler efendim?"

"Çocuklar, küçük çocuklar. Doldurmuşlar bir çukuru çırılçıplak, her biri bir iskelet, kemiklerinin sesi geliyordu çukurdan çatır çatır, ölüyorlar. Hemen şimdi, şu anda yetişmezsek ölecekler, can çekişiyorlar. Bir hekim..."

"Çocuklar mı dediniz?"

"Çocuklar efendim, hemen şimdi, şu anda."

Kaymakam birazıcık gülümsedi:

"Çocuklar mı dediniz?"

"Evet efendim, her birisi çok küçük."

"Biliyoruz efendim. Hiç üzülmeyin, nuru aynim. Aldırmayın. Şu kasabanın köylerin çukurları, koyakları, hendekleri onların iskeletleriyle dolmuş vaziyette."

"Bunlar ölmesinler hiç olmazsa efendim. Şimdi, şu anda, hemen hekim, ilaç."

"Onlar ölecekler," diye bağırdı Kaymakam.

"Aman efendim, ne diyorsunuz efendim!"

"Onlar ölecekler, ölmeliler."

"Nasıl olur efendim, onlar çocuk, onlar insan yavrusu, can çekişiyorlar."

"Onlar insan yavrusu değil, yılan yavrusu zabit bey. Hem siz nerede savaştınız?"

"Sarıkamışta."

"Doksan bin askeri orada bit yemişti değil mi?"

"Evet efendim."

"Yarısı da donup kazık kesilmişti değil mi?"

"Siz nasıl kurtuldunuz?"

"Uzun hikaye."

"Koca bir ordudan kaç kişi kaldınız?"

"Çok az. Bir avuç kişi."

Kaymakam dudaklarını büzdü, alaycı bir sesle:

"Demek, yetişmezsek o çukurdaki çocuklar ölecekler?"

"Ölecekler efendim."

Kaymakam ayağa fırladı, bas bas bağırmaya başladı. Yüzü kıpkırmızı kesildi, boyun damarları şişti. Elini masanın üstüne var gücüyle indirdi:

"Siz o çocukların kim olduklarını biliyor musunuz zabit bey, onlar insan değil, çekirge sürüleridir. Onlar çocuk değil, her biri bir canavardır. Şu koca memleketi onlar yaktılar, yıktılar, köyleri, kasabaları talan ettiler. İnsanları öldürüp küçük kızların ırzlarına geçtiler. Onlar Ermenidir, onlar Kürttür, onlar Yezidi, onlar Keldani, onlar Çingene, onlar yetmiş iki milletin veledi zinalarıdır. Dört kitapta onların katli vaciptir. Siz onları bilmiyorsunuz, iyi ki ölüyorlar, onlardan, o çekirgelerden, o insan suretiyle halkedilmiş gergedanlardan, kan içici canavarlardan kurtuluyoruz."

Terlemiş, yorulmuş yerine oturdu, elleri titriyordu.

Baytarın kahvesi gelmiş, masanın üstünde duruyordu.

"Kahveni iç zabit! Biz de askeriz."

"Efendim ölüyorlar."

"Kahveni iç!" diye olanca sesiyle bağırdı Kaymakam.

Baytar ayağa kalktı. Öfkeden tir tir titriyordu, kapıya yürüdü merdivenleri indi. Kasabanın alanı az ilerdeydi. Yanı yöresi dükkandı.

"Ölüyorlar," diye bağırdı. "Çocuklar ölüyorlaaaar, yüzlerce çocuk bir çukurda ölüyor."

Alanın ortasında bağırdı çağırdı, çırpındı. Çılgın gibiydi. Yanına kimse gelmedi, dükkanlardan hiç kimse dışarıya

çıkmadı. Baytar, öfkeyle dükkanları teker teker dolaşmaya başladı. "Ölüyorlar, çocuklar ölüyorlar. Yüzlerce. Bir çukura doluşmuşlar, çırılçıplak, can çekişiyorlar." Dükkanlardakiler taş kesilmişler, konuşmuyorlar, salt tuhaf tuhaf, acıyarak onun yüzüne bakıyorlardı.

Baytar, alanda böyle dükkan dükkan dolaşır, kendinden geçmiş dönüp dururken, uzun ak sakallı iri bir adam karşısına dikildi:

"Dur yavrum," dedi. "Dur zabit oğlum. Buralarda çok çocuk öldürüldü. Çok çocuk acından öldü. Boşuna bağırma, boşuna soluğunu tüketme, başına bir iş açma."

Baytar sapsarı kesilmiş yaşlı adama şaşkın bakıyordu.

"Öyle bakma yavrum, kendini yeme. Burada herkes ölüme kanıksadı. Neredeyse çocuk öldürenlere altın madalya takacaklar. En çok çocuk öldüren en büyük kahraman ilan edilecek. Bin atına da yavrum zabit git. Ben de bir askerim, seni anlıyorum. On bir yıl askerlik yaptım. Girip çıkmadığım savaş yok. Savaşa girip çıkanların çoğu insanlıklarından çok şey yitirir, aklı bozulur, kanı kanıksar. Az bir kısmı da kana, öldürmeye düşman kesilir. Var git yoluna zabit yavrum, şu kana kanıksamış, kana susamışlar sana bir şey yapmadan. O çukurdakilerin kurtuluşu yok. Netsek neylesek ölecekler, yavrum."

Baytar donup kaldı.

"Sen nereden geliyorsun, nerelerde savaştın yavrum?"

Yaşlı adam bu sözlerini üç kez yineledikten sonra Baytar ancak karşılık verebildi.

"Sarıkamışta, Allahuekber dağlarında."

"Bizim buralardan oraya askere gidenlerden bir tek kişi bile dönmedi."

Uzandı elini tuttu, sıktı:

"Vaaah yavrum vah!" dedi, onun yanından uzaklaştı.

Baytar, ne yapacağım bilemez, alanın ortasında kalakaldı. Neden sonra atına doğru gitti, ata zorla bindi. Bir fırının önünden geçerken burnuna ekmek kokusu geldi. Acından

ölüyordu. Bir süre fırının önünde bekledi, sonra atını fırının kapısına sürdü.

"Üç ekmek."

Fırıncı, yeni çıkmış sıcak üç ekmeği ona uzattı, parasını söyledi. Ardından da:

"Çok pahalı değil mi," dedi fırıncı. "El yakıyor." Gülerek şakalaştı, parayı önlüğünün cebine koydu. "Bu fırın yıllardır un yüzü görmedi. Dün üç çuval geldi bir yerlerden... Kasabalı daha çıkardığımızı duymadı. Az sonra çekirge sürüsü gibi üşüşürler. Göz açıp kapayıncaya kadar tezgahta bir tek ekmek kalmaz."

Baytarın yanından uzaklaşan yaşlı adam döndü, Baytara yaklaştı, elini atın boynuna koydu:

"Bak zabit efendi oğlum, kim bilir bu savaşta neler çektin." Elini bir daha atın boynuna indirdi. "Buradan çabuk git. Sen eski köye yeni oyun getiriyorsun. O çocuklar o çukurda ölecekler, bilmiyor musun?"

Baytar atını sürdü, kasabayı çıktı. İl, çok uzakta değildi. Atını doldurdu. İle vardı. At köpük içinde kalmıştı, Vali onu iyi karşıladı, karşısındaki sandalyaya buyur etti, kahve söyledi. Ona Sarıkamış, Allahuekber dağını sordu. Gücü yettiğince anlattı. Valinin gözlerinden bir iki damla yaş süzüldü. Allahuekberden çocuklara geçince Vali buz kesti.

"Evet efendim, ölüyorlar."

"Ölsünler, ölecekler..."

Vali çukurdaki çocuklar için Kaymakamın söylediklerinin tıpkısını söylüyordu. Yalnız öfkesizdi, soğukkanlıydı. Sesi tok, güvenli, inançlıydı.

"Ölsünler, ölecekler. Böylelikle biz de onların şerrinden kurtulacağız."

Baytar, ayağa kalktı, kahveyi içmeyi unutmuştu. Çok nazik bir adam olan Vali onu kapıya kadar geçirdi.

Kapıdan "ölsünler, ölmeliler, ölecekler," sözlerini yineleyerek çıkan Baytar, avluda bir ağaca bağlayıp başına arpa torbasını geçirdiği atını çözdü, torbayı terkisine bağladı, ata atladı, şehrin dışına çıktı, yol ucu bucağı

gözükmeyen düz bir ovanın ortasından geçiyor, bir yel esince de tozutuyordu. Atın üstünde uyuşmuş kalmış Baytar, bölük pörçük, çok uzakları, çocukluğunu, nişanlısını, bomboş kalmış, ıpıssız şehrini hayal meyal düşünüyordu. Çukurdaki çocuklar aklına düşünce hemen onlardan uzaklaşmaya çalışıyor, beceriyordu da. Savaştan sonra savaşı düşünmemenin ustası olmuştu. Ne zaman savaş aklına gelse savaşı aklından kovuveriyordu. Ama ona öyle geliyordu ki, bundan sonra çukurdaki can çekişenler hiç aklından çıkmayacak, gözlerinin önünden de gitmeyecekti. Kaymakamı da, Valiyi, kasabanın, ilin halkını da unutamayacaktı. Sıcacık, mis kokan ekmeği canı bir çekmişti ki, acıkmıştı, karnı zil çalıyordu ya eli bir türlü ekmeğe varamıyordu. Bundan sonra da hiç yemek yiyemeyeceğini düşünüyordu. Altındaki at da onun kadar üzüntülü olacaktı ki, başını yere eğmiş, yelesini aşağı düşürmüş, duruyor mu gidiyor mu belli olmuyordu.

Uzun bir yol aldıktan sonra birden dirildi, kendine geldi geri dönse çocukların yanına gitse, ildeki fırınlardan çuval çuval ekmek taşıyıp ekmekleri verse, belki onları kurtarabilirdi Kasabada, köylerde savaşın insanlığından çıkaramadığı birkaç merhametli adam, bir doktor bulsa, ilaçlar alsa... Böyle hayaller kurarken kendisiyle birlikte at da canlandı, başını yerden aldı, üzüntüsünü üstünden attı, tırısa kalktı. Atın yelinden başka karşıdan inceden bir de yel esiyordu. Tırısa kalkmış at hüyüğün önünde duruverdi. Kulaklarını dikti. Önden, yandan yönden sesler geliyordu.

Baytar kulak verdi dinledi, gelen sesler insan seslerine benziyordu. Atı üzengiledi, tepeyi dönünce yolun üstünde, yolu taşıp geniş bir alana yayılmış, toprağa yapışmışçasına gelen bir insan kalabalığına, bir sürüye benzeyen bir karartı gördü, atın başını çekip yolun ortasında bekledi. Sesler esen yelle birlikte bir geliyor, bir kesiliyordu. Az sonra gelenlerin bir insan kalabalığı olduğunu anladı. Bunlar çocuklar da olabilirdi. Heyecanlandı, nedense sevindi de. Çocuklar yaklaştıkca içine bir sevinç doluyor, yüreği de çarpıyordu.

Heybenin ağzını açtı, ekmeğin ucundan büyücek bir parça koparıp yedi. Çocuklar az daha yaklaşınca bir anlık derin bir sessizlik oldu, ardından da bir gürültünün patlamasıyla çocukların çil yavrusu gibi darmadağın olmaları bir oldu.

"Durun çocuklar, durun size bir haberim var."

Atını kaçan bir çocuğa sürdü, kovalamaya başladı. O anda da çocuklar sapanlarını çıkarıp Baytarın üstüne hışım gibi taş yağdırdılar. Kovaladığı çocuk atın tam önündeydi. Baytar attan atlayıp çocuğu yakaladı, sapan taşlarından korunmak için, çocukla birlikte yere yattı. Daha taş yağmuru sürüyor, at taşlan yedikçe kaçmaya çalışıyor, şaha kalkıyor, sağa sola tekmeler savuruyor, Baytar elindeki dizgini bırakmıyor, at da çocukla onu oraya buraya sürüklüyordu.

"Kalk git çocuklara arkadaş, benim onlara bir haberim var. Gelip beni dinlemezlerse çok kötü olacak. Hepiniz dizinizi döveceksiniz. Söyle çocuklara, ben ötekilerden değilim. Ben savaştan... Haydi kalk... Taşlar bizi öldürmeden... Kalk... Koş... Bekliyorum."

Çocuk kalktı, kuş kanatları gibi kollarını açtı:

"Durun, bu adam onlardan değil. Bu adam yaralı, bu adam ölü. Bu adam da o dağda donmuş. Bir haberi varmış. O haberi bize vermezse olmazmış."

Baytara döndü:

"Sen yat oraya, hiç kıpırdama."

"Tamam," dedi Baytar Cemil.

Çocuk kalabalığı bir anda bir araya geldi, epey bir süre tartıştılar, uzun, bir yarı çıplak çocuk kalabalıktan ayrıldı. Baytarın yanına geldi:

"Kalk ayağa arkadaş!" diye sert buyurdu.

Baytar ayağa kalktı.

Uzun çocuk Baytarın yöresinden dolaştı, karşısına geçti, gözlerini yüzüne dikti, uzun uzun baktı.

"Çocuklar gelin. Bu adam iyi, bu adam çok yaralanmış, çok ölmüş. O dağdan geldiği, çok öldüğü doğru."

Çocuklar, sapanları ellerinde hemencecik geldiler, Baytarın yöresine kümelendiler. Üç yüz kişiden çok

gözüküyorlardı. Baytar hemen ayağa kalktı, söze girdi, sesi ağlamaklıydı. Çukurda can çekişen çocukları, Kaymakamı, Valiyi, konuşabildiği kişileri, onların karşı tutumlarını en ince ayrıntısına kadar anlattı.

Çocuklar:

"Sağ olasın kardeş. Bunların hepsini biliyoruz. Sen çocukların yerini güzel güzel bir iyice bize söyle," dediler.

Baytar yere oturdu, eline bir çöp aldı, kasabayı, tepeleri, hüyükleri, karşıdaki yanmış meşeli kara koyağı, kayalıkları, çukuru bir bir çizdi.

"Bir doktor gerek. Nasıl buluruz, arasak. Belki bir doktor buluruz. Doktorlar iyi adam olurlar. Ben de ilaç, ekmek, başka yiyecekler alırım."

"Gerek yok, hiçbir şeye gerek yok. Biz o çocukları hemen bulur, onları iyileştiririz."

Öteki çocuklar da:

"Hiçbir şeye gerek yok kardeş... Sen iyi bir adamsın."

"Onun için seni çok öldürmüşler."

"Biz o çocuklara ne gerekiyorsa hepsini biliyoruz."

"Sen buralardan kaç git."

"Seni buralarda daha çok öldürecekler."

"Korkma, çabuk yetişiriz, onlar ölmeden."

"Korkma, o çocukların bir teki bile ölmeyecek. Bak, sırtımızdaki torbalar yiyeceklerle dolu."

"Sağlıcakla kal, sen iyi bir adamsın, kaç!"

Çocuklar yola düştüler, tabanları yağladılar. Arkalarında, uzun süre havada asılı kalan toz bulutlan bırakıyorlar, tozlardan gözükmüyorlardı.

Baytar atına atladı, güneş batıncaya kadar, onların arkalarında bıraktıkları tozlara baktı.

5

Baytar, Kadri Kaptanın teknesinden indi. Poyraz Musa onu tekne uzaklardayken tanımış, iskeleye inmişti. Kırk yıllık dostmuş gibi kucaklaştılar. Bu sırada da adadakiler de iskeleye indiler, Poyraz Baytarı onlara tanıttı. Hep birden "Hoş geldin," dediler, Poyraz Musayla Baytar önde, yürüyüp çınarların altındaki sedirlere oturdular.

"Geleceğini biliyordum," dedi gülümseyerek Poyraz.

"Çok dolaştım," dedi Baytar.

Poyraz onu tepeden tırnağa süzüyordu. Zayıflamış, avurdu avurduna geçmiş, boynu uzamış, gözleri çukura kaçmıştı. Giyitleri de eprimişti. Beyaz gömleği kir içindeydi.

"Vana gittin mi?"

"İki kere gittim. Bomboştu."

"Daha dönmemişler, öyle mi? Ya Sofi?"

"Dönmemişler. Önce Orta Anadoluyu, Kayseriyi, Sivası, Konyayı, Ankarayı, Yozgatı dolaştım. Vanlılar, öteki Doğu Anadolulular nereye göçmüşlerse oraları hep aradım. Köy köy, kasaba kasaba, el el, ova, dağ aramadık, sormadık yer bırakmadım. Vana da gittim. Sofi daha caminin içindeydi."

Çok yorgundu. Konuşmak, içini dökmek istiyor, konuşamıyor, ağzında dili diline dolaşıyordu.

Poyraz durumu anladı:

"Sen çok yorgunsun," dedi, telaşlı, "haydi kalk eve gidelim. Eve gidelim de..."

Koluna girdi eve gittiler. Onlar gidince çınarların altındaki kalabalık da dağıldı.

Biraz sonra Kadri, Baytarın öteberisini getirdi: Ağzına kadar dolu üç halı heybe, bir Alman filintası, üç sırma işleme fişeklik, iki tabanca, birkaç çok güzel örülmüş, büyüklü küçüklü hezaran sepet, sandık, bir eyer, bir dizgin.

Kaptan öteberiyi getirdi, köşeye yerleştirdi.

Poyraz:

"Gel Kaptan," dedi, cebine davrandı.

Kadri Kaptan:

"Olmaz Poyraz Reis, Baytar Efendiden hiçbir şey alamam. Beni bağışla," dedi, "o senin arkadaşın değil mi?"

Çıktı gitti.

Baytar, Kaptanın bu davranışına öylesine sevindi ki, bütün yorgunluğunu, acılarını, çektiklerini unuttu, cana geldi, yüzü güldü.

"Reis, haydi gidip dolaşalım şu senin cennet adanı." Bu reis sözü de Poyraza nasıl da yakışmıştı. Balıkçılar reisi, kaptanı, adanın başkanı.

"Olmaz, şimdi sen dinlen. Lena Ana şimdi sana bir büyük kazan su ılıtacak, bir güzel yıkanacaksın, sonra da karnını doyuracak, tertemiz çamaşırlar giyecek, sonra da yatacak bir güzel uyuyacaksın."

Yanlarında duran Lena hemen hamamlığa koştu.

"Dur Lena Ana. Acelen ne!"

"Baksana çocuk ayakta duramıyor. Ben acele etmeyeyim de kimler etsin."

"Acele et ya, dur azıcık. Sana söyleyeceklerim var. Hüsmenin büyük kızını, yeni gelen kadınlardan o dikiş dikmesini bilenini çağır da sana yardım etsinler."

"Etsinler."

"Benim yeni iç çamaşırlarımdan, gömleklerimden ver Baytar kardeşe."

"Veririm."

"Ben akşam gelirim. Birkaç balık tutayım Baytar kardeşime."

Baytar, onun hemen çıkıp gitmesini hiç istemiyordu. İçi dolmuş taşıyordu. Önce ona ıpıssız, insansız Vanı, sonra çocukları, sonra biltekmil başından geçenleri anlatacaktı.

"Dur gitme. Ben hemen yıkanırım." Arkasından koştu. "Yemeği de beraber yeriz. Bugün balık da istemem, yarın."

"Hemen gelirim. Açlıktan ölmezsin."

"Ölmem," dedi Baytar döndü, küskün, gitti koltuğa çöktü, yüzünü pencereye çevirdi. Poyraz kürekleri hızla çekerek, yukarı doğru adadan uzaklaşıyordu.

Hüsmen livarın yanına yem kovasını dopdolu koymuştu. En güzel yemleri seçti oltaya taktı, saldı. Bugünlerde denizle arası iyiydi, balık hemen vurdu. Güçlü bir balıktı, zor çekti. Güneşe gelen mercan çaktı çaktı söndü. Bir de canlı, sağa sola var gücüyle atlıyor, nerdeyse ipi koparacak. Balığı zokadan alıncaya kadar canı çıktı. İkinci aldığı balık büyücek bir levrekti. Üçüncüsü lüfer.

Balıkları yedileyince küreğe asıldı, adaya döndü koşarak eve geldi. Lena, parmağını dudaklarına götürdü, sus, uyuyor, yaptı.

Poyraz fısıldadı:

"Yemek yemedi mi?

"Yemek yiyecek hali mi kalmış fıkaranın ayakta uyuyordu."

Elindeki çevaleyi Lenaya uzattı:

"Kızlardan, kadınlardan birini çağır da balıkları temizlesin. Baytar ne zaman uyanırsa o zaman pişiririz."

"Onlar dağlı, onlar ne bilsin balık temizlemeyi. Ben temizlerim oğlusu."

Lena balıkları aldı denizin kıyısına gitti, az sonra da çevalede temizlenmiş balıklarla geriye döndü.

"Temizledim oğlusu."

"Tuzlayalım onu."

"Sen otur, ben tuzlarım."

Hemencecik de tuzladı.

"Şu arkadaş uyansın da ateşi yakalım."

"Çınarların altında mı?"

"Çınarların altında."

O gün akşama kadar Poyraz eve girdi çıktı, narlığı dolaştı, incirliğe indi. İncirler neredeyse olgunlaşacaktı. Şeftaliler de öyle. Amma da iri şeftalilerdi. Eli kulağında, olgunlaştı olgunlaşacak. İncirler, şeftaliler olgunlaşınca ne yapacaklardı, bir araya gelip satmaları gerekti. Şunun şurasında hiç kimsenin parası yok. Zeytinler, narlar, bahçelerdeki domatesler, patlıcanlar, soğanlar, biberler. Her evin bir bahçesi vardı, hepsinin de bahçesine sebze

ekilmişti. Sebzelerin de eli kulağında. Sebzeler de toplanıp satılmazsa toprakta çürüyecekti.

Eve geldiğinde karanlık basmış, Lena karpuzu mavi büyük lambayı yakmış bekliyordu. Poyrazı merdivenlerde karşıladı:

"Bu çocuk ölmüş mü, kalmış mı, nedir bu Poyrazimu?"

"Daha uyanmadı mı?"

"Uyanmadı."

Poyraz, Baytarın yattığı odaya girdi. Baytar, küsmüş bir çocuğun üzüntüsünde dudaklarını sündüre sündüre uyuyordu.

"Ana bu uyanmayacak."

"Sana ne yapayım?"

"Balık yapalım. Yarın erkenden balığa çıkar, Baytar için tazesini yakalarım."

"Sen onu seviyorsun?"

"Seviyorum. Bu yaşta çok çekmiş. Onun çektiği acıyı biz çekmedik. Onun gördüklerini biz görmedik. Yarın her şeyi anlatacak."

Çınarların altına ateş yaktılar, baş başa balıklarını yediler, savaştan önceki günleri konuştular. Lena bir iki damla gözyaşı döktü. Ardından da tıkandı, konuşamadı.

Erken yattılar, sabahleyin erken uyandılar, vardılar baktılar, Baytar daha olduğu gibi dudaklarını sündüre sündüre uyuyor. Gün kuşluğa kadar beklediler, Baytar daha öyle olduğu gibi uyuyor.

"Bunun uyanacağı yok. Balığa çıkıyorum ana."

"Çabuk gel. İnsan da bu kadar çok uyur mu?"

"Uyumaz ya, bu çok, çok yorulmuş. Koca bir savaş. Yüz bin kişiden kalan bir avuç insandan birisi. Bütün Anadoluda anasını babasını aramış."

"Vay yavrum vay!"

Poyraz, Nişancı Velinin öğrettiği taşlardan birisine gitti, burada balık kaynıyordu. Çabucak bir yığın balık tuttu, geriye döndü. Merdivenleri ikişer üçer atlayarak çıktı. Baytara koştu, o daha öyle uyuyordu. Yüzünde de ne kadar

çok acı vardı, insanlar böyle uyurken bütün acıları, sevinçleri yüzlerine mi vuruyor acaba?

Baytarın yüzüne baktı, onu uyandırmaya kıyamadı.

"Bu adam hasta olmasın oğlusu. Hiç, bir adam bu kadar uyur mu? Dudaklarını uzatıp, ağzını açmasa ben bu adam ölmüştür derdim. Hasta mı?"

"Hasta değil, yorgun."

"Uyandır onu yazıktır. Belki hasta."

"Hasta değil ana, yorgun. Ya da ölü."

"Sen uyandır onu, o hasta."

"Niçin hasta olsun Lena anam. Çakı gibi delikanlı."

"Ne iş yapar bu?"

"Baytar."

"Baytar ne iş?"

Poyraz gülümsedi.

"Bu adam doktor. Ama insan doktoru değil."

"Ya neyin doktoru?"

"Atların, öküzlerin, eşeklerin, kedilerin, köpeklerin doktoru. Bilcümle hayvanatın doktoru. Yani hepsinin..."

Lena şaşırdı. Poyraz onu tanıdı tanıyalı hiç böyle şaşkın görmemişti.

"Demek, demek, onlar hep böyle uyurlar, demek hiç ölmezler," dedi Lena.

"Ölmezler," dedi Poyraz gülerek. "Bu adam az sonra uykusunda da gülecek."

Başı önünde merdivenleri ağır ağır indi, zeytinliğe yürüdü, tepeye çıktı yazılı taşın üstüne oturdu. Uzaktan apak büyük bir vapur geçiyor, dumanı uzayıp gidiyor, dimdik göğe çıkıyordu.

Baytarı aklından çıkaramıyordu. Küçücük bir çocuk o, savaşa, bu kadar acıya nasıl dayanmış, dayanıyor? Birden aklına düştü, ben nasıl dayandım, daha da dayanıyorum. Lena, Vasili nasıl dayanıyorlar? Bizim yaşadıklarımıza, gördüklerimize insanoğlu dayanabilir mi, insanoğlu dayanıyor. Köyünü, anasını babasını düşünüyor, hemencecik de aklından kovuyordu. Aklına hep gitmediği, köyünün

yakınlarındaki Çerkes köyleri takılıyordu. O köylere gitmek istemiş, korkmuş, bir türlü gidememişti. Kesin, onlar evlerinin nereye gittiğini bilirlerdi. Gerçekle karşılaşmaktan mı korkmuştu?

Bedeviler adayı bulmuşlar mıydı, gelen sarışın genç onu öldürmek için mi gönderilmişti? Öyleyse onun, elini kolunu sallayarak gitmesine niçin izin vermişti? Kan içinde, korkuda delirmiş, ölüme teslim olmamak için çırpınan, gözleri şaşkınlıktan dışarı uğramış insanların öldürülmesi kendini de öldürüyordu. Belki de o genç adam başka bir iş için gelmişti adaya Suçsuz insanı öldürmek ölümlerin en zalimi, insanoğlunu en aşağılayanı, en iğrenci, en rezilidir. Dünyanın bütün savaşlarında öldürülenler suçsuz insanlar değil mi? O bıraktığı genç, sağlam, Bedevi şeyhinin tetikçisiydi, öldürmeye gelmişti, onu bırakmak ölümü bile bile kabul etmek demekti. Tepeden tırnağa ürperdi, tüyleri diken diken oldu. Bir daha gelirlerse kesin öldürmeye geliyorlardır. Suçsuz muçsuz değildir. Bir iki demeden hemen öldürülmesi gerekir. Yeşil gözlü, temiz, saf bakışlı delikanlıyı hemen aklından kovdu. Ölümleri, zulümleri, kötülükleri, savaşları çok görmüş çok yaşamış kişiler kafalarındaki kötü düşünceleri kovmanın uzmanı olmuşlardır. Poyraz da çabucak kafasındakileri kovdu. Baytarı düşünmeye başladı. Belki şimdiye uyanmış, giyinmiş kuşanmış beni bekliyordur dedi, ayağa kalktı, yukardan aşağı yürüdü. Deniz dümdüzdü, yüzü silme ışık içindeydi, her bir yanı parlıyordu. Işığa batmış çıkmıştı. Zeytinli koyağa girdi. Onu şu pınara götürmeliyim. Pınarı bir görsün, o, yurdunu da unutur, Van denizini de...

Çınarların altına geldiğinde Lena'nın sevinç içindeki sesi onu karşıladı:

"Uyandı, uyandı! Gör bak neler oldu!"

"Neler oldu Ana?"

"Gör bak. Baytar uyandı, uyanınca eline sabunu, usturayı aldı doğru çeşmeye gitti, tıraş oldu, senin kokulu suyundan sürüdü. Sonra çamaşırlarını, giyitlerini verdim. Sonra da

benden çizme boyası istedi, verdim, balkonda daha çizmelerini boyuyor."

Poyrazı görünce Baytar ayağa kalktı:

"Bak, bitirdim. Yepyeni çizmenin konçları bile çatlamıştı. Bak çizmelere, bak, yepyeni oldu. Bütün boyalarını da yuttu.

"Sahiden yepyeni çizmeler."

Çizmeleri orada bıraktı Baytar içeriye koştu.

"Ben seni çınarın altında bekliyorum, giyin gel."

Tahta sedirlere oturdu, gözleri kamışlığa takıldı. Vasili şu kamışın içine oturmuş, parmağı tetikte ne kadar çok onu öldürmeye çalışmış, ne kadar çok dizlerinin bağı, ne kadar çok bedeni çözülmüş, elleri de ne kadar titremiş, bir türlü de tetiğe basamamıştı. O sarışın delikanlı, şeyhin tetikçisi bir daha gelirse, "elim titremez." Kurbanlık koyun değiliz. Bu düşünceyi de kafasından kovarken, Baytarın sesi geldi, Poyraz arkaya döndü, hemen ayağa kalktı, ona koştu, kucakladı, geriye çekildi, tepeden tırnağa şöyle bir süzdü.

"Cemil kardeş, bu giyit sana amma da yakıştı yahu."

"Sayende."

"Kahvaltı yaptın mı?"

Arkadan Lena, "Yapmadı, yapmadı," diye bağırdı. "Yalvardım yakardım yapmadı, seni bekledi."

Lena yemekleri hazırlamıştı. Hüsmenin kızlarıyla anaları sofrayı çınarların altına taşıdılar.

"Sen balansından anlar mısın?"

"Baytarım ya, ondan da anlarım. Arıların hastalıklarından da anlarım. Bizim bağda çok arımız vardı. Canın bal mı istedi?"

"Bizim arılarımız var da."

"Nerede?"

"Şu tepenin güne gelen yanında. Kovanlar ne zaman kesilir?"

"Daha çok sonbaharda."

"Bir bakar mısın, belki petekler dolmuştur."

"Olur bakarım, bir elek bulursak."

"Arıları mı eleyeceksin?"

"Yok, maske olarak kullanacağım. Yoksa kovanın kapağını açamam."

"Ne olur?"

"Ne mi olur, bütün arılar yüzüme, başıma sıvanırlar. Allah göstermesin, arıların böyle sıvanarak sokmasından çok insan ölmüştür."

"Allah Allah, bir yaşıma daha girdim."

"Sen eleği bul, görünce anlarsın."

"Şu arkadaki yel değirmenini gördün mü?"

"Gördüm."

"İşte bu değirmenin her bir şeyi tamam. Yalnız buradaki hiç kimse yel değirmeni görmemiş. Sen onu çalıştırırsan, ben de sana bir elek alırım."

"Şimdiye kadar hiç yel değirmeni görmedim ya, bir yolunu buluruz."

"Buluruz," diye güldü Poyraz. "Haydi tepeye çıkalım."

Tepeye çıktılar, yazılı taşa sırtlarını verip oturdular, bir süre konuşmadan yöreyi seyrettiler. Her şey çok güzeldi. Üstlerinden ak bulutlar geçiyordu, gölgeleri denizin üstünden kayarak.

"Eeee, ne var ne yok adada, yeni gelenler, gelip geri gidenler?"

"Çok şey yok. Altı kızı, tek karısıyla Hüsmen geldi. Sonra küçük kabilesiyle Nişancı Veli geldi. Ben bu yaşa geldim, Nişancı Veli gibi bir adam görmedim. Üç oğlan torunu var, askere gidip de dönmemiş üç oğlundan. Torunlarının üçü de hık demiş Nişancının burnundan düşmüş. Karısı onlarla birlikte kasabaya kadar gelmiş. Kasabada yitmiş. Aramış taramış, hanımı koydunsa bul."

"Nereye gitmiş. Nişancı söylemedi mi?"

"Ağzından kaçırdı. Boşalmış köyüne geri dönmüş. Boşalmış köyde tek başına, üçünün de künyesi gelmiş oğullarını bekliyormuş."

"Biliyorum, boş köy bekleyen ben de çok kadın gördüm, hepsinin de, bekledikleri oğullarının künyesi gelmişti. Oğullarının öldüğüne onları hiç kimse inandıramıyor, bir gün

oğullarının dönüp geleceği inancını hiç kimse yüreklerinden söküp alamıyor. Nişancı ne yapıyor, hanımı almaya gitmiyor mu?"

"Hiçbir şey söylemiyor, kendini torunlarına vermiş, yalnız onlarla uğraşıyor. Yeni geldiğinde konuşuyordu, birden kapandı. Dalgın, düşünüyor."

Baytar adadan ayrıldıktan sonra çok dolaşmış, iki at eskitmiş, üçüncüsüyle de buraya dönebilmişti. Vanlıların göçü Konyaya, Manisaya, İzmire kadar inmişti, oraları dolaştı, çok Vanlı, Muşlu, Erzurumlu, Bitlisliyle karşılaştı, anasını babasını, nişanlısını bir türlü bulamadı. Belki Vana dönmüşlerdir, diye düşündü. Konyada askerden dönmüş bir kapı komşusu subayla karşılaştı, o da anasını, babasını, kardeşlerini, akrabalarını bulamamış, son umudu gitmediği Konyadaymış, burada da bulamamış, Vana bir daha gitmiş, orada, bomboş kalmış şehirde Sofiyi, birkaç da kadın görmüş. Sofi, görkemli şehrini bırakmayacağını, ölene dek bekleyeceğini ona da söylemiş. Kadınlarsa geri dönmüşler, Allahuekber dağından gelecek oğullarını bekliyorlarmış. Hiç yiyecekleri yokmuş. Sofi onlara yiyecek de vermiş. Yollarda çok da çocuk sürüsü, köpek sürüsü görmüşler. Çocukların da, köpeklerin de kaburgaları biribirine geçmiş, ayakta duramıyorlarmış. Batıdaki kasabaları dolaşırken yanmış yıkılmış köyler, kasabalar, bağlar bahçeler görmüş, insanlar, bir deri bir kemik kalmışlar. Bozulmuş Yunan askeri kaçarken önüne gelen köyü, kasabayı yerle bir etmiş. Baytar, bu köylerin insanları açlarından ölüyorlar, bir de göçmen mi besleyecekler, diyen Batı Anadoludan, Orta Anadoluya dönmüş.

"Bunca ay buna nasıl dayandın Sofi! Bu insansız şehir bizim şehrimiz mi Sofi? Söyle Sofi, şu kalenin burcuna çıkan yüzlerce kavalcıyı, meyciyi, hep birden söyler, çalarken gördün mü? Görkemli şehirleri yıkılmasın, diye, yetmiş iki dilde, şehirlerine son ağıtlarını yakıp, bağırlarına taş basıp gittiklerini de görmedin mi Sofi? Haydi gel biz de gidelim Sofi. Bizim şehrimiz ölmüş Sofi."

"Ölmüş şehrin bekçileri kadınlar ve Sofiler."

"Öyle, kadınlar, hem de Sofiler, sen eleği bulmadan, bana yardım eder misin, şu topal zabite? Ben işte aşağıdaki evlerden büyük bir ev istiyorum. Belki... Ne olur, ne olmaz."

"Sizinkileri bulacaksın."

"Bulacağım. Sen de sizinkileri bulacaksın."

"Bulacağım. Haydi kalk eve gidelim. Belki Nişancı balık tutmuş eve getirmiştir. Bak, Van şehri de şenleniyor, kadınlar dönmüşler, oğullarını bekliyorlar."

"Lena gibi."

İkisinin de yüreğine bir acı çöktü. İskeleye kadar konuşmadılar. İskeleye yaklaşır yaklaşmaz Lena onları karşıladı:

"Nişancı misafirlerimiz olduğunu biliyormuş, erkenden balığa çıkmış, bir çuval levrek getirdi az önce. Burada, çınarın altında mı istersiniz sofrayı?"

"Burada, çınarın altında, haydi Baytar, Lena Anaya kuru odun toplamaya gidelim, zeytinliğe."

Zeytinliğe çabucak vardılar, birer kucak odunla döndüler

Lena onlara közde balık kızarttı. Aç kurtlar gibi yediler.

Ertesi gün kasabaya gittiler, Baytara iki katlı büyük bir ev aldılar. Baytarın parası vardı, evi eksiksiz donattılar. Araya araya çok küçük, telleri yeşile boyanmış bir elek de buldular, hemencecik de adaya döndüler. Öteberileri, başta Lena, elbirliğiyle eve yerleştirdiler. Sonra oda oda dolaşıp yerleştirdiklerini seyrettiler, beğendiler.

"Güzel," dedi Lena, "her şey yerli yerince."

"Güzel," dedi Baytar.

"Güzel," dedi Poyraz.

Orada bulunan herkes, "güzel" dedi.

Baytar:

"Elek nerede?" diye sordu Poyraza.

Poyraz güldü:

"Bak, işte orada, duvara asılı."

Baytar gitti, eleği duvardan aldı getirdi. Başörtüsünü karyolanın üstüne koymuştu, onu da oradan aldı. "Haydi

gidelim Poyraz."

Merdivenleri indiler. Poyraz arkasını döndü:

"Baksana ev yepyeni," dedi, hayranlıkla eve bakıyordu. Baytar, Poyrazı böyle kıvanç içinde görünce mutlu oldu.

"En iyisini seçmişsin," dedi. "Çok da büyük. On beş kişiyi bile barındırır bu ev."

"İnşallah yakında ev dolacak."

"İnşallah," dedi Baytar.

Zeytinlikten yukarıya yürüdüler, tepeye yaklaşınca kulaklarına derinden bir uğultu geldi. Yaklaştıkça uğultu büyüyordu. Arı evinin yanına gelince uğultu birden patladı.

"Çok mu kovan var?"

"Çok."

Oysa Poyraz, adaya geldi geleli arı evine hiç bu kadar yaklaşmamıştı.

"Haydi şimdi eleğimizi takalım."

Baytar, büyük beyaz başörtüsüyle önce boynunu, kulaklarını sardı, eleği yüzüne koydu, alttan, üstten başörtüsünün uçlarıyla dolandırarak sardı, arkaya götürerek iki ucu bağladı. Elek yüze yapışmıştı.

"Elekten maske yaptın, anladık. Yüzünde arıların sokacağı açık bir yer kalmadı. Yalnız burnun kocaman, dışarı çıktı çıkacak. Bir arı konmasın burnuna, tellerin üstünden sokar."

"Sokamaz. Arının o kadar aklı olsaydı, bir yıl çalışarak ürettiği balı başkasına kaptırır da kendisi aç kalır mıydı?"

"Hırsızlar, onlara da azıcık bir şeyler bırakırlar. Biz de bırakacak mıyız?"

"Biz daha çok bırakacağız."

"Bu kovanlar bizim olsun, ikimizin."

"Ada dolunca kıyamet kopar, herkes baldan ister."

"Haklısın. Biz de hemen gider, Vahap Beyden satın alırız kovanları."

"Böylesi daha iyi. Hele bir kovanları açıp da bakalım, içinde ne var, ne yok." Baytar sakınarak kovanların bir adım önüne geldi, arkasına döndü, "Sen oradan biraz uzağa gider misin?"

"Ben uzağa giderim ya senin halin duman."

"Nedenmiş o?"

"Çünkü ellerin çıplak. Kovandan boşanan arılar senin ellerini davul gibi şişirmezler mi?"

Baytar elini gösterdi:

"Bunlar ne?"

Sol elinde bir çift sarı yün eldiven vardı.

"Nerden buldun?" dedi Poyraz. Şaşırmıştı.

"Biz eski balcıyız ağam."

Eldivenleri ellerine taktı, eğildi en alttaki kovanın kapağını kolaylıkla açtı. Birkaç arı ok gibi dışarı fırladı, uçtu gitti. Kapağa yakın peteğin üstünde üst üste arılar ağır ağır dolaşıyorlardı. Petek yarı yarıya ancak dolmuştu. Kovanda üç peteklik daha yer vardı, ancak sonbahara kadar dolardı.

"Biz de balı sonbahara keseriz."

Ayağa kalktı, üstten de iki üç kovan açtı Baytar, bu kovanlar da alttaki kovan gibiydi. Kapakları kapattı.

"Bu kovanların hepsi bir adamınmış. Kovanların hepsini bir günde kesmişler."

"Satın alalım mı?"

"Alalım," dedi Baytar, "petekler sütbeyaz. En küçük bir leke yok. Arılar çok sağlıklı."

"Biz satın alalım da adalılara da baldan veririz."

"Veririz," dedi Baytar. "Sağlıklı, genç arılar."

"Birkaç gün sonra kasabaya iner, arıları satın alırız. Saysana kaç kovan var?"

Baytar, arı evinin dört bir yanını dönerek üst üste uzatılmış kovanların hepsini saydı.

"Tamam," dedi. "Tam yüz yirmi bir kovan."

"Sen baytar değil misin?"

"Arılar hayvan değil mi?"

"Arılar böcek."

"Arıların da hastalıklarından anlar mısın?"

"Anlarım."

"Al sana bir iş. Bu arılar senin olacak, bakarsın."

Az daha aralarında senin olacak, benim olacak, ikimizin olacak, diye bir tartışma çıkacak, tatsızlık olacaktı. Baytar bunu çaktı:

"Doğru, bana güzel bir iş çıktı. Bir de arı doktorluğu."

"Kızma," dedi Poyraz, "küçük iş mi arı doktorluğu, keşki ada büyük olsa da bin kovanlık bir arı..."

"Kıyılar da uzak. Kıyılar birkaç kilometre daha yakın olsaydı... birkaç evi değil, bir köyü geçindirirdi bu adadaki arıcılık."

Deneriz. Belki bu durumda da senin dediğin gibi olur. Kıyılar o kadar da uzak değil."

"Uzak. Arılar bu kadar yolu gidip dönemez."

"Belki adanın çiçekleri iki yüz, üç yüz, beş yüz kovan arıya yetebilir. Burada yer gök çiçek."

"Doğru, yer gök çiçek. Belki bu yıl kovanların çoğu oğul verir. İşte o zaman kovanlarımız daha da çoğalır."

"Çoğalacak," dedi Poyraz, "bak, bahar çoktan geldi geçti bile, bak, ada daha ağzına kadar çiçekle dolu. Burada deniz bile çiçek açıyor. Gel sana ne göstereceğim." Elinden tuttu, arı uğultuları daha kulaklarında, çalılığa indiler.

Poyraz bir çalı kümesinin önüne diz çöktü, çalının dallarını kaldırdı köklerine baktı, "Gel," diye bağırdı. "Gel de yanıma diz çök. Gel de şu çalının altına bak. Ne kadar çok, ne kadar çok." Coşkuyla ayağa kalktı. Baytarı elinden tuttu, onunla birlikte diz çöktü. Baytar onu hiç böyle görmemişti, coşkusu, sevinci bedeninin her bir yerinden taşıyordu.

"Eğil de bak, mor menekşe. Gerçek boynu eğri mor menekşe."

Baytar, onun kaldırdığı çalıların altına başını soktu, çalılığın dibine taptaze mavi ipiltiler serilmişti. Bir buğu gibi başının yöresini alan menekşe kokusu bir an onun başını döndürdü. Bir süre sonra başını kaldırdı, çalıların altından çıkardı.

"Demek bu," diye sordu, "boynu eğri mor menekşe dedikleri, türkülerde geçen, demek bu!"

"Bu," dedi ayağa kalkan Poyraz, mutluluktan uçuyordu.

"İşte bu ada böyle arkadaş. Varsın gelmesinler, daha iyi."

"Gelmesinler," diye meydan okudu Baytar, "adamızdaki insanlar bize yeter de artar bile. Karınca Adası prensliği kuracak değiliz ya."

"Değiliz," dedi Poyraz. "Yarın öbür gün kasabadan döndükten sonra bu çalılıkların altını bir bir koklarız. Tam öğleyin, güneş tepedeyken, ince ılık yeller eserken, nerdeyse bütün adayı yoğun bir menekşe kokusu alır."

Birkaç çalının önüne daha diz çöküp menekşeleri kokladılar, kokular azalmıştı ya gene de hafiften başları dönüyordu.

İskeleye geldiler. Daha kendilerine gelememişler, mestolmuşlar, kokular, sevinçler, mutluluklar içinde yüzüyorlardı.

"Bak Baytar, iskelenin üstünde birtakım insanlar var."

"Teknenin içindeki Kadri Kaptan değil mi?"

"İyi bildin, teknenin içindeki Kadri Kaptan. İskelenin üstündekiler de..."

Kadri Kaptan, onları görünce tekneden atladı, yanlarına kadar koştu, soluk soluğa:

"Bunlar Girit muhacirleri," dedi. "Ellerinde de evlerinin tapusu. Evlerinin hangi ev olduğunu Vasili bilir."

Hep birlikte çınarların altına yürüdüler.

"İşte bu efendi adamızın Kaptanı, Reisi. Bu da yeni geldi, arkadaşı Baytar Efendi. Poyraz Reis Baytar Efendiye bir ev aldı ki, değil bu adada, hiçbir adada, kasabada, şehirde böyle ev bulamazsın."

"Bizim evimiz hangisi," diye tapuyu Poyraza uzattı, yaşlı adam.

"Onu biz bilmeyiz, Vasili bilir."

"Vasili bilir," dedi Poyraz. "Buyurun, şuraya, sedirlerin üstüne."

"Hoş geldiniz."

"Hoş bulduk."

"Buyurun oturun."

Baytar da:

"Hoş geldiniz," dedi.

Yorgun, utangaç, yılgın çınarların altına çöktüler. Yorgunluktan gözleri kapanıyor, dik duramıyorlardı.

Poyrazla Baytar Cemilin arasına oturan yeşil gözlü, kırçıl sakallı, uzun boylu yaşlı adam gözlerini oradakilerin gözlerine dikti, her birinin üstünde uzun uzun durarak baktı.

Öndeki kırmızı kuşaklı, şalvarlı, ipek mintanlı adam:

"Bizler Giritten geldik. Biz adadan ayrılırken köylülerimiz, kasabalılarımız hep arkamızdan ağladılar. Bizi göndermek istemediler ya hükümet dinlemedi."

Vapur küçük, eski, çürük bir vapurdu. En ince bir dalgada bile her bir yanından çatırtılar geliyordu. Ağzına kadar göçmenlerle doluydu. Yolda sıtmadan, ishalden çok çocuk, çok yaşlı öldü. Genç kızlardan, delikanlılardan da ölen oldu. Ölenleri, törenle denize attılar. İmam, denizin topraktan hiçbir farkı yok, dedi. Denizdekilerin de ruhu topraktakilerin ruhu gibi göklere uçar, orada yaşarlar. Karada ölenleri toprağa gömerler, denizde ölenleri de suya gömerler. Topraktakileri yılanlar, çıyanlar, böcekler yerler, denize gömülenleri de balıklar...

Son üç günde yiyecekleri tükendi. İzmirde karaya ayak basar basmaz çeşmelere koştular. Önce hastalara su verdiler. Ardından çocuklar, yaşlılar su içtiler. Sonra da ötekiler.

Birkaç ay içinde Giritten İzmir rıhtımına gelen göçmenler, yolda çok zayiat vermişlerdi, vapurda ağlamayanlar karaya ayak basar basmaz hemencecik hep bir ağızdan hüngürdemeye başlıyorlardı. Ağıt faslı bittikten sonradır ki yöreye şaşkınlıkla bakıyorlardı. İzmirliler onlarla konuşmaya çalışıyor, göçmenler karşılık veremiyorlardı. Bir kısmı da Türkçe bilmiyordu.

Göçmenler uzun bir süre İzmirde bekletildikten sonra Anadoluya dağıtılıyorlardı.

Giritliler, geç gelmişlerdi. Daha önce Yunanistandan gelenlerin, karınca kararınca, bir kısmı mesleklerine göre Rum, Ermeni köylerine yerleştirilmişlerdi.

"Giritten gelenlerin bir kısmı İzmir yörelerine, bozulmuş Yunan askerlerinin yakıp yıktıkları köylere yerleştirildiler. Bu köylerde yaşamanın mümkünü yoktu. Herkes dağıldı. Birer ikişer şehirlere, kasabalara yerleştiler. Beş kasaba, dokuz köy dolaştık. Bağlarda, tütünde, pamukta çalıştık. Hem karnımız doydu, hem de biraz bir para biriktirdik. Yorgan döşek, kap kacak, çamaşırlar, giyitler, ayakkabılar aldık. Sonunda yerleşecek bir yer, başımızı sokacak bir ev bulamadık. Bu adayı söylediler. Biz de geldik. Buradan birer ev verdiler. Biz de işte buradayız." Tapuları Poyraz Musaya uzattılar.

"İşte bu evler."

Poyraz:

"Vasili balıkta, yakında gelir, siz hoş geldiniz. Başımız üstünde yeriniz var. Vasili bu adalı. Evlerinizi size gösterir."

Önde oturan kırmızı kuşaklı, kırmızı gür bıyıklı uzun adam ayağa fırladı, sağ elini göğsüne bastırdı:

"Zatınızın da, hepinizin de bizim başımız üstünde yeriniz var," dedi, yerine geri oturdu.

"Vasili gelince, kimlerin evini size yazmışlar o bilir. O, bu adanın yerlisi."

"Olur, olur, olur. Başımız üstüne. Hoş bulduk." Yaşlı adam gene sağ elini göğsüne götürdü, "Hoş bulduk. Bizi berhudar kıldınız."

"Kadri Kaptan!"

"Buyur Poyraz Reis."

"Arkadaşlara yardım et de, teknedeki öteberileri iskelenin üstüne alsınlar."

"Baş üstüne Poyraz Reis."

Kalktı. İskeleye yürüdü. Arkasından da ötekiler.

"Oraya tahtaların üstüne... Az sonra Vasili gelir."

Vasili ikindiüstü geldi. Şaşkınlıkla gelen göçmenlere baktı, hemen kayığını kumların üstüne çekti, Poyrazın yanına gitti.

"Bunlar Girit göçmenleri," dedi Poyraz, "tapuları ellerinde. Git de göster evlerini."

Vasili, tekneden yataklarını, yorganlarını, kap kacaklarını dışarıya çıkaranların yanına gitti:

"Gelin buraya," dedi, "size evlerinizi göstereyim de önce temizleyin. Ben Vasili," dedi, ardından da Rumca konuşarak evlere yürüdüler. Vasili herkesin evini, elindeki tapuları okuyarak gösterdi. Evler yan yanaydı. Yeni, büyük, güzel evlerdi.

Vasilinin de yardımıyla öteberileri evlere taşımaya başladılar. Hüsmen de, Nişancı Veli de çıkıp geldiler. Onlar da taşıma işine koyuldular. Öteberilerin içinde üç tane çok güzel servi ağacından işlemeli sandık ilk bakışta gözü alıyordu. Kızlar sandıklarını kendileri taşıdılar. Bu kadar yolculuktan, oradan oraya sürüklendikten sonra bile sandıklarda küçük bir çizik bile yoktu. Böyle sandıklar ancak saraylarda olabilirdi. Sedirin öbür ucundaki kadınlar, çocuklar, genç kızlar da, öteberileri evlere yerleştirmek için kalktılar. Kırmızı kuşaklı yaşlı adam da Poyrazların yanına geldi. Ayağa kalkarak, onu saygıyla karşıladılar. Yaşlı adamın gözleri yaşardı. Otururken: "Bu kadar itilip kakıldıktan sonra sizin gibi insanlarla karşılaşmak ne iyi" dedi.

"Sizin gibi nur yüzlü bir insanı da görmek bizim için ne bahtiyarlık."

"Allah sizi bahtiyar kılsın oğullar. Allah kimseyi de gördüğünden geriye koymasın."

Yaşlı adam çok kederlenmişti, dokunsan ağlayacak.

Poyraz Musa, yaşlı adamı daha çok üzmemek için konuyu değiştirmek istedi.

"Sandıklar," dedi, "onlar öyle ne güzel sandıklar. Böyle sandıklar herhalde ancak saraylarda bulunur. Sizin Giritte ne güzel sandıklar yaparlarmış!"

"Bunlar çok eski sandıklar, bunlar Girit değil, Edirne işi. Giritte değil, hiçbir yerde, hiçbir usta sandığın bu kadar güzelini yapamaz."

"Demek Edirne işi."

Yaşlı adam utanarak, sıkılarak, yutkunarak:

"Bizim Giritin Beyleri böyle sandıklarını Edirnedeki baş ustalara ısmarlarlar, aylar sonra da bu sandıklar elimize ulaşırdı. Bu sandıklar kızlara ninelerinden kaldı. Kızlar, buraya ayak basar basmaz..."

Yaşlı adamın sesi karıncalandı, boğazına bir yumruk geldi tıkandı, başını önüne eğdi, dudakları büzüldü. Bir süre öyle kaldı. Başını kaldırdığında kırışık içindeki yüzü gerilmiş, örümcek ağı gibi olmuştu.

"Aaaah," dedi, içini çekti, "Allah kimseyi vatanından etmesin. Biz böyle olacak insanlar mıydık! Allah kimseyi gördüğünden geriye koymasın. Biz buraya gönderilirken komşularımız bize dediler ki, hiç korkmayın, yakında geriye döneceksiniz. Bu çok büyük haksızlık. Bu, insanlığa yakışmaz. Buna, düpedüz sürgünlük derler. Buna işkence, buna zulüm derler. Biz yakında Giritimize döneceğiz. Kızlar daha sandıklarını açmadılar. Ben de onlara sandıklarınızı açın demeyeceğim. Girite dönünce açacaklar. Ben onlara, dönmeyeceğiz, sandığınızı açın, diye nasıl derim. Dersem bile açmazlar. Son umutları da tükenince belki açarlar. Belki de ölünceye kadar hiç açmazlar. Allah kimseyi yurdundan yuvasından etmesin. Bir insanı yurdundan koparmak, o insanın yüreğini koparmaktan daha çok acı veriyor."

Yaşlı adam bir hüzün heykeli gibi ayağa kalktı, bir iki adım attı geriye döndü:

"Bundan sonra, artık ninelerinden torunlarına böyle sandıklar kalmayacak. Allah sizden razı olsun, bu gurbet elde beni bahtiyar kıldınız. Daha gençsiniz, Allah sizi de o kendi güzel, insanı güzel yurdunuza kavuştursun."

Poyrazla Baytar ayağa kalkmışlar, yaşlı adamı uğurluyorlardı. Sağ elleri yüreklerinin üstündeydi. O uzun boylu, kırmızı kuşaklı genç adam geldi, yaşlı adamın koluna girdi, aldı, yeni eve götürdü. Poyrazla Baytar, kendiliğinden onların arkasından yürüdüler. Birkaç adım sonra da durdular. Elleri daha yüreklerinin üstündeydi. Çınarların altına döndüler. Bir süre ağızlarını açıp konuşmadılar. Vasili gelip de, "Balıkları temizledim, öyle çok balık tutmuşum ki,

temizlemekten belim bıkınım kırıldı. Ne zaman ateşi yakayım, zeytin odunları hazır, hem de kuru odunlar," deyince kendilerine geldiler.

Yaşlı kırçıl sakallı adam onları çok etkilemişti. Görmüş geçirmiş bir adama benziyordu.

"Misafirler," dedi Poyraz, "yorulmuşlardır, acıkmışlardır uzak yollardan gelmişler." Eli gene yüreğinin üstündeydi.

Vasili, tanıdı tanıyalı Poyrazın sesini hiç böyle bitkin, üzüntülü, küskün, kırgın duymamıştı. Ne oldu bu adama, diye düşündü, yanlarından uzaklaştı. Bu adamın yüreği de kelebek kanadı gibi, bir yel fisilese örseleniyor.

Vasili, odunları üst üste koydu, ocağı hazırladı. Ötekiler daha yan yana sedirin üstüne yumulmuş, çenelerini göğüslerine dayamışlar, biribirlerinin yüzlerine bakamıyorlardı.

Vasili hışımla onlara yürüdü:

"Ne oluyor size be!" diye bağırdı. "Balıkları temizledim, tuzladım. Ateşi yakayım mı?" diye öfkeyle sordu.

Poyraz başını kaldırdı, acı acı gülümseyerek, "Yak," dedi, "yak." aklından da Amele Taburu geçti ve Dumlupınar ovasında serili kalmış on binlerce asker ölüsünün kokusu... Kokudan ölen Amele Taburu askerleri. Kim bilir Vasili ne güçlü bir insanmış ki, günlerce sırtında ölü taşımış da kokudan ölmemiş. Rum Amele Taburu askerlerinden sırtlarındaki ölü kokusundan delirmeyenler, kokulardan sapır sapır dökülmüşler.

Az bir sürede zeytin odunları tutuştu, gür yalımlar savruldu, büyük bir yığın köz oluştu. Vasili uzun bir değnekle közleri serdi. Bu arada Lena, Melek Hatun, Sabiha da gelmişlerdi.

Sofrayı geniş bir hasırın üstüne serdiler. Nereden bulmuşlarsa yufka ekmek de bulmuşlardı. Pişen balıkların yarısını evlerdeki kadınlara, çocuklara gönderdiler, öbür yarısını da sofradakilerin önüne koydular. Yeni gelenler kurt gibi yiyorlardı. Poyraz, ne kadar da çok acıkmışlar, diye aklından geçirdi. Lokmaları çiğnemeden yutuyorlar. İyi ki bol

bolamadı, yetecek kadar balık getirdi Vasili. Çok düşünceliydi. Önündeki sahanı aldı ayağa kalktı, közlerin üstünden nar gibi kızarmış birkaç balık aldı, elindeki büyük sahana koydu. Giritlilerin evlerine doğru hızla yürüdü. Poyrazı böyle görünce Vasili de kalktı, elindeki sahanı o da balıkla doldurdu, sofradan yufka da aldı, Poyrazın ardına düşdü.

"Yaşlı kişi hangi evde Vasili?"

Vasili evi gösterdi, girdiler, yaşlı adam salonun köşesine, ocaklığın yanına bir hasır koymuş, yer sofrasının başına oturmuştu. Onları görünce ayağa kalktı.

Poyraz:

"Estağfurullah beyim," dedi, "rica ederim, oturunuz."

Kolundan tuttu oturttu. Yaşlı adam gene kalktığı yere bağdaş kurdu.

"Çor yordular bizi oğul," dedi.

"Biliyorum, çok yoruldunuz. Bunların yaptıkları ne Allaha, ne insanlığa yakışır. Bizi de perişan ettiler, insanlıktan çıkardılar, ocağımızı söndürdüler."

Lena bir büyük sahanda birkaç levrek, bir sürahi su, iki üç tas getirdi, sofranın ortasına koydu, "Çok balık var, daha ne kadar isterseniz alır getiririm, size taze ekmek de getireyim," dedi çıktı.

Poyraz:

"Sağ ol Lena Ana."

Lena gittikten sonra Poyraz Lenayı anlattı yaşlı adama. Bir yandan da Vasili Rumca konuşuyordu.

Yemek boyunca ağzını bıçaklar açmayan yaşlı adam "şu ellerimi yıkayım da geleyim," diye ayağa kalktı. Vasili de onunla birlikte kalktı, koluna girdi. Önce yaşlı adam çeşmede ellerini pembe bir kokulu sabunla köpürdeterek yıkadı, ardından da Vasili çabucak... Gene Vasili yaşlı adamın koluna girdi, eve yollandılar. Yaşlı adamın yüzü ışımıştı. Poyraz Musa onları ayağa kalkarak karşıladı, kendi evine çağırdı.

"Haydi gidelim," dedi yaşlı adam.

Poyraz onu koltuğa oturttu. Vasiliyle kendi de karşısına, sedire oturdular.

Yaşlı adam mutlu, aydınlık güldü:

"Bir adadan başka bir adaya..."

Poyrazla Vasili de güldüler:

"Bizim ada avuç içi kadar, sizin ada bir memleket."

"Ah," dedi yaşlı adam, hemen de sözü değiştirdi. "Benim adımı bilmiyorsunuz değil mi? Kimse de size söylemedi, biliyorum. Bana hep Ağa derler. Benim adım Musa Kazım. Seninkinin Poyrazı var, Poyraz Musa. Bu da Vasili. O da Lena."

Hep birden gülüştüler.

Ağa doluydu, boşalacak iki akıllı, okumuş delikanlı da bulmuştu, soluksuz, anlatmaya başladı. Giritin taşından toprağından, güzelliğinden, insanların iyiliğinden, savaştan, göçten söz ediyordu da, bir cümlecik olsun kendinden konuşmuyordu. Kızların anaları yolda ölmüştü. Bunu ağzından kaçırdı. Bu yüzden de bir süre sustu.

"Biz çabucak geriye döneceğiz. İyi ki bu adayı, iyi ki sizin gibi iyi insanları bulduk. Giritte, benim bir arkadaşım vardı, kardeş gibiydik. Bütün Yunanistanda, Avrupada çok ünlüydü. Bizim Anadoluya, Anadoludaki Rumların da Yunanistana sürgün edileceğini duymuş, sabah sabah bizim konağa geldi, ateş püskürüyordu. Olamaz, böyle bir canavarlık olamaz, diyordu. İnsanlar beş yüz yıllık, bin yıllık topraklarından zorla koparılıp da nasıl sürgün edilirler, bunu insan yüreği taşıyan hiçbir insan kabul edemez.

"Ve Lozanda bütün Avrupa bunu kabul etti. Ve kimse gelip de hiçbir kimseye, sen yurdundan ayrılıp Anadoluya gidecek misin, sen Yunanistanı istiyor musun, demedi. Ve perperişan, aç susuz, yağmur altında... Çarkıt, miadını doldurmuş vapurlara bindirdiler ve onları Yunanistanın kıraç dağ yamaçlarına, Anadolunun sıtmalı ovalarına indirdiler. Bu bir çılgınlıktı. İnsanlara sorsalar, belki hepsi topraklarından kopmayı kabul edeceklerdi, belki yarısı kabul etmeyecekti. Belki on kişi...

"Böyle güzel bir adayı, sizin gibi insanları Allah bize buldurdu. Çok geçmeden, Avrupa yeni kanun çıkaracak, biz de geriye döneceğiz. Belki de aramızdan dönmek istemeyenler de çıkacak. Onlar da varsın kalsınlar burada. Buradan giden Rumlara gelince belki onların çoğu, belki de hepsi döner. Gördüğüm, Yunanistana gelen göçmenlerin çoğu, aaah, yurdumuz, diye ağlaşıyorlardı."

Vasili:

"Doğru," dedi, "onlar ağlaşırlar. Hele bir yerleşsinler, hepsi geriye döner."

"Atı alan Üsküdarı geçti," dedi Poyraz. Der demez de pişman oldu, dudaklarını ısırdı.

Musa Kazım Ağaefendi onu duymazlıktan geldi.

"Beni, Giritte, söylemesi ayıp, Rumu olsun, Müslümanı olsun çok severlerdi. Arap atı ve Girit kırması atların en güzellerini her zaman ben yetiştirdim. Ben, yalnız Giritin değil, bütün Yunanistanın en güzel atlarını yetiştirmişim. Bütün generaller, çiftlik sahipleri, İngiliz lordları hep benim atlarıma hayrandı."

Vasili dayanamadı sordu:

"Ne oldu atlara?"

"Hiçbir şeyimi satmadım. Ne çiftliğimi, ne konağımı, ne de atlarımı, ne de büyük baş, küçük baş hayvanlarımı sattım. Dostlarıma emanet ettim. Dönünce elimle koymuş gibi her şeyi yerli yerince bulurum. Çiftliğime, mallarıma benden iyi bakarlar. Çok uzun sürmez dedi benim general arkadaş... Bu ada da çok güzel bir yere benziyor."

"Çok güzeldir," dedi Poyraz, coşkuyla. "Dünya cennetidir bizim adamız. Sen de yurduna, erken olsun, geç olsun gideceğin zamana kadar, bu ada seni başına taç edecektir."

"Sağ olun yavrularım, berhudar olun. Gideceğim ya, gidemezsem bile şu kıyılardan bir yerden bir çiftlik alırım. Varsın küçük olsun, burada da yeni, soylu kısrakları soylu atlarla aşılar yeni bir at türü yetiştiririm ki, Osmanlının ve hem de dünyanın parmağı ağzında kalır."

"Olur," dedi Poyraz kurularak, güvenli bir sesle: "Bu aklıma yattı. Bir icabına bakarız. Sen yeter ki iste."

Musa Kazım Ağaefendinin yüzü sarardı:

"Gerçek mi bu söylediğin Poyraz Efendi oğlum?"

"Gerçek efendim."

"Demek şu yakınlarda, deniz kıyısında bir çiftlik kurup at yetiştireceğiz, öyle mi?"

"Gerçek," dedi Poyraz, gene o güvenli sesiyle. "Gerçek. Biz de atları çok severiz. Biz Çerkesiz. Bizim de işimiz gücümüz atlardır."

"Biliyorum" diye ağız dolusu, mutlu güldü Kazım Efendi.

"Çerkesler dünyanın her yerinde soylu atlarıyla ünlüdürler."

"Efendim, ben de şu karşı kıyılarda bir köy biliyorum. Köylüler gidince orasını kimse beğenip oturmadı. Orada çok derin bir koyak, koyağın önünde de büyücek bir düzlük var, atçılığa çok uygun. Dedem Vasili de atçıymış."

Birkaç sözcükle dedesinin macerasını anlattı.

Musa Kazım Efendi bir anda canlandı. Güzel konuşuyordu. Az önceki yorgun, bitkin halinden hemen hiçbir şey kalmamıştı. Atları, at soylarını, at renklerini anlatmaya başladı. Her don atın ayrı ayrı biçimleri, huyları vardı. "Örneğin doru at üstündeki insana hemen uyar, onunla bütünleşir, o üzüntülüyse üzüntülü olur, sevinçliyse sevinir. Yaralıysa, eyerden düşmüşse başını bekler, kişneyerek yöreden yardım ister. Kır atlar, demirkırlar başlarına buyruktur. Kişiliklerine düşkündürler. İnatçıdırlar, kolay kolay, güçleri yettiğince önlerine kimseyi geçirmezler. Abeş atlar, zaten abeş donlu at binde bir çıkar, bin yılkılık bir sürüde ancak bir iki tane... Huyları değişkendir. Al atlar, atların şahıdır. Büyük İskenderin atı da aldı. Yağız derler ya doğru değil, aldı."

Kazım Efendi kendinden geçmiş, yöresini, dinleyicilerini unutmuş, atlar üstüne neler neler anlatmıyordu! Karanlık basıyordu ki kendine geldi, sesini kirp, diye kesti. Yanına yöresine bir baktı ki, çocuklar, herkes yere, taban

tahtalarının üstüne çökmüşler kendisini dinliyorlar. Buna çok sevindi, içi gene aydınlandı, ayağa kalktı. Poyraz da ayağa kalktı, koluna girdi. Ötekiler de ayağa kalktılar, onunla merdiveni indiler. Bu sırada Lena önlerini kesti.

"Gitme," dedi, "sana çok güzel yemekler yaptım. Karnını doyur da öyle git. Allah beni yurduma kavuşturdu bu yaşımda. Allah seni de yurduna kavuşturacak, er ya da geç. Senin evine de yemeklerden götürdüm. Kızlara bize gelin dedim, gelmediler."

Poyraz Musa Kazım Ağayı geriye döndürdü.

"Lena Anayı kırmak olmaz. O, bütün adanın sevgili anasıdır."

Öteki koluna da Melek Hatun girdi. "Bana da Melek derler, bak şu karlı dağdan olurum. O dağa bizler bin pınarlı Kaz dağı, Rumlar İda dağı derler. Hoş geldin, safalar getirdin Musa Kazım Efendimiz. Bizim de o, bin pınarlı dağdaki pirimizin adı Musa Kazım Ağaefendidir, seyittir."

Merdiveni çıktılar, Kazım Efendi koltuğa oturdu. Sohbet daha koyulaştı, şimdi konuları bin pınarlı İda dağıydı.

Onlar, evlerine yerleştiler. Çok az şeye gereksinmeleri vardı. Poyraz onlara salt birer çinko kova, birer de büyük su küpü getirtti. Kasabadan.

Üçüncü gün Musa Kazım Efendi gece yarısına kadar adalılarla oturdu. Sevinçten taşan, alçakgönüllü bir insandı. Eski sevinci, bu insanlar arasında bir daha depreşti. Hem konuşuyor, hem de durmadan gülüyordu. Yüreği sevinç kaynağı olan kişiler, her zaman, ne kadar kötü durumlarda kalırlarsa kalsınlar, hiçbir şey olmamış gibi sıcacık konuşurlar, hem de bir sevgi seline kapılıp ağız dolusu gülerler.

Musa Kazım Efendi o gece deliksiz bir uyku çekti, kalktı, odasından dışarıya çıktı. Büyük kız salona tezgahını kuruyor, küçük kız da omuzunda havlusu, elinde kokulu pembe sabunu çeşmeye gidiyordu.

"Kızım sana yardım edeyim mi?"

"Yok baba, ben kurarım. Sen yorulma."

"Çok iyi insanlar, öyle değil mi kızım."

"Ne iyi ki bu adaya düştük. Çok iyi insanlar baba."

"İyi ki bu adaya."

Kız, babasının başına bir hal gelecek, diye korkuyordu. Bu sabah babasını böyle sevinçli görünce içi ısındı. Babası bu insanlar içinde sevincini yitirmeden, Girite kadar, burada bir yıl da, iki yıl da kalsa özlemden ölmeden, hem de mutlu yurduna kavuşabilirdi. O zamana kadar kendi de sandığını açmayacak, kız kardeşi de... Babaları da onların bu tutumlarından dolayı mutlu olacak ve umudunu taze tutacaktı.

"Kolay gelsin kızım."

"Sağ ol baba."

Dışarıya çıktı, çınarların altına gitmeli, canı, bu sabah o kadar Poyrazla karşılaşmak istiyordu ki. Derinden bir sevgi duydu. Onurlu, vakur bir kişilik. Böyle bir oğlunun olmasını isterdi. Zehra da dünya güzeli, yüreği de öyle iyilik, öyle cömertlikle dolu bir kızdır ki... Çok güzeldir. Sarı saçlar, duru, büyük, derin mavi gözler... Uzun, ince yapısı, uzun boynu... Anası da bu yaştayken bu kadar güzeldi. Giritin en güzel kızı, diye ün salmıştı.

Çınarın altına oturdu, gözlerini denize dikti. Aydınlık deniz içini yudu arıttı. Evlerden yana bakmıyordu. Poyraz, onu beklediğini bilmesin, diye.

Beklemesi uzun sürmedi, omuzuna bir elin değdiğini duyumsadı, başını çevirdi Poyrazı gördü, sevincini belli etmemek elinden gelmedi, yüzü güldü, ayağa fırladı.

"Estağfurullah efendim, rahatsız olmayın. Size iyi bir haberim var."

Elinden tuttu sedire oturdular.

"Bizim burada bir baytar var, adı Cemil, biz ona Baytar deriz. Sarıkamışta, Rus cephesinde çarpışmış. Sizi, sizin at yetiştiriciliğinizi ona anlatınca çok sevindi. Şimdi gelecek," derken Baytar köşeden çıktı.

Baytar, onlara doğru hızla geldi, eğildi Musa Kazım Ağanın elini öptü. Musa Kazım Ağaefendi kıvanç duydu.

Biraz sonra da evinin kapısında Melek Hatun gözüktü. Elindeki tepsinin üstünde bakır bir cezve, üç fincanla geliyordu. Tepsiyi masanın üstüne koyan hatun, Musa Kazım Ağa efendinin önüne diz çöküp niyazda bulundu. Ağaefendi de onun elini öptü. Poyrazla Baytar bundan bir şey anlamadılar.

Melek Hatun kalktı, kahveleri dağıttı, orada, el kavuşturup divan durdu.

Musa Kazım Ağaefendi:

"Gel, şöyle yanımda otur," dedi.

Melek Hatun geldi sağ başına oturdu.

Baytar, Musa Kazım Efendiye döndü:

"Adamızı ve bizi şereflendirdiniz," dedi.

"Estağfurullah evladım. Siz de zabit misiniz?"

"Zabitim efendim."

"Ne kadar da gençsiniz."

"O kadar değil efendim."

"Nerede çarpıştınız?"

"Rus cephesinde."

Poyraza döndü:

"Siz de zabittiniz değil mi?"

"Zabittim efendim. Rus cephesinde ve Urfada, İstiklal Harbinde."

"Ne kadar da çok gençsiniz. Sizi askere çocuk yaşlarında aldılar, öyle mi?"

"Çocuk yaşımızda efendim. Bizim kuramızın adı da..."

"Kuraların adı da mı var sizin memlekette?"

"Sadece bizim kuranın adı var, Vay Anam Kurası."

"O da ne demek?"

"O kadar küçüğüz ki hepimiz, vay anam, diye ağlayarak ayrıldık evimizden. Adımız da böyle kaldı. Geriye çok azımız döndük. Bütün Anadolu daha üstümüze çıkarılan türkülerle, ağıtlarla inliyor."

"Vah vah," dedi Kazım Ağaefendi, "vah vah! Demek Osmanlıda hiç asker kalmamış."

"Kalanımız da Yunanla savaştık."

"Vah, vah!"

Kazım Ağaefendi çok üzüldü.

Melek Hatun, benimkisi Çanakkalede toz oldu havaya uçtu, diyecekti vazgeçti, onun yerine:

"Bin pınarlı Kazdağında da hiç delikanlı kalmadı. Bütün atlar da öldü."

"Niçin öldü atlar?" diye heyecanlandı Kazım Ağaefendi. "Ne oldu atlara."

"Bütün, bin pınarlı Kazdağının atları bakımsızlıktan, bir de açlıktan öldü. Bakımı olmayınca hiç atlar yaşar mı? Çoğu salgında yitti atların."

"Vah, vah!" dedi gene Kazım Ağaefendi, "Çok mu güzel atlardı, hepsi de soylu muydu?"

Melek Hatun, Ağaefendiyi üzdüğünü anladı, sustu, ancak başıyla bir evet yaptı.

"Efendim, sizin bir at yetiştiricisi olduğunuzu öğrenince çok bahtiyar oldum. Ben de çocukluğumdan beri hep at yetiştiricisi olmak istedim. O yüzden de baytar oldum. Sizi duyunca sevincimden bütün gece gözlerime uyku girmedi."

"Ben de bu adaya gelmekle, sizleri görmekle bahtiyar oldum. Poyraz bey oğlumuzla konuştuk, belki bir at çiftliği kurarız. Kurarız da dünyaya soylu atlar salarız. Ve hem de kanatlı. Duydum ki Anadoluda soylu atlar yetişirmiş. Urfada, Kilikyada. Buralarda da yetişir biliyorum. Biliyorum, atlar Akdenizde gelişmiş, işte şimdiki gibi kanatlı hale gelmiştir. Buraya yakın bir kıyıda çiftlik kuracak bir yer varmış."

Onlar, konuşmalara dalmışlarken Vasili sessizce gelmiş sedire çökmüştü.

"Karşı kıyılarda bir değil, belki yüz tane çiftlik kurulacak yer var. Benim dediğim yer," eliyle gösterdi, "işte şurada. Oraya köy yeri derler ya köy möy yok ama çok güzel bir yer."

"Bir çiftlik kuracak bir şeyler getirdik. Biz hemen yeri satın alır, çiftliği kurarız, ben Girite geri dönersem, o zaman siz çiftliği işletir, atları siz yetiştirir misiniz?"

"Biz atlardan hiçbir şey anlamayız," dedi Poyraz. "Ben ata binmekten başka bir şey yapamam. Soylu Arap atımı da

Uzunyaylada bir Türkmen Beyine verdim de geldim. Gözüm bu adaya yerleşmekteydi. Çok şükür yerleştim. Çok şükür adaya sizin gibi insanlar da geldi, hepimizi bahtiyar kıldınız." Poyraz bu sözleri söylerken gözlerini de Kazım Ağaefendinin gözlerinin içine dikti.

"İçinizde Baytar Efendi de var. Ondan daha iyi atçılıktan kim anlar."

Ötede, deniz kıyısında Musa Kazım Ağaefendinin büyük kızı gözükünce başlar o yana çevrildi. Kız çınarın altındakilerin kendisiyle ilgilendiklerini görünce oraya yöneldi. Yeşil bir fistan giyinmiş, beline altın bir kemer, kulaklarına inci küpeler takmıştı. Çınarın altına geldi durdu. Gözlerini teker teker oradakilerin üstünde dolaştırdı. Poyraza gelince durdu, göz göze geldiler, Zehra gözlerini kaçırmadı. Mavi, iri derin gözleri parlıyor, yumuşak kadife gibi bakışıyorlardı.

Musa Kazım Ağaefendi:

"Otursana kızım, bak, sana ne güzel haberlerim var, bir çiftlik kurup, memleketteki gibi at yetiştireceğiz," dedi.

"Ne güzel baba, hepimiz için iyi olacak. Gene atlarımız dünyanın her yerinde koşularda birinci gelecek. Ne güzel."

"Otursana kızım."

"Oturamam baba, tezgahımı, çalıştım çabaladım bir türlü kuramadım."

Poyraz ayağa kalktı:

"Bizim köyde de tezgahlar kurulurdu, belki ben kurarım."

Zehra ikirciklendi. Yüzü belli belirsiz kızardı.

"Zehra, haydi gidin Poyraz Reisle, inşallah tezgahı kurarsınız."

Zehra, daha olduğu yerde durup kalmıştı. Poyraz önüne düştü. Üst kata çıktılar, tezgah kurulmuştu. Poyraz şaşırmadı. Üstünde de çok durmadı. Zehranın her iki yanağında da birer gamzesi vardı. Kız güldükçe gamzeler daha çukurlaşıyor, yüzü güzelleşiyor, yüz büyüleyici bir hal alıyordu. Poyraz, hiç farkında olmadan durmuş ona bakıyor, baktıkça bakmaya doyamıyordu. Allah, övmüş de yaratmış,

diye içinden geçiriyordu. Boyuna yineliyordu, Allah, övmüş de, övmüş de yaratmış, övmüş de...

"Yün, ip, iplik, bir şeyler gerekecek mi?"

Konuşurken yere bakıyor, yüreği titriyordu.

"Gerektiğinde sana söylerim iyi Reis."

Poyraz, fazla dayanamadı, eli ayağı boşanmış aşağı indi. "Ne oluyor bana, ne oluyor hay Allahım!" yüreğinin titremesi durmuyordu.

Biraz sonra öteki kız da geldi Melek Hatunun yanına oturdu. Babası ona Melek Hatunun yabancı olmadığını, ona her zaman güvenebileceklerini söylemişti. O da bir Ali dostu, mutlu yolun yolcusuydu. Kızlar her şeyi anlamışlardı. Melek Hatun hiç de yaşlı sayılmazdı. Boylu poslu, güzel, güleç yüzlü, sevgi dolu iri kara gözleriyle alımlıydı.

Atlar, Girit, Toros dağları, Urfa, Kilikya, haralar, at çiftlikleri, sohbet koygunlaşarak sürüyordu.

Poyraz:

"Musa Kazım Ağaefendi, hiç üzülme, yarın öbür gün Kadri Kaptan adaya gelince bizi köy yerine götürür. Biz de ona göre davranırız. Bizde de bir çiftlik kuracak kadar bir şeyler bulunur."

"Berhudar ol oğlum. Allah sana dilediğini versin.

"İnşallah," dedi Melek Hatun, "inşallah pirim, sultanım. Sen bir şey dilersin de yerine gelmez mi..."

Kızlar, biribirlerine bakıp belli belirsiz gülümsediler.

"Bir tekne geldi iskeleye yanaşıyor," dedi Vasili. "Bu gidişle adamız yakında dolacak."

"Hele bir gidelim de bakalım," dedi Poyraz, ayağa kalkarken öteden Hüsmen geldi.

"Gel Hüsmen, nerelerdesin yahu! Bak kim gelmiş Giritten, Musa Kazım Ağaefendi. Sen otur Ağaefendinin yanına, biz Vasiliyle gidip hemen geliriz."

Hüsmen hemen koştu, Ağaefendinin elini iki eli arasına aldı sıktı.

"Hoş geldiniz bre!" dedi. "Beni çok sevindirdiniz. Giritliler soylu insanlardır, hem Yunanlısı, hem de Türkü. Hem de çok

kahraman, hem de çok yiğit olurlar, hem de dört yürekli. Hoş geldiniz. Benim adım Hüsmen."

Musa Kazım Ağaefendi onu elinden tutup yanına oturttu. Ötekileri unutup Rumca konuşmaya vurdular.

Poyrazla Vasili iskeleye doğruldular. İskelenin ucuna vardılar, orada beklediler. İskeleye yanaşmış Kaptan ipi attı Vasiliye, Vasili ipi babaya bağladı.

Teknenin içinde üç kadın, birisi büyücek bir kız, üçü erkek dört çocuk, biri yaşlı, ak sakallı, üçü genç dört erkek vardı. Poyrazın gözü genç erkeklerden sarışın, bıyıklı, uzun boylu delikanlıya değer değmez, şöyle bir sarsıldı, tepesinden bir şimşek girdi ayaklarının ucundan çıktı. Vasili, ona bir şey olduğunu anladı, hemen yanına geldi, onun gözünü dikip baktığı yere baktı. Bu adam o adamdı. Vasili can gözüyle bir daha baktı, teknenin içinde put gibi donup kalmış kıpırtısız adama. Kesinlikle o adam. Poyrazı öldürmeye gelen Arap şeyhinin gönderdiği o adam.

Poyraz da o adam gibi donmuş kalmıştı ve gözleri ayrılmamasıya biribirlerine kenetlenmişti.

"O adam," dedi Vasili, "bu sefer sağlama işi bitirmeye geldi."

Poyraz konuşmuyor, hep öyle duruyordu.

Genç adam tetikteydi ve durumundan onun da ikircikli olduğu belliydi.

"Kendine gel Poyraz," dedi Vasili onun önüne geçti. Boyu Poyrazdan daha uzundu, önünü kapattı. Böylelikle de kenetlenmiş gözler biribirinden koptu.

"O adam," dedi Poyraz.

"Tabancan dolu mu?" diye başını geriye döndürüp fısıldadı Vasili.

"Seninki?"

"Benimki de dolu."

Önce çocuklar atladı iskeleye, arkalarından kadınlar, kadınlardan sonra da erkekler. Donmuş kalmış delikanlı yerinden hiç kıpırdamamış, gözleri Vasilinin sırtında kalmıştı.

Erkeklerin bir kısmı tekneye dönmüşler, başucuna, güverteye yığılmış eşyaları iskeledekilere veriyorlardı.

"Bunlar da kim?"

"Kim olduklarını şimdilik ancak Allah bilir."

"Biz de bilsek iyi olur. Baksana şu adama, insan gibi değil, bir alıcı kurt gibi. Gözleri çıldırmış, öyle bakıyor."

"Önümden çekil Vasili!"

Vasili istemeyerek önünden çekildi. Poyrazla sarışın, saçları kızıla çalan, sert yüzlü, sarkık bıyıklı gencin bakışları gene biribirlerine kenetlendi. Delikanlının gözleri cam gibiydi, hiçbir şey söylemiyordu. Poyraz böyle cam gibi bakan gözlerden korkardı, tepeden tırnağa ürperdi. Bu adam şimdi hemen geriye gönderilemezdi. Bakışıyla, duruşuyla meydan okuyordu. Ama şimdi, şu anda ne yapılabilirdi? Vurulamazdı ya. Öteki de vazgeçmiş gibi olmuş, yüzü azıcık yumuşamıştı ya gene de ona güvenilemezdi. Ne olur ne olmaz, insanoğludur bu, birden değişebilirdi. Vasili de bunu bildiği için bu kadar tedirgindi. İskele tahtalarının tam ucunda durmuş, eli belindeki çıplak tabancasındaydı. O daha silahına davranmadan Vasili onu alnından çivileyebilirdi. O, böylesi can pazarı anlarında başa kurşun sıkmaz, bir sekme, bir kıpırdanma olursa... Tam yüreğinin ortasından...

Nişancı Veliyse kötü bir şeyler olduğunu sezinlemiş, bir geliyor Poyrazın önüne dikiliyor, az sonra da telaşla yanında dolaşıyor, bir şeyler arıyor, gidiyor Vasilinin yanında iskelenin ucunda duruyor, orada teknenin içinde donmuş kalmış, hiç kıpırdamayan adamı tepeden tırnağa süzüyordu. Bunda bir iş var, diyor, ne yapabileceğini düşünüyordu.

Poyrazın gözlerinin önünden dumana batmış, arada bir pul pul uçuşan maviler geçiyordu. Dumanların, pul pul mavilerin arkasındaki ışıltıların ortasında da o delikanlı duruyordu, her an tetikte.

Tekne boşaldı bitti, teknenin kaptanı geldi, "sağlıcakla kal Reis," dedi Poyraza. "Bir emrin var mı?"

Delikanlı gerilmiş, tek başına orada öylecene duruyordu. Motor gürültüyle çalıştı, pervanesinde köpükler kaynadı, döndü, delikanlı daha ayakta öyle duruyordu. Poyraz Musaya göre kızıl saçlı delikanlının sırtı bile göz olmuş ona bakıyordu.

Tekne gözden yitip gidinceye kadar tekneden inenler ne Poyraz Musaya, ne Vasiliye, ne ortada dönüp duran Nişancı Veliye yaklaşabilmişlerdi. Tekne gözden yitip gidince, ortalık durulunca, Vasiliyle Nişancı Veli de Poyrazın yanına gelince yaşlı kişi Poyraza geldi:

"Efendi Ağa oğlum, burası Poyraz Musa Ağaefendinin adasıymış. Biz o kişi için geldik. Nerede bulunur o?"

"Burada bulunur," dedi Poyraz gülümsedi. "Poyraz Musa benim."

"Poyraz Musa kardeş, biz nereye yerleşeceğiz? Al işte tapu, öteki kağıtlar. Üzeyir Han, Allah razı olsun, her bir işimizi gördü, sana da selam söyledi, bizi de sana emanet etti."

"Pekiyi, senin işin kolay baba. O teknenin içindeki başı açık genç, hani dönüp geriye gitti ya, kimdi o? Niçin tekneden inmeden dönüp gitti?"

"Vallahi oğul, ben onun kim olduğunu, kimin nesi olduğunu bilmiyorum. Kasabanın iskelesindeki motorcuya, nereye gideceğini sordum. Karınca Adasına, dedi. Biz de oraya gidiyoruz, dedim. Atlayın tekneye, dedi. Atladık. O adam teknenin içinde, tam orta yerinde öyle dimdik dikilmiş duruyordu. Selam verdik, oralı bile olmadı. O kadar dalgındı ki, belki sesimizi duymadı ya da selamımızı almadı. Yüzünün gerginliği gözlerinin kısılmasından belliydi. Tekne kalkınca gitti bir köşeye, sırtını bize döndü oturdu. O kadar zaman geçti, dönüp de bize bir çift söz söylemedi. Adaya yaklaşınca ayağa kalktı, çıplak tabancasını belinden çıkardı, namluya kurşun sürdü. Tabancası güneşe gelince bir ışıldadı, bir ışıldadı, sonra beline soktu. Ayakta öyle durdu. Sizi görünce, yüzü önce sapsarı, sonra kıpkırmızı kesildi, sonra da ter içinde kaldı, terler damla damla suratından yere düşüyordu.

O kaptan da, inşallah, o teknenin de, bizden aldığı paranın da hayrını görmez. Ne kadar paramız varsa hepsini elimizden aldı. İnşallah tez günde o kafir kaptan, o suratsız kırmızı adamla denizin dibini boylar da bizim de yüreğimiz soğur.

"Sağ ol Ağa, adamıza hoş geldiniz."

Adam koyu bir Kürt ağzıyla konuşuyordu Türkçeyi.

"Vasili, arkadaşlarla birlikte git de evlerini göster. Nişancı sen de gelenlere yardım et, sen yardım etmeyi seversin. Çoluk çocuk Hüsmeni de alın yanınıza. Bunlar çok yorgun duruyorlar. Melek Ana da bunları aç koymasın, karınlarını bir iyice doyursun."

Yaşlı adam ne yapacağını ne edeceğini bilemiyor, Kürtçe, Arapça, Türkçe dualar okuyup duruyordu.

"Vasili, evi gösterir göstermez tepeye gel. Nişancı, istersen sen de gel. Çok mühim bir şeyler konuşacağız."

"Vasiliyle gelirim, hemen geliriz."

"Vasiliden bir saat sonra gel. Bunları yerleştirdikten sonra."

Zeytinliğin içinden yukarıya yürüdü. Çalıların içine, kalın zeytin ağaçlarının arkasına ürküntüyle bakıyor, en küçük bir çıtırtı duysa irkiliyor, çıtırtının geldiği yere temkinli yürüyor, ya çalının birinden birkaç kuş uçuyor, ya da aşka gelmiş bir kaplumbağa önündeki dişinin kabuğuna burnuyla sert vuruyor, kabuk tak tak ediyor, dişinin üstündeki erkekse bir hoş inliyordu. Kendi kendine çıkışıyor, düşünüyor, niçin ben böyle oldum ki, diyordu. Niçin ben böyle oldum, diye durmadan yineliyordu. Yandaki yabangülü oylumundan büyük bir çatırtı gelince Poyraz irkildi ya çalılara gitmedi. Korkmuştu. Yüreği de hızlı hızlı atıyordu. Onca savaşta böylesine diken üstünde oturmamış, toplar gümbürderken bile irkilmemişti. Birden gözlerinin önüne çifte örgülü uzun sarı saçlı, mavi derin gözleri, derin gamzesi, ince uzun boyuyla, bebeler gibi gülümsemesiyle Zehra geldi dikildi. Bedeni şimdiye kadar hiç duymadığı bir tat içinde kaldı, tepeden tırnağa çımgıştı. Bana böyle ne oluyor, dedi kendi

kendine. İçine bir aydınlık doğdu, içinden bir sevinç koptu, hafifledi, tüy gibi oldu, düşler, renkler, çocukluğu, görmediği Kafkas dağları, Binboğalar, Binboğaların ak mermerler gibi, kar gibi turuncu çizgili kayalıklarının altından çıkan, su yerine ışık kaynayan pınarları, kayalıkların üstünde dönen, kiminde de kanatlarını hiç kıpırdatmadan, göğsünü esen yele veren kırmızı kartalları. Onlar ne öyle zır kızıl, ne öyle mor kızıldı! Parlatılmış bakır kırmızısından daha koyu, kırmızıyla mor arası bir kırmızıydı. Bütün bu kayalık, dumanı tüten, orası Kafkasya, Allahuekber dağları, gökte durmadan ardından ak, mavi, turuncu, yeşil ışık çizgileri bırakarak uçan top gülleleri, yamaçlarda kilometrelerce uzayıp giden, dünyayı sarıya boğan salep çiçekleri... Sarı çiçeklerin yöresinde düşü katmerledi, zenginleşti. Ak bir bulut indi üstüne, bir gün vurdu karşı dağın yamacına. Ölüm korkunçtu, ormanlar top gülleleri düştükçe yanıyor, esen sert yelin önüne düşmüş, bütün orman yangının önüne düşmüş inliyor, çığlık çığlığa, binlerce bebek ağlar gibi. Gülleler akıyor gökyüzünden turuncu... Arka arkaya. Yarası kanıyor, barut kokuyor bütün yöre. Damarlarından kanı akıyor, yakında damarları boşalacak. Böylesi ölümler rahat olurmuş, insan mutlu bir düş içinde kendinden geçer, mest, bir cennetin içine düşermiş.

Az ilerisinde büyük bir kuşun parlamasıyla gözlerini açtı. Poyraz irkildi, durdu. Kuş kanatlarını telaşla açıp kapatıyor, göğe ağır ağır çıkmaya çabalıyordu. Kuş, az bir sürede de kendini toparladı, tepenin üstüne yukarı uçtu gitti. Bu kuşun bu adada ne işi var, diye düşündü Poyraz. Kocaman bir kartal. Belki kayalıkta yuvası var. Kuşlar civcivlerini yumurtadan bugünlerde çıkarırlar. Tezgahta ne dokuyacak o zengin kızı? Şimdiye kadar niçin o tezgahta çalışmış? Musa Kazım Ağaefendinin söyledikleri doğru değil mi yoksa? Hiç de öyle bir insana benzemiyor Musa Kazım Ağaefendi. Melek Hatun onun kim olduğunu anlamış, önünde diz çöküp niyaza durmuştu. Uzun yayladaki Alevi Kürtler dedelerine, sağ dizlerini yere koyup elini öperek niyazda bulunurlar. Dede de

niyazcıların kadın olsun, erkek olsun, çocuk olsun ellerini öperdi. Musa Kazım Ağaefendi Alevi dedesi olacak. Aleviler kızlarını Alevi olmayanlara vermezler. Giritte Alevi ne gezer? Ne mi gezer, dünyanın her yerinde Alevi var, Azerbaycanda, İranda, Arabistanda bile. Şu Kazdağında bile. Melek Hatuna yarın sormalı, onlar da kimseye Alevi olduklarını söylemezler ya.

Teknenin içinde dimdik ayakta durup hiç kıpırdamayan tekneden inmeyen, niçin geldi de, tekneden inmeden geri gitti? Korktu mu? Bu gelişi bir yoklama mıydı? Yüzündeki hiçbir çizgi kıpırdamıyordu. O kadar sürede gözlerini bile yedi kere kıptı. Boynunda yara izleri vardı. Duruşunu hiç bozmadı. Yalnız, sağ elinin şahadet parmağı, durmadan inip inip kalkıyordu. Sol elinin üstüne bir arı kondu, uzun bir süre orada durdu kaldı. Delikanlı farkında olmadı. Arı kalktı, üç kez başının yöresinde döndü, vızıldadı, vızıltısı iskeleden bile duyuldu da o aldırmadı. Çizmelerinde yer yer su damlaları parlıyor, hemencecik de sönüyordu. Bacakları ancak bir kezcik titredi. Saymadı, birçok kez göz göze geldiler, yeşil gözleri telaşsız, korkusuz, meraksızdı. Sanki donmuştu. Tekneden öteberilerini indiren yolculara, kaptana da bir kere olsun bakmadı. Motor çalışır çalışmaz eli tabancasına gitti, kızgın demire değmişçesine geri çekti. Niçin gitti, hazır eline geçmişken? Niçin geldi, niçin gitti? Tekne geriye dönüp ada arkasında kalınca, bir kez olsun arkasına dönüp bakmadı. Boynunu omuzlarının içine çekmişti. Bu umarsızlığın, pişmanlığın, avını elinden kaçırmanın işaretiydi. Her şey bir iyice anlaşıldı, bu adam gene gelecek. Niçin gitti? Bu adamlar fedailer, öldürecekleri adam için yer kollamazlar. Nerede karşılaşır, nerede bulurlarsa orada öldürürler. Sıkışırlarsa, arkasından da kendilerini öldürürler. Daha tekne iskeleye yanaşır yanaşmaz tabancasını çekse karşısında kapı gibi duran adamı vuramaz, vurup da tekneyi geriye döndüremez miydi? Karşısındaki insanın da kim olduğunu biliyordu. Av

avlayanındır, kim elini çabuk tutarsa onundur, bunu da biliyordu.

Gene gelecek.

Tepeye çıktı, sırtını yazılı taşa verdi oturdu, uzaktan büyük bir yolcu gemisi geçiyordu. Bir de martılar, adanın güneyindeki denize üst üste konmuşlar, denizin yüzünde koskocaman ak bir tarla oluşturmuşlardı.

Aşağıdan, zeytinlerin arasından Vasilinin başı göründü. Bir ara durdu denizdeki martı tarlasına baktı. Gelirken tökezliyor, duruyor düşünüyor, sonra yürüyordu. Belki de şimdi, bu adamı nasıl kaçırdık, diye yeriniyor, aaah aah, Poyraz kardeşim, sen ettin bu işi, başımıza sen sardın bu belayı, hazır ayağımıza gelmişken öldürsek de kurtulsaydık ya. Şimdi ne yapacağız, nereye gideceğiz, biz onu öldürmezsek, o bizi öldürecek. Onu nerede bulup da öldürürüz, diyor, üzülüyordu.

Poyraz güldü, alimallah böyle düşünüyor, içi içini yiyordur, dedi kendi kendine.

Vasili, geldi yanına oturdu, sırtını yazılı taşa verdi.

Nişancı gelinceye kadar enine boyuna Arap şeyhinin fedaisini düşündüler, çareler aradılar, bir yol bulamadılar. Bir tek yol gözüküyordu onlara, adayı bırakıp başka, kuytu bir yere gitmek. Nereye gideceklerdi, bu ıssız adada onları bulan nereye giderlerse gitsinler, er geç bulamayacak mıydı?

Nişancı da geldi, sorunu o da biliyordu. O da düşüncelerini söyledi. Sonunda da işi bağladı attı.

Bu adadan hiçbir yere gidilemezdi. Burası kadar sığıncalı bir yer bulunamazdı. Gelecek adam nereden çıkardı adaya, iskelelerden değil mi, iskeleye çıktı, diyelim, o sarı oğlan çıkabildi mi? Çıksaydı, silahına davransaydı, alnının ortasından kurşunu yemez miydi? Bir de diyelim ki, gelen adam iskeleden çıkmadı, başka bir yerden çıktı, onu bir gören olmaz mı? Gece de çıksa, gündüz de çıksa, bu adadan daha muhkem bir yer olamaz. Hem bizim ellerimiz armut mu

topluyor, bunca yıl askercilik yaptık, kurşun yağmurları altında kaldık.

Düşünceli Poyrazı elinden tuttu çekti kaldırdı:

"Sen bana bir tabanca bulsana. İşte ondan sonra da başka hiçbir şeye aldırma. Göreceksin, kimdir o, uçan turnayı gözünden, kaçan tavşanı art ayağından vuran! Siz bilemezsiniz, bir has nişancıyı gözünden anlayamazsınız. Bir tabanca..."

Güldü:

"Vasili," diye gürledi, "kalk oradan, ne oturmuş kalmışsın orada öksüz oğlanlar gibi."

Vasili yayma basılmışcasına hemen ayağa fırladı:

"Ne var, kalktım işte."

"Poyraz, bana bu tabancayı üç gün içinde bulacaksın. Hem de tabanca Bulgar beyliği olacak. Yüz de mermi alacaksın. Daha da çok olsa daha iyi olur. Korkma, tabancanın da, mermilerin de parasını sana öderim. Bizim gibiler, bunca yıl savaş yaşamışlar, ölümden kolay kolay korkmazlar."

Yüzü karardı, biraz daha kırıştı.

"Savaşı yaşamışlar ölüme kanıksarlar, insanlıklarını yitirirler. Bizim bölükte bir Adanalı vardı, ne zaman bir çatışmaya girsek, üstümüze yağmur gibi kurşun, şarapnel, top gülleleri voli yağmaya başlasa bir türkü tuttururdu, ölümden korkup da sen geri durma, yiğidin alnına yazılan gelir. Ben de onunla birlikte söylemeye başladım sonunda, süngüye kalkarken bile bu türkü dilimizde olurdu." Poyrazın kolundan tuttu çekiştirdi.

"Sen bana üç gün içinde bir Bulgar beyliği tabanca, yüzden de fazla mermi bulacak mısın? Niye bu kadar çok mermi istiyorum biliyor musun?"

"Bilmiyorum."

"Bil ki bana bir tek kurşun yeter. Çok uzun yıllardan bu yana tabanca kullanmıyorum da, el alışkanlığımı yitirdim de ondan. Bu atıcılık başka bir iştir, on gün bile tabancayı kullanmasan melekeni yitirirsin. Onun için senden çok

mermi istiyorum. Sen bana tabancayı, mermileri alırsan, sonra ben kendime bir Alman filintası alırım, bu adaya kuş kanadıyla bile giremez."

"Biliyorum," dedi Poyraz, "giremez."

"Tabanca?"

"Söz, üç gün içinde..."

"Fürengi fürengistanda, Kürdü Kürdistanda, çöl Arabistanda olsa da bulur getirir misin?"

"Üç gün içinde..."

"Ben de sizi yarın balığa götüreceğim. Görmüyor musunuz, adanın nüfusu çoğalıyor. Allah artırsın."

"Bir çoğalsınlar da onları gör sen. Avuç içi kadar bir adacık. Aç yoksul kalmışlar. Biribirlerini yerler. Üstüne de seni beni yerler."

"Korkmayın, kör kurdun kısmetini veren Allah. Söyleyin bakalım, yarın balığa var mısınız?"

"Seninle balığa çıkmak her kula nasip olmaz Reis."

"Sağ ol Nişancı Reis, senin gibi bir adamdan böyle güzel sözleri duymak da her kula nasip olmaz. Öyleyse yarın sabah erkenden, daha balıklar derin uykulardayken..."

"Bütün balıklar daha gözlerini açmamışken."

"Açmadan," dedi Vasili.

"Bana bir de tekne almanın tam sırası. O kadar balık tutarım ki, borcumu üç ay içinde öderim. Balık tutmasını nasıl biliyorsam balık satmasını da öyle bilirim. Şu ağzı dili kulağı, gözü, tepeden tırnağa apak çiçeğe durmuş ağaca bile, ağzından girer burnundan çıkar, balık satarım."

"Ne güzel ağaç değil mi," diye konuştu Vasili.

"Ne güzel," dedi Poyraz, o bir tek ağaç değil, o kadar çiçek açmış ki, yeri göğü apak çiçekler almış, o, bin ağaç. İlk gördüğümde çok şaşırdım, ta uzaklardan derin uğultular geliyordu. Bir orman uğultusu gibi. Ağaca yaklaştım baktım ki her çiçek arı kanatlarının ipiltisine kesmiş, ipiltiler, çiçekler, dev bir yumak olmuş kaynaşıyorlar."

"Arı kanatları da, çiçekler de iç içe girer ipiltilerde kaynaşırlar."

"Bu adadan gidilmez, anladınız mı? Arıların da deniz kokusundan başları döner. Yalpalayan sarhoş arı gördünüz mü? Ne yana gideceğini bilemez. Kendi yöresinde sallanır, durur, boşlukta kalmış, sonra yordamlayarak bir çiçek bulur, ipiltiye kesmiş kanatları titreyerek durur."

"Arılar çiçeklerin içinde uyurken üstlerine çiy düşer, şuradaki ulu yıldız dağın üstünde balkırken."

"Balkırken."

"İstersen o yıldız doğmadan..."

"Gece yarısından az sonra doğar."

"Aydan sonra en büyük yıldız odur. Mavidir, sarıdır."

"Sarıdır, mavidir," dedi Vasili.

Dedikleri saattan da önce üçü de iskeledeydi. Nişancı yemleri dünden hazırlamıştı. Açıldılar. Vasili dümeni Kaba Adaya kırdı.

"Nereye Vasili?"

"Kaba Adaya Reis."

"Nişancı Reis Kaba Adayı hiç gördü mü?"

"Gördüm ya sayılmaz."

"Oraya gidiyorum. Nişancı da gizli adamızı görsün."

"Hızır Aleyhisselamın keçilerini de..."

"Masmavi," dedi Vasili. "Kutsal."

"Hızır Aleyhisselam çoban mı?"

"Çoban değil ama sürüsü var. Onun keçilerine kimse dokunamaz. Keçileri çalanların gemileriyle dolu şu denizin dibi. Keçilerin sütünü içenler uzun yaşarlar ya sonunda da şu kayanın üstünden düşer paramparça olurlar."

Kaba Adanın önüne geldiler. Yıldızlar denize düşmüş, deniz, bir altın ışıltısında, alacakaranlığın menekşe rengiyle çalkalanıyordu.

"Bakın şuraya," diye, eliyle batıdaki denizin yüzünü gösterdi Nişancı heyecanla: "Çabuk, çalıştır motoru. Bakın, balık kaynıyor orası. Aaaah bir ağımız olsaydı. Bir volide doldururduk kayığı. Oltaları hazırlayalım. Vasili, ben senin oltaya da yem takarım. Lüfer oltaları nerede?"

"Orada önünde işte, al!"

"Çabuk, doğru. Dur dediğim yerde hemen duracaksın."

Kayık suları yardı, Kaba Ada alacakaranlığın arkasında kaldı, silindi. Sular, kayığın burnunda yakamozladı.

"Dur."

Vasili gaz kesti, dümen kırdı. Kayık kendi yöresinde ağır ağır üç kez döndü, durdu. Üçü üç yerden oltaları saldılar. Oltasını denize salar salmaz ilk balığı Nişancı çekti. Oltanın ucunda delirmişçesine çırpınan büyük balık, donuk yıldız ışığında ortalığı menevişledi.

"Yahu ne duruyorsunuz, çekin oltaları, balığı alın, oltaya yem takıp hemen, hemen atın. Bu sıralar balığın vurup vurmadığı belli olmaz. Vurur da biz duyumsayamayız. Oltayı atın, hemen çekin."

Kendisi balığı oltadan alır almaz, göz açıp kapayıncaya kadar yemi taktı, oltayı denize attı, atmasıyla çekmesi bir oldu. Karşı dağların doruğuna gün vuruncaya kadar, durmadan olta attılar balık çektiler.

Poyraz:

"Yeter artık," dedi, "kollarımı kaldıramaz oldum. Kayık da doldu. Nerdeyse batacağız."

"Benim de kollarım kalkmaz oldu," diye bitkin söylendi Vasili.

"Haydi, öyleyse gidelim. Öğleye kalmadan adada oluruz," dedi Poyraz. "Bunca balığa çıktım, böyle bir iş gelmedi başıma: Bu Nişancı var ya, en karanlık gecede, kara taşın üstünde kara karıncayı gören adamdır. Buna inandım, iman ettim."

"Öyledir," dedi Vasili. "Kim bilir, Nişancı, belki denizin altını karanlık gecede bile görüyor."

"Altını değil, üstünü," diye güldü Nişancı.

"Denizi büyülüyorsun, öyle mi Nişancı?"

"Her zaman beni o büyüledi kardeş. Çölde o kadar askercilik yaptım, çöl de beni büyüledi. Bir gün deniz kıyısında bir kasabada bir insan da beni büyüledi. Ardına takıldım, o insan, zır kayalık bir köye götürdü beni, bu sefer de çakmaktaşı, turuncu damarlı ak kayalar, kara kartallar,

şahinler, kırmızı, bakır kanatlı küçük kartallar, ulu ceviz ağaçları büyüledi beni. Şimdi de bu ada, bütün dünyanın çiçeklerini yüklenmiş o dev armut ağacı, bu ince dalgalı deniz de büyülüyor beni. Ben tepeden tırnağa büyülenmiş bir insanım kardeş. Bütün büyülerden bir şey, bir tek bir şey öğrendim ki büyü insandadır. Büyü insanın gözündedir. Büyü insanın kulağında, burnunda, yüreğindedir. Dünyanın en güzel büyücüsü, o sevgiyle dopdolu olan insanın gözünde, burnunda, yüreğinin kökündedir."

Poyraz, düşünceye dalmış, büyünün daha neler olduğunu düşünüyor, kendi kendime büyülendim de yüreğimden haberim mi yok, diyordu. Büyü insanın yüreğinde olduğuna göre, beni yüreğim mi büyüledi? Büyü, insanın yüreğindeki sevgi mi, acıma mı, büyü, insanın yüreğini dolduran bir tanyerleri ışığının, seher yelinin insanı sevinçten deli eden, dünyaya olan tutkusu, karasevdası mı?

Konuşmadan, öğleye doğru adaya geldiler. Çoluk çocuk, kadın erkek, yeni gelenler de içlerinde onları iskelede karşıladılar. Kayıktaki balıkları görenler şaşkınlık çığlıkları attılar.

"Hey çocuklar, çocuklar," diye bağırdı Melek Hatun, "denizde balık koymamış, hepsini torlamış toplamış almış getirmişsiniz."

Kayıktan ilk Nişancı atladı, arkasından da Poyrazla Vasili. Karşılayıcılar, el değer etek değmez kovalar, tepsiler, çuvallar, leğenler dolusu balıkları çakılların üstüne taşıdılar. Kadınlar, başta Melek Hatun, Lena, Sabiha, Zehra, Nesibe ellerinde bıçaklarla balıkları ayıklıyor, kaplara dolduruyorlardı.

Poyraz, denizden adaya vurmuş mavi ışığın ortasında Zehrayı görünce bütün bedeni çımgışınca, yüreği de çarpınca büyülendiğini anladı. Zehrayla göz göze geldiler, kız gülümser gibi etti. Etti mi acaba? Belki ona öyle geldi. Bedeni bir daha çımgıştı, şimdiye kadar yaşayabildiği en büyük bir tadın içine girdi çıktı. Oradan ayrıldı, kamışlığın içine girdi. Burada, onu öldürmek için Vasili günlerce

beklememiş miydi? Şimdi, şu anda o Arap, elinde çıplak tabancası, ağzına kurşun sürülmüş onu beklemiyor muydu, ne yapmalıydı? Kızı alsa Girite götürse orada onları nasıl bulurlardı? Bu iyi işte, diye sevindi. Biraz kendine gelince, böyle bir olasılığın aklına bile gelmemesi gerektiğini düşündü. Kızı alsa Emir Selahaddinin yanına gitse. Birçok yer, birçok sığınca düşündü. Kafkasyaya gitti geldi. Orada akrabalarını buldu. Araplar onu orada bulabilirler miydi? Kafkasın keskin kartallarına kim yaklaşabilirdi. Bir Bedevi kabilesi değil, isterse tüm Arabistan ayağa kalksın ne yazardı ki... Burada, bu adada kalmaktan başka umar yoktu. Nişancı Veli çok deneylerden geçmiş hünerli, büyücü bir kişi. Bir kişiye, dostumsun derse onun için her zaman canını ortaya koyabilecek bir kişiydi. Kül yutmaz, dünyanın kaç bucak olduğunu bilendi. Bulgar beyliğini hemen bulmalı. Ona bir de çok güzel, büyük tekne almalı. Şimdi tekneler o kadar ucuz ki parayla bile değil.

Kamışlıktan çıktı, tepeye kadar otların sardığı her çukura, her çalı kümesinin içine, her kayanın arkasına baktı. Birden aklına geldi, böyle ne arıyordu, güldü, geriye döndü, yamaçtan aşağı inerken gözleri daha çalıların içinde bir şeyler arıyordu. Gene geldi, usullacık kamışların içine girdi, sarmaşıklar, böğürtlenler, yaban asmaları, dikenler sarmış, adını bilmediği çalı köklerinin arkalarına baktı. Bir yeşil yılan gördü, aldırmadı, yılan aktı gitti. Birkaç da kuş yuvası gördü. Oradan evlerin arkasına geçti. Vasilinin evinin oralara kadar gitti, denizin kumluklarından yükselen pas rengi kayalıkları dolaştı, sinerek elinde tabancası, narlığın yöresini dolaştı, bahçenin içinden en küçük çıtırtı gelse irkiliyordu. Önünden, o lacivert ak benekli uzun yılanlardan üç tanesi geçti. Onu gören yılanlar otları yararak uçarcasına kaçtılar. Yılanları görmedi bile, çekinerek, ürkerek, kollayarak narlığın içine girdi. Orada da bir süre arandı. Ortalıkta hiçbir iz bile yoktu. Şeftalilikte de hiçbir iz yoktu. Önünden bir büyük kuş parladı, hemen tabancasını çekti tetiği basacakken kuşu gördü, tabancayı yerine geri soktu. Yardan aşağıya, kıyıya

indi, kıyıdaki kayaların kovuklarına baktı. Armut ağacının altında buldu kendisini, ağacı üç kez dolandı. Yel değirmeni yukardaydı, küçük bir sel yarığından yürüdü. Değirmene salt kapıdan baktı. İçi götürmedi. Yoldan geriye döndü kapıdan değirmenin içine bir daha baktı, gene içeriye giremedi Oralarda, armut ağacından değirmene, değirmenden armut ağacına gitti geldi, kapıdan baktı, gitti, dolaşıp geldi.

İskeleye gelince, balıkların ayıklanıp yığılmış, kuru zeytin odunlarının yanına koyulduğunu gördü. Bütün gözler ona çevrilmişti. Çocuklar gözlerini kocaman açmışlar ona bakıyorlardı. Erkekler, kadınlar da... Zehranın mavi kadife gözleri de şaşkınlıkla açılmış onu okşuyordu.

Poyraz, cebinden bir kibrit çıkardı, çömeldi, odunların altındaki çalı çırpıyı tutuşturmak için çaktı, çalılar alışmadı. Bir kibrit daha çıkardı, çakacakken birden, sağından başdöndürücü bir koku geldi, başını çevirdi, Zehra yanındaydı, kibritini çakmış, yığının altına uzatmıştı. İncecik kuru çalılar tutuştu, onlar daha kendilerine gelip ayağa kalkamadan yalımlar yığının yarısına kadar geldi. Zehra ayağa kalkarken ona gülümsedi. Gözleri mavi bir sevgi ışığında çaktı söndü. Poyrazın başı döner gibi oldu, ürperdi, ayağa kalkarken iki yanına sallandı. Kalabalığın arasından geçip çınarların altına, sedirin üstüne kendini zor attı. Olanı biteni kaçırmayan Nişancı Veli sevindi, bizim oğlanın hali duman, dedi, zokayı yutmuş. Kızın da durumu ona yakın ya, şaşkınlık içinde, ne yapacağını, nasıl davranacağını bilemiyor. Millet şimdilik hiçbir şeyin farkında değil. Ateş yakında bacayı saracak, ateş bacayı sarınca da herkes işin farkına varacak. Bu iş çok sert başladı. Bereket versin ortada çok bir zorluk yok gibi gözüküyor. Bir tek engel var, o da bizim oğlanın Bedevi şeyhi korkusu. İyi ki bana güveniyor, yoksa bu korku onu buradan şimdi uçururdu. Bizim oğlanı sarı kız öyle hışımla vurmuş ki, bizimki sersem sepet, allak şallak. Gelen fırtınayı görecek halde değil. Şimdilik aklında o sarı, çıyan gözlü oğlan. Yakında onu düşünmekten bıkacak,

yalnız Zehrayla cebelleşecek. Allah vere de kız bir aksilik çıkarmasa. Yoksa bizimkinin derdine çare bulunamaz.

Nişancı yanına gitti oturdu. Poyraz terlemişti. Belli belirsiz de titriyordu.

"Terlemişsin Reis," dedi.

Poyraz, onun yanına gelmesinden dolayı kıvançlıydı. Gülümsedi. Sağ elini uzatıp Nişancının elini sıcacık sıktı.

Nişancı:

"Ne mutlu sana, böylesi ancak binde bir erkeğin başına gelir. Biliyorsun, benim başıma geldi de."

"Biliyorum."

"Allahına şükret ki, böyle bir cenneti Allah sana bahşetti. Bir insan boş kovan olup bin yıl yaşayacağını, böyle bir gün yaşasın yeter."

Poyraz, elindeki onun elini sıcacık birkaç kez daha sıktı.

Böyle el ele, hiç konuşmadan, biribirlerine hiç bakmadan çorbacıların konaklarına kadar yürüdüler.

"Bak Nişancı, bu evlerin sahipleri çok zengindiler, adalarını da seviyorlardı. Amerikada, İngilterede, Atinada köşkleri, sarayları, büyük işleri, gemileri vardı ama adalardan ayrılamıyor, yurtlarını yüreklerinden atamıyorlardı. Savaş çıkınca, ortalık da ana baba günü olunca adalarını bıraktılar da kaçtılar. Belki bir daha yurtlarını hiç göremeyecekler, hasretlikten ölecekler. Belki de birkaç çok yaşlı kişi bir yolunu bulacak, bir iki günlüğüne, çekinerek, ürkerek doğdukları yere hasret gidermeye gelecekler, çocukluklarının, gençliklerinin, en güzel düşlerinin adalarını bulamayacak, düş kırıklığıyla evlerine geri dönecekler, bundan sonra da, ölene kadar mutsuz kalacaklar. İnsan, düşleri öldüğü gün ölür."

"Kendisine daha iyi bir yurt bulamazsa..."

"Bulsa da."

"Ben buldum."

"Sen bulmadın, yurdundaydın. O köyde, dağın doruğuna çıksaydın denizini görürdün."

"Görürdüm," dedi gözleri parlayarak Nişancı Veli. "Öteki yurdum da yanımda. Benim yurdum denizimdi, ben onun için denizimi hiç bırakmadım..."

"Sahi, unuttuk gittik, sen ne zaman gideceksin hatunu almaya? Köye mi gitti dersin, çocuklarının yolunu gözlemeye mi gitti?"

"O gün bu gündür bizim sevdamız arttı da eksilmedi. Beni, torunlarını bırakır da nereye gider bizim hatun. Köyde tek başına oğullarını bekliyor Sultan."

"Şimdi, şimdi sen ne zaman gideceksin köye?"

"Yakında."

"Hangi yakında," diye sert sordu Poyraz. "Senin perişanlığın gece gündüz hatunu düşünmendendir."

Nişancı başını önüne eğdi. Bir süre düşündü, bana bir giyit yaptır, beni tepeden tırnağa donat desem, hemen yaptırırsın. Bana bir de at, dizgini, eyeri sırma işleme olsun, dersem, gene alırsın. Bir de filinta al desem, alırsın. Sevdiğim şu Çerkes çocuğunu korumak için olduğunu anlarsın. Şu kırmızı bıyıklı canavarın gözü hiç göz değildi. Belki bugün yarın demez hemen gelir. Belki de üç, beş ay, beş gün, bir yıl sonra gelir. Amma mümkünü yok, bir gün mutlaka gelir. Onu, ölüm canavarının önüne yem olaraktan bırakıp gidemem. O kocaman delikanlı, savaşlara girmiş canını kurtarıp çıkmış ya, o, yedi yaşında bir çocuk, saf, pırıl pırıl, aklı hiçbir kötülüğe çalışmamış. Bunca savaşa girmiş çıkmış, Yezidi kıyımına katıldım, diye neredeyse kendini öldürecek. İyi ki bu kız çıktı karşısına. Bu çocuk, bizim bebek, bu kıza karasevda bağlamış ki, o kızla evlenmekten başka yolu yok. O da bunu biliyor. Bir de çocuk huylular, belanın altından nasıl olsa kalkarlar, her belayı kolaylıkla savuştururlar. Belalarında bunalırlar ya can vermezler. Kızıl bıyıklının onu öldüreceğinden korkuyor. Evlendikten sonra ya öldürülürse, bu düşünceden onu kurtarmak zor. Yalnız öyle bir sevdaya düşmüş ki, ondan da kurtulmanın hiç mümkünü çaresi yok. Şimdi bizimki tek başına, bensiz ne yapıyor ki? Belki de hiç yalnız değil. Burada, taaa

Yunanistandan kaçmış da gelmiş Lena dört oğlunu burada bekliyor. Bekledikleri kiminde dört, kiminde iki oğul oluyor, hangisi doğru? Belki ikisi de doğru. Bizimki o dağın başında kaç yıl sırtında toprak taşıyacak, inşallah toprak taşımaz da belini bıkınını kırmaz, cevizleri toplayıp satarsa bütün yıl kendisine yeter de artar bile. Üç de keçi alır cevizlerin parasıyla. Beş on tane de tavuk alır. Tavuk yemini nereden bulur, sırtında bir ömür toprak taşıyan bir insan, yarım çuval yemi de sırtında köye kadar taşır. Karısına daha körkütük aşıktı, gençliğinden daha çok. Aklına kötü şeyler geliyordu, özellikle bir kayadan düşüp öldüğü, boynunda sarı beşibiryerdeler vardı, kaç tane olduğunu anımsamıyor, şimdi, yalnız çok olduğunu biliyordu. O kadar aç yoksul, perişan kaldılar, karısının yalvarmasına, yakarmasına karşın, altınların bir tanesini bozdurup da harcayamadı. Biri onu yakalayıp soymak için üstünü ararsa altınları bulamaz mıydı? Bulunca da onu öldürüp çalıların içine atmaz mıydı? Bu kötü düşünceyi aklının köşesine bile yaklaştırmıyordu. Hele karısı üstüne aklına tek kötü sözcük gelmeye görsün, o sözcük bir daha aklının köşeciğine bile yaklaşamıyordu. Askerlikteki ölüm kalım savaşlarına hemen atlıyor, ondan sonra da torunlarıyla oynamaya başlıyor, kıvanç içinde kalıyordu. Bir de şu çocuk adamı düşünüyor, mutlu oluyor, ardından da korkuyor, sonra da yüreği kararıyor, bir karanlığa düşüyor acıdan kıvranıyor, birden de içinde bir güven, bir sevinç patlaması oluyor, Poyraza dokuz kanatlı kızıl Azrail bile yaklaşamaz, deyip öfkeleniyordu. Yaklaşamaz, değil o sümüklü kızıl bıyık, Arap şeyh taa çöl Arabistandan kızıl bıyık askerleriyle kendisi gelsin gene adamıza yaklaşamaz. O Arap şeyhi önce karnını doyursun da ondan sonracığıma efendim, adamlarını gönderip bir aslanı öldürtsün. Kızıl bıyıklı belki de adaya yerleşmek istiyor, bizimkiler de ona öldürecek gibi gözlerini pörtleterek bakınca korkusundan geri kaçıyordur. Bütün bunları Poyraza söyleyemiyordu. Bir adam yatmış al çiçekli nar ağacının altına uyuyor, güneşin altında terliyor, bir alaca yılan geliyor

uykucunun üstünde, karnında, boynunda dolaş ha dolaş ediyor, seninkinde bir kıpırdama bile yok, ölü gibi. Böyle bir adam hiç adam öldürebilir mi, taa cehennemin dibinden gelip burada adam öldürebilir mi, öldürüp de ardından kendini öldürebilir mi? Dünya güzel, can tatlıdır, bu insan hiç tatlı canına kıyabilir mi?

Kıyamaz ya, Poyrazımız bu kadar korktuğuna göre bunun altında, kimsenin bilmediği, onu bu ıssız adaya kaçırtacak kadar bir sebep olmalı. Yoksa bu çatal yürekli Poyraz oğlum... savaş ödleği mi olmuş?

"Bana üç gün içinde tabancayı getir, sizinle yarın denize çıkmayacağım. Başka çare yok. Şu tepenin arkasında ateş talimleri yapacağım. Ondan sonra seyret sen, karşımdaki gözünü kırpıp açamadan kurşunu alnının ortasından nasıl yiyecek."

"Sağ ol Nişancı."

"Sana, ben sağken kimse yaklaşamayacak. Yüz mermiden aşağı olmaz. Bana bir de motorlu balıkçı teknesi satın al, bu köylerde, kasabalarda, yakın şehirlerde balık satılır mı?"

"Hem de çok satılır. Rumlar gittikten sonra buralarda hemen hiç balıkçı kalmamış. Onun için de balık kıymete binmiş Çok da pahalı. Bugünlerde iyi bir balıkçı balık tutup satsa bir yılda servet sahibi olur."

"Ben de Vasiliyle birlikte çıkarım. O motorun dilinden anlar, ben de balıkların."

"Bana da bir iş bul. Ben de..." Güldü.

Nişancı da güldü:

"Sana da bir pay ayırırız."

"Bana bir pay yetmez."

"Yeter. Çalışmana bakarım, işe yarıyorsan tamam, bir buçuk pay alırsın."

"Tamam, oldu. Yarın balığa... Öbürsü gün kasabaya. Üçüncü günün sabahı tabanca elinde. Ben gelinceye kadar siz de adayı bir iyice beklersiniz. Baytarla birlikte. Ha, tabancanın yanında bir çuval da mermi."

"Bekleriz ki, hem de ne bekleriz, adada kuş uçurtmayız. Anladın mı?"

"Anladım. Sen kuş uçurtmazsan adada, ben de adaya içi kereste, boya kokan, yepyeni, parıl parıl bir tekneyle gelirim."

"Ben bu gece içki içeceğim. Bir yerlerde bir içkin var mı?"

"Var," dedi Poyraz, "ama birlikte. Baytarı da çağıralım."

"Musa Kazım Ağaefendiyi de."

"Çağıralım."

"Ama o bu yaşta içki içer mi?"

"Sana bir şey söyleyim de başkası duymasın. Musa Kazım Ağaefendi Alevi dedesidir. Melek Hatun da Alevidir."

"Onlar mı söyledi sana?"

"Yoook, ben bildim."

"Nereden bildin?"

"Melek var ya, Kazım Ağaefendinin elini öptü ya ondan bildim. Aleviler, bir dedeye, bir babaya niyaz ederlerken sağ dizlerini yere koyarlar, onun elini öyle öperler. Dede de niyaz edenin elini öper. Melek Hatunla Musa Kazım Ağaefendi böyle yaptılar. Bir çocuk bile elini öpse bir dedenin, o da çocuğun elini öper. İsteyen Alevi içki içebilir, günah değildir. Hele de Giritli! Gavur içinde büyümüş Alevi."

"Öyleyse bütün erkekleri çağıralım, çok içki var."

"Melek Hatunu da çağıralım."

"Çağıralım," dedi Nişancı.

Akşamüstü ateşler yakıldı, masalar donatıldı. Köyün bütün erkekleriyle Melekle Lena da çağrıldı. Onlara eski mor şarap açtılar. Musa Kazım Ağaefendi de mor şaraplardan içti, Poyraz Musa çok çabuk sarhoş oldu, Vasili onu kaldırdı, eve götürüp geriye döndü. Masada bir mutluluk yeli esiyordu. Az bir sürede Nişancı da sarhoşladı, dili tekledi. Vasili onun da koluna girdi eve götürdü.

Sohbet gece yarısına kadar sürdü. Herkes evine çekildi. Kazım Ağaefendiyi de gene Vasili evine götürdü. Gün görmüş vakur adam derinlere dalmış düşünüyor, konuşmuyordu.

Poyraz Musa deniz daha beyazken uyandı, önce çeşmeye gitti, yüzünü yıkadı, saçlarını taradı, kalpağını başına geçirdi. Kalpağı astragandı. Adaya geldi geleli adada, bugüne kadar kalpağını giymemişti. Simsiyah kalpağın kendisine yakıştığını biliyordu. Bu sabah en güzel lacivert giyitlerini giymiş, parlak körüklü çizmelerini ayağına çekmişti. Çeşmeden iskeleye, oradan da çakılların üstünden kıyıya vurdu. Ortalık ışıyacağına gittikçe kararıyordu. Denizin yüzü de önce birden karardı, sert bir yel esti, deniz kabardı, ak köpüklü dalgalar, kabararak geldi kıyıya yayıldı. Poyraz Musa çakılların üstünden, Musa Kazım Ağaefendinin evlerinin önünden gelip gidiyordu. Zehra da uyanmış, evlerinin önünden, çakıltaşlarını şakırdatarak dolaşan Poyrazı görmek için çeşmeye gidip geliyordu.

Önce sıcacık, ardından soğuk yeller dönerek esti. Sonra da birden ağır damlalar tek tek döküldü. Az sonra da birden yağmur hışımladı, çıvgınlar sağdan soldan, önden arkadan saldırdı. Ortalık karardı. Şimşekler sağıldı arka arkaya denizin üstüne. Dünya apaydınlık gündüz gibi oldu, o anda da göz gözü görmedi. Gökler çatladı, deniz gürledi, sular çakıltaşlarını aştı, çınarların altına kadar geldi. Poyraz hiçbir şeyin farkında değildi. Çınarların gövdelerine vuran, dizlerine kadar çıkan suların içinde yürüyordu. Zehra pencerenin camına alnını dayamış titriyordu. Şunun koluna girip eve getirmek, cıcığı çıkmış, omuzlarını düşürmüş, yumulmuş, dört bir yandan savura savura yağan yağmurun altında dalmış gitmişi ocağın başına oturtmak, bir ateş yakıp sıcacık bir çay kaynatmak... Yapamayacağını bile bile veryansın ediyordu düşlemeye. Onu çırılçıplak soyup yumuşak havlularla her yerini ovmak... Yoksa, bu gidişle hasta olacak, hasta olacak. Kapıya kadar gidiyor, kapıyı açıyor, kapı aralığından Poyraza bakıyor, pencereye gidiyor, geriye dönüyordu. Poyrazın da yağmur altındaki yürüyüşü gittikçe hızlanıyor, dört yandan kuşatan, ona göz açtırmayan, gittikçe kabaran dalgalar çakıllığı geçmiş yarlara, iskeleye, çeşmeye yükleniyordu.

Tanyerleri atıncaya kadar Zehra pencereden kapıya, kapıdan pencereye kadar mekik dokudu, bir yüreklilik gösterip de aşağı inemedi. Gün ışıyıp indiğinde de, bu delilik olur, büyük bir delilik olur, dedi yukarıya döndü, geldi pencerenin önünde mahzun durdu. Beyni durmuş, hiç başka bir şey düşünemiyordu.

Vasili Poyrazı gördüğünde, Poyraz gittikçe hızını artırıyor, nerdeyse, bir yandan da üstüne üstüne gelen denizin içine yürüyordu. Giyitleri olduğu gibi bedenine yapışmıştı.

Vasili, önce bu yumulmuş, boynunu omuzları arasına çekmiş kişinin kim olduğunu anlayamadı, alıcı gözle bakınca şaşkınlık içinde kaldı, ona koştu, koluna girdi, odasına çıktılar, Lena Ana onu görünce dili tutuldu, olduğu yerde kalakaldı.

"Lena Ana, öyle şaşırıp kalma, azıcık yağmurda kalmış."

Lenanın dili çözüldü:

"Ne azıcık kalmış! Baksana titriyor. Baksana ayaklarının durduğu yer göl olmuş."

Poyraz titriyor, hem de üstünden süzülen sular tahtaların üstünde gölleniyordu.

"Soy onu Vasilimu, soy onu. Hastalanıp ölecek. Aaah aaaah! Benim akılsız, ermiş, iyi yavrunu."

İçeriye koştu, iki tane büyük hamam havlusu aldı getirdi, "Soy onu," dedi, "çabuk soy. Bak nasıl titriyor, ölecek. Bu deli sabaha kadar yağmur altında kalmış."

Bir yandan söyleniyor, bir yandan da sandıktan çamaşır çıkarıyordu. "Sarhoş olmuş, evin yolunu şaşırmış, sabaha kadar yağmurun ortasında kalmış, işte böyle titriyor, ölmüş. Çabuk çıkar onun üstündekileri. Ben de bir yere gitmiş sanmıştım da..."

Vasili Poyrazın çizmelerini, giyitlerini el çabukluğuyla çıkardı, onu havlulara sardı, odasına götürdü, iki havluyla onu ovarak kuruladı, yeni çamaşırlarını giydirdi, yatağa götürüp yatırdı:

"Ana çay kaynatalım. Çaydan önce de kaynamış bal şerbeti verelim mi?"

"Verelim," dedi Lena, bir kavanozdan üç kaşık bal aldı, suyla özedi. Vasili ocağı çabucak yakmıştı. Küçük bir tencereye koyduğu balı ocağa sürdü. Bal kaynadı. Bal şerbetini sıcak sıcak Poyraza içirdiler. Poyrazın titremesi sıcak sıcak bal şerbetini, çayları içince durdu.

"Yarın senden üç tane dişi keçi, bir de teke istiyorum," diye buyurdu Lena.

"Olur Ana, baş üstüne Ana."

"Olur Ana, baş üstüne Ana. Hep söylersin ya keçi yok. Süt olsaydı evde ben de sütü balla özeseydim, senin de titremen daha çabuk geçerdi. Hem de sen dağ çocuğusun, sana her sabah süt, tereyağ gerek. Hep çay, çay, çay. Çay insanı kurutur, hem de öldürür. Üç tane keçi, bir de teke. Ben oğlakları çok severim."

"Ben de Ana. Üç tane keçi, bir de teke."

Merdivenden gelen ayak sesine başını çevirince Poyraz, kapıdan giren Nişancıyı gördü, yattığı yerden doğruldu:

"Ben iyiyim," dedi, "çocukluğumdan beri yağmur altında yürürüm. Kış kıyamet, fırtına, tufan olsun, ben gene yağmur altında yürürüm. Dışarısı nasıl, daha yağmur yağıyor mu?"

"Kesildi," dedi Nişancı. "Ortalık günlük güneşlik. Deniz ışıktan sanki. Denizin mavisi gökyüzüne ağmış, gökyüzü yoğun bir kadife mavisi."

"Dışarıya çıkın, ben giyiniyorum."

Vasili, "Aman, ne yapıyorsun, hastasın," diyecek oldu.

"Amanı mamanı yok," dedi Poyraz, "azıcık yağmur altında dolaştık, çocukluğumuzdaki gibi."

Çabucak giyindi, dışarda, evin bahçesinde Nişancıyla Vasili onu bekliyorlardı. İskeleye yürüdüler. Poyraz, çocukluğunda Uzunyayladaki yağmurları gülerek anlatmaya başladı. "Çukurovanın yağmurlan başka türlü olur, hışım gibi yağar," dedi. "Bir yel eser, tozlar kalkar, sonra da yere tap tap diye iri damlalar düşer. Ortalık baş döndürücü bir toprak kokusuyla kokar. Yağmur başlangıcı toprak her yerde böyle yoğun, böyle mis gibi kokmaz."

Poyraz, hem yürüyor, hem konuşuyor, hem de gözleri dört açılmış, bir Kazım Ağaefendinin evine bakıyor, bir en ince ayrıntısına kadar adayı tarıyordu. Onlar çınarların altına, çeşmenin başına gelince kamışlığın içinden bir ince hışırtı geldi, arkasından da ortaya Zehra çıktı. Kız, onları görünce olduğu yerde durdu. Poyrazınsa sözleri boğazında kaldı. Bu arada da Nişancı, sözü Poyrazın ağzından almış gibi yaptı, elini onun omuzuna koydu. Sanki hiçbir şey olmamış, her şey olağanmış gibi soğukkanlı, Zehraya döndü:

"Kızım, sen hangisisin, büyüğü mü, küçüğü müsün?"

"Ben Zehrayım efendim, büyüğü."

"Maşallah," diye güldü Nişancı, kıvanç içinde kalaraktan. "Allah seni babana..." durdu, bekledi, "Allah seni adamıza, denizimize bağışlasın. Çok güzelsin, melek gibisin."

Kız gülümsedi, yanakları çukurlaştı, yüzü pespembe oldu, bir şeyler söylemeliydi:

"Siz de çok iyisiniz, yurdumuzdan uzakta bize can verdiniz, babamı, hepimizi dirilttiniz, sağlıcakla gidin, sağlıcakla gelin. Avınız da bereketli olsun."

Yanlarından yürüdü geçti gitti. Poyraz arkasından bakamadı bile, sesi kadife gibi, mavi, derin, sevgiyle dolup taşan gözleri de kadife gibi. Bunları düşünürken, bütün bedeni sevgiye kesmiş, bir tüy gibi de hafiflemişti. "Kızım bugün çok, çok balık tutacağız," diye söylendi. Poyraz mutluydu. İnsan hiç bu kadar mutlu olabilir miydi! Bu kadar acı çektikten sonra, bu kadar mutluluk...

"Çok balık tutacağız," dedi Nişancı. "Bugün deniz bize çok cömert davranacak. Ortalıkta da çok cömert bir ışık var."

Bu sözleri hiç duymadı Poyraz. Kendi içine kapanmış dalmış gitmişti gene.

Tekne ne zaman hazırlandı, tekneye ne zaman bindi, Kaba Ada önlerine ne zaman geldiler, ne zaman oltaya yem taktı, denize ne zaman saldı, farkında değildi.

"Vurdu, vurdu, Poyraz, Poyraz senin oltaya balık vurdu. Balık ilk senin oltaya vurdu."

Poyraza hem konuşuyor, hem onu dürtüklüyordu. Poyraz derin cennetinden uyandı, kendine geldi, çektiği balık oltanın ucunda sallanıyor, her gün değip çakışında mavi ışıklar salıyordu ortalığa.

"Bakın çocuklar, bu balığı istiyor musunuz?" diye sordu. "Burada yalnız lüfer var. Üstüne güneş çökmüş ışığın altında, bu toprağın üstüne çökmüş şu dünya kadar ağır su, bakın nasıl ağırdan sallanıyor. Ne de çok rengi, ne de çok ışığı, ne de çok ışıklı balığı. Lüfer oltalarını alın elinize."

Toprak bu kadar zengin, böylesine çiçekli, böylesine milyonlarca ışıklı, renkli, balıklı mıdır ki...

Bir süre oradan ayrılmadılar, epeyce lüfer tuttular.

Poyraz:

"Yeter mi artık Nişancı, başka tarlaya, öyle mi?"

"Ha senin ballar akan diline kurban Nişancı."

Ayağa kalktı, elini alnına siper etti, döne döne dört yana baktı. Poyraz da onunla birlikte kalkmış, o da elini alnına siper etmiş, o da hiçbir yeri kaçırmadan döne döne onun baktığı yere bakıyordu.

"Oraya," dedi Nişancı, eliyle Kaba Adanın tam batısında bir yer gösterdi, "oraya." Otururken Poyraz, onu kolundan tuttu:

"Dur Nişancı, oturma! Vasili sen de dur, bekle."

Nişancı ona bir tuhaf baktı.

"Bana öyle bakma Nişancı. O gösterdiğin yeri bana bir daha göster."

Nişancı kolunu uzattı, parmağıyla gösterdi.

"İşte orası, gördün mü? İyi bak bakalım."

"İyi baktım, hiçbir şey göremiyorum."

"Bir incecik dalga kıpırtısı?" Parmağıyla gösteriyordu. Ayrı bir renk, belli belirsiz bir yeşil. Yeşil mi değil mi, belli belirsiz uçuk bir yeşil, uçuk bir mor, uçuk bir turuncu?"

"Sen istediğin kadar say Nişancı, ben, serilmiş, taaa dünyanın öte ucuna kadar giden ışık buğusuna batmış, maviden başka hiçbir şey görmüyorum."

"Işık görüyor musun?"

"Görüyorum."

"Bu çok iyi işte. Şimdi işimiz kolay. İş anlaşıldı. Şimdi bak parmağımın ucuna bak, tam orasının ışığı bambaşka. İyi bak gözün yalnız orada olsun."

"Tam oraya baktım. Bütün ışıklar aynı."

"Olamaz."

"Yahu Vasili sen de bak."

"Baktım. Denizdeki bütün ışıklar oynuyor."

Nişancı kızdı, köpürdü, küstü, yerine oturdu, yumuldu.

"Yahu Nişancı niçin kızıyorsun ağam, paşam, canım. Göremedim. Orada denizdekinden başka, ayrı ışık göremedim."

"Allah size göz yerine iki boş delik vermiş."

"Yahu Nişancı Veli Ağam, orada başka, ayrı nasıl bir ışık var, onu söyle de biz de bilelim, öğrenelim."

"O ışık bilinemez. O ışık bir sezgidir gözünün bebeğinde, yüreğinin başında, ciğerinde, teninin altında. Bakınca, o ışık balığın ışığıdır, hemen anlarsın."

Poyraz da, Vasili de ayakta durdular, uzun uzun Nişancının parmağının gösterdiği yere baktılar.

Poyraz, yerine otururken:

"Haydi Vasili, oraya gidelim bakalım, ışık bize ne gösterecek?"

"Balık gösterecek," dedi Nişancı, kendine güvenmiş kesin bir sesle.

Oltalara yem taktılar, denize saldılar, merakla beklediler, balıklar, üç oltaya da birden vurdular. Oltayı en çabuk Nişancı çekti. Büyük bir mercan oltanın ucunda çakıp sönüyor, Nişancı tuttuğu balığı oltadan alıp livara atmıyor, gün ışığında sallanan balık pembesini denizin yeşilinin üstüne dağıtıyordu. Az sonra ötekiler de denizden aldılar oltalarını, onlar da bir süre oltada sallandırdılar balıklarını, hayranlıkla baktılar, onların balıkları da Nişancının mercanı kadar büyük mercanlardı, kıvançlandılar.

Gene attılar. Attılar çektiler, attılar çektiler, livarın biri ağzına kadar irili ufaklı mercanla doldu.

Poyrazın şaşkınlığı arttıkça, Nişancıya hayranlığı da, sevgisi de artıyordu. Bu adam denizi iliklerine kadar, bütün yüreğiyle seviyor, deniz de onu seviyor. Denizi bu kadar çok seven bir adam nasıl olur da bir kız uğruna denizini bırakır da, bir dağın başına, kayalıkların arasına kendini hapseder, diye düşündü. Belki de, dedi, kızı denizden çok sevdi. Meraktan patlıyordu ya, ona bunu soramıyordu.

Oltasını sudan çekti, balığı aldı, öteki livara koydu.

"Haydi Nişancı bir balık tarlası, bir balık ocağı daha bulalım."

Nişancıyla Vasili de oltalarını çekip balıklarını livara attılar.

Nişancı ayağa kalktı, güneş karşıdan vuruyordu, sağ elini gözlerine siper etti. Ötekiler de onun gibi yaptılar.

Nişancı denizi bir baştan bir başa tarıyordu. Deniz yeşildi. Koyu mor, bir tarla gibi dalgasız yere gözleri takılınca, bir süre oraya baktı, düşündü. Dümene geçti. Denizin ortasında mor ışıktan halkanın yöresinde döndüler, morluğu yararak öte yana geçtiler. Mor halkanın ortasında derin bir ışık çizgisi kaldı.

"Nerelere gider bir anda bu balıklar," diye söylendi Nişancı. Sağa sola, öne arkaya dönerek araştırmasını sürdürdü. Asılmış yüzü şaşkındı.

Sonunda:

"Tamam." dedi, yüzü açıldı. "Tamam. Haydi Vasili." Dümeni Vasiliye verdi. Kaba Adanın güneyinde bir yer gösterdi. Vasili dümenin başına geçti. Poyraz da yanına, Nişancı da karşılarına oturdu. "Dedim ki bende bir kabahat yok, dedim ki kendime, yaşlandın ulan Nişancı, gözlerin de görmez oldu dedim. Sonradan anladım ki gözlerimin hiç kabahati yok. Bu deniz ışıklı bir deniz, insanın gözlerini alıyor. Böyle ışıklı bir deniz de Arabistanda gördüm. O deniz Kızıldenizdi, hem de daha usluydu. Çok aydınlık günlerde denizin dibini, dipte akıp giden renk renk balık sürülerini görürdün. Kızıldenizin dibi bahar günü hep birden açmış yüzlerce renk renk çiçek bahçeleriyle dolardı."

Nişancı konuşmasını kirp diye kesti, ayağa kalktı, "İşte burası, burada bence balık kaynıyor."

Durdular, oltaları attılar çektiler.

"Sizin deniz de Kızıldeniz kadar verimli bir deniz ya, onun kadar bin türlü balığı yok."

"Belki balığı yok ya dünyanın en lezzetli balığı bizim denizde olurmuş," dedi Vasili alçakgönüllü, "ben ne bileyim, öyle diyorlar işte."

"Öyledir," dedi Poyraz, şaşkın bir sesle. "Herkes bizim denizin balıklarının dünyanın en lezzetli balıkları olduğunu söylüyor."

"Doğrudur," dedi Nişancı. "Şu denizdeki nişanları bir bulalım da, o zaman görelim bakalım, ne kadar balık türü var. Belki burada da çok balık cinsi var. Belki buranın da dibi, ağzına kadar çiçekle dolmuş bir balık, bir çiçek bahçesidir. Baharda denizlerin dibi de hep çiçek açar."

"Öyle olmalı," dedi Vasili.

Burada da çok balık tuttular, öteki livar da doldu, balıkları alttaki tahtaların üstüne attılar. Balıklar üst üste çırpınıyorlardı.

Nişancı birkaç balık ocağı daha gösterdi. Balık tutmaktan yoruldular.

Bugün deniz çok değişkendi. Yeşilin yanında ışıklı bir mor, onun yanında bir mavi, az ötede, çok uzaklara kadar kıvrılarak akan ak, ışıklı bir çizgi. Ak ışıklı çizgi bir açık mavinin, bir belli belirsiz turuncunun, birçok yeşilin, bir ak köpüklü dalgaların üstünden aşıp gidiyordu.

Denizin hiçbir devinimini kaçırmayan Nişancı:

"Bu kadar çok ışıklı, bu kadar çok renkli bir denizi hiç görmedim. Bakınsana şuna, denizin şu kadarcık yüzünde yan yana bu kadar çok renk gördünüz mü? Bakın, az sonra bu renkler, bir ışık dönmesiyle değişecek."

Deniz, bir değil, bin ışık dönmesiyle her an değişiyordu.

Poyraz, denizdeki renklerin değişmesini, azalıp çoğalmasını, uçmasını, kırmızı, turuncu, mor, keskin yeşil ışıkların bir baştan bir başa uçmasını gördü. Nişancının

yüzüne bakarak, deniz topraktan daha mı zengin, diye içinden geçirdi.

Gün batmadan adaya döndüler. Bu güzel günde bütün ada halkı iskeledeydi. Yağmur denizi de, göğü de yıkamıştı.

Kayık geldi kumların üstünde durdu. Hüsmenle birlikte adaya en son ayak basan iki erkek de geldi. Kayığı hep birlikte çakılların üstüne çektiler.

Poyraz, kalabalığın içinde Zehrayı aradı. Sağa bakındı, orada çınarların altında Kazım Ağaefendiyi gördü. Bir yanında bir kızı, bir yanında öbür kızı, orada durmuşlar onlara bakıyorlardı. Zehraya bakınca yüreği titredi, çözüldü, yere düşecek gibi oldu, başını önüne eğdi, az bir sürede toparlandı. Elinden geldiğince Zehraya bakmamaya çalışıyordu. İskeledekilere arkasını döndü, Vasiliye bir şeyler söyledi.

Vasili:

"Adalılar," diye bağırdı, "adalılar, Nişancı Ağa yüzünden bugün bir kayık dolusu balık tuttuk, bilin ki dünyanın hiçbir yerinde Nişancı Veli gibi bir balıkçı yoktur. O, buradayken bu adalıların sırtı hiçbir zaman yere gelemez. Şimdi size ne diyeceğim, o kadar çok balık, o kadar çok balık tuttuk ki, burada, çınarların altında pişirmemize imkan yok. Onun için şimdi herkes kabını, sepetini alsın gelsin. Alsın gelsin de kabına ağzına kadar balık dolduralım. Kabı olmayanlar da komşudan kap alsın. Hiç kap bulamayanlar da çınarın altına gelsinler. Gene hep birlikte..."

Poyraz sıkılgan:

"Balık pişirmesini bilmeyenlere de, Lena Ana ustadır, balık pişirmesini öğretecek."

Bu sırada Zehra babasının yanından ayrılmış, evlerine doğru çabuk çabuk gidiyordu. Poyraz kuşkuyla yöreye bir göz attıktan sonra Zehraya baktı, kız kapıyı açıp içeriye girinceye kadar gözlerini ondan ayırmadı. Zehra elinde bir tencereyle çıkıncaya kadar da gözleri kapıya çivilenmiş kaldı.

Zehra kapıdan çıktı, o peri kızı yürüyüşüyle kayığa kadar geldi. Vasili onu gördü ya görmezlikten geldi. Kız orada uzun kalsın, diye balığı en son kızın tenceresine koydu ya Poyraz bir daha kızdan yana bakamadı, arkasını döndü, Musa Kazım Ağaefendinin yanına gitti.

Musa Kazım Ağaefendi, bütün incelik ve candanlığıyla:

"Allah sizden razı olsun," dedi, "fakir fıkaranın derdine derman oluyorsunuz. İnsanları en makbul, en sağlıklı, en güzel yiyeceklerle doyuruyorsunuz."

"Estağfurullah efendim, biz kim, karın doyurmak kim. Yakında efendim, bütün bu bahçelerde sebzeler çıkacak. Şeftaliler oluştu oluşacak. Narların, zeytinlerin, bağların da oluşmasına çok az kaldı. Şu tepenin," eliyle gösterdi, "batı yamacındaki arı damında da çok arı kovanı var. Birkaç ay sonra kovanların hepsi balla dolacak. O kovanları maliyeden satın aldım efendim."

"Allah sizden razı olsun evladım, biz göçmenler çok çektik. Siz bizden daha iyi biliyorsunuz ya. Biliyor da bizim için elinizden geleni yapıyorsunuz ya. Siz bilmiyorsunuz, siz burada olmadığınız zamanlar, hepimiz çınarların altında toplanıyor, hep sizi, hep sizin insanlığınızı, iyiliğinizi konuşuyoruz."

"Estağfurullah efendim."

Kazım Ağaefendi böyle konuştukça onun eli ayağı biribirine dolaşıyor, utancından yerin dibine geçiyordu. Bu telaş içinde kayığın oraya bakınca, balığını almış giden Zehranın doğrudan doğruya kendisine baktığını gördü, şöyle bir sarsıldı, sallandı.

Dünyanın en iyi davranışı, en kutsal güzelliği, insanın insana cömert bir sevgiyle yaklaşımıdır. Dünyada her iyilik unutulur, unutulmaz ya unutulur diyelim, hiçbir zaman, hiçbir insanın unutamayacağı bir güzellik var, o da bir insanın bir insandan gördüğü yürekten bir sevgidir.

Poyrazın koluna girdi:

"Haydi, bize doğru gidelim de bir kahve içelim," dedi Musa Kazım Ağaefendi.

"Baş üstüne efendim."

Yürürken durdu.

"Vasili!"

"Buyur."

"Bizim balıkları da ayırdın mı?"

"Ayırdım."

"Geriye kalanların hepsini dağıt."

"Hiç kalmadı, hepsini dağıttım."

"Onlara söyle ki, balıkların hepsini pişirsinler. Yoksa kokar pişirince yarın da, öbür gün de yiyebilirler."

"Allah sizden razı olsun evladım."

"Sağ olasınız efendim."

Yukarıya çıktılar. Evin içi çok güzeldi. Mavi bir dağ, dağın önünde bir ceren resmi vardı ocaklığın üstünde. Oymalı dolaplar, pencere kapakları, oya gibi işlenmiş tavan, cilalanmış tahta merdivenler, taban tahtaları...

"Çok güzel bir ev," dedi Poyraz.

"Allah razı olsun Vahap Beyden. Bize bu evi layık görmüş, çok kıvançlandık."

Nesibe, daha onlar merdivenleri çıkarken, yere bir hasır serdi, üstüne de bir döşek, uzun, her iki ucu da dantelli iki yastık attı döşeğin üstüne. Pencerelere de sakız gibi uçları dantelli, köşelerine mor menekşe işlenmiş perdeler asılmıştı.

Eşikte ayakkabılarını çıkarıp geldiler, döşeğe oturdular. Az sonra arkalarından Zehra girdi. Yüzü ter içinde kalmış, pespembe olmuştu. Belli etmeden, tepeden tırnağa, bir göz açıp kapayıncaya kadarlık bir sürede Poyrazı süzdü:

"Hoş geldiniz efendim," dedi başı önünde.

Poyraz ayağa kalktı:

"Hoş bulduk," dedi.

Zehra öbür odaya geçti. Poyrazın başı döner gibi oldu. Heyecanını belli etmemek için elinden geleni yapıyordu. Ama, Zehranın davranışlarından her şey anlaşılıyordu. Bir süre Kazım Ağaefendinin yüzüne bakamadı.

Musa Kazım Ağaefendi de onun yüzüne bakamıyordu. Belli ki bir şeylerden sıkılıyordu.

Toparlanan Poyraz:

"Efendim, yarın kasabaya gidiyorum, bir emriniz var mı?"

"Evet evladım, bir şey isteyeceğim ya sizden, sıkılıyorum. Nasıl söylesem bilmem."

Köskeldiği yastıktan doğruldu. Onunla birlikte Poyraz da doğruldu.

"Aman efendim, rica ederim efendim, buyurun efendim. Size hizmet etmek bizim vazifemiz efendim."

Nesibe küçük bir gümüş tepside kahveleri getirdi, önce Poyraza tuttu, Poyraz Kazım Ağaefendiye gönderdi. O ona, o ona derken, Kazım Ağaefendi baskın çıktı.

Yeni kavrulup çekilmiş kahve kokusu bütün odayı aldı.

"Beni bu dünyada en çok memnun eden taze kavrulmuş kahvedir. Güzel kokar."

"Belli Sultanım. Fincanlar da çok güzel."

Kazım Ağaefendi, Sultanım sözüne mim koydu. Sultanım sözünü çokça Aleviler kullanırlardı.

Birden:

"Nerelisiniz?" diye sordu.

Poyraz dilinin döndüğünce, kısaca, nereli olduğunu, Uzun- yaylaya nereden geldiklerini, girdiği savaşları, adaya gelişini, Vasiliyle ilişkilerini, Vasilinin onu nasıl ölümden kurtardığını bir çırpıda anlattı. En çok üstünde durduğu da Allahuekber kırımı oldu.

Musa Kazım Ağaefendi çok acındı:

"Vah evladım vah," dedi.

Öteki odadan onların konuştuklarını kızlar da dinliyorlardı. Poyraz Allahuekber kırımını anlatırken bir yumruk geldi Zehranın boğazını tıkadı. Nerdeyse boşanacaktı. Bereket versin Poyraz o korkunç olayı çabuk söylemiş bitirmişti. Nesibe onun durumunu anlayınca onu sevmiş, bağrına basmıştı.

"Efendim, bir liste hazırladınız mı?"

"Hazırladım evladım ya."

"Verin efendim bana."

Kazım Ağa kıvranıyordu, "zahmet olacak, size çok zahmet olacak. Ama ben burada hiçbir yer bilmiyorum ki, size çok zahmet olacak."

"Ne zahmeti, ne zahmeti efendim. Siz buyurun efendim.

Kazım Ağaefendi elleri titreyerek, İngiliz kumaşından özenle dikilmiş ceketinin cebinden uzun bir liste çıkardı. Çok güzel, inci gibi bir yazıyla yazılmıştı. Bu yaşta böylesine güzel bir yazıyı hiç kimse yazamaz, diye düşünen Poyrazın Musa Kazım Ağaefendiye saygısı daha da arttı, listeyi okuyup bitirdikten sonra ayağa kalktı:

"Efendim evi bir dolaşabilir miyim?"

Musa Kazım Ağaefendi de onunla birlikte ayaktaydı:

"Buyurun efendim."

Önüne düştü. Bu katın odalarını dolaştıktan sonra aşağı indiler, orasını da dolaştılar, yukarı çıkıp yerlerine oturdular.

"Efendim, bu evde rahat etmeniz için size epeyi eşya gerek olacak."

"Olacak oğlum ama, ya yarın Atinadan izin haberi gelirse, bu kadar eşyayı ne yaparız?"

"Bugünlerde her şey çok ucuz, yok pahasına. Bugün aldığımızı yarın daha pahalı satarız."

"Öyle mi?"

"Öyle efendim."

"Ev çok güzel ya böyle çıplak bir evde oturulmaz değil mi?"

"Oturulmaz."

"Öyleyse..."

Kuşağını çözdü, epeyce dolalı kuşağı açtı, dürdü büktü. Yanına koydu. Kuşağın altından altın kakmalı, sırma işleme güzel, kahverengi deriden, biçimli bir kubur çıktı, kuburun kapağını küçücük bir anahtarla açtı Kazım Ağaefendi. İçinden mor ipekten bir kese çıkardı. Kesenin büzgü ipini çekti, elini soktu, altınların şıngırtısı duyuldu. Az sonra elini çekti, avucunda beş tane altın parıldadı.

"Buyurun Poyraz Bey oğlum, yeter mi?"

Altınları uzattı.

"Aman efendim, bu beş Napolyon. Beş Napolyon çok büyük paradır. Beş Napolyon altınıyla değil böyle bir evi donatmak, o sizin dediğiniz çiftlik gibi bir çiftlik bile alınır. Çiftliğe para bile vermeyebiliriz. Bu paraya bu günlerde birçok küheylan, seklavi bile alırız. Napolyon altını şimdi çok para. Hüsmen bana epeyce altın teslim etti."

"Kasan mı var evladım?"

Poyraz güldü:

"Kasa gibi bir sandığım var."

"Benim altınları da sizin kasaya..."

"Yok efendim, sizin kasa daha sağlam. Ben evden çıkınca, Lena Ana da çıkıyor, çoğu zaman, eve giren bizim kasayı sırtlar götürür."

"Ben de bu yaşımda, yalnız başıma bir yere kuburumla gidemem."

"Yalnız gitmezsiniz efendim, nereye giderseniz yanınızda ben olacağım."

"Sağ ol evladım, ama bu dolu kubur bana ağır geliyor."

O böyle söylerken Poyrazın da Yezidi kırımını yaşadığı hiç aklından çıkmıyordu. Hele kızların kesilip kumların üstüne atılmış kanlı memelerinin seğirmesi... Böyle bir insana güvenilebilir miydi? Bunu düşündüğünden dolayı kendine kızdı. Poyraz Yezidi kırımını anlatırken o kadar üzülmüş, kahrolmuş, sesi öylesine ağlamış, bir insanın kendi ağlamadan sesinin ağlaması onun ne kadar acı çektiğini gösterir, utanmış, konuşmayı kesmek istemiş, onu da kendine yedirememiş, sözü sonuna kadar götürmek mecburiyetini yüreğinde duymuş, ona ölümden beter gelen bu olayı anlatıp bitirince bitkin, yüzü safran sarısı, sırtını duvara dayamış, öyle cansız kalakalmıştı. Elbette, bu kadar acı çeken bir insana güvenilebilirdi. Gene de büyük, bağışlanmaz bir suç işlemişti. Savaş, en büyük suç değil miydi, o, daha dünyasına doymamış gencecik insanları zorla biribirlerini öldürmeye göndermek insan soyunun icat ettiği iğrenç, en alçak, insan soyuna hiç yakışmayan, insanı insanlıktan çıkaran en büyük bir suç değil midir? Gariban

Poyraz, Allahuekberde donan, bitlerin yediği askerleri anlatırken başını kaldırıp da insanın yüzüne bakamıyordu. Sanki savaşı kendisi icat etmişti, sesi o kadar utanç doluydu, acılıydı. Bu çocuğun azıcık üstüne var, bir iki demez kendini öldürür. Elbette böyle bir insana güvenilir. İnsan böyle bir insana canını da, malını da, ırzını da, insanlığını da güvenebilir. Böylesi insanlar, Yezidi kırımı gibi insanı utancından yerin dibine batıracak bir kırımdan dolayı değil, bir küçük savaşa girdi diye bile kendini öldürür, Allah korusun.

Kuburu belinden çıkardı, Poyraza uzattı. Poyraz eliyle karşıladı, geri itti.

"Olmaz efendim, hiç olamaz, benim sandığım sizin beliniz kadar güvenli değil. Bir yere giderken de kuburu Zehra Hanıma bırakırız. Ondan kimse alamaz."

Musa Kazım Ağaefendi boynunu büktü, hüzünlendi. Elleri titreyerek kuburu beline bağladı. Kubur, ipek gibi yumuşaktı. Böyle kuburlar ancak Osmanlı paşaları ve Kafkas beylerinde bulunurdu.

"Kusura bakmayın efendim."

"Estağfurullah."

"Herhalde bir bildiğiniz var."

"Zehra Hanımdan kimse alamaz."

Kazım Ağaefendi gülümsedi.

"Kimse alamaz ondan."

Poyraz da gülümsedi.

"Yarın kasabaya ineceğiz, öyle mi efendim?"

"İnelim efendim."

Ertesi sabah Kadri Kaptan aşağıdan bağırdı:

"Hazır mısın Poyraz Reis?"

Poyraz hızla merdivenlerden aşağıya indi, dört bir yanına bakındı.

"Haydi gidelim Kadri Kaptan. Ağaefendi nerede?"

"İskelede."

"Niçin bana daha önce haber vermedin?"

"Az önce geldi."

İskeleye koşarcasına yürüdü. Önce Zehrayı gördü çınarların altında, çeşmenin yanında. Baktı ki Kazım Ağaefendi teknenin içinde dimdik dikilmiş durur, ağırbaşlı, Melek Hatun da yanında. Poyraz, aklından geçirdi, ateş bacayı sarmış. Melek Hatun pirine çarpılmış, eninde sonunda onu alıp kırk pınarlı İda dağına kaçıracak.

Az sonra Vasili de geldi.

"Ohhooo, burda mısınız cümbür cemaat? Ben de geldim." Nerden çıktıysa Hüsmen de çıktı ortaya.

"A be daha gün doğmadan böyle nereye?"

"Kasabaya," dedi Vasili.

"Ben de geliyorum." Poyraza baktı.

Poyraz:

"Gel Hüsmen," dedi. Hüsmen tekneye atladı. Bu sırada da Melek Hatun pirinin eline sarıldı öptü. Kazım Ağaefendi de onun elini öptü, iskeleye çıkarken Poyraz onu elinden tuttu, yukarıya çekti. Kaptan motor kolunu üç kez çevirdi motor çalıştı, tekne zıngırdadı yol aldı.

Kasabaya geldiklerinde vakit öğleyi geçiyordu. Vasili önde, ötekiler arkada iskeleden Hayri Efendinin mağazasına yürüdüler. Onları köşe başını dönerken gören Hayri Efendi caddede karşıladı:

"Hoş geldiniz efendim, safalar getirdiniz."

Poyraz, Kazım Ağaefendiyle Hayri Efendiyi tanıştırdı.

"Hayri Efendi, bu mağazanın sahibi."

"Maşallah, maşallah."

"Girit eşrafından Musa Kazım Ağaefendi. Kendileri Giritte çiftlik sahibidirler ve de efendim soylu atlar yetiştirirler. Bizim adamıza gelmişler, şimdilik adamıza yerleşmişlerdir."

Hayri Efendi koltuğuna Kazım Ağaefendiyi buyur etti, kendi de yanına oturdu. Ötekiler de oraya buraya çöktüler. Mağazadaki çırak koşarak karşıdaki kahveye gitti kahve söyledi geldi.

Poyraz, ne aradıklarını Hayri Efendiye anlattı, Hayri Efendi:

"Tamam," dedi. "Siz istirahat buyurun, sonra Cafere gideriz. Caferde aradığınız her şey bulunur. İstanbulda, Atinada, Pariste ne varsa Caferde de hepsi var."

Kahvelerini içtiler.

Cafer onları büyük mağazasının önünde karşıladı.

"Buyurun efendim, buyurun mirim efendim." Ortaya konmuş masanın yöresine türlü koltuklar sıralanmıştı.

"Buyurun efendim, oturunuz. Ne içersiniz?"

"Kahve."

"Nasıl olsun?"

"Orta şekerli."

Mağazanın arkasına geçerken:

"Efendim kahveleri elimle pişirmeliyim. Halis dibek kahvesidir. Biraz önce kahveyi ben kavurdum, dibekte de ben dövdüm. Kokusu gitmesin diye de kavanozun kapağının yöresine balmumu çektim. Şimdi geliyorum." Kapıdan içeriye girdi, yitti. Poyrazla ötekiler yumuşak koltuklarına kurulmuşlar, bir alan kadar büyük mağazayı şaşkınlıkla, hayranlıkla seyreyliyorlardı. Mağazada neler yoktu ki, böyle bir yer, içinde bu kadar çeşidi olan bir mağaza doğrusu Londrada, Amerikada bile zor bulunurdu.

Hayri Efendi de büyümüş gözlerle, burayı ilk görüyormuşcasına mağazanın her yerine, kıyı bucak, en küçük ayrıntıyı bile kaçırmadan, kendinden geçmiş bakıyordu. Tavandan sarkan, usta işi büyük küçük, sayısız, biçim biçim altın yaldızlı kesme

camdan ve kristalden avizeler, geniş maroken, renk renk kadife koltuklar, kanepeler, hezaran koltuklar, sandalyalar, altın yaldızlı demir karyolalar, perdeler, perdelikler... Bir yanda top top kumaşlar, bir yanda kadın ve erkek ayakkabıları... Çocuk giyitleri. çocuk arabaları, işlenmiş beşikler... Orta yerde de yan yana konmuş deniz motorları.

Musa Kazım Ağaefendi, bir köşede eyerler, dizginler, keçe Hsllemeler, gümüş savatlı başka koşumlar gördü, ayağa kalktı, o yana yürüdü, vardı kılaptan işleme bir eyeri önce okşar gibi etti, ardından kaldırdı, altına baktı. Turuncu

işlemeli keçeydi eyerin altı. Bu eyer bir Türkmen eyeriydi. Öteki Çerkes, Arap eyerlerine teker teker hayranlıkla bakarken bir ses duydu, "kahveler." Elindeki eyeri istemeyerek yerine koydu, çabucak masaya yöneldi. Cafer ona kahvesini verdi. Ortalığı taze kahvenin kokusu almıştı. Elinde kahve koltuğa oturdu, ilk yudumu aldı, gözlerini kapadı, kendisini Giritte çiftliğinde sandı. Kahve kokusu başını döndürüyordu. Çoktandır böyle, kokulu bir kahve içmemişti. İlk olaraktan, üstünde sersem sepet dolaştığı, sözümona bu ana vatan toprağına hiç yabancılık duymamış, horlanmamış, it yerine konmamıştı sanki. Giritten bu yana anasından emdiği süt burnundan getirilmemişti sanki. Bir yudum kahve onu anasından yeni doğmuş gibi etmişti.

Musa Kazım Ağaefendi mest, gözleri kapalı, kahveyi bitirdi, fincanın dibindeki telveye gözlerini bir süre dikti, baktı, güldü, ayağa kalkarak elindeki kırmızı çizgili ağzı geniş fincanı masanın üstüne koydu, yanındaki Cafere döndü, uzun boylu, uzun boyunlu Caferin uzun yüzü bir mumyanın yüzü gibi kurumuş, pörtlemiş kocaman gözleri çıra gibi yanıyor, o gözlere takılanı kolay kolay bırakmıyor, tuhaf bir dünyaya usulca, belli belirsiz alıp götürüyordu uzaklara bir yerlere. Caferin elini tuttu:

"Bana," dedi, "bir dibek bul, işlemeli, eski zaman işi, içinde çok kahve döğülmüş."

Cafer sevindi. İlerde dikilmiş duran iki delikanlıdan birine: "Haydi çabuk, eve koş, o eskiden kalma nakışlı dibeği kol demiriyle al getir."

Çocuk bir anda yitti gitti, az sonra da geldi nakışlı, elden ele geçe geçe koyu bir kırmızıya dönüşmüş dibeği içindeki kol demiriyle birlikte Cafere uzattı. Cafer de Musa Kazım Ağaefendiye saygıyla sundu.

"Ne güzel, ne güzel, sağ ol, sağ ol."

Gözlerini dibekten alamayarak, durmadan, "ne güzel, ne güzel," diyor, ardından da, birkaç kez, "sağ ol sağ ol," sözcüklerini söylüyor, gözlerini dibekten ayıramıyor, o

yanına bu yanına döndürüyor, ışığa tutuyor bakıyor, okşarcasına herkese gösteriyordu.

"Efendim, bu benim size yadigarımdır."

"Sağ olun sağ olun."

Gözlerini dibekten ayırmadan durdu, başını kaldırdı, Caferin çıra gibi yanan gözlerine baktı:

"Bu dibek ne ağacındandır?"

"Çok kimseye sordum, hiçbir kimse ne ağacından olduğunu söyleyemedi."

"Gül ağacından," dedi Kazım Ağaefendi. "Böyle güzel bir kırmızı olsa olsa gül ağacından dibekte olur. Bizim Giritte en değerli dibekler gül ağacından yapılırdı."

Hiç kimse bu sözlerin ciddi mi, şaka mı olduğunu anlayamadı.

Musa Kazım Ağaefendi sözlerini bitirir bitirmez kalktı. Arkasından Poyraz da kalktı, Cafer de... Mağazanın en dibine, yaldızlı karyolaların olduğu yere yürüdüler. Ardından da bütün mağazayı dolaştılar. Kazım Ağaefendi her karyolayı, koltuğu teker teker inceledi, altına üstüne, yanına yönüne uzun uzun baktı, ağzını açıp da bir tek sözcük söylemedi. Döndüler geldiler, gene herkes oturduğu koltuğa oturdu. Kazım Ağaefendi oturur oturmaz başını önüne eğdi düşüncelere daldı. Ötekiler hiç konuşmadılar, Kazım Ağaefendi başını kaldırıncaya kadar. Herkes onun yüzüne bakıyordu.

"Cafer Efendi oğlum bir kalem kağıt al eline..." Kalktı. "Sen gel benimle."

Ötekiler de saygıyla ayağa kalktılar.

Kazım Ağaefendi eliyle bir, siz oturun işareti yaptı, oturdular. Yan yana mağazanın içine gene daldılar. Kazım Ağaefendi söylüyor, Cafer yazıyordu. Çalışmaları çok sürmedi. Yazmayı bitirdiler, Kazım Ağaefendi geriye döndü, oturanlar gene saygıyla ayağa kalktılar, o, ayaktakilere:

"Rica ederim efendiler, rahatsız olmayın, oturun," dedi.

Cafer iki adamını yanına çağırdı, koltukları, kanepeyi, halıları, yorganları, döşekleri, çarşafları, Kazım Ağa neleri

göstermişse, delikanlılar onları mağazanın ortasındaki boşluğa yığdılar.

Hep birden ayağa kalktılar, öteberilerin yanına gittiler.

"İyi mi, beğendiniz mi?" diye sordu Musa Kazım Ağaefendi.

Başta Hayri Efendi:

"Çok güzel, çok güzel. Hayırlı uğurlu olsun," dedi. "Sizinle birlikte eskisin."

"Çok güzel, hepsi de çok güzel," dedi Poyraz.

"Çok güzel," dediler ötekiler de.

Poyraz, masasında hesap yapmakta olan Caferin yanına gitti karşısına oturdu. Uzun bir süre Caferle cebelleştikten sonra ayağa kalktılar. Poyraz, iç cebinden çıkardığı kesesinden para aldı, Cafere verdi. Cafer biraz mırın kırın etmiş olacak ki Poyraz elini bir daha cebine soktu, kesesini çıkardı. Bir daha elini Cafere uzattı, Caferin yüzü güldü. Poyraz da kıvanç içinde bir yüzle Kazım Ağaefendilerin yanına döndü.

"Cafer, eşyaları hemen iskeleye, Kadri Kaptanın teknesine götürün. Hemen şimdi. Şu elindeki listeyi de bana ver."

Cafer listeyi hemen getirdi.

Hayri Efendiyle Kazım Ağaefendi önde, ötekiler arkada bir mağaza, üç dükkan daha dolaştılar, yeterince alışveriş ettiler, tekneye döndüler.

Kadri Kaptan, ne aldılarsa hepsini tekneye taşımıştı, beklemeden tekneye atladılar.

Sabahleyin erkenden bütün adadakiler uyandılar, iskeleye geldiler, tekneyi boşaltıp eve taşıdılar. Başta Melek Hatun, Lena, Sabiha, öteki kadınlar, Zehra, Nesibe ikindiye kadar evi yerleştirdiler. Kazım Ağaefendinin çok beğendiği yaldızlı aynayı da cümle kapısının yanına koydular.

İkindiüstü Kazım Ağaefendi eve geldi, evi baştan sona birkaç kez dolaştı. Masasının, birkaç sandalyanın, koltuğun yerini değiştirdi, küçük Isparta halısını kendi odasına koydurdu.

Eve herkes giriyor çıkıyor, ev arı kovanı gibi işliyordu.

Nişancı da eve durmadan girip çıkanlar arasındaydı. Bıkıp usanmadan eve giriyor çıkıyor, evin içini dışını hayranlıkla seyrediyordu.

Çorbacı Dimitri çok zengindi. Şu kilisenin aşağısından başlayan çarşının ilk mağazası Çorbacı Dimitrinindi. Mağaza Avrupadan getirilen kumaşlar, ayakkabılar ve öteki eşyalarla doluydu. Ne ararsan bulunuyordu. Arı kovanından balık oltasına, tekne motorundan ağlara, ağ iplerine, ağ mantarlarına kadar. Bu mağazanın dışında Atinada, Venedikte, Marsilyada da mağazalan vardı Çorbacı Dimitrinin. Bu kasabadan başka yöredeki illerle de alışverişi vardı. Çorbacının bir de vapurları vardı Akdenizde çalışan, Amerikaya kadar gidip gelen. Amerikada iki kardeşi, üç de oğlu, kalabalık akrabaları yaşıyordu. Burundaki, baştan üçüncü köşk Çorbacı Dimitrinindi. Oradaki evlere adalılar Çorbacı Köşkleri diyorlardı. Çorbacı mahallesi diyenler de vardı. Çorbacıların hepsi de küçük, büyük armatörlerdi. Gemileri bütün Akdenizde çalışıyor, İngiltere, Skandinavya, Amerikaya gidiyorlardı.

Birinci Dünya Savaşı başlar başlamaz Çorbacılardan birkaç ay içinde kimsecikler kalmadı, o güzelim köşkler has bahçe gibi çiçek bahçeleriyle bomboş kaldı. Adaya gelenler, Hüsmenin dışında köşkleri dolaşmadılar bile. Oturmayı da akıllarından geçirmediler. Belki de bu çiçekler ortasında kalmış köşkler onları ürküttü.

Cafer, çocukluğundan bu yana Çorbacı Dimitrinin yanında çalışıyordu. Çorbacılardan en son giden Dimitri oldu. Dimitri bir sabah erkenden, her zamanki gibi mağazaya geldi. Cafer, katipler, öbür satıcılar da gene gün doğmadan gelmişler, Çorbacıyı bekliyorlardı. Her zaman güleç yüzlü olan, şakalaşan Çorbacının yüzü zehir zemberekti. Onların yüzlerine bakmadan mağazanın kapısını açtı, anahtarları da kapıda bekleşenlere uzattı, kepenkler sabahın alacasının ıssızlığında büyük gürültüyle kaldırıldı. Dirseklerini masasına dayamış, iki eli yüzünde, dalmış gitmiş

Çorbacı gün ikindine kadar konuşmadı. Yüzü taş, duvar olmuştu.

Başını kaldırdı:

"Gelin çocuklar," dedi ölgün bir sesle. "Savaş başladı. Bu savaş şimdiye kadar görülmemiş bir savaş olacak. Ben kaçıyorum.

Bari son günlerimi rahat geçireyim. Hiç olmazsa ölüm rahat bir mezar yüzü görsün. Biz Osmanlılar çok savaş gördük. Tanrı hiçbir kuluna savaş göstermesin. Savaş göstereceğine öldürsün."

Gözlerini karşısında duranların yüzlerine dikti, ağlamaklı bir yüzle onlara baktı. "Yaaa, işte böyle," dedi sustu. Gözleri Caferin üstünde durdu, bekledi.

"Gel Cafer!"

Cafer öne bir adım attı:

"Buyur."

Önündeki anahtar destesini masanın ucuna, Caferin önüne sürdü.

"Al bunları Cafer, ben dönünceye kadar mağazayı sen işleteceksin. Gene bugünkü maaşını alacaksın. Paraları çok iyi saklayacaksın ki, şeytan bile aramakla bulamayacak. Öldürseler bile paranın yerini kimseye söylemeyeceksin. Mağazadaki mallar bitince de evinde oturacak benim dönmemi bekleyeceksin."

Katip, katibin yardımcısı, satıcılar Rumdu. Onlara döndü:

"Sizler de bana hakkınızı helal edin. Mağazada mallar bitinceye kadar Cafere yardımcı olur, maaşınızı alır, ondan sonra evinize gider, benim gelmemi beklersiniz. Savaş biter bitmez dönerim. Cesedimin yaban ellerde kalmasını istemem."

Anahtarları masanın üstünden aldı, Cafere uzattı.

Başta katip, öteki çalışanlar, Dimitri anahtarları Cafere verince sessizce oradan ayrıldılar.

"Nereye, çocuklar nereye?"

Katip:

"Biz şimdiden evlerimize gidiyoruz."

"Alacaklarınızı Cafer efendiden alın."

"Biz alacağımızı aldık, biz gidiyoruz."

Dimitri onların bu tutumlarına çok şaşırdı, sesi titreyerek:

"Artık benimle çalışmayacak mısınız?"

"Çalışmayacağız."

"Uğurlar ola."

Çorbacı Dimitri evini alıp gittikten sonra Cafer birkaç hafta daha adada kaldı. Gene eskisi gibi, daha gün ışımadan her gün Mağazayı açıyor, kepenkleri gürültüyle kaldırıyor, anahtar destesini büyük masanın üstüne, Dimitrinin yaptığı gibi, şangırtıyla atıyordu. Sabahlardan akşamlara kadar, boynunu kapıya uzatmış, bir alıcı gelecek diye özlemle bekliyordu. Aradan üç av geçti, ne gelen ne giden var, çarşıdaki tekmil mağazalar da kapanmış, çarşıdan çıt çıkmıyordu.

Cafer bir gün baktı ki, demirci dükkanından çekiç sesleri de gelmiyor. Oysa Yani ustanın çekiç sesleri ala şafaktan gün atıncaya kadar kesilmez, bütün adada çınlar dururdu. Bu adaya bir şeyler olmuştu ya ne olmuştu? Gene balıkçılar denize çıkıyor, gene kadınlar, erkekler şehre iniyor, herkes işinde gücünde, yalnız bir kişi bile Caferden alışveriş etmiyordu. Oysa bu mağaza birkaç ay öncesine kadar dolup taşardı. Oysa mağaza ağzına kadar mallarla doluydu. Ve Cafer, sabahlardan akşamlara kadar sinek avlıyordu.

Köyün içine çıktı, önüne gelenle neler olup bittiğini konuştu. Hiç kimsenin ağzından savaştan başka bir sözcük çıkmadı. Herkesin ağzında bir savaş sözüdür gidiyordu. Mağazayı kapatıp adadan kasabaya göçtü. Kasabada da herkesle konuştu, gene herkes savaştan söz etti. Ne yapacağını bilemez, o dükkan senin, bu kahve benim dolaşırken Hayri Efendiye uğradı. Hayri Efendi onu iyi karşıladı:

"Demek Dimitri mağazasını sana bıraktı?"

"Bana güvendi."

"Seni sevmiş, seni kutlarım, seni sevmiş de bütün malını sana bırakmış. Kadrini bil, sana bırakılan büyük bir

servettir."

"Bana hiçbir şeyini bırakmadı."

"Ya ne yaptı?"

"Bana anahtarları verirken, malları satacaksın, sattıklarını bir bir deftere yazacaksın, paralarımı da muhkem, kimsenin bulamayacağı bir yere saklayacaksın. Sakladığın paralar içinden de her ay sana verdiğim maaşını alacaksın. Dönünce seninle hesaplaşırız, dedi. O gitti gideli de ne maaş aldım ne bir şey."

"Neden almadın?"

"Hiçbir şey satılmadı ki. Onun gittiğinden bu yana her şey kapandı. Bir iğne iplik bile satamadım."

Hayri Efendi dirseklerini masaya dayayıp yüzünü iki eli arasına aldı, uzun bir süre düşündükten sonra gözlerini Caferin gözlerine dikerek:

"Yok" dedi, "bu adam seni çok sevmiş, seni çocuğu yerine koymuş. Beni iyi dinle, o mağaza, adadaki köşk, buradaki, ağzına kadar dolu depo da senin. Aklını başına al. Bu mallar senin."

"Benim değil. Giderken bana dedi ki, döneceğim. Ölüm, yani cesedim yaban ellerde kalmayacak, döneceğim, kendi adamda ölecek, kendi toprağıma, babamın, dedemin, anamın mezarlarının yanına gömüleceğim."

"Bu mallar senin. Bak sana ne söyleyeceğim, beni iyi dinle. Adadaki mağazayı buraya taşıyacak, depoyu mağaza yapacaksın. Evini de getireceksin. Orada alışveriş olmaz bundan sonra. Adadaki mağazanın alıcıları şu kıyılardaki vilayetlerdi. İstanbuldan, İzmirden, Bursadan bile alışverişe gelenlerdi. Ben bile, biliyorsun, büyük alışverişlerimi sizin adadan ediyordum. Onlar gemileriyle Amerikadan, Avrupadan en nadide mallar getiriyorlardı, sen de biliyorsun. Onların adadaki köşkleri gibi cennet bahçeleri içindeki köşkler İstanbulda, Bursada, İzmirde yok. O ada bitti. Sen mallarını hemen taşı. Depoyu da dediğim gibi mağaza yap, az da olsa alışveriş yapanlar olur. Gittikçe de alışverişin

artar. Uğurlu olsun. Allah seni bahtiyar kılsın, kazancını yemeyi Allah sana nasibetsin."

Caferin gözlerinin içi gülüyordu. Ne demek istiyordu Hayri Efendi, demek istiyordu ki Çorbacı dönmeyecek, o çok uzaklara, Amerikalara gitti. Amerikaysa dünyanın öbür ucunda.

Birden Caferin yüzü karardı, boynu büküldü. Bu da Hayri Efendinin gözünden kaçmadı.

"Ne oldu Cafer, bir şey mi var?"

"Bir şey yok," dedi Cafer ayağa kalktı.

"Dur Cafer, gitme, otur yerine."

Önündeki çekmeceyi açtı:

"Senin paran yok. Bu durumda sana para bırakamazdı Dimitri. Al şunları!"

Paraları Caferin önüne bıraktı.

Cafer ayağa kalktı, Hayri Efendinin elini aldı öpüp alnına götürdü. Zangır zangır titriyordu. Elleri titreyerek parayı aldı cebine koydu.

"Otur evladım, otur Cafer. Burada alışveriş yaparsın. Ben de sana yardım ederim."

"Savaş var."

Olsun. Kıyamet kopsun isterse, hiçbir zaman paralı adam bu dünyadan eksik olmaz."

Cafer iki gün içinde bütün malları kasabaya taşıdı. Aylarca çalışarak depoyu güzel bir mağaza yaptı. Ve ağır da olsa alışveriş başladı. Günler geçtikçe de arttı. Cafer kıvançlıydı.

Yalnız, Dimitrinin dediklerini, olduğu gibi yerine getirdi. Eline geçen paraları muhkem, şeytanın bile bulamayacağı bir yere saklıyor, saklamadan önce de paraların içinden maaşını alıyordu. Aylar geçiyor, gittikçe alışveriş artıyor, maaşını artırmak Caferin aklına gelmiyordu.

Değiş tokuş günlerinde, mallarını satmak isteyen yöre köylerinin, kasabanın Rumları da mallarını Cafere getiriyorlar, yok pahasına veriyorlardı.

Onlar kasabadan dönünce Nişancı çınarın altına geldi, öte de dimdik durdu, konuşmadan Poyraza baktı.

Biraz sonra Poyraz:

"Buyur Nişancı," dedi, "ne durdun kaldın orada?"

Nişancı hiçbir karşılık vermeden arkasını döndü kamışlığa yürüdü.

"Vasili, gördün mü Nişancıyı?"

"Gördüm."

"Yarın sabah erkenden, deniz daha beyazken yola çıkmalıyız Kadri Kaptan..."

"Hazırım Reis. Yarın deniz daha beyazken... Kıyı köylülerine Rumlardan çok tekne, kayık, motor kaldı. Motoru kalanların çoğu da balıkçı değilmiş. Çoğu da geriye dönemeyeceğini biliyormuş."

Kadri Kaptan, deniz daha beyazken motoru çalıştırdı.

Gün ışırken döndüler adadan yana baktılar, ada artık gözükmüyordu. Tekne batıya yöneldi.

"Ne o Kaptan, kasabaya gitmiyor muyuz?"

"Şu aşağıda Reis, büyük Rum köyleri vardı, hepsi de balıkçı, birçok Rum, teknesini güvendiği köylülere bıraktı. Kıyı köylerde ne kadar tekne istersen o kadar tekne var."

Köyün iskelesine ikindiüstü geldiler yanaştılar. İskelede onları nerdeyse bütün köy karşıladı. Önce tahta bacak Ali Çavuş, "Hoş geldiniz," dedi, arkasından da köylüler... Ali Çavuş onları aldı köyün alanına götürdü. Alanın ortasında geniş dalları, üç adam el ele verse çeviremez gövdesiyle ulu bir çınar ağacı yükseliyordu. Çınarın altındaki çeşmeden de bol bir su akıyor, mor çiçekli yarpuzların arasından denize gidiyordu.

Köy çok güzeldi, ahşap evlerin aşağı yukarı hepsi renk renk boyanmış, hepsinin önünde de bir çiçek bahçesi vardı.

Ağzı geniş, kırmızı çizgili fincanlarda kahveler geldi.

"Bizim köyün dörtte üçü Rumdu," dedi Ali Çavuş. "Onlar gidince köy bomboş kaldı. Onların yerine de Yunanistandan gelen Türkleri yerleştirdiler. Onlar gelir gelmez de evlerine kapandılar, bir daha da dışarıya çıkmadılar. Türkler geleli çok

oldu. Daha hiçbirinin yüzünü görmedik. Onlar gelmeden köy ne kadar boşsa şimdi de o kadar boş. Çocukları bile köyün içine çıkmıyor. Bir adam bile gelip bu çınarın altına şu sedirlere oturmadı. Dünyaya küsmüşler. Ne yerler ne içerler kimsecikler bilmiyor. Sizin ada nasıl?"

"Bizim adayı hiçbir muhacir beğenmedi. Gelen adaya bir bakıyor, hemen de, hiç durmadan, yangından kaçar gibi geldikleri tekneye doluşarak arkalarına bakmadan kaçıp gidiyorlar."

"Kara insanlarının adalardan ödü kopar."

"Kopuyor," dedi Poyraz.

Kara, ada insanları üstüne bir sohbet aldı yürüdü.

Ali Çavuşun önüne bir delikanlı dikildi, eğildi kulağına bir şeyler söyledi.

"Yemek hazırlanmış, buyurun eve," dedi Ali Çavuş.

"Aman Ali Çavuş, yemeğin sırası mı şimdi, bizim seninle bir işimiz var. Karanlık kavuşmadan."

"İşiniz başım üstüne komşu..."

Poyraz Musa, tekne işini kısaca anlattı.

"Çok tekne var, çok tekne var, ne yapacağımızı bilemiyoruz. Kız gibi tekneler nerdeyse çürüyecek. Giden komşuların çoğu balıkçıydı, bizse çiftçi. Onlar bize balık, balık yumurtası, çiroz, salamura, lakerda verirlerdi, biz de onlara tereyağı, yoğurt süt, kuru fasulye, nohut mercimek, unluk buğday, kavun karpuz verirdik. Haydi kalkın teknelere gidelim."

Hep birden sevinç içinde kalktılar. Ali Çavuş sevincinden ne yapacağını bilemiyordu. Göçmenlerin evleri arasından geçerlerken Ali Çavuş: "Bakın," dedi, "hiçbir canlı, hiçbir açık kapı gözüküyor mu? Bakın, şu ağaçlara bakın, üstlerinde öten, cıvıldaşan bir kuş görünüyor mu?"

"Nereye gitmişler bunlar?"

"Evlerinin içindeler."

"Tuhaf."

"Küsmüşler. Dünyaya küsmüşler bunlar."

"Ne yer, ne içerler?"

"Bilinmez. Bunlar geldikleri gün biz koşuştuk, yemekler yaptık. Her ev birkaç tür yemek yaptı, götürdük. Hiç, hiç yüz vermediler, bir tek söz bile söylemediler, tepsileri, boş sahanları, tencereleri almaya gittik, baktık ki yemeklerin hiçbirisine el sürülmemiş. Şaşırdık kaldık. Bir daha da yüzlerini göremedik, şaşırdık kaldık."

"Ben de şaşırdım."

"Bir insanın vatanından ayrılması zulüm. Herhal insanın yüreği kökünden koparılmış gibi oluyor. Bunlar da küsmüşler. Herhalde bunlara, geceleri Yunanistandan yiyecek içecek getiren cinler var! inşallah yakında yumulmaktan bıkacak, bizim gibi insan yüzüne çıkacaklar. Zulüm."

"Zulüm," dedi Poyraz, "zulmü kebir."

"Tahta ayağımı sorarsanız, Çanakkaleye kurban gitti. Bir karanlığa battım çıktım. Baktım, diz kapağımın üstünden bacağım kesilmiş. Küstüm kaldım. Baktım, biraz düşündüm, ben böyle nasıl yürürüm? Baktım, küsmüşüm. Baktım, gece açılmış, gün doğmuş. Baktım Çanakkale denizinin üstü dümdüz, bomboş. İngiliz zırhlıları denizin dibini boylamışlar. Köye döndüm- Sabahtan gecenin karanlığına kadar köyün dışında bekledim. Ses çıkarmadan eve girdim. Evdekilere, susun, ses etmeyin, ben eve gelmedim. Saklanmalıyım. Ben ölünceye kadar şu pis insanların yüzlerine bakmayacağım. Baktım, bu dünyanın her şeyine, börtü böceğine küsmüşüm, itine kurduna da. Bunlar da bir gün..."

Ali Çavuş içini çekti.

Küçük koya geldiler. Köyün kıyılarının kumlarına, yan yana kayıklar, irili ufaklı tekneler çekilmişti. Ali Çavuş yepyeni, mavi çizgili bir teknenin yanına gitti, bu işte, dedi, bakın, yukarıya çıkın içine de bakın. Sağ bacağı kalın bir ağaç kütüktü. Küskünlüğü ağır kütüktendi. Yoksa dünya topal kaynıyordu. Bu dünya körlerin, topalların dünyası olmuştu. Hristo çok konuştu onunla. Topallık, körlük, şu bacak yerine bağlanmış kütük neydi ki, bu kadar ağır olmasa. Hristo olmasa Ali Çavuş daha evin içindeydi. Daha gün yüzü görmemişti. Küsmüştü ki zalim küsmüştü.

Küsmüştü ki yüreğindeki bağlar kopmuştu. Hristo onu gün yüzüne, insan arasına nasıl, ne demişti de çıkarmıştı, hiç mi hiç anımsamıyor. Şimdi Hristo gibi biri olsa bu köyde, o da bu muhacirlerin huylarını bilse, bunları bir iki demez deliklerinden çıkarıverirdi.

Teknenin yanına gittiler, yöresini uzun uzun dolaştılar, üstüne çıktılar. Tekne yepyeni bir tekneydi, daha el değmemiş. Çok beğendiler.

"Yok," dedi Ali Çavuş, "Öbür teknelere de bakın teker teker, Nişancıya belki daha iyisini bulursunuz."

Dolaşmaya başladılar, her tekneyi inceden inceye gözden geçirdiler, karanlık kavuşunca Ali Çavuşun yanına döndüler.

"Hepsi de satılık mı?"

"Satılık."

"Teknelerin hepsini birden niçin satıyorlar?"

"Tekne sahiplerinin hiçbirisi balıkçı değil de ondan."

Köye döndüler, çınarın altına oturdular. Ortaya bir büyük masa, sandalyalar geldi. Sahanlarla yemekler taşındı. Çınarın alt dallarından birine büyük gemici feneri asılmıştı, ortalığı iyice ışıtıyordu.

Yemek yedikleri sürece hiç konuşmadılar.

Ali Çavuşla Hristo Çanakkaleden birlikte dönmüşlerdi. Ve Çanakkaleden geriye dönen asker çok azdı. Hristonun sol kolu kalmıştı Çanakkalede. Hristo da Nişancı gibi iyi bir balıkçıydı. Tek koluyla gene en iyi olta sallayan, ağ atan, dümen tutan Hristoydu. Savaştan önce en çok, en büyük kılıçları da zıpkınlayan Hristoydu. Hristo Ali Çavuşun hem komşusu, hem de can bir kardeşliğiydi.

"Turuncu tekneyi alıyoruz."

"Olur. Verdim gitti."

"Kaça olur."

"Kaçası maçası yok, verdim gitti."

"Hiç mi para almayacaksın?"

"Verdim gitti."

"Ne tuhaf adamsın Ali Çavuş."

"Verdim gitti."

"Küsüp dünyaya, evinin karanlığında yıllarca kaldığın boşuna değil."

"Yıllarca da değil. Verdim gitti."

"Allah Allah, nasıl para almazsın?"

"Hristo bu tekneyle hiç denize, balığa çıkmadı. Hristo teknesinin Nişancı gibi bir balıkçıya verildiğini duyarsa çok sevinecek."

"Niçin hiç denize çıkmadı Hristo?"

"Çıkamadı da ondan."

Hristo askere gidince parasız, kimsiz kimsesiz kalan karısı, çocukları aç kalmasın diye o güzel tekneyi yok pahasına İzmirli bir çorbacıya satmıştı. Çanakkaleden dönen Hristo, buralarda bir süre arkadaşlarının tekneleriyle balık tutup para kazandıktan sonra Karadenizin yolunu tuttu, birkaç ay sonra turuncu tekneyle geri döndü. Her gün, gün ışımadan küçük koya gidiyor, kıyıya oturuyor, sabahtan akşama kadar gözlerini tekneden ayırmadan bakıyordu. Hristo tekneye karasevda bağlamıştı. Teknesi olduğu halde Hristo gene arkadaşlarının teknesiyle balığa çıkıyor, kendi de kazanıyor, tekne sahiplerine de kazandırıyordu. Derken mübadele geldi çattı. Amanın bu mübadele de neymiş, dediler köylüler. Karakol onbaşısı durumu inceden inceye onlara anlattı. Anlamayanlara bir daha, bir daha anlattı. İşi anlayınca Ali Çavuşun yüreğine bir ateş düşüp kaymakamlıkta soluğu aldı. Kaymakamlığın taban tahtalarında Ali Çavuşun kütükten bacağı ortalığı salladı. Ayak sesine kaymakam bile dışarıya uğradı. Ali Çavuşu görünce öfkesi yatıştı, "Buyur Ali Çavuş" dedi. Ali Çavuş öfkeyle içeriye girdi, kaymakamın masasının önündeki sandalyaya oturdu, ayağını uzattı, küt, diye tahtalara indirdi, oda sallandı.

"Bir kahve Ali Çavuş."

"İstemez beyim."

"Niçin böylesin Ali Çavuş, ter içindesin, ne oldu?"

"Olan oldu beyim. Daha ne olsun, Hristoyu da sürüyorlar, süremezler beyim. Hristoyu hiç kimse vatanından süremez.

Sol kolu Çanakkalede kaldı, yüreği de burada kalmasın."

"Niçin Ali Çavuş?"

"Çünkü o, bu denizlerin birinci balıkçısıdır. Hristo gibi bir balıkçı daha bu dünyaya gelmemiştir."

"Ne yapalım, kanun..."

Ali Çavuş ayağa kalktı, kütük bacağı öfkeyle taban tahtalarına indi. Kütüğün tok sesini dışardan da duydular.

"Kanun, kanun! Hristonun bir kolu Çanakkalede kaldı benim şu ayağımla birlikte, Anafartalarda... Bu mu kanun?"

Ayağını taban tahtalarına vura vura, tepeden tırnağa öfkeye kesmiş dışarıya çıktı.

Kaymakamın dişlerinin arasından, "Aaaah, Ali Çavuş, sen Anafartalarda büyük kumandanın emrinde savaşmamış olsaydın, topal domuz görürdün babanın gününü, aaah," sözleri ağzından döküldü. Dişlerini gıcırdattı.

Ali Çavuş o öfkeyle köye geldi, doğru Hristonun evine gitti.

"Bu öfken ne? Nereden geliyorsun böyle kan ter içinde?"

"Kaymakamdan geliyorum. Gidiyorsunuz. Sizi Yunanistana sürüyorlar, söyle herkese malını mülkünü, nesi var, nesi yoksa satsınlar. Sen de sat."

"Ben hiçbir yere gitmiyorum. Bir tek iğnemi de satmayacağım."

Aralarında sert bir tartışma başladı.

Hristo, "Ben buradan hiçbir yere gitmem," diyordu da başka bir şey demiyordu.

Ali Çavuşla Hristonun arasındaki tartışma aylarca sürdü. Hristo değil teknesini, bir tek iğnesini bile elden çıkarmadı.

Zamanı gelip de sürgün başlayınca Ali Çavuş, ne etti eyledi de bir kamyon buldu. Hristoyu ev eşyalarıyla birlikte bir kamyona koydu, kendi de bindi, İzmire vardılar. Hristo, çoluk çocuk bir kayıkla vapura doğru yol alırken:

"Çavuş, Çavuş, Ali Çavuş, yakında dönerim üzülme. Neyim kalmışsa hepsi senindir. Tekneyi de iyi, fıkara bir balıkçı bulursan ona ver. Hiç para alma, para alma. İyi bir

balıkçı... Yakında dönerim. Çok yakında. Beni köyümden kimse edemeyecek, kimse, kimse..."

Onlar gidince köy bomboş kaldı. Bu göçmenler gelince de... Gene bomboş.

"Gönder Nişancıyı, hangisini beğenirse. Herkes teknesini, malını, nesi var nesi yoksa komşusuna bıraktı gitti. Hiçbir zaman sürüldüklerine, son ana kadar inanmadılar. Gideceklerine ne kadar inanmadılarsa, döneceklerine o kadar inanıyorlardı. Yarın öbür gün bir teneke turuncu, bir teneke mavi boyayla, tamam. Para mara almam. Yoook, başka bir tekneyi beğenirse Nişancı, onu da o zaman düşünürüz."

Teknelerine bindiler, kıvançlıydılar.

Kaptan motorun kolunu çevirdi. Üç çevirişte motor aldı.

"Ne diyorsunuz çocuklar?"

"Ali Çavuş haklı."

"Sen Nişancıyla köye gelir, teknenin eksiğini tamamlar mısın?

"Gelirim Poyraz Reis."

Poyraz, teknenin bir köşesine oturdu, iki elini çenesine dayadı daldı, yumuldu gitti. Sanki burada, teknenin içinde değildi.

Adaya gün batmadan geldiler. Onları iskelede Nişancı bekliyordu.

"Müjde," diyerek tekneden çıktı Poyraz, "sana bu denizin en iyi teknesini bulduk, hiç kullanılmamış. Eğer, insan halidir, o tekneyi beğenmezsen, deniz tekne dolu, beğen beğen, beğendiğini al."

"Sağ ol Poyraz, sağ ol Reisim."

"Ne oldu Nişancı, ne var?"

Nişancı, onlar kendi işi için köylere kadar zahmet edip gittiler, bir de onları kötü haberle karşılıyorum, bu insanlığa sığar mı, diye ikirciklendi.

"Nişancı adada kötü bir şeyler mi oldu biz gittikten sonra?"

Nişancı ağzında bir şeyler geveledi, Poyraz hiçbir şey anlamadı.

"Musa Kazım Ağaefendiye bir şey mi oldu, yoksa Lena Anaya mı, yoksa senin torunlarına mı?"

"Yok, yok, öyle şeyler yok. Onların hepsi iyi. Hepsi de seni bekledi. Onlar iyi ya..."

"Ya"sı ne?"

"Hani var ya çifte koltuk değnekli genç, bir de öteki gençler, bir de ne bileyim, ben, hani hükümetten Hayri Efendi onlar için para almıştı, sen de o paralarla onlara ayakkabı, giyit almıştın, işte onlar."

"Ne olmuş onlara, uzatma sözü."

"Uzatmıyorum, onları giydirip kuşatmıştın. Topal ayaklarına bile ayakkabı almıştın. Ne kadar da çok yiyecek. Ne kadar da çok balık tutmuştuk, balıkları en çok da onlar yemişti."

"Amma da sözü uzatıyorsun ha, ne oldu onlara?"

"Bir tekne geldi, önce o topallar, sonra da, sonra da adaya kim gelmişse..."

"Sonra, hiç uzatmadın maşallah!"

"Bindiler o tekneye, arkalarına bakmadan, kıçlarını adaya döndüler gittiler."

Poyrazın benzi soldu, dudakları titrer gibi etti, bu da Nişancının gözünden kaçmadı, aceleyle:

"O gelenlerden yalnız Musa Kazım Ağaefendi adada kaldı," dedi.

Poyraz gülerek:

"Varsın güle güle gitsinler. Zaten ne işe yararlardı ki onlar."

"Balık tutarlardı. Balıkçılık onlara göre bir işti. Yani oturdukları yerden oltayla balık tutanlar en usta balıkçılar topallar olurlar. Bir de iki gözü körler. Körler de, topallar da birer sağlam insan olmalı. Hele körler, oltaya vurma değil, oltanın yanından bile geçse balık onlar duyumsarlar."

Poyraz gene güldü:

"Bir daha adaya gelen ne kadar kör, topal varsa hepsini bağlar, bir yere salmayız. Bak, Nişancı senin yepyeni, gıcır gıcır teknenin rengi ne?"

Nişancı:

"Ne?"

"Turuncu."

6

Nişancı, onlar gitti gideli her sabah çınarların altına geliyor, bir sedirin üstüne oturuyor, gözlerini uzaklara dikip bekliyordu. Gelecek teknesiyle neler yapacak, ne biçim balıklar yakalayacak, bunlara balıkçılık nasıl olurmuş gösterecekti. Şu denizlerin altında kim bilir ne çok balık vardır, ne kadar, ne kadar çok! Her biri güneşten bir parça, yosunların üstüne binbir gün ışığı parçası düşmüş, denizlerin dibi apaydınlık.

Evini Musa Kazım Ağaefendinin evi gibi görkemli donatıyor, evin içi resimli. Kasabaya iniyor, kasabanın en iyi terzisini soruyor, en güzel elbiseyi diktiriyor, en güzel kundurayı, yeşil çorapları, çizgili mintanları alıyor, giyiniyor kuşanıyor köye gidiyor, Sultan ceviz ağacının altına oturmuş yüzünü elleri arasına almış düşünüyor. Hem düşünüyor hem de bekliyor. Aşağı yola bakınca bir de görüyor ki, arka arkaya sıralanmışlar, oğulları geliyor. "Kalk Sultan, kalk," diye bağırıyor. Oğulları koşuşuyor, Sultan şaşkın, kucaklaşıyorlar.

İskelenin üstüne gidiyor, gözlerini denize dikiyor, bekliyor. Bütün denizler büyük olur, ışıkların içindedir, binbir renk ışıkta balkır. Sabırsız. Bekliyor. Gideli ne kadar çok oldu, ne kadar çok. Bunlar gelmeyecekler. Ulan Kızıldenizin arkasına, yedi denizler ötesine mi gittiniz, ulan sümüklü Poyraz, yedi deniz ortasında sizi ejderhalar mı yuttu?

Çınarların altından deniz kıyısından uzaklara bakıyor, eve gidiyor, çocuklar evdeyse onlarla konuşuyor. Denizlerden, denizlerin altındaki ışıktan, yedi denizlerden, arkasındaki bin tane, koskocaman güneşlerden söz ediyor. Çocuklar yemek yiyip, hemencecik de boyunları bükülüp uyuyuverince her birini kaldırıp yataklarına yatırıyor, içini çekerekten, çocuklar babalarını, büyük analarını hiç sormuyorlar, diye düşünüyor. Sultan giderken çocuklara bir şeyler söyledi mi ola? Çocuklara, nineleri köye dönerken onlara bir şeyler söyledi mi acaba, soramıyor. Sorulmaz ki, sorulsa da söylemezler ki.

Sabaha kadar uyuyamıyor, gece yarıları yataktan çıkıyor iskeleye iniyor, gözlerini karanlık denizin ötelerine dikiyor, deniz çırılçıplak, ne gelen var ne giden.

Uykusuz, gergin, hiç düşünmediği kadar çok deniz, çok kayalık, çok savaş, çok insan, çok ölüm düşünüyor. Her savaşı düşündükçe torunlarını da birlikte düşünüyor, torunlarını düşünürken bir el geliyor mengene gibi yüreğini sıkıyor, torunlarını kaçıracağı yeri bulamıyor. Çöllere, çöllerin ta ortasına, yedi denizlerin ötesine kaçırsa da oralarda da savaş var. Çırpınıyor, çıldırıyor, her yerde, her yerde savaşıyorlar, Allah bin belalarını versin, bu dünyaya, bu denize, bu ağaçlara, bu çiçeklere, şu gülen çocuklara, şu arılara kurban olası musibet insanlar. Savaşa daha başlamadan, inşallah hepinizin gözleri çıkar, çıkar da önünüzü göremez, kurşun atacak yeri bulamaz olursunuz.

Adadaki bütün çocuklara, şimdiden ölülermiş gibi bakıyor, kız erkek ayırt etmiyordu. Kim çıkarıyordu savaşları, aklı bir türlü ermiyordu. Kim icat etmişti savaşı, ne için, onu da kimse bilmiyordu. Savaşta karşı karşıya gelenlerin çoğu ölüyordu. Ölmeyenler de yarı deli, yarı mecnun, sakat, tükenmiş, karanlık, cehennem işkencesinde kalıyorlardı.

Elini havaya kaldırıyor, başınızı yesin rezil kepaze ettiğiniz bu dünya sizin, diyor, koşarak gidiyor, torunlarını, tepeden tırnağa sevgiye keserek kucaklıyordu.

Homurdanarak çınarlara indi, iskelenin ucuna geldi, ötelere, yöreye bakındı, kimsecikleri göremedi. Ulan oğlum Poyraz, dedi, başından büyük işleri yapmaya ne kalkışırsın, kayık mı, tekne mi, gemi mi alacaksın, belki de tahtelbahir alırsın, sen yaman, yiğit bir adamsın, gelmiş, şu koskocaman, dünya kadar adanın padişahı, hem de şahı olmuşsun! Sabahtan akşamlara, akşamdan sabahlara kadar dönen değirmenlerinin kanatları var. Ben, gemi alırım Nişancıya, ben tahtelbahir alırım, diye zort atarsın, ondan sonra da kayıplara karışıp gidersin.

Denize arkasını döndü, küstü, adanın hiç gitmediği bir yerine, bağlara yöneldi, tepeye çıkıncaya kadar ter içinde

kaldı Tepenin güney yamacı baştan aşağı bağlıktı. Kütükler yarı açılmış taptaze ince yeşil yaprağa durmuştu. Nişancı daha homurdanıyordu. Uzaklardaki dümdüz güneş altındaki deniz içini yudu arıttı. Aah Poyraz oğlum, dedi, ne diye soyunursun böyle işlere! Altından kalkamayacağın yükün altına niye girersin? Neden bu kadar üzülürsün, bir kayık mı, tekne mi, ne için? Ben senden ne kayık istiyorum, ne de bir şey. Kayıklarını alsınlar da başlarına çalsınlar. Niçin üzüldün bu kadar da, adamıza bile gelemiyorsun? Ne olacak yani, işte şeftaliler oluşup gelir. Onun arkasından da bahçelerdeki sebzeler, narlar, üzümler, zeytinler olgunlaşır, toplar satarız. Benim torunlar da, maşallah kocaman oldular, onlar da toplarlar. Sen üzülme, ben ne yapar eder sonbahara kendime bir kayık alırım. Benim iyi, altın yürekli Poyrazım. İçi alıp vere vere iskeleye kadar indi. Kadri Kaptanın teknesi adaya yaklaşıyordu. Arkasına takılmış ne bir tekne, ne bir kayık gözüküyordu. Kaptanın teknesi çırılçıplak. Nişancı, denizi yararak gelen Kaptanın teknesine daha uzun bakamadı, döndü çınarların altına geldi. Bacakları feldirdiyordu, sedirin üstüne çöküverdi, başı göğsüne düştü, öylece kaldı.

Tekne geldi iskeleye yanaştı. Kadri Kaptan atladı, halatı babaya geçirdi. Arkasından da ötekiler indiler. Sevinç içindeki Poyraz, sedirin üstüne yumulmuş kalmış Nişancı Veliyi gördü, ona doğru yürüdü, yanına geldi durdu, öteki kıpırdamadı. Poyraz üst üste üç kere öksürdü, Nişancı gene duymamışcılığa vurdu.

"Nişancı!"

Nişancı durumunu bozmadı.

"Nişancı, Nişancı!"

Nişancı oralı olmadı.

Poyraz onu omuzundan tuttu bir iyice sarstı. Nişancı gözlerini açıp ona bakmadı.

"Nişancı, ne oldu sana? Sana öyle bir tekne aldım ki, ne bu denizlerde, ne Akdenizde, ne de Kızıldenizde böyle bir tekne var. Kızoğlan kız bir tekne."

Nişancı şöyle bir sallanır gibi etti.

"Kızoğlan kız bir tekne Nişancı, kızoğlan kız!"

Nişancı birden, yayına hasılmışcasına ayağa fırladı:

"Ne?"

Gözleri faltaşı gibi açıldı.

"Kızoğlan kız."

"Ne?"

"Sana bir tekne aldım. Kızoğlan kız."

"Ne?"

Nişancı dondu kaldı.

"Oraya gittik, Topal Ali Çavuşu bulduk. O köyde deniz tekne, kayık dolu. Ben de sana en yeni, kızoğlan kız tekneyi aldım. Şimdi Vasiliyi yanına alacak o köye gideceksin."

Poyraz onu kolundan tuttu yerine oturttu.

Poyraz konuşuyor, Ali Çavuşu, Hristoyu, köye gelen göçmenleri anlatıyor, Nişancı duymuyordu bile.

Ayağa fırladı.

"Ne? Şimdi benim bir teknem mi var?"

"Var," dedi Poyraz. "Hem de ne tekne!"

"Benim?"

"Senin."

"Nerede?"

Vasili iskelenin ucunda duruyor, bir şeylerle uğraşıyordu. "Vasili gel, şu adama tekne işini anlat da anlasın bu adam." Nişancı kendine geldi, dikeldi, celallendi:

"Ulan oğlum Poyraz, ağzını topla, bu adam dediğin senin baban."

"Olsun," dedi Poyraz, denizin kıyısına gitti, çakıltaşlarının üstünden Zehraların evlerinin oraya vardı döndü. Zehrayı göremedi. Birkaç kez daha gitti geldi, kimsecikleri göremedi, yüzü asıldı. Bu da onu izleyen Nişancının gözlerinden kaçmadı. Vasili bir yandan Nişancıyla konuşuyor, bir yandan da Poyrazı izliyordu.

"Poyraz gel buraya.

Sesi sevinçten çın çın ötüyordu.

"Bütün ada bugün şu yukardaki pınara gittiler. Kaygan böcekleri varmış. Suyun yüzünde kayıyorlarmış. Suyun altında, çakıltaşlarının üstünde de gölgeleri kayıyormuş. Gördün mü sen onları?"

"Görmedim."

"Suyu ışık gibiymiş."

"Altı çakıltaşlı pınarlar öyledir. Çakıltaşlarının üstüne ışık çöker."

"Öyledir," dedi Vasili.

"Konuştunuz mu Vasili, bu adama teknenin ne biçim bir tekne olduğunu anlatabildin mi?"

"Ağzını bozma Poyraz, adam dedikleri de sensin, bu adam da sensin."

Nişancı şen şakrak bir çocuktu. Ayağa kalktı, bir o yana, bir bu yana bükülerek usulca Poyraza gitti, onun yanına gelince sıçradı, boynuna sarıldı, ayaklarını arkaya topladı, Poyrazın boynunda bir süre asılı kaldı. Sonra da boynundan iki üç adım arkaya atladı. Çınarların yöresinde üç kez döndü. Kamışlığa girdi, dışarıya elinde bir ılgın dalıyla çıktı. Kendi kendine bir süre konuştuktan sonra Poyraza yaklaştı:

"Efendi Ağa," dedi, "çok güzel bir tekne mi dedin, kızoğlan kız mı dedin, söyle bana, tatlı canım kurban olsun sana."

"Kızoğlan kız ki! ... Öyle bir kız ki..."

Nişancı yerinde duramıyor, ne diyeceğini, ne yapacağını, nasıl sevineceğini, sevinçten nasıl göklere uçacağını bilemiyor, ortalıkta, "kızoğlan kız, turuncu, turuncu," diye homurdanıyordu.

Poyraz biraz ürkmeye başladı. Sevincinden ne yapacağını bilemeyen şu yedi yaşındaki çocuğun başına bir iş gelecekti.

Biraz sonra homurtusu da kesildi. Nişancı düpedüz kendisiyle konuşmaya başladı. Nişancı: "Denizler, hey denizler, kızoğlan kız denizler. Hey kızoğlan kızlar hey. Heeey, Sürmenenin ulu cevizli dağları hey."

Yeter Nişancı yeter! Şunun konuştuklarına bakın hele!

Küçücük, ak sakallı, iki büklüm, gözlerinin feri sönmüş bir piri fani."

"Sen sus, pir de sensin, fani de sensin. Bozma dalgamı. Hemi de kızoğlan kız. Bütün denizler, mor keskin kayalıklar ulu ceviz ağaçlarının ak cevizleri hem turuncudur, hem de kızoğlan kızdır. Kızoğlan kızdır. Balıklar da kızoğlan kızdır. Bir yakalayan olsa, biz de acımızdan ölmesek. Bütün balıklar kızoğlan kız."

Bu sözlerden sonra Nişancı Velinin taşkınlığı sönüverdi, yerini utanmış, ne yapacağını bilemez, şaşkın, düşünceli bir hal aldı. Bu Nişancı artık o az önceki Nişancı değildi. Yalnız küçük yeşil gözleri göz çanaklarında fır dönüyor, mutluluk saçıyordu.

"Gideyim size balık getireyim," dedi, iskeleye yürüdü.

"Ben de geliyorum," dedi Vasili.

Poyraz orada çınarların altında tek başına kalakaldı. Şu adamın sevincine bir bakın hele diye düşündü. Böylesine bir sevinci şu gözleri hiç görmemişti. Sevinç, mutluluk derisinin altından fışkırıyordu. Daha fazla sevinemediğine dehşet üzülüyor, ne yapacağını bilemiyor, bir doyumsuzluk duvarına varıp dayanıyor, oradan da bir cennetin kapısına gidiyor duruyor, içeriye girdi girecek, korkuyor. Yarın öbür gün, bu sevince alışınıca, kızoğlan kız bir teknem oldu, kızoğlan kız denizlerim, ulu ceviz ağaçlarım, hem de cevizinin kabuğundan tutar, kolaylıkla ikiye ayırırsın, kızoğlan kız, süt beyaz cevizler, kızoğlan kız. Ama ölürken hiçbir şey olmadı, diyecek.

Ne olacaktı, onu hiçbir zaman bilemeyecek, neye nereye ulaşacaktı, o dediğine hiçbir zaman erişemeyecek. Eriştiğinde de, sandığı kadar sevinemeyecek. Hep hiçbir şey olmadı, diyecekti. Ama hiçbir şey olmadan önceki sevinç cennetlerini bir türlü unutamayacaktı.

O gece Poyraz sabaha kadar uyuyamadı. Hep insanoğlunu, onun ölüm kalım, bekleme macerasını yaşadı.

Nişancıya gelince, denizde bir iyice çözülmüş, yumuşamış, rahatlamıştı. Yemekten sonra hemen yatağa

girdi, başını yastığa koyar koymaz da uyudu.

Kadri Kaptan, Poyrazla birlikte onları iskelede bekliyordu. "Zor kalktım Poyraz oğlum, yaşlılık başa bela."

"Yaşlı tekeye de bakın hele!"

"Bakın," dedi Nişancı.

Poyraz onun koluna girdi aldı kamışlığın oraya kadar götürdü.

"Aç avucunu," dedi gülerek.

Nişancı hemen avucunu açtı, Poyraz eline epeyce bir para koydu.

"Çok para," dedi Nişancı, "ben ne yapacağım bu kadar parayı?"

"Şunu yapacaksın ki, önce boyalar alacaksın, sonra bir tekneye ne gerekiyorsa onların da hepsini..."

"Çok para."

"Çok paraysa çok para, koy cebine. Belli olmaz, belki gerek olur. Fazla para göz çıkarmaz."

"Kızma kardeş, işte koyduk cebimize. Var mı başka bir diyeceğin?"

"Var."

"Neymiş o?"

"Ağlar, halatlar. Başka ne gerekiyorsa hepsini alacaksın, Sen bu denizleri herkesten iyi biliyorsun. Kimseye soracak bir şeyin yok."

"Var. El elden üstündür arşa kadar."

"Haydi, gecikmeyin."

İskeleye geldiler, Kadri Kaptan motoru çalıştırmıştı, önce Nişancı arkasından Vasili atladı.

"Köye gidiyoruz. Önce tekneyi göreyim, sonra kasabaya gider gerekenleri öyle alırız, öyle değil mi Poyraz?"

"Ali Çavuşa selam söyle."

"Baş üstüne."

Köyün iskelesinde Ali Çavuşu bekler buldular. Tekneyi uzaktan tamnuştı.

"Çabuk inin oradan. Hoş geldin Nişancı Veli ustamız, safalar getirdin."

Elini uzattı tekneden Nişancıyı aldı. Kadri Kaptan motoru durdurdu, halatı iskeleye attı, Ali Çavuş ustalıkla yakaladığı halatı babaya geçirdi.

"Çabuk, doğru eve, acınızdan ölmüşsünüzdür."

"Olmaz," diye dikeldi Nişancı, "olmaz."

"Ne imiş o olmayan?"

"Onu görmeden hiçbir yere gitmem."

Ali Çavuş:

"Yaşa Reis," dedi. "Senin yerinde olsam ben de gitmezdim."

"Haydiyin, biz de onunla gidelim."

Koya yürüdüler. Nişancı o kadar hızlı yürüyordu ki koya çabuk vardılar.

"İşte bu," dedi Nişancı.

"Bildin," dedi soluk soluğa kalmış Ali Çavuş.

"Bildim," diye şakıdı Nişancı. Hemencecik de önündeki kayığa atladı, ötekileri beklemeden küreklere asıldı, tekneye varmasıyla yukarı tırmanması, teknenin içini dolaşması, ardından da inip kıyıya ulaşması bir oldu. Bir kayanın üstüne sekilendi, yönünü turuncu tekneye döndü:

"Siz gidin," dedi, "ben sonra gelirim."

"Nişancı!"

Ali Çavuş Vasilinin kulağına fısıldadı, "Sus," dedi, "şimdi onu götüremeyiz."

Nişancı, yepyeni turuncu teknesine baktıkça bakıyor, bir türlü doyamıyordu. Vurgun yemiş gibi olmuştu.

Gün battı, karanlık kavuştu. Nişancı teknesinin sallanan karartısını karanlığın ardından bile seçiyordu. Turuncu tekne ötede sallanır, önünden gelip geçerken içi sevinçten taştıkça taşarken karısına kavuşacağını, ceviz ağaçlarını kesip satacağını, askerden dönen oğullarını alıp adaya getireceğini, torunlarını paşa torunları gibi büyüteceğini düşünüyordu.

Ayağa kalktı, o kalkar kalkmaz da arkasındaki kayalıktan yuvarlanan bir taş sesi geldi, geriye dönünce bir karartı gördü:

"Beni mi bekliyordun?"

"Ali Çavuş dedi ki karanlıkta o reis evin yolunu bulamaz. Beni gönderdi."

"Düş önüme. Eve gidelim de karnımı şöyle bir doyurayım."

Evdekiler yemeklerini çoktan bitirmiş, derin bir sohbete dalmışlardı.

"Kaynanan seni seviyormuş."

"Ne var ki Ali Çavuş?"

"İçli köfte var."

"Doğru, kaynanam beni seviyormuş. Başka ne var Ali Çavuş?"

"Tarhana çorbası?"

"Başka?"

"Ak petekli bal."

"Yeter Ali Çavuş, bunlar bana yeter."

Önüne sofra kuruldu. Fırın ekmeği kondu ortaya. Derin bir bakır tasta üstü buğulanarak tarhana torbası geldi. Nişancının yüzü güldü. Çorbayı çabucak içti bitirdi. Ardından gene üstü buğulanarak içli köfte geldi.

"Bu tütüp gelen içli köfteye bir de yufka ekmek olsa..."

"Yufkayı, yufkayı yetiştirin çocuklar, köftenin üstündeki buğu gitmeden. Bu adam köfteden anlıyor."

Nişancı içini çekti:

"Aaaah, ne kadar gün geçti, ne kadar çok, ne kadar çok tarhana çorbası içmeyeli, içli köftenin yüzünü görmeyeli, balın da adını unutalı... Allah senden razı olsun."

"Senden de."

Yemek bitinceye kadar kimsecikler ağzım açmadı. Yemeğini bitiren Nişancının başı göğsüne düştü, uyumuştu, kaldırdılar, yan odadaki hazırlanmış yatağına yatırdılar.

Nişancı erkenden uyandı, dışarıya ayak yoluna çıktı, çabucak da döndü. Ortalığı naneli tarhana çorbası kokusu almıştı. Geniş bir tepsi ortaya kondu, yufka, tandır ekmeği, sıcak bazlama getirildi. Konuşmadan çorbayı içmeye başladılar. Kahvaltı boyunca da konuşmadılar.

Ayağa kalktılar.

Nişancı:

"Sağ ol Ali Çavuş. Senin bu iyiliklerin unutulmaz. Sağ ol."

"Benim evim sizin eviniz. Her zaman başımız üstünde yeriniz var."

"Biz bugün kasabaya gidiyoruz, tekneyi donatmak için gerekenleri alacağız, sonra da, belki akşama döneriz."

"Çeşit çeşit balık ağı da almayı da unutma!"

"Alırım," dedi Nişancı gülerek.

"Hangi balıkların ağını alacaksın?"

"Buranın denizini birazıcık öğrendim, balıklarını da. Tekneyi kalafatlamak gerekecek mi?"

"Epeydir yatıyor, kalafatlamalı."

"Bana yardım edecek bir usta bulunur mu?"

"Bulunur mu ne demek Nişancı, burası bir zamanlar balıkçı köyüydü. Hele sen bir git de gel, sana yardım edecek çok usta buluruz. Kalafat ustası, boya ustası, ağ ustası... Bu köy bir köy değil, bu köy bir ev gibiydi. Herkes herkesin işine koşardı. Bizim köy böyleydi işte."

Kadri Kaptan:

"Ali Çavuşum bugün dönemezsek yarın geliriz. Balık da tutar getiririz. Öğleye de size yetişiriz."

"Ya balık tutamazsanız?"

Vasili, Nişancıyı gösterdi:

"Öyle konuşma çavuşum, alınır ha!"

"Alınırım," dedi Nişancı, gülüştüler.

Tekneye atladılar. Süt liman denizde Kadri Kaptanın teknesi sevincinden uçuyordu. Nişancının taşan, içine sığmayan sevinci Vasiliye, Kadri Kaptana, tekneye, denize, her bir yere geçmişti. Böyle bir tekneye ilk olaraktan sahip oluyordu. Kadri Kaptanın hızla giden teknesi denizi köpürtüyordu. Birden bir ses ortalığı çınlattı:

"Haydaaa."

Ve Nişancının mutluluk dolu sesi ışığı ortadan biçti, köpürmüş tekneyi salladı, uzak göklere ulaştı. Kendi sesine şaşırmış Nişancı gitti baş üstüne, arkasını Kaptanla Vasiliye

döndü oturdu, ayaklarını da denize sarkıttı. Kasabaya kadar bir kez ne arkasını döndü, ne de arkadaşlarına bir tek sözcük etti.

Kasabaya sandıklanndan da çabuk vardılar, iskeleye yaaştılar, Kadri Kaptanın genç arkadaşları karşıladı onları. Aralarında, "Nişancı Veli Reis buymuş, buymuş," diye fısıldaştılar. Nişancı Reis gençlerin konuştuklarını duydu, kubardı. "Bir de, bir de turuncu teknemi görseler," diye, ağzı kulaklarına vararak, söylenerek güldü.

Cafer onları çok eski bir dost, arkadaş gibi karşıladı. O ünlü dibek kahvesinden onlara birer köpüklü kahve yaptı ki kokusu bütün mağazanın içini dolduran. Nişancı kahveyi ağalar, beyler, paşalar gibi öylesine höpürdeterek içti ki herkesin parmağı ağzında kaldı. Ona saygıları daha da arttı.

"Nişancı Reis, her istediğin var," dedi Cafer.

Nişancı önce boya kutularını seçti, götürüp kapının yanına koydular. Ardından ağlara, ağ iplerine, mantarlara geçtiler, seçtiklerini büyük bir çuvala koydular kapının oraya götürdüler. Ağlardan oltalara geçtiler, işe Vasili de, Kadri Kaptan da karıştı. Yalnız, oltaları seçmekte zorlandılar. Nişancıya olta beğendirmek kolay olmuyordu. Nişancı beğendiği bir oltadan beş, on, on beş tane birden alıyordu. Oltalar çoğaldıkça onun da kıvancı artıyordu. Türlü kalınlıkta olta ipleri, halatlar da aldılar. Istakoz sepetleri almayı da unutmadılar.

Cafer:

"Nişancı Reis, paran yoksa, hiçbir kıymeti yok, ne zaman paran olursa o zaman getirirsin."

Nişancmın kaşları çatlidı, şahin gözleri yuvalarında döndü, sert bir sesle:

"Paramız olmasa bu mağazada ne işimiz var!" dedi sertçe.

"Ha dedim ki, senin gibi bir reis ve hem de bir deniz kurdu için hiç kıymeti yok, dedim."

"Sağ ol Cafer Efendi. Sen paranı hesap et!"

Cafer gitti masasına oturdu, defteri önüne çekti, bir süre defterin üstüne eğilip hesaplar yaptı, başını gülümseyerek kaldırdı tıpkı ustası gibi, "Sana yüzde on beş iskonto yaptım," dedi ve hesabı söyledi.

Nişancı ağır ağır paraları sayarak masanın üstüne koydu: "Sağ ol Cafer Efendi, Allah sana daha çok versin," dedi. "Senin buralarda bir adamın yok mu?" diye de sordu.

"Var," dedi Cafer, "hem de ne kadar istersen o kadar."

"İki kişi yeter."

"Yoook, ben sizin yükleri iskeleye kadar taşıtırım. O bizim vazifemiz."

"Sağ olasın."

"Müşteri bizim velinimetimizdir."

Cafer bir ıslık çaldı, birkaç kişi birden geldi, çuvallara yüklendiler, boya kutularını aldılar, iskeleye yöneldiler.

"Hayırlı olsun Nişancı Reis, duydum ki, Hristo Reisin teknesini almışsın. Kızoğlan kız bir teknedir. Hayırlı olsun, Allah kazadan beladan esirgesin."

"Sağ ol Cafer Ağaefendi. Kızoğlan kız."

Çuvalları, tenekeleri, fırçaları, kalafat pamuklannı, zifti, öteki gereçleri tekneye taşıyıp köyün yolunu tuttular, ancak gece yarısı köye ulaşabildiler. Coşku, heyecan, sevinç Nişancıyı o kadar yormuştu ki bütün bedeni tepeden tırnağa sızlıyordu. Köyün iskelesine daha gelmeden Ali Çavuşun tahta ayağının sesi duyuldu.

Nişancı, tekne iskeleye yanaşır yanaşmaz atladı:

"Haydi Ali Çavuş gidelim, çabuk ol, benim halim kalmadı, çabuk çabuk."

Tahta ayağın sesi iri çakıltaşlannın üstünde yankılandı. İskelede başka köylüler de onları karşılamaya gelmişlerdi, özellikle Nişancıyı görmek için.

Eve yaklaştıldannda naneli, ekşi, sanmsaklı tarhana kokusu Nişancının yüzüne çarptı. O anda da karnı zil çaldı. Aklıda, yol boyunca yatak vardı, yatağı unuttu. Ali Çavuşun koluna yapıştı:

"Ali Çavuş, tarhana kokusu!"

Kokuyu derin derin içine çekti.

"Tarhana kokusu yaaa."

Kol kola içeriye girdiler. Girer girmez de kendilerini serili sofranın başında buldular. Kalaylı bakır taslarda tarhana çorbası, insanı iştahtan çıldırtan kokusuyla kokuyordu.

Tasındaki tarhana çorbası biter bitmez Nişancının başı göğsüne düştü uyuyuverdi. Onu sofradan kaldırdılar. Yatağına yatırdılar.

Sabahınan erken uyanan Nişancı yanına yönüne bakınmadan doğruca teknesinin yanına gitti. Sabahın alacasında denizin üstünde sis içinde sallanan turuncu teknesi gözüne daha bir güzel gözüktü, içi kalakladı. Geriye döndü, kahvaltı sofrası çoktan kurulmuş, ötekiler güzel nane kokulu tarhana çorbalarını çoktan içmeye başlamışlar, neredeyse kahvaltılarını bitireceklerdi. Ali Çavuşun yanında ona bir yer ayrılmıştı. Ali Çavuş ona daha geniş yer açmak için biraz daha sola çekildi. Dişbudak ağacından ağır bacağını çözmüş arkasına, cicimin üstüne uzatmıştı. Bacak orada, nakışlı kilimin üstünde bütün görkemiyle yatıyor, vekarını dünya aleme gösteriyordu.

Ali Çavuş Nişancıya sofradakileri tanıttı, solundaki genci gösterdi:

"Bak Reis şu solumdaki çocuk kalafat ustasıdır. Tekne ne zamandır çalışmadan öyle duruyor. Belki tekneyi kalafatlamak gerekecek. Şu da, şu kır bıyık da zorlu bir boyacıdır. Şu genç de kır bıyığın yardımcısıdır. Bu da, karşında oturan," elindeki kaşığı çorba tasından ağzına, ağzından çorba tasına mekik dokurcasına götürerek gürültüyle çorba içenin adını söyledi, "işte bu da Ahmet, benim yiğenim olur. Akıllı, becerikli bir çocuktur. Motor ustasıdır ya balıkçılıktan anlamaz. İstersen, senin yanına vereyim Ahmedi, hem sana yardım etsin, hem de balıkçılık öğrensin. İyi, has çocuktur." Ali Çavuş durdu, kaşığı elinde kaldı. Biraz düşündü, Nişancının yüzüne baktı, ikircikliydi, sıkılıyordu, böyle usta bir deniz adamına bu soru sorulabilir miydi? Nişancı onun ikirciğinin farkına vardı:

"Ne istiyorsan söyle, ne istiyorsan Ali Çavuş," dedi.

"Sorayım," dedi, rahatlamış Ali Çavuş, "Nişancı Reis sen hiç motor kullandın mı? Bizim büyük reisler, balıkçılar bile motor kullanmasını bilmezlerdi de."

"Kullandım," dedi Nişancı alçakgönüllü, tasındaki son kalan çorbayı da çabuk çabuk kaşıkladı.

Her birden ayağa kalktılar. Ali Çavuş sedire oturup çabucak tahta bacağını bağladı, dışarıya çıktılar.

Haberli olan köylüler çınarın altında onları bekliyorlardı. Nişancıya, teker teker, "hoş geldin Nişancı Reis, hoş geldin," dediler. Nişancı bundan dolayı kıvançlandı, mutlandı.

Hep birlikte teknenin oraya gittiler, tekneyi iskelenin yanına getirip kumların üstüne çektiler.

"Ahmet, sen burada ustalarla duracaksın. Bir istekleri olunca bana haber vereceksin."

Vasili, Kadri Kaptan kalabalığın içinde kalmışlar, yitmişlerdi. İlgi odağı, her zaman olduğu gibi, gene Nişancı Veli olmuştu. Ulu çınarın altında toplanan millet kerevetlerin üstüne oturunca Nişancı Vasilinin yanına gitti:

"Siz adaya yollanın az sonra, köylüyle biraz sohbet ettikten sonra. Ayıp olmasın, bize iyi davranıyorlar, biraz sonra ben de gelirim."

Az sonra Vasili ayağa kalktı, "Biz gidiyoruz, Allahaısmarladık," dedi. Kadri Kaptan da öyle yaptı. İskeleye yürüdüler.

Ayağa kalkmış köylüler de onlarla birlikte iskeleye vardılar. Kadri Kaptan kolu iki çevirmede motoru çalıştırdı.

Vasiliyle Poyrazın hikayesini, olduğu gibi bütün köy biliyordu. Vasilinin Müslüman olduğu da dilden dile yayılmıştı. Köylüler Vasiliye saygıda kusur etmediler. Her davranışlarıyla onu el üstünde tuttukları belli oluyor, bu davranışlar Vasiliyi de kıvanca boğuyordu.

Vasili birkaç kişinin davranışlarından, sözlerinden hikayesini bildiklerini anladı. Yalnız, kendisini Müslüman ettikleri aklına bile gelmedi. Hikaye nasıl yayılmış bu köye kadar gelmişti? O zaman olanı biteni bütün kasaba da

biliyor, Poyraz Musa kadar olmasa da kendini de tanıyor, kabul ediyorlardı.

Bu iki insanın arasında geçen, ancak bir adadaki birkaç kişinin şöyle böyle bildiği, o kişilerin de dışarıyla hemen hemen hiç ilişkileri olmadığı... Yeni adalıların da köye ayak basmadığı. Bir olay bu kadar nasıl yayılır, bunda bir başka giz olmalıydı.

Nişancı sabah nane kokulu, içi nohutlu, yüzü tereyağlı bulgur çorbasını içti, öğleyin bulgur pilavıyla yoğurt, akşam sarmalar yedi. Her sabah erkenden de gitti teknenin karşısındaki sekiye oturdu, gözlerini görkemli teknesine dikti. Kalafatçı iyi bir ustaydı, işini çabuk bitirdi. Boyacı astarı çekti. Önce teknenin su kesimine kadar olan kısmını zehirli yeşil boyayla boyadı. Arkasmdan da yeni turuncu boyayı vurmaya başlayacak, boya bitince de baştan sona kadar on santim eninde mavi bir kuşak çekecek, teknenin arkasına bir de ay yıldızlı bayrak dike-cekti. Turuncunun üstüne en yakışan renk mavidir.

Nişancı bütün ömründe ne bu kadar rahatlamış ne de bu kadar mutlu olmuştu. Yalnız arada sırada çmınarların altına gittiğinde köylülerin, Rum mahallesine yerleştirilen Yunanistan göçmenleri hakkında bir tuhaf konuştuklarını, onları dillerine pelesenk ettiklerini duyuyor üzülüyordu.

Gerçekten ortada tuhaf bir durum vardı. Göçmenler gelmişler, evlere girmişler, aylardır da hiç gözükmemişlerdi. Bunlar ne yemiş ne içmişler, niçin kendilerini evlerine hapsetmişlerdi?

Teknenin önündeki oturduğu sekiden kalkan Nişancı, göçmenlerin mahallesine yürüdü. Meraktan ölüyordu, acaba karşısına, ne gibi bir durum çıkacaktı. Bomboş, terk edilmiş gibi duran mahallenin damlarına, ağaçlarına türlü renkte küme küme kuşlar konup kalkıyordu. Göğsü kınalı bir küme küçük kuş da gelip yolun ortasına kondu. Nişancı gözlerini yola inmiş kuşlardan alamadı, olduğu yerde durdu, kuşlar uçuncaya kadar da orada bekledi.

Kuşların başları kapkara, gagaları biçimli, turuncu, uzundu. Sırtları mavi, göğüsleri kınalıydı. Her biri kumru kadardı Sırtlarının mavileri tüterek yolun ortasında kıpırdamadan duruyorlardı. Üstlerinden bir bulut gölgesi gelip geçinceye kadar orada kaldılar.

Dalmış Nişancı kanat sesleriyle kendine geldi, karşıdaki çınara yürüdü. Ortalığı sığırcık vıcırdaşmaları almıştı. Çınar dallarına çokuşmuş sığırcıklar yanar döner ak benekli tüyleriyle güneşe gelince çakıp sönüyorlardı. İçinde bir özlem uyanan Nişancmın yüreği hopladı, çınarın altına oturdu, gözlerini dallara dikti. Bu sırada da sırtı mavi kuş kümesi geldi gene yolun üstüne kondu, konar konmaz da kalktılar, gökte bir halka çizip yolun üstüne geri indiler, iner inmez de kalktılar. Nişancı da ye-kindi yola düştü, köyün dışına kadar çıktı. Mahallenin son evi denizin kıyısındaydı. Evin avlu duvarlarını böğürtlenler sarmıştı. Hayal meyal evin ikinci katındaki kapıdan bir başın gözüktüğünü, hemen de içeri çekildiğini gördü. Evin avlusundaki ağaca bir küme o göğsü kınalı kuş kondu. "Haydaaa kuşlar göğsü kınalı kuşlar. Haydaaa kuşlar!" Evlerden deniz kıyısına, deniz kıyısından evlere, "haydaaa kınalı kuşlar," diyerek gitti geldi, gözlerini evin kapısından ayırmadan. "Haydaaa, mavi kınalı kuşlar!" Ayakları aldı onu evin avlu kapısına götürdü. "Haydaaa, göğsü kınalı kuşlar." O bahçeye girince ağaçtaki kuşlar uçtular, zikzak çize çize, oraya buraya çavarak denizin üstüne gittiler, az sonra da döndüler, yolun üstüne kondular. "Haydaaa, mavi kınalı küçük kuşlar, haydaaa!" Merdivenleri çıktı haydalarla, sevinçten taşarak içeri girdi. Evdekiler de onu sevinç içinde karşıladılar.

Nişancı bir zaman sonra evden gülümseyerek çıktı. "Haydaaa, göğsü kınalı küçücük kuşlar, haydaaa!" O dışarı çıkar çıkmaz yoldaki kuşlar havalandılar, çavarak arkadaki bahçenin üstüne uçtular, gözden ıradılar. İkinci evin avlu kapısı, ikinci katın kapısı da açıktı. Kapıda hayal meyal bir baş göründü geri çekildi. Ayakları onu aldı gene eve götürdü, bahçedeki ağaçtan bir küme, her biri bir sığırcık

büyüklüğündeki som mavi kuş havalandı. Dışardaki merdiveni çıktı. İçerdekiler onu, "Hoş geldin," diyerek sıcacık karşıladılar.

İkinci evden de mutluluğa kesmiş, ağzı kulaklarında çıktı.

Üçüncü eve girmesi onun için o kadar kolay olmadı. Evin önünden denize, denizin kıyısından evin önüne epeyi bir süre, ikircik içinde gitti gitti geldi. Gökte ne bir bulut vardı, ne de bir tek kuş. Yürümesini daha da hızlı sürdürdü. Üçüncü evin kapısından bir insan başı da gözükmüyordu. İkircik onun ayaklarını bağlıyor, bir türlü de yoldan ayrılamıyordu. Neden sonra ovanın üstünden bir küme kuş geldi, başının üstünden geçti, üçüncü evin bahçesindeki ağaca kondu. Tam bu sırada da evin kapısında bir baş karartısı gözüktü geri çekildi. Nişancının ayakları aldı onu eve götürdü. "Haydaaa, sarı kuşlar, sarıasmalar, haydaaa!" Sarıasmaların sarısı ne altında, ne güneşte, ne de ekin tarlalarında vardı, yumuşacık, insanın içini okşayan, mutluluktan ürperten, insanın içine işleyen bir sarıydı sarıasmanın sarısı.

Nişancı sabahlardan akşamlara kadar evlere girdi girdi çıktı. Üçüncü günün ikindiüstünde mahallenin ortasındaki çınarın altına vardı, çimenlerin üstüne, sırtını çınar ağacına verdi oturdu, başını da dizinin üstüne koydu.

Neden sonradır ki arkadan bir ayak sesi duydu, başını dizlerinin üstünden kaldırdı, döndü baktı. Ak sakallı, mavi gözlü, boynu, yüzü kırışık içinde bir adamdı bu gelen. Adam geldi çıt çıkarmadan ağaca belini dayadı oturdu. Arkasından birkaç adam daha geldi, çimenlerin üstüne oturdular. Sonra, sanki bütün köy boşaldı, çimenliğin üstü genç yaşlı, çocuk, kız, delikanlı insanlarla doldu. Çıt çıkarmadılar. Bir süre böyle çıt çıkarmadan ayakta biribirlerine bakarak kaldılar. Nişancı da gözlerini sonuna kadar açmış onlara bakıyor, çoğuyla da göz göze geliyordu. Nişancı birden doğruldu ayağa kalktı, oturan yaşlılar da onunla birlikte ayağa kalktılar. Hep birden yürüdüler iskeleye geldiler. Onların geldiğini gören çınarın altındakiler ayağa kalkıp onları karşıladılar, sedirlere, çimenlere buyur ettiler. Az sonra

evlerden sürahiler dolusu limonata geldi. Kalaylı bakır taslarla, cam bardaklarla köyün genç kızları konuklara limonata dağıttılar. Bütün köy çınarın altına, iskeleye çoluk çocuk, genç yaşlı yığılıştılar. Limonata dağıtılıp bitinceye kadar kimseden ses çıkmadı. Limonatalar bitirilince birden bir gürültü patladı. Ortalık karıştı, herkes herkesle konuşuyor, gülüşüyorlardı. Bu kaynaşma akşam ezanına kadar sürdü. Göçmenlerle yerlilerin yaşlıları camiye gittiler, ötekiler evlerine dağıldılar. Nişancı da gitti teknesinin yanındaki eski yerine sekilendi. Ali Çavuş da geldi yanına oturdu. Nişancıya bakıp bakıp gülüyordu. Karşılıklı gülrneye başladılar.

"Ne zaman bitecek şu bizim tekne?"

"Eli kulağmda, yarın öbür gün. Yarın motor elden geçecek"

"Kim elden geçirecek?"

"Aşağıdaki köyden Halis Usta."

"Halis Usta kim?"

"Bu yörelerin en büyük motor ustası. Rumların da, Türklerin de en büyük tamir ustası Halis Ustadır. O, istese yeniden motor yapar, öyle bir usta."

"Bekleyelim bakalım."

Gün batarken Ali Çavuşun evine gittiler, yer sofrası serilmiş onları bekliyorlardı.

Sofraya kabak çiçeği dolması da geldi. Nişancı:

"Bu ne," dedi.

"Kabak çiçeği dolması."

"Kabak çiçeği dolması da mı olurmuş?"

Ali Çavuş Nişancıya kabak çiçeklerini, kabak çiçeği dolmasını en ince ayrıntısına kadar anlattı. O kadar dünya görmüş, feleğin çemberinden geçmiş, şaşırmayı unutmuş Nişancının dili boğazına aktı.

"Adaya çıkar çıkmaz, elimi yüzümü yıkar yıkamaz, evin bahçesine kabak ekeceğim. Ondan sonra da her gün kendi elimlen kabak çiçeği dolması yapacağım, işte nah böyle de," karnına vurdu, "işte nah böyle de karnımı şişireceğim."

Öteki odadan Ali Çavuşun karısı geldi, "Nişancı başı, Nişancı başı, ben de sen buradan gidinceye kadar sana her gün çiçek dolması yapacağım."

"Kokusu da bir başka oluyor kabak dolmasının. Bahar denizinin lüferi de deniz olur kokar. Çiçek dolması bahar olmuş kokuyor."

"Kokuyor," dedi Ali Çavuş.

"Nereden kabak tohumu bulacağım?"

Ali Çavuşun karısı:

"Sana giderken bir torba kabak tohumu vereceğim, istersen bütün adanı kabak çiçeğiyle donatırsın."

Nişancı keyiflendi:

"Haydaaa, duyuyor musun, bütün adayı kabak çiçeğiyle donatacağım, duyuyor musun Ali Çavuş? Kabak çiçeği yiye yiye çiçek kokacağım."

"Biz gençliğimizde lüfer kokardık."

Nişancının gene başı göğsüne düştü. Üç gündür evlere gire çıka ayaklarına kara sular inmişti. Ahmet Nişancıyı koltuklarından yavaşça tuttu, uyandırmadan hazırlanmış yer yatağına soyup yatırdı.

"Hatun, senin bu işe aklın erdi mi? Nerdeyse aylardır, bu muhacirlerden hiçbirisini göremedik. Bir tekini bile. Başlarına ne gelmişse bizden ürküyor, korkuyorlardı. Bir yerde, bir yolda, bir deniz kıyısında muhacirlerden birisiyle karşılaşacak olsak alıp yatırıyorlar, kaçacak delik arıyorlar, yitip gidiyorlardı. Ne etti eyledi de Nişancı yüzlerce kişiyi çoluk çocuk, avrat uşak aldı da iskeleye getirdi, ne diyorsun buna?"

"Akıl sır ermez."

"Onlar bize öylesine korkuyla bakıyorlardı ki, kıyamete kadar onlar bize yaklaşamaz sanıyorduk. Ne yaptık neylediysek, onlar da vatandaştır dediysek, onlara bir türlü yaklaşamadık. Bu adam ne yaptı? Bu adam, Hızır aleyhisselam olmasın?"

"Nişancıda bir şey var ya ne olduğunu ben bilemem. Poyraz da bilemiyor."

"Sırrı hikmet! Neler konuştu dersin onlarla?"

"Belki hiç konuşmamıştır. Yalnız sana bir sır vereyim mi?"

"Hiç konuşmadıysa o kadar insan arkasına takıldı da iskeleye nasıl geldi, aylarca bir tekinin yüzünü göremediklerimiz?" Tanyerleri ışımadan Halis Usta, ardında da bir kocaman bavul yüklenmiş bir delikanlı eve geldi.

"Ali Çavuş, Ali Çavuş, aç kapıyı ben geldim. Senin vidaların gevşemiş, diye dün bana haber verdiler. Vidalarını sıkıştırmaya geldim."

Ali Çavuşun tahta bacağının tok sesi içerden geldi. Tahta bacağın sesinden camlar zangırdadı.

Kapı açıldı, Ali Çavuş tahta bacağını küt, diye eşikliğe vurdu:

"Sen kendi vidalarını sıkıştır oğlum Halis, sen kendi vidalarını sağlamlaştır." Delikanlıya döndü, "Evladım o elindeki bavulu aç da bana oradan ingilizanahtarını ver. Baksana şu karşımda duran adama, onun vidalarını ancak ingilizanahtarı sıkıştırabilir. Baksana fıkara ayakta duramıyor, bizim Nişancı Reisin teknesinin motorunu nasıl elden geçirecek." Kucaklaştılar. Ali Çavuş onu elinden tuttu içeriye çekti. Nişancıyla Vasili ayağa kalkmışlar ustayı bekliyorlardı. Ustayla delikanlı hemen sofranın başma çöktüler. Onlar oturur oturmaz da uzun, kalaylı bakır taslarda naneli tarhana çorbası tüterek geldi. Halis Usta kahvaltıyı bitirip, karşısındaki şu küçücük adamı süzdükten sonra:

"Sensin değil mi o adam, o, günler aylardır gün yüzü görmemiş, varmış gitmiş evlerinin kuytularına saklanmış göçmenleri inlerinden alıp da gün yüzüne çıkaran?"

"Benim," dedi Nişancı alçakgönüllü.

"Yahu, biz onların hepsinin öleceğini sanıyor, ölülerin kokusu Dumlupınardakiler gibi dünyayı sarınca, ciğerleri de sökülünce, kıyılardaki köylerle bir araya gelip onları gömmeyi düşünüyorduk. Mezarlıklarını hazırlamıştık."

"Doğru," dedi, Ali Çavuş.

"Sen nasıl ettin de, ne söyledin de onları gün yüzüne çıkardın?"

"Bilmem," dedi Nişancı alçakgönüllü.

"Ne yaptın?"

"Gittim çınara arkamı verdim oturdum. Onlar da teker teker evlerinden çıktılar, geldiler yanıma oturdular, ben aldırmadım. Bütün evler boşaldı, geldiler yediden yetmişe çınarın altına oturdular. O kadar kalabalıktan çıt çıkmıyor, soluk alışları duyuluyordu. Bekledim, bekledim, baktım, oturanlar taş kesilmiş, ben de kalktım, ben kalkınca onlar da hep birden, gürp, diye kalktılar. Ben yönümü iskeleye döndüm yürüdüm, onlar da ardımdan geldiler."

"Allah Allah, sende keramet mi var?"

"Bilemem."

"Kal öyleyse tekneye gidelim. Senin tekne beni çarpmaz."

"Bilemem."

"Haydi, öyleyse tekneye gidelim."

"Bilemem."

Tekne pırıl pırıldı. Turuncusu, mavisi şavk veriyordu. Halis Usta hayranlıkla bir süre tekneye baktı, ardından da tekneye çıktılar. Halis Usta motorun kapağını açtı. Sökülmesi gereken yerleri söktü.

"Motor fabrikadan bugün çıkmış gibi. Ben böyle bir motoru az gördüm. Bu motor bir kol vuruşta çalışır."

"Çalışır," dedi kıvançla Nişancı.

"Motordan anlar mısın Nişancı Veli Reis?"

Nişancı utangaç, boynunu büktü:

"Biraz..."

Halis Usta, yanında getirdiği çırağıyla birlikte motoru bir iyice yağladı, söktüğü parçaları geri taktı.

"Hayırlı olsun Veli Reis."

"Sağ olasın Ustam."

Onlar merdivene varmış ineceklerken Ali Çavuş geldi:

"Durun, inmeyin."

Oldukları yerde kaldılar.

Ali Çavuşun yöresinde bir genç kalabalığı vardı. Gençler, babaya bağlı halatı aldılar, tekneyi denize sürdüler. Denizci tekne neredeyse kendiliğinden koyun dışına kadar kaydı gitti.

"Kolu çevir Nişancı."

Nişancı kolu üç çevirişte motor aldı. Saat gibi işliyordu.

"Vasili dümene geç!"

"Oooo, Halis Ustam, demek beni hatırladın. Kendi teknesini Nişancı kullanacak ilkin."

"Kusura bakma Vasili, tekneyi sen kullanacaksın sandım."

"Nişancı Veli Reis hepimizin ustası."

Nişancı gaza bastı. Önce çok yavaş gitti tekne. Sonra gazı az az artırdı Nişancı.

"Burası bizim köy."

Kıyıdaki bütün evlerin damı kırmızı kiremitliydi. Köy, bağlık bahçelikti. Evlerin hepsi ahşaptı, renk renk.

"Ne güzel köy," dedi Nişancı. Sesi bir hayranlıktı.

"Güzel de ne demek, bir cennet."

"Cennet de ne demek!"

"Ahmet dümeni Ali Çavuşa kır."

"Baş üstüne Reis."

Nişancı sonuna kadar gaz verdi. Tekne zangırdadı.

Ali Çavuş onları iskelenin önünde bekliyordu. Önce tekneden Halis Usta atladı, sonra da Nişancıyla Ahmet.

Nişancı cebinden kesesini çıkardı. Kese boncuk işleme turuncu bir keseydi. Büzgüsünü açtı, ustaya uzattı:

"Buyur ustam."

Halis Usta elinin tersiyle keseyi Nişancıya itti:

"Cebine koy, hiçbir şey istemez. Ne yaptık ki!"

Ali Çavuş:

"Keseni cebine koy, Veli Reis."

Nişancı kesesini, utanmış, cebine koydu.

Vasili oradakilerle kucaklaştı:

"Sağlıcakla kalın," dedi, tekneye atladı.

Ahmet dönmüş tekneye gidiyordu, Nişancı:

"Ahmet dur," dedi, "sen dur. Şimdi sen şu evdeki hatundan benim kabak çekirdeği torbamı al getir. Bir de çamaşırlarını, ne gerekse sana al getir."

Ali Çavuş:

"Bizimki tohumluk kabak çekirdeği verecekti, al getir."

Kucaklaştılar.

"Seni her zaman bekleriz Nişancı Veli kardeş."

Ahmet koşarak geldi, tekneye atladı.

"Sağlıcakla kalın."

"Yolunuz açık olsun."

Nişancı küçük torbayı Ahmedin elinden aldı büzgüsünü açtı torbanın içinden bir avuç çekirdek aldı inceledi, büzgünün ipini çekti, motorun başına geçti, gaz verdi. Dümene Ahmet geçmiş, Nişancıysa motorun başındaydı. Kulak verdiler, motor ağır ağır açılıyordu. Bir süre sonra tam çalışacaktı.

Yolculuk boyunca hiç konuşmadılar. Vasili birkaç kez bir şeyler söyledi, duymadılar.

Adaya yaklaştıklarında iskelenin üstüne dikilmiş karartıyı gördüler.

Nişancı yüksek sesle:

"Bu karartı Poyrazdır," dedi.

İskeleye yanaştıklarında Poyraz yerinden hiç kıpırdamadı. Nişancı tekneden atladı, Poyraza koştu, kucaklaştılar. Tam bu sırada da bütün ada halkı, başta Musa Kazım Ağaefendi iskeleye geldiler. Kuru zeytin odunu yığını gözlerinden kaçmadı. Nişancı Zehrayla Poyrazı biribirlerine bakarken gördü. İşler iyi gidiyor, diye sevindi.

Hep birlikte gittiler, çınarların altına oturdular.

Vasili:

"Odunları yakayım mı?"

"Ne o Vasili," dedi Poyraz, "çok mu acıktın, git de yak."

7

Hüsmen Bulgar beyliği tabancayı yüzden fazla mermiyle getirdi Poyrazın yanına saygılıca koydu.

"Nişancı nerde?"

"Evinde," dedi Vasili, "tabancasını bekliyor."

"Al getir."

Nişancı koşarcasına yel yepelek geldi. Poyrazın gözlerinin içine baktı. Poyraz, torbayı eline verdi, "Al," dedi, "hayırlı, uğurlu olsun. Aç torbayı!" Nişancı elleri titreyerek torbayı açtı, torbadan ilk eline gelen, sırma işleme bir fişeklikti ve doldurulmuştu. Elini bir daha torbaya soktu, işlenmiş bir fişeklik daha çıkardı. Torbadan son olaraktan tabancayı aldı, kılıfından çıkardı. Kızoğlan kız tabanca güne gelince menevişledi. Nişancı yağ kokan tabancayı bir güne tutuyor, uzun bir süre bakıyor, bir yakına getirip hayran kalıyordu. Bir süre yanını yöresini unuttu, ortalıkta tabancasıyla tek başına kaldı. Tabancanın topunu döndürüyor, toptaki mermileri önüne döküyor, döktüğü mermileri öyle el çabukluğuyla alıyor tabancayı dolduruyordu ki, sanki elleri gözükmüyordu.

Nişancının ayağa kalktığını, gidip önlerindeki taşın üstüne, başparmak iriliğinde ak bir çakıltaşı koyduğunu, koyar koymaz da çekilip ateş ettiğini, ateş ettiği yere bakınca yüzünün kırıştığını, taşın yerinde durduğunu gördüler.

"Tüh be," dedi, derinden içini çekti, "vuramadım."

Tabancadaki mermilerin hepsini boşalttı, çakıltaşı yerinde duruyordu.

"Tüh be, hiç vuramadım."

Kerevetin üstündeki fişeklik torbasını aldı büzgüsünü açtı, içinden mermileri aldı, sinirli, elleri titreyerek küfürler ederek tabancayı göz açıp kapayıncaya doldurdu, doldurur doldurmaz da ateşe başladı.

Tabancayı bir anda dolduruyor, hemen ateşe başlıyor, taşı bir türlü vuramıyordu. Tepeden tırnağa ter içinde kalmıştı.

Durdu, soluk aldı, ağzından, bir "aah!" çıktı. "Kocadın Nişancı Veli, kocadın," dedi. Der demez de tetiğe bastı, çakıltaşı uçtu gitti.

"Ahmet, oğlum, git oraya, o büyüklükte çakıltaşlarını topla, ben vurdukça sen yerine koy."

Ahmet gitti, iki avuç çakıltaşı topladı, çakılın birini taşın üstüne koydu çekildi. Nişancı tetiğe bastı, çakıl uçtu. Bir daha, bir daha, artık Nişancı hiç boşa atmıyordu. Sonunda Ahmedin avuçlarındaki taş tükendi.

"Taşlar tükendi Veli Reis, daha küçük taşlar toplayayım mı?"

"Üç tane küçük. Yan yana koy üçünü de."

Ahmet küçük taşları yan yana koydu. Nişancı Veli, bir, iki, üç, dedi. Üç taş da arka arkaya havalandı.

Atıcılik bittikten sonra Nişancı elinde tabanca ortalıkta bomboş kalakaldı, ne yapacağını bilemiyordu. Poyraza gitti, Poyraz ayağa kalkmış onu bekliyordu.

"Nişancılığa alışman için yüz mermiye gerek yokmuş meğer."

"Yokmuş," dedi Nişancı, utangaç.

Adaya son gelen, Kürt ağzıyla konuşan yaşlı kişi, errr, diye en büyük, Kürtçe hayret sesi çıkardı. "Vay babo, vay ağam. Vallahi bizim memlekette bile böyle bir atıcı yoktur."

"Sağ olasın kardeş," dedi Nişancı, "adını bağışla."

"Benim adımı sorarsan, bana Şehmus derler. Ta oradan, çölün ucundan olurum. İki oğlumun biri Heko, öteki Muho. İkisi de harpten çıkmıştır. İkisinin de bedeni kalbur gibi olmuştur. Benim de bedenim kalbur gibidir. Öldürmeyen Allah öldürmüyor. Bizim hatunlarda hiçbir yara bere yok."

"Bizimkilerde de... Sen memlekette ne yapardın?"

"Ben askercilik yapardım."

"Öyleyse bu çocuklar nasıl oldu?"

"Arada sırada askerden kaçıyor, kasabaya geliyor, yakalanıyor, askere götürülüyordum. Askerden her kaçışımda bir çocuğum oluyordu. Her seferinde de yaptığım

askerlik yanıyordu. Ben de askerliğe yeniden başlıyor, yeniden kaçıyordum."

"Bu adayı nasıl buldun?"

"Ben şimdi gene asker kaçağıyım. Her kaçışımda beni yakaladılar. Üç oğlumu askere aldılar. Onlara öğütler verdim. Askerciliğin sonu yok çocuklar, dedim. Korkak çıktılar, beni dinlemediler. Üçü Rus cephesinden dönmedi. Oradan bizim kasabaya bir tek kişi döndü. Onun da bir gözü, bir kolu, bir bacağı yoktu. O söyledi. Benim oğlanlar donmuş kazık kesilmişler. Ben de kaça kaça burasını buldum. Sen bana söyle kurşunu çok Veli Ağa, beni burada bulamazlar ya. Bu adayı hükümet duymuş mu, biliyor mu?"

"Biliyor ya ben seni hükümete teslim etmem."

"Harp bitti mi, şu dışarılarda daha sürüyor mu?"

"Çoktan bitti," dedi Nişancı. "Mustafa Kemal Paşa Ankarada oturuyor."

"Ben onun adını çok duydum," dedi Şehmus Ağa, "O, çok iyi adamdır. Fakir fıkaranın da dostudur, diyorlar."

Bir süre sustu, bekledi.

"Doğru?"

"O, çok iyi bir adamdır."

"İyidir. O bir daha savaş çıkarmaz?"

"Çıkarmaz," dedi Nişancı.

Şehmus Ağa sevindi, ta yürekten ağız dolusu güldü.

"Ben de oğullarımı askere göndereceğim. Onlara sıkı sıkıya tembih edeceğim, askerden kaçıp da yirmi yıl asker ocağında sürünmesinler. Harp olursa kaçsınlar buraya gelsinler. Kaçar gelirlerse onları kimse bulamaz, öyle mi?"

"Harp olmayacak."

"Nasıl, sen deli misin, harp olmaz olur mu?"

"Mustafa Kemal harp sevmiyor. Bundan sonra harp yapmak yasaktır," dedi Nişancı.

"Hay, o benim canımdır. O aslandır. Hay o benim iki gözümün ışığıdır. Ya öbür paşalar onu dinlerler mi?"

"Dinlerler. O, birinci paşadır."

"Hay, senin ballar akan dillerin kurban olsun asker Şehmus. Bana memlekette herkes asker Şehmus diyordu. Yirmi yıl kaça kaça adım askere çıkmıştı."

"Ben askerden bir kez kaçtım, bir daha da yakalanmadım."

Şehmus şaşkınlıkla, hayranlıkla gözlerini onun yüzüne dikti:

"Hiç mi yakalanmadın?"

"Yakalanmadım."

"Nasıl?"

"Bizim köy dağlarda, sarp kayalıkların içinde, kartal yuvası gibi bir yerdeydi."

"Anladım." Boynunu büktü, yüzü buruştu, acılaştı. Derinden bir ah çekti. "Bizim memlekette hiç dağ yoktu. Yeryüzü gökyüzü hep çöldü," dedi. "Ah ki aaah."

Nişancının kolunu tuttu yavaşça çekti, ona önemli bir giz verircesine:

"Bak canım arkadaşım Nişancı Veli Ağa, ben sana ne deyim, bizim karı kasabada kaldı."

"Sebep?"

"Ne sebebi olacak, korktu. Denizin ortasında, bir kaya parçasının üstünde kalınır mı, dedi, ne ettim ne eyledimse gelmedi."

"Köye geri kaçmasın?"

"Niçin kaçsın, burasını buluncaya kadar anamızdan emdiğimiz süt burnumuzdan geldi de... Bir de kaçsın mı o çöle."

"Ne buraya geliyor, ne de geriye dönüyor, öyle mi?"

"Denizi görünce burası da bunların çölü, deniz çölü, dedi diretti."

"Kimin yanında şimdi?"

"Birlikte geldiğimiz komşuların."

"Haydi şimdi kasabaya gidelim de onları alıp getirelim. Deniz çölü ne imiş, bizim adamız nasıl bir cennet imiş görsünler de parmakları ağızlarında kalsın."

Nişancı Poyrazın yanına gitti:

Ben kasabaya gidiyorum Poyraz."

Güle güle Nişancı. Bugün bize balık yok mu?"

"Yok" dedi Nişancı, "kasabadan bir şey istiyor musun?"

"İstemiyorum," dedi Poyraz, gözlerini onun gözlerinin içine dikerek, "seni anlıyorum kardeş. Var git kasabaya da..."

Şehmus:

"Bizimki Geliye Botan Emirliğinin en büyük kilim ustasıdır. Onun dokuduğu bir kilime Botan emirleri, Arap şeyhleri, Kürt beyleri ya bir kese altın ya da bir Arap kısrağı verirlerdi. Şerife Hatun kilimleri her eve giremezdi." Boynunu büktü, yüzü ağlamsı bir hal aldı. "Şu yollarda çektiklerimizi Allah düşman başına vermesin."

"Haydiyin çabuk gidin, kilim ustası, ada korkağı Şerife Hatunu alın uçarak gelin." İskeleye giden Ahmedi gördü, "Sen de mi gidiyorsun Ahmet?"

"Veli Reis öyle istedi."

Nişancı Reis gitti geldi:

"Haydi gidelim arkadaş. Bak, Kadri Kaptan da geliyor."

"Gel Kaptan, hazır mısın, Baytara bir tekne almaya gideceğim. Önce Ali Çavuşa uğrayacağız, ardından da çok güzel, bir baytara layık bir tekne buluncaya kadar kıyıdaki bütün köyleri dolaşacağız."

"Başım üstüne Poyraz Reis."

Tekneye bindiler, Kadri Kaptan kolu bir çevirmeyle motoru çalıştırdı.

Baytar:

"İşte böyle bir motorum olmalı, bir kez çevirmeyle almalı." Elini Poyrazın omuzuna koydu. "Baytardan balıkçı! Balıkların, kuşların, fillerin baytarı!"

Ali Çavuş tekneyi ta uzaklardan görmüş, Kadri Kaptan Poyrazla geliyor, diye sevinmiş, iskelenin ucuna dikilmişti.

Tekne iskeleye yanaşır yanaşmaz yolcular iskeleye hemen atladılar, Ali Çavuşla kucaklaştılar. El ele tutuşup çınarın altındaki kanepeye oturdular.

"İşte bu delikanlı Baytar Cemil. Şark cephesinde Ruslarla çarpışmış, bizim askerlerin yarısını bit yemiş, yarısı da bitleriy-le birlikte kazık kesilmiş, bu Baytarı parçalamaya bitler tenezzül etmemiş, soğuk memleket adamı, yani Vanlı olduğundan dolayı da donmamış. Onun da bedeni hepimizin bedeni gibi kalbura dönmüş. Az buz iyileştikten sonra hastaneden kaçmış. Nankörlük diye buna derler. Kaçmış da bomboş kalmış şehri Vana gelmiş. Sonra da düşmüş yollara, ora senin bura benim bizim adamıza düşmüş. Hastanede çok balık düşleri gördüğü için muhkem bir balıkçı olmuş. Şimdi de senden yedi denizlerin en güzel teknesini istiyor."

"Başım üstüne. Kör Salihe gidelim."

"O da kim?"

"O da bizden, Çanakkaleden canını nasılsa kurtaranlardan. Bir kurşun sağ gözünü almış götürmüş, İngiliz kumandanına vermiş. İngiliz kumandanı da bakmış bakmış da, lalüebkem kalmış, tevatür, demiş, dünya cihangiri İngilizde böyle güzel bir göz yok, olamaz da, demiş. Benim şu bacağımı kesip de İngiliz kralına götürdüklerinde, kral breh, breh, breh, demiş. Şaşkınlıktan gözleri pörtlemiş. Dünyanın hiçbir yerinde böyle bir kesik bacak olamaz. Şu görkemli bacağı alın da sarayın has bahçesinin ortasındaki hüyüğün tepesine dikin. Yöresini de binbir tane mumla aydınlatın ki, bu bacağa yeryüzü, gökyüzü ve hem de bilcümle mahlukat hayran kalsın, demiş. İngilizler de kırılmış gibi benim bacağımı seyreyliyorlarmış gece gündüz."

Kadri Kaptan onları aldı Kör Salihin köyüne götürdü. Kör Salih onları iyi karşıladı. Oysa Salih kör oldu olalı çok mendeburlaşmıştı. O gün bu gündür de yüzü gülmüyordu. Onları güleç, saygılı kabul etti. Ali Çavuşla da kucaklaştılar. Hem çocukluk, hem de askerlik arkadaşıydılar. Çınarın altına, çeşmenin yanına oturdular, Kör Salihin evinden kahve getirtip içtiler.

"Eeee, Ali Çavuş, ne var ne yok?"

"İyilik be Salih, senden bir isteğimiz olacak. Şu arkadaşı görüyor musun, bu arkadaş zabit, hem de baytar zabiti. Rus cephesinde çarpışmış, kalbur gibi olunca da gelmiş Karınca Adasına sığınmış. Bu da Poyraz Musa gibi. Bu da zabit. Bit muharebelerinde şehit olan doksan binlerin kalıntılarından. Bir de ben..." Tahta bacağını küt, diye yere vurdu.

"Sus, ne istediğini biliyorum, İngiliz bayrağına sarıp da İngiliz kralına götürdükleri bacağını, değil mi?"

"Senin de bilmediğin yok. Benim diyeceğim başka. Bu Baytar Cemil Bey, Van denizini göre göre deryalar kaptanı, hem de yedi denizler balikçısı olmuş. Sendeki teknelerden birini istiyor."

"Verememem, onlar emanet."

"Ne emaneti, kimin emaneti?"

"Kimin olacak, komşuların, Alekonun."

"Boş ver Salih sen ona. Aleko gelemeyecek."

"Aleko gelirim, dedi. Alekodur o, Aleko hiç yalan bilmez. Gelirim dediyse gelir."

"Gelemez."

"O Alekodur gelir."

Kör Salihle uzun uzun konuştular, baştan sona değiş tokuşu anlattılar. Dillerinde tüy bitti. Salih, Nuh dedi de peygamber demedi. Ali Çavuş kırk dereden su getirdi. İki tekne parası önerdiler, olmadı da olmadı.

Kör Salih:

"Şu kıyılar tekne dolu. Size Alekonun teknesinden daha güzelini, daha yollusunu, daha gıcır gıcır yenisini bulurum, Ben de balıkçıyım. Tekneden de iyi anlarım."

Baytar:

"İstemez," diye bozuk attı. "Vazgeçtim. Ben balıkçı değilim. Ha dedim, adada oturuyoruz, bizim de bir teknemiz olsun. İstemez."

"Bu tekne, bu denizde, olduğu yerde çürüyecek ulan kör oğlan. Senin de alacağın olsun. Bu tekne çürüyünce de sana geleceğim. O zaman sana birkaç sözüm olacak."

"Şimdiye kadar seni hiçbir şey için kırmadım Ali kardeşim, gene de kırmazdım. İşte orada, benim teknemi bir kuruş vermeden alın götürün."

Baytar:

"İstemez."

Öfkeyle teknelerine bindiler, adalarına süklüm püklüm vardılar. Her birinin yüzüne bir sinek konsa bin parça olurdu.

Nişancı Veli Şehmusun hatununu getirmiş onları bekliyordu. Onları böyle süngüsü düşük görünce bozuldu.

"Hoş geldiniz," dedi ,"tekneyi ne yaptınız?"

"Alamadık," dedi Poyraz.

"Ne oluyor size böyle, yüzünüzden düşen bin parça oluyor."

"Hiç."

Çınarların altına gittiler oturdular, ağızlarını bıçak açmıyordu. Lena az sonra kahvelerini getirdi. Dibek kahvesinin kokusu ortalığı almıştı. Kahvelerini içince yüzleri azıcık ışıdı. Nişancı merakından çatlıyor, bu zehir zemberek adamlara bir şey soramıyordu. Sonunda Baytar Cemil:

"Dur, Nişancı," dedi, "dur, sana olanı biteni ben anlatayım." Olanı biteni tane tane, öfkesiz, olduğu gibi anlattı.

Nişancı hiçbir söze varmadı, düşündü kaldı. Ardından da, boynunu omuzlarının arasına çekti kalktı gitti. Oysa o Şehmusa bir ev almak derdindeydi. Şimdiyse evi söylemenin sırası değildi. Poyraz çok üzülmüştü. Nişancı, işte buna dayanamazdı.

Akşamüstü çınarların altına sevinç içinde döndü Nişancı Veli. Ötekiler yemeklerini yemiş, azıcık da olsa kendilerine gelmişlerdi.

"Bana bakın," dedi Nişancı şakıyarak, "Poyraz sana söylüyorum, yarın sen kasabaya gidecek, Şehmusa benim evin yakınından bir ev alacak, bir de onları nüfusa yazdıracaksın, anladın mı?"

Nişancının sevinci onlara da geçti.

"Anladım. Yarın kasabaya inecek, Şehmus Ağaya bir ev alacak, onları da nüfusa yazdıracağım. Başka?"

"Başkasını da sen benden iyi bilirsin. Bir de, şimdi şimdi bir tekne alacak para vereceksin bana, hemen şimdi. Siz yediniz içti-niz, ben de sizin yüzünüzden acımdan öldüm. Ben Lenaya gidiyorum. O beni doyurur. Ben dönünceye kadar para hazır olsun."

"Baş üstüne."

"Ne idi o adamın adı?"

"Ne olacak yani, Kör Salih. Öbür gözü de çıksın."

"Çıksın," dedi Nişancı, uzaklaştı.

Poyraz arkasından gitti, cebinden cüzdanını çıkardı kağıt paraları Nişancıya uzattı. Nişancı ona şaşkınlıkla baktı.

"Ne bakıyorsun bana öyle Nişancı?"

"Çok para verdin."

"Baytarın çok parası var."

"Var," dedi Baytar Cemil.

"Haydi, bana allahaısmarladık."

Bu sefer şaşırmak Poyraza düştü.

"Nereye böyle Nişancı, yel yepelek?"

"Hazreti Nuhun Gemisini satın almaya."

Eeeh, sana hayırlı olsun Nuhun Gemisi. Sana at da yakışır, pusat da, Nuhun Gemisi de."

Nişancı çok ciddiydi ve Ahmet yanındaydı. Tekneye bindiler. Çabucak da adadan uzaklaştılar, akşama doğru Ali Çavuşun evindeydiler. Ali Çavuş onu coşkuyla karşıladı.

"Yahu Ali Çavuş gelirken baktım da sizin denizin suyu pınar suyu gibi. Dünyada ne kadar ışık varsa denizin dibine çökmüş. Hiç böyle ışıklı deniz görmedim. Altında ne varsa gözüküyor. Yosun, kaya, mercan, balık, kum, çiçek, gelirken gördüm, sizin denizin dibi, kimi yerlerde, çiçek bahçesi gibiydi. Bir de sizin deniz balık kaynıyor."

"Öyledir," dedi Ali Çavuş konurlanarak. "Bizim denizin balıklarının lezzeti hiçbir denizin balığında yok. Bunu bütün dünya da böyle bilir."

Nişancının gözleri ışıladı:

"Demek, bunu siz de biliyordunuz?"

"Biz bilmeyip de kim bilecek!"

"Doğru, kim bilecek," dedi Ali Çavuş. "Bu bizim Marmaranın balığı dünyada o kadar ünlüdür ki, burdan taa Amerikaya, daha düne kadar balık salamurası, çiroz, kurutulmuş balık gönderirdik sandık sandık, teneke teneke."

"Bu akşam gene de balık istemem."

"Mantı," dedi Ali Çavuş.

"Bir de tarhana."

"Doğru, bir de tarhana."

"Bir de tarhana, oldu işte."

"Tarhana kokusu ekşimsi, kurutulmuş bulgur ve yoğurt, kızdırılmış tereyağı, keskin nane kokusu, sarımsak kokusuna karışmış."

Biraz sonra taze bir tarhana kokusu ortalığı aldı. Nişancı yaramaz bir çocuk gibi şımardı:

"Tarhana kokusu, tarhana kokusu, acımdan öldürdü beni, yetiştirin. Sofrayı, arkasından da bazlamayı, onun arkasından da tarhanayı, mantıyı yetiştirin. Bu tarhana kokusu beni acımdan öldürdü."

İşlemeli kilim sofra geldi hemen serildi, bir anda da üstü dumanlı tarhana geldi. Tarhana sofraya gelince sarımsak kokusu öbür kokuları bastırdı.

Nişancı yemeğini yer yemez, doğru yatağa. Başını yastığa kor komaz da uyudu. Ve daha tanyerleri ışımadan da uyandı.

"Haydi Ahmet kalk, bak tarhana çoktan pişirilmiş, kokusu ortalığı cennete döndürmüş. Kalk Ahmet kalk."

Sofra kurulmuş, uzun kalaylı, ağzı geniş bakır tarhana tasları sofraya konmuş tütüyordu.

"Haydi Ali Çavuş kalkalım da beni şu adama götür."

"Ben o adama seni götüremem Nişancı Reis. Ben ona küstüm. Ölünceye kadar da ona selam vermem. O benim savaş arkadaşımdı. O benim anamdan babamdan, çocuklarımdan ileriydi. Baba bulunur, ana bulunur ama savaş arkadaşı nerede bulunur. O beni, beni bir tekne için kırdı. Poyraz Reisin karşısında yerin dibine geçtim. O, benim

canımdan da değerliydi. Sen var git öteki gözü de çıkası o Salihe, bakalım mendebura anlatabilecek misin? Sen canavar dili bilir misin, her ağızdan yalımlar fışkırtan yedi başlı canavar dili bilir misin, melek dilini, ermişlerin dilini, Hızırın dilini bilir misin, o hiçbir dilden anlamaz. Biz onunla ölümün üstüne yürüdük Çanakkalede. Sen ölümü gördün mü, bilir misin?"

"Bilemem."

"Bilemezsin de o insanlıktan istifa etmiş bir kepazenin ayağına nasıl gidiyorsun bir tekne için değil, o tekne için?"

"Sınayacağım."

"Sina bakalım, sen de gör babanın gününü."

"Görelim bakalım."

Ahmetle birlikte şafak sökerken Kör Salihin köyüne vardılar, Salihi buldular. Salihle birlikte Kısırkayaya yürüdüler döndüler. Hiç konuşmuyorlar, arada bir duruyor, göz göze geliyor bakışıyorlardı. Öğlen olunca eve geldiler, yemeklerini yediler. Gene Kısırkayaya yürüdüler, gün kavuşuncaya kadar gittiler geldiler, iskelede biribirlerinden ayrıldılar, Ali Çavuşun evine döndüler.

"Ne oldu Nişancı, o kör domuzla ne konuştunuz?"

"Hiçbir şey Ali Çavuş."

"Konuşmadınız da ne yaptınız?"

"Sabahtan akşama kadar Kör Salihin köyünden Kısırkayaya kadar gittik geldik."

"Şimdi ne yapmayı düşünüyorsun?"

"Gene gideceğim."

"Demek daha boyunun ölçüsünü almadın!"

"Alamadım."

İkinci gün gene deniz beyazken yola çıktılar. Sular menevişleyince Kör Salihin köyünün iskelesine vardılar. Salih iskelede onları bekliyordu. Onları görünce gözü ışıdı, bir sevincin gölgesi yüzünden geldi geçti. Kısırkayaya doğru yola düştüler, Gene dünkü gibi durup durup bakıştılar. Karanlık kavuşunca geriye döndüler. Bu gece Ali Çavuş Nişancıya hiçbir şey sormadı. O da bir şey söylemedi.

Nişancı o gün Çavuşa dönmedi, Kör Salihin evinde kaldı Ahmedi de Ali Çavuşa gönderdi, "Gelme buraya Ahmet," dedi "Ben seni Ali Çavuşun evinde bulurum."

Uzun sürmedi, birkaç gün sonra Nişancı tanyerleri ışırken Alekonun teknesini Ali Çavuşun köyünün iskelesine yanaştırdı. Meraktan deli divane olmuş Ali Çavuş onu iskelede buldu.

"Vay ananı avradını, vay senin yedi sülaleni Kör Salih, bana bunu mu yapacaktın, ölüme birlikte gittiğin arkadaşına!"

Nişancı onu duymamışcılığa vurdu.

"Benzini nerden buldunuz, bunca zaman denizde kalmış motoru kim çalıştırdı, hiç mi paslanmamış?"

"Paslanmamış," dedi Nişancı.

Elini uzattı, tuttu sıktı, ardından da kucakladı:

"Sağ ol Ali Çavuş kardeş," dedi. "Biz seninle ölünceye kadar dost kalacağız." Benzini de Kör Salih verdi diyemedi.

Ahmet, Ali Çavuşun arkasındaydı.

"Haydi Ahmet, atla bizim tekneye, Baytarın teknesini ben götüreceğim."

8

Kavlakzade Hacı Remzi iskeleye yanaşan teknesinden indi, çınarların altına, dimdik, göğsünü şişirerek yürüdü, geldi çeşmenin yanında durdu, onu gören Poyraz Musa evinden çıktı, sahanlıkta ikircikli durdu. Hacı Remziye baktı, tanır gibi oldu, çeşmenin başına geldi, el sıkıştılar.

"Hoş geldiniz, buyurun oturun."

"Hoş bulduk."

Tekneden boyuna üstü başı dökülen, ellerinde kazmalar, kürekler, testereler, Poyraz Musanın buradan seçemediği daha başka aletler taşıyan genç adamlar iskeleye çıkıyordu.

"Ben Kavlakzade Hacı Remziyim. Poyraz Musa Beyefendiyle şerefyab oluyorum, değil mi?"

"Benim efendim. Estağfurullah."

"Şerefyab olduk beyefendi. Size muhterem Üzeyir Han Hazretlerinden, kaymakam beyefendiden, Abdülvahap biraderimizden ve hem de tapucu Talipten selam getirdim. Sizi kasabada herkes tanıyor ve seviyor. Sizin altın madalyali İstiklal Harbi Kahramanı olduğunuzu herkes biliyor. Ve herkes sizin bu adaya büyük bir vazifeyle de geldiğinizi biliyor. Ve de bütün Garbi Anadoluya da erişilmez bir şeref verdiğinizi de biliyor."

"Estağfurullah efendim."

''Siz, siz milletimiz için Orta Asyadan kopmuş gelmiş en parlak güneşimizsiniz.

"Haşa efendim, biz kim, parlak güneş kim."

"Bu kadar alçakgönüllü olmayın," diye dikeldi Hacı Remzi.

"Evet efendim, haşa efendim, biz kimiz ki efendim."

"Siz bir su katılmamış kahramansınız. Biz sizi biliriz, sizin kim olduğunuzu, alicenapları Mustafa Kemal Paşa Hazeratının gözbebeğisiniz."

Kaşlarını çattı sertleşti:

"Evet siz..."

Hacı Remzi coşmuş, kendinden geçmiş konuşuyor, Poyraz utancından büzüldükçe büzülüyor, onun küçük fıldır fıldır dönen gözlerine bakamıyor, övgü sözleri ardı ardına sıralanıyordu.

"Evet siz, büyük milli kahraman burada kalmayacaksınız, biliyorum. Muhteşem vazifeniz bitince Ankaraya geri döneceksiniz, biliyorum. Başka şehirlerde, başka adalarda da kalacak mısınız?"

"Ben bu adadan başka hiçbir yere gitmeyeceğim."

"Sizi de Abdülvahap Beyefendi gibi çok mu küstürdüler? Herhalde arkadaşınız Paşa Hazretlerinin bundan hiç haberi olmamıştır."

Gittikçe yüzü asılan Poyraz, onun yarı çıplak başına, incecik dudaklarına, seyrek dişlerine, beyaz kolalı gömleğine, kırmızı kravatına bakıyordu. İyi terzi elinden çıkmış lacivert giyitini sanki bugün giymişti. Lacivert külot pantolonun ütüsü kılıç gibiydi. Ayaklarına körüklü bir çizme çekmiş çizmenin koncuna da sapı gümüş savatlı kamçısını sokmuştu. Uzun bıyıkları düşüktü. O durmadan konuştukça Poyraz onun giyitleriyle oyalanıyordu. Yarı çıplak başına mor püsküllü, yeni kalıptan çıkmış fesini takmamıştı. Neden takmamış da başı açık gelmişti buraya kadar? Neden kalpak giymemişti? Biliyordu, bunlar başı açık dolaşamazlardı. Bir İstiklal Savaşı gazisine fesle geleceğine, kalpakla gelemeyeceğine göre, yarı çıplak başla gelmeyi yeğlemişti.

"İstiklal Harbine katılmadınız mı?"

Hacı Remzi şaşırdı, telaşlandı.

"Nerden bildiniz?"

"Başınızda kalpak yok da."

"Maalesef yok. Fesi de, sizin gibi bir kahramanın yanına giyip de gelemezdim. Çünküleyin ki sizinkiler, Kuvayi Milliyeciler fesi sevmiyorlar da..."

"Siz İstiklal Harbine katılmadınız mı?"

"Ben malul gaziyim sultanım. Ben Şark Cephesinde, Allahuekber dağında çarpıştım. Şark Cephesinden geriye kalan birkaç askerden biri de benim. Benim bütün bedenim kalbur gibi. Öldürmeyen Allah öldürmez. Siz de bizim cephede çarpıştınız değil mi arkadaşım?"

"Öyle."

"Öldürmeyen Allah öldürmez. Zabitsiniz ve de sizi on altı yaşında cepheye sürdüler değil mi? Doksan bin kişinin yarısı dondu, yarısını da bit yedi, vah vaaah! Sonra Urfada Kuvayi Milliye teşkilatını kurdunuz. Fransızları vatan topraklarından sürdünüz ve en büyük kahramanlık nişanı altın İstiklal Madalyasını aldınız."

"Hasbelkader."

Hacı Remzi çok kızdı, ayağa kalktı oturdu. Boyun damarları şişerek bağırdı:

"Savaşarak, kan dökerek, bütün bedeni kalbur gibi olarak kazanılan ve hem de bihakkın kazanılan som altın zafer madalyasına hasbelkader diyemezsiniz. Derseniz, ben, harp malulu olarak buna müsaade edemem. Hem de bu alçakgönüllülüğe hiç müsaade edemem. Bu kadar alçakgönüllü, yüce bir insanın bu kadar alçakgönüllü olmaya hakkı yok. Şark Cephesinden canlı olaraktan dönen birkaç kişiden biri olan ben, zinhar, sizin bu sözünüze razı olamam. Ve hem de Allahuekberde tunç göğsünü Ruslara siper ederekten çarpışan sizin gibi kahraman kişiye bir değil, bin İstiklal Madalyası bile azdır, azdır."

Adadakiler, Poyrazın karşıladığı bağırıp çağıran, bir oturup bir kalkan, Poyrazı susturan bu adamın yanına bir türlü yaklaşamıyor, uzaktan seyreyliyorlardı. Lenaysa durmadan konuğa, Poyraza mis gibi dibek kahvesi getiriyordu.

"Biliyorum, Paşa Hazretleri sizi çok soracak. Çünkü bu günlerde size çok ihtiyacı olacak. Sizi bulamazlarsa ateş püskürecek, dünyayı da başlarına yıkacak. Çünkü onun sizin gibi kahraman arkadaşlarına ihtiyacı var. Ne ihtiyacı var?" Çelik parçası kıvılcımlanan gözlerini Poyrazın gözlerinin içine dikti, çelik ışıltısını onun gözlerine kenetledi. "Bugünlerde onun sizin gibi büyük kişilere çok ihtiyacı var. Bundan da bizim haberimiz var. Niçin?"

Poyraz gülerek:

"Niçin?" diye sordu.

"Çünkü Halk Fırkasını kurdu. Bana da bizim kasabanın tam selahiyetli reisliğini teklif ettiler Ben de kabul ettim. Paşa Hazretleri sizin gibi bir arkadaşını boş bırakır mı? Sizi mebus, sonra da vekil yapacak Fırkada çok ihtiyacı var sizlere."

"Yaa, demek çok ihtiyacı var?"

"Var. Çünkü Halk Fırkasının reisi Paşadır. Halkın içinden sevilmiş, itibarlı kişileri arıyorlar. Sizin gibi kahramanlık rütbesini hak etmiş kişileri arıyorlar. Sizin gibi küsmüş, dünyadan elini ayağını çekmiş, bir adaya sığınmışsa bizim de vazifemiz onları bulup başımıza taç eyleyerek, onlardan af dilemektir."

"Estağfurullah. İşi büyütüyorsunuz."

"Zinhar, hayır, sizin kahramanlığınızı bütün Türkiye biliyor. Bizim kasabamız sizin kahramanlığınızla çalkaruyor."

"Demek, Paşanın fırkasının reisi oluyorsunuz."

"Mingayrihaddin. Paşa emretmişler, bizi layık bulmuşlar, biz de kabul etmek mecburiyetinde kaldık. Bu vatanın kurtarıcısı, büyük kahraman size bir vazife emrederse başım ve hem de gözüm üstüne demez misiniz?"

"Emriniz başım ve gözüm üstüne derim."

"Dersiniz tabii. Siz kahramansınız. Biliyorum, şimdi gene haşa diyeceksiniz, çünkü alçakgönüllü, dört yürekli, savaşlarda bütün bedeni kalbura dönmüş bir yiğitsiniz."

Gene gözlerini Poyrazm gözlerine dikti:

"Biz de efendim, Sarıkamışta, Altınbulakta çarpıştık, on kez öldük, on kez dirildik, bütün vücudumuzu Rus kurşunları kalbura çevirdi. O yüzden bize bu büyük reislik şerefini bahşettiler. Öldürmeyen Allah öldürmez."

"Öldürmez."

Poyrazın gözlerinden bir hayranlık ışıltısının gelip geçtiğini gördü. Yüzü de açılmış yumuşamıştı. Ona tapuları göstermenin tam sırasıydı.

"Efendim, şimdi size bir küçük maruzatım var, Kaymakam beyefendi, Abdülvahap biraderimiz, Üzeyir Han efendimiz benden küçük bir istekte bulundular, bu adaya bundan sonra kim gelecek, şu kiliseyi, mektebi, ilerdeki çorbacıların köşklerini sana satalım, devletin paraya çok ihtiyacı var, dediler."

Gözleri Poyrazın yüzündeki en küçük bir değişimi, seğirmeyi, kıpırtıyı bile kaçırmıyordu. Poyraz tetikteydi. Hacı Remzinin ne isteyeceğini anlamıştı.

"Kiliseyi, mektebi, çorbacıların köşklerini ne yapacaksınız?"

"Ben de onlara kiliseyi, mektebi, muallim evlerini, bu kadar çorbacı köşklerini ne yapacağım, dedim, onlar bana, bu binaları yıkar, malzemelerini, kapılarını, pencerelerini, damlarını kiremitlerini, tahtalarını satarsın, dediler. Ben de düşündüm ki uğruna canımızı verdiğimiz devletimize birkaç kuruşluk faydamız olsun, dedim, hepsini satın aldım."

"Kiliseyi niçin satın aldınız, ne işinize yarar, geçende Vasiliyle kilisenin içine girdik, bomboş, çırılçıplak. Dört duvardan başka bir şey yok."

"Onlar geldiklerinde, işte kilisemiz, burası bizim vatanımızdır, diyemesinler, diye. Zaten kilisenin içinde bir şey yok. Birkaç ikona, birkaç sıra, Meryem Ana heykeli, damın kiremitleri."

"Bir minare dikersin olur sana bir cami. Bir de bu kilise, duyduğuma göre Çanakkale yaralılarına hastanelik etmiş."

Hacı Remzi kızgm, yüzü kıpkırmızı ayağa kalktı, el kol sallayarak geri oturdu.

"Olmaz, kiliseden cami olmaz. Günahtır, kafirliktir. Arkadaşınız Vasili gücenir diye mi itiraz ediyorsunuz, Vasili itiraz edemez. Ve hem de İstanbullu değildir. Belki o da sizin gibi vazifelidir, öyleyse sözüm yok. Öyleyse onu gücendirmeyelim. Ne derseniz o olsun, yeter ki büyük paşamız gücenmesin."

Poyraz, bu sözler üstüne kendine geldi. Bu adam Vasiliye takacaktı. Soğukkanlı, alçakgönüllü konuştu:

"Ne ben, ne de Vasili hiçbir işte vazifeli değiliz, askerlik arkadaşıyız."

"Yalan, yalan, yalan, Vasili Rus savaşına gitmedi, onlar Amele Taburuna gittiler. Onlar Yunanlılarla birlikte bize karşı savaştılar."

"Rus savaşında, az da olsalar, Rumlar da, Yahudiler, Araplar da, Kürtler de bizimle birlikte savaştılar."

"Onları da mi bitler yedi, onlar da mı dondular?"

"Hem bit yedi, hem de dondular."

Hacı Remzi Poyrazın indirdiğini, Vasili adım anınca alnının kırıştığını, dişlerini sıktığını gördü.

"Öyleyse Vasiliyi niye bit yemedi?"

"Muhterem Hacı Remzi Beyefendi, beni niçin bit yemedi?"

"Çünkü siz bir kahramansmız. Beni de bit yemedi. Bu kiliseyi hususiyetle yıkacağım. Bize ihanet eden Rumların namı nişanı kalmasın. Bu kilise kalırsa onlar geri gelirler, işte kilisemiz derler, seni de beni de bu adadan, bu topraklardan Orta Asyaya, geldiğimiz yerlere sürerler. Bu kiliseyi, elime geçen bütün kiliseleri yıkacağım."

Poyraz, her şeyi anlamış, çekingen, biraz da ürkmüş:

"Ha ben dedim ki kiliseyi camiye çevirmek sevaptır. Fatih Sultan Mehmet Hazretleri İstanbulu zaptettiği gün bir ferman çıkardı. Hiçbir kiliseye dokunulmaya, diye. Ve hem de ilk olaraktan, sevaptır diye Ayasofya kilisesini camiye çevirdi ve ilk namazını da orada kıldı. Cennet mekan. Eski vakanüvislerin yazdıklarına göre kendisi cennetlik oldu."

Poyrazın yumuşaklığından, iyice indirmesinden yüreklenen Hacı Remzi, gene öfkeyle ayağa kalktı oturdu, boynunun damarları şişerek bağırırcasına:

"Biliyor musun, biliyor musun, biliyor musun Poyraz Musa, o Fatih Sultan Mehmet kimdir, nedir, biliyor musun, onun anası Rumdur."

Gözlerinin içine gözlerini dikerek:

"Biliyor musun," dedi, sözcüklerin üstüne bastırarak, "Fatih Sultan Mehmedin anası bir Rum kızıdır. Ayasofyayı o cami yaptırmasın da kim yaptırsın."

Poyraz baktı ki adam kafasına koymuş, netse neylese kiliseyi yıkacak. Belki de Rumların kiliseye gömdükleri altınları arayacak.

"Vazgeçtim kiliseden. Belki de şu dünyada bir vazifem vardır. İnsanın vazifesi kalbinin derunundadır. Anladınız mı?"

Vazifesini itiraf mı ediyor diye ikircik içinde kaldı Kavlakzade Hacı Remzi.

"Vasilinin bu dünyada vazifesinin ne olduğunu kimseler bilemez. İnsanın en büyük vazifesi kalbindedir. Anladın mı Hacı Remzi Kavlakzade. Yık kiliseyi."

"Rica ederim kahramanımız Poyraz Beyefendi. Ne dediğinizi canı gönülden anladım."

"Fatih Sultan Mehmet İstanbulu bize kazandıran mübarek, ulu bir zattır."

Hacı Remzinin yüzünün rengi attı.

"Mübarek, evliya bir zattır."

"Anası Rum olmakla ne olurmuş. Anası Rum olmakla cennet mekan padişahımız Hıristiyan mı olurmuş?"

"Haşa efendim..."

"Yık kiliseyi."

"Siz emir vermezseniz yıkamam."

"Yalnız..."

"Buyurun efendim, emredin."

"Mekteple birlikte, iki muallim evini bana satacaksın, kaç paraya almışsan."

"Size yadigarım olsun efendim. Bir hata işledik kusurumuza kalınmaya efendimiz. Kul kusursuz olmaz, demiş atalar. Size yadigarım olsun."

"İstemez. Kaç paraya satın aldın, söyle bana."

"Olur efendimiz, size sattım gitti."

"Öyleyse birlikte Abdülvahap Beye gideceğiz. Tapuları bana devredeceksiniz."

"Baş üstüne efendimiz, ne demek efendimiz, ne zaman isterseniz."

"Vasili bana çok iyilik etti, o bizim kardeşimizdir. Kimin kim olduğunu kimse ne bilir!"

"Ne bilir," dedi Hacı Remzi, yumuşamış, yelkenleri indirmiş...

Kendisiyle övünüyordu. Poyraz bu adaya geldiği günden bu yana o ya vazifelidir ya da sürgün ya da küskündür. İşte vazifeli olduğu ayan beyan ortaya apaçık çıktı. İyi ki, derakap mektebi ve muallim evlerini ona verdim.

Arkalarında put gibi duran amele başına döndü eliyle kiliseyi gösterdi:

"Git, hemen işe başlayın."

Lena o anda elinde kahve tepsisiyle gene göründü. İkisinin de yüzünün güldüğü gözlerinden kaçmadı, sevindi:

"Afiyet olsun, afiyet olsun," dedi, oradan yel yepelek ayrıldı, Vasili evde bekliyordu, ona sarıldı.

"İkisinin de yüzü gülüyor," dedi, "kurtulduk. Bize dokunmayacaklar."

Sevinçlerinden ne yapacaklarını bilemiyorlardı.

"Bize dokunmayacaklar Lena. Nedense Poyrazdan korkuyorlar."

"Koskocaman madalyası, hem de altın, boynunda el kadar muskası, muskanın üstünde de güneş nakışı var, hem de som altından. Daha ondan korkmasınlar mı?"

"Kurtulduk Lena."

"Konuşurlarken duydum, kiliseyi yıkıyorlar."

"Yıkacaklar, yıksınlar. Ben zaten kiliseye hiç gitmedim ki. Babam denizde boğulduktan sonra kilisenin kapısından bile geçmedim."

Amele başı gitti, iskelenin önünde bekleşen işçi kalabalığını aldı kilisenin içine götürdü. Biraz sonra da Hacı Remzi ayağa kalktı, "hele bir gideyim de bakayım şunlara," dedi. Poyraz da onunla birlikte ayağa kalktı eve yürüdü. Lenayla Vasili onu merdiven başında karşıladılar:

"Bize bir şey yapmayacak bu adam, öyle değil mi?"

"Yapmayacak. Size kötülük yapacağını nerden duydunuz?"

"Sizin Türkler ne derler Poyrazimu?"

"Ne derler Lena Ana?"

"Yerin kulağı var derler."

Birlikte aşağıya indiler. Başta Musa Kazım Ağaefendi, kızları, Melek Hatun, ötekiler onlara doğru geliyorlardı.

"O adam gitti, haydi gidip kerevetlere oturalım."

"Oturalım ya Nişancı nerede?" diye, yöresine kuşkuyla bakınarak sordu Poyraz.

Sedirlere çöktüler. Poyraz Hacı Remziyle konuştuklarını birem birem anlattı. Hacı Remzinin de kim olduğunu dili döndüğünce söyledi.

Poyraz konuşuyor, ötekiler yüzlerini kiliseye dönmüşler, gözlerini oradan alamıyorlardı. Derken Nişancı bir yerlerden çıkıp geldi.

"Kiliseyi yıkıyorlar."

"Yıkarlar," dedi Poyraz.

Nişancı şaşkınlığa uğradı.

"Nasıl?"

"Kiliseyi satın almış Hacı Remzi, elinde tapusu var."

Oradakiler hep bir ağızdan gülüştüler.

Nişancının iki eli yanlarına düşmüş, şaşkınlığı daha sürüyordu.

Gülüşmeler üstüne toparlanan Nişancı:

"Ne gülüyorsunuz be," diye çıkıştı. "Kilise de cami gibi Allahın evi değil mi, bir minare dikerdik, olur biterdi."

"Olur biterdi ya adam satın almış, yıkacak. Kapı gibi tapusunu gösterdi."

Nişancı ne yapacağını bilemedi, arkasına döndü. Kiliseden yöne birkaç adım attı durdu. Ellerini açıp açıp kapatıyordu. Geriye dönmeden: "Camilerin de tapusu var mı?" Yay gibi gerildi. "Söyle var mı?"

"Var," dedi Poyraz. "Hele yanıma otur da, sana da anlatayım, herkese anlattım da. Sen geciktin."

Ona da çabucak sorunu anlatan Poyraz:

"Bak Nişancı kardaş. Beni iyi dinle de yerinden hoplama. Kulağını açtın mı?"

"Kulağım açık Poyraz Paşa."

"Öyleyse dinle Veli Ağa. Bu Kavlakzade Remzi var ya, kiliseyle birlikte çorbacıların köşklerini de almış. Hepsini de yıkıp satacakmış. Kışın biz yakmayalım, diye. Bir yeyip Allaha bin şükredelim ki, adamızı toptan satın almamış da kurtulmuşuz. Şu boş evleri, bizim evleri de yıkmayacak."

"Dinledim seni Poyraz Ağa. Hükümet yok mu, sen yok musun?"

"Hükümet de Hacı Remzi, ben de Hacı Remziyim. Bütün bu yörelerin hükümeti de, devleti de Hacı Remzi. Yakında göreceksin, bu denizlerin, şu dağların, bu kasabanın, köylerin üstünde Hacı Remzi gök gibi gürleyecek."

"Allah Allah!" diye bir ses çıktı Nişancıdan, "Allah Allah!" Başka bir şey söyleyemedi.

"Allah Allah, yaaa! Hele gel şu yanıma otur da bak sana ne anlatacağım."

"Geldim işte."

Poyrazın yanından yer açtılar Nişancı geldi oturdu, gözlerini de gözlerinin içine dikti.

"Hacı Remzi, Mustafa Kemal Paşanın kurduğu fırkanın başına geçiyor. O zaman o fırka reisi olunca kaymakamdan da, validen de yüksek bir makamın sahibi olacak. Buralarda en sözü geçen kişi de o olacak."

Poyraz, dili döndüğünce fırkayı, fırkanın ne olduğunu uzun uzun anlattı.

Nişancı:

"Duydum," dedi. "Fırkanın ne olduğunu da anladım. Hani askeri, dağların tepesinde donduran, doksan bin askerin yarısını da dağların doruğunda bite yediren, Enver Paşa fırka değil miydi?"

"Hah, turnayı gözünden vurdun. Oydu işte."

"Sen Mustafa Kemal Paşamn adamı değil misin?"

"Urfada emrinde çalıştım."

"Sana altın madalyayı o verdi, değil mi?"

"Onun emriyle verdiler."

"Kavlakzade şimdilik bize bir şey yapamaz değil mi?"

"Şimdilik yapamaz."

"Büyük fırka olunca."

"Şimdilik yapamaz."

Nişancı çok kızmıştı, ayağa kalktı, kalkar kallcmaz da elini tabancasının üstüne koydu, parladı:

"O adam, eğer adamızı satın alır da evlerimizi yıkarsa ben de onu gebertir, ölüsünü de it ölüsü gibi sürükler bir hendeğe atarım."

Poyraz hemen fırladı, Nişancının ağzını eliyle kapattı.

"Sus, adam duyacak, bağırma."

Başım kucaklamış, ağzını sağ eliyle sıkıca kapatmıştı. Nişancı çırpınıyor çırpınıyor sesi çıkmıyor, Poyrazın da elinden kurtulamıyordu.

"Sus, kendine gel, gözünü seveyim sus."

Vasili, Musa Kazım Ağaefendi, Melek Hatun kalktılar, onların yanlarına geldiler.

"Sus Veli kardaş, sus," dediler.

"Karşımızda Enver Paşa var."

"Sus."

"Poyraz sen de bırak adamın ağzını, boğacaksın."

Poyraz Nişancıyı hemen bıraktı. Melek Hatun onu kolundan tuttu, sedire oturttu. Nişancı, ter içinde hızlı hızlı soluyordu.

Önce Ana, Musa Kazım Ağaefendi, ardından Melek Hatun, Vasili, en sonunda da Poyraz konuştu.

"Beni bırakın, size söz veriyorum ona hiçbir şey yapmayacağım."

Soluğunu toplamış kalktı kiliseye yürüdü. Tabancasını birazıcık önüne çekmiş elini de üstüne koymuştu. Böylece, içerden, sandalyalar, masalar, birtakım resimler, sıralar taşıyan işçilerin arasından, kilisenin önünden geçti, kamışlığın yanından geriye döndü. Hiç durmadan da aynı çizgide dimdik, göğsünü şişirmiş, eli tabancasının kabzasında akşama kadar gitti geldi.

Çalışan işçiler, bu küçücük, tabancalı adamı gördüler, şaşmadılar. Hacı Remzi görünce rahatsız oldu, bunun, Poyraz Musanın bir oyunu olduğunu anladı, kilisenin içine girdi, geçerken onu görebilecek bir sandalyaya oturdu, işçiler kilisenin damını sökmeye başladıklarında, kiremitleri indirirlerken dışarıya çıktı. Onu gören Nişancı kabararak, şahin gözlerini onun yüzüne dikerek burnunun dibinden geçti. Hacı Remzi bundan çok ürktü, hemen, hızlıca çınarların altına gitti, ayağa kalkıp ona yer gösterdiler. Oradakilerle tartıştı. Lena, kokusu ortalığı alan köpüklü dibek kahvesi getirdi. Sohbet koyulaştı. Pirelenmiş Hacı Remzi Nişancıdan söz etmedi. Yalnız arada gidip Nişancıya bir göz atmadan da edemiyordu.

Kavlakzade Hacı Remzi çınarın altına her yönelişinde saygıyla ayağa kalkıyorlar, o oturuncaya kadar ayakta bekliyorlardı.

Hacı Remzi, bu sefer kaşları çatılmış geldi, Poyraz Musanın yanına oturdu:

"Bu ameleler de hiç çalışmıyorlar. İlle başlannda duracaksın. Çalışmayı öğrenmemişler ki. Şu kiliseden çıkanlar hiç işe yaramayacak. Biraz ağaç, biraz kiremit o kadar. Hakkı bokunu ödemiyor. Çavuş onlarla başa çıkamıyor. Benim ümidim şu çorbacıların köşklerinde. Oradan da, kilise gibi bir şey çıkmazsa yandık." Sesi öfkeliydi, dudakları titriyordu.

"Üzülmeyin Hacı Remzi Bey çorbacıların köşklerirıden çok kereste çıkacak. Köşklerin hepsi en nadide kerestelerden yapılmıştır. Yunanlılar yenilmiş kaçarlarken bütün kasabalan, köyleri, koca İzmiri de yaktılar, keresteye çok ihtiyacımız var. Kereste her gün pahalanıyor. Çok çok para kazanacaksınız."

"İnşallah efendim, Allah ağzınızdan duysun. Yoksa mahvolurum. Bu köşklere yatırdığım bir servet. Ben bu işe girmezdim efendim. Kaymakam, Abdülvahap biraderimiz, bütün devlet erkanı bana bu kiliseyi, köşkleri alacaksın da alacaksın, diye yüklen ha yüklen ettiler. Bu kiliseyi, bu okulu, bu köşkleri alacaksın, dediler. Yoksa bütün bunlar, bu servet çürüyecek, dediler. Sen de bir gazisin, bu memleket için kanını varını dökmüş bir insansın, dediler. Çok geçmeden bunların hepsi çürüyecek, al şunları, dediler, vatan aşkı için. Biz de aldık. Aldık işte. Sizden okul için, evler için para almayacağım. Yarın, ya da öbürsü gün tapuyu muhterem Poyraz Beye getireceğim."

Poyrazın, oradakilerin sevindiklerini gördü:

"Bir gazi bu fedakarlığı yapmalıydı. Bu vatan uğruna kanını oluk oluk akıtan bir vatansever hem de. Ben de ısrarlara dayanamadım, kendi kendime dedim ki, bu vatan için canını, kanını veren bir kişi parasını vermez mi, işte biz de elimizde ne var ne yoksa getirdik bu adaya döktük."

"Allah razı olsun."

"Sizden de."

Hacı Remzi bir süre sustu. Başım kaldırıp kaldırıp Poyrazın yüzüne bakıyordu. Yüzünden de bir korku, bir sevinç gelip geçiyordu. Poyrazın kulağına eğildi, parmağıyla kilisenin önünden, hızlı hızlı gidip gelen Nişancıyı gösterdi:

"Şu adam, şu küçük adam kim?" diye sordu önemsemeyerek.

"Nişancı Veli Ağa."

Yavaşça:

"Belinde tabancası da var. Hem de yepyeni. Merak ettim. Bakın, gidip gidip geliyor, hem de öfkeli."

"Nişancı Veli Ağa derler ona. Karadenizli bir balıkçıdır."

Ayağa kalktı, Hacı Remzinin kolundan tuttu:

"Haydi, kalkın da gidip şöyle bir dolaşalim."

Yönlerini yukarı değirmene döndüler.

"Nişancı Veli, Balkan, Birinci Dünya Harbi, İstiklal Harbi, bütün harplere girmiş çıkmıştır. Kanalda uzun süre kalmış, Paşanın yanında ordu istihbaratında çalışmıştır. Paşası bunu çok sevmiş, Nişancı Veli Çavuşunu buraya göndermiştir."

"Ne için?"

"Ne için gönderildiğini bilemem."

Hacı Remzinin yüzü sararır gibi etti, Poyrazın koluna girdi. Korktuğum başıma geldi, diye düşündü. Acaba bu cin gibi adamı niçin gönderdiler buraya, bu adada ne biçim bir istihbarat yapılır ki? Rus gemilerini gözetliyorlar desem Ruslar devletimizin dostu, Yunarlılar desem Vasiliden başka Rum kalmadı, belki de bizim istihbaratımızı yapıyor ama bizimle de hiçbir ilişkisi yok ki. Düşüncesini burada kesti. Devlet işidir, akıl sır ermez ki, gene de ben, biz Nişancı Veli Ağaya gereğince davranmalıyız, dedi içinden.

"Bu Nişancı Veli Beyefendi, yani Başçavuş Beyefendi sizin muharebe arkadaşınız mı?"

"Hayır, onunla burada, bu adada tanıştık. Ketum bir adam, ser veriyor da sır vermiyor."

"Kılık kıyafetini değiştirmiş."

"Kimin, neyin nesi olduğunu bilemeyiz ki. Ama inanılmayacak kadar usta bir balıkçı olduğunu gözümle gördüm."

Tam bu, istihbaratçılar her bir işe girerler çıkarlar. Her yöreye göre de kılık kıyafet değiştirirler. Bu istihbaratçılar tevatür insanlardır, diyecekti vazgeçti.

"Veli Reis çok usta bir balıkçıdır. Taaa uzaklardan denizin yüzüne bakıyor, denizin dibinde ne var ne yok, kaç tür balık var biliyor. Ben bütün ömrümde böyle bir insan görmedim."

Poyraz, ballandırarak Kanalı, Kanal muharebelerini, Nişancı Velinin Kızıldenizde paşasına balık tutmalarını uzun uzun anlattı.

"O, toprakta yürür gibi denizin altında, balıkların arasında da yürürmüş."

Tamam, dedi, kendi kendine Hacı Remzi, tamam, bu adam bir de denizaltı istihbaratçısı."

"Belki Veli Bey Çanakkalede İngiliz gemilerini suyun altından torpilleyerek batıran kişidir."

"Ben onun orasını bilemem efendim."

"Belki de bu Veli Bey bir miralay emeklisidir. Yoksa onu bu

adaya niçin göndersinler?"

"Bilemem efendim."

"Onunla beni tanıştırır mısınız?"

"Baş üstüne Hacı Remzi Bey. O da ne demek, tabii tanıştırırım. Yalnız ona çorbacıların köşklerini yıkacağınızı lütfen söylemeyin. Çok rica ederim efendim. Bu gece ben onunla konuşur, ikna eder yumuşatırım. Malum, kimin kim olduğu bilinmez ki."

"Teşekkür ederim Poyraz Bey, size minnettarım. Bize bir zararı dokanmaz ya Veli Beyin, benim Fırka başkanlığımı enellemez ya?"

"Sanmam."

Konuşarak geldiler çınarın altındaki yerlerine oturdular.

Poyraz, kilisenin önünde hızla gidip gelen Nişancı Veliyi el kol işaretiyle çağırdı, o da Poyrazın işaretini görür görmez koşarcasına yanlarına geldi. Onun yanlarına gelmesiyle Hacı Remzinin ayağa fırlaması bir oldu. Poyraz da, öteki oturanlar da hep birlikte ayağa kalktılar.

"Buyurun efendim, iki gözümüzün nuru muhterem Veli

Beyefendi, buyurun oturun."

Nişancı bir sağına soluna, bir Poyraza bakıyor, bir Hacı Remziyi süzüyordu şaşkınlıkla.

"Buyurun Beyefendi, rica ederim."

Nişancı şaşkınlığını üstünden atamamış yöresine bakınıp duruyordu.

Poyraz Musa:

"Buyur otur Veli Reis."

Nişancı Veliyi elinden tuttu yanına oturttu.

"Veli Reis Beyefendi, sizinle tartışmak her insan için bir saadettir. Bizim adamıza, kasabamıza şeref bağışladınız. Sizin gibi bir milli kahraman gazinin bizi şereflendirmesi bizim için erişilmez bir güzel hadisedir."

Gözlerini Veli Reisin belindeki tabancaya dikmiş, hiç ayırmıyordu.

"Sizin için öyle güzel sözler duydum ki hem taaccüp ettim ve hem de size canı gönülden hayran kaldım."

Veli Reis, bu adam ne diyor, diye gözlerini ardına kadar açmış onu dinliyordu.

"Siz kahraman kardeşimiz denizin altında istihbarat yapar, İngiliz gemilerini torpiller, bütün gemileri batırır, İstanbulu, vatanı kurtarırken biz de Kafkas cephesinde Ruslarla çarpışıyor, kızıl kanımızı ak karların üstüne döküyorduk. Çok öldürdük, çok öldük, doksan bin kişimiz dondu, kazık kesildi. Bir kısmımızı da bit yedi. Geriye bir avuç kaldık. Kimimiz kör, kimimiz topal, kimimiz çolak, kimimizin kolları bacakları hepten gitmiş, kimimizin bedeni kalbura dönmüş. Rus cephesi hezimeti, muhterem Veli efendim, hezimet değil zulümet. O zulümetten nasıl kurtulduk, nasıl ölmedik, ulu Allahın bir mucizesi efendim, çok büyük bir mucize, mücizetül kübra. Allah kimseyi Rus cephesi cehennemine düşürmesin."

"Amin."

"Siz Çanakkalede İngiliz gemilerini denizin dibine, kör karanlığına indirirken..." Gözleri yaşardı, kendisini tutmasa hüngür hüngür ağlayacaktı. "Siz olmasaydınız, bu bahtı kara vatanı kimse kurtaramazdı."

"Amin. Ben ne Çanakkalede bulundum, ne de kör karanlık denizin dibindeydim."

"Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin emrinde çalışmadınız mı?"

"Nerden çalışacağım, ben o yıllarda çölleri geziyordum. Sonunda askerden kaçtım da deriyi küllemekten kurtuldum. Yoksa kör karanlığın içine çoktan düşmüştüm."

"Haşa Veli Reis efendim. Yıllarca ha? Vay vay. Firari ha, vay vay. Kör karanlık ha, vay vay."

Evet, inkar ediyor, bu çok ehemmiyetli bir adam ki bu ıssız adaya göndermişler. Yoksa bir adam, ben asker kaçağıyım diyebilir mi? Bir asker kaçağı, kaçaklığını söyleyecek cesareti kendinde bulabilir mi?

Gittikçe endişesi büyüyor, o oranda da korkusu artıyordu.

"Estağfurullah efendimiz, ne kadar da alçakgönüllüsünüz. Mustafa Kemal Paşayla teşerrüf ettiniz elbette, sorulur mu?"

"Ben çölden kaçınca bir buçuk yılda kasabaya geldim. Önce denize kaçtım bir kayıkla, köylere gidip, köylülere balık satıp ekmek, bulgur, yağ, kara lahana, senin anlayacağın efendi ağa zaptiyenin gözüne gözükmüyordum. Bu kıyılarda, dağlarda çok asker kaçağı vardı. Baktım denizde barınamayacağım, dağların yolunu tuttum, canımı da böylecene zar zor kurtardım."

"Allah Allah!"

"Allah Allah, yaaa! Ben Mustafa Kemal Paşanın adını yeni duydum."

"Ankaraya hiç hiç gitmediniz mi?"

"Ne işim var Ankarada. Ankarada babamın evi mi var, yoksa bol balıklı deniz mi? Ne işim var be benim Ankara çölünün ortasında! Ne biçim adamsın sen be! Boyuna saçma sapan sorular soruyorsun sen be! Sen Rus cephesinde zokayı yutmuşsun be! Sen oradan terelelli dönmüşsün. Yoksa adam şu güzelim kiliseyi yıkar mı ulan terelelli. Ulan sen asker kaçağısın."

Veli Reisin öfkesi Hacı Remziyi iyice korkuttu.

"Aman Veli Reis Beyefendi, öfkelenmeyin, ne emrederseniz yerine getirilecektir. İsterseniz, derakap, kilise yeniden yapılacak, önüne bir de selatin minare dikilecektir. Ölmüş anamın, babamın hayrına."

"Palavra sıkma ulan, senin gibi bir adam, elinden gelirse, adayla birlikte hepimizi yakar da, biz yanarken elini beline koyar da geğirir. Ben senin gibi adamları çok gördüm. Tamam mı?"

"Veli Reis beni yanlış anladınız."

Nişancı ayağa kalktı, elini tabancanın kabzasına koydu. Bu sırada da, bir anda Hacı Remzi tepeden tırnağa ter içinde kaldı

"Rica ederim, rica ederim. Veli Reis Beyefendi beni yanlış anladınız. Size, sizin gibi bir kahramana bir yanlış harekette bulunabilir miyim hiç."

"Hastir ulan, yalancı oğlu yalancık, göt yalayan. Ben ne bir kahramanım ne bir bok. Ben de senin gibi bir asker kaçağıyım. Asker kaçağı olmasaydım, şimdiye çölde kemiklerim bile çürümüştü."

"Haşa efendim!"

"Haşan maşan başına çalınsın, iki yüzlü, bin yüzlü adam! Sen kim oluyorsun! Ben de bu adadan giderim. Bu Hacı Poyraz da senin gibi bir adamı adam sayıyor da, sana dost olmuş. Tuh onun kalıbına, tuh onun madalyasına, tuh onun muskasına, tuh onun teknesine, tuh onun tabancasına. Adası da başını yesin, kendi de başını yesin. Ben de Hacı Poyrazı adam sanmıştım. Kendisi de adası da kendinin... O, adam değil, Hacı Remzi olmuş. Hacı Remzi gibi domuz taşağı, gübre solucanı olmuş. Ben de onu ne kadar çok sevmiştim. Bu yaşa geldim, Hacı Poyrazda aldandığım kadar hiç kimsede aldanmadım. Ben buradan gider oldum, bu ada da, bu cehenneminiz de size kalsın. Yakında Hacı Remzi başınızı soktuğunuz evlerinizi de üstünüze yıkar da evlerinizin yerine arpa eker. Siz de açıkta aç çıplak kalırsınız. Ulan Poyraz, bu işleri başıma getirmeyecek, bu uyuz herifin taşağını okkalayıp beni kendimden utandırmayacaktın. Ben de buradan Paşama giderim."

Eli tabancasında, hızla döndü, giderken tabancasını belinden çıkardı, Poyrazın önüne fırlattı, koşarcasına yürüdü, bir anda da evlerin arkasında gözden ıradı.

Hacı Remzi sararmış, eli ayağı titriyordu.

"Vasüphanallah, vasüphanallah, ben bu adama ne yaptım, huzurunda bir kusur mu işledim, siz şahitsiniz. Nedir bu öfke! Ben size söylemiştim, bu adam netameli değil. İşte gözlerinizle gördünüz, Mustafa Kemal Paşaya giderim, dedi. Bir çaresini bulun, şu adamın önüne geçin."

Poyraz onu elinden tuttu yerinden kaldırdı.

"Üzülmeyin, o çok öfkeli bir adamdır."

"Nerdeyse beni öldürecekti. Affedersiniz, benim yüzümden sizi de..."

"O kimseyi öldüremez, karıncayı bile incitmez."

"Ya belindeki tabanca? Ben gidiyorum, size bir kötülükte bulunmaz inşallah. Bu istihbaratçılar herkesi öldürürler de onlardan kimse bir şey soramaz."

"Tabancasını attı gitti ya, o, sana kıyamam, demektir. İstersen, al tabancayı beni öldür, demektir."

Hacı Remzi olduğu yerde, sağ ayağı önde, zınk, diye durdu.

"Paşası, paşası," dedi, telaş içindeydi, eli ayağı titriyordu. "Paşasına gidiyormuş. Onun arkasında büyük bir kişi vardır. Yoksa bir insan, böyle bir günde ben asker kaçağıyım, diyebilir mi? Mustafa Kemal Paşanın..."

"Der efendim, onun başka bir işi de olsa buralarda, bana hiç kötülükte bulunamaz. Size de hiçbir şey yapamaz. Gizli bir vazifesi varsa da, bizimle bir ilgisi olamaz. Çok çok bilgili bir insan. Eşi menendi olmayan bir balıkçıdır."

"Onlar, her işi yaparlar Poyraz Bey. İstiklal Harbinde yarı çıplak bir meczup Uşakta her gün Yunan karargahına giriyor, gidip fırının önünde duruyor, fırından çıkan ekmekleri sayıyor, soytarılıklar yapıp Yunanlı zabitleri güldürüyormuş. Uşaklılar da bu deli adama çok kızıyorlarmış, Yunanlılar yenilip Uşağı boşaltınca, kasabaya atının üstünde yakışıklı bir erkanıharp yüzbaşısı olarak girmiş, atını doğru nişanlısının konağına sürmüş. Kasabalılar anlamışlar ki o deli gömleği içindeki adam bu yüzbaşı. Bütün halk nişanlının köşkünün önüne toplanmış."

"O yüzbaşıyı herkes tanıyor."

"Evet, dillere destan bir kahraman."

"Kahraman."

"Nişancı Veli Beyefendi de böyle bir kahraman olamaz mı?"

"Bilemem efendim, epeydir buradayım, anlayamadım, sezemedim. Canı yürekten dost olduk. O çok iyi bir insandır."

"Ama size çok kızdı, tabancayı suratınıza fırlattı, o, tabancayı çekince sizi öldürecek sandım, korktum."

"Onun öfkesi saman alevidir, gelir hemen de geçer. İpek gibi yumuşak bir adamdır Onun derdi büyük, üç oğlu da Rus cephesinden geriye dönmemiş. Ben Rus cephesinden sağ çıkmış bir askerim ya beni bile asker kaçağı sanıyor."

"Teşekkür ederim, yüreğime su serptiniz."

Sağa dönünce ulu armudun altında Melek Hatunu, Musa Kazım Ağaefendiyi, Vasiliyi, Hüsmeni ve aralarında yumulup kalmış, bir topak olup belini ağaca dayamış Nişancıyı gördüler.

Poyraz Musa:

"Hacı Remzi Bey, onların yanına gidip Nişancı Beyin gönlünü almalıyım," diyerek ondan aynldı.

"Gidin, gidin, hemen gidin. Kimin kim olduğunu kimsecikler bilemez. İnsan kavun değil ki götünü koklayıp anlayasınız. Siz iyi, kahraman Paşamıza layık bir yiğitsiniz. Ben kiliseye gidip bir bakayım, yıkım bitmiş mi? Size kolaylıklar dilerim. Bu bizim ameleler de ne tembel, ne tembel, gözleriniz üstlerinde değilse yatıveriyorlar. Çalışmayı hiç sevmiyorlar."

Durdu, gerildi:

"Allahın izniyle Cumhuriyet onları dünyaya numune birer çalışkan, dinine sadık vatandaş yapacaktır."

Hacı Remzi koşarcasına kiliseye, Poyraz da armut ağacına gitti.

Poyrazın kendilerine doğru geldiğini görenler, önde Musa Kazım Ağaefendi, yanında Melek Hatun, arkada da ötekiler ona yürüdüler, hep birlikte, çınarların altına döndüler. Nişancının yere attığı tabancaya kimse dokunmamış, olduğu yerde duruyor, Nişancı da yan gözle bakıyor, baktığını kimseye göstermemek için de çaba harcıyordu. En sonunda edemedi, tabancanın dört yanında dönmeye başladı. Sanki tabancayı hiç görmüyor, onun yöresinde dolaşıyordu. Tabancanın, üstüne basacak kadar yaklaşıyor, ama basmıyordu. Kerevetlere oturmuş ötekiler de gözlerini ondan ayırmıyorlar, ne yapacak diye merakla bekliyorlardı, durmadan, eli arkasında, başı yukarda, arada tabancaya bir göz atarak gidiyor geliyor, sedirde oturanlara, sanki orada kimseler yokmuş gibi, bakmıyordu.

Poyraz gülümseyerek yerinden kalktı, Nişancının üstüne yürür gibi etti. Öteki oralı olmadı, yürümesini sürdürdü. Poyraz eğildi yerdeki tabancayı aldı, Nişancının önüne geçti, Nişancı nerdeyse ona çarpacaktı, birden durdu. Poyraz ona elindeki tabancayı uzattı, öteki hiçbir şey olmamış gibi tabancayı aldı beline soktu, doğru kilisenin önüne gitti, orada göğsünü şişinerek gene eskisi gibi gidip gelmeye başladı. Akşamüstüne kadar aksatmadan gitti geldi. Yıkılan kiliseye hiç bakmıyordu.

Karanlık kavuşurken kilisenin dört duvarı kalmış, kiliseden çıkanlar, teknelere taşınmıştı bile. Damın kiremitleri, keresteleri, kilisenin içindeki öteberiler. Kucağında çocuk İsayla mermer bir Meryem Ana heykeli, kapılar, pencereler, üç büyücek vitray, taban tahtaları, ne var ne yoksa...

Tekneler, gürültü patırtıları, yükleriyle çektiler gittiler. Nişancı karanlığın içinde, hayal meyal, daha yürümesini sürdürüyordu. Geç vakit çınarların altına geldi kerevetin ucuna oturdu. Sofra hazırdı, hep birden oturdular, yemeklerini sessiz yediler.

Nişancı, Poyrazın omuzuna vurdu:

"Haydi Poyraz, biraz yürüyelim," dedi, kalktılar gittiler, denizin kıyısındaki bir sekiye oturdular.

Ötekiler, çınarların altından ayrılmadılar, onların dönüşünü beklediler. Bir yel efiliyor, inceden deniz sesi geliyordu. Ortalığı kokular almıştı. Neden sonra Poyrazla Nişancı yan yana, gülüşerek döndüler.

Gün atmadan teknelerin patpatıyla uyandılar. Teknelerden bir sürü, partallar içinde ırgat indi, başlarında kalpaklı, uzun boylu, kartal burunlu, külot pantolonlu, çizmeli, lacivert ceketli bir adamla, çınarların altında onları seyreden insanlara bir göz bile atmadan, çorbacıların köşklerine yürüdüler, biraz sonra da yıkım sesleri ortalığı aldı. Köşklerden öylesine bir gürültü geliyordu ki, sanırdın ki ada bir depremle sarsılıyor. Öğleye doğru motor sesleri yoğunlaştı, yükünü alan tekneler kasabaya, kıyılardaki, kıyılara yakın illere, kasabalara yüklerini boşaltmaya gidiyorlardı.

Teknelerden çıkıp önlerinden geçen insanların aralarına dört göz olmuş bakmışlardı ya, içlerinde Kavlakzade Hacı Remziyi görememişlerdi.

Nişancı:

"Hele bir gideyim de bakayım," dedi, "Hacı Remzi gelmiş mi acaba?"

"Haydi git de bak," dediler.

Nişancı yola düştü deniz kıyısından köşklerin önüne çıktı. Evlerin çoğu yıkılmış, yerle bir edilmişti. Bir yanda mermer yığınları, bir yanda kereste, bir yanda bodrumlarda, mutfaklarda, kilerlerde, kilitli odalarda kalmış çanak çömlek, bakır tencere, kazan, sahan, leğen, porselen tabaklar, cam sürahiler, bir kısım altın işleme bardaklar, renk renk işlemeli tavanlar, kapılar, daha neler neler yığılmıştı.

Nişancı orada, eli tabancasının üstünde öylece kalakaldı. İşçiler yerlere oturmuşlar peynir, zeytin ekmek yiyorlardı. Kalpaklı adam da, elinde bir gümüşlü kırbaç, çizmelerine vura vura dolaşıyor, ayakta kalmış, yarın yıkılacak evlere hüzünle bakıyor, hızla gidip geliyordu. Beline sokulu tabanca yakası açık ceketinin önünden gözüküyor, ceketinin yakasını özellikle açtığı adamın her halinden belli oluyordu. Nışancıyı görünce önündeki tabancasını yerinden aldı, arkasındaki kabına soktu. Nişancıya göre, bu bir saygı göstergesiydi. Arkasını dönüp denizin kıyısına indi.

Nişancı çınarlara gelince kerevetlere oturmuş onu soru dolu gözlerle bekleyenlerin bakışlarının üstüne dikildiğini gördü.

"Hacı Remzi gelmemiş. Evlerin de yarısını yıkmışlar."

Orada kaç gün çalıştılarsa Hacı Remzi bir daha adada gözükmedi. Kalpaklı adamsa her gün tekneden indi, çınarların altındakilere bakmadan işçi kalabalığının önünde dimdik, arada çizmelerini kırbaçlayarak köşklere gitti.

Nişancının o gece gözlerine uyku girmedi. Erkenden yataktan kalkıp doğru dükkanlara gitti, her dükkanın kapısını açtı. İçlerine baktı, hepsi bomboştu. Gün atarken geldi, çeşmede yüzünü yıkadı. Onu gören Poyraz evinden aşağı indi, Nişancı onu gülerek karşıladı. O da çeşmede yüzünü yıkadı, yan yana oturdular.

"Hacı Remzi dükkanları unutmuş."

"Ne! Unutmuş mu dedin?"

"Unutmadı da niye yıkmadı öyleyse?"

"Onları ölmüş eşek pahasına alacak da onun için. Günler geçtikçe, kimseler de satın almayınca o da dükkanları Abdülvahap biraderinden yok pahasına satın alacak."

"Vay ananı avradını, vay senin yedi sülaleni, vay seni katırın doğurduğu. Ben de unuttu sanmıştım."

"O şimdi eşeğin ölmesini bekliyor. Bak, seninle ne yapalım?"

"Ne yapalım?" diye onun sözünü kesti Nişancı.

"Ne yapalım mı, önce kahvaltımızı yapalım, sonra da senin tekneyle kasabaya ineriz."

"Olur, baş üstüne, ya biz ne yapacağız kasabada?"

"Ne mi yapacağız, o dükkanları İstiklal Harbi kahramanı Abdülvahaptan satın alacağız, hem de ölmüş eşek pahasına değilse bile ölmemiş eşek pahasına alacağız."

"Ya Remzi satın almışsa?"

"Satın atsaydı yıkardı."

"Biz dükkanları ne yapacağız?"

"Kaç dükkan var, saydın mı?"

"Saydım, dokuz."

"Üçü senin olacak, dördü de benim. Gerisi mi? Onları da bir şey yaparız."

"Ne yapacağız dükkanları?"

"Hele bir alalım da, yıkılmaktan kurtaralım da, gerisini sonra düşünürüz."

Kahvaltılarını yaptılar, çarçabuk tekneye atladılar, gıcır gıcır tekne uçuyordu. Kasabaya kadar dükkanları ne yapacaklarını konuştular. Bir koşu Abdülvahap Beye gittiler. Abdülvahap Bey onları coşkuyla karşıladı, ikisini de kucakladı. Sorunu anlattılar. Abdülvahap Bey gülerek:

"Hele kahveleri bir için, gerisi kolay," dedi. Onlara bir tuhaf bakıyordu.

Masasından kalktı karşılarına oturdu:

"Maşallah, maşallah," dedi, "ada doluyor. Bugün size gene bir aile gönderdim." Yüzü acılaştı. "Allah kimsenin başına vermesin. Çok perişan haldeydiler."

"Görmedik," dedi Poyraz.

"Bu sabah gönderdik. Ne üstte üst, ne başta baş. Anlatamam, anlatamam. Ne yoksulluk, ne perişanlık! Her birisi canlı cenaze. Bir kuruş almadan ev de verdik, tapusu elinde. Bilmem hangi diyar muhacirleri. Zor anlaştık. Dilleri yok gibi bir şey. Bir de güzel çocuklar, bir de güzel! Muhacir paralarından yardım da ettik. Poyraz Beyefendi kardeşim, doğru sana gönderdik. Bu insanlar o adada ne yeyip ne içecekler? Siz bu kadar yoksulun, bu kadar belanın altından nasıl kalkacaksınız? Başka ne yapacaksın? Ben onları size gönderdim. Bana öyle geliyor ki, ada o kadar dolacak ki, size çadır göndermeye mecbur kalacağız. Çadır göndermek kolay, diyelim, bunlar adada ne yiyecek ne içecekler? Şaşırdım, insan böyle vakalar karşısında dilhun oluyor. Bu kadar çalıştık çabaladık, kaç harbe girdik çıktık, milyonlarca gencimiz öldü, memleket harabeye döndü. Ne geçti elimize? Ne çare, her şey Hacı Remzilere kaldı. Duydunuz mu, Hacı Remziye Halk Fırkası reisliği teklif etmişler. Bundan sonra Hacı Remzi bizim buraların hükümdarı. Çorbacıların evlerini yıktırdı mı?"

"Kiliseyi de, köşkleri de yıktırdı. Yıkıntıları tekneler dolusu daha taşıyor. Taşıyor taşıyor bitiremiyor."

"Vay alçak vay! Biz öldük, yaralandık, memleket harabeye döndü, parsayı onlar topluyor. Yunus Emre ne demiş, yoktur beylerin mürveti, bindikleri Arap atı, yedikleri insan eti, içtikleri kan oluptur. O gün bugündür, insanlar insan kanı, insan teri içiyorlar."

"Niçin sattınız köşkleri, hem ada dolacak diyorsunuz, hem de Hacı Remziye..."

Abdülvahap Bey bir anda yoğun bir ter döktü, boyun damarları şişti, ceketini çıkardı, masanın üstüne attı, gömleğinin yakasını açtı:

"Bak, bak arkadaş, şu bedenime bak, muharebe meydanında ölülerin arasına düşmüşüm, ölüler üst üste, her yer kan deryası. Ben kendimden geçmişim."

Birden gömleğini üstünden sıyırdı attı. Dudakları, elleri titriyordu.

"İşte, onlar benim kanımı içiyor şimdi, kanımı, kanımı. Onlara kanımı, kendi elimle tas tas ben içiriyorum. Akan kanımı, kanımı. Ben kanımı, fakir fıkaranın oturacağı o saray gibi köşkleri Hacı Remziye gönül rızasıyla mı sattım sanıyorsun, emir geldi emir. Hem de buyruk o kadar sertti ki kaymakam titredi."

Abdülvahap konuştu, sövdü, bağırdı çağırdı, sustu.

"Affedersiniz efendim," dedi, "sizi rahatsız ettim, yaralarıma tuz bastınız da."

Gömleğini eline aldı, bir süre durdu gözlerini Poyrazın gözlerinin içine dikti:

"Bak Poyraz Bey kardeşim şu benim bedenime, hiç insan bedenine benziyor mu?"

Gerçekten benzemiyordu. Göğsü, kolları, karnı, sırtı paramparçaydı ve yara yerlerine pembe kan oturmuştu.

Poyraz başını önüne eğdi.

Vahap gömleğini yavaş yavaş giydi, yerine oturdu, içini derinden çekti:

"Aaah," çekti, "aaah! Bir de adımız rüşvetçiye çıktı, aah ah!" Dişlerini sıktı, "Aaah ah!"

Kahveler geldi, Vahap boşalmış, rahatlamış, yumuşamıştı. Poyraz Musa daha başını kaldıramıyor, Vahap beyin yüzüne bakamıyordu. Başını yerden kaldırmadan önüne konmuş kahveyi aldı, Vahap Beyin yüzüne bakamadan içti, bitirdi.

Vahap gülerek sordu:

"Yahu siz bu deyyusa ne yaptınız adada? Gece Üzeyir Hanın evinde Kaymakam Beyle içiyorduk, Hacı deyyusu geldi, telaş içindeydi, eli ayağı titriyordu. Oturmadan Kaymakamı masadan kaldırdı, bir odaya çekti, uzun bir süre odadan çıkmadılar. Çıktıklarında da Hacı deyyusunun yüzü mosmordu. Siz bu deyyusa..."

Poyrazla Nişancı gülmeye çoktan başlamışlardı.

"Biz ona hiçbir şey yapmadık, yalnız..."

Kilise işçilerce yıkılırken Nişancının çıplak tabancayı beline takıp sabahtan akşama kadar kilisenin önünde gidip geldiğini, o günden sonra da Hacı Remzinin bir daha adada gözükmediğini, yerine de kalpaklı, çizmeli, uzun boylu bir adam gönderdiğini söylediler.

"Ödü kopmuştur, alçak, asker kaçağı Hacı deyyusunun. Öteki kalpaklı da onun uşağıdır. Yunan işgalinde o uşak da Yunanlılarla birlik olmuş, casusluk yapmış, son anda bizim orduya geçmiştir. Yunanlılara çok çok milis öldürtmüştür. Bunları da bütün kasaba halkı biliyor. Hacı Remzi de Rus cephesinden kaçmış, dağlarda saklanmış, İstiklal Harbi bitince de arkasında asker elbisesi giymiş on kişiyle elinde bayrak kasabaya girmiş, kasabalılar da alçak deyyus Hacı Remziyi milli kahraman olaraktan yediden yetmişe karşılamışlardır. Bütün kasaba halkı da Remzinin bir hain kaçak olduğunu biliyordu."

"İyi korktu, ödü koptu koca deyyusun."

"Ödü kopmuş ya, eli kulağında, Halk Fırkasının başkanı olunca biz de görürüz günümüzü."

"Görelim bakalım," dedi Nişancı.

"Görelim bakalım," dedi Poyraz.

"Görelim bakalım," dedi Abdülvahap. Neşesini bulmuş gülüyordu. "Sizin dükkanlara gelince tamam. Ne kadar isterseniz verin. Zaten kim gelip de o dükkanları açacak. Önce bir kaymakama gidelim, geçenlerde sizi soruyordu. Poyraz Bey nerelerde kaldı, diyordu. Sonra da tapucuya gider bu işi bitiririz. Dükkanları ne yapacaksınız?"

"Bilmiyoruz," dedi Nişancı, "Dükkanların üçü benim, dördü de Poyraz Ağaefendinin, ikisi Baytar Cemil Efendinin olsun."

"Olsun," dedi Poyraz.

O gün her işi bitirdiler, tekneye gitmeden lokantaya uğrayıp akşam yemeklerini yediler, tekneye vardıklarında gün çoktan batmış, karanlık kavuşmuştu. Teknede de konuşmaya başladılar. İkisinin de anlatacağı çok şeyi vardı, sohbete doyamıyorlardı. Her şeyi konuşuyorlar, yalnız, Nişancı karısından, çocuklarından hiç söz etmiyordu.

Adaya geldiklerinde daha tanyerleri ışımamış, ortalık alacakaranlıktı. Tekneden indiler, çeşmede yüzlerini yudular. Tanyerinin serinliği çökmüştü adaya, seher yeli esiyor, ince deniz kokusu bütün kokuları bastırmış, onları sevinçlerinden uçuruyordu. Yakından bir ses geldi, kulak kabartıp beklediler, ses bir süre sonra gene duyuldu, hemencecik de sustu. Arka arkaya birkaç kez gene duyuldu, gene uzunca bir süre sustu. Nişancı ayağa kalktı, çeşmeye gitti, bir avuç su içti:

"Poyrazım sen kal," dedi, "merak ettim, varayım da şu sesi bulayım bakalım. Bu sabahın alacasında bu adanın çalılığından gelen ses acep kimin sesidir?"

"Ben de merak ettim" dedi Poyraz. "Şu ses kimin sesiymiş, biz de öğrenelim."

"Sesi duyar duymaz aklına bedevi şeyhinin adamlan düştü. Tepeden tırnağa ürperdi. Sol kolu seğiriyordu. Zehra da geldi, saçları bir top sarı ışık oldu önüne dikildi, Poyrazın yüreği çarpmaya başladı, oturamadı, çarçabuk toparlandı ayağa kalktı, çakıltaşlarının üstünden Zehraların evinin yanına kadar yürüdü. O bir tutam ışık gibi balkonun ortasında duruyordu. Poyrazın dizleri çözüldü, bir anda da bir çımgışma tepesinden girdi, tırnaklarından çıktı. Poyraz, bütün yaşamında böyle bir tadı tatmamıştı. Bu sırada Nişancının sesi duyuldu:

"Poyraz gel."

Poyraz, can kurtaran gibi gelen sese sarıldı, Nişancının yanına kadar koştu.

"Ne var?"

"İşte bunlar." Eliyle ılgınlığın açıklığına gelmiş oturmuş insanları gösterdi. Yerde çimenliğin üstüne uzanmış çocukları, hayal meyal yan yana oturmuş karı kocayı seçebildi. Ortalık nerdeyse ağardı ağaracak. Nişancıyla Poyraz orada ayakta bir süre beklediler.

Nişancı, Poyrazın kulağına eğildi fısıldadı:

"Bunlar uyuyorlar," dedi.

"Uyuyorlar da o sesler nereden geldi?"

"İnsanlar uyurken de konuşurlar. Sen hiç asker koğuşunda yatmadın mı? Kim bilir bunlar ne kadar yorgundurlar."

Ayaklarının ucuna basa basa oradan uzaklaştılar, geldiler gene çeşmenin başına oturdular. Gün ışıyıncaya kadar konuşmadılar.

"Lena Anaya gidelim de bunlara bir zengin çorba hazırlasın."

Lenaya gittiler, Lena uyanmış, ocaklığı yakmış, soğan doğruyordu.

"Hoş geldiniz Poyrazimu?"

"Hoş bulduk," dediler.

"Size çay kaynatacaktım."

"Soğan doğruyordun."

"Soğan her yemeğe gerektir."

"Lena Hatun çorba, hem de doğradığın soğan boşa gitmemiş olur. Şu aşağıda çalıların içinde altı tane insan gördük de."

"Nerdeler?"

"Ilgınların arasında."

"Gece, gün battıktan epeyce sonra bir motor sesi duydum, iskeleye vardım baktım kimse yok. Motorun sesi de ötelerden geliyor, ışığını göremedim."

"Demek motor bunları bırakıp gitmiş."

Lena:

"Vay," dedi, "yazık!"

Poyraz:

"Abdülvahap Beyin gönderdikleri."

"Onlar," dedi Nişancı.

Lena, Nişancının omuzuna vurdu:

"Haydi beni götür onlara."

"Uyuyorlar."

"Biz onları uyandırmayız. Bak gün de doğuyor."

Merdivenden çarçabuk indiler. Nişancı önde Lena arkada, ayaklarının ucuna basarak ılgınlığın içine girdiler, bir ılgın çalısının arkasından onlara baktılar:

"Uyuyorlar," diye fısıldadı Lena, "kim bilir ne kadar yorgunlar, kim bilir ne kadar açlar," dedi.

"Aç insan uyuyabilir mi?"

"Hem de nasıl uyurlar Nişancimu. Hem de nasıl, ölü gibi uyurlar. Haydi çabuk gidelim de onlara çorba pişirelim. Dördü de çocuk. Vay yavrular vay, hepsi de çırılçıplak, vay."

Yel yepelek eve gitti, ocak yanıyordu, çorba tenceresini ateşe koydu. Ateşi gürletti. Pirinç, mercimek, tereyağı.

Nişancıya:

"Sen şu çorbayı bekle," dedi, "karıştır, taşmasın."

Bir koşu ılgınlığa vardı. Çocuklar daha uyuyorlar, ötekiler gözlerini kocaman kocaman açmışlar, şaşkınlıkla dört bir yana bakıyorlardı.

Lena karşılarında durdu, gülümseyerek:

"Haydi kalkın, çocukları da uyandırırın, çınarların altına, çeşmenin başına gidelim."

Oturanlarda en küçük bir kıpırdanma olmadı, büyümüş gözlerle öyle bakıyorlardı.

Lena birkaç kez sözlerini yineledi, taşta ses var onlarda yok.

Çorbası ocaktaydı, Nişancı dalmış da çorba taşmış, ocağı söndürmüşse...

Eve girdi ki Nişancı çorbayı karıştırıyor, sevindi. Çorbanın iç açıcı kokusu bütün odayı almıştı.

"Sen karıştıradur çorbayı ben şimdi gelirim..."

Merdivenleri inerken Baytarla karşılaştı.

"Ne o Baytar, bir yerlere mi gidiyorsun?"

"Size geliyordum. Poyraz nerde?"

"Yukarda. Sabaha karşı geldiler. Gel benimle, ılgınlığın içinde altı can var. Dün gelmişler çocuklar uyuyorlar. Büyüklerin bir gözleri bir gözleri!"

"Nasıl bakıyorlar, nasıl?"

Gözlerini ardına kadar açtı Lena:

"Nah, böyle böyle."

Ilgınlığa yürüdüler, gözlerini faltaşı gibi açmışların karşısına geçtiler.

"Hoş geldiniz kardeşler."

Faltaşı gözlülerden ne en küçük bir kıpırdanma, ne de ses sada.

"Ne zaman geldiniz?"

Gene, boş gözlerle öyle bakıyorlar.

Baytar, sordu, konuştu, gene boş gözler.

Türkçe konuşmayı bıraktı, Ermenice, Süryanice, Arapça konuştu, gene ses sada yok.

"Lena ana, her dilden sordum, işte önünde, gözlerini açmışlar bakıyorlar, gözlerini bile kırpmıyorlar. Çocuklar da ölü gibi uyuyorlar."

Lena, sesini bir çığlık gibi yükseltti, Rumca konuştu. Kadın gözlerini birkaç kez kırptı.

Baytar aldı:

"Hun haş hatine, hun Gurmancın, hun tırki nızanın?"

Adamın birden gözleri, yüzü değişti, dudaklarına ince bir gülümseme geldi oturdu:

"Valla bavo ez Tırkiji dızanım, ez Kürdiji dızanmı, ez Zazaki, ez kılamé gavné Süryaniji dızanım."

"Hadé rabın. Huşgé dıji rabe."

Baytar, hoş geldiniz, diyordu, siz Kürtçe bilmiyor musunuz? "Vallahi babam Türkçe de, Kürtçe de, Zazaca da, ben Süryani kavminin destanlarını da biliyorum," dedi adam.

"Haydi öyleyse kalkın da çınarların altına, çeşmenin yanına gidelim. Uyandırın çocukları, Lena Ana, diya Lena, size çorba yaptı. Navéte çiye?"

"Benim adım dengbej Usodur."

"Du dengbej U soyi?"

"Ha ben odur işte. Beni hükümet gönderdi yanına Musa Beg Poyrazın, bu memleketin ağası Musa Ağadır, öyle?"

"Öyle."

"Du kiyi?"

"Ez bayterem."

"Baytar navédeye?"

"Navémin Cemile, baytar doktoré hespanê..."

"Ez dızanım, şuguléte çiye..."

Kadın çocukları uyandırdı, küçüklerin ellerinden tuttu, büyükleri önüne aldı, hep birlikte çınarların altına geldiler. Kadın çocukların yüzlerini yudu. Arkasından da kendi yıkandı. Lenanın verdiği havluyla kurulandı. Uso da uzun uzun yıkandı, kendine geldi. Çocukların gözleri de ardına kadar açılmış, şaşkın, dört bir yana bakıyorlardı.

"Ben çorbayı almaya gidiyorum," dedi Lena.

Vasili, evlerin arasından gözüktü, "Lena Ana," dedi, "geliyorum, ben de sana yardım edeyim."

Önde Vasili, elinde çorba tenceresi, arkada Lenayla Poyraz, ellerinde sahanlar, kaşıklar, taslar, ekmekler geldiler, hemencecik yer sofrası kuruldu. Baytar Usoyla oradakileri tanıştırdı.

"Nişancı nerde?" diye sordu Poyraz.

"Ben burdayım," diye kamışlığın arkasından seslendi Nişancı, "hemen."

Şalvarının bağını bağlayarak kamışlığın yanındaki çiğirde gözüktü.

Kahvaltıya oturdular, kıtlıktan çıkmışcasına yiyorlar, çocukların kaşıkları uğunurcana işliyordu.

Kahvaltı boyunca Usonun gözleri Poyrazın üstündeydi. Poyraz da bundan tedirgin oluyordu.

Kahvaltı biter bitmez Uso ayağa fırladı, Poyrazın yanına geldi:

"Poyraz Ağa ben seninle konuşmak istiyorum."

Kamışlıktan yana yürüdü. Poyraz da onu izledi. Kamışlığı, ılgınlığı geçtiler. Uso durdu, yöresine fıldır fıldır korkulu gözlerle baktı:

"Buralarda kimse yok ya Ağa, buralarda bizi kimse görmeyecek ya?"

"Görmeyecek."

Öyleyse şu ağaçlann altına oturalım."

"Oturalım. Dün gece mi geldiniz?"

"Gün batmıştı."

"Nereden?"

"Sonra anlatırım. Ben bir dengbejim."

"O da ne?"

"Destan söyleyen."

"Nasıl, çok uzun türküler... Gecelerce söylenir, onlardan mı, hangi dilden?"

"Onlardan da söylerim. Kürtçe... Sıkışırsam, yetmiş iki dilde de söylerim."

"Ben Kürtçe anlamam ki..."

"Ben söylersem anlarsın. Kürtçe bilmeye gerek yok."

Türkçesi kırık döküktü ya meramını anlatabiliyordu.

"Türkçeyi ne zaman öğrendin?"

"Askerlikte."

"Bana ne söyleyecektin?"

Uso ikindi, sıkındı, birkaç kez başını kaldırdı, uzunca Poyrazın yüzüne baktı.

"Beni hükümetin adamı getirdi gemiye koydu." Uso tekneye gemi, diyordu. "Biz geldik teknenin içine oturduk. Büyük adam kağıdı bana verirken, dedi, o bir adadır. Ada nedir, dedim, göreceksin, dedi. Hiç korkma, dedi, orada bir iyi ağa var, hem de yüzbaşıdır, dedi, git onu bul. Seni evine yerleştirir, sana da, çocuklarına da iyi bakar."

Sustu, Poyraz bekledi. Uso bir süre konuşmadı. Sonunda başını kaldırdı, Poyraza baktı:

"Bu ada nedir, neresidir?"

"Biraz sonra kalkınca adayı sana gösteririm. Neresidir dersen, denizin ortasındadır. Senin söyleyecek sözlerin olacaktı öyle mi?"

Gene gözlerini yüzüne dikti, Poyraza uzun bir süre baktı. Poyraz onun ikircikli olduğunu, bir türlü konuşamadığını anladı:

"Söyle ne söyleyeceksen, çekinme," dedi.

Uso, ikircikli, daha onun yüzüne bakıyordu kuşkuyla.

"Konuşacağım," dedi, bağdaş kurdu çimenlerin üstüne, Poyrazın karşısına oturdu.

"Bizi gemiye hükümet adamı götürdü. Vardık, geminin üstüne oturduk. Hükümetin adamı, gemiciye parasını verdi, Poyraz Musa Bege selam söyleyin, dedi, gitti. Hükümetten parayı alınca gemici geldi yanıma, bekleyeceğiz, adaya iki adam daha geliyor, dedi."

Çok beklediler. Adamlar bir türlü gelmiyorlardı. Kaptan ikide bir Usoya, geliyorlar, bekliyoruz, bunlar çok zengin müşteriler. Hükümetin sizin için bana verdiği paranın beş mislini verdiler. Uso da her seferinde, ne yapalım, bekleyeceğiz, kusura kalma kardeş, diyordu. Çocuklar yorgun, uyudular. Tekne usul usul sallanıyordu. Derken sonunda beklenen kişiler geldiler. Biri uzun boylu sarışındı. İri gözleri mavi, kirpikleri kıvırcıktı. Külot pantolonunun altına körüklü bir çizme çekmiş, koncuna sapı gümüş savatlı Çerkes kırbacı sokmuştu. Başındaki mor püsküllü fesi kalıptan yeni çıkmıştı. Yaka cebine de kırmızı mendil sokmuştu. İşleme fildişi saplı çifte tabancaları yakası açık ceketinin altından gözüküyordu. Uso bu yakışıklı adama hayran kaldı. Yanındaki adam kısa boyluydu ve kumaşı eprimiş giyiti buruş buruştu, onun da belinde çift tabanca vardı. Omuzuna renkleri parıldayan bir halı heybe atmıştı.

Bir süre gittiler, teknenin yan tarafına oturdular, hemen de konuşmaya başladılar. Sesleri bir uzaklaşıyor, bir yakınlaşıyordu. Arapça konuşuyorlardı. Uso Irak çöllerinde çok dolaştığı için, ne dediklerini az çok anlıyordu. Konuşmalarında boyuna Poyraz, bir de Abbas geçiyordu. Uso Poyraz sözünü duyunca can kulağıyla dinlemeye başladı. Sonunda bir iyice anladı ki, bunlar Poyrazla Abbasın başına işler açmak için adaya geliyorlar. Bunlar, bir süre sustuktan sonra uzun boylu, sarı adam kalktı geldi, teknenin orta yerinde dimdik durdu, yüzünü de teknenin gittiği yöne döndü. Adaya gelene kadar da yerinden hiç kımıldamadı. Kaptan onları iskeleye çıkardı, "Ada burası," dedi. Uso, karısı, çocukları iskelenin tahtası üstüne oturdular, çocuklar, oracıkta uyudular. Onlar orada oturdukları sürece uzun adam dimdik, kımıldamadan olduğu yerde duruyor, kısacık adamsa hiç gözükrnilyordu. Uso kalktı, bir çocuğunu bir koluna, öteki çocuğunu da öbür koluna aldı. Karısı da öyle yaptı. Kamışlığın kokusunu alınca o yöne döndüler. Karşılarından ılgınların kokusu gelince oraya saptılar. Çalıların dibindeki çimenlerin üstüne çocukları yatırdılar. Sabaha kadar karı kocanın gözlerine bir damla uyku girmedi.

"Gemi ne zaman gitti?"

"Bilmiyorum."

"Denizden kulağına hiç motor patpatı geldi mi?"

"Sabaha kadar denizden patpat sesleri geldi ya, bilmiyorum."

"Gemiden dışarıya o adamlar çıktılar mı?"

"Bilmiyorum ya biz tahtaların üstünde kaldığımız süre bir adam geminin ortasında dimdik duruyordu."

"Haydi şu tepeye çıkalım da sana adayı göstereyim. Hoş geldin."

"Sağ olasın, hoş bulduk."

"Merak etme, Lena Ana senin çocuklarına senden iyi bakar."

"Bakarlar," dedi Uso.

Tepeye çıktılar, ayakta, sağa sola, öne arkaya döne döne sabahın ilk ışıldarında adayı, denizleri seyrettiler.

"Ada çok küçük, deniz de çok büyük," dedi Uso. "Ama, bu ada cennet. Allah cennetten bir parça almış da getirmiş buraya kondurmuş. Yalnız burada insanlar ne yer ne içerler?"

"Çok şey yer, çok şey içerler."

İşlemeli taşın önüne oturup sırtlarını taşa dayadılar.

Uso konuştu Poyraz dinledi, Poyraz konuştu Uso dinledi. İkisi de girip çıktıkları savaşları anlattılar. Poyraz, her zamanki gibi Rus savaşını, Allahuekber dağlarını, Sarıkamışı, bu savaşlarda bit yiyerek donan, kazık kesilen, gözleri dışarı uğrayıp pörtlemiş doksan bin kişiyi, gözleri yaşararak söyledi. Usoysa çölü, Mezopotamyanın çöl sıcağında, daha savaşa girmeden sıtmadan sapır sapır dökülen, yalım gibi püsküren sıcağa dayanamayıp ölen Anadolu yaylalarının çocuklarını söyledi.

"Haydi kalkalım," dedi Poyraz, "sana adamızı köşe bucak gezdireyim."

Tam kuşluklayın ayağa kalktılar, yokuştan aşağı inerlerken, arı kovanlarına uğradılar. Kovanlara yaklaşırlarken, arıların uğultusu geldi kulaklarına. Uso:

"Vaaay, dedi, yüzü ışıdı. "Demek bu adada arı da var."

"Var, dedi Poyraz kıvançla."

Uso, üst üste yığılmış kovanları görünce şaşkınlıktan nerdeyse dilini yutacaktı.

"Ne kadar da çok arınız var!"

"Çok," dedi Poyraz.

"Kim bakıyor bu arılara?"

"Hiç kimse."

"Demek hiç kimse!"

Poyraz, Usoya dili döndüğünce adadaki Rumları, onların adadan sürgün edildiklerini, bu arıların, evlerin, bahçelerin, bağların onlardan kaldığını, Yunanistandan gelen Türklerin de adayı beğenmediklerini, onlar beğenmeyince de adalara Anadolu göçmenlerini yerleştirdiklerini anlattı.

"Biliyordum, biliyordum ya sen bana çok güzel söyledin. Anladım. Arılar..."

"Arıları ben satın aldım."

"Kim sattı bu kovanları sana?"

"Hükümet sattı."

"Çok mu para verdin?"

"O kadar çok değil."

"Sen zengin? Bu çok kovan. Yalnız sen arı dilinden anlar mısın?"

"Anlamam. Ben evimi de," aşağıdaki kanatları dönen değirmeni gösterdi, "şu değirmeni de altın para sayarak satın aldım."

"O ne değirmeni?"

"Yel değirmeni."

Uso boynunu büktü.

"Görmedim, duymadım. O ne yapar?"

"Un öğütür. Yukardaki kanatları yel döndürür, içerdeki değirmen taşını da kanatlar döndürür."

"Vay babo vay! Demek su yerine yel! Demek bu Rumlar çok akıllı. Su olmayan yerde değirmen için yelden başka çare yok demek."

"Yok."

"Kusura kalma, sana bir şey soracağım, bu arılara çok mu bal, şerbet veriyorsunuz?"

"Niçin şeker, bal verelim, ben anlar bize bal verecek sanıyordum. Onun için satın aldım bu kovanları."

"Bu adanın çiçekleri bu kadar kovan arıyı besler mi, dedim."

"Besliyor ki yaşıyorlar."

"Kıyı buraya ne kadar çeker, kıyılara kadar arılar buradan uçup dönebilirler mi?"

"Bilemem. Arılar ne kadar uçabilirler?"

"Çok uzun uçarlar. Ovadan Cudi dağının yamaçlarına kadar gider, bal toplar geri dönerler."

"Sen arıcılıktan anlar mısın?"

"Bizim çok arımız vardı. Yazın bizim ova kuruyunca biz de kovanları katırlara yükler, atlarımız, koyunlarımız, keçilerimizle Cudi dağına göçerdik. Yazın Cudi dağında hiç çiçek eksik olmaz. O kadar çok çiçek açar ki Cudide, yer gök çiçeğe keser."

"Sen arıcılıktan anlıyor musun?"

"Bizim evin çok arısı vardı. Babam canlılar arasında en çok arıları severdi. Ben de babama çekmişim, çocukluğumdan bu yana arılara ben bakarım. Bir arı hasta mı, yorgun mu, deli mi, akıllı mı ben bilirim. Ben çok arı beyi gördüm."

"Bak bakalım burada çok kovan var mı?"

"Var. Bunlar, bir iki evin değil, bir kocaman köyün kovanları. Bak, kovanlarda işaretler var."

"Öyleyse bu kovanlara sen bakacaksın. Biz bu kovanlara Baytar Cemille ortağız. Sen kovanlara bakarsan çıkan balları üçe pay ederiz."

"Benim işim var."

"Ne işi o?"

"Dedim ya sana ben dengbejim."

"Dengbejlikten para mı kazanılır?"

"Her zaman kazandım."

"Sen Kürtçe söylemiyor musun?"

"Kürtçe söylüyorum."

"Buralarda seni dinleyecek, geçindirecek kadar çok Kürdü nerede bulacaksın?"

"Bizim türküleri yetmiş iki millet sever."

"Nasıl olur, onlar Kürtçe bilmiyorlar ki."

"Bilmiyorlar ya beni, biliyorlar gibi sonuna kadar dinliyorlar. Arada sırada da Türkçe de söylüyordum onlara. Türkçeyi duyunca söylediklerimi daha güzel anlıyorlardı. Kadınlar ağlıyorlardı bile. Ben memleketten buraya köy köy türkü söyleye söyleye geldim. Kimi köylerde de kaval çalıyordum. Kavalıma kadın erkek herkes ağlıyordu."

"Şimdi sen arılara bak, bal kesme zamanı gelince hakkını al, kazancın karına bırak, sen türkü söylemeye nereye gidersen git."

"Sen bana para vermek için yapıyorsun."

"Yok. Para vermek için yapmıyorum. Ben balcılıktan anlamam. Baytar Cemil de anlamıyor. Bir keresinde bir kovanın kapağını açtı, ağzı gözü, başı sarılı olmasaydı anlar onu yemişti."

"Gözünün önüne elek de koydu mu?"

"Koydu."

"O, usta bir arıcı."

"Kovanı açar açmaz da kapattı, daha petekler dolmamış, dedi, kapağı kapatır kapatmaz da hemen kovanlardan uzaklaştık."

"Bakayım ya, ben arıları dünyada en çok severim ya yolda köylüler bizi misafir ettiler, ağırladılar, bir ekmekleri varsa yarısını bize yedirdiler, bir tek yatakları varsa bize serdiler. Kendileri de kuru yerde yattılar. Kürtçeyi anlasalar da anlamasalar da dinliyorlardı. Kaval çaldığımda da ağlıyorlardı. Benim işim dengbejlik. Başka iş yapamam. Yapsam da çok yaşamaz, ölürüm. O iyi insanlar dengbejsiz ne yaparlar, Allah hiçbir kavmi dengbejsiz bırakmasın. Bunca savaşta, yoksullukta, açlıkta, hastalıkta beni dinleyenler cana geliyorlardı."

"Allah hiçbir kavmi dengbejsiz bırakmasın. Şimdi sen geldin, bizim ada da şenlenecek."

Usonun gözleri parladı.

"Ben de size çok cirong, çok kılam söylerim. Çok kaval çalarım. Ben beylerin, paşaların, bin kişinin önünde kaval çaldım."

"Kavalın nerde, getirdin mi?"

"İşte burda," dedi Uso hınzırca güldü. Elindeki, düzgün parlatılmış uzun sopayı gösterdi, "İşte bunun içinde." Değneğin ağzındaki kapağı açtı, baş aşağı çevirdi, değneğin içinden altın kakmalı, işlemeli, koyu kırmızı kaval çıktı. Poyrazın kavala hayran baktığını gören Uso çok sevindi.

"Allah senden razı olsun," dedi. "Bu kavalı yapan usta çoktan ölmüş. Bütün ömründe çok az kaval yapmış. Her kavalına o kadar çok çalışmış ki ne zaman başladığını unuturmuş. Kavalı yapıp bitirincedir ki karşısına koyar hayran seyredermiş. Sonra da kavak ilk kendisi çalar, sesini beğenirse sevincinden göklere uçar, beğenmezse kavalı kırar, ateşe atar, hemen o gün yeni bir kavala başlarmış. Bu ustanın kavalı emirlerin, beylerin, paşaların evlerinde, çok bilurvanın elinde de yoktur. Bir bilurvan varmış, yani kavalcı, bir emirin oğluymuş, Vandan Bağdada, Bağdattan Tiflise, Tiflisten Şiraza, Şirazdan Kirmanşaha diyar diyar dolaşmış, bir dağ köyünde bu kavaldan ancak bir tane bulabilmiş, kavalcı çok yaşlıymış. Emir, bilurvan, demiş, sen çok yaşlanmışsın, dişin de kalmamış, dişsiz kaval da çalınmaz, kavalını ver bana, ne istersen veririm sana canımdan başka. Ben Botan emirinin oğluyum. Yaşlı bilurvan ona hiçbir şey söylememiş, kavalı almış çalmaya başlamış. Öyle bir çalmış ki, emir, bütün ömründe böyle bir ses, böyle kaval sesi duymamış. Bilurvan baba, bilurvan baba, demiş, sen bu kavala, bu kaval da sana yakışmış demiş. Emir, kavalın başka bir eşini bulmak için gene yollara düşmüş."

"Bulmuş mu?"

"Bulmuş"

"Her şeyi anladım. Sen bu kavalınla bize kaval çalarsın, bize türkü söylersin, bir de arılara bakarsın."

Uso onun gözlerine yalvarırcasına baktı.

Poyraz:

"Kardaş Uso, sen bakmazsan, bu adada bir sen anlıyorsun arıcılıktan, arılar da toptan kırılır."

Uso:

"Baytar?" diye sözünü kesti Poyrazın.

"Baytar atlardan, koyunlardan, keçilerden anlar. Arıcılıktan ne anlar. Ada yakında dolacak, Baytar da o zamana kadar senden arıcılık öğrenir, sen de kavalını alır, köy köy, kasaba kasaba türküler söylersin, çocuklarına biz bakarız. Ne diyorsun?"

Usonun yüzü iyice asıldı, alnı kırıştı, ikircik içinde kaldı. Poyraz onun ne düşündüğünü anlıyordu.

"Sen bakmazsan, o kadar kovan arının hepsi ölecek. Bu Allahtan reva mı?"

Uso başını kaldırdı:

"Tamam ağa," dedi, "ben arılara bakarım." Yüzü sıkıntıdan, ikircikten sevince geçti.

"Yalnız, o bizimle gelen uzun adamla kısa adam nereye gittiler? Onların gözleri kanlı, yürekleri karaydı. Sesleri yılan ıslığı gibi çıkıyordu. Bir Poyraz, bir Abbas, diyorlardı. Abbas Ağa senin baban mı?"

"Babam değil."

"Onlar, Abbas kimse, neredeyse onu bulacak, öldürecekler. Abbas Ağayı bulup ona hemen haber verelim."

"Onları iyice duydun mu?"

"Yanımda oturuyorlardı, Arapça konuşuyorlardı. Bizim oralarda herkes Arapça bilir. Her söylediklerini anlıyordum. Abbası çok konuşuyorlardı. Birisi Abbası tanıyormuş, o gösterecek, öteki öldürecekmiş."

"Böyle bir adam yok bu adada."

Sesinde öfke vardı. Uso şaşırdı.

"Öyleyse nereye gitti bu adamlar? Abbas, bu adada, diyorlardı. ikide bir de Poyrazdan söz ediyorlardı. Onlar belki de senin asker arkadaşlarındı, belki de sana Abbası soracaklardı. Nereye gitmiş olabilirler?"

Poyraz, sapsarı kesilmiş eli ayağı titriyordu ya, Usoya belli etmemek için çetin bir çaba harcıyordu. Uso onun bu halini çoktan anlamıştı. Adamlardan bir daha söz etmedi.

Poyraz, Zehrayı, Musa Kazım Ağaefendiyi, Giriti, sülün gibi atları, Zehrayla evlenirse, bir de çocukları olursa, bedevi şeyhinin adamları, bu gidişle, onu bulup öldüreceklerdi, Zehra, bu gurbet elde, başında çocuklar, bu ıssız adada kimsiz kimsesiz, kimlerin eline bakacak, diye düşünüyordu. Gözlerinin önünden, hiç görmediği Kafkas dağları, anası babası, Dağıstanın soylu atlarına binmiş ak yamçılı insanları, uzun boylu, ipek sarı saçlı, iri mavi gözlü kızları, Allahuekber dağları, Sarıkamış, Altınbulak, Mezopotamya, Emir, Emirin bir melek kadar güzel Çerkes kızı karısı, ulu suyun üstünden akıp giden ölüler, kızların kumlarda seğiren kanlı memeleri, karanlığın içinde çatırtılarla, çığlıklarla yıkılan çadırlar, çocuk ağlamaları, karanlığı yırtan kurşun sesleri, inlemeler gözlerinin önünden karman çorman geçiyordu.

Zehra, dedi, kendinde olmayarak. Tepeden tırnağa ürperdi, sağına soluna bakındı. Ter içinde kalmıştı. Poyrazın yürüyüşü bile değişmişti. Usonun gözünden kaçmadı.

İskeledeki teknenin ortasına dikilmiş, dimdik duran, gözlerini kırpmayan, beli çifte tabancalı, saçları kızıl adam, nar bahçesinin önündeki kayalığın dibine uzanmış, üstünde yılan dolaşan saçları kızıl adam, Usoyla gelen kızıl bıyıklı, beli çifte tabancalı, teknenin ortasına oturmuş kızıl saçlı adam. Daha birçok kızıl bıyıklı kişi geldi geçti gözlerinin önünden.

Geldiler, çınarların altına oturdular. Lena Ana çeşmeden bir tas su aldı verdi Poyraza, bir tas su da Usoya verdi. Kamışların ardından Nişancı çıktı. Onun ardından da Vasili...

"Sizi arıyorduk," dedi Nişancı.

Poyraz kendine gelmişti.

"İşte buldunuz," dedi.

Geldiler oturdular.

"Bizim evden yatak yorgan getirdim Usonun evine koydum."

"Yastık, testi, kap kacak, fıçı?"

"Elime ne geçtiyse götürdüm. Eksikleri de kasabadan alırız."

"Benim param var," dedi Uso.

"Allah daha çok versin," dedi Nişancı.

Tam bu sırada, ellerinde kovalarla çeşmeye Zehra geldi, Poyraza kaş altından baktı, Poyrazın yüreği ağzına geldi. Ne yapacağını şaşırdı. Kovalar dolarken bir başını kaldırıp Zehraya bakıyor, bir başını çevirip kamışın ucuna konmuş göğsü kınalı kuşa bakıyordu.

"Musa Kazım Ağaefendi nasıl?"

"Sağ olasın. Evde uyuyor."

"Selam söyle."

"Baş üstüne..."

Kovalar dolduktan sonra Zehra bir süre bekledi, açık gözlerini dikti Poyraza baktı. Tepeden tırnağa bakışlarıyla okşadı. Bu bakışın nasıl bir bakış olduğunu oradakiler anladılar. Nişancı, kız da, diye içinden geçirdi, sevdalı. Dünya güzelidir Zehra. Poyraz oğluma da layıktır. Benim oğlum da dünya yakışıklısıdır.

Poyraz, Usoya:

"Hele eve git de karına yardım et. Akşama hepiniz buraya yemeğe geleceksiniz. Nişancı şimdi Ahmetle birlikte balığa çıkacak. Bu gece bir balık, bir balık közlemesi yiyeceğiz, balıkla birlikte parmaklarınızı da yiyeceksiniz, öyle lezzetli."

"Öyle bir balık tutacağım size, öyle bir, felek de maşallah diyecek. Hüsmeni de yanımda götüreceğim."

"O balıktan getir de kimi götürürsen götür."

Vasiliyle kalktılar ılgınlıgın içine geçtiler, bir tümsek bulup çimenlerin üstüne oturdular.

Poyraz, hiç heyecanlanmadan durumu Vasiliye olduğu gibi anlattı.

Vasili:

"Aynı adam mı?"

"Usonun anlattığına göre bunlar hep biribirlerine benziyorlar."

"Uso görse?"

"Ne diyorsun sen, kasabadan buraya kadar teknede birlikte gelmişler. Uso onu yıllar sonra bile görse tanır. Uzun boylu, mavi gözlü. Tıpkı bizim gördüğümüz gibi."

"Kızıl saçlı, kırmızı sarkık bıyıklı," dedi Vasili.

"Hah, işte öyle."

"Tabancanı al, benimkini de. Çokça da mermi getir."

"Usoya söyledin mi?"

"Söylemedim."

"Yiğit, temiz bir adama benziyor."

"Hak aşığıdır. Bizim Toroslarda bunlar, ermiş kişilerdir. Bir hak aşığı, beylerden, paşalardan daha çok hürmet görür. Anladığıma göre Uso bir hak aşığıdır. Hak aşıkları yalan söylemez, riya, kötülük bilmezler. Çok yüreklidirler. Gözlerini daldan, budaktan esirgemezler. Bu adama güvenilir, çok da onurlu bir kişi. Böyle bir kişi incitmeye gelmez."

Yola çıktılar:

"İstersen birlikte, istersen sen adanın bu yanından, ben öbür yanından."

"Olmaz, birlikte arayalım. Baytarla Kadri Kaptan, Melek Hatun neredeler, gözükmüyorlar."

"Keçi almaya gittiler. Lena sana söylemedi mi?"

"Söylemedi."

"Hem de beş mavi keçi. Lena Hatun gözünü Hızırın Kaba Adadaki keçilerine dikmiş."

"Hızır keçilerini kimseye vermez. Dünyada keçi mi yok, biz ne yapalım Hızırın belalı keçilerini!"

Akşama kadar adanın yarısını çalı çalı, kovuk, mağara, ağaçların altı, bahçelerin içi,delik, çukur, sel yatağı aradılar, kimsecikler yoktu.

Vasili işkillenmişti:

"Bu gece," dedi, "ben nöbet tutacağım. Bana bu gece için filintanı verir misin?"

"Filintayı al. Ben de bekleyeceğim."

Vasili her şeyi anladı. Onun akşamdan sabaha kadar hışım gibi yağmurun altında, iskeleden Zehraların evlerine kadar çakıltaşlarının üstünden yürüdüğünü unutmamıştı. Bu gece de öyle yapacaktı.

Vasili gitti, dal gündüz, kamışlığın içine oturdu, elinde çıplak tabancası. Gün battı, karanlık kavuştu, Vasili kamışlıktan çıktı, deniz uğulduyordu, doğru nar bahçesine gitti, bahçenin içine girdi, bugünlerde bahçe yılanla doluydu. Bir yılanın üstüne bassa, yılan onu sokar öldürürdü. Akılları varsa o adamların narların içine girmezlerdi. Birkaç adım attıktan sonra geriye döndü, yordamlayarak kayayı buldu, çıktı kayanın üstüne oturdu. Kulağı kirişteydi. En küçük bir çıtırdıyı bile kaçırmıyordu. Gece yarısına kadar kayanın üstünde kaldı. Esen yelin, denizin sesinden başka en küçük bir çıtırtı duymadı. Kayadan indi, iskelenin üst başından geçerken, deniz kıyısında çakıltaşlarının üstünde yürüyen Poyrazın ayak seslerini duydu. Çeşmeden birkaç avuç su içti. Ayak sesleri bir yakından geliyor, bir uzaklaşıyordu. Karanlık yoğundu. Ayak sesleri arada bir kesiliyor, biraz sonra da duyuluyordu. Bu adamlar, nereye saklanmış olabilirler, diye düşünüyordu. Bu kocaman adada, bu karanlıkta bir köşeye sinmiş insanlar nasıl bulunurdu. Çınarların altında fazla kalmadı, tepeye yürüdü, orada tanyerleri ışıyıncaya kadar kalacaktı.

Poyraz, çakıltaşlarının sesini çıkartmamak için karınca ezmez adımlarla yürüyor, Zehraların evlerinin önüne gelince de yönünü eve dönüyor, bir süre durup bakıyor, sonra yürümesini sürdürüyordu. Ve teknelerin üstünde dimdik duran sarışın, beli çifte tabancalı patlak mavi gözlü adamı düşünüyordu. Arap şeyhlerinin, emirlerinin, padişahların korumaları, silahşörleri çoğunlukla hep Çerkeslerdi. Kendisini öldürmeye gelenler de hep Çerkeslerdi. Zehrayı, Musa Kazım Ağaefendiyi, Vasiliyi alıp başka bir yere, Arap Şeyhinin adamlarının bulamayacağı bir diyara gitsem, diye düşünüyordu. Ben öldürülürsem, Zehra ne yapar, çeşmeye beni görmek için gelmişti. Öyle bir yumuşak, öyle bir kadife gibi bakmıştı ki, ancak karasevdaya düşenler böyle bakarlar. Bu adamlar nerde, Vasili nereye gitti? Artık iyice anlaşıldı ki, bedeviler beni öldürecekler. Bu gelenlerin üçünü de öldürseydik, Arap Şeyhi beş kişi daha yollardı.

Poyraz sıkışmıştı, hiçbir çıkış yolu bulamıyordu. Ölümü düşündükçe de süngü çatışmasında aldığı yaranın yeri dayanılmaz bir biçimde sızlıyordu. Kafkasyaya gitmek... Zehra nereyi istese giderdi ya babası, kız kardeşi... Kafkasyayı hiç görmemişti ya görmüş kadar biliyordu. Taşını toprağını, otunu çiçeğini, kayalıklarını, yağmurlarını, bulutlannı, geyiklerini, türkülerini, destanlarını, ille de atlarını. Dedesinden, babasından, Çerkes türkücülerinden, destancılarından Kafkasyayı gece gündüz dinlemişti. Kafkasya, Dağıstan diyorlardı da başka bir şey demiyorlardı. Onlar, bir ancık bile, her yanında çiçek açmış verimli Toroslarda yaşamıyorlardı. Kim bilir Kafkasya ne kadar güzeldir.

Gün atıncaya kadar gidip gelerek, Zehraların evlerinin önünde durarak gitti geldi. Tanyerleri ışıdı ışıyacak, seher yelleri eserken Poyrazın kulağına tepeden, pınarın oralardan o kuşun sesi geldi. Salt iyi insanlarca, ermişlerce sesi duyulan o kuşun sesi geldi. Poyraz bu şafak vaktinde o kuşun sesini duyduğuna inanamıyordu. Ses, üst üste üç kez daha geldi. Artık Poyraz kendinde değildi, bir esriklikte, bir mavi ışığa bürünmüş uçuyordu. Her yanında çiçek açmıştı. Çakıltaşlarının üstüne diz çöktü. Artık o buralarda yoktu, kim bilir nerelerdeydi. Kimse öldüremeyecekti onu.

Yukardan inen bir elin usullacık başını okşadığıru, bir kadın kokusunun yöresini kuşattığını duyumsadı, ayağa kalktı, alacakaranlıkta Zehranın ayaklarının ucuna basarak süzülüp gittiğini gördü. Zehra evinin kapısını kapatıncaya kadar olduğu yerden, yüreği çarparak kıpırdayamadı. Gene bir fırtınaya tutuldu. Çeşmeye gitti, su içti, yüzünü yudu. Ne yapacak, nereye gidecekti. Bir sevinç fırtınasında dönenip duruyordu. Kamışlığa girdi, ılgınlığın arasından yürüdü, ayakları uçuyordu, nar bahçesinin önünde durdu, durduğu yerden, dalların arasından deniz gözüküyordu, apaktı. Yel değirmenine girdi, bir örümcek bir ağ yapmış, ağın da köşesine sinmişti. Değirmen taşının üstündeki üç buğday tanesi üçgen oluşturmuştu. Değirmenden zeytinliğe ayakları onu aldı götürdü. Yolda, bir yeşil yaprağın üstünde gözlerine uğurböcekleri ilişti, beni öldüremeyecekler, dedi. Yolda karıncalar, uçuşan uzun kanatlı hanım böcekleri, şimdiye kadar adada hiç görmediği küçücük mavi mine çiçeklerini gördü. O kuşun sesi, uğurböcekleri, mine çiçekleri... Beni kimse öldüremeyecek. Her adım attıkça da önündeki otlardan yığın yığın küçücük, mavi, sarı, som kırmızı, kara, beyaz kelebekler uçuşuyordu. Adaya geldi geleli hiç görmediği kelebek, böcek, arı gördü. Burada gördüğü arıları hiçbir yerde görmemişti. Topaç bir arının mavi ışıltılı sırtında, şöyle bir baksaydı, kendi suretini görürdü. Örümcekler birer çarşaf gibi buğulu ağlarını gene doğan güne sermişler, köşelere çekilmişler, aylarını bekliyorlardı. Adaya geldiği günlerde de bu ağları böyle buğulu, böyle ıslak görmüştü. Gün burnuna iskeleye indi. Sevinci artmış, eksilmemişti. Çeşmeden kana kana bir su içti, geçti sedire oturdu. Yorgunluğunu duyumsamıyordu bile. Boynundan şimdiye kadar hiç çıkarmadığı muskasını çıkardı, kabın içindekileri aldı, kuşu avucunun içine koydu, güneşe tuttu. Altın başlı, altın kuyruklu, lapis gövdeli kuş güneşte parıldadı, kuş az daha uçup gidecekti. Poyraz sol elini kuşun üstüne kapattı. Poyraz, elleri titreyerek kuşu, öteki armağanları kabın içine koydu, boynuna astı. Bir ayak sesi duydu, başını çevirince

kamışlığın yanından gelen Vasiliyi gördü, Vasiliye koştu, onu kucakladı:

"Tamam Vasili tamam..." sesinden sevinçler taşıyordu. Vasili, Vasili oldu olalı böylesine sevinç taşan bir ses daha duymamıştı. "Tamam, bitti,"

"Ne oldu?" diyebildi Vasili ancak.

"Kuşun sesini duydum, o kuşun. Hem de üç kez. Kuş geldi elime kondu. Uçacaktı..." Gerisini getirmedi.

"Ne oldu?" Vasili şaşkınlık içinde kalmıştı.

"Ne olacak, artık bundan sonra kimse beni öldüremeyecek."

Coşkusu gittikçe artıyordu.

"Öldüremeyecekler, öldüremeyecekler. Kuş avucuma konup nerdeyse uçacaktı."

Poyrazın coşkulu sesini duyan Nişancı yel yepelek geldi. Poyraz onu daha büyük bir coşkuyla karşıladı:

"Kuşun sesini duydum, kuşun. Beni kimse öldüremeyecek, öldüremeyecek! Kimse, kimse beni öldüremeyecek... Hem de o kuşun sesini üç kez, üç kez, üç kez duydum."

Nişancı, bu adam sevinçle dolmuş, sevincinden çatlayıp ölecek, diye içinden geçirdi.

Poyraz, kıvranıyordu, ah bir de Zehranın saçlannı okşadığını söyleyebilseydi.

Zehra duysun diye sesini yükseltti:

"Vasili, Nişancı haydiyin, tekneyi hazırlayın. Kaba Adaya gidelim."

Onun sesini duyan Zehra kapıyı açtı, açık kapının önünde durdu. Poyraz da ona döndü, kız içeriye girip kapıyı kapatıncaya kadar yerinde kaldı. Poyrazın sesinde uçuşan sevinç ona da geçti. İçi içine sığmıyordu. Bugün ne olmuştu ona, yüzü şimdiye kadar hüzünlü, yıkkındı.

Kaba Adaya uçarak gittiler.

Nişancı, şu Poyrazın sesini duyduğu hangi kuştur acaba, diye yol boyunca düşündü. Bu hangi kuştur ki Poyrazı kanadının üstüne almış da gökyüzünün yıldızlarına götürüyor.

"Kumlara yanaştır tekneyi Nişancı. Ben burada akşama kadar kalacağım. Siz balık tutun. Bugün ne kadar balık tutabilirseniz tutun. Akşamüstü gelin, beni buradan alın."

Tekneden, çakıltaşlarının üstüne atladı.

Nişancı:

"Haydaa," diye bağırdı, "sen atlarken kuş olmuş da uçuyor sandım."

Poyraz:

"Bak," dedi, "ayaklarım bile ıslanmadı."

"Nasıl ıslansın," dedi Nişancı, "bir kuşun kanadına binmiş uçuyordun." Poyraz, ona anlamlı baktı, Nişancı gözlerini kaçırdı.

"O kuşun sesi var da kendisi yok. İnsan insan olalı bu kuşun sesini duymuş da, kendisini hiç görmemiştir. Sesini de her insan duyamaz..."

"Sen duydun demek."

"Duydum."

"Duyunca ne olurmuş?"

"Duydum işte."

Poyraz, başını kaldırdı, kayalıklara baktı, Hızırın mavi keçileri yan yana dizilmişler onlara bakıyorlardı.

"Akşamüstü."

"Akşamüstü," dedi Nişancı, tekne döndü, adadan uzaklaştı. Poyrazın yüreğindeki sevinç daha kaynaşıyordu.

Mavi keçilerin yukarısında uzun boynuzlu, uzun sakallı, çok iri, uzun kılları laciverde çalan bir teke kayalığın üstünde, kayalığın bir parçasıymış gibi duruyordu.

Poyraz kayalıkları tırmandı, kolaylıkla keçilerin yanına vardı. Zehra beni böyle görse, diye düşündü. Keçiler kaçmadılar, üstelik de dört yanını kuşattılar, ona merakla bakıyorlardı. Keçilerle bakıştıktan sonra tekenin yanına tırmandı. Tekenin durduğu yer sivri ve sarptı, epeyce zorlandı. Teke hiç istifini bozmadı, onun ayaklarının dibine oturdu soluklandı. Aşağıdaki keçiler yönlerini onlara dönmüşler, başlarını kaldırmışlar, gözlerini tekeden ayırmıyorlardı. Poyraz tekeyi okşamak, gür sakalını tutamlamak istiyordu ya bir türlü yapamıyordu. Ellerini usullacık tekeye uzatıyor, uzatıyor, eli tekeye tam değecekken, ateşe değmişcesine geri çekiyordu. Ayağa kalktı. İnsan, dedi, Hızırın tekesine dokunamıyor bile. Keçilerine bakamıyor. Allah insanları hopur ediyor, feldirdetiyor. Hiçbir kimse Hızırın keçilerinin kılına bile dokunamıyor. Yüreğini pekiştirip de okşamak için bile elini süremiyor. Dokunsaydım ne yapardı Hızır bana? Belki de hiçbir şey yapmazdı. Keçisini okşadığım, sevdiğim için belki de bana bir iyilik düşünürdü. Hızırla birlikte kayalara tutunarak aşağıya doğru bir iki adım attı, bir baktı ki teke yanı başında onunla birlikte iniyor. Burnuna hoş, tuhaf bir çiçek kokusu gibi koku geliyor tekeden, oysa Poyraz tekeleri çok iyi bilirdi. Babasının bir keçi sürüsü vardı. Hızırın tekesi! dedi kendi kendine. Tekeye elini değdirmek istedi gene, elini uzatır uzatmaz geriye çekti. Teke onunla birlikte iniyordu. Düz, geniş bir kayanın üstünde durdu. Düzlüğün ortasında derince bir çukur vardı, çukur ağzına kadar yağmur suyuyla doluydu. Toros kayalıklarında çok görmüştü, orada, her kaya düzlüğünde böyle bir kaklık olurdu. Demek, Hızırın keçileri kaklıklardan da su içiyorlardı. Kaklığın ortasından da turuncu, büyük bir tek çiçeği olan üç dal uzamıştı. Dalın ikisi tomurcuktaydı. Teke de başını uzatmış turuncu çiçeğe bakıyordu onunla birlikte. Sakalı nerdeyse çiçeğe değecekti.

Düzlüğün ucuna kadar yürüdü, teke de onunla birlikte geldi. Aşağıya bakar bakmaz şaşkınlığa uğradı, gözlerine inanamadı, gördüğü düzlük pınarlı düzlükten de geniş bir düzlüktü. Burasını nasıl olmuş da görmemişlerdi, belki de Vasili biliyordu. İnmeye başladı. Teke de onunla iniyordu. inmek çok zordu. İninceye kadar elleri kan içinde kaldı. Pantolonu da dizlerinden yırtıldı.

Yaşlı, dalları biribirlerine girmiş, gövdeleri yaruk yuruk, eğri büğrü zeytin ağaçlarının içinden karşı kayalığa gitti. Teke de yanındaydı. Düzlükten sonra geniş bir yarık başlıyordu. Yarığın iki yanında bitmiş mor çiçekli çalılar, taşları delmiş çıkmışlardı. Denizin kıyısına varınca her şeyi anladı. Burası kumluk falan değil, derin bir yardı. Denizin dibine çöken güneş, ça-kıltaşlarının üstünde geniş, halka halka oynaşan, açılıp kapanan ipiltilerdeydi. Bir süre denizin dibinden gözlerini alamadı. Sağına döndü ki teke de dalmış suyun dibine bakıyor. "Sen ne biçim tekesin," dedi, "cin misin, şeytan mısın, insan mı?" Elini tekeye uzattı, sakalının ucuna dokunur dokunmaz çekti.

Düzlüğü tekeyle birlikte uzunca bir süre dolaştılar. Poyraz, burada, şimdiye dek hiç görmediği çiçekler, kuşlar gördü. Yaşlı zeytinlerin yaprakları bile dolgun, ışıl ışıldı. Yapraklann arasında kurumuş zeytinler görünce sevindi. Demek bu zeytinlik yabani değildi. Buradan toplanacak zeytinler bir evi değil, beş evi bile beslerdi. Budanmış birçok zeytin ağacı da gördü. Eskiden buraların sahibi olmalıydı.

Düzlükte, iyice araştırdı, öteki düzlüğe geçecek bir yol bulamadı, düzlüğü çeviren kayalığın her iki ucu da yüksek, keskin mor kayalıklardı. Kayaların arasından dikenli sarı çiçekler fışkırmıştı. Denizin kıyısına yakın bir yerde de uzun, nerdeyse bir kulaç, yapraksız, som kırmızı bir çiçek bitmişti, bütün kırmızılardan daha kırmızı. Efileyen yelde uzun uzun sallanıyordu.

İndikleri yerden çıkmaktan başka umarı yoktu. Teke önde, o arkada, keskin kayalara yapışarak, elleri kanayarak kayalığı çıktılar. Buradan aşağıya inmek Poyraz için daha kolay olacaktı. İnerken, biraz dalmış olacak ki tekeyi yitirdi. Sağına baktı, soluna baktı tekeyi göremedi, pınarın yanına indi. Tatlı bir yorgunluktaydı, elleri, dizleri sızlıyordu. Denize gitti, kanlı ellerini, dizlerini uzun uzun yudu. Tuzlu su kanı kesti. Susamıştı, pınarın başına yüzükoyun yattı, buz gibi soğuk sudan içti, kalktı, denize döndü, sırtını zeytin ağacının gövdesine verdi oturdu. Bu sırada da karşıdan gelen bir tekne gözüktü. Tekne geldi, burnu kumlara kadar çıktı, orada zınk diye durdu. Bu da Nişancının başka bir ustalığıydı.

Nişancı tekneden atladı, koşarak Poyrazın yanına geldi: "Bak, bak, tekneye gel de bak, denizde balık koymadık topladık. Gel de, gel de bak!"

Poyrazı elinden tuttu kaldırdı. Kaldırır kaldırmaz da, "Sana böyle ne olmuş," diye elini bıraktı, "sana böyle ne olmuş," diye endişeyle sordu.

Poyraz soğukkanlı, hiçbir şey olmamış gibi elini salladı.

"Bir şey yok," dedi, "şu kayalıkları biraz dolaştım da." Yanlarına Vasili geldi:

"Bakın, tekneyi zeytin ağacına bağladım. Ya bir deniz yaparsa, buranın denizi tekin değildir, teknemizi alır götürürse bizi burada kimse göremez de, bulamaz da, biz de acımızdan ölürüz." Poyrazın ellerini, yırtılmış dizlerini görünce, bağırırcasına, "Ne oldu Poyraz, sana ne oldu? Bir yerden mi düştün?"

"Yoook, hiçbir şey olmadı. Tekeyle birlikte..."

"Düşmedin de bu hal ne hal?"

"Şu kayalıklar," diye eliyle gösterdi. Bu anda da kayalığın sivrisindeki tekeyi gördü. "İşte bu teke önüme düştü, bana bütün kayalıkları, çiçekleri, düzlükleri, denizleri gösterdi."

"Gösterir," dedi Vasili, "o Hızırın tekesidir."

"Arkadaki düzlük buradan da büyük. Zeytin ağaçları da yabani değil. Dallarda kurumuş zeytinler gördüm. Ağzına kadar da çiçekle dolu. Bir de nar ağacı gördüm, ağaç, çiçekleri taşıyamıyor, dalların uçları yere değiyordu."

"Orası da Hızırın has bahçesidir," dedi Nişancı Veli.

"Orasını herkes bilir de hiç kimse görmemiştir nedense."

"Orasının Hızırdan başka bir sahibi olmalı."

"Bilemem," dedi Vasili.

Onlar, orada durmuş konuşurlarken Hızırın keçileri kayalıklardan aşağıya yanlarında birçok mavi oğlakla indiler, yörelerini kuşattılar. Poyraz yukarıya baktı, sivrinin tepesinde teke öyle duruyordu. Yörelerini sarmış keçiler gözlerini Poyraza dikmişler rahat bakıyorlardı.

Vasili:

"Hızırın keçilerine, amman ha, dokunmayalım. Sonra başımıza iş açarız," dedi.

"Dokunmayalım," dedi Nişancı.

Teknenin yanına vardılar, Vasili tekneye ustalıkla tırmandı, elini Poyraza uzattı:

"Gel kardaş," dedi, "gel de balıkları gör."

Poyraz tekneye çıkınca şaştı kaldı. Bu kadar az bir sürede bu kadar çok balık!

Nişancı pınardan su içiyordu, bağırdı:

"Gördün mü balıkları arkadaş?"

"Gördüm," dedi Poyraz. "Haydiyin gidelim."

"Daha erken değil mi?"

"Denizde balık bırakmamışsınız. Haydiyin çabuk, çabuk gidelim de bütün adalılara bir balık ziyafeti çekelim."

Keçileri gösterdi Nişancı:

"Bunları ne yapalım?"

"Onlar bizi uğurlamaya indiler kayalıklardan aşağı."

"İyi ya, onlar bizi uğurlamaya gelmişlerse biz de gidelim."

Nişancı halatı ağaçtan çözdü, bir kedi gibi tekneye tırmandı, başüstünde durdu, ellerini beline koydu, yan yana sıralanmış mavi keçilere döndü bir şeyler söyledi. Vasili dümene geçti, motor hızlandı."

"Yakında ada Hızırın keçilerini almayacak. Çabuk ürüyorlar."

"Üresinler, Hızır da onların bir kısmını alır, öteki beş adalara yerleştirir. Yeter ki Hızır gibi sahibin olsun, bu dünyada işin iş."

Adaya varıncaya kadar Hızırın keçilerinden başka bir şey konuşmadılar.

Daha uzaklardayken iskelenin üstündeki kalabalığı seçtiler. Bütün ada onları karşılamaya gelmişti cümbür cemaat. Musa Kazım Ağaefendi kızlarıyla birlikte ön saftaydı.

Tekne süzülerek geldi, Kadri Kaptan teknesinin yanından geçti iskeleye yanaştı. Vasili halatı attı, Hüsmen yakaladı. Önce Poyraz atladı teknenin baş üstünden iskeleye, arkasından Vasili, sonra da Nişancı. Adalılar bugün şenlik içindeydi. Bir başkalık vardı bugün adada. Abbas kedi Melek Hatunun kucağındaydı. Dokuz tane de keçi duruyordu kalabalığın arasında. Baytarın kucağındaki beyaz kedi hem tedirgin, hem de şaşkındı. Kuşkuyla dört bir yana bakınıyordu.

"Keçilerin dokuz da oğlağı var," dedi Baytar.

Poyraz yöreye bakındı şöyle bir:

'Nerde oğlaklar?"

"Sakladım," dedi Baytar gülerek.

"Neden sakladın, anaları burada."

"Ele avuca sığınıyorlar."

"Haydi oğlakları görelim."

Melek Hatun, kucağında Abbasla yola düştü, Nişancı, Poyraz, Vasili de arkasında, oğlaklara gittiler. Baytar, Kadri Kaptan, Hüsmen keçileri getiriyorlardı. Usoyla Musa Kazım Ağaefendi çınarların altına oturmuş, baş başa vermişler konuşuyorlar, olan bitenle, dalmışlar, ilgilenmiyorlardı. Kadınlar tekneye doluştular.

"Uuuy, ne kadar da çok balık!"

Balıkları kıyıya taşıyıp çakıltaşlarının üstüne yığdılar. Çocuklar az ötede, çıplak ayakları suyun içinde, gözlerini balık yığınına dikmişler öyle duruyorlardı.

Ateş gürledi, köz oldu, pişen balıkların kokusu dört bir yanı aldı, incecikten bir yel efiledi, çoluk çocuk herkes sofraya oturdu, mor şaraplar, pişen balıklar geldi, kalaylı bakır sahanlara kondu. Poyraz, kadehini kaldırdı, "merhabaa," dedi, "şerefe," dedi. Musa Kazım Ağaefendi de kadehini kaldırdı, "hepinizin sağlığına, mutluluğuna," dedi. Zehra Poyraza bakarak gülümsedi. Poyrazın içindeki taşan sevinç oradakilerin hepsine geçti. Hep birden konuşuyorlar, bir sevinç, bir patırtı gürültüdür başını almış gidiyordu.

Yemek uzun sürdü, çocuklar olmadık yaramazlık yaptılar, çocuklara hiç kimse, durun, demedi. Musa Kazım Ağaefendi yemek boyunca atlarından söz etti. Poyraz ağzını açmadan yüreği mutlulukla çarparak dinledi. Zehranın yanakları al al oldu. Yemek boyunca gözlerini Poyrazın yüzünden ayıramadı. Kafayı bir iyice tutmuş Baytar yanındaki Usoya Kürtçe:

"Kavalını al gel," dedi.

Uso hemen kalktı gitti. Gitmesiyle gelmesi bir oldu. Orta yere çimenlerin üstüne bağdaş kurdu oturdu. Karısı Hacé de geldi yanına oturdu. Uso kavalını okşarcana usul usul kınından çıkardı, birkaç kez baştan başa kavalı sıvazladı, dudaklarına götürdü, bir iki üfledi, sonra çalmaya başladı. Kavalın sesi sevinçti. Uso çaldıkça sevinç artıyordu. Bir süre sonra insanlar tepeden tırnağa sevince kesti. Çocuklar yerlerinde duramdılar, hep birden denize koştular, döndüler, ağaçlara tırmandılar. Hiç ses çıkarmıyorlardı. Sonra da geldiler yerlerine oturup kulak kesildiler. Kavalın sesinden başka hiçbir ses duyulmuyordu. Deniz bile susmuş, yapraklar kıpırdamıyordu. Kavalın sesi taşa toprağa, suya, ağaca sinmiş, adada ne varsa, börtü böcek, karınca kuş, kelebek sevince kesmişti.

Gece yarısı kaval sustu bir süre, Hacé Usoya, çeşmeden bir tas su aldı verdi. Uso suyu içtikten sonra kalktı denizin kıyısına gitti, orada bir süre durdu, geriye döndü, kınına soktuğu kavalını çıkardı, uzun uzun sıvazladı. Hacé geldi yanına oturdu, Uso çalmaya başladı. Bu sefer bir destan havası çıkıyordu kavaldan, insanların içine doluyordu. Umut insanların yüreğine işliyor, onları alıyor, ölümsüz bir dünyaya götürüyordu.

Tanyerleri ışımadan, gökyüzünde yıldızlar arka arkaya durmadan akar, üst üste yığılışırlarken kaval gene sustu. Hacé gitti çeşmeden bir su daha aldı verdi Usoya. Uso suyu içti, karanlık denizin kıyısına gitti, bir süre kıyıda bekledi. Hiçbir dalganın sesi ötekine benzemiyordu... Göğe baktı, gök ışıklıydı. Yıldızlar durmadan arka arkaya akıyordu. Döndü geldi yerine oturdu. Kavalını aldı, uzunca sıvazladı,dudaklarına götürdü. Kavaldan inceden duyulur duyulmaz sesler geldi. İnce uzun sesler, biteviye böyle sürdü. Ses öteki seslere hiç benzemiyordu. Şaşkınlık, acı, dehşet, korku yüreklere istiyordu. Sonra ses birden kanatlandı, öfkeye kesti, hırçınlaştı. Dinleyenler bir hoş oldular. Ardından da indi, yağmur çiseliyor, ılık bir yel esiyordu, gökler uzaklardaydı başını almış gidiyordu. Çöl uçsuz bucaksızdı, ceren sürüleri Abdülaziz dağlarından kırmızı sel olmuşlar çöle akıyorlardı.

Tanyerleri ışırken ses indi, durgun denizin sesiyle birleşti. Yürekleri delen bir ağıttı bu. Baytar Cemilin göz çukurlarında iki damla yaş birikti. Poyraz Musa kendini tutamayıp nerdeyse ağlayacaktı. Zehrayla göz göze geldiler. Zehranın da gözleri dolmuştu. Herkesin gözleri yerdeydi, biribirlerine bakamıyorlardı. Sanki bir savaş alanındaydılar, çölün kumlarına serilmiş kanlı ölülerden ürkmüş, utanmışlardı.

Uso, kavalını dudaklarından aldı Hacéye verdi, denizin kıyısında durdu, geldi yerine bağdaş kurdu oturdu. Kavalı Hacéden aldı sıvazladı, okşadı dudaklarına götürdü. Kadim bir sevinç türküsü esen seher yeliyle birlikte denize, adaya, tanyerlerine, yüreklere uçuştu. Seher yeliyle birlikte yerlerinde duramayan dinleyenler de bir gövende durup bütün bedenleriyle sevince kesmiş oynayacaklardı. Kuşlar gibiydiler.

Kaval sesinin başlangıcı bir karasevdaya düşmenin sevinciydi.

Yakışıklı, karayağız çoban, beyin kızına karasevda bağlamıştı. Kız da çobana vurulmuştu. Dünya alem bu umarsızlığı biliyor, çobanın umarsızlığına yanıyorlardı. Bu umutsuz karasevda bile bir sevdaydı. Kadın erkek yaşlılar, şeyhler, dengbejler bir araya geldiler, beyin sarayına gittiler, durum böyle böyle beyimiz, dediler. Bey, çağırın şu çobanı, diye buyurdu. Az sonra çobanı bulup getirdiler. Çoban beyin karşısına geldi dikildi. Gençti, taze yeşil bir dal gibiydi. İnsan bakmaya kıyamıyordu.

Bey, uzun uzun, hayran, delikanlıya baktı:

"Çobanlıktan başka hünerin var mı?" diye sordu.

"Var," dedi delikanlı güvenli bir sesle, "kaval çalarım."

"Bu bir hüner mi?" diye sordu bey. Delikanlı sorusuna karşılık veremedi, saçlarının uçlarına kadar terledi.

Oradakiler, "Beyimiz," dediler, "bu çoban öyle kavalcıdır ki, o, kaval çalınca bülbüller gelir onun kavalına konarlar."

"Bu da bir şey mi?"

"O, öyle bir kavalcıdır ki, yerdeki taşları, taşların yüreğini oynatır."

"Bu da bir şey mi?"

"O, öyle bir kaval çalar ki, uyuyan yılanı bile deliğinden çıkarır, yılan gelir dizinin dibine kıvrılır yatar."

"Bu da bir şey mi?"

Oradakilerin hepsi çobanın kavalcılık hünerine daha çok örnekler gösterdiler, bey bu da bir hüner mi, dedi de başka bir şey demedi.

Ricacılar, öfkeyle gürpedek ayağa kalkıp kapıya yöneldiler. Çoban, boynu bükük dikildiği yerde öyle dimdik kalakaldı.

Beydir, kalkanların öfkesinden ürktü:

"Durun, ağalar, hatunlar, size bir teklifim var."

"Nedir o?" sordu dengbej.

"Nedir o?" sordu Şeyh.

"Nedir o?" sordu demirci.

"Nedir, nedir, nedir o?" diye sordu oradakilerin hepsi.

"Demek bu çoban böyle bir kavalcı!"

"Böyle bir kavalcı."

"Şimdi beni dinleyin. Onun güttüğü sürü büyük bir koyun sürüsüdür."

"Büyük," dediler.

"İşte üç gün bu sürüye tuz yalatacak, bir damla su vermeyeceğiz, sonra koyunları çaya süreceğiz, çoban kavalını çalıp o susuz koyunların hiçbirisine bir damla bile su içirmeyecek."

"Koyunlara üç gün tuz vereceğiz öyle mi," diye bağırdı dengbej. "Bu insafsızlık."

"Üç gün tuz," dedi bey, "üç gün üç gece tuz verilecek koyunlara. Bir tek koyun bile ağzını suya değdirirse bile sizin kavalcı çobanın hüneri hüner değildir."

"Karasevdalıların muratlarını öldürmüşlerin, şah da olsa, padişah da olsa iflah olmamış, sarayları başlarına yıkılmıştır."

"Yıkılmıştır," dediler öfkeyle hep bir ağızdan.

Usonun kavalının sesi buralarda ikircikleniyor, karamsar oluyor, öfkeleniyor, hışımlanıyordu.

Kapıya yürüdüler.

"Ayaktaki, dimdik çoban, gidenlere döndü:

"Kabul ediyorum," dedi. "üç gün değil, on gün tuz yalatsa bile koyunlara kabul ediyorum."

Bu adamın karasevda başına vurmuş, dediler, oradan ayrıldılar.

Kavalın sesi öfkeyle karışık umutla, sevinçle coştu, dinleyenleri de coşturdu.

Koyun sürüsüne üç gün tuz yalattılar ve koyunlara bir damla su içirmediler. Üç gün sonrasının kızgın öğlesinde, susuzluktan kırılmış koyunları çaya sürdüler. Çayın kıyısına oturmuş çoban kavalına yapıştı, çalmaya başladı. Suya koşan sürü yavaşladı, sonra suyun kıyısına geldi durdu. Hiçbir koyun başını aşağı indirmedi bile.

Uso burada, sanki sözcüklerle koyunlara yakarıyor, onları seviyor, ağzını biraz suya yaklaştırana küsüyor, dostluğu, arkadaşlığı, sevgiyi övüyordu. Ve koyunlar, dizlerine kadar suyun içinde, hepsinin başı yukarda, yerlerinden kıpırdamıyorlardı. Ne oldu ne olmadı, sürünün içindeki tek kara koyun, beyin kızıyla çobanı yaylada kıyasıya sevişirlerken görmüştü, başını ağır ağır suya indiriyordu. Bu sırada kavalın sesi ne yapacağını bilemedi, ses çalkandı, karanlığa kesti, titredi, sonra da doğrudan kara koyuna döndü. Karasevdayı, karasevdanın dünyayı, kurdu kuşu, börtü böceği büyülediğini, kendinin de derde düşüp büyülendiğini söyledi. Kavalın sesi de bir anda büyüye dönüştü. Büyülü ses bütün duyanları, yerdeki karıncayı, gökte uçan kuşu bile büyüledi, sesi duyan her yaratık, yılan çıyan, arı kelebek büyülenip oldukları yerde kalakaldılar. Çaya eğilmiş kara koyunun ağzı suya üç parmak kalmış, öylece duruyor, başını ne indirebiliyor, ne de kaldırabiliyordu. Çobanın ödü koptu, ya ağzını bir değdirirse. Kavalın sesi korkuya, acıya, yakarışa, umuda kesti. Kara koyun durumunu hiç bozmadı. Kavalın sesi acı, umutsuz, çılgın bir fırtınanın sesiydi. Kara koyun bir ancık durumunu bozdu çobana baktı. O anda da kavalın sesi insanı göğe uçuran bir sevince kesti. Kara koyun da ağır ağır başını kaldırdı geriye döndü, sudan çıktı, sürü de onun ardına takıldı. Kavalın sesi yükseldi, bütün yüreklere mutluluk saldı. Gün ışıdı, dünya bir ışık, sevinç fırtınasında çalkandı durdu.

Uso kavalını Hacéye verdi kalktı, denizin kıyısına indi. Gün karşı tepenin doruğuna vurdu. Deniz dibi ipiltiye boğuldu. Balık sürüleri, gölgelerini çakıltaşlarının üstünde bırakarak, ışıkların geldiği yerin üstüne uçarcana kayıyorlardı.

Uso, neden sonra, Hacénin yanına geldi eğildi, kavalı karısının elinden aldı, üç kez, baştan aşağı sıvazladı, okşadı. Hacénin ona uzattığı kına koydu, gitti Poyrazın yanına oturdu. Kimseden çıt çıkmıyor, kimse yerinden kıpırdamıyor, başlarını öne eğmişler, sanki soluk bile almıyorlar, öylece durup duruyorlardı.

Üstlerine gün değinceye kadar durum böyle sürdü. Önce Nişancı yekindi, boynunu içine çekmiş, yüzü mutluluklarla ışımış evine yollandı. Arkasından Musa Kazım Ağaefendi, Melek Hatun, Hüsmen, sonra teker teker herkes dağıldı. Çmarların altında Lena, Zehra, Şehmusla karısı, Usoyla Hacé, Baytar, Poyraz kaldı. Zehra başını kaldırdı, gözlerini Poyrazın gözlerine dikti. Poyrazın bedeni tepeden tırnağa, yıldırım çarpmışcasına çımgıştı. Poyraz telaşlandı. Zehradan yana bir türlü bakamadı. Şehmusu karşısında görünce aklına düştü:

"Yahu çocuklar," dedi, "unuttuk gittik. Şerife Hatunun tezgahını daha kurmadık değil mi? Eğer Şerife Hatunun tezgahını kurmazsak yandık."

"Şerife de sizi bekliyor."

Hep birlikte kalktılar.

Poyraz:

"Vasili," dedi, "çekiç, keser, testere, çivi, bu aletleri nerede buluruz?"

"Bizim evde hepsi var. Bir sandıkta."

"Al da getir."

Zehra, onlar ayağa kalkıp yürüyünce, olduğu yerde, ikircikli, dikili kaldı.

Poyraz:

"Zehra Hanım sen de gel," dedi sesi titreyerek. "Senin de tezgahın var. Belki Şerife Hanımla birlikte çalışırsınız"

Zehra, utangaç gülümseyerek onlara katıldı. Şehmusun evine vardılar.

Şerife Hatun, büyük bir çula sarılı duvarın dibindeki tezgahı gösterdi.

Vasiliyle Şehmus tezgahı aldılar getirdiler. Poyrazın ayaklarının dibine koydular.

"Nereye kuralım tezgahı Şerife Hatun?"

Şerife Hatun, evin bahçesindeki dişbudak ağacını gösterdi:

"İşte şuraya, şu ağacın altına. Kış gelinceye kadar burada çalışırım. Ağaç da yaprağını dökünce içeriye geçeriz."

Tezgahı aldılar, ağacın altına getirdiler, çulu açtılar. Çulun içinden işlenmiş, üstlerine türlü biçimler oyulmuş tezgahın iki direğiyle öteki parçaları çıktı.

"Bizim Uzunyaylada, işte bunun gibi nakışlı, her evde bir ıstar vardı."

Sesi üzgündü.

"Aaah, kardaş Poyraz Ağa, biz bu tezgahı buraya getirinceye kadar neler çektik. Bu tezgah yüzünden Şehmus az daha ölüyordu. Beygirimiz yolda ölünce tezgahı Şehmus aldı sırtına. Şehmus tezgahın altında ölüyordu. Sonra bir eşek aldık da Şehmus ölümden kurtuldu."

Poyraz Zehraya baktı, Zehranın gözleri yaş içinde kalmıştı. "Zehra Hanım da," dedi Poyraz, "o da tezgahını, senin gibi..."

"Vah kızım vah! Vah dünya güzelim vah, sen de sırtında mi."

"Yok, Şerife Hatun yok, Zehra çok uzaklardan, Yunanistanın Girit adasından geldi. Bunlar sürgün."

"Onlar da mı Ruslardan kaçmışlar? Vah kızım vah! Vah dünya güzelim vah! Tezgahını getirdiğine iyi yaptın. Bir kilimci cennete gitse bile ıstarını yanında taşımalı."

Zehranın yanakları al al oldu, Şerife gitti onu kucakladı.

"Ne kadar da güzelsin sürgün kızım, Allah seni övmüş de yaratmış. Vah kızım vah! O kadar yoldan tezgahı nasıl sırtında taşıdın?"

Zehra konuşmaya başlayınca, Şerife Hatun onu elinden tuttu, kapının üç basamaklı merdivenine götürdü, "şuraya oturalım kızım," dedi, oturdular.

Erkeklere döndü:

"Siz tezgahı kurun. Bizim memlekette tezgahları hep delikanlılar kurarlardı. Anladınız mı?" diye seslendi.

"Anladık Hatun, anladık."

Vasili direklerin çukurunu kazmaya başlamıştı bile.

Zehra, Şerife Hatuna, usulcana buraya geldiklerini, vapura bindiklerini, vapurun nasıl bir şey olduğunu anlatıyordu. Şerife Hatun, her duyduğu yeni bir şey üstüne bin soru daha soruyor, Zehra da bıkmadan usanmadan, her şeyin karşılığını veriyordu.

Tezgah kuruldu bitti, ötekiler görmediler bile. Şehmus karısına seslenecek oldu, Poyraz, onun kulağına ağzını yaklaştırdı, "Suuuusss!" dedi, "onlar dalmışlar konuşuyorlar, biz yavaşça gidelim."

Şerife Hatunla Zehra ne tezgahın kurulduğunu ne onların gittiğini gördüler.

Şerife Hatun soruyor, Zehra en ince ayrıntılarına kadar maceralarını anlatıyordu. Zehranın anasının ölümüne gelince Şerife Hatun ağlamaya başladı, Zehra da ona katıldı. Zehra yorulunca Şerife Hatun anlattı. O yorulunca öteki. Yemek yemeyi, su içmeyi unuttular.

Şerife Hatun:

"Vah, dünya güzeli kızım vah!" diyordu durmadan. Zehra da, "Şu sizin başınıza gelenler de düşman başına Şerife Hatunum," diye konuşuyordu.

"Ben kendimi bileli bu erkekler hep harp ediyorlar, ölüyor öldürüyorlar. Köyleri kasabaları, şehirleri, dağa taşı yakıyorlar. Bebeleri, çocukları yakıyorlar. Yurtlarından yuvalarından ediyorlar insanları."

"Biz," dedi Zehra, "yakında memleketimize geri döneceğiz. Sandıklarımızı açmadık. Babamın atları da çiftliğimizde bizi bekliyor. Atlara bizim çiftlik komşularımız bakıyor."

"Bizim köyümüzü yaktılar yıktılar ya güzel kızım, taş üstünde taş bırakmadılar ya güzel kızım, biz gene köyümüze gideceğiz. Ben kilim dokuyacak, çorap örecek, yol parası kazanacağım, gelecek yıl köyümüze gideceğiz."

Aşağıdan Melek Hatun onlara doğru geliyordu, ayağa kalktılar, onu karşıladılar.

"Buyur Melek Hatun," dedi Şerife Hatun.

Melek Hatun doğru tezgahın yanına gitti. "Bu ne güzel ıstar Şerife bacım," dedi. "Bizim bin pınarlı Kazdağında da böyle ıstarlar yaparlar ya seninki başka, insan bakmaya kıyamıyor. Direkleri de ne güzel işlemişler. Her direk gülgülü açmış."

Açık sandıktaki kirkiti eline aldı, şöyle bir tarttı. Demir kirkitin her iki yüzüne de çiçekler, kuşlar işlenmişti.

"Ne güzel kirkit," dedi Melek Hatun. "Ağırlığı da iyi, insanın kolunu yormaz. Böyle kirkitlerle insan dokuduğu kilimi istediği kadar sık dokuyabilir."

"Kendim durdum demircinin başında da kirkiti öyle yaptırdım."

Istarın yöresinde birkaç kez dolaştılar, işlenmiş direklerin her nakışına baktılar.

"Kök boya mı kullanıyorsunuz?"

"Kök boya," dedi Şerife Hatun.

"Bu adada nereden bulacaksın kök boyasını?"

"Bulduğum kadar."

"Ben sana istediğin kadar bulurum. Çok rengi de ben sana çıkarırım."

"Sağ ol Melek Hatun."

Konuşarak çınarların altına indiler. Şerife Hatunun yüzü geldiği günkü gibi acılı, yorgun değildi. Yüzü açılmıştı, mutluydu. Herkes oradaydı, savaşı, göçmenliği konuşuyorlardı. Musa Kazım Ağaefendi Giriti, atlarını, mutlu günlerini, göçlerini, bindikleri eski, dökülen, battı batacak vapuru anlatıyordu, "Giderken, yeni, büyük, rahat, kamaraları olan bir vapurla gideceğim," diyordu. "Böyle bir vapur düşmezse eğer, bir ay, iki ay da beklerim, lüks bir vapur bulunca ancak onunla giderim," diyordu.

Musa Kazım Ağaefendi susuyor, Nişancı alıyor, Kızıldenizin balıklarını, Yemenin savaşlarını anlatıyor, o susunca Şehmus alıyor, Şehmus susunca Poyraz, Hüsmen alıyor, onlar susunca da Baytar, Uso, Melek Hatun. Sohbet gittikçe koyulaşıyordu.

Birdenbire Uso kavalını kınından çıkardı, çok derin bir sevda türküsüne başladı, sonra da havadan havaya geçti. Oradakiler soluklannı tutup dinlediler.

Baytar:

"Vanda çok usta kavalcılar vardı, hem bizden, hem Ermenilerden, Süryanilerden, ben senin gibi bir kavalcı görmedim de, duymadım da..."

"Bizim Binboğa dağlarında da senin gibi bir usta kavalcı dinlemedim," dedi Poyraz, gözleri yaş içinde kalmış.

"Ben de duymadım Uso," dedi Melek Hatun. "Ben de bin pınarlı Kazdağında duymadım senin gibisini."

Uso utandı, büzülüp bir topak oldu. Ortalığa derin bir sessizlik çöktü. Kimseden çıt çıkmıyordu. Kaval herkesi başka başka dünyalara götürmüştü.

Baytar:

"Uso, kılam beje gurban, gurmanci."

"Keremge, çı bejim, Begamın?"

"Kılamé meran."

Baytar oradakilere döndü:

"Usoya, Kürtçe türkü söyle, yiğitleme olsun, dedim."

"Söylesin," dedi Poyraz, "kavalı dinlediğimiz gibi..."

"Kavalı dinlediğimiz gibi," dedi Melek Hatun.

Baytar:

"İsterseniz ben Türkçeye çeviririm."

"Gerek kalmayacak," dedi Poyraz.

Uso, nazlanmadan eli kulağa attı, duyulur duyulmaz bir sesle başladı. Sesi nerdeyse kavalından daha güzeldi.

Baytar:

"Çölü söylüyor," dedi.

Ötekiler başlarını kaldırıp Baytara baktılar.

Aradan epeyce bir süre geçti. Ses, acılaşıyor, seviniyor, öfkeleniyor, üzülüyor, kızıyor, yumşuyor, sertleşiyor, uzuyor, kısalıyor, bir göklere kadar çıkıyor, sonra yavaş yavaş iniyor, sonra birden yükseliyordu. Usonun bedeni de sesiyle birlikte oynuyor, yüzü de sesten sese değişiyordu.

Baytar:

"Çöl bitti," diyordu. "Şimdi harp meydanında çok ölü, çok ölü var. Ölüler çölün kumlarına serilmişler. Çok da ceylan ölüsü var. Ceylanlar da çölün kumlarına serilmişler."

Uso dizlerinin üstüne çöküyor, dizlerinin üstünde yürüyor, geriye dönüyor, elini kolunu sallayarak sağa sola gidiyor, duruyor, bağdaş kurup oturuyor, terliyor, alnı kırışıyor, boyun damarları şişiyor, sonra, gürleyerek akan bir selin yavaşlaması gibi ses usul usul iniyor. Tam bu sırada da Uso kavalına sarıllyor, bu sefer kavalın sesi ortalığı alıyordu.

Baytar, Uso kaval çalarken de çaldığı türkülerin, yeri geldikçe açıklamasını yapıyordu.

Çoktan gece yarıyı geçmişti. Hiç kimse kalkıp gitmiyor, Uso da durmadan, daha coşarak çalıyor, söylüyordu. Adanın bütün çocukları da oradaydı. Hiçbirisi ne uyuyor, ne de yerlerinden kıpırdıyorlardı. Gözlerini faltaşı gibi açmışlar, Usonun yüzüne dikmişlerdi.

Bu geceden sonra her gün adalılar yemeklerini yer yemez çınarların altına çoluk çocuk geliyor, bağdaş kurmuş Uso önce kavalını çekiyor, hiç duymadıkları bir havaya başlıyor, ardından da birkaç gece, bir hafta süren destanlara başlıyor, Baytar da türkülerin, destanların can alıcı yerlerini açıklıyordu.

Şehmusla Vasili kasabaya yün, boya almaya gittiler, Melek Hatun köklerden, kabuklardan, yapraklardan kök boya çıkarma işini üstüne aldı. Uso adanın kadınlarına birer kirmen yaptı. Uso bir de kirmen ustasıydı. Her kadının kirmenine ayrı bir nakış oyuyordu. Yünler yıkandı, çimenlerin üstüne, çalıların dallarına serildi. Kurutuldu. Kadınlar yünü paylaşıp kirmenleriyle eğirmeye başladılar. Birkaç hafta içinde Şerife Hatunun evi iplik yumaklarıyla doldu.

Şerife Hatun sabah erkenden Melek Hatuna damladı. Melek Hatun telaş içindeydi.

"Bulamadım, unutmuşum," dedi. "Burada ne boya çıkacak kök, ne yaprak, ne de çiçek bulabildim."

"Canını sıkma Melek Hatun, ben gelirken yanımda sici de getirdim."

"O da ne ki?"

"Sici bir sapsarı ottur, uzun, tel tel, at kuyruğu gibi. İpi biz önce bu otla boyarız. Bütün ipler sapsarı olur. Siciye boyadığımız ipleri, bundan sonra yeşile, kırmızıya, maviye, her renge boyarız. Siciye boyadığımız iplerin renkleri, kilim eskiyinceye kadar isterse her gün güneş altında kalsın solmaz. Solmaz değil, günler, yıllar geçtikçe de parlar."

"Burada da buluruz belki bu otu, arayalım bakalım."

"Bizim memleketten başka hiçbir yerde bitmezmiş sici otu."

"Hele bir bakalım şu ota."

Şerife Hatun gitti içerden dolu bir çuval getirdi, çuvalın ağzını açtı içinden bir tutam ot aldı. Melek Hatuna verdi. Sici Melek Hatunun elinde altın telleri gibi ışıladı. Melek Hatun ota baktı baktı:

"Keşki," dedi, "bu ot bizde de olsaydı. Kök boya zor bir iş, çıkarması günler aylar sürer."

"Çok sici getirdim. Bu çuval bana üç yıl bile yeter."

"Kadri Kaptan," diye bağırdı Melek Hatun, "çabuk buraya gel!" Kadriye, herkes gibi kaptan demek Melek Hatunun hoşuna gidiyordu. Kadri Kaptan hemen geldi:

"Buyur ana."

"Git de Poyrazgilden bir kazan al gel!"

Kadri Kaptanın gitmesiyle gelmesi bir oldu. Melek Hatunun önüne orta boyda kalaylanmış, daha ateş yüzü görmemiş bir kazan koydu.

"İpleri siciyle mi kaynatacağız, boya gibi?"

"Tıpkı boya gibi," dedi Şerife Hatun.

Kuru zeytin odunuyla hemen ateşi yaktılar, ateşin üstüne sacayağını oturttular, su kaynadı, bir tutam siciyle ipleri suya bastılar.

Melek Hatun:

"Bundan sonra da ipleri boyaya atacağız öyle mi?"

"Sapsarı olmuş ipleri sudan çıkarıp kurutacağız, ondan sonra da hükümet boyasına atacağız."

Gün kavuşurken Uso gene kavala başladı. O gün bu gündür Musa Kazım Ağaefendiyle Zehra Usonun yanından ayrılamaz olmuşlardı. Zehra kimi zaman, Uso çalar söylerken gözyaşlarını tutamıyor, Musa Kazım Ağaefendi de onun kulağına eğiliyor, usullacık:

"Ağlama kızım," diyordu, "yakında memleketimize gideceğiz. Az kaldı. Ağlama kızım, gerekirse Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine giderim. O beni Girite geri gönderir. Paşa Hazretleri Selaniklidir biliyorsun, bizdendir."

Kiminde kendisi de gözyaşlarını tutamıyor, gözyaşlarını kimse görmesin diye başını önüne eğiyordu.

Kamışlıktan bu yana gelen Nişancı:

"Işığını yakmış bir tekne geliyor," dedi, iskeleye saptı. Poyraz ayaklandı, "Siz keyfinize bakın, şu tekneyi karşılayalım," dedi, Nişancının yanına gitti.

Vasili de onun arkasından gitti. Gökte kocaman bir dolunay vardı.

Yan yana dizilip gözlerini tekneye diktiler. Tekne geldi, iskeleye yanaşacakken az ilerde durdu. Güvertede üç denizci feneri yanıyor, dimdik ayakta durmuş üç kişiyi şöyle böyle aydınlatıyordu. Nişancı, "Baştaki o," dedi, tabancasını belinden çekti. Poyraz, "Dur Nişancı," dedi, elini tabancasının üstüne koydu, "dur!"

Nişancı tabancasını beline sokarken eli titriyordu.

"Baştaki o adam işte. Elimizden kaçırdığımız adam. Boyu posu, çizmeleri, tabancasının üstündeki elleri, kıpırdamadan duruşu, yanındaki kısacık adam, o işte."

Poyraz:

"Durun hele," dedi.

Vasili:

"O adam," dedi.

"Durun hele," dedi Poyraz, "sabırlı olun."

Nişancının eli tabancaya giderken teknedeki ışıkların üçü birden sönüverdi. Teknedeki üç adamdan ikisinin karartısı da ışıklar daha sönmeden yitti gitti. Baştaki uzun adamın karartısı ayaktaydı, dimdikti.

Poyraz yanındakilere:

"Siz de çekilin," dedi. Vasiliyle Nişancı yandan kamışlığın içine kaydılar.

Adam Poyrazla karşı karşıya geldi.

Usonun birden, göklere çıkan avazı geldi çınarların altından. Ses başını almış gidiyordu göklerin, hem de denizlerin ötesine. Zehra da hüzünlü mavi gözlerini tam önündeki Poyraza dikmiş, o da elini tabancanın üstüne koymuş bütün ağırlığıyla bastırıyordu. O elini tabancanın üstünden çekince Zehra çekilip gidiyor, koyunca hemen geliyor, bütün ağırlığıyla bastırıyordu.

Usonun sesi de onun yakasını bırakmıyor, gecede esen yelle birlikte dolanıyordu. Karşısındaki adamın karartısı da bir görünüp bir yitiyor, yiterken de, gelirken de, iki yanına düşmüş elleri hiç kıpırdamıyordu.

Zehra karanlıkta maviler içindeydi, bir çakıyor bir sönüyordu. Her seferinde de Poyraz ürperiyordu. Usonun sesi de, yaprakların hışırtısı da onu ürpertiyordu. Ağrıdağının dibinde bir ağaca sırtını vermişti. O ağaç üç kez geldi teknenin üstünde, adamın önünde durdu, bir top kara bulut gibi gürleyerek gitti. Her seferinde Usonun sesi de gürlüyordu. Teknenin üstündeki adamın yanındaki arkadaşları geldiler, geri gittiler. Karartılar bir süre geldi gitti, gitti geldi. Son gelişlerinde de lambaların hepsi birden yandı. Üç adam karşısında dikilmiş duruyorlardı. Işıklar yanar yanmaz da Vasiliyle Nişancı geldiler yanında durdular. Nişancı gene tabancasına davrandı. Vasili elini gene onun elinin üstüne koydu. Bu sırada da dimdik duran uzun adam kıpırdadı, arkasını döndü, ortadan yitti. Motor da çalıştı uzaklaştı, karartısı gözükmez oldu. Onlar da biraz bekledikten sonra çınarın altına döndüler, yerlerine oturdular. Uso da onlar gelir gelmez kavala geçti. Kaval bitti, uzun, ağır bir destan çınlattı geceyi. Nişancı birkaç kez kalktı iskeleye gitti. Ne teknenin ışığı ne de karartısı kalmıştı denizde.

Tanyerleri ışırken Usonun sesi göklerdeydi. Gün doğar doğmaz da Usonun elinde işlemeli kavalı ışıladı. Kavalın sesi de ışıladı. Sevince dönüştü. Bir sevinçte de bitti.

Baytar, Usonun her yeni türküye, her yeni bir destana geçişinde türkülerin, destanların ne söylediklerini, dili döndüğünce, dinleyenlere çeviriyordu kırık dökük.

Ve iki nehir arasındaki çölde günlerdir savaş sürüyordu. Bütün çölü dolduran top, makinalı tüfek sesleri, at kişnemeleri, askerlerin bağırmaları çölün gecesini gündüzünü biribirine katmıştı. Bozulmuş ordunun askerleri güneye, çölün öbür ucuna, Akdenize doğru üst üste yığılmışlar kaçıyorlardı. Arkadan yetişen top gülleleri çoğunda asker kalabalığının ortasında patlıyor, kol bacak, gövde parçaları, kumlarla birlikte göğe savruluyordu. Çölden yükselen uzun, döne döne gelen kum hortumlarından göz gözü görmüyor. Bir yanda süngü süngüye taburlar, alaylar, bir uçtan öteki uca çölü çınlatan Allah Allah sesleri, bir yandan da yoğun ışığı bölen kurşun ıslıkları.

Nehrin yarlarının üstünde direklemiş kalmış on binlerce yorgun, bitkin asker arkalarından gelen eli kılıçlı düşman atlıları... Atlılar yarların üstüne geldikçe, kılıçlanmış, vurulmuş, ölmüş, yaralanmış askerler suya dökülüyorlar. Suyun üstünde batıp çıkıyorlar. Suyun yüzü bağıran çağıran, yardım isteyen askerlerle, silme, kapkara doluyor, ölen hemen ölüyor, ölmeyenler de ölülerle birlikte çırpına çırpına akıyorlar, aşağılarda da kıyılara vuruyor, kıyıda can çekişerek ölüyorlar, birkaç gün içinde de dehşet kokuyorlardı. Kıyılarda üst üste yığılmış insan kokusundan ulu suyun, Diclenin yanına, susuzluktan ölseler bile, kimsecikler yaklaşamıyordu.

Arkadan köpürmüş yorgun atlarıyla kaçan askerleri kovalayan atlılar da yarlara gelince atlarının başlarını çekemiyor ya da çekip durduramıyor, kovaladıklarıyla birlikte sulara gömülüyorlardı.

Top gülleleri de durmuyor, nehrin ortasında patlıyor, kol, bacak, gövde, at parçalarıyla birlikte sular göğe fışkırıyor, savruluyor, gırtlak gırtlağa savaşmış askerler suyun içinde can havliyle biribirlerine sarılıyorlardı.

Meydan muharebesinin bir yanında, ıssız çölün ortasında biribirlerinin kucağında ölmüş düşman askerler, can çekişenler, yaralılar, inleyenler, kutulara ağzı yukarı upuzun yatmış, gözlerini gökyüzüne dikmiş son soluktakiler...

Ve doludizgin gelerek can çekişenleri, yaralıları kılıçtan geçiren atlılar. Ve ıssız, uçsuz bucaksız kumların üstüne uzanmış at, asker, top arabası, katır ve deve ölüleri. Bir de uzak dağlardan akıp gelen, durmadan göklerde dönen kartallar.

Kartallar, göklerde yan yana, kanat kanada, akan suyla, suyun üstündeki ölülerle birlikte aşağı akıyor, arada sırada da nehrin kıyısına vurmuş ölülerin üstüne iniyorlardı.

Ve çölde savaş sürüyor, çöl sıcağı ortalığı kavuruyor, savaş alanı insanların ciğerlerini koparacak bir kokuyla kokuyordu. Makinalı, top, asker sesleriyle çöl bir iniyor bir kalkıyordu. Kumlar, gözleri kör edecek bir ışıltyla ışılıyor, dünyanın üstüne yoğun bir ışık karanlığı çöküyordu. Apak kesilmiş gök başını alıp gitmiş, yeri bomboş kalmıştı.

Savaşın sesi çölün dört bir yanından çöl fırtınası yoğunluğuyla, çöl fırtınasıyla, hortumlarıyla birlikte geliyordu. Yukardan, dağlardan ceren sürüleri aşağı çöle doğru süzülüyorlar, geniş, kol kol, kırmızı bir sel gibi hızla akıyorlardı. Çölün ucuna inince seslerden ürktüler, biribirlerine karışıp karman çorman oldular, üst üste bindiler, sonra çözüldüler, gene akmaya başladılar. Kıyasıya savaşan askerlerin siperlerine gelince gene darmadağın oldular, siperleri geçince toparlandılar ya, savaşanların tam ortasına düştüler. Her yandan üstlerine yağmur gibi kurşun, top gülleleri yağıyor, cerenler de nereye gittiklerini bilmeden, gittikçe can havliyle hızlarını artırıyor, havada geniş yaylar çizerek atlıyor, bacakları bükülerek yere iniyor, iner inmez de uçarcasına gene yaylar çiziyorlardı. Kurşunu yiyenler kumların üstüne hüzünlü büyük kara gözleriyle bir bebek ölüsü gibi kıpırtısız uzanıyorlardı.

Ürkmüş, korkudan çıldırmış sürü, bir sağa vuruyor, orada dökülenler kalıyor, düşmeyenler önce dağılıyorlar, hemencecik de bir araya geliyor, dalga dalga sola vuruyor, ordan da gene sağa, sağda dökülenler yeniden sola... azalarak, tükenerek, kızıl dalgalar gibi aşağı, yukarı vurarak savaş alanının ortasında dönüp duruyorlar, gittikçe daha çok dökülüyorlar, kumların üstü de kırmızıya kesiyordu. Geriye kalan cerenler savaş alanından dışarıya çıkacak bir aralık, bir delik bulamıyorlar, yorgun, bitkin, havada cansız, küçük yaylar çizerek, çoğunlukla kendi yörelerinde dönüyor, yana yöreye savruluyorlardı.

Savaş da gittikçe kızışıyordu. Yarı yarıya azalan cerenler artık havada çizgiler çizemiyor, ak karınları gözükmüyor, hızlarını da yitirmişler sağa sola, aşağı yukarı öyle çabuk dalgalanamıyor, siperlere vurup, yarı yarıya dökülerek geriye dönemiyorlardı. Nerdeyse orta yere gelip orada yığılıp kalacaklar, ölüme teslim olacaklardı.

Ortada şaşkın durmuş kalmış cerenler birdenbire canlandılar, kırmızı dalgalar sağa sola, öne arkaya, havaya, karınlarının altı ağararak, kırmızı yaylar çizerek yarı yarıya vurulup düşerek, üstlerine yağmur gibi kurşun yağarken, ortalarında top gülleleri patlayarak, karman çorman dağılıp toplanarak, ürkmüş, sürerek, atlayarak, bitkin koşarak düşüyorlardı.

Cerenler gittikçe ürküyor, şaşırıyor, hangi yöne gitse, nerede dursa kurşun yağmurunun altında kalıyor, çölün kumlarına düşmüş kanayan ceren sürülerinin bacakları uzun bir süre titriyor, ardından da upuzun gerilerek yere seriliyorlardı. Savaş alanı kısa bir sürede ceren ölüleriyle doldu. Çöl kanıyordu.

Takatları kalmamış olacak ki, cerenler orta yere geldiler, üst üste yığılıştılar, bir süre bitkin öylece durdular, sonra başlarını havaya kaldırdılar, kulaklarını diktiler, ürküntüyle sağa sola, karşıdaki ışık buğusu içinde kalmış dağlara baktılar. Tam bu sırada da savaş birdenbire kirp diye kesildi, ortalığı çın çın öten bir sessizlik aldı. Olduğu yerde kalakalmış cerenler, yorgun, gene kulaklarını diktiler, biribirlerine baktılar, biraz daha üst üste yığıldılar, sonunda hep birden sıçradılar, kırmızı yaylar çizerek, sünerek, askerlerin üstünden atlayarak, siperleri geçtiler, savaş alanından uzaklaştılar.

Son ceren de çıkıp, savaş alanı bomboş kalır kalmaz gene kurşunlar dört bir yandan yağmur gibi yağmaya, toplar gürlemeye başladı. Biraz sonra da süngü süngüye gelindi. Binlerce askerin göklere çıkan sesleriyle çöl inledi.

Çölün kumları üstünde asker ölüleriyle ceren ölüleri yan yana, kucak kucağa yatıyorlardı.

Karşı uzak dağlardan gelen kartallar da savaş alanının göğünü örtmüşler, dönüyorlardı.

Bir top ışık adanın üstünden bir göz açıp kapayıncaya kadar geldi geçti.

Herkes çınarların altına toplanmış Usoyu bekliyordu. Uso elinde kavalı, yanında Hacé, onları çok bekletmeden kamışların ardından gözüktü, geldi çeşmenin yanındaki kanepenin ucuna çöktü. Kavalı kınından çıkardı, baştan aşağı, okşar gibi sıvazladı. Hacé ona hayran baktı, utangaç. Ve birden sevinçli, umutlu bir ses yükseldi. Kavalın sesi esen incecik yelde denizin üstünde birkaç kez dolaştı geldi, dinleyenleri yüreklerinden kavradı, çekti, kendi uzak düş dünyalarına aldı götürdü. O ışık topu bir daha geldi üstlerinden geçti. Kavalın sesi sürdükçe de onlar düşlerindeki cennetin esrikliğinde uçuyorlardı.

Kavalın sesi kesilince herkes esrikliğinden ayıkıp gözlerini açtı. Bu havayı çocukluğundan bu yana dinleyen Baytar Cemil de kendine geldi. Uso sesten söze geçecekti. Kavalını kucağına yatırdı. Baytar Cemil:

"Uso şimdi sesten söze geçecek," dedi. "O şimdi bize ulu dengbej Fakiyé Teyranın kıssasının başlangıcını çaldı. Az sonra da dil ilen söyleyecek bize onu. Uso bana dedi ki, kıssanın can alıcı yerlerini sen de Türkçe söyle, dedi."

Ve Uso başladı. Ve Uso kendini kaptırdı. Ve dinleyenler kendilerini Usonun büyülü sesinin düşlerine bıraktılar. Ve Baytar Cemil kendinden geçti. O gece Uso sabaha kadar kavaldan söze, sözden kavala Fakiyé Teyranın kılamını söyledi. İkinci, üçüncü gün de Uso, coşkunluğu gittikçe sel gibi kabararak kıssayı, tanyerleri ışırken bitirdi. Ve herkes evine mutlu, sevincinden uçarak, mestolmuş dağıldı, yataklarına girer girmez uyudular. Yalnız Poyrazla Zehranın gözlerine uyku girmedi.

Geliyé Botanın Cizre şehrindeki Emirlerin Bırca Belek sarayına aşağı Mezopotamyadan bir dengbej geldi. Geliyé Botan Emirinin önüne diz çöküp eski destanlar söyledi.

Emir dengbeji öylesine sevdi ki aylarca onu dizinin dibinden ayırmadı. Şehrin ileri gelenleri de Emirin sarayına dadandılar. Sarayın geniş salonlarında dengbeji gecelerce dinlediler. Dengbejin en kısa kılamı bir hafta sürüyordu.

Sonra dengbej Emirden destur istedi. Saraydan, ödüllerle çıkan dengbeji Cizre halkı kuşattı, hep birlikte şehrin alanına gittiler, Dicle kıyısındaki büyük bir kahveye oturdular ve gün kavuşurken kahve ağzına kadar doldu. Dengbej önce kavalla açış yaptı, ardından da çok eskilerden kalma kılama başladı. Destanda kuşlar uçuşuyor, binlerce ceren çölü bir baştan bir başa, kırmızı seller gibi geçiyordu.

Cizreliler, uzun bir süre, bu hiç duymadıkları kılamları söyleyen, hiç duymadıkları havaları kavalla çalan dengbeji bütün kış bırakmadılar.

Dengbejin sesinde bütün çöl, çölü kuşatmış dağlar, yaylalar, ağzına kadar binbir çiçekle dolmuş koyaklar, deniz kıyısındaki verimli ovalar, ovalardaki bataklıklar, bataklıklardaki binbir kuş türü, binbir renk, savaşlar, dünya güzeli kuşlar, padişahlar, vezirler, cerenler, geyikler, binbir donda atlar dile geliyordu. Dengbej, bütün dünyayı Cizre şehrine getirmişti. Cizre insanları bu ulu dengbejden sonra artık başka insanlardı. En azından daha mutlulardı.

Dillerinden bir kuş düşmüyordu. Bu, sesi duyulup da kendi hiç gözükmeyen bir tansık kuştu. O kuşun sesini de yalnız ermişler gibi yüreği pirüpak olanlar duyardı. Kuşu görenler de ölümsüzlüğe kavuşurlardı. O kuşun sesini dünya kurulduğundan bu yana duyanlar onu aramaya çıkmışlar, ölünceye kadar aramış, bulamamışlardı.

Kuşun kılamını duyan her insanın yüreğine bir umut ışığı düştü. Yedisinden yetmişine kadar herkes o kuşun sesini duymayı, sonra da aramayı düşledi. Ve birçok genç yollara düştü, kimi Akdeniz kıyılarına, Amanos dağına, Toroslara, Çukurovaya, kimi Van gölüne, kimi Zağros, Sincar dağlarına, kimi Laliş koyağına gitti.

Faki gençti, yakışıklıydı. İri ceren gözleri, yeşillenen kıvırcık kara sakalı, dudaklarından düşmeyen gülümsemesi, giydiği şalşapik, ayaklarındaki işlenmiş dana derisinden yumuşak çarığıyla göreni büyülüyordu.

Cizreden kuşun sesini ilk duymaya çıkan kişilerden biri de Fakiydi. Önce yönünü Amanoslara döndü. Amanos dağlarında Alevi Kürtler yaşardı, onları buldu. Alevi Kürtler onu iyi konukladılar. Dağda, daha gün ışımadan uyanıyor, ormanın içine çıkıyordu. Kulağı kuşun sesindeydi. Çok kuş sesi geliyordu dört bir yandan ya seslerin arasında o kuşun sesi yoktu. Ne biliyordu o kuşun sesini, dengbej söylemiş, o ulu kuşun sesi bütün sesler içinde ayırt edilir, demişti. O kuşun sesini duyan kendinden geçer, sevinçten deliye döner, anasından yeni doğmuş gibi olur, demişti.

Amanoslarda aramadık dağ, tepe, orman, çay, pınar bırakmadı. Bütün dağı, kulağı kirişte, köşe bucak dolaştı, o kuşun sesine benzer ses duyamadı. Oradan Çukurovaya indi. Çukurova baştan aşağı ormanlık, bataklık, kamışlık, sazlıktı. Her bataklıkta yüzlerce kuş türü üst üste ötüşüyor, sesleri ovayı dolduruyordu. Özellikle flamingolar uçunca güneş tutuluyor, gökyüzü pespembe oluyordu.

Bütün Çukurovayı, bataklıkları dolaştı, çok kuş gördü, çok kuş sesi dinledi. Dağlara çıktı, yörük çadırlarında geceledi. Çok kimseye, sesi duyulup da kendi gözükmeyen kuşun sesini duyup duymadıklarını sordu. Hiç kimse böyle bir kuşu görmemiş, böyle bir sesi duymamıştı ya, kadim zamanlarda böyle bir kuşun sesini duyanlar varmış. Bu kuşun sesini hekimler hekimi Lokman Hekim de duymuş. Lokman Hekim kuşun sesini duyunca ermiş mertebesine erişmiş. Artık dağda bayırda, ovada, çölde, her nerede dolaşırsa dolaşsın bütün çiçekler, otlar, çalılar, ağaçlar dile gelip hangi hastalığın devası olduklarını ona söylüyorlarmış. Lokman Hekim de otları, çiçekleri, yaprakları topluyor, köy köy, çadır çadır, kasaba kasaba, şehir şehir dolaşarak şifa dağıtıyormuş.

Lokman Hekim böylece şifa dağıtarak doksan yaşını geçmiş. Bir gün Toroslardaki Pos ormanında dolaşırken o kuşun sesini duyup bir hoş olmuş, bu sesi bunca yıl sonra gene duyduğuma göre bana yeni bir giz daha açılıyor, demiş. Pos ormanını dolaşarak günlerce düşünmüş, sesin gizinin ne olduğunu anlamış. Pos ormanı bir sedir ormanıymış. Her bir ağacı kalem gibi, uzun, göğe ağarmış. Yaşlı ağaçlarının gövdesini üç adam el ele verse çeviremezmiş. Ağaçların yaşı belli değilmiş. Ben, demiş Lokman, ölümün ilacını bu ormanda bulacağım. Başlamış aramaya. Bir gece seher yeli eser, tanyerleri ışırken kulağına uzaklardan gelir gibi duyulur duyulmaz bir ses gelmiş. Ses, kuşun sesine benziyormuş. Kulak kesilip dinlemiş: Ben ölümün ilacıyım, ölümün ilacıyım, ölümün, ölümün ilacıyım, diyormuş ses. Ses, aşağıdaki bin yıllık ulu ağacın altında kaynayan pınarın başındayım, diyormuş. Gün doğmadan beni oradan al! Ses kesilmiş, Lokman ağacın altına koşmuş, yeşil bir ot, dimdik, ışık saçıyor, pınarın dibini, bütün yöreyi, uzunca bakınca gözleri kör edecek kadar, ışığa boğuyormuş. Lokman gelmiş pınarın başında durmuş kalmış, bir türlü elini ota süremiyormuş. Böyle bir süre elini ota değdiremeden beklemiş. Sevincinden ne yapacağını bilemiyormuş. İşte, ölümsüzlüğün karşısında, nerdeyse şafak atacak, gün doğacak, ölümsüzlüğün ilacı ışığa karışacak, bir kuş olacak uçup gidecekti. Sevinç, telaş, ikircik, gün doğdu doğacak, Lokman, bütün gücünü eline topladı, uzandı, ot hemen ona doğru eğilip eline geldi. O da uzun otu aldı koynuna soktu. Bedeni, yanı yönü ışıdı. Bir ışık yumağı olmuş koşuyor, koşarken geçtiği yerleri ışığa boğuyor, insanlara ulaşmaya çalışıyordu. Ovaya kadar koştu. O kadar yorulmuştu ki, ilerde tepeden tırnağa apak çiçeğe durmuş ağaç gözüne çarptı, ağacın dibine canını zor attı, sevinçten yorulmuştu, yere oturur oturmaz yandaki tümseğin üstüne başını koydu, hemen de uyuyuverdi. Ağacın dibinde, derin, karanlık bir kuyu vardı, derinliği ölçülemez, dibi ışık görmemiş kuyudan uzun bir karayılan çıktı, yılanın derisi otun ışığında

menevişliyordu. Yılan aktı geldi, Lokmanın yöresinde üç kez dolaştı. Başını kaldırdı Lokmanın yüzüne uzun uzun baktıktan sonra koynuna girdi, ölümsüzlüğün otunu aldı çıktı. Ağzında yeşil ot, ortalığı ışığa boğdu. Karayılan kuşkuyla başını kaldırdı, Lokmanın yüzüne baktı. Uyuyan yüz rahattı, mutluydu, belli belirsiz de gülümsüyordu. Yılan döndü, ağzında yeşil ot, kara sırtı menevişleyerek, karanlığına hiç ışık işlememiş, kuyunun ağzına geldi, tam bu sırada da Lokman hoplayarak uyandı, vardı kuyunun başında durdu, otu götüren karayılan baş döndürücü bir hızla iniyordu. Lokman, yılan akıp gidinceye, ışık tükeninceye, kurşun geçirmez karanlık kuyuyu doldurıncaya kadar kuyunun ağzında boynu bükük bekledi.

O gün bugündür, tanyerleri ışıdı ışıyacak, oradan geçenler, her zaman çiçeğe durmuş o ulu ağacın altında bekleyen, kuyunun ağzına eğilmiş Lokman Hekimin belli belirsiz karartısını görürler.

Fakiyé Teyran, sordu soruşturdu, bir dağın dibindeki ulu ağacı buldu. Ağacın dibinde bir de kuyu vardı. Kuyuya eğildi, kuyunun dibi taş gibi donmuş kapkara bir karanlıktı. O gece orada uyudu. Uyandığında hiçbir kuşun sesini duymadı.

Çok yer dolaştı, apak çiçeklere durmuş çok ulu ağaç gördü, o kuşun sesine benzer kuş sesi duymadı. Daha birçok yer, dağ, ova, deniz dolaştıktan sonra sılasını özledi. Babası Van dağlarının ortasındaki bir kentte otururdu ve bu yörelerin emiriydi. Konağı, konukseverliği dillere destandı. Kente girerken babasıyla yolda karşılaştı, babası onu görür görmez attan indi, kucaklaştılar. Babası koluna girdi, konağa yollandılar. Konağa vardıklarında kentin kalabalığı onları konağın bahçesinde bekliyordu.

Emir, oğlunun onuruna üç gün üç gece şölenler verdi. Köylüler, koçerler kente döküldüler. Dengbejler, bilurvanlar da girdi konağa. Görkemli bir toy kuruldu.

Üç gün sonra baba oğul diz dize oturdular. Faki söyledi, baba dinledi. Sıra Lokman Hekime gelince babanın gözleri parladı.

"Yılanın kaçırdığı ottan başka bir ot bulamamış mı Lokman Hekim, mademki otu bulmuş, ot da ona konuşmuş."

Faki:

"Her şeyi herkese sordum," dedi, "otun Lokmana seslendiği pınar gibi bin pınar kaynamış ormanın her bir yanından. Kuyu da çok karanlık, çok derinmiş."

Baba en son, sesi duyulup da kendi görünmeyen kuşu sordu.

"Onu göremedim," dedi Faki, "sesini de duyamadım."

"Sen onu arıyordun, öyle mi?"

"Onu arıyordum."

"Eski dengbejler, böyle bir kuştan hep söz ederler. Sesini duyanlar varmış da yüzünü görenler yokmuş o kuşun. O kuşu, dengbejlere göre, çok insan aramış, ama kimse görememiş."

"Niçin arıyorlarmış?"

Baba onun yüzüne uzun uzun baktı:

"Sen niçin arıyorsun?"

Faki başını önüne eğdi düşündü. Ter içinde kaldı. Başını kaldırdı babasına baktı, başını gene eğdi. Uzun bir süre baba oğul böyle kaldılar. Sonunda Faki:

"Ben o kuşu görmeliyim baba," dedi. "O kuşu görürsem bir şey olacak."

Baba, ne olacak, diye sormadı.

Fakiyé Teyran evde bir ay kaldı. Baba, ona soylu, dayanıklı bir at donattı. Kemerine altınlar koydu. Heybesini sağlam çarıklarla, giyitlerle doldurdu. Başta ana, baba, kardeşler, akrabalar, bütün kentliler hep birlikte Fakiyé Teyranı kentin dışına kadar uğurladılar.

Faki kentten Cizreye indi. Emire Botanın sarayı Bırca Beleke gitti. Emir onu iyi karşıladı. Üç gün konukladı. Sabahtan akşamlara, akşamdan sabahlara kadar konuştular.

Emiri en çok Lokman Hekim, Lokman Hekimin koynundan ölümün otunu kaçıran karayılan ilgilendirdi, "Bizim buralarda da karayılan meselleri var," dedi. "O kuşun sesini çok duyan var da kendisini gören yok. Belki sen duyarsın, belki de görürsün, kim bilir. Bir kuşun sesi varsa, kendisi de vardır. Sesi insanı cennete götüren kuş, kim bilir nerededir."

"Onu göreceğim."

"İnşallah görürsün," dedi. Emir, eline damgasını verdi, "Sıkıştığında, bunu bu iki nehir arasında kime gösterirsen sana yardım eder," dedi. "Bir de Laliş koyağında Yezidilere git, benden onlara selam söyle. Kuşlar onlar için kutsaldır. Tavus kuşu da timsalleridir. Onlar, senin kuş için belki bir şeyler bilirler."

Faki, birkaç ay Mezopotamyada bedevi çadırlarında konuk kalarak, çölü baştan başa geçti. Çok kuş sesi duydu. Göğe uzamış gitmiş çok hurma bahçeleri gördü. Çok ceren sürülerinin ortalarından geçti, cerenler ürkmediler. Kum fırtınalarına tutuldu, kumlar derisine sıvandı. Laliş koyağına vardığında değişmiş, yüzünün esmerliği daha da koyulaşmış, avurdu avurduna geçmiş, çıta gibi olmuştu.

Laliş koyağında onu çok iyi karşıladılar. Babasının ününü duymuşlar, kendisinin de kim olduğunu biliyorlardı. Onu iyi ağırladılar. Kuşun sesini duyan kişileri de biliyorlardı. Kuşu arayan, buralardan gelip geçen çok da yabancı görmüşlerdi. Yalnız kuşu gören bir kişiyi ne görmüşler ne de duymuşlardı.

"Ben o kuşu bulacağım."

"Allah yardımcın olsun."

Faki tapınağa her girip çıktığında büyük kapının sağındaki duvarda üç kıvrım olmuş, bir insan boyundan daha uzun bir karayılan resmi görüyordu. Kapının altındaki kabartma kuş onu çok şaşırtmıştı. Yılan, Lokman Hekimin otunu kaçıran yılan, o yılan, kuş kabartması da o kuş olmasın?

Yezidilere bunu bir türlü soramadı. Büyük kapının solundaki duvarda da yazılar vardı, o yazıları şimdiye kadar kimse okuyamamıştı. Nasıl bir yazı olduğunu da kim görmüşse anlayamamıştı. Lokman Hekim buralara gelmiş olsaydı belki, belki bu yazıyı okurdu. Belki de ölümün gizi bu yazılardaydı. Bu yazılarda büyük gizler yoksa Yezidi Şeyhleri neden bu yazıların anlamını bilmiyorlardı? Şeyhler, bu yazıları okuyamasalar bile, dilden dile, yazıların anlamı gelmeliydi. Ya da yazıyı bir okuyan bulunmalıydı. Yılan için de, kuş için de kimse bir şey söylemiyordu. Tapınaktaki, evlerdeki halıların üstüne de tavus kuşunun resmi işlenmişti. Tapınakta, evlerde, horoza benzer tunç heykeller de gördü.

Bu Yezidilerde bir, birçok giz vardı. Durmadan onlara, şeytana, tavus kuşuna, güneşe tapıyorlar, diye zulmediyor, onları öldürüyor, tükettik sanıyorlar, bir de bakıyorlardı ki yıllar sonra, dağlara kaçıp orada çoğalmış Yezidiler, dağlardan inmişler, Laliş koyağını doldurmuşlar. Beyler gene dini bir uğruna Yezidileri kırıyor, kalanlar gene dağlara sığınıyorlardı. Düşmanları, soylarını kuruttuk derken, çoğalmış sağlıklı Yezidiler Sincarlardan Laliş koyağına iniyor, Şeyh Adi bin Misafirin türbe tapınağına kavuşuyorlardı. Onların tükendiğini sanan Arap Emirleri, Türk Beyleri, Kürt Mirleri bu işe şaşıp kalıyorlar, şaşkınlıkları geçmeden hemen Yezidileri, çoluk çocuk, kadın erkek kırmaya başlıyorlardı. Fakiyé Teyran Yezidilerin tarihini iyi biliyordu. Yezidiler Kürttü. Çok zengin bir Kürtçe konuşuyor, kırımları üstüne çıkarılmış destanlar, bütün Mezopotamyada dilden dile dolaşıyor, bu destanları duyanlar kulaklarına inanamıyor, acılar içinde kıvranıyorlardı. İşin tuhafı, Yezidileri en çok da Kürt Emirleri kırıyorlardı. Bir de Fakiyé Teyranın Lalişte öğrendiği bir gerçek vardı: Bu öldürülen, yüzyıllar boyunca kırıma uğratılan Yezidiler, insanın insanı öldürmesine, her ne için olursa olsun, sebepsiz karşıydılar. Faki Lalişli Şeyhlerden onu şaşırtan bir şey daha öğrenmişti: Kadim zamanlarda Mezopotamya toprağınının insanları hiç savaş bilmezlermiş. Kadim zamanlardan bu yana buraların siteleri, devletleri, halkları savaş bilmeden, savaş görmeden varlıklı, mutlu yaşarken başka ülkelerin insanları bu mutluluğu, zenginliği, barışseverliği duymuşlar, Mezopotamyanın üstüne yürümüş, taş üstünde taş, gövde üstünde baş bırakmamışlar.

Fakiyé Teyran bu barışçıl, bu kansız dünyayı duyunca, anadan yeniden doğmuş gibi olmuş, içi arınmış, bir çocuk sevincine, bir çocuk öfkesine erişmişti.

Yezidileri öldürenler içten içe onların direnişlerine, insan canına saygılarına, ölüm karşısında insanlıklarını yitirmemelerine hayran kalıyorlar, gene de Yezidi kırımlarından kendilerini alıkoyamıyorlardı.

"Ben bu kuşu bulacağım," dedi Faki.

"Allah yardımcın olsun," dediler. Onu tapınağın avlu kapısına kadar uğurlayanlardan ak sakallı şeyh de, "O kuşu görmek sana nasip olacak," dedi güvenle. Şeyhin arkasından gelen öteki uğurlayıcılar da:

"Amin," dediler hep birden.

"Dağlara çıkıyorum. Atım tapınağa armağandır," dedi Faki.

İçi pırıl pırıl arınmış Faki dağların yolunu tuttu. Ve arkasından kimse, şu gencecik, dünya yakışıklısı insanoğlu o gözükmez kuşu bulup da, kuşu görüp de ne yapacak, diye kendi kendine bile sormadı. Kadim zamanlardan bu yana o kuşu çok insan aramıştı. Daha da arıyorlardı. Kuşu arayanlar insanlara sora sora usanmışlar, hiç karşılık alamadıklarından da kuşu sormaktan vazgeçmişlerdi. Kuşun sesini duyanlar sır küpüydüler. Duymayanlar da susuyorlardı.

Yönünü batıya döndü, Lalişe gelirken gördüğü, bir orman kadar geniş hurmalığa yürüdü. Hurmalar, Pos ormanının yaşlı sedirleri kadar uzundu. Kuş, hurmalığın içinde, kuytuluk bir yerinde olabilirdi. Bu geniş, ucu bucağı gözükmeyen hurmalığın kuytusundaki kuşu hangi insan görebilirdi? Görse bile o kuşu, sesinden başka, nasıl tanıyabilirdi? O kuşu şimdiye kadar kimse görememişti. Belki de görmüşler, tanıyamamışlardı. Bırca Belek sarayındaki dengbejden kuşu duyduğundan bu yana hep aklında bu vardı. Bu nasıl bir kuştu? Renkleri, iriliği, kanatları, ayakları, kuyruğu, gagası nasıldı, bir yerinde bir işareti var mıydı, bunu dengbeje sormak aklına bile gelmemişti. Kuşu yola çıktığından bu yana düşünüyor, onu türlü büyüklükte, türlü renklerde görüyor, düşlüyordu. Ama kuşu düşlediği hiçbir kuşa benzetemiyordu. Gözlerinin önünden durmadan kuşlar geçiyordu. Kuşu insanlara sormalı. O kuşun adını da kimse bilmiyordu. Anka kuşunun adı vardı. Ankayı gören var mıydı? Bunun üstünde çok düşündü. Kimse de Ankayı görmek için yollara dökülmemişti. Dengbejin söylediğine göre o kuşun sesini duyan ölünceye kadar cennet içinde bir esriklikte yaşar, ölümsüzlüğe erişirmiş.

"Ne için arıyorsun o kuşu?"

"Görmek için."

Kulağı kirişte, günlerce hurmalığın içinde kuşu aradı. Her gün tanyerleri ışırken de kuşun sesini duymak için uyandı. Gün atarken, bu çölün ucundaki hurmalıktan sayısız kuş sesi geliyordu kulağına. O kuşun sesi hangi sesti, çıkaramıyordu. Ne demişti dengbej, o kuşun sesini duyanlar büyülenirler. Hurmalıkta büyüleyen bir ses duymamıştı.

Ala şafakta hurmalıktan çıktı. Çıkar çıkmaz da bir ince çimenliğe düştü. Çimenler taze bir yeşillikte çölün ötelerine kadar uzanıyor, yeşillik göğün ışığına karışıyordu. Çimenliğin ucunda durdu, aşağıya doğru daralarak akıp giden yeşili gün doğuncaya kadar seyreyledi.

Karşı kumlu tepe bir altın ışıltısında çakıp söndükten sonra baştan aşağı ipiltiye kesti.

Ve ipiltinin içinden bir kuş yükseldi, mavisini dağıtarak ağır ağır göğe ağdı. Fakiyé Teyran yönünü dağlara döndü. Çok uzaklarda bakır rengi sıradağlar tütüyordu. İpiltiye kesmiş tepeden gelen kuşun mavi gölgesi önüne düştü. Başını kaldırdı, kuş üstündeydi ve yumuşak kadife mavisini dört bir yana dağıtıyor, kanatları mavi ipiltilere boğulmuş kuş altın ipiltili kum tepesinin üstünden karşı dağlara uçuyor, bir an gözden yittikten sonra dönüp geri geliyor, Fakinin bir minare boyu üstünde kanatları uzayarak, mavisini taşa toprağa, ağaca ota yayarak, dünyayı maviye boğarak uçuyordu.

Faki dağlara doğru yürüyor, üstündeki kuşun gölgesi de onun önünden kayıyordu. Gölgenin kanatlan uzuyor, büyüyor, kısalıp bir lacivert top oluyor, sonra birden de kanatlar açılıyor, bir yana kayıp gidiyordu.

Öğleye doğru Faki yoruldu. Dağların eteğine ulaşmıştı, kokusu insanı kendinden geçiren pürenliğin içinde bir pınar kaynıyordu, dibi çakıltaşlı pınarın yöresini ince yeşil çimenler kuşatmıştı. Yolcu omuzundaki heybesini çimenlerin üstüne koydu, diz çöktü, suya eğilip yüzünü yudu, çıkınını çıkardı, taze bazlama, otlu peynirle dürüm yaptı. Yezidiler heybesinin bir gözünü tandır, yufka ekmeği ve otlu peynirle doldurmuşlardı. Kuş geniş kanatlarıyla tam üstünde süzülüyor, pınarın dibine çöken gölgesi çakıltaşlarını, pınarın sularını maviliyordu.

Faki o gün dağları tuttu, ağaçlardan yapılmış küçük bir çoban kulübesine konuk oldu. Yaşlı çoban onu iyi karşıladı. Bir ceren sürüsünün çobanıydı. Ona ceren yahnisi, bulgur pilavı, ceren peyniri yedirdi. Ve gece yarısına kadar konuştular. Ceren çobanı görmüş geçirmiş bir insandı. Bu dağlar üstüne, insan üstüne çok şey biliyordu. Gözlerini Fakinin gözlerinin içine dikti, uzun uzun baktı. Faki gözlerini kaçırmadı.

"Sen de mi o kuşu görmeye geldin?"

"Ben de."

"Sen hangi beyin oğlusun?"

Fakiyé Teyran kim olduğunu söyledi.

Geç yattılar, erken uyandılar.

Ceren çobanı da ona büyük bir çıkın yiyecek koydu. Yiyeceklerin içinde güneşte kurutulmuş ceren etinden çaman da vardı.

Ceren çobanı kahvaltıdan sonra Fakiyi cerenlerin ağılına götürdü. Yüzlerce ceren bir aradaydı. Kızıl bir parıltıydı her yan. Bir ağılın kızıltısının üstüne kuşun masmavi gölgesi düştü. Bütün yöre maviledi.

Faki, başını göğe kaldırdı:

"Bu mu, o kuş?"

Ceren çobanı:

"Bilemem," dedi.

Fakiyé Teyran ormanın yolunu tuttu. Orman ulu bir ormandı. Uzaktan, yeryüzünün üstüne çökmüş karanlık bir gece gibiydi. Çekinerek, böyle sihirli kuşlar ancak böyle ormanlarda yaşar diyerek, ürpererek ormanın içine daldı. Başını kaldırdı, ağaçların doruklarının üstünde mavi kuş süzülüyor, arada bir de başını yan yatırıp aşağıya bakıyordu. Üstündeki kuşla çalıları yararak bir uçurumun başına geldi. Çok aşağılarda kımıldayan karartılar gördü. Karartılar insan mı, at mı, deve mi, sığır mı belli olmuyordu. Uçurumun tam dibinden akan su bir parmak kalınlığında gözüküyordu.

Faki geriye, ormanın içine döndü, bir pınar aradı, buldu. Aradığı kuş, olsa olsa bu ulu ormanın içinde yaşardı. Ağaca sırtını dayadı. Pınarın dibi ak, kırmızı, yeşil, kara çakıltaşlıydı. Işık gibi su kaynıyordu.

Gün battı, ortalık karardı, orman uğuldadı. Yabanıl hayvanların sesi ortalığı doldurdu. Faki sabaha kadar gözünü kırpamadı, pınarın yanındaki ağaca belini dayamış, iki büklüm olmuş, öylece kaldı.

Gün ışır ışımaz, kahvaltısını yapmadan, pınardan bir damla su içmeden, günün doğduğu yana aldı yatırdı ya elli adım bile atamadan çalılara, ağaçlara takılıp yere yuvarlandı, kalktı, elleriyle kendine yol açarak, ancak ağır ağır ilerleyebildi. Bir akarsuyun yanına geldiğinde şalvarı, mintanının kolları parçalanmış, elleri, kolları yırtılmış, bedeni sırtında ağır taşlar taşımış gibi ağrıyordu. Suyun kıyısının çimenlerinin üstüne çöküverdi. Biraz kendine gelince yukardan sesler duydu. Yorgunluktan ölmesine karşın ayağa kalktı, seslere doğru gitti. Onu, daha çadırlara varmadan iri çoban köpekleri karşıladı. Yaşlı bir adam yerden aldığı taşlarla köpekleri kovaladı. Yolcunun koluna girdi, yedi göbekli bir çadıra götürdü. Bu yorgunluk, bitkinlik içindeki Faki çadırın içine girince şaşkınlıktan küçük dilini yuttu. Şaşkınlığı geçince yaşlı kişinin kolundan kolunu çekti, dışarıya çıktı, çıkar çıkmaz da göğe baktı. Gökteki kuş, yıldızların altında kıpırdamadan süzülüyordu. Dışarı çıkan yaşlı adam da, çadırın üstünde süzülen kuşu gördü, hemencecik de çadırın içine kaçtı. Faki de arkasından... Yörükler beyin çadınna bir konuğun geldiğini duydular, derimevinde toplandılar. Beyle Faki yemeklerini yedikten sonra derimevine gitmek için dışarıya çıktılar. Gökyüzü dupduruydu ve yıldızlar üst üsteydi. Yıldızların altında kuşun mavi karartısı öylece süzülüyordu.

Derimevinde beyin kalın minderi onu bekliyordu. Oradakiler hep birlikte ayağa kalktılar, beyle konuk yerlerine oturuncaya kadar ayakta beklediler. Beyle Faki yan yana yerlerine oturuncaya kadar kimse konuşmadı. Beyden başlayarak herkes değerine göre topak çadırın içine sıralandı. Çadırın tepesindeki delikten birkaç yıldız gözüküyordu.

Bey, minderine oturur oturmaz Fakiyé Teyranı tanıttı:

"Konuk, bugün bizim çadırın önüne üstünde her bir kanadı iki kulaçtan daha uzun bir som mavi kuşla geldi. Kuş dünyayı maviye boğdu. Orman, toprak, akarsu, çimenler, tepeler, dağlar, bizim çadırların üstü bile som maviye kesti. Kuş daha gökte duruyor, gece bile maviye kesmiş. İsterseniz dışarıya çıkıp da bakın."

Hiç kimse yerinden kıpırdamadı.

Bey, kucağında uzun kavalı, orta yere bağdaş kurmuş oturan dengbeje göz etti, dengbej kavalını dudaklarına götürdü çalmaya başladı. Fakiyé Teyran şimdiye kadar böylesine kaval çalan ne bir dengbej ne de bir çoban görmüştü, dengbeji dinledikçe kendinden geçiyordu.

Dengbej bir süre sonra destana başladı. Sesi de kavalından daha dokunaklıydı.

Sabah oldu, gün doğdu, derimevinden dışarıya çıktılar. Mavi kanatlı kuş gelmiş derimevinin bir kavak boyu üstünde süzülüyor, sabahın taptaze ışığında tüyleri yalbırdıyordu.

Bey, başını göğe kaldırdı, bir süre kuşa baktı:

"Ben bu kuşu buralarda hiç görmedim," dedi.

Öteki koçerler de:

"Bu kuş buraların kuşu değil," diye hep birden. Fakiyé Teyrana baktılar.

Fakiyé Teyran:

"Buraya birlikte geldik," dedi alçakgönüllü.

Kalabalık dağıldı. Beyle Faki de beylik çadırına gittiler. Çadırın içini yoğun bir süt kokusuyla taze tandır ekmeği ve petekli bal kokusu almıştı. Sofraya oturdular. Sofrada üstü ayran kabarcıklı bir tereyağı topağı da duruyordu. Sofraya Hatun da geldi. İkisi birden ayağa kaltılar.

Hatun:

"Dünden beri üstümüzde som mavi bir kuş uçuyor. O geldiğinden bu yana dünya maviye kesti. Güneşten kopup gelen ışıklar da mavi esiyor."

"Mavi esiyor," diye onu onayladı Bey. "Fakiyé Teyran da o kuşu bulmak için düşmüş yollara."

"O kuş yok," dedi Hatun.

Bey ona kaşlarını çatarak sert baktı.

"O kuş yok da şu tepemizde dönen alamet de ne? Yeryüzünü, gökyüzünü maviye boyayan?"

"Bu kuş o kuş olsaydı çoktan öterdi. Öterdi de biz de kendimizi cennetin ortasında bulurduk. O sesi bizi cennete götüren kuşu dünyada gören yok. O kuş yalnız dengbejlerin kılamlarında var. Bilmiyorum neden, dünya kurulduğundan bu yana o kuşu arayan arayana. O kuşu bir gün insanlar bulacaklar, görecekler, sesini duyacaklar." Fakiyé döndü, "Sen niçin arıyorsun bu kuşu," diye sordu.

"Salt görmek için."

"Gördüğün kuşun o kuş olduğunu nasıl anlayacaksın?"

Faki boynunu büktü:

"Bilemiyorum. Ben de hep bunu düşünüyorum."

Bey Hatununa karşılık verdi:

"Sesinden anlar. O sesi duyan kendinden geçer, cennete de gider gelir."

"Ben o kuşu göreceğim."

Kahvaltı bitti, sofra kalktı, Fakinin heybesinin iki gözü de yiyecekle doldurulmuştu. Heybe getirildi Fakinin yanına kondu. Kuşlar üstüne bir süre daha konuştular. Sonra üçü birden ayağa kalktı. Faki heybesini omuzuna attı, dışarıya çıktılar. Koçerler, çoktan gelmişler onları bekliyorlardı.

"Kuştan yağmur gibi mavi ışık yağıyor üstümüze." Hep birden dengbeje baktılar.

Oradakiler, dengbejler her şeyi bilirler, görürler, diye içlerinden geçirdiler.

Faki yola düştü. Hatun arkasından:

"İnşallah muradına erersin yakışıklı oğlum. İnşallah tez günde, daha yaşlanmadan o kuşun sesini duyar, ardından da görürsün. Uğur ola. Allah yolunu açık etsin," dedi.

Önde Fakiyle bey, arkada yörükler, üstlerinde mavi kuş önlerinde kuşun som mavi gölgesi. Yedigöz köprüye vardılar, orada kucaklaştılar. Fakiyi uğurlayıp döndüler.

Telleri uçuşan mavi kuş Fakinin tam tepesinde uçuyordu. Köprüyü geçtiler. Yolun solu yalçın kayalıklardı. Kayalar ipilti içindeydi. Kıvılcımlanıyordu. Kuşun gölgesi önünden gidiyordu. Bir süre sonra gölge silindi. Faki göğe baktı, kuş yoktu. İçi boş kalmış gibi oldu. Sağına soluna bakındı, her yan kayalıktı. Köşeyi döner dönmez yolun ortasına konmuş kuşu gördü, kendisini bir mavi bulut içinde yüzer buldu. Kuşa doğru biraz yürüyünce mavi bulutla kuş siliniverdi. Yöresindeki kayalıkların yüzlerinde kırmızı, eflatun çiçekler açmıştı.

Öğle oldu, sıcak kızdırdı, koyaklardan mestedici bir koku geldi. Dağlar hep güzel kokar. Faki hiçbir dağda böylesine esrikleşip uçmadı. Tam bu sırada da önüne kayalıkların yücesinden parmak büyüklüğünde, parmak büyüklüğünde küme küme kuş indi. Bir renk cümbüşünün ortasında kaldı. Kuşlar yöresinde durmadan vıcırdaşarak dönüyorlar, bir an geliyor susuyorlar, susar suzmaz da öne doğru gidiyor, gözden yitiyor, hemencecik de geriye dönüyor, yöresinde gene öterek uçmaya başlıyorlardı. Kuşların başını sığırcık büyüklüğünde, pırıltılı, apak bir kuş çekiyor, kuşlar onun yöresinde hızla dönerlerken ak kuş da onun bir kulaç önünde uçuyordu. Belki bu ak kuştur o kuş, diye düşündü Faki. Bir de sesi duyulsa. Bu kadar vıcırtı arasında onun sesini nasıl seçebilirdi ki.

Faki, kuşların arasından yolu neredeyse seçemiyordu. Birden kendini bir suyun içinde buldu. Su, incecik bir dereydi. Dereyi geçer geçmez, kuşlar da gitti. Yalnız önünde o ak kuş kaldı. Öteki kuşlar bir daha gözükmediler.

Faki yoruldu, ötedeki kayalığın dibinden kaynayan pınara vardı, çiçeklerin ortasına oturdu. Ak kuş da geldi karşıdaki katmer sarı çiçekli çalının üstüne kondu. Faki biraz dinlenip birkaç avuç su içtikten sonra heybesini açtı, çıkınını çıkardı, çimenlerin üstüne serdi, koçerlerin heybesine koyduğu keteyi, otlu peyniri, hızmandaki petek balını aldı. Tandır ekmeğiyle yemeğe başladı. Faki baktı ki dalın üstüne tünemiş kuş kendisine bakıyor. Hemen kalktı, eline bir parça ekmek aldı ufaladı, kuşun çalısının önüne geldi, kuşa bakarak kırıntıları yere koydu, bekledi. Kuş, kaçmadı. Kıpırdamadan olduğu yerde durdu kaldı. Faki dönüp yerine oturunca konduğu daldan indi, Fakiyé baktı, sonra, ikircikli, ilk gagayı ufalanmış ekmeğe attı. Az bir sürede yedi bitirdi, uçtu, pınara geldi, suyunu içti, dalına döndü.

Gün kavuştu, karanlık bastı, kuş dalından kalktı geldi, Fakinin başı yöresinde üç kez döndükten sonra gitti, dalına yeniden kondu.

Faki, daldaki kuşa bir süre baktıktan sonra heybesini başının altına koydu, uyudu.

Gün ışırken uyandı. Kayalıkların arkasına gitti, çatladı döndü, elini yüzünü pınarda yudu. Kuş başını kanadının altına sokmuş daha uyuyordu. Heybeden çıkınını çıkardı, tandır ekmeğini aldı, birazını ufaladı götürdü çalının dibine döktü. Bu sırada da kuş kanadının altından başını çıkardı, kanatlarını açtı gerindi, çırpındı, suya uçtu, Fakinin önüne kondu. Başını kaldırıp indire indire suyunu içti, oradan da gitti çalının dibine kondu, çabuk çabuk ekmek kırıntılarını toplamaya başladı.

Önce kuş yiyeceğini bitirdi, epeyi sonra da Faki. Faki pınardan birkaç avuç su içti. Az sonra da kuş indi pınara, o da içti. Yola düştü, kuş gene öndeydi. Fakinin kapkara abanoz sakalı gün değince yemyeşil oldu. Faki yürüyor, kuş önüne geçmiş uçuyordu. Ak kuş o kadar aktı ki, Faki onu ışığa karışıp yitecek sanıyordu. Bir de bu ak kuş o kuş olmasın, diye düşünüyor, ah bir kezcik ötse, sesinden o kuş olup olmadığı anlaşılır, diyor, üzülüyor, kuşun ötmesini bekliyordu.

O gün akşama kadar yol aldılar. Gün battı batacak, ak kuş geldi Fakinin başının yöresinde üç kez döndü, üç ışık halkası bıraktı gitti. Yolun sağındaki solundaki kırmızı, turuncu damarlı mor kayalıklar birdenbire karanlıkta kaldı.

Faki bir kayanın altına oturdu, yemeğini yedi, suyunu içti, yanına yönüne bakındı, ortalıkta kuşun karartısını göremedi. Yalnızlığı yüreğinin kökünde duydu. Yorulmuştu, bacakları sızlıyor, ayaklarının altı ateş düşmüş gibi ağrıyordu. Gözkapaklarında yıldızlar, uyudu. Tanyerleri ışımadan kanat şapırtılarıyla uyandı, korkuyla ayağa fırladı, sağa sola, öne arkaya döndükçe kuşlara çarpıyordu. Yola kadar yürüyecek oldu, kuş duvarını aşamadı. Geriye döndü, kuşları yara yara kayalığın dibine ancak gelebildi, ayakta duramadı, kanat şapırtılarından, kuş seslerinden nerdeyse kulakları sağır olacaktı. Yumulduğu yerde gün ışıyıncaya kadar öyle kaldı. Gün ışır ışımaz da ayağa kalktı. Kuşlardan hiçbir yer gözükmüyordu. İlk ışıklarla kuşların kanatları ipiltiye kesmiş, bir yanda, hep bir arada turuncu kuşlar, öbür yanlarda mavi, yeşil, sarı, ak, mor, bakır rengi kuşlar, renkler hiç biribirlerine karışmıyor, her kuş kümesi kendi türlerinde uçuşuyorlardı. Her kuş kümesinin sesi de öbür seslere hiç benzemiyordu.

Faki öğleye kadar kuşlara baktı. Bu kadar kuşun arasından o kuşu seçmeye, sesini duymaya çalıştı. Hiçbir kuş o kuşa, hiçbir ses de o kuşun sesine benzemiyordu.

Faki bir esriklik içinde durmuş kalmış, bir renk cennetinin içinde yüzüyordu. Birden ne oldu ne olmadı, kuşlar ikiye ayrıldı, açtıkları yoldan ak kuş geldi, önünde, kanatları pır pır, durdu. Sonra da Fakinin başı yöresinde üç kez döndü, üç tane ışıktan halka bırakarak başının yöresinde, uçtu gitti. Öteki kuşlar da onun arkasından çekildiler gittiler.

Faki mutlu, kafasında kuşlar, o kuşu bir gün bulacağına inanarak yola düştü. Yol onu aldı bir köye götürdü. Köy yeşil, geniş bir ovanın ortasındaydı, yöresi çepeçevre ormanlıktı.

Köylüler onu eski bir dostlarıymış gibi karşıladılar, bir emiri konuklar gibi konukladılar. Faki, köyde üç gün kaldı. Köyün beyi onun ayaklarına çarık, üstüne giyit, bedenine çamaşır verdi. İran Şahı gibi ağırlayıp, "yolun açık olsun. O kuş inşallah karşına çıkar," diye uğurladılar.

Faki yeni çarığı, yeni giyitleriyle ovanın ortasındaki yola düştü. O yola düşer düşmez de karşı dağların üstünden üç uzun turna katarı koptu bu yana gelmeye başladı. Az sonra turnalar geldiler Fakinin önüne indiler. Faki olduğu yerde durdu kaldı. Hepsi de telli turnaydı. Faki çok turna görmüştü. Sesleri hiçbir kuş sesine benzemez tuhaf bir sesti. Uzun bacaklı, uzun boyunluydular. Salınarak nazlı nazlı yürüyorlardı. Kanat uçlarının altından yeşil, kırmızı, sarı teller sarkıyor, güneşte yalbırdıyordu. Faki, salkım saçak sarkan tellere hayranlıkla bakıyordu. Nerden, ne zaman geldiği belirsiz ak kuş hızla geldi, Fakinin başı yöresinde üç kez döndü. Döndüğü yerde, üç ışıktan halka kaldı. Sonra gitti turnaların üstünde uçmaya başladı. Bir göğe ağıyor, bir turnaların arasına iniyordu. indi çıktı, çıktı indi. İri, telleri uzun, parlak bir turnanın başında üç kez döndükten sonra bir ok gibi fırladı, uçtu gitti. Turnanın başı yöresinde üç altın halka kaldı. O gider gitmez hep birden turnalar da uçtular, gökte üç katar oldular. Faki de yürüdü, düzlüğü geçti, bir ılgınlığa düştü. Ilgınlık karşı uzak dağın altına kadar gidiyordu. Ilgınlığın içinde gözün görebildiği yere kadar renk renk pampal açmıştı. Faki dalmış, renklerin içinde yüzerek gidiyor, kulağı kirişte, o kuş yaşasa yaşasa böyle bir yerde yaşar, diye düşünüyordu. Her an kuş sesini bekliyordu. Böyle düşünür, beklerken önünden bir kuş parladı, uçtu gitti, sonra geriye döndü, bir süre Fakinin tam karşısında durdu. Kanatları som yeşil, gövdesi mavi, göğsü som sarıydı. Renkleri göz kamaştırıyordu. Elini uzatsa Faki kuşu tutacaktı. Elini uzatır gibi etti, kuş yandaki ılgın dalına kondu. Faki iki adım yana kaydı. Kuş dalda duruyordu. Elini uzatınca kuş kalktı öndeki çalıya kondu. Faki çalının önüne kadar usullacık yürüdü, elini uzattı, nerdeyse kuşu yakalayacak, bir el parmak boyu kadar yaklaştı, kuşu tutacak, kuş birden kalktı az ilerdeki dala kondu. Faki kuşa yaklaştı, elini uzattı, kuş avuçlarının içindeydi, kuş elinden uçup yandaki dala kondu. Faki elini uzattı, kuş kaydı gitti üç adım ötesine kondu. Faki elini uzattı kuş kaydı. Kuşla Faki böyle böyle

dağın altına kadar geldiler. Faki, artık konacak dal kalmadı, son konduğu dalda kuşu yakaladım, derken, kuş kalktı, gökte güvercinler gibi birkaç takla attı, geriye döndü, geldi arkadaki dala kondu. Faki, bu sefer yakaladım derken, kuş gene elinden kaçtı. Faki olduğu yerde durdu kaldı. Kuş dalda, yönünü Fakiyé dönmüş bekliyordu. Göz göze gelmişler, büyülenmişler, gözlerini biribirlerinden kaçıramıyorlar, bakışıyorlardı. Akşam oldu, gün kavuştu, Fakiyle karşı karşıya oldukları yerde kaldılar. Faki yorulmuş, tabanları sızlıyor, bacakları titriyordu. Kuş da yoruldu, diye düşündü Faki, kuşa doğru bir adım attı durdu. Kuş yerinden kıpırdamadı bile. Bir adım daha, bir adım daha, kuş kalkmadı. Faki elini uzattı, yakaladım, derken, kuş elinden kaydı ilerideki dala kondu. Bu kuş o kuş olmasın, ah, bir ötse de sesini duysam, dedi kendi kendine. Tam bu sırada yukardan, alacakaranlığı yararak, ak kuş indi. Fakinin başı yöresinde üç kez döndü, ışıktan üç halka bıraktı vardı öteki kuşun yanına kondu. Uzun bir süre daldan kalkmadılar. Karartıları yan yana öyle kaldılar. Faki de yerinden kıpırdamıyor, onların karartılarından gözlerini alamıyordu. Fakinin açlıktan midesi kazınıyor, dizleri titriyor, başı dönüyordu. Faki, şu kuşları bırakıp gideyim, derken, kuşların ikisi iki yerden ötmeye başladı. Ardından da uçtular gittiler. Ak kuş giderken bu kez Fakinin başı yöresinde dönmedi.

Faki kuşlar gittikten sonra olduğu yere çöküverdi. Heybesini zorla açtı, çıkınından bir parça ekmek aldı, ekmeği daha bitiremeden, heybesini başının altına koydu, hemencecik de uyudu. Sabah, daha gün ışımadan uyandı. Uyanır uyanmaz da, üstünde süzülen mavi kuşla küçük ak kuşu gördü. Yüreğine bir güven, bir taze umut geldi oturdu. Dağın dibinde ulu bir çınar yükseliyordu. Gökteki kuşlarıyla birlikte çınara gitti, çınarın altında bir pınar kaynıyordu, oturdu, çıkınını açtı, karnını doyurdu. Kuşlar yan yana daha üstünde dönüyorlardı. Kuşlar indiler indiler tam karşısına geldiler, süzüldüler. Kuşların mavisi, beyazı iliklerine kadar işledi.

Faki yürüdü. Başım kaldırdı göğe baktı, ulu, som mavi kuşla küçücük ak kuş silinmiş gitmişlerdi. Yüreği yandı. Tepeden tırnağa mor çiçeğe durmuş ulu ağacın altında bekledi, kuşlar gelmedi. Umudu üzülür gibi oldu. O kuşu görememiş, sesini bile duyamamıştı ama o kuşu görecekti. Baş koymuştu. Ya kuşu görecek, ya da bu uğurda, bu çöllerde, bu dağlarda ölecekti.

Torosları, Amanoslan, Çukurovayı dolaşmış, Fırat, Dicleyi gözelerinden döküldükleri yerlere kadar izlemişti.

Ceren sürüleriyle birlikte çölde basmadık yer, Cudi, Zağros, Sincar, Abdulaziz dağlarında görmedik koyak, görmedik düzlük, görmedik doruk, görmedik ağaç, görmedik orman koymamıştı.

Ovalar dolusu üst üste, renk renk kaynaşan kelebekler, koyaklar dolusu parlak çiçekler ve gökler, dallar dolusu kuşlar görmüş, konuksever, yürekten, güleç insanlarla karşılaşmıştı. Gittiği yerlerde geyik, keçi, kısrak sütü içmiş, ak petekli, çiçek kokulu ballar yemişti.

Göçer çadırları, köyler, kasabalar, ulu bedestenli şehirler, dağlar, çöller evi kadar onun meskeni olmuştu. Çok insan görmüş, çok insanla dost olmuş, çok dengbej dinlemiş, üç büyük dengbejden de sesi duyulup da kendi görünmeyen kuşun meselini dinlemişti. Her dinlediğinde de içi kalaklamış, ben bu kuşun sesini duyacak, ben kuşu göreceğim, sözlerini aklından geçirmişti. İbn-ül Arabi, ya da başka bir ermiş: "Ademden bu yana yaşamış ve kıyamet gününe kadar yaşayacak tüm insanların yüzünü görüyor, gözden geçiriyorum," demişti.

Ben de dünya kurulduğundan bu yana gelmiş, kıyamete kadar gelecek bütün kuşları gördüm. O kuşu da göreceğim.

Faki incelmiş, boyu daha uzun bir görüntü almış, kıvırcık abanoz sakalı göğsüne inmiş, iri ela gözlerinde mutluluk, hüzün, kırgınlık, umutsuzluk, sevinç, ikircikler içinde, çarığı, sırtındaki sırmalı abası, bacağındaki şalvarı, başındaki ipek poşusu, görevi durdurup baktıracak kadar yakışıklı, dağın doruğundan aşağılara doğru iniyordu. Çıplak yamaçları keven dikenleri almış. Dikenlerin boyu bir karışla bir buçuk karış yüksekliğinde. Her diken bir ocak yeri kadar yer kaplıyor. Her diken kümesinde küçücük binlerce pembe, gözleri mavi çiçekler açmış, yamaçlar pespembe. İnce pembe, ince uçuşan mavi kıvılcımlar. Faki dalmış gitmiş, yumuşak, kadife bir mavi buğuda, bastığı yeri görüyor. Kevenler ucu bucağı gözükmeyen yamacı sarmış. Mavi kıvılcımların üstünde ışık yağmuru.

Aşağıdan, tek tek çan seslerini duyunca Faki kendine geldi, karşısında ak kepeneği, keçileriyle kayalığın yanında durmuş çobanı gördü, selamlaşıp konuşmaya başladılar. Çoban Fakinin parmağındaki yüzükten onun bir emir oğlu olduğunu anladı. Buralarda bir kuşun ardında bir emir oğlunun dolaştığını duymuştu. Ona merakla, şaşkınlıkla bakıyordu ya saygıda da kusur etmiyordu.

"Bey," dedi, "bu kayalığın arkasından bir pınar kaplıyor, git de su iç. Ben de sana biraz yiyecek getireyim."

Faki kayanın arkasına gitti, çok susamıştı, suyunu içti geldi. Az sonra çoban elinde büyük bir tasla gözüktü. Dağarcığından da tandır ekmeği çıkardı. Süt tasıyla ekmeği bir kayanın üstüne koydu:

"Buyur beyim," dedi, "ala keçiden senin için sağdım sütü, şifalıdır."

"Sağ ol."

Faki sütünü içip ekmeğini yeyince belini kayalığa dayadı, gözlerini yumdu, çok yorulmuştu, uyudu. Uyandığında öğlen oluyordu. Çoban gene ona süt sağdı getirdi. Dağarcığından kurumuş et, ekmek çıkardı, peyniri de düz taşın üstüne koydu, Yaktığı ateşte çamanı pişirdi. Kurumuş et çok çabuk pişer. Konuşmadan, birlikte öğlen yemeklerini yediler. Ellerini pınarda yıkadılar, sularını içtiler, geldiler yerlerine oturdular. Tam bu sırada da Faki gözlerini göğe dikti, başını bir süre öyle tuttu. Yüzünden sevinç taşıyordu. Tepeden tırnağa sevinç olmuş çıkmıştı. Onun sevinci çobana da geçti. Çoban da başını kaldırdı göğe baktı.

"Onlar gideli çok oldu. Geldiler ya."

Faki, o kadar seviniyordu ki, çoban, gelenler kim, gidenler kim, diye soramadı.

Faki ayağa kalktı, heybesini omuzuna attı, çobana:

"Sağlıcakla kal," dedi, gökteki kuşlarıyla birlikte, bir sevinç yumağı olmuş, yola düştü. Ormana girmesiyle çıkması bir oldu. Karşısında uçsuz bucaksız, çimenli çiçekli bir ova uzanıyordu.

Faki ovanın ucunda durdu. Ne yana gideceğini düşünüyordu. İkircikliydi, düşünmesi uzun sürdü. Göğe baktı. Kuşlar yukardan, bir kavak boyu, önüne indiler, ovanın ortasından aşağıya uçtular. Faki de onları izledi. Ovanın ortasına geldiler. Çakmaktaşından kırmızı damarlı ak, üç adam boyunda bir kayanın yanında durdular. Kayanın üstüne konan kuşlar, biraz bekledikten sonra uçtular. Faki de arkalarından yürüdü. Bakır kırmızısı küçük kartal gökte kanatlarını germiş kıpırdamadan süzülüyordu. Önündeki kuşlar da kanatlarını gerdiler süzülmeye başladılar. Arada sırada kanatlarını oynatıyorlar, sonra gene süzülüyorlardı. Birden uçtular, gözden ıradılar yittiler. Bir süre sonra da geriye döndüler. Faki soluna bakınca uzakta bir top ışık buğusu gördü. Işık buğusuna yürüdü. Gittikçe ışık buğusu daha parlıyordu. Kuşlar ondan önce ışık buğusuna ulaştılar, yükselerek inerek buğunun üstünde dönmeye başladılar. Faki buğuya yaklaştıkça buğu siliniyor, ortada bakamayacak kadar parlak bir ışık kalıyordu. Faki yaklaştı, yaklaştı, ağır ağır ışık parçasının yanına geldi, gözlerini yummasa kör olacağını sandı. Sandı ya, gözlerini açmadan da edemedi, bir daha yumdu. Bir süre bekledi, gözlerini açtı, kör olsa da bu ışık parçasının ne olduğunu anlayacaktı. Dayanamadı gözlerini örttü ya karşısındaki ışık parçasının bir kuşun teleği olduğunu anladı. Ellerini gözlerine siper ederek, uzandı teleği çimenlerin üstünden aldı, abasının iç cebine, yüreğinin üstüne koydu. Kuşlar çakmaktaşı kayaya döndüler, orada çok durmadan geçtiler öbür yana uçtular.

Uzakta bir ışık buğusu daha gözüktü. Faki koşarak gitti, buğunun içine daldı, teleği aldı yüreğinin üstüne koydu. Ovanın öteki ucunda bir buğu daha gördü, oraya koştu. Buğunun içine girdi. Buradaki telek daha parlaktı, onu da aldı koynuna koydu. Çakmaktaşı kayaya döndü. Faki, ışıktan bir adam olmuştu.

Gün battı, karanlık kavuştu, her yan ışık içindeydi.

Faki sevinçten, coşkudan yorulmuştu, belini kayaya dayadı, göğe baktı, ak kuş, mavi kuş ışıkların içinde kayıyorlardı. Ağzına bir lokma açmadan, bir avuç su içmeden gözlerini kapadı, uyudu.

Kurşun geçirmez bir karanlık vardı. Gökyüzünde de hiçbir yıldız yoktu. Bir yel bile efilemiyor, bir böcek cikilemiyor, bir ot, bir dal bile hışırdamıyor, Faki taş kesilmiş uyuyordu. Gece yarısına doğru birden ayağa fırladı. Azıcık kendine gelince başının üstünde dönen ak kuşla mavi kuşun kanat şapırtılarını duydu. Başını kaldırınca kuşları gördü, kuşların kanatları telaş içindeydi. Ta uzakta da bir ışık geceyi aydınlatıyordu. Faki ışığa doğru koştu. Işığa yaklaşınca durdu, korkup gözlerini kapadı ya ilerdeki ışık iliklerine kadar işledi. Bir süre gözleri kapalı kaldı da, gözlerini açmadan başını kuşlara kaldırdıktan sonra açtı. Kuşlar ışığa kesmişlerdi ya bakabiliyordu. Top ışığa yaklaştı, elini, yordamlayarak, teleğe uzattı, aldı heybesine koydu. Koyar koymaz da yanında, ilerde bir top ışık daha gördü. Işık karanlığa yukarı bir kavak boyu uzanmış, geniş bir alana yayılmıştı. Koşarak gitti, oradaki teleği de aldı, çakmaktaşı kayaya döndü, belini taşa dayadı, bunda bir iş var diye düşündü. Heyecandan, coşkudan bir türlü uyuyamıyordu. Heybenin içine koyduğu kanatların ışığı geceyi doldurmuş, çakmaktaşı kayayı bir ulu, yontulmuş elmas parçasına dönüştürmüştü.

Yarı uykuda yarı uyanık dalmışken kulağına bir kuş sesi geldi, uyandı. Sesi duyar duymaz içine bir sevinç geldi oturdu. Sevincin esrikliğine kaptırdı kendisini. Kuş bir daha öttü, mutluluk içine gömüldü. Kuşun üçüncü ötüşünde göklere uçtu. Üstündeki kuşlar da ötmeye başladılar. Mutluluk cennetine girdi, ölümsüzlüğe kavuştu. Bütün bedeni mestoldu. Şimdiye kadar böyle bir mutluğu, esrikliği, tadı hiç yaşamamıştı. Kendinden geçmiş, başka bir dünyada gözünü açmıştı. Bu ses o kuşun sesiydi.

Kuş birkaç kez daha üst üste öttü. O artık kendinde değildi. Şimdiye kadar insanların görmediği, bilmediği tanrısal bir semah tutturdu, dönmeye başladı. Öylesine esriklik, sevinç içinde, hiç yaşanmamış bir cennette yaşıyordu ki, bir ömür böyle dönebilirdi.

Seher yelleri esti, gün ışıdı ışıyacak, gökten bir hışıltı koptu. Faki daha dönüyordu, az sonra önüne ışıktan bir kuş kondu. Faki kuşa bakar bakmaz gözlerini kapadı, ışığın karanlığı taş gibi üstüne çöktü. Kendine geldiğinde gün doğmuş, vakit kuşluğa erişmiş, kuş da uçmuş gitmişti.

Faki yola düştü. Yola düşer düşmez de stranlar, kılamlar söylemeye başladı. Sesi duyulup da kendi gözükmeyen kuşu arama macerasını uzun bir kılam yaptı. Her geçtiği köyde, kasabada, şehirde kuşu arama macerasını dile getirdi. Elinde kavalı, sazı yoktu. Buna karşın sesiyle dinleyenleri büyülüyordu. Her gittiği yerde de en iyi kavalın, sazın nerede yapıldığını soruyordu. Yaşlı bir piri fani ona Bağdattaki ustaları salık verdi. Yaya, atlı Bağdada yol aldı. Ne kadar yürüdü, ne kadar ata bindi farkında olmadı. Bir gün kendini Bağdatta buldu. Görkemli bir konuk evine yerleşti. Oradaki konuklarla, Bağdatlılarla tanıştı. Kendi gelmeden ünü çoktan Bağdada ulaşmış, yolda onu dinleyenler ona Dengbejé Teyran, Fakiyé Teyran demişlerdi.

Dengbejé Teyran önce Bağdadın en iyi terzisine gitti, kendisine giyitler ısmarladı. Sonra ayakkabı, yelek, çamaşır... Hamama gitti, ardından giyindi kuşandı. Yakışıklı, bakır renkli bir kişiydi ya giyinip kuşanıp çarşıya çıkınca görenler ondan gözlerini alamıyorlardı.

Önce kaval ustasının evini buldu. Usta onu iyi karşıladı. İyi döşenmiş güzel bir odaya buyur etti.

"Benim adım Fakiyé Teyran."

"Adınla bin yaşa."

Kavalcı ak sakallı, nur yüzlü, güleç bir kişiydi.

"Benim bir adım daha var, bir de Dengbejé Teyran diyorlar bana. Fakiyé Teyran da diyenler var."

"Adınla bin yaşa. Sen gelmeden adın geldi Bağdada, sesi duyulup da kendi gözükmeyen kuşu gördükten sonra dengbejliğe erişen sen değil misin?"

Fakinin yanakları kızardı. Bir söze varmadı.

Uzun uzun konuştular. Faki ona maceralarının tekmilini anlattı.

"Bir kavalla, bir saz mı gerek sana?"

"Belé Pirim."

"Bu ocak kavalcılar ocağıdır. Çok kaval yapılmaz bu ocakta, yılda yalnız yedi kaval yapılır. Bu ocak, ocak olduğundan bu yana bu böyledir."

Böyleydi. Mezopotamyanın bütün büyük dengbejleri, yıllarca sırada bekleyerek kavallarını Pirin ocağından alırlardı. Bu, yüzyıllardan bu yana böyleydi. Babadan oğula bu günlere kadar gelmişti.

"Elimde hiç kaval yok Fakiyé Teyran. Bekleyeceksin."

"Ne kadar Pirim?"

"Üç yıl."

"Ben üç yıl nasıl beklerim Pirim? Kaval çalmadan, kılam, stran söylemeden nasıl dururum, nasıl yaşarım Pirim!"

Pir sakalını eline aldı, başını önüne eğdi düşündü. Uzun bir sessizlik sürdü gitti. Gülerek başını kaldırdı:

"Şimdi seni deneyeceğim. Bizde bir kaval var. Ne zamandan kaldığı bilinmiyor. Sen de iki yüz, ben deyim üç yüz, beş yüz yıl, yaşı belli değil. Ya çürümeyen bir ağaçtan yapılmış ya da afsunlanmış. Şimdiye kadar bu kavalı gereğince çalabilen çok az dengbej, bilurvan çıkmıştır. Çalabilenler kavalı alıyorlar, ölürlerken de kavalın ocağa geri verilmesini vasiyet ediyorlardı. Şimdiye kadar vasiyet hep yerine getirilmiştir ki kaval burada, ocaktadır."

Pir kalktı, "Sen otur burada," dedi. "Ben hemen gelirim."

Aradan epeyi bir süre geçtikten sonra elinde bir kavalla döndü. Faki kavalın kabına baktı, ne işlenmişti, ne de parlıyordu! Pir kavalı kabından çıkardı. Kaval da sıradan, gösterişsiz bir kavaldı, Fakiyé uzattı:

"Al bakalım," dedi, "bir de sen dene. Allah yardımcın olsun. O kuş sana dengbejliği ihsan buyurduğu gibi, kaval çalmayı da ihsan etmiştir."

Faki kavalı eline aldı, bir sağına soluna, altına üstüne, bir deliklerine baktı, bir şeye benzetemedi. Çobanların kavalları bile bundan daha gösterişliydi. Bunu nasıl çalacaktı. Elleri titriyordu.

Pir, onu ikircikli görünce:

"Çal Faki! Çal oğlum!" dedi.

Pirin sesi bir buyruktu.

Faki kavalı titreyen dudaklarına götürdü, çalmaya başladı. Kavaldan öyle sesler çıkıyordu ki Faki kendinden geçti. Bu kavalı kendini bildi bileli mi çalıyordu yoksa kaval kendiliğinden mi ötüyordu, bilemiyordu. Çaldıkça sesler güzelleşiyordu. Sonunda öyle bir hal oldu ki, Faki kuşu gördüğü anda olduğu gibi cennetlerde uçmaya başladı.

Faki kavalı elinden bırakamadı, çalmasını sürdürdü. Kendisi ortadan silinmiş, ortada yalnız kavaldan çıkan sesler kalmıştı.

Pir sonunda:

"Dur oğlum Faki," dedi, "daha çok dayanamayacağım. Yüreğimi kökünden söktün aldın götürdün. Bu kavalı, yapıldı yapılalı, kimse senin gibi çalamamıştır. Kaval senin. Haydi gidelim de sana bir de saz bulalım."

Sazcı dükkanına gittiler, orada bir saz beğendiler. Pirin evine döndüler. Pir onu bırakmayıp üç gün konukladı. Faki de ona üç gün üç gece kaval çaldı.

Ayrılırlarken Pir:

"Oğlum Faki şu son günlerimi sen cennete dönüştürdün. Allah senden bin kez razı olsun."

"Sen zaten cennette yaşıyordun Pirim. Allah senden razı olsun."

Fakiyé Teyran şehirde birkaç gün daha kaldı, dayanıklı bir at buldu aldı, yollara düştü. Bütün Mezopotamyayı, o köy senin, bu kasaba, bu şehir, bu Bedevi Kabilesi, bu Kürt, Türkmen aşireti, bu koçer çadırları, bu emir otağları benim, her yerde kuşlar üstüne kılamlar, stranlar söyleyerek Botan Emirlerinin sarayına kadar geldi. Emir onu iyi karşıladı. Tahtının yanına oturttu.

"Seni duydum," dedi, "diyorlar ki sen Dengbeje Teyran olmuşsun. Ünün yedi iklim dört köşeyi tutmuş. O kuşu gördükten sonra mı dengbejlik mertebesine eriştin? Diyorlar ki, bu dünyaya senin gibi kaval çalan gelmemiş. Diyorlar ki söylediğin bütün kılamlar, stranlar kuşlar üstüneymiş?"

"Belé mirim," dedi Fakiyé Teyran, saygılı.

Emir, ayaktaki adamlarından birine buyurdu:

"Dengbejé Teyranı al götür hamama, sonra en güzel çamaşırlar, giyitler verin ona. Bir de ağır konukların has odasını gösterin, yemek yedirin, sonra da uyusun."

Fakiyé gülümseyerek döndü:

"Bu gece Cizrenin bütün bilginlerini, şairlerini, ileri gelenlerini saraya çağıracağım. İyi dinlen."

"Başım üstüne emirim."

"Babandan bir haberin var mı?"

"Yıllardır yok. Allah izin verirse buradan ona gideceğim.

Ayaktaydı. Emirin önünde el kavuşturmuş, boyun bükmüş bekliyordu.

"Kim bilir, baban senin ermişlik, dengbejlik mertebesine ulaştığını duyunca ne kadar sevinmiştir."

Emir ayağa kalktı, tahtından indi, kuşlar ermişinin koluna girdi, büyük salonun kapısına kadar uğurladı.

Akşamüstü Cizrede bulunan Arap şeyhleri, Kürt beyleri, Süryani papazları, bilginler, dengbejler, ağalar yavaş yavaş geldiler, duvarların dibine serilmiş döşeklere oturup bellerini yastıklara verdiler. Salon dolunca Emir Fakiyle birlikte içeriye girdi. Emir tahtına oturmadı, tahtının altındaki döşeğe geçti, Fakiyi de yanına aldı. Hoşbeşten sonra:

"Bu yanımdaki delikanlı kuşların ermişi, kuşların dengbeji Emir Fakiyé Teyrandır. Halk ona Dengbejé Teyran diyor. Hepiniz adını, namını duymuşsunuzdur. Babası benim dostumdur."

Herkes Fakiyé Teyrana babyordu. Fakiyé Teyranın parmağındaki emirlik yüzüğü de gözlerden kaçmıyordu.

Faki kavalını kabından çıkardı. Kimsenin gözü bu kavalı tutmadı. En fıkara çobanın kavalı bile bu ağaç parçasından daha güzeldi. Faki kavalı dudaklarına götürdü. Sağ eliyle baştan başa ağaç parçasını sıvazladı, gözlerini yumdu, çalmaya başladı. Aradan saatlar geçti, kimse kıpırdamıyor, gözlerini kavala, Fakiyé, Fakinin ince uzun parmaklarına dikmişler bakıyorlardı. Kavalını yanına koyan dengbej şimdiye kadar hiç işitilmemiş bir destana başladı. Herkes bu destanı Fakinin yarattığını anladı. Dengbejin sesi de duyulmadık bir sesti, yürek eriten.

Gün atıncaya kadar Faki çaldı, söyledi. Karşısındakiler sanki bir tek insan olmuştu, pencereden dengbejin üstüne bir top ışık düştü, Faki ışıltılar içinde kaldı. Kavalını yanına bıraktı, sazını eline aldı, duyulmadık havalar çaldıktan sonra sazı da kavalın yanına uzattı. Hiç kimseden bir tek ses çıkmadı. Akşamdan bu yana Emir de içinde kimse soluk bile almamıştı.

Emiré Botan dengbeji birkaç ay bırakmadı. Onu saraya konuk gelen sultanların, şahların, emirlerin odalarında konukladı. Bu birkaç ay içinde bir kez olsun Dengbejé Teyran yanındayken tahtına oturmadı. Faki gidinceye kadar saray doldu doldu boşaldı. Faki de kaldığı sürece bir kez söylediği destanı, türküyü bir daha yinelemedi. Destanlar, türküler, sesler yüreğinden bir çağlayan gibi akıyordu. Söylediklerinin hepsi de kuşlar üstüneydi.

Faki Botan Emirinin sarayından doğru babasının sarayına gitti. O kente girince ortalık allak bullak oldu, yer yerinden oynadı. Babası, anası nerdeyse sevinçlerinden oynatacaklardı. Şehir üç gün üç gece bayram etti.

"Botan Emirinden üç gün önce bir ulak mektup getirdi. Senden çok iyi söz ediyordu. Senin için o bir ermiş, o kuşların ölümsüz ermişi, diyordu. Bütün şehir ayakta üç gündür seni bekliyorduk. Mektup burada, al oku."

Babası mektubu Fakiyé verdi.

Faki babasının sarayında bir aydan çok kaldı. Bu sürede saray yediden yetmişe doldu doldu boşaldı. Faki onlara kaval çaldı, saz çaldı, kuşlar üstüne destanlar stranlar söyledi. Kentliler, Botan Emirinin dediği gibi dediler, Fakinin sesi kavalından, kavalı sesinden güzel.

Faki, bütün kenti mutlu etmişti. Bir emir oğlu nasıl dengbej olur demek akıllarından bile geçmemişti. Genç, yakışıklı, yüzü bakır rengi dengbej ayrılırken halk onu kentin dışına kadar yas içinde sessizce uğurladı. Altında sırma işleme Türkmen eyerli bir küheylan, kemerinde avuç avuç altın, kavalı beline sokulu, sazı omuzuna asılı dengbej yola revan oldu.

Baba ocağından uzaklaştıktan sonra atının başını çekti, bir süre nereye gideceğini düşündü, Mezopotamya aklından çıkmıyordu. Van dağlarından, hiçbir yerde durmadan çöle indi. Çölde ne kadar köy, ne kadar şehir, ne kadar bedevi obası varsa hepsinde konakladı. Her gittiği yerde ne kadar bir dengbej olarak karşılandıysa, bir de ermiş, kuşların ermişi olarak karşılandı. Nereye gitse çölde bedeviler, dağlarda, ovalarda koçerler onun adını duymuşlar, onun destanlarını, şiirlerini biliyorlar, ona kuşların ermişi diyorlardı. Ünü bütün Mezopotamyayı kısa bir sürede tutmuş, Süleymaniye, Bağdat, Basra, Halep, Şam konuk odalarında, hanlarda, kent pazarlarında, düğün bayramlarda dengbejler onun kuşlar üstüne çıkardığı destanları, stranları, türküleri, ağıtları söylüyorlar, kavallarında onun yarattığı havaları çalıyorlardı.

Mezopotamyadan Faki Anadoluya geçti. Ne altında atı, ne kemerinde altınlar, ne çizmeleri ne de giyitleri kalmış, Fakiyé Teyran derviş donuna girmişti. Bu kılıkta daha saygı, sevgi, daha dostluk görüyor, daha candan karşılanıyordu. Onu görenin, sesini duyanın içi sevgiyle, sevinçle, aşkla doluyordu. Onu tanıyan, onu dinleyen insanların çoğu, dünyaya kuşların ermişi kadar sevilen, sayılan kimse gelmemiştir, diyorlardı. O da çok sevildiğini, sayıldığını elbette biliyordu ya, buna çok da aldırmıyor, duyumsamıyor gibiydi. Görmediği bir kuşu görmek, bir kuş üstüne bir türkü daha söylemek onu sevince boğuvordu. Bu, onun işiydi. Ve o yalnız be yalnız kuşların dengbejiydi.

Böylece, bütün İranı Turanı, Arabistanı, Kürdistanı bir daha, bir daha dolaştı, yaşı kemale erince Bağdadın yolunu tuttu. Günler sonra Bağdada, Kavalcı Ocağına ulaştı. Kavalcı Ocağının genç ustaları onu her yerden, baba ocağından bile coşkulu bir sevgiyle karşıladılar. Onuruna şölenler düzenleyip onu günlerce konukladılar.

Fakiyé Teyran onlardan ayrılırken, belinden kavalı çıkardı, "Buyurun evlatlar," dedi, "işte emanetiniz, sağ selamet getirdim."

Kavalcı Ocağının postnişini:

"Sağ ol Sultanım, yalnız bu böyle olmaz."

"Ya nasıl olur?"

"Sen bu kavalı bize teslim etmeden üç gün üç gece kaval çalacaksın, ondan sonra da Ocaktan desturunu isteyecek, yeni kavalını beline sokup gideceksin. Yeni kaval uzun yıllardır seni bekliyor."

Fakiyé Teyran, çarıklarını, sırmalı abasını çıkardı, sedire bağdaş kurdu oturdu, kavalını belinden aldı dudaklarına götürdü ve üç gün üç gece çaldı. Bağdadın, terziler piri İdris Nebi soyundan gelen en iyi terzisinde kendisine giyitler diktirdi. Soylu atlar yetiştiren bir haradan bir küheylan beğendi. Giyindi kuşandı, şen kalasın Bağdat şehri, diyerek atını Cizreye sürdü, günler sonra Cizreye geldi, doğruca Bırca Belek sarayına gitti. Emir ölmüş, yerine oğlu geçmişti. Yeni emir onu sarayın bahçe kapısında karşıladı, elini öpüp koluna girdi, odasına götürdü, tahtının yanına oturtup kendi de yanına geçti. İksirler, şerbetler geldi, içtiler.

Cizre kenti Fakinin geldiğini duymuş, kentin halkı kadın erkek, genç yaşlı sarayın yöresini almışlar, has bahçeyi ağzına kadar doldurmuşlardı. Şehrin ileri gelenleri, pirleri, şeyhleri emirin odasına doldular. Her gelen, uzun ak sakallı, bakır renkli yüzü daha da bakırlaşmış Fakinin elini öpüyor, kumaşı ipekten renk renk sedirlerin üstüne yan yana, önemlerine göre oturuyorlardı.

Konuklar sarayda gece yarıya kadar kaldılar. Ne kimse Fakiyé söyle, ne de çal dedi. Ne de Faki öyle bir tavır takındı.

Sabahleyin Faki erkenden uyandı, yıkandı, emirin odasına geçti. Genç emir onu ayakta bekliyordu. Yer sofrasına kahvaltıya oturdular. Sofrada kuş sütü eksikti.

Emir Fakinin koluna girdi, has bahçeye indiler. At hazırdı. Atın terkisindeki ipek halı heybenin iki gözü de doluydu.

Emir:

"Sana layık değil ya bu armağanlar, çam sakızı çoban armağanı," dedi. "Sana hiçbir şey layık değil pirim."

"Estağfurullah," dedi Faki sıkılarak.

Fakinin atını binek taşına çektiler. Faki atına binerken emir üzengiyi tuttu.

Faki, ayağını üzengiden çekti:

"Olmaz mirim," dedi. "Bu kadarı da olmaz. Bir emir hiçbir zaman kimsenin üzengisini tutamaz. Bunu kabul edemem."

Emir:

"Mirim Fakiyé Teyran, kerem ke." Elini üzengiden çekmemişti. "Senin atının üzengisini şahlar, padişahlar da tutsalar onlar için erişilmez onur olur. Kerem ke pirim."

Faki, inat etmiş ata binmiyor, emir de elini üzengiden çekmiyordu.

Tartışma uzun sürdü. Sarayın beyleri, şeyhleri, kentin ileri gelenleri Fakiyi uğurlamaya gelmişler, yörelerinde durmuşlar, sessizce olana bitene bakıyorlardı.

Sonunda Faki dayanamadı:

"Uzun ömürlü olasın," dedi ata bindi, sürdü.

Emir arkasındakilerle birlikte Fakiyi Cizre kentinin dışına kadar uğurladı. Geriye döndü, baktı ki bütün kent halkı arkasında.

Faki kısa bir sürede Vana geldi. Göl, gökyüzü gibi maviydi. Kıpırtısızdı, duruydu. Bir çeşmenin başında atından indi, atı suladı, çimenliğe örkledi, kendi de geldi suyun yanına oturdu, yiyecek çıkınını açtı, karnını doyurdu. Ağzı yukarı çimenlerin üstüne yattı, gökyüzüne baktı. Gökyüzü uzaklaştıkça uzaklaştı. Uzunca bir zaman böyle kaldıktan sonra kalktı, atına bindi kente sürdü. Van surlarının kapısında durdu. İçerden çekiç sesleri geliyordu. Kente girmeyi içi bir çekti ki, evine bir an önce ulaşmak istiyordu, kendini yendi, kulaklarında çekiç sesleri, çekiç sesleri bakırcılar, kuyumcular, demirciler çarşılarından geliyor, sesler onu şehre çekiyordu. Atını doldurdu. Sesler kesildi, gerilerde kaldı.

Müküse kadar, gece gündüz durmadan at sürdü. Kentin kapısına geldiğinde ikindi oluyordu. At köpük içindeydi. Bir süre kapıda durdu, döndü, bir koyağa sürdü, geceyi koyakta bekledi. Karanlık kavuşunca şehre girdi. Öylesine heyecanlanmıştı ki yüreği küt küt atıyordu. Sarayın kapısında bir türlü atından inemiyordu. Daha çok dayanamadı, atın üstünden yere kendiliğinden sağılıverdi. Yöresini bir sürü adam sardı. Kim olduğunu, ne istediğini sordular. Emire haber verin, ben geldim, dedi. Ses o kadar buyurgandı ki birkaç adam emire koştu, "Bir konuk geldi aşağıda seni bekliyor," dediler.

"Alın getirin buraya."

"Aşağıda atı elinde bekliyor."

Emir, kapıya kadar gelip de yukarı çıkmak istemeyen, bir emiri ayağına çağıran kişi kimdir ki, diye merak etti, merdivene yöneldi, basamakları atlayarak, arkasında eli çıralı adamlarıyla hızla bahçeye indi, elinde küheylan atının dizgini, ak sakalı göğsüne inmiş adamı gördü. Aklından, bu kim ola ki, geçti. Yaklaştı, elini ak sakallının omuzuna koydu:

"Buyur Tanrı konuğu," diye çağırdı.

Emir önde Faki arkada merdivenleri çıkarlarken merdivenin başında durmuş, gözlerini Fakiden ayıramayan, iki büklüm yaşlı kadın titremeye başladı. Faki onun önünden geçerken durdu, uzun uzun yüzüne baktı, bir çığlık koparark ona sarıldı. Kadın erkek, çoluk çocuk, sarayda kim varsa onların yörelerini aldı. Kadın hıçkırarak ağlıyordu.

Emir, anasını konuktan ayırmaya çalışırken:

"Ne oluyor ana, ne oluyor, kim bu?" diye soruyordu şaşkın şaşkın.

"Faki bu, Fakiyé Teyran bu," diyebildi ana duyulur duyulmaz bir sesle.

Emirin anasının omuzundaki elleri çözüldü, yanlarına düştü. Emir donmuş kalmış yerinden kıpırdayamıyordu. Fakiye sarılmış ana ağıt söyler gibi ağlayarak ığralıyor, bir şeyler söylüyordu ya anlaşılmıyordu.

Emirin yüzü sapsarı kesilmişti. Hatunu arkasında duruyordu. Emiri tuttu salladı:

"Kendine gel," dedi, "sen şimdi sevincinden göklere uçmalısın, kekéte hatiye."

Emirin gözleri yaş içindeydi. Anasını Fakiden kopardı, eğildi, ağabeyinin üç kez elini öptü, koluna girdi sedire götürdü, anasını da yanına oturttu. Ana başını oğlunun omuzuna koydu, gözlerini yumdu. Sarayda kim varsa teker teker geldiler Fakinin elini öptüler.

Emir ayakta durmuş kalmış, Fakinin otur demesini bekliyor, Fakiyse anasının başını göğsüne almış saçlarını okşuyordu. Dalmış gitmişti. Neden sonra Faki su istemek için anasının yüzünden başını kaldırınca ayaktaki emiri gördü, eliyle yanından yer gösterdi. Emir Fakinin yanına, iki elini dizlerinin üstüne koyup oturdu. Yatsıya kadar konuşmadan öylece kaldılar. Emir hayran, gözlerini ağabeyinin yüzünden ayıramıyordu. Ezan okunurken bir genç kız leğenle ibrik getirdi. Önce ana, sonra Faki, ardından da emir aptes aldılar, yan yana serilen ipek halı seccadelerin üstünde namaz kıldılar. Gece yarısına kadar konuştular. Kimsenin uykusu gelmiyordu. Ana ayağa kalktı, tıpkı çocukluklarındaki gibi, "haydin çocuklar yatağa," dedi. İlkin Faki ayağa fırladı, ayakta bekledi. Sonra emir toparlanabildi, kalktı gitti, Fakinin yanında durdu.

Ana önlerine düştü, bir odanın kapısı önüne geldiler, "Burası senin odan değil miydi Faki?" diye sordu ana, kapıyı açtı. Faki içeriye girerken anasının elini öptü, miri de kucakladı. Odada uzun, kalın bir mum yanıyor, ortalık sakız kokuyordu. Faki soyundu, yer yatağının üstünde gecelik fistan, işlemeli takke duruyordu, giyindi, yatağa girdi, işlemeli takkeyi başına geçirdi, başını yastığa koydu ama uyuyamadı. Çocukluğunu, saraydan kimselere gözükmeden kaçıp karşıdaki yamaçtan keklik palazlarını yakalamasını, özenerek bezenerek kafesler yapışını, ilk ata binişini, atı koyaklara, dağlara sürüşünü anımsamak, düşünmek istiyordu ya elinden gelmiyordu. Mezopotamya çölü gözlerinin önünden gitmiyor, çölün hiçbir yerde görülmemiş renk renk parlak kuşları başının üstünde, yakın ve uzak göklerde dönüyordu. Kuşlar, renkler, insan yüzleri, kelebek kümeleri ve ovalar, gökyüzünü almış kuş sürüleri, ovalarca açmış turuncu, mavi, sarı, kırmızı çiçekler, kuş sesleri, orman uğultuları biribirine karışmış, kafasının içinde, yoğun bir aydınlıkta dönüyorlardı.

Nasıl uyuduğunu bilemedi. Sabah erkenden uyandı, hamama gitti, yıkandı, anasının başı ucuna koyduğu sakız kokan çamaşırını giydi. Yeni giyitlerini anası heybeden çıkarmıştı, ona yakıştı. Sedire oturduktan biraz sonra güzel, içini hoplatan bir fincanda ortalığı kokulara boğan şerbet getirdi bir genç kız. Faki daha şerbetini bitirmeden ana önde emir arkada sarayın öteki ucunda gözüktüler, onlar yaklaşınca Faki şerbetini mavi sedefli sehpaya koydu, vardı anasının elini öptü, emiri de kucakladı. Anasını elinden tuttu sedire oturttu, kendisi de yanına oturdu. Emir de geldi Fakinin önünde diz çöktü, cebinden işlenmiş, üstü elmas, yakut kakmalı bir altın kutu çıkardı. Fakiye uzattı, Faki kutuyu biraz şaşırmış, aldı baktı, şaşkınlığı emirin gözünden kaçmadı.

"Emirlik mührü, emirlik damgası," dedi emir, çabucak da ekledi, "sen geldin ya emirlik senin hakkın."

"Senin hakkın," dedi ana da, "sen büyüksün."

Faki kutuyu açtı, içinden mührü aldı, gözlerinden uzaklaştırarak baktı, gülerek önünde sağ dizi üstüne diz çökmüş kardeşine, yürekten, apaydınlık gülerek, mührü ona uzattı. Emir elleri titreyerek mührü aldı, Faki bu sırada kutuyu da verdi, mührü kutunun içine koydu. Yüzü daha sapsarıydı emirin, elleri de titriyordu.

Faki, önünde diz çökmüş kalmış emiri elinden sıcacık tuttu, aldı yanına oturttu.

Mis kokulu şerbetler yine geldi, içtiler. Ana hiç konuşmadı. Kahvaltıya oturdular.

Onlar kahvaltıyı yaparken bir uğultu başladı. Uğultu gittikçe yükseliyordu. Kahvaltı bitince emir pencereye gitti, sarayın önü, has bahçe, saray surlarının arkası, kentin alanı ağzına kadar insanla dolmuştu. Fakiyé Teyranın geldiği daha tan atmadan duyulmuş, bir anda da kente yayılmış, Müküs bir inmiş bir kalkmış, insanlar biribirlerine girmişlerdi.

Pencerede Emir görününce uğultu daha da arttı, camlar zangırdadı.

Emir:

"Keké, senin için," dedi, saygılı, hayranlık dolu bir sesle. "Bunlar senin için..."

Faki pencereye geldi, onu gören kalabalık hep bir ağızdan bağırdı.

"Fakiyé Teyran, Dengbejé Teyran sen hoş geldin, sen hoş geldin."

Uğultular, bağırtılar uzun sürdü, Faki saraydan aşağı indi, onun indiğini gören kalabalığın sesi kirp, diye kesildi. Kalabalık ikiye ayrıldı, ta alana kadar. Alanda kız, erkek gençler gövende durmuşlar, kızlar kırmızı, sarı yeşil fistanlarını giymişler, erkekler poşularını takmışlar, davul zurna eşliğinde kadim oyunlarını coşkuyla oynuyorlardı.

Şenlik bütün gece kesilmedi. Bir yanda dengbejler destanlarını söylüyorlar, bir yanda kavalcılar kaval, türkücüler saz çalıyorlardı.

Kentin alanlarına, kalenin burçlarına ulu ateşler yakıldı. Şenlik üç gün üç gece sürdü. Faki halkın içinden hiç ayrılmadı. Son günü ala şafak sökerken Faki yüksek surun üstüne çıktı, bana bir mey verin, dedi. Güzel, sesi denenmiş bir mey verdiler Fakinin eline. Meyin sesi kaval sesinden birkaç misli daha çok ses çıkardı. Surların üstünden bütün alan, nerdeyse bütün kent onu dinleyebilirdi.

Faki, meyi çalmaya başladı, çıt çıkmıyordu. Sanki Faki ıssız çölün ortasına oturmuş orada çalıyordu. İnsanlar soluk bile almıyorlardı.

Faki gün doğuncaya kadar kuşlar üstüne çıkardığı stranları, türküleri, kılamları çaldı.

Faki stranlarını, destanlarını bitirmiş, meyi dudaklanndan almış, ayağa kalkmış, surlardan aşağı inmiş, kalabalığın arasından yürümüş gitmiş, halktan çıt çıkmamıştı. Yediden yetmişe insanlar büyülenmiş, gün doğuncaya kadar yerlerinden kımıldayamamışlar, ancak gün doğduktan sonradır ki kendilerine gelebilmişler, yavaş yavaş alanı boşaltmışlardı.

Bundan sonra Faki bir daha halkın arasına katılmadı, dışarıya çıkmadı. Ama genç dengbejler gittikçe çoğalarak köylere, kentlere, Anadoluya, Kafkaslara, Mezopotamyaya, çöl Arabistana Fakinin kuşlar üstüne söylenmiş destanlarını götürdüler.

Faki her sabah kalkıyor, namazını kılıyor, saraydaki odasının büyük penceresine oturup divanını yazıyordu inci gibi yazılarla. Böylece aradan ne kadar süre geçti belli değil. Bu arada ana öldü, Faki buna derecesiz üzüldü, yataklara düştü. Neden sonra aydınlık bir bahar gününde kendine geldi. Gökte turna katarları gördü. Turnalar gündoğudan geliyor, günbatıda Van gölünün üstünden Süphan dağının ardına Patnos ovasına gidiyorlardı. Faki üç gün sabahlardan akşamlara kadar turnaların aynı yöne çekilip gittiklerini seyretti. Birkaç gün odasına çekildi, dışarıya çıkmadı. Yiyeceğini içeceğini odasına götürdüler.

Faki odasından derviş donuna girmiş olaraktan çıktı. Adamlara atını hazırlamalarını söyledi. At az bir sürede hazırlandı. Ata iyi bakılmış, her gün ahırdan alınmış gezdirilmişti.

Çarşıdan geçmedi. Geçseydi bile onu bu kılıkta kimse tanıyamazdı. Kentin dışına çıktı. Karşısından ılık, ince bir yel esiyordu. İçi sevinçle doldu. Kentten epeyi uzaklaştıktan sonra geriye döndü, surlara baktı. Babası, dedesi bilinmedik bir zamandan bu yana bütün soyu bu kentin emirleriydi. Kentin bir mezarlığı onlarla doluydu. Ölümü düşünerek Vana kadar geldi. Van gölü çok maviydi. O kadar yer gezmiş, deniz, göl görmüş, böyle bir maviye hiçbir yerde rastlamamıştı. Van kentinin kapısında durdu, düşündü, böyle soylu bir atla bir derviş kente giremezdi. Gerçek dervişlerin ata bindiği de hiç görülmemişti. Attan indi, atı çekerek karşıdaki çimenliğe götürdü, bir telli kavağın yakınına örkledi. Şehre döndü. Önce demirciler çarşısına girdi. Arkasından saraçlar, onun arkasından da kuyumcular çarşısını gezdi. Kuyumcular çarşısının ağzındaki bir aşçıda yoğurt ekmek yedi. Dalmış, sokak sokak bütün şehri dolaşıyordu. Karanlık kavuştu kavuşacak, surların az sonra kapılarının kapanacağı aklına düştü. Çarşılar yavaş yavaş boşalıyordu. Az sonra çarşıda kimse kalmayacak, herkes evine çekilecekti. Çabucak ata gitti, örklediği yerden atı aldı, kapılar kapanırken içeriye girdi, kentte çok dostları vardı, onlarda konaklamak istemezdi, hana gitti. Hancı onu iyi karşıladı. Gözü bir yerlerden bu bakır yüzlü dervişi ısırıyordu, düşündü, çıkaramadı. Ona tertemiz bir oda verdi. Atını özel bir ahıra koydu. Yemeğe birlikte oturdular, güzel yemekler yediler. Faki han odasında yakındaki gölün sesini dinleyerek, kuş uykusu gibi bir uykuya geçti. Sabahleyin çok erkenden uyandı. Kentin kapıları daha açılmamıştı, bekledi. Kapılar gün burnuna açıldı. Dışarda da birçok insan bekliyordu. Atına atladı, günbatıdaki Süphan dağına sürdü, yol, gölün kıyısından gidiyordu. Gün bir kavak boyu çıkınca suyun üstündeki buğu kalktı. Dünya maviden maviye giriyordu. Karlı Süphan dağı olduğu gibi apak gölün dibine çökmüştü. O gece bir köyde yattı. Ertesi gün Erciş kasabasına vardı. Ercişe hiç gelmemişti ya burasını seviyordu. Bu kasaba ulu dengbejler yetiştirmişti. Kaldığı

handa bir dengbejle karşılaştı. Dengbej sabaha kadar, ustam dediği Fakiyé Teyranın türkülerini söyledi. İnanılmaz güzellikte bir sesi vardı. Adam kaval çalmada da çok ustaydı. Faki, genç dengbeje hayran kaldı. Ortalık ışırken genç dengbej destanı kesti, kucağındaki kavalı yanına koydu, alnının terini sildi, sonra Fakiye döndü:

"Kuşlar ermişi ustam Fakiyé Teyran gibi bu dünyada hiç kimse kaval çalamaz, stran söyleyemezmiş," dedi.

"Sen onu hiç gördün mü?"

"Onu kimse göremez. Kimi diyor o kuşlara karışmış, kimi diyor o Kırklara..."

Faki bu genç, yakışıklı dengbeje kendini tanıtmaya can atıyordu ya onu inandıramazdı ki... Kırklara karışmış bir kişiyi karşısında buluverince kim inanırdı ki...

Tanyerleri ışırken kalktı dışarıya çıktı. Arkasından yakışıklı genç dengbej de çıktı. Ustanın atını getirdiler. Küheylan atı, atın altın sırma işleme eyerini genç dengbej görünce şaşırdı kaldı. Atın üzengisini tuttu, Faki ata bindi. Dizginden tutmuş genç dengbej, kızararak, utangaç:

"Sen kimsin, adını bağışlamadm," dedi sesi titreyerek. "Sana kanım kaynadı." Dizgini bıraktı.

Faki biraz düşündükten sonra:

"Benim adım Mehemed," dedi.

"Seni nerede bulurum?"

Faki gene bir süre düşündükten sonra:

"Sen beni ararsan, Müküs Emirliğine gelirsen, beni orada bulursun," dedi, atını sürdü. Genç dengbej, orada ikircikli, Faki gözden yitinceye kadar arkasından baktı.

Bir süre sonra Faki genç dengbeje kim olduğunu söylemediğine pişman olup geriye döndü. Degbej olduğu yerden kıpırdayamamış öyle duruyordu. Onu görünce yüzü ışıdı, gülümsedi.

"Bir şey mi unuttun pirim?"

"Unuttum," dedi Faki, "sana öz adımı söylemeyi unuttum, Benim adım Fakiyé Teyran. Müküste seni bekliyorum,"

Atının başını çevirdi sürdü.

Patnos ovasına, Süphan dağının dibine tam kuşluk vaktinde geldi. Başını kaldırdı dağın doruğuna baktı. Dağ sütbeyaz bir duvar gibi yükseliyordu. Doruğu duman içindeydi. Doruğun yanından yöresinden, ağzına kadar, renk renk çiçekle dolmuş ovaya bacaklarını sarkıtıp kanatlarını kısmış turnalar üst üste iniyorlar, salınarak oradan oraya ağır ağır yürüyorlardı. Gökten, durmadan o kadar çok turna sağılıyordu ki ovaya, ova turna sürüleriyle doluyordu. Gün ışığı altında Süphan dağı billurdandı. Uzun boyunlu, uzun kanatlı, uzun bacaklı kuşların bacaklarının üstlerinden sarkan kırmızı, yeşil, mavi, sarı telleri şırlayan gün ışığında renk renk kıvılcımlanıyor, ovaya çökmüş, yoğun ışık altında yalp yalp ediyordu.

Faki bunca yıl kuşların içinde dolaşmış, renk renk, boy boy, biçim biçim böylesine bir kuş kümesini hiçbir yerde görmemişti. Dağa tırmandı. Karlara bata çıka yukarıya bir süre yürüdü, bir düz kayanın üstündeki karları eliyle süpürdü, yönünü ovaya döndü oturdu. Turnalar bir kıvılcım buğusu içinde dolaşıyorlardı. At, aşağıda, kıvılcımlanarak yanında yöresinde dolaşan kuşların arasında dolaşıyor, turnalar ondan kaçmıyorlardı.

Faki hemen ayağa fırladı, hızla yamaçtan aşağı indi, yavaşça, ses çıkarmadan turnaların arasına katıldı. Turnalar ondan da kaçmadı. Faki buna sevindi. Karanlık kavuşana kadar da kıvılcımlanan turnaların arasında kaldı. O, turnaların arasında yürüdükçe yüreği kıvılcımlanıyor, içine mutluluk doluyordu.

Dağın dibinden çıkan, yöresinde kırmızı çiçekler açmış ak çağşaklı pınara gitti, atını sulayıp yakına örkledi. Çok çiçekli toprağa oturup heybeden azık çıkınını çıkardı, yemeğini yedi, suyunu içti, yamçısına sarılıp başını yumuşak, çimenli tümseğe koydu. Esen ince yel dört bir yandan türlü türlü kokular getiriyordu. Geç kalmış yorgun turnaların da alacakaranlıkta karartıları ağır ağır gökten yere sağılıyordu.

Faki, baştan aşağı mutluluğa gömülmüştü, şimdiye kadar hiç tatmadığı bir rahatlık içinde uyudu. Tanyerleri ışımadan da uyandı. Yanında yöresinde, nerdeyse yamçısının üstünde turnalar dolaşıyordu. Faki kuş gibi yeynilmişti. Kollarını çırpsa uçacaktı. Kalktı, gerindi, pınarda yüzünü yudu, çıkınını açtı, kahvaltısını ağır ağır yaptı. Turnaların arasından günbatıya yürüdü. Upuzun gölgesi turnaların üstüne düşüyordu. Yürüdükçe şaşkınlığı artıyordu. O her adım attıkça kuşlar önünden yana çekiliyorlar, ürkmüyor, uçmuyorlardı. Öğle oluncaya kadar ovanın ortasındaki hüyüğe kadar yürüdü. Tepenin yamacındaki ak taşa sırtını dayadı oturdu. Başını iki eli arasına aldı düşündü. Turnalar çok ürkek kuşlardı. Yakınlarına hiç kimseyi yaklaştırmazlar, uçar giderlerdi.

Kıvılcım buğusu artmış, toprağın bir insan boyu üstünde ince ince gökkuşağı çizgileri oluşmuştu. Faki renk sarhoşluğuna düştü. Gençliğinde Van gölünün kıyısına oturmuş, karşı Süphan dağına çok bakmıştı. Bu kıyıdan karşıya durmadan, bir ok gibi kırmızı bir çizgi kıvrılarak akıyordu. Akıyor, dağın dibinde bitiyordu.

Ayağa kalktı, turnaların savrulan kıvılcımlarını yararak kişneyen atının yanına geldi. Karanlık kavuşuyordu. Örkün kazığını topraktan çekti, atı aldı pınara götürdü suladı, sonra da biraz daha uzağa örkledi. Azığını çıkardı, acıkmıştı, karnını doyurdu. Ayağa kalktı, gökyüzüne baktı, dağın doruğunda yıldızlar kaynaşıyordu. Yamçısına sarıldı, dört bir yandan gelen bahar kokuları içinde uyudu.

Orada üç gün kaldı. Bu üç günde de göğün dört bir yanından katar katar gelen turnalar ovaya iniyorlar, durmadan orada salınarak yürüyorlardı. Bir kez olsun başlannı yere indirip bir şeycikler yediklerini görmedi. Faki buna akıl sır erdiremedi. Turnalar yan yana, kanat kanada dolaşıyor, biribirlerine değmiyorlardı. Bu koca ova ağzına kadar turnayla dolmuştu. Daha da geliyorlardı. Kim bilir dünyada ne kadar çok turna, ne kadar çok cins turna vardı. Ne kadar çok tel, ne kadar çok renk! Heeey, tellice turnalar.

Faki bütün ömründe hep mutlu olmuş, coşkunluklar, sevinçler içinde, dünyayı cennet eyleyerek yaşamıştı ama şu üç gün içinde turnalarla birlikte olduğu kadar, hiçbir zaman tepeden tırnağa mutluluğa batıp çıkmamıştı.

İşte böyle bir mutluluk içinde kanatlanmış Faki, sarayına geldi. Yolda ne kayalık, ne su, ne göl, ne yolcu, ne köy, ne kent, ne uçan bir kuş, ne de bir insan gördü. Kafasında kıvılcım buğuları, dağın doruğunda kaynaşan, oradan oraya üst üste akan yıldızlar. Başka hiçbir şey görmedi.

Emir geldi elini öptü:

"Keké," dedi, "sen cennetten mi geliyorsun, seni hiç böyle görmedim. Her bir yanından ışık fışkırıyor. İnsan şu anda senin yüzüne bakmaya doyamıyor."

Faki emire sarıldı.

"Cennetten geliyorum," dedi. Ciyayé Süphané Halaténin dibinden, Patnos ovasından, turnaların içinden geliyorum. Hiçbir zaman bu kadar turnayı bir arada görmedim. İğne atsan turnadan yere düşmezdi."

Faki, bundan sonra da sarayın içinde bir sevinç yeli gibi esti. Dengbej Halilo da bir ay sonra saraya gelmiş, sarayda bir ay kalıp kent halkına kılamlar, lavikler, stranlar, bir de ustasının yeni destanı Gülingé Ciyayé Süphané Halatéyi söylemişti. Halilo da bu destanı ezber etmişti. Kürtler Süphan dağına, Allahın armağanı dağ diyorlardı. Destanın Türkçe adı, Süphan Dağının Turnasıydı.

Bundan sonra Faki ölünceye kadar, baharın ucu gözükür gözükmez Süphanın turnalarına gitti, binbir kıvılcım buğusunun içine battı çıktı. Dengbej Halilo birkaç yıl daha geldikten sonra Müküs emirliğinin dengbeji oldu. Faki yarattıkça o öğreniyor, her yıl altı ay İranı Turanı dolaşarak Fakiyé Teyranın türkülerini halka ulaştırıyordu. Ustası Fakiyé Teyran da durmadan yaratıyordu.

Yıllar böyle geçti. Faki çok yaşlandı. Son olarak Haliloyla birlikte atlara bindiler, Süphane Halaténin baharına sürdüler.

Halilo şaşkınlık içindeydi, Fakiyé Teyran bir ömür boyu ne kadar şiir söylemişse hepsi kuşlar üstüneydi.

Faki yorulmuştu, bitmişti ya mutluydu. Küçülmüş, bir çocuk kadar kalmış, iki büklüm olmuştu, yaşam boyunca sevinç türkülerini söylemiş, yaratmış, kuş türkülerinin, destanlarının cennetinde yaşamıştı.

Bir sabah, Faki yatağından kalkamadı. Saray halkı yatağın yöresini aldı.

Faki:

"Oğlum emir," dedi, "beni iyi dinle, benim günüm geldi. Dengbej Haliloya el veriyorum, onun soyundan gelecekler sarayın dengbeji olacaklar."

"Baş üstüne mirim," dedi emir.

"Yatağımı salona, büyük pencerenin yanına götürün. Siz de, hepiniz işinize gidin. Yanımda Halilodan başka kimse kalmasın."

Halilo ustasının koluna girdi, büyük pencerenin önüne götürdü. Yatağı geniş kerevetin üstüne yaptılar. Pencereden karşı dağlar, koyaklar, düzlükler apaydınlık, pırıl pırıl gözüküyordu. Faki, yunmuş arınmış bahar dağlarına baktı, döndü, ayak ucuna dikilmiş Haliloyu gördü, gözleriyle otur işareti yaptı. Halil yatağın ucuna ilişti. Ustanın talihi var, diye düşündü, dünya bugün de ne kadar güzel, dedi. Her bir şey ışıktan. Ermişler ermişi ustaya, öbür yana giderken böyle bir gün yakışırdı. Faki başını dışarıya çevirdi. Zor soluk alıyordu. Gökyüzü, en güzel, kimsenin hiç göremediği en ince mavisindeydi. Usta, başını bir süre kıpırdatmadan gözlerini gökyüzüne dikti, öyle kalakaldı. Onun ayak ucuna, yatağa oturmuş Halilo da gözlerini onun yüzünden alamıyordu.

Uzak göklerden gelen katar katar olmuş turnalar ilişti gözlerine. Fakinin yüzünde belli belirsiz bir değişme oldu. Şaşkınlık mı, mutluluk mu Halilo bilemedi. Turnalar geldiler, pencerenin önünden geçtiler, bacaklarını uzatarak, kanatlarını kısarak düzlüğe kondular. Bir süre durmadan düzlüğe turnalar sağıldı. Düzlüğü, renk renk turna tellerinden sağılan ince, belli belirsiz savrulan kıvılcım buğusu aldı. Buğunun ardından turnalar hayal meyal salınarak dolaşıyorlardı. Binlerce gökkuşağı yayı yere inmiş gibi. Süphan dağı baharının turnaları da böyleydi. İşte böyle savrularak kıvılcım buğularıyla inerlerdi baharlarının düzlüklerine.

Ardından gökyüzünde uzun, geniş hortumlarla dönerek leylekler geldiler, karşı yamaca sıvandılar. Yamaç, doruğundan dibindeki dereye kadar apak kesildi.

Leyleklerden sonra flamingolar gözüktüler, göğün bir yanı pespembe oldu.

Kara kartallar geldiler Ağrı, Süphan. Nemrut, Kafkas. Zağros dağlarından, göğün ortasında geniş kanatlarını açtılar, kıpırdamadan öylece süzüldüler. Kızıl balıkçı kartalları, atmacalar, çaylaklar kartalların yöresini aldılar, kanatlarını açtılar, göğüslerini esen güney yeline verdiler, süzüldüler.

Hangi yönden geldikleri belirsiz, ala kanatlı, ulu kepezli, turuncu boyunlu, turuncu gövdeli küme küme hüthütler geldiler, pencerenin önünden geçtiler. Hüthütlerin sonu bir türlü gelmiyordu. Küme küme geliyor, ceviz ağaçlarına konuyor, ağaçlar turuncuya kesiyordu. Ebabil kuşları, sakalar, öteki küçük renk renk kuşlar, sert bir yele kapılmışlar gibi oradan oraya çavıyorlardı. Ve gökyüzü, renk renk, tür tür, büyüklü küçüklü kuşlarla gittikçe doluyordu. Doğanlar, kızıl ayak doğanlar da içlerinde, kızıl kartallar, sivri kanatlı bakır kartallar da içlerinde, göğe ağmışlar yan yana süzülüyorlardı. Tepeden tırnağa sarı, sarıasmalar da sökün ettiler. Bir süre her yan sarıya kesti. Kınalı keklikler de bir inip bir kalkarak dağlardan indiler, kentin alanlarını, bahçelerini doldurdular.

Kırlangıçlar da çok gecikmediler. Bütün kırlangıç türleri bir araya gelmişler, şimşek gibi çakarak oradan oraya kayıyorlardı.

Kuzgunlar, yanardöner, yeşil kuzgunlar, çok mavi gökyüzünün bir yanını kaplamışlar uçuşuyorlardı. Göğsü ak, uzun kanatlı balıkçı kartalları da, kanatlarını germiş, göğüslerini esen ince yele vermiş öteki kartalların yanına varmışlar, orada kanat kanada vermişler süzülüyorlardı. Tekmil bedeni kınalı, sırtı mavi arı kuşları, sarı gaga ötleğenler, kızıl gerdan, som mavi yağmurcuk kuşları, aksakal pembe ötleğen, kanarya, saka, daha ne kadar kuş varsa. Velhasıl tekmil kuşlar Müküs kentinin göğünü, ağaçların üstünü, yamaçları, çalılıkları doldurmuşlar, yeryüzü, gökyüzü, kuşlardan gözükmez olmuştu.

En son gelenler, Toros dağlarının hızlı kızıl şahinleri, cıngır dedikleri bakır rengi küçük kartallarıydı. Bakır rengi kartallar, kızıl şahinler pencerenin önüne kadar geldiler, bir an şahinlerden, kartallardan başka pencereden hiçbir yer gözükmedi. Bir anda da çekildiler gittiler, göğün en yücesine çıktılar, orada kanat gerip durdular.

Faki, gözleri faltaşı gibi açılmış olana bitene bakıyor, kesik kesik soluk alıyor, gözlerini başı dumanlı karşı dağlardan alamıyordu. Uzaklardan bir şeyler bekliyordu. Dışardan da biribirine girmiş kuşların kanat seslerinden başka bir çıtırtı bile gelmiyordu. Haliloya göre Usta bir şey bekliyordu ya neyi bekliyordu? Dünyanın bütün kuşları, diye durmadan yineliyordu, onu uğurlamaya geldiler. Bu ne tansık böyle? Kuşların evliyası. Ne mutlu Ustama. Başta emir, sarayda kim varsa, pencerelere koştular, kuşlara baktıktan sonra şaşkınlıkla geriye dönüyorlar, Fakinin yatağının uzağında, ne yapacaklarını bilemeden duru-yorlardı. Bir süre sonra sarıklı imamlar, hocalar, fakiler ellerinde birer Kuranla geldiler, Fakinin başucuna yürüdüler, yan yana dizildiler. Ellerindeki Kuranları açtılar, okumaya başladılar, emir yetişti, onları susturdu. Şimdilik okumayacaklar, bekleye-ceklerdi. O, dışardaki kuşları seyreyliyordu.

Ustanın başı bir ara kıpırdadı, Haliloya baktı, göz göze geldiler, Usta hemencecik de başını dışarıya çevirdi. Kuşların arasından sıyrılıp hızla içeriye giren o som mavi kuşu gördü. Uzun, ince kanallarıyla kuş Fakinin üstünde üç kez döndü, ışıktan som mavi üç halka çizdi, çıktı gitti. Onun çıkıp gitmesiyle içeriye küçük ak kuş girdi. O da yatağın üstünde üç kez döndü, çıktı gitti. Fakinin üstünde ışıktan üç halka kaldı. Ustanın yüzünden bir ak, bir mavi ışık, bir gülümseme geldi geçti. Başını gene dışarıya döndürdü, gökyüzüne baktı. Bir süre sonra da gözlerini karşı dağlara dikti. Artık zor soluk alıyor, göğsünden hırıltılar geliyor, hırıltılar gittikçe de sıklaşıyordu. İzin olsa hocalar Kuran okumaya başlayacaklardı. Haliloya göre o, bir şeyler bekliyor, beklediği gelmedikçe de canım dişine takmış ölüme direniyordu.

Aradan epeyi bir süre geçti, hırıltılar artık üst üsteydi. Nerdeyse soluğu kesilecekti. Birden, çok uzaklardan bir ses geldi. Fakinin yüzü ışıdı. Ses bir daha geldi, Usta gülümsedi. Onunla birlikte Halilo da gülümsedi. Ses, kendi gözükmeyip de arada sırada sesi duyulan kuşun sesiydi. Ses, bir daha geldi. Fakinin gözlerinin içi ışılıyordu. Halilo sevindi, Usta diriliyordu. Emir ve ötekiler Faki ha öldü, ha ölecek derken Usta diriliverdi. Herkes şaşkınlık içindeydi. Ustaysa beklemedeydi, üç kez sesi duyulan kuşun kendisi de gözükecekti. Çok beklemedi, uzaklardan, dağların üstünden, göğün ucundan bir top ışık patladı. Işık hızla bu yana gelmeye başladı. Işık, öyle bir ışıktı ki bakanı kör edecek kadar keskin bir ışıktı. Yaklaştıkça ışığın parlaklığı artıyordu. Az sonra pencerenin önüne gelmiş ışığın içinden geniş kanatlarını açmış kuş çıktı. Faki, gözlerini kapamadı. Kuş, gözlerini Fakinin gözlerine dikti. Göz göze geldiler. Faki gözlerini kuşun som kırmızı parlak gözlerinden bir türlü alamıyordu. Birden ortalığa kurşun geçirmez bir karanlık çöktü. Kuşun sesi çok uzak dağların arkasından geldi. Fakinin başı omuzuna düştü. Halilo yerinden kalktı, Ustasının başını usulca tuttu yastığa koydu, açık kalmış gözlerini kapattı. Hocalar Kuran okumaya hemen başladılar.

Bir kazan su ısıttılar. İmam sarayın bahçesinde Fakinin ölüsünü yıkadı, kefene sardılar, tabuta koydular. Tabutun üstünü altın harflerle yazılıp bezenmiş yeşil bir örtüyle örttüler, camiye götürdüler. Cenaze namazı kentin bütün halkıyla birlikte kılındı.

Cenaze namazı kılınırken yamaçlara, düzlüklere, ağaçlara konmuş kuşlar havalanmış, gökyüzünde dönüp duran öteki kuşlara katılıp saf tutmuşlar, gökyüzünü kapatmışlardı.

O gün bu gündür Fakinin her ölüm gününde kuşlar daha gün ışımadan Fakinin türbesine gelirler ağaçlara, çalılara, yamaçlara, düzlüklere konarlar, konmayanlar da gökyüzünde süzülürler, sonra hep birden gelip Fakinin türbesinin üstünde dönerler, gün kavuşurken de her biri bir yana dağılıp gider.

Dünya kurulduğundan bu yana kuşların dilini bir Süleyman bilirdi, bir de Fakiyé Teyran.

9

Poyraz Musa o gece yataktan kalktı, giyindi tuvalete girdi çıktı, usturasını, tıraş sabununu, havlusunu yanına aldı, çeşmeye gitti. Adaya geldi geleli, sık sık çeşmede yüzünü yumak, burada tıraş olmak hoşuna gidiyordu.

Çabucak tıraş oldu, eve koşarcana gitti, kapının yanındaki duvara asılmış aynaya epeyce uzun baktı, kırmızı bıyığını sıvazlayarak düzeltti. Yakışıklı olduğuna çok inanmıştı Aynadaki yüzü bu düşüncesini pekiştirdi.

Lena çayı kaynatmış, çaydanlık ocakta tütüyordu. Yiyecekleri sahanlara koymuş, sofraya yerleştiriyordu. Düşünceliydi, arkasına döndü:

"Oğlusu" dedi, "sana ne oldu, sen bu gece de sabaha kadar uyuyamadın."

"Uyumadım," dedi Poyraz kırık bir sesle.

"Uyusan iyi olurdu."

"İyi olurdu," dedi Poyraz.

"Keşki gece dışan çıksaydın da denizin kıyısında çakıltaşlarının üstünde yürüseydin. Yürüseydin de ala şafağı orada karşılasaydın. Eski balıkçılar öyle yaparlardı."

Poyraz çabuk çabuk kahvaltısını bitirdi kalktı.

"Ben de şimdi deniz layısma yürümeye gidiyorum Ana, alaca şafağı karşılamaya."

"Savaştan önce bu denizin balıkçıkları hep senin gibi yaparlardı." Yüzünden bir kıvanç gülümsemesi geldi geçti. Poyraz buna sevindi.

"Balığa çıkacak mısın?"

"Bilmem."

"Deniz durgun olacak bugün, karıncanın su içtiği..."

Poyraz, Lenanın ne kadar üzüldüğünü biliyordu. O, kapıdan çıkarken, "bugün çok yakışıklısın oğlusu, balıkçı kılığı da sana çok yakışıyor. Yüzünden ışık saçılıyor," dedi.

Poyraz arkasına döndü, ona mutlu gülümsedi, kıyıya yürüdü, kayığını kumların üstünden denize sürdü, kayığa binecekken geriye döndü. Zehraların evine baktı, kimsecikler yoktu. İçi cızz etti. Kayığı denizden geri yerine çekti, çakıltaşlarının üstünden yavaşça, gözleri evde yürümeye başladı. Yarın üstünde bitmiş yaşlı gövdesi çakur çukur, eğri büğrü olmuş nar ağacının altına kadar gitti. Nar ağacının üstünde koskocaman bir çiçek kalmıştı. Alacakaranlığın taze ışığında çiçek daha da büyüyordu. Çabucak geriye döndü. Lena Poyrazın ayaklarının altındaki çakıltaşlarının çıkardığı seslerden kulağını alamıyor, Poyrazın düşüncelerini adım adım izliyordu.

Poyraz hızlanarak yavaşlayarak gitti geldi, geldi gitti. Çakıltaşlarının sesleri çoğaldı, gürüldedi, durgunladı, kesildi, Zehra kapıda ya da pencerede gözükmedi. Sonunda Poyraz yönünü eve döndü, zınk dedi orada durdu. Ortalık aydınlanıyor, yüreği gittikçe hızlanıyor, gittikçe de göğsünü küt küt dövüyordu. Poyraz çok beklemedi, evin kapısı açıldı. Zehra kapıda gözüktü. Poyraz sallandı, yüreği duracaktı, o anda da içini bir sevinç bürüdü. Zehraya bir göz attı, göz atmasıyla birlikte de döndü kayığına yürüdü, çakıltaşlarının sesi ortalığı aldı. Kayığı o hızla denize sürdü, motoru birkaç kol vurarak çalıştırdı. Kayığın yönü Kaba Adaya döndü, Zehra kapıda duruyordu. Evler gözden yitinceye kadar dönüp dönüp adaya baktı.

Kaba Adaya nasıl geldi, motoru ne zaman durdurdu, denize hangi balığın oltasını attı farkında değildi. Zehra sabahın alacasında, kapının eşiğinde durmuş, ışıklı mavi, iri, derin gözleriyle, yüreğinin bütün sevgisiyle bakıyordu.

Denize saldığı oltasını unutmuş gitmişti. Nasıl olduysa oltasını çekti, ipin ucunda sallanan balığı aldı livara attı, motoru çalıştırdı, sonuna kadar gazı verdi. Adaya ulaştığında gün kuşluğu geçiyordu. Çeşmenin başında Zehrayı gördü, kayığı kumlara sürerken gaz kesti, kıyıya çıktı, kayığı çekti, livardaki balığı da unutmadı, aldı, geldi çınarın altına, çeşmenin biraz uzağına oturdu, gözlerini Zehraya dikti. Zehra ağzına kadar doldurduğu kovasındaki suyu çeşmenin yalağına döktükten sonra kovasını musluğun altına koydu. Biraz sonra kova doldu, Zehra dolan kovayı aldı gene yalağa döktükten sonra musluğun altına sürdü. Kova doldu. Zehra suyu gene boşalttı. Kova doluyor, Zehra boşaltıyor, her seferinde de Poyrazı hayranlıkla, sevgiyle, kadife gibi bakışlarıyla tepeden tırnağa okşuyordu.

Bütün adalılar onlara bakıyor, onlarınsa hiçbir şeyden haberi olmuyordu. Poyrazın, sağ elinin bir parmağını ağzına soktuğu balık elinde öylece duruyordu.

Kimse de onları sonsuz düşlerinden uyandırmamak için çeşmeye yaklaşmıyordu. Bütün bu olup bitenden habersiz Musa Kazım Ağaefendi Poyrazı çınarların altında görünce merdivenden indi, çeşmeye yürüdü, Poyraz ayağa fırladı, onu karşıladı, "Buyurun Ağaefendi, buyurun efendim," dedi, bu sırada da Zehra kovasındaki suyu boşaltmış, kovayı musluğun altına koymuştu. Yüzü kıpkırmızı olmuş, ter içinde kalmıştı, çok gizli, çok kötü bir ilişkide yakalanmışcasına. Poyrazın durumu ondan da beterdi.

Zehra, dolan kovasını aldı, eli ayağı titreyerek eve yollandı.

"Buyurun efendim, buyurun." Yan yana oturdular.

"Ben," dedi Musa Kazım Ağaefendi, "ben atsız çiftliksiz yaşayamam, senin bir arkadaşın vardı ya, hani topal, adı neydi onun?"

"Topal Ali Çavuş."

"İşte o. Topal ayağını yere basınca küt küt eder. Ayağını Çanakkalede bırakmış da gelmiş."

"Öyledir efendim."

"Hani onun köyünün oralarda çiftlik olacak topraklar varmış, çiftlikler de varmış. Öyle söylemiştin bana."

"Öyle söylemiştim."

"Gidip şu yerleri görelim."

"Görelim efendim. Ne zaman isterseniz."

"Şimdi oğlum, eğer müsaitseniz. Hemen şimdi."

Poyraz kalktı, Melek Hatunun evine yürüdü, "Melek Hatun," diye bağırdı, "Kadri Kaptan evde mi?"

"Evde, geliyor," dedi Melek Hatun.

Kadri Kaptan kapıda gözükünce Poyraz Ağaefendinin yanına döndü.

Kadri Kaptan çabucak geldi:

"Buyurun Reis."

"Baytarı bul getir."

"Buralardaydı. Hemen bulur getiririm."

"Sultanım efendim, mademki at çiftliği yapacağız, yanımızda bir de baytar olursa daha iyi olmaz mı?"

"Çok iyi olur," dedi Ağaefendi. "Çok çok iyi olur." Yüzü açılmış gülümsüyordu.

Kadri Kaptan az sonra Baytarla geldi.

"Hoş geldin evladım, oğlum."

"Hoş bulduk, Ağaefendim," dedi Baytar.

"Senin nerende neyin var evladım?"

"Kollarım, bacaklarım, bütün bedenim hurdahaş efendim. Sağ kasığımda da bir kurşun duruyor."

"Doktorlar o kurşunu çıkaramadılar mı?"

"Çıkaramadılar. Çok çalıştılar ya çıkarmak olmazmış, hayati tehlike varmış. Kendiliğinden düşecekmiş."

"Bir zararı yok mu sana, ağrı mağrı?"

"Şimdilik yok."

"Bende de iki kurşun var efendim," dedi Poyraz, "biri sağ baldırımda biri de omuzumda."

"Ben malulen emekliyim," dedi Baytar. "Bizim süvari bölüğünün atlarının çoğunu süvarileriyle birlikte top gülleleri paramparça, liyme liyme etti. Kalanları da o Allahın belası dağda, süvarileriyle birlikte dondular, kazık kesildiler. Bir tek bir kır at kaldı. Dağın yamaçlarında göbeğe kadar karların içinde delirmişcesine döndü durdu. Sonra da karın üstüne uzandı, can çekişerek öldü. Ölünceye kadar da başını kaldırdı kaldırdı bize baktı. Bir kurşun sıkıp öldürmeye kimsenin yüreği elvermedi."

Baytar bunları söylerken Ağaefendinin gözleri yaş içinde kaldı. Yaşları yanaklarından sakalına çizgi çizgi iniyordu.

Poyrazın da yüzü gerilmiş, acı içindeydi.

Baytar:

"Kusuruma kalmayın efendim, size bunu anlatmamalıydım."

"Savaşı biliyorum evladım. Yalnız insanlar değil, atlar, cümle mahlukat, kurt kuş, börtü böcek, kelebekler, arılar, ağaçlar, otlar, hava, su, su da kırıma uğruyor. Ben de savaş gördüm, savaşlara girdim çıktım. Olmaz olsun, insanoğlu budur işte."

"Budur işte," dedi Poyraz.

"Budur işte," dedi Baytar.

Kadri Kaptan da, "Budur işte," dedi. "Bunların hepsi kan içici. Babam Çanakkalede toz olmuş. Onun parmak kadar bir parçasını bulamamışlar ki gömeler. Arkadaşlarının da hepsi toz olmuş da havaya karışmış. Kanları bile toz olmuş da yere bir damla kan bile düşmemiş." Derinden içini çekti. "Bu insanlar budur. Ben bin pınarlı, bakın, karşıdaki Kazdağına kaçacağım. Bulsunlar bakalım. Bulsunlar da beni öldürsünler bakalım."

Ağzını açmayan Kadri Kaptanın böylesine heyecanlanarak, sesi titreyerek içini dökeceği Poyrazın aklından bile geçmezdi. Sesi bir başkaldırı, bir öfke türküsüydü, diye aklından geçti.

Hep birden ayağa kalktılar. Kadri Kaptan iskeleye koştu. Savaş olmasaydı benim ustam, herkesin ustası yerini yurdunu bırakır, bu güzel teknesini bana bırakıp gavur içine gider miydi, gider miydi, diye yineleyerek teknesine bindi, kolu bir çevirişte motor aldı. Hiç gider miydi, hiç gider miydi, bizi, tayfalarını, arkadaşlarını bırakıp gider miydi, öldürseler gider miydi! İşte bu dünya böyle, bok bir dünya.

Ağaefendi evine, kızlarına bağırdı:

"Zehra, Nesibe, biz çiftliğe gidiyoruz. Bir iki güne kadar geliriz."

Poyraz alelacele:

"Ağaefendim duymazlar. Ben hemen çarçabuk gider söylerim. Kapı kapalı."

Daha sözünü bitirmeden koşarcana eve yürüdü, ikişer ikişer atlayarak merdiveni çıktı, o anda da Zehra kapıyı açtı. Poyraz içeriye girdi. Yüzü kıpkırmızı olmuş, yüreği çarpıyordu. Karşı karşıya öylece kaldılar. Bir kez göz göze geldiler. Zehra titriyordu. Neden sonra kendine geldi, Poyraz, "Ağaefendiyie gidiyoruz," dedi, "çiftlik görmeye, at çiftliği, yarın öbür gün döneriz." Zehra belli belirsiz gülümsedi, gamzeleri biraz daha çukurlaştı. "Çok çiftlik kalmış Rumlardan, çok da ucuza satıyorlarmış. Topal Ali Çavuş söyledi. İyi bir insan. Bacağının birini Çanakkale harbinde bırakmış gelmiş. Bacağının yerine de kocaman bir kütük takmışlar. Bastığı yerleri zangırdatıyor, küt küt."

"Güle güle gidin de, güle güle gelin." Zehra daha konuşmak istedi ya sesi çıkmadı.

Poyraz geri geri çıktı, biraz daha yürüse ikinci kattan arka üstü yere düşecekti. Zehra anında uzandı, onu yakaladı kendine çekti, elini gür bir yalımın içine uzatmışcasına çekiverdi, titremesi daha da artmıştı. Kızın eli ona değer değmez Poyrazın da bütün bedeni tepeden tırnağa çımgıştı. Merdivenin başında bir süre bekledi. Büyülenmiş gibi gözleri biribirine takılmış kaldılar.

Merdivenleri hızla indi. Herkes her şeyi anlayacak diye düşünebildi, çeşmeye koştu, avuçlarıyla çarpa çarpa yüzünü yudu. Azıcık kendine geldi, tekneye koştu.

"Söyledin mi oğlum?" diye sordu Ağaefendi.

"Söyledim," dedi Poyraz.

"Yolculuğumuz üç gün sürecek dedin mi?" dedi ardından Ağaefendi, biraz tedirgin.

"Söyledim," dedi Poyraz.

"Şimdiye kadar hiç ayrılmadım da onlardan."

"Melek Hatun, Şerife Hatun her zaman onların yanlarında."

"Adanın bekçisi de Nişancı Veli."

"Son günlerde onu hiç görmedik."

"Her gün dağların başı daha ışımadan balığa çıkıyor da, çıkıyor, denizlerde hiç balık bırakmıyor da, kıyı köylerini, kasabalarını teker teker dolaşıyor da, eski kurt balıkçılara bile balık satıyor da, giyitleri baştan aşağı balık pullarına bulanmış geliyor, bir göz açıp kapayıncaya kadar torunlarını görüyor, yöresine balık kokularını saça saça teknesine uçuyor da... O adaya gelince, bizi de adada görmeyince adada kalmayıp hemencecik denize dönüyor da."

"Ne tuhaf bir adam," dedi Musa Kazım Ağaefendi.

"Ben de ömrümde böyle bir adam görmedim," dedi Poyraz. "Öyle de yiğit bir adam ki safi yürek."

Poyraz gitti, kamaradan kalın, yumuşak bir minder aldı getirdi, başüstü tahtalarının üstüne koydu, "Buyurun efendim buraya," dedi. "Sırtınızı da arkanızdaki tahtalara dayarsanız rahat edersiniz."

Ağaefendi Poyrazın minderi koyduğu yere oturdu. Ötekiler de iki yanına geçtiler.

Kadri Kaptan tekneye yol verdi. Dalgasız denizde tekne kayıyordu.

Hiç konuşmadan ikindiüstü Topal Ali Çavuşun köyüne vardılar, iskeleye yanaştılar. Kaptan tekneyi yandaki babaya bağladı. Köylüler onları tanıdılar, çınarların altındaki sandalyalardan kalkıp onları karşılayarak yerlerine buyur ettiler.

Poyraz:

"Hepimizi tanıyorsunuz ama Musa Kazım Ağaefendiyi tanımıyorsunuz. Bizim adamızdandir. Büyüğümüzdür. Ali Çavuşu görmeye geldik."

Az sonra Ali Çavuşun tahta ayağının sesi duyuldu.

"Geliyor Ali Çavuş."

"Sizi denizden gelirken görmüş de geliyor."

"Tekneyi tanımış."

"Sizin adanın teknesi olduğunu biliyor."

"O bir şeyi, bir adamı bir kez görsün bir daha hiç unutmaz."

Ali Çavuş çınara yaklaşınca bağırdı:

"Hoş geldiniz, hoş geldiniz, safalar getirdiniz."

Çabucak geldi, herkes ayağa kalktı.

Ali Çavuş daha oturmadan, "hoş geldin Musa Kazım Ağaefendi," dedi, yanındaki boş sandalyaya oturdu. Baytar şaşırmıştı.

"Ne bildin Ali Çavuş, Musa Kazım Ağaefendiyi daha önce hiç görmedin, değil mi?"

"Bunda şaşılacak ne var, Musa Kazım Ağaefendiden o kadar çok konuştunuz ki, dağ başında onu tek başına görsem gene tanırdım."

"Berhudar ol Ali Çavuş," dedi Ağaefendi kıvançlı bir sesle. Ali Çavuş ötede ayakta duran bir delikanlıyı çağırdı, kalktı, kulağına eğildi, "Hadi fırla," dedi.

Oradakilerle derin bir konuşmaya daldılar.

Ali Çavuş birden durdu, uzandı Poyrazın elini tuttu, göz göze geldiler.

"O kafir, o insanlıktan çıkmış canavar, duydum ki sizin oradaki çorbacı konaklarını yıkmış, keresteleri de İzmirde satmış. Kavlak oğlu kavlak kiliseyi de yıkmış. Kiliseyi nasıl yıkar! Diyelim ki minare yapacak paranız yok, minaresiz de cami olur. Bir gün ada dolar, minare dikecek paranız olur, dikersiniz uzun bir minare, adanız da şenlenir. Şu kıyılarda çok boş köy, boş ada, boş çiftlik kalmıştı, yerleştirecek göçmen, yerleştirecek kimse bulamamıştı hükümet ya da bu köyleri kimselere göstermemişti, o dört kitapta katli vacip Allahsız, hükümetle anlaşmış bu köyleri kimseye göstermemişlerdi. Kavlak oğlu bütün kıyıların Rum köylerinin evlerini, konaklarını yıktı, araba araba, kamyon kamyon şehirlere taşıdı. İşte şu aşağılarda ne kadar köy varsa yıktı. Gittik kasabaya başvurduk, bize, adamın parası var satın aldı yıktırdı... Satmayıp da çürütse miydik, dediler."

Oradaki köylüler ya sözle ya da başlarıyla onu onayladılar.

Ali Çavuş telaşla kalktı:

"Amanın biz lafa daldık, siz acınızdan öldünüz. Bizim hatun beceriklidir, şimdiye yemekleri pişirmiştir. Haydiyin kalkın, yemeğin kokusu taa evden buraya kadar burnuma geliyor."

Ali Çavuş önde onlar arkada eve geldiler. Gerçekten, mis gibi yemek kokusu ortalığı almıştı. Sofra da yer sofrası değildi. Sofra orta yere altı kişilik, üstünde sakız gibi, işlemeli bir örtü yayılmış bir masaya kurulmuştu. Ağaefendiyi masanın başına, onun karşısına da Baytarı oturttular. Her iki yana da Poyrazla Ali Çavuş oturdu. Kadri Kaptan da hane halkıyla birlikte yer sofrasına oturdu.

Musa Kazım Ağaefendi masaya oturduktan sonra Ali Çavuşa:

"Ne zahmet ettiniz bu kadar, biz yer sofrasında da yemek yeriz," dedi.

"Efendim biz senin gibi değerli konuklarımıza soframızı böyle hazırlarız," dedi sıkılarak Ali Çavuş.

"Estağfurullah, teşekkür ederim efendim."

Önce kabak çiçeği dolması geldi. Üstüne tereyağı, nar ekşisi, maydanoz, çok az sarımsakla yapılmış bir salça dökülmüştü.

Musa Kazım Ağaefendi, o ağırbaşlı, durgun düşünceli adam bir çocuk gülümsemesi, bir çocuk sevinciyle:

"Ben memleketten ayrılırken ölünceye kadar bir daha kabak çiçeği dolması göremeyeceğimi sanıyordum. Demek sizde de yapılıyor ha!"

"Evin arkasında nerdeyse bir dönüm kabaklık var."

Poyraz:

"Ağaefendim, siz hiç üzülmeyin, ben sizin arka bahçeye baştan başa kabak ekerim. Kabak çiçeği dolmasını en güzel de Melek Hatun yapar, diyorlar. Bir de Lena."

"Melek Hatun ustadır," dedi Baytar övünerek, "onun yaptığı kabak dolmasıyla birlikte başparmağını da yersin. Melek Hatun dolmayı nar ekşisiyle yapar. Hem de öyle bir dolma yapar ki, onun dolmasının kokusu uzaktan bile gelse karnın zil çalar, ağzının suyu sel gibi akar."

"Demek biz cennete gelmişiz de haberimiz yokmuş. Demek ki bizim çiftlik işi de olacak," dedi Ağaefendi, bakımlı sakalını sıvazlayarak.

Poyraz, buraya niçin geldiklerini, Ağaefendinin Giritten geldiğini, orada çiftliği olduğunu, soylu atlar yetiştirdiğini, şimdi de buradan bir çiftlik alıp burada da soylu atlar yetiştireceğini, bugün de buraya bir çiftlik satın almaya geldiklerini söyledi.

"Ohhoo," dedi Ali Çavuş, "şu aşağılarda, buradan karşı dağa kadar öyle çok çiftlik vardı ki, inşallah göçmenlere verilmemiştir hepsi, beğen beğen beğendiğini al."

"Verilmişse biz de göçmenlerden satın alırız. Burada da soylu atlar yetiştiririz."

"Nasıl gideriz oralara?"

"Atla, arabayla..."

Ali Çavuş boynunu büktü:

"Bizim köyde hiç araba yok ki."

"Biz de atla gideriz."

"Ben ata binemem ki."

"Binersin," dedi Ağaefendi. Sesi buyurgandı.

Ali Çavuş tahta bacağını gösterdi:

"Ya bunu ne yapacağım?"

"Onu da çıkarır atın terkisine bağlarsın."

"Zor iş. Yalnız aşağıdaki köyde araba var. Kör Salihin köyünde. Ben de o kör mendeburla konuşmuyorum. Onu Poyrazla Baytar efendiler de tanır."

Ali Çavuş onunla nasıl, kardeşten ileri arkadaş olduklarını, Çanakkalede nasıl yan yana düşmanla çarpıştıklarını, onun bir gözünün kör, kendisinin de topal kaldığını, nasıl bozuştuklarını üzülerek anlattı.

"Ne yapalım öyleyse?" diye sordu Poyraz.

"Araba istiyorsak, ben Körün köyünde çınarın altında kalırım. Siz de Körün evine gidersiniz, sizi iyi karşılar, araba da bulur. Ben de sizi çınarın altında beklerim. O Kör domuzun Allah yüzünü bana göstermesin. O Kör lanet beni, kardeşten ileri arkadaşım bir adama değişti. Hiç tanımadığı, yüzünü görmediği Nişancı mı, taşçı mı, ne diyorsunuz, tekneyi yalvar yakar bana vermedi de, benim hatırımı kırdı da, beni köpek yerine koydu da," eliyle Poyrazı gösterdi, "beni size, ele aleme rezili rüsvay eyledi de, gitti de motoru o Nişancı mı, soğancı mı, her neyse o cüce adama verdi. Onunla ölünceye kadar konuşmam. Ölürsem, vasiyetim var cenazeme gelmesin. O ölürse de, o dört kitapta katli mucip dinsizin cenazesine ölsem de gitmeyeceğim."

Ali konuştukça köpürüyor, öfkesinden boyun damarları parmak parmak şişiyordu.

İkinci sabah erkenden tekneye bindiler, Kör Salihin köyüne kuşluklayın vardılar. Çınarın altında kimsecikler yoktu.

Poyraz:

"Şimdi ortalık serin, az sonra sıcaklar bastırınca çınar altı dolar," dedi.

Poyraz bu sözleri söylerken karşıdan yaşlı bir adam gözüktü, yandaki kanepeye oturacakken onları gördü:

"Hoş geldiniz," dedi, "buyurun oturun," diye çınarın altındaki kanepeyi gösterdi. Kendi de oturdu.

"Hoş geldin Ali Çavuş, duyduk," dedi, "bizim Körle aran açılmış, öyle mi?"

"Öyle," dedi Ali Çavuş.

"Aksi lanetin biridir o. Kadir kıymet bilmez. Kendi söyledi, gözünü kurşun delip geçince, onu kurşun yağmuru altında bir gün akşama kadar yaralı ayağınla hastane çadırına sırtında taşımışsın. Kendi anlattı. Sonra da Ali Çavuşa ben ne yaptım diyerek dövündü durdu. Şimdi de ağza alınmayacak sözlerle sövüyor sana. Onu görmeye gelmedin inşallah."

"Şeytan görsün yüzünü kör lanetin."

Biraz sonra, konukların geldiğini duyan köylüler çınarın altını zınka zınk doldurdular. Ali Çavuşu Rum olsun, Müslüman köylüler olsun çok sayar, severlerdi. Kıyı köylüleri daha askere gitmeden, bacağının birini daha Çanakkalede bırakmadan da onu tanırlardı. Dara düşenler ona başvururlar, o da elinden geldiğince herkese yardım ederdi.

"Kör şeytan beni kırdıktan sonra bizim köyün önünden bile geçemiyor. Kasabaya denizden giderken bile bizim köye yaklaşırken dümeni uzaklara, ötelere kırıyor. Ne bok yediğini biliyor. Bir toplantıda benden söz edilirken bile başını önüne eğiyor, kimsenin yüzüne bakamıyormuş."

Musa Kazım Ağaefendinin yanında oturan yaşlı adam öfkeyle:

"Nankör köpek," dedi, "keşki iki gözünden de kurşun yiyeydi de gözleri hiç görmeyeydi. Sen onu yaralı bacağından kan aka aka doktora taşımışsın. Nerdeyse bütün kanın bedeninden boşalıyor, kanın tam boşalınca da sen ölecekmişsin. Kurşun yağmuru altında doktorların çadırlarının önüne gelince, Ali Çavuş sen de, o da bayılmışsınız. Doktorlar sizi çadıra almışlar, ikinizi de ameliyat etmişler. Ali Çavuş, sen olmasan, kör iti daha bir saat hastaneye yetiştirmeseymişin iki gözü de kör olacakmış, sen de, o kör nankörü sırtına almasaymışsın, hastaneye çabuk yetiştirmeseymişsin ayağın kesilmeyecekmiş. Sen de böyle kütük bacakla..."

Birden sesini kirp diye kesti, herkes başını köyün ana yoluna çevirmiş, biraz ötede dimdik durup kalmış Kör Salihe bakıyorlardı.

Yaşlı adam sözünü sürdürdü, "...sen de böyle bu kütükten bacakla dolaşmayacakmışsın. Bütün bunları bize işte o, o kör şeytan anlattı. Bir kez, iki kez değil, günlerce anlattı. Bakın orada durmuş, yılan gibi dikilmiş, ne buraya gelebiliyor, ne de geri gidebiliyor. Bir dağda, bir tarlada, bir yolda bir yılanla karşı karşıya, göz göze gelince ne o yılan yerinden kıpırdayabilir, ne de sen. Yerinizde öylece durur kalırsınız, kıpırdayamazsınız, yanınızdan bir canlı geçinceye kadar. İşte bu..."

Yaşlı adam sözünü kesti, başını denizden yana döndü. Kalabalık da başını denizden yana dönmüş, kimseden çıt çıkmıyordu.

Ali Çavuş arada sırada, kimseye belli etmeden, kaş altından, ayakta kalakalmış Salihe bakıyor, hemencecik de gözlerini az ilerisinde oturmuş yaşlı köylüye döndürüyordu.

Kalabalığın çıt çıkarmaması, Salihin olduğu yerde durup kalması uzun sürdü.

Salih sonunda azıcık kıpırdandı, bir sağına, bir soluna bakındı, bir de başını yukarıya kaldırdı, çınarın uç dallarına baktı, başını indirdi, ayakları feldirdeyerek yürüdü geldi, Ali Çavuş gözlerini kaçırmadı. Salihin boynu bükülmüş, kolları yanlarına düşmüştü. Biraz sağa sola sallandı, bir şeyler söyleyecekti, sözleri boğazında düğümleniyordu. Konuşmak için büyük bir çaba harcıyor, bir türlü beceremiyordu. Kalabalığın gözleri ona dikilmiş bekliyorlardı. Ali Çavuş, der gibi duyulur duyulmaz bir ses döküldü ağzından. Dudakları kıpır kıpır ediyor, titriyordu. Birden dikeldi:

"Bunu sana yapmamalıydım Ali Çavuş. Biliyorum, çok gücendin bana. Seni çok kırdım. Yerden göğe kadar hakkın var. Bacağını, benim için, benim yüzümden Geliboluda koydun da geldin. Doktorlar söyledi, beni sırtında, kanların aka aka taşımasaydın, bacağın kesilmeyecekmiş. Biraz daha doktorlara ulaşmayacak olsaymışız senin kanın aka aka bedenin boşalacak, sen de ben de ölecekmişiz."

Kendine iyice gelmişti. Köylüye döndü:

"Bütün bunları size bin kez anlatmadım mı, söyleyin! Elinizi vicdanınızın üstüne koyun söyleyin."

Kimseden bir ses çıkmadı.

"Ne diye hepiniz birden mezar taşı kesildiniz, anlatmadım mı?"

Gene kimseden bir ses çıkmadı.

Salih allak bullak olmuş, ne yapacağını bilemiyor, umutsuz gözlerle şaşkın, kalabalığa bakıyordu.

Ali Çavuş daha çok dayanamadı, ayağa kalkmasıyla gidip Salihe sarılması bir oldu. İki arkadaş bir süre sağa sola sallanarak sarılı kaldılar, sonra da Ali Çavuş Salihi elinden tuttu. Poyrazla kendi arasına oturdu.

Kör Salih kıvanç içindeydi. Gözünün içi gülüyordu, elini getirdi çavuşun omuzuna koydu:

"Emanet," dedi. "Belki de dönerler. Emanet. Emanet sahi yarın değilse de öbür gün dönseydi, gelse de bana teknesi sorsaydı ben ne derdim ona, söyleyin bana."

Kimse ona bir karşılık vermedi.

Gözünü kalabalığın üstünde dolaştırarak bir daha sordu:

"Ne söylerdiniz ona, tekneni sattım mı derdiniz ona?"

Gene ona kimse karşılık vermeyince çok kızdı, boynun damarları şişti, elini Ali Çavuşun omuzuna bastırdı:

"Sen söyle Ali," dedi. "Sen söyle can bir kardeşim, sen olsan sen ne yapardın?"

Elini Ali Çavuşun omuzuna daha çok bastırdı:

"Seni dünyada hiçbir şeye değişmem, bunu biliyorsun. Sen ne yapardın?"

Taşta ses var Ali Çavuşta ses yok.

Elini Ali Çavuşun omuzuna bastırdıkça bastırıyordu.

Kör, gözünü kalabalığın üstünde dolaştırıyor, onunla gözgöze gelenler gözlerini yere indiriyorlardı. Sonunda Musa Kazım Ağaefendiyle, bir anlık, göz göze geldiler. Ağaefendi gözlerini kaçırmadı. Salihin sağlam kalmış gözü dört göz olmuş, acıdan kıvılcımlanıyordu. Ağaefendinin gözlerinde bir yumuşaklık, sevgiye, hayranlığa benzer karmaşık bir şeyler gördü:

"Emanet," dedi. "Emanete hıyanet olur mu?"

"Olmaz," dedi ağırbaşlılıkla Ağaefendi. "Olmamalı. Emanete ihanet insanlığa yakışmaz."

Salih, Ağaefendinin kendini onaylamasından dolayı azıcık yüreklendi, kendine geldi, elini Ali Çavuşun omuzundan aldı, sesini yükselterek:

"İnsan olana değil, insan olmayana da yakışmaz. Ya yarın geliverirse? Hiç hükümetin sözüne güven olur mu?"

"Olur," dedi Ağaefendi.

Salih keşki sana o sözleri söylemez olaydım, diye düşündü. Belki bu adam büyük bir hükümet adamıydı oralarda, diye düşündü. Tam bu sırada da Ali Çavuş onun elini tuttu sıktı. "Emanete ihanet olmaz," dedi Ağaefendi. "Emanettir. Ben buraya gelirken çiftliğimi, konaklarımı, ahırlarımı, altmış yedi soylu atımı, bağlarımı bahçelerimi komşuma, dostlarıma bıraktım da geldim. Ne zaman gidersem gideyim Girite, çiftliğimi elimle koymuş gibi bulacağım. Allaha inanır gibi buna inanıyorum. Emanete ihanet eden en edna yaratıktır. Salih Efendi haklı."

"Bu adam haklıysa satmadığı emanet tekneyi başkasına, üstelik de hiç tanımadığı adama niçin vermiş?"

"Verdim," dedi Salih. "Ben de bilemedim neden verdiğimi. Üstelik de kardeşimden ileri, canımı, gözümü kurtaran Aliye emanet vermedim de o adama, o hiç tanımadığım o adama niçin verdim, ben de bilmiyorum. Emaneti ona verdim ya arkasından canımı vermişten beter oldum. Bir sabah bir adam geldi kapımda durdu. Selam verdi, selam aldım. Eve çağırdım gelmedi. Adım Nişancı Veli, dedi, balıkçıyım, Karınca Adasında otururum, Poyraz Efendinin de selamı var, dedi. Göz göze geldik. Nişancı deniz kıyısına yürüdü, ben de kendimde olmadan arkasından gittim, yan yana geldik. Ta şu aşağıdaki Akkayaya kadar hiç konuşmadan yürüdük, geriye döndük. O gün gene bir daha göz göze geldik. Bu adamın gözlerinde bir şeyler var, göz göze gelince beni tepeden tırnağa ürpertiyordu. Sabaha kadar da uyuyamıyordum. Böylece üç gün yürüdük. Üç gün gözlerimin içine öyle baktı. Gözlerimi gözlerinden alamıyordum. Adamın beni efsunladığını biliyordum ya elimden hiçbir şey gelmiyordu. Biliyordum, bu adam bir büyücüydü. Gözleri yüreğimin köküne işliyordu. Küçücük, çukura kaçmış, mavi mi, yeşil mi, kırmızı mı, karmakarışık, kıvılcımlı gözleri vardı. Nereye giderse ayaklarım beni alıp ona götürüyordu. Şu çınarın üstüne çıksa arkasından ben de çıkacaktım, şu denize girse ben de girecektim. Şu karşıki Kazdağına yürüse ben de yürüyecektim. Göğe uçsa ben de kanat açacaktım. Ben bir tutsak olmuştum. Üçüncü günün lanetli kuşluk vaktinde bir daha göz göze geldik. Ne yapacağımı bilemiyordum. Şahadet parmağıyla, Ali çavuşa bile vermediğim emanet tekneyi gösterdi. Hiçbir şey söyleyemedim. Al, dercesine başımı salladım, hemen eve koştum, üç gün evden dışarıya çıkmadım. Bu cin miydi, peri miydi, beni adem donuna girmiş Hızır mıydı, o gün bugün düşünüyorum daha kim olduğunu çıkaramadım."

Ali Çavuş yumuşak, sevecen:

"O bir beni ademdi Salih kardaş. Sabahtan akşama tarhana çorbası içen, bir tencere dolusu kabak çiçeği dolması yiyen bir beni ademdi."

Hep birden gülüştüler.

"O bir beni adem miydi," diye sordu gülümseyerek Salih.

"Hızır da olmuş olabilir," diye karşılık verdi Ali Çavuş. Biraz düşündükten sonra, "neden Hızır Aleyhisselam olmasın Nişancı Veli. Hızır da olabilir hınzır da."

"Kör oğlan, biz buraya bir iş için geldik. İşimizi sen beceremeyeceksen, istersen Nişancı Veliyi, yani Hızır Aleyhisselamı çağırayım. İstersen onu hemen çağırayım, bir göz açıp kapayıncaya kadar buradadır. Deryalar üstünde boz atlı Hızır odur işte, anladın mı?"

"Anladım, anladım, o şeytanı çağırma da kimi çağırırsan çağır. Ne olur onu çağırıp da kanıma ekmek doğrama. Ne istiyorsan hemen yerine getiririm, amman ha onu çağırma da ne istersen başım üstüne."

"Musa Kazım Ağaefendinin bir isteği var. Ağaefendinin Giritte çiftliği vardı. Ağaefendi orada soylu atlar yetiştirirdi. Söyledi ya çiftliği emanet olarak komşularına bırakmış. Buralarda çiftlik arazisi arıyoruz. Zatıalilerinin köyüne bunun için... Rumlardan bir çiftlik?"

Kör Salih canlandı, bir iyice kendine geldi. Demek ki artık Ali Çavuşla bir iyice banşmışlardı.

"Var," dedi şen şakrak bir sesle. "Çorbacı Elianın Çiftliği. Çiftlik hem de İsmail Ustaya emanet. İsmail Usta Çorbacı Elianın kahyasıydı. Çorbacı nedense İsmaile hep Usta derdi, şimdiye kadar İsmailin ne ustası olduğunu çıkaramadım. İsmail de bana ne ustası olduğunu anlatamadı."

Deniz yanındaki çınara sırtını dayayıp oturmuş, uzun boylu, uzun yüzlü, çekik gözlü, orta yaşlı, temiz giyinmiş, pantalonu ütülü, çizmeli, çizgili mintanlı, burma bıyıklı bir adam ayağa kalktı:

"O, İsmail benim, o at ustası benim," dedi. "Salih hiçbir şeyden anlamıyor ki, askere gitmeden de böyleydi. Çiftliğin her şeyi, her işi benden sorulurdu. Soylu atlar da yetiştirirdik. Çorbacı Elia da, Ağaefendi hazretleri gibi soylu atlar da yetiştirirdi. Ben atlardan anlardım. Onun için de Çorbacı bana usta derdi."

Kör Salih:

"Attan anlamaz ki bu garip İsmail, usta olsun. Bu İsmail Rumlar buradan gitmeden boynunda altın haçla dolaşırdı."

"Sen hiç altın gördün mü?"

"Söylediğin yalanlardan dolayı Allah bir gözünü aldı. Bunun babası boynunda bakır haçla dolaşırmış."

Kör Salih kızar gibi ayağa kalktı, İsmailin üstüne yürür gibi etti, tutup yerine oturttular.

"Atlar yetiştirirmiş boynu altın haçlı kel İsmail. En azından Elianın çiftliğinde yirmi tane seyisi, at bakıcısı vardı. Bu İsmail de haç takma ustasıymış. Haç takma ustası!" Kör Salih haç takma ustası derken gülüyordu. İsmail de onunla birlikte gülmeye başladı.

Poyraz:

"Durun be," dedi, "nerdeyse biribirinizi öldüreceksiniz. Bizler buraya ciddi işler konuşmaya geldik, siz dalaşıyorsunuz."

"Bu kör lanet durmuyor ki."

"Bu kel lanet de kendisini baytar ustası sanıyor. Okuryazarlığı bile yok."

"Şu arkadaş Baytar. Hem de zabit, askeriye baytarı. Şimdi, ona soruyorum, atların ustası olur mu?"

"Olur."

"Okuryazarlığı bile yok."

"Olsun. Okuryazarlık neye yararmış ki. Askeriyede attan anlayan neferler vardı ki bizler ellerine su dökemezdik."

"Şiştin mi Kör Salih?"

"Yerin dibine geçtin mi?"

Baytar:

"Atlar, ne oldu?"

"Sattım."

"Emanete hıyanet olmazdı hani?"

"Olur," dedi İsmail. "Atlara bakacak hiç param yoktu, götürdüm İzmire en soylu, en boylu bir küheylanı sattım. O para atların yiyeceğine altı ay bile yetmedi. Paralarını alamayınca seyislerin hepsi dağıldılar gittiler."

"Vah vah," dedi Ağaefendi derinden bir iç çekmeyle, "sonra?"

"Baktım ki atların hepsi ölecek, İzmire götürdüm hepsini sattım, savaştan yeni çıkmış millet atların yüzüne bile bakmıyor. Sonra İzmirde bir hafta kaldım. Herkes Elianın atlarının ününü duymuşmuş, üç gün içinde atlar kapış kapış gitti. Ben paraları aldım getirdim, kimsenin bulamayacağı bir yere sakladım. Yalnız o parayla bir Alaman filintasıyla yüz elli mermi aldım. Buralarda savaştan kalma çok efe vardı. Şimdiye kadar evime hiçbiri uğramadı."

Gene:

"Vah vah, vaaah!" dedi Ağaefendi. "Ben gelirken atlara bakılması için üç yıllık para bıraktım da geldim. Beş yıl daha dönemezsem... Dokuz kısrak vardı, hepsi de soylu. Yılda bir at satsalar, bir atın parasıyla öteki atlara bir yıl bakarlar. Dokuz kısrak da kulunlar. Kulunlar da tay olur. Yaşlı kısrakları satarlar. Bir de dostlarım atları satmasalar bile ceplerinden atlar için para koyarlar. Vah vah Eliaya, vah!"

Oradaki herkes bir tuhaf olmuştu. Bir de Kazım Ağaefendinin vah vahları içlerine işlemişti.

Poyraz ayağa kalktı:

"Çiftlik uzak mı?" diye sordu:

"O kadar uzak değil," dedi İsmail.

"Burada binecek bir at bulabilir miyiz?"

"Bulunur," dedi Kör Salih.

"Bulunur," dedi İsmail. "At mı istersiniz, araba mı?"

Poyraz Musa Kazım Ağaefendiye baktı.

"Araba olsa daha iyi olur," dedi Ağaefendi utangaç.

"Buralarda fayton bulunmaz. Ancak İzmirde vardır fayton," dedi Kör Salih. "Bizde yük arabaları vardır ya faytondan güzeldir."

İsmaile döndü:

"Haydi Elianın arabasını koş da buraya getir. Arabayı da satmadın ya, senden ekmek istemez su istemez."

"Satmadım, satamam da, o kadar güzel bir arabayı nasıl satarım. Araba halis Bursa işi, nasıl kıyarım."

İsmail kalktı:

"Şimdi arabayı alır gelirim."

Biraz sonra atların boyunlarındaki zillerin ötmesiyle tekerleklerdeki çamparaların koygun sesleri geldi.

İsmail:

"Buyurun," diye sesledi.

Araba gelmiş ulu çınarın dallarının altında durmuştu. Arabaya bakımlı iki kır at koşulmuştu. Araba, baştan aşağı yeşilin üstüne kırmızı, sarı, mavi, ak renkli nakışlarla bezenmişti.

"Arabanın içine minderler de koydum."

Hep birden kalktılar arabaya gittiler, arabanın yanına gelince Kör Salih ayakkabılarını çıkardı arabaya atladı, önce ayakkabılarını arabanın yemliğine koydu, sonra da:

"Ali Çavuş elini ver," dedi.

Ali Çavuş:

"Şu tahta bacağı çözeyim de."

Ağaefendi çoktan ayaklarını çıkarmış bekliyordu. Poyraz Ağaefendiyi kaldırdı arabaya koydu. Kör Salih onu arabanın önündeki minderin üstüne yerleştirdi. Baytar da, bacağını çözmüş Ali Çavuşu aldı arabaya koydu. Poyraz da bindi. Arkasından da Baytar... Kanatlara sırtlarını dayadılar.

Bir saat sonra çiftlikteydiler. Ayakkabılarını giyip arabadan indiler. İsmail önlerine düştü, onları çiftlik konağına götürdü. Konağın yerinde yeller esiyordu. Konaktan bir iki duvar parçasıyla, yanda yörede yığılı taş öbekleri, cam kırıkları kalmıştı.

"Bu konak gibi bir konak ne İzmirde ne İstanbulda ne de Atinada vardı. Bu konak bir saraydı. Ne mi oldu diyeceksiniz."

"Buraya Kavlakzade Remzi gelmiş diyeceğim."

"Sen ne yaptın onlar konağı yıkarken?"

"Ben mi? Ben dedim ki şu kara canımı almadan, bu konağı size yıktırmam, dedim. Kavlak Remzi de, biz de senin kara canını, ak canını da alırız, dedi. Ben de kendimden geçtim, ulan asker kaçağı itoğlu it, dedim, ben Geliboluda çarpışmış, o savaştan yara almadan sağ kurtulmuş dört beş kişiden biriyim dedim, üstüne yürüdüm, boğazına sarıldım. Ben onun boğazını yıkar, gözlerini pörtletirken, oradaki adamları üstüme çullandı. Onu elimden kurtardılar. Az sonra dirilen Kavlak Remzi ötede durmuş bağırıyordu: Vurun, vurun, öldürün Yunan tohumunu. Vurun, öldürün bu Rum dölü dinsizi. Bana karşı, halis bir Müslümana karşı gavurun mallarını koruyor, parçalayın onu. Emanetmiş, emanet ne demek, demektir ki, Çorbacı Elia geri gelecek bu toprakların, bu sarayların üstüne oturacak. Öldürün, paramparça edin. Kendimden geçmişim. Gece yarısı uyandım ki ne göreyim, yerimden kalkamıyorum. Her yanım kan içinde. İkinci günün öğlesi oldu daha yerimden kıpırdayamıyorum, ikindi oldu daha beter, ben kendimden umudumu kestim, öldüm öleceğim, nasılsa Salih çiftliğe gelmiş, Salih çok meraklı bir kişidir, çiftlikte ne var ne yok diye..."

"Durun," dedi Salih, "gerisini ben anlatacağım: Ben bunu böyle görünce, Vay İsmail, dedim. Gelibolu cehenneminden kurtul da deriyi burada külle. Altımda at, at değil bir kırlangıç. Arabayı koştum, atları öylesine sürüyorum ki araba parçalanacak. Son hızda giderken elimdeki mavzeri doldurdum, mermiyi de ağzına sürdüm. Konağın önünde atların başını çektim, elimde mavzer aşağı atladım. Bu sırada beni böyle gören Kavlak Remzi işçi kalabalığının içine kaçtı. Ben namluyu kalabalığa çevirdim, İsmaili öldürenler bunlar değil miydi, diye, tetiğe bastım basacağım, kalabalığın içinden tek kolunu yukarı kaldırmış Memet bana doğru yürümeye başladı. "Dur Salih," diye bağırdı, "dur Salih, dur! Elini bu kadar insanın kanına bulama. Onlar İsmaili emirle öldürdüler, sen kıyma onlara. Onların her biri yüz kez ölümü hak etti. Dur salih!" Üstüme atıldı, tek koluyla bana sarıldı, "Otur Salih. Onlar etti sen etme!" Çolak Memetlen yan yana cephede çarpıştık. Korku nedir bilmezdi. Süngü savaşlarına çok girdik, bundan yürekli, bundan hızlı kimse yoktu orduda. Gözünü daldan budaktan esirgemez, süngü savaşlarında siperden ilk atlayan o olurdu. Bütün orduda namı, almış yürümüştü. Önüme gerilmiş duruyor, öldüreceksen beni öldür, diyordu. Öyleyse Remziyi bana verin, dedim. Dedi ki bana, biz seninle hendekler derelerden su gibi akan kızıl kan gördük. Yamaçlarda ölülerden toprak gözükmüyordu. Bir sürü çatışmadan sonra kana girmiş çıkmış gibi değil miydik! Üst üste atılmış ölüler tepe gibi yığılmış değiller miydi! Bunun üstüne ben azıcık çözüldüm ya gözlerim gene Remziyi arıyordu. En küçük bir yerini görsem tetiğe basacaktım. Memet çok konuştu, sonunda, bunların hepsi aç, nan ekmeğe muhtaç, dedi. Çalışmazlarsa çoluk çocuk açlarından ölecekler, burada bir iş, bir lokma ekmek bulmuşlar, Kavlak Remziyi korumasınlar da ne yapsınlar. Koluma girdi arabama götürdü. Arabaya binerken, Memet, dedim, bu çolak kolunla sen de mi çalışıyorsun, Kavlağın amelesi misin? Boynunu büktü, öyle, dedi."

Daha çok konuşacaktı Kör Salih ya Memet onun sözünü kesmeye çalıştı. "Hay Çolak Memet hay, bütün orduya yürekliliğiyle nam salan koca Memet, sen bu hallere düşecek adam mıydın Memet." Memet ona öyle bir baktı ki Kör Salih hemen sustu. "Ben arabaya bindikten sonra baktım, gözleri yaş içinde. Beni ne hale getirdiler, bu hale düşecek adam mıydım? O savaşı yaşamasam ben bunların hepsini öldürmez miydim? Bir de emanet. Ernanete hıyanet. Bu hangi kitapta yazıyor Memet? Memet içini çekti, emanet, dedi, hiçbir kitapta, dedi, arkasını döndü, başı önüne düşmüş yürüdü gitti."

İsmail:

"Ben bütün bunların hiçbirini görmedim," dedi.

"Ahırlar nerede?" diye telaşla sordu Salih.

İsmail, gülerek:

"Göstereyim," dedi yürüdü, öbürleri de arkasından yürüdüler. İsmail bir yere geldi durdu. Bir süre sonra ötekiler de geldiler.

Salih, temel taşları kalmış uzun bir yapı yerini gösterdi, "Bu birinci ahır," dedi. Biraz yürüdü, "Bu da üçüncü ahır. Kavlakzade hepsini yıktırdı. Çok kereste çıktı ahırlardan."

Musa Kazım Ağaefendinin yüzü gerilmiş, ağzını bıçaklar açmıyordu. Parmağıyla, kesilmiş ağaç köklerini gösterdi. "Bunlar Ağaefendi, bunlar çınar kökleridir. Otuz üç tane. Hepsi başını almış göğe çıkmış. Gövdelerini dersen üç adam el ele verse çeviremez."

"Ne oldu?"

"Kavlakzade hızarcılarla geldi, asker kaçağı, emrinde de candarmalar, asker kaçağı bütün çınarları kestirdi. Bu çınarların hepsi Elia Efendinin dedesinin dedesinden kalmıştı. Kavlakzade Remzi çiftliğe her sabah geldiğinde Elia, Elia, Çorbacı Elia, çiftliğini bu hırpoya emanet etmişsin, gel de çiftliğini gör, gel de çiftliğini emanet ettiğin o yürekli babayiğidinin halini gör, diyor. Kavlak beni boyuna aşağılıyor. Candarmalar var, benim ağzım açılmıyor ya içim içimi yiyor. Bıçkılar, hızarlar durmadan işliyor, benim sesim çıkmıyor, candarmalar var. Ben deliriyorum ama elden ne gelir, candarmaların eline bir geçersen, candarma milletini iyi biliyorum, Allah var demezler, ellerine geçirdiklerinin kemiklerini un ufak ederler. Ya da öldürür, ölüsünü ıssız bir koyağa, ya da denize atarlar. İnşallah geri dönmez. Elia, dönüşte çiftliğini böyle görmez."

Musa Kazım Ağaefendinin yüzü gittikçe azıyor, yüzünün kırışıklıkları seğiriyordu. Acılı, ölü bir sesle sordu:

"Elia Ağa dönecek mi, dönebilir mi?"

Ali Çavuş:

"Hiçbir zaman dönemez," dedi. "Mübadelede buradan gidenlerin dönmesine izin verilemez. Bu kanunu Avrupa yapmıştır."

"İnşallah izin vermez," dedi İsmail. "Elia Efendi iyi adamdı, cömert, yardımsever, merhametli, yüreği her insana sevgi dolu bir adamdı. İnşallah geriye dönmez. Geriye dönüp de çiftliğini böyle görünce, hık der de canı çıkıverir."

Karşıda günbatıdaki yan yana oturmuş üç tepenin üstünde iri kuşlar dönüyordu.

Poyraz:

"Bu çiftliğin büyüklüğü ne kadar?" diye sordu.

İsmail:

"Beyim sen de beş bin dönüm, ben deyim on bin dönüm."

Karşıki tepeleri gösterdi:

"İşte şu tepeler var ya çiftlik tepelerin arkalarından başlıyor." Arkasını döndü, uzaktan gösterdi, "Oradan bir çay akar, bakın ta ötelerde uzun, orman gibi bir karartı gözüküyor, o çay çiftliğin ortasında kalır. O kararan yer de yüzlerce dönümlük zeytınliktir. O zeytinlikler de bana emanetti. Elimde Çorbacı Elia'nın çiftliği, burada ne var ne yoksa bana verdiğine dair kapı gibi senet var. Var ya, zeytin toplama zamanı gelince ben ırgatları yanıma aldım, zeytin toplamaya başladık. İşe başladıktan üç gün sonra bir bölük candarmanın önünde Kavlak Remzi geldi. Candarmaların başındaki çavuş, birden gök gibi gürledi, yassak, yassak, yassaak, Remzi Beyin tapulu zeytinlerini nasıl toplarsınız, hırsızlar. Zeytin hırsızlığının cezasını bilmiyor musunuz? Candarmalara, yakalayın şu adamları, diye sert bir emir verdi. Önce şaşırıp donup kalmış ırgatlar, birden, yaylarına basılmışçasına kaçıştılar zeytinliğin içinde yitip gittiler. Üç el kurşun sesi geldi ya hiçbir ırgata değmemişti. Kavlak Remzi beni gösterdi, bütün olan bitenler şu asker kaçağının başının altından çıkıyor. Geliboluda çarpıştım, diyor ya yalan. Geliboluda savaşa girip de sağ kalan hiçbir insan gördünüz mü? Yalancı oğlu yalancık, hırsız oğlu hırsız, yakalayın şunu. Yakalayın ve hem de kelepçeleyin. Beni yakaladılar, hem de kelepçelediler. Bizim köyün de içinden geçirdiler. Köyün içinden geçerken bütün köy yola çıktı. Ali Çavuş Kavlak Remzinin üstüne, alçak, alçak, asker kaçağı Kavlak Remzi diyerek yürüdü, candarmalar onu zor zapt ettiler."

Musa Kazım Ağaefendi az ilerde dalgın durmuş, ötedeki büyük ağaca bakıyor, sanki İsmaili dinlemiyordu. Yüzüne tarifsiz bir hüzün çökmüştü. Bunu sezen Poyraz:

"Ağaefendi," dedi, "şu baktığınız ağaca doğru gidelim isterseniz."

Ağaefendi sanki bu öneriyi bekliyordu, hemen yürüdü. Hep birlikte ağaca geldiler, başlarını kaldırıp, başını almış gitmiş ağacın doruğuna gözlerini diktiler. Ağacın uzamış geniş yapraklı dalları, nerdeyse yarım dönümlük bir alanı örtüyordu. Kalın gövdenin dibinden de gür bir pınar kaynıyordu. Kaynayan suların altına da apak çakıltaşlan serilmiş, ipiltiler ağacın yaşlı gövdesinde oynaşıyordu.

"Bu ağaç ne ağacı?" diye Ağaefendi merakla, duyulur duyulmaz ölü bir sesle sordu.

"Kestane ağacı efendim, baharda öylesine bir çiçekle donanır ki, ağaç koyu turuncu çiçeklerden gözükmez olur. Elia Efendi gün ışırken yataktan kalkar, ağacın karşısında gün atıncaya kadar dururdu. Gün atınca da çiçeklerin üstünde uyumuş arılar uyanır, çiyden ıslanmış kanatlarını biribirlerine sürterek kurulanır uçarlar, bundan sonra da çiçekten çiçeğe uçan arıların uğultusu başlardı, Çorbacı Elia işte buna mestolurdu."

"Pekiyi bunu niye kesmedi Kavlakzade Remzi Efendi?"

"Korktu."

"Neden korktu?"

"Burası bir ayazma, bu su her derde deva. Müslümanlar da hastalanınca buraya gelirler, bu pınardan su içerler."

"Çocukken, beni sıtma tutunca buraya getirdiler, üstüme kırk bir tas su döktüler. Dilek dileyenler de buraya gelirler, dilekte bulunurlardı. O korkak, o asker kaçağının ödü kopmuştur da dilek ağacına dokunamamıştır," dedi Ali Çavuş, "şimdi hepimiz içimizde bir dilek tutalım, elimizi, dolanarak ağacın gövdesine sürelim. Sonra da pınardan bir avuç su içelim."

Musa Kazım Ağaefendi, kendisinden beklenmedik çocuksu bir sesle:

"Ben tuttum dileğimi," dedi, ağaca yanaştı, eli ağacın gövdesinde, suyu da atlayarak fırdolayı gitti geldi. Pınarın yanına diz çöküp bir avuç su aldı içti, dizlerini çırparak ayağa kalktı.

Bundan sonra öylesine coştu ki Ağaefendi, Poyraz onu tanıyamıyordu. Gün akşam oluncaya kadar çiftlikte dolaşmadık yer bırakmadılar. Gün kavuştuktan sonradır ki köye geldiler, İsmailin evinde arabadan indiler. Evden türlü yemek kokular geliyordu. Ayakkabılarını çıkarıp döşeklere oturdular. Ellerinde leğen, sabun, omuzunda havlu bir kız geldi, sırasıyla ellerini yüzlerini yıkadılar. Gün boyunca Baytarın yanlarında olduğunun farkında olmamışlardı. Elini yüzünü yıkarken onu gördüler. Baytar gelip yerine oturunca Ali Çavuş:

"Yahu Baytar kardaş efendi sen gün boyunca hiçbir söze varmadın, sen iyi bilirsin, atların dilinden anlarsın, çiftliği nasıl buldun?"

Baytar, kendisini de ammsadıklanna sevindi. Gün boyunca Poyraz bile onu görmemişti.

"Ben çok çiftlik gördüm ya boylesini hiçbir yerde görmedim. Burada dünyanın en güzel, en soylu atları yetişir. Param olsaydı, hiç, hiç düşünmeden ben burasını alırdım."

Ağaefendi:

"İsmail, İsmail Bey, doğru söyle." Bayağı heyecanlandığı sesinden belliydi, "Elia Ağa dönecek mi geriye, çiftliğine gelecek mi?"

"Gelecek," dedi, "az kaldı, gelecek. O zaman Kavlak oğlu Kavlak Remzi nereye kaçacak! İnşallah Allah bana o günleri bu yakınlarda gösterecek."

"Nasıl dönecek?" dedi Baytar, "mübadele kararı Lozan Konferansında düveli muazzama tarafından verildi. Bu kararı hiçbir kuvvet bozamaz. Ne Yunanistandan buraya bir Rum gelebilir, ne de buradan bir Türk Yunanistana gidebilir. Bu kararı Lozan Konferansında bütün Avrupa verdi."

"Doğru mu?" diye sordu Musa Kazım Ağaefendi, yüzü sapsarı kesilmiş, durakları titreyerek.

"Nasıl doğru olmaz? Onlar Lozan Konferansının sürgünleri."

"Biz de biliyoruz onu," diyerek söze karıştı Poyraz. "Lena nasıl geldi öyleyse?"

"Hükümet bir duysun, iki candarmayla onu İzmire gönderirler, bir gemiye bindirirler, ver elini Yunanistan. Kavlak Remzi senin korkundan şikayet edemiyor Lenayı. Yoksa şimdiye kadar Lenanın yerinde yeller eserdi."

"Çorbacı Elia yakında yurduna dönecek, çiftliğini Kavlağın burnundan fitil fitil getirecek," dedi İsmail.

"Nasıl gelecek?" dedi Ali Çavuş.

"Onda teneke teneke altın var," dedi kızarak İsmail. "Dağıtır bir teneke altın, gelir çiftliğine oturur."

"Geçti o devir şimdi. Mustafa Kemal Paşa gözlerini oyar rüşvetçilerin. Ona Mustafa Kemal Paşa demişler."

"Sen de biliyorsun Ali Çavuş, Elia Efendi her valiye, her paşaya, her yıl birer at hediye etmez miydi? At armağan etmediği paşa kaldı mı İstanbulda. Beylerin, paşaların hepsini tanırdı o."

"Gelemez."

"Gelir."

Bu sırada güzel, nakışlı kilim sofrasını getirdiler, ince sazlarla dokunmuş hasırın üstüne serdiler. Sofranın ortasına işlenmiş bir bakır sini koydular. Derin, ağzı geniş kalaylı bakır taslarda tüterek yoğurt çorbası geldi. Çorbadan sonra geniş kalaylı sahanlarda türlü getirdiler. Türlüden sonra sofraya kabak çiçeği dolması koydular.

Ağaefendi kabak çiçeği dolmasını sininin üstünde görünce öteki yemeklerden tatmadı bile, çiçek dolmasına yumuldu.

"Ooooh," dedi, "bir daha çiçek dolmasını hiçbir zaman yiyemeyeceğimi sanıyordum. Bizim memlekette çiçek dolmasının hasını yaparlar. Bu dolma da çok güzel. Hanımın ellerine sağlık."

Poyraz:

"Ağaefendi," dedi, "gelecek yıl sizin bahçeye bol bol kabak ekeriz. Lena da bizim bahçeye ekecek, Lena, her zaman diyordu ki, aaah, çiçek dolması."

Ağaefendinin, inşallah gelecek yıla kadar ben burada olmam, kabak çiçeği dolmasını da Giritte yerim, sözleri dilinin ucuna geldi ya söyleyemedi.

"Bizim kızlar da çok iyi yapar çiçek dolmasını. İnşallah gelecek yıl bol bol. Anaları da çok güzel yapardı."

"Bir ay daha sürer kabak çiçekleri, sonra kurur"

"Bol sularsanız bir ay daha sürer kabak çiçekleri. Bizim Giritte el kadar açardı kabak çiçekleri. Bu dolma da çok güzel, nane kokuyor."

"Biz naneyi şu karşı Kazdağından getiririz."

Ağaefendi:

"Siz dersiniz oraya Kazdağı, Rumlar der oraya bin pınarlı İda dağı."

"Bizim Melek Hatun da bin pınarlı İda dağından olur, o da bize oradan nane getirir."

İsmail:

"Ağaefendim, şimdi bizde çok nane var. Biz yemeklerde çok nane kullanırız. Sizlere birer torba nane veririz, Melek Hatun size getirinceye kadar. Biraz da nar ekşisi var. Çiçek dolmasının içine biraz nar ekşisi koymadan olmaz."

"Olmaz" dedi keyifle Ağaefendi.

Yatıncaya kadar atları, at çiftliğini, Kavlak Remziyi, kasabayı, adaları, mübadeleyi konuştular.

İsmail, durup durup Çorbacı Eliaya getiriyordu sözü.

"Elia buraya gelecek. Ne yapıp yapıp gelecek. O buraya gelmezse ölür, o ağacın altına her sabah gün ışımadan gelmezse, pınarın suyundan diz çökerek bir avuç içmezse ölür, yaşayamaz," diyordu.

Baytar da her seferinde:

"Lozan Konferansı, düveli muazzama," diyordu. "Mübadele kararını kimse bozamaz. Mübadele kararına bütün Avrupa imza attı. Bu karar hiçbir biçimde bozulamaz."

"Bozulur," dedi Çavuş.

"Bozulur," dedi Poyraz.

"Bozulur," dedi İsmail.

"Nasıl bozulur?" diye sordu Baytar.

Hiç kimse karşılık veremedi. Sustular kaldılar.

Baytar da sustu bekledi. Ağaefendi de başını göğsüne düşürmüş, bu dünyadan çekmiş gitmişti.

"Buraya gelenlerin Yunanistana gitmelerinin, oradakilerin buraya gelmelerinin bir tek yolu var."

"O yol nedir?" diye başını kaldırıp heyecanla sordu Musa Kazım Ağaefendi. Yüzü gergindi.

"Ben Anadoluyu gezer, bizimkileri ararken Antalyada bizim miralayla karşılaştım. Yiğit, yürekli, herkese saygılı bir insandı. Bir paşanın oğluydu. İngiliz mektebinde okumuş, hayvan severliğinden dolayı baytar olarak oradan dönmüş, askeriyeye intisap etmişti. Yunanistanda akrabaları varmış, onlar da buraya gelmişler. Başvurmadık yer bırakmamışlar, bir çare bulamamışlardı. Dört koldan arıyor, miralay miralayken onları bulamıyordu. Yollara düşmüştü topal ayaklarıyla. Antalya, onun akrabalarının beşinci yeriymiş. Onları burada da bulamamıştı. O söyledi, sürgün dışı kalanlar Gümülcine Türkleriyle İstanbul Rumlarıymış."

"Gümülcine Türkleri mi, hiç sürgün edilmemişler mi?"

"Edilmemişler."

"Neden onlar sürgün edilmemişler? Bunu bana kimse söylemedi."

"Miralaya ben de sordum, o da bilmiyordu."

Musa Kazım Ağaefendi birden çöktü. Bu da oradakilerin hiç gözünden kaçmadı. Bereket versin sözü İsmail aldı:

"Çorbacı Elia altı ava kalmaz buraya gelir."

Baytar öfkeyle sordu:

"Senin Çorbacı Elia Efendi nasıl gelecek buraya, kanat takıp kuş olaraktan uçaraktan mı gelecek?"

"Bilmem ama gelecek o."

"Nasıl gelecek, söyle onu, çatlatma insanı."

"Öyleyse kardeşime söylerim, onun teneke teneke altınları, Yunanistanda buradakilerden de daha büyük çiftlikleri vardı. Burada da konağa çok büyük paşalar gelirdi. O paşalardan her birine bir soylu at verirdi. Anladın mı? Onun at vermediği büyük paşa yok gibi, anladın mı Baytar Efendi? Altınlar, bir de atlar. Onun kanat takıp uçmasına gerek yok."

"Öyleyse nasıl gitti buradan?"

"Hiç aldırmadı, bugün gider, yarın gelirim, dedi."

"Niçin gelmedi bunca zamandır?"

İsmail boynunu büktü:

"Bilemiyorum, şimdiye gelmeliydi. Hasta mı oldu, başına bir hal mi geldi, bilemiyorum."

Ali Çavuş:

"İsmail, sana bir şey soracağım, kulağıma gelenler doğru mu, diye."

"Sor bakalım."

"Kavlak Remzi seni candarmalara yakalatmış Yunan casusu diye. Sen o zaman Geliboluda İngilizlerle çarpışmıyor, İngiliz gemilerinin bacasından aşağıya top mermileri indirip gemileri denizin dibine göndermiyor muydun?"

"Geliboludaydım."

"Eee, İstiklal Harbinde de sen Dumlupınarda Yunanları toplarla dövmedin mi, Yunan bozulunca arkalarından İzmire giren değil miydin?"

"Candarmalara, çavuşa, yüzbaşıya her şeyi söyledim, elimde kapı kadar tezkerem, taltiflerim var, dedim, dinlemediler. Verin yanıma iki candarma da eve gideyim de kapı gibi, demir gibi kağıtlarımı getireyim de görün, dedim, gene dinlemediler. Bir adam nasıl Rum casusu olurmuş, ben ne bilirim. Geliboludan Yunan harbine götürdüler. Ölü olsaydım beni, bir ölüyü nasıl savaşa götürürlerdi? Geliboluda ölmüş bir adam Yunan harbinde o kocaman topları, Geliboludaki gibi nasıl gümbürdetirmiş? İzin verin de eve gideyim, kağıtlarımı getireyim. Yüzbaşı, sen casus değilsin de o Yunanlının yanında nasıl, niçin durdun? Kumandanım, yüzbaşım, dedim, o Yunanlı değildi, o Rumdu. Yunanlılar İzmire girince o çok korktu, bu Yunanlılar bize ne yapacaklar, dedi. Yunan askeri bozulunca da çok sevindi, düğün bayram etti yüzbaşım, dedim, ben uğurladım onu, ağlayarak gitti. O, orada çok kalmaz geri döner. Herkes yalvardı da zırnık kadar malını satmadı, geri geleceğim, diye. Yüzbaşı, atları sen sat, diye sana bıraktı. Sen sattın öyle mi? Niçin sattın? Bıraktığı para atları beslemeye yetmedi. Sattığın atların parası nerde? Emanet, bende. O paralar devletin. Çıkar o paraları getir bana. Getirememem yüzbaşım, şunu bil ki, sen beni asker kaçağı Kavlak Remzi için öldürüyorsun. O, bir asker kaçağı değil, o bir Sarıkamış kahramanıdır. Bak yüzbaşım, biz Gelibolu savaşından epeyce asker kaldık. Bize dediler ki Rus harbinden bir tek asker kalmadı, dediler. Doksan bin askerin yarısını bit yedi, yarısı da dondu kazık kesildi. Kavlak nasıl geldi, sorsana ona tezkeresi var mı, gösteremez. Yüzbaşı öfkelendi, karnıma bir tekme attı, ben iki büklüm oldum. Bağırarak, boyun damarları parmak parmak şişerek, ya paraları bana getireceksin ya da buradan ölün çıkacak. Çıktı gitti."

Bu sefer İsmailin üstüne candarmalar üşüştüler, tekme tokat, onu o kadar dövdüler ki, ne kadar sonra hiç belli değil, bir saat mı, beş saat mı belli değil, İsmail bayıldı. Başına su döküp zar zor ayılttılar. Gene dövmeye başladılar. Paralar nerede, nerede, hemen getirmezsen buradan ölür çıkar. Sen askersin, bilirsin, emir demiri keser. İsmail ancak, emanet, diyebildi. Bundan sonra konuşamadı. Ondan sonra da bir daha ayılmadı. Çavuş yüzbaşıya gitti, öldürdük yüzbaşım, dedi. Söylemedi mi paranın yerini? Söylemedi, para karısında değil mi, evinde değil mi, başka birisinde değil mi, diye, durmadan sorduk, son bir kez, o da son solukta, duyulur duyulmaz, emanet, dedi, biz de öldürüverdik.

Götürün şunun mundar cesedini bir çukura atın. Bu itin cesedini kurtlar kuşlar, itler yesin.

İsmaili kasabanın dışına götürüp, karaçalılığın içindeki çukura attılar. İsmail orada, kendinden geçmiş, sabaha kadar kaldı. Gün kızdırınca gözlerini açtı, bir an, hayal meyal, ölü müyüm, diri miyim, diye aklından geçirdi. Bedeni yok gibiydi. Birden tepeden tırnağa her yerinin sızladığını duyumsadı. Ağrısı gittikçe artıyor, ağrısı arttıkça da kendisine geliyor, yüreği kopacak gibi oluyordu. Acıdan başını nereye vuracağını bilemiyor, dişleri çatırdıyor, elleriyle çukurun yöresindeki taşları çırmalıyordu. Parmakları kan içinde kalıyordu. Acısı o kadar çoğaldı ki, kendini çukurun üstünde buldu. Bağırıyordu ya sesinin çıkıp çıkmadığını bilmiyordu. Can havliyle kendini karaçalılıklara attı. Aşağı doğru gitti. Yola gelince, bitmişti, yolun ortasına sağılıverdi. Yarı baygındı. Acısı diner gibi oldu bir süre, daha gür bağırmaya başladı. Bu sefer sesini duyuyordu. Gözlerini açtı, yöreye uzun baktı, yolun kasabaya giden yol olduğunu anladı. Acısı gene dayanılmaz hal aldı. Ellerini yere bastıra bastıra ayağa kalktı, emanet, dedi kendi kendine, emanet. Elia yakında gelecek. Gelibolu savaşındaki yüzbaşısı geldi karşısına dikildi. Dayan İsmail, diyordu, geminin tam bacasının ortasına... Yüzbaşının üstüne yağmur gibi kurşun yağıyordu. Yüzbaşı gözlerinin önünden toz oldu uçtu da gitti. İsmail göğe savrulan bir toprak yığınının altında kaldı. Toprağın altında soluk alamaz oldu. Nasıl oldu, nasıl olmadı kendisini ışığın ortasında buldu. Ortada ne toplar kalmıştı, ne de askerler. Dünya ıpıssızdı, çıt çıkmıyordu. Gözüne ilk çarpan yüzbaşının çizmesi oldu. Yüzbaşının dizinden kesilmiş çizmesinin içindeki bacağı daha kanıyordu. İsmail donmuş, taşa kesmişti. Arkasından bir asker gelip koluna girinceye kadar gözlerini daha kanayan çizmeden ayıramadı. Az sonra kurşun sesleri, top sesleri yeniden başladı. Toprak sarsılıyor, karşıdaki denizin suları minare boyu göğe savruluyordu. Emanet, emanete hıyanet olmaz. Uzaktan bir arabanın çampara sesleri geldi. İsmail kulak verdi. Arkasından atların boynundaki zillerin sesleri duyuldu. Araba yaklaşıyordu. İsmail ayakta duramaz oldu, yolun

ortasına sağılıverdı. Yönünü arabanın geldiği yana çabalayarak, döndü. Boynunu arabanın geldiği yöne uzattı. Boynunu o yana öylesine uzatıyordu ki nerdeyse boynu kopacaktı. Gözlerini de ardına kadar açmıştı. Araba bir türlü gelmiyordu. Acısı gene dayanılamayacak kadar arttı. Dayanamadı, ayağa kalkacak oldu, kalkarken ağzı yukarı yolun ortasına serildi. Bir süre sonra araba geldi yanında durdu. İsmail ne zil seslerini duydu, ne de arabanın gelip yanında durduğunun farkında oldu. Arabadan iki kişi indi, bu kana bulanmış ölünün yanına geldiler. İsmail gözlerini açtı, uzak bir pusun arkasında iki adam gördü, doğrulur gibi yaptı, doğrulamadı.

"Ölmemiş," dedi adamlardan biri.

Yaşlı adam eğildi, İsmailin yüzüne baktı. O bakarken İsmail inledi.

"Bu topçu İsmaile benziyor," dedi yaşlı adam.

Yerden onu yavaşça alıp arabaya yatırdılar.

"Bu İsmail," dedi, genç adam da, "ne olmuş buna ki?"

"Öldürmüşler," dedi yaşlı adam. "İsmail, İsmail," diye de İsmailin kulağına bağırdı. "İsmail, İsmail, benim ben. Ben İbrahimim." Künyesini İsmailin kulağına söyledi. "Bizim bölükten İbrahim Onbaşı."

İsmail gözlerini açtı kapadı.

Kasabaya yaklaşırlarken, gözlerini İsmailin yüzünden hiç ayırmayan İbrahim, onun gözlerini açıp şaşkın şaşkın yöreye bakıp kapattığını gördü. Buna çok sevindi, "İsmail, İsmail gözünü bir daha açıp kapatsana. Ben İbrahim, İbrahim, Üçüncü Bölükten İbrahim. Gelibolu, Gelibolu. Seni kim bu hale getirdi, seni kim böyle öldürdü?"

İsmail konuşmadı. Kasabaya yaklaşırlarken, İbrahim baktı ki İsmail ağzını açıp açıp kapatıyor. Yaşlı adama durumu söyledi. Yaşla adam atların başını çekti, araba yavaşladı, çamparaların, atların boyunlarındaki mavi boncukların içine takılmış zillerin sesi kesildi. İsmailden duyulur duyulmaz bir ses çıktı. Bir kez daha İsmail inledi. İniltinin arasından bir iki sözcük de çıktı ağzından. İbrahim kulağını İsmailin ağzına yaklaştırdı, konuş İsmail konuş. Benim ben, İbrahim. Geliboluda Üçüncü Bölükten İbrahim. Az sonra İsmail konuştu. İbrahim onun ağzına kulağını biraz yaklaştırdı. İsmail konuştu. İsmail bir daha konuş. İsmail gene konuştu. Kardeş bir daha, candarma, Kavlak Remzi, casus, Rum, öldürdüler. Hayri Efendi.

Yaşlı adam:

"Ne diyor bu İbrahim Onbaşı?" diye sordu.

"Anladığıma göre Kavlak Remzi onu candarmalara böyle öldürtmüş. Beni diyor, Hayri Efendiye götür. Hayri Efendinin iki oğlu da onun yanındaydı. Biliyorsun. İkisi de şehit düştü."

Yaşlı adam arabayı Hayri Efendinin konağının önüne sürdü.

"Niye öldürtmüş Kavlak Remzi İsmaili candarmalara acep?"

"Ne bileyim ben. Gerisini söyleyemedi."

"Vay asker kaçağı alçak vay! Vay domuz oğlu domuz vay! Yazık değil mi İsmaile!"

İbrahim Hayri Efendinin evinin kapısını çaldı. Hayri Efendi balkona çıktı.

"Ne var evladım?" diye sordu.

"İsmail," dedi İbrahim, "topçu İsmail Onbaşı."

"Ne olmuş ona?"

"Can çekişiyor, candarmalar öldürmüşler onu."

"Alın getirin onu yukarıya."

İsmaili karga tulumba aldılar, güçlükle konağa çıkardılar. Boylu boyunca, Hayri Efendinin gösterdiği, salondaki kanepenin üstüne usullacık yatırdılar. Hayri Efendi İsmaili kana bulanmış görünce sapsarı kesildi:

"Kim bu hale soktu İsmaili?" diye sordu.

İsmail gözlerini açtı, başucundaki Hayri Efendiyi gördü.

"İsmail, İsmail yavrum, kim getirdi seni bu hale?"

İsmailin dudakları kıpırdadı ya sesi duyulmadı. Bu sırada İbrahim onun yanına diz çöktü. Eğildi, kulağını İsmailin ağzına yaklaştırdı:

"İsmail, İsmail seni Hayri Efendinin evine getirdik. Hayri Efendi yanımızda, konuş. Hayri Efendi, Hayri Efendi."

İsmail konuştu. İbrahim ayağa kalktı.

"Ne diyor, anlayabildin mi?"

"Anladım," dedi İbrahim, "diyor ki, beni Remzi öldürttü candarmalara, diyor."

"Hanım çabuk gel, kızlar da gelsin." Hanım çoktan uyanmış, Hayri Efendinin çağırmasını bekliyordu. Hemen geldi, İsmaili görür görmez de bir çığlık kopardı:

"Amanın bu da kim, ne olmuş bu adama? Bu da kim?"

"Bu bizim İsmail, Geliboluda bizim çocuklarla çarpışan, çocukların ölüsünü kurda kuşa, ite, çakala yem ettirmeyen, onlara mezar kazaraktan gömen, başuçlarına da, adlarını yazdırarak birer hece taşı diken İsmail Onbaşı."

"Kim öldürmüş bunu böyle?"

"Kavlak Remziyle candarmalar."

Hanım dizlerini döverek:

"Vay kafirler, vay insafsızlar, vay İsmailim, vay yavrum vay. Kıyılır mı İsmaile hiç, vay dinsizler, vay! İmansızlar vay! Vay Allahsızlar vay!" Hanım boyuna dizlerini dövüyordu.

Hanımın hemen arkasından evde çalışan kızlarla birlikte uşak da gelmişti.

Hayri Efendi uşağa:

"Çabuk git de cerrah Sait Efendiyi çağır."

Kasabada doktor yoktu. Cerrah Sait Efendinin yaraları iyileştirmekte de üstüne kimse yoktu. O, ölüyü diriltirdi. Az sonra Sait Efendi yel yepelek geldi.

"Kim bu adam?" diye sordu, "Ne yapmışlar bu adama?"

"Bu adam İsmail Onbaşı. Hani bizim çocukları mezara koyan, başlarına da birer hece taşı diken o İsmail Onbaşı. Bunu bu hale getiren, o dinsiz imansız, dört kitapta katli vacip asker kaçağı..."

Hayri Efendi, asker kaçağı der demez, cerrah Sait:

"O asker kaçağı dediğin o vatan hayini Kavlak Remzi değil mi?"

"O," dedi, Hayri Efendi.

Sait Efendi hastanın yanına diz çöküp, onu muayene etti. "Allahın izniyle bu çocuk iyi olacak," dedi. Uşağa da, "Haydi bizim eve git de ilaç çantamı al getir. ilaçların hepsini ben yaptım. Eczanelerin ilaçlarına hiç güvenemiyorum. Şu sedirin üstüne bir bez serin. İsmail Onbaşıyı sedirin üstüne yatırıp soyacağız."

Hanımla kızlar odaya gittiler, kızlar bir yeşil bez getirdiler, boyunca sedirin üstüne örttüler, çekildiler, Sait Efendiyle İbrahim İsmailin üstündekileri soydular. İsmail çırılçıplak kaldı. Uşak çantayı getirdi, Sait Efendiye... Sait Efendi çantasından kolonya şişesi gibi bir şişe çıkardı, "Kanları kurumuş," dedi. "Bu insafsızlık, fıkaranın bütün bedenini liyme liyme etmişler ama, benim yeni yaptığım merhem de, Allahın izniyle, İsmailin yaralarını on günde iyileştirir.

Şişeden pamukla aldığı bir suyla İsmailin yaralarındaki kanları sildi. Büyücek bir tahta kutudan parmağıyla bir parça merhem aldı, yaralara sürmeye başladı. Kutunun kapağı açılır açılmaz da evi öylesine güzel bir koku aldı ki Hayri Efendi bile böyle bir kokuyu, bunca dağ gezmiş, bunca çiçek koklamış, koku ustası bir insan bile böylesine baş döndürücü, büyüleyen bir koku koklamamıştı.

"Böyle kokan bir ilaç bütün yaraları iyi eder de, cansızı bile diriltir de, sen bu merhemi nasıl yaptın? Ustasın, yaptın bu kokuyu diyelim, bu kokuyu nerelerden aldın, nasıl buldun?"

Sait Efendi güldü:

"Yedi dağın bütün şifalı otlarının özünü çıkarırsan, işte böyle dünyayı kokuya boğacak merhemi bulursun."

Sait Efendinin eli çabuktu, İsmailin bütün yaralarını hemencecik merhemledi.

Merhemleme biter bitmez İsmail gözlerini açtı, konuştu; yöresine bakındı, gözleri geldi Hayri Efendinin üstünde durdu, "Allah hepinizden razı olsun," dedi. Sesi gene az çıkıyordu ya herkes onun ne dediğini anlıyordu.

İbrahim:

"Ölünün İsmail olduğunu anlayınca aldım onu doğruca sana getirdim. O ki düşman vapurlarının bacasından aşağı top güllelerini düşürüp de onları denizin dibine indiren değil mi?" dedi.

"Çok büyük hayra girdin İbrahim, cennetlik oldun. İsmailin canını kurtardın. Sağlıcakla git İbrahim Onbaşı, Allah yolunu açık etsin."

"Sağlıcakla kalın."

İsmailin evinde tertemiz, sakız kokan yataklarda uyudular. Sabah kahvaltısında bir kuş sütü eksikti. Herkes şen şakraktı. Bir tek Musa Kazım Ağaefendinin yüzü gülmüyordu.

İskeleye geldiler. Köylü kalabalığı onları uğurlamak için erkenden çınarın altını doldurmuştu. O gün köyde kalan Kadri Kaptan köylülerle hemen kaynaşmış, içli dışlı olmuş, çiftliğe gidenlerin kim olduklarını herkese uzun uzun anlatmıştı. Tekneye bindiler, Musa Kazım Ağaefendi teknenin başüstüne geçti, Poyraz onun arkasından bir minder yetiştirdi kamaranın önüne, eski yerine koydu. Ağaefendi mindere oturdu, belini de kamaranın tahtasına dayadı, içine yumuldu daldı gitti. Baytarla Poyraz öne oturmuşlar, habire konuşuyorlar, uzun uzun İsmailden, değiş tokuş sürgünlerinden, Kavlak Remziden, çiftlikten, soylu at yetiştiriciliğinden, Hayri Efendiden, cerrah Sait Efendiden, onun büyücü ya da keramet sahibi bir kutlu kişi olduğundan, saray gibi konakları olan adaya, tuhaftır ki kimsenin gelmediğinden, daha birçok şeyden konuştular adaya gelinceye kadar. Musa Kazım Ağaefendiyse asık, düşünceli yüzünü arada sağa çeviriyor, bir süre denizi seyreyliyor, sonra da sola dönüyordu. Birkaç kez de göğe başını kaldırdı, çok uzaklardaki ak bulutlara baktı.

Tekne geldi adanın iskelesine yanaştı. Ağaefendi hiç oralı olmadı, yerinden de kıpırdamadı. Poyraz gelip, Ağaefendinin elinden tutup:

"Ağaefendi, Ağaefendi, geldik," demeseydi, Ağaefendi sırtı kamaraya dayalı öyle oturup kalacaktı.

"Ne o, geldik mi?"

"Geldik," dedi Poyraz, onu iki elinden tuttu ayağa kaldırdı, iskeleye indirdi, kızlar koşarak geldiler, Poyraz kenara çekildi, onlar babalarının koluna girdiler eve geldiler, merdiveni çıkardılar, Poyraz da arkalarından geldi.

"Baba ne oldu sana?"

"Hiçbir şeyim yok."

Ağaefendinin gözü Poyraza ilişti:

"Hiçbir şeyim yok, değil mi Poyraz evladım? Siz de buyurun. Biraz yorgunum değil mi evladım?"

"Evet efendim, yoruldunuz."

"Çok da güzel bir çiftlik bulduk."

"Bulduk efendim."

"İsmail," dedi Ağaefendi.

"İsmail de kim, sana ne yaptı o?" dedi Zehra.

"Bir şey yapmadı kimse bana, yatağımı yapın."

"Ağaya bir şey olmadı, her şey iyi gitti," dedi Poyraz, "hele bir dinlensin, size her şeyi anlatırız. Ben gidiyorum."

Ayağı ayağına dolaşarak merdivene yürüdü. Zehra da arkasından. Merdivenin başında Poyrazın elini tuttu:

"Yarın sabah erkenden gel, babamı yalnız bırakma. Ona bir şey olmuş, bir şeye üzülmüştür. Hiç kendisinde değil."

Poyraz merdiven başında durdu. Ayağını basamağa bir türlü atamıyordu. Zehrayla merdivenin başında durmuş kalmışlardı.

Poyraz, sesi titreyerek:

"Ama... Ama çiftliği çok beğendi," dedi, basamaklara yürüdü, ağır ağır indi, döndü arkasına baktı, Zehra orada ona hüzünle, hayranlıkla bakıyordu. Poyraz evine varıncaya kadar döndü döndü arkasına baktı, Zehra olduğu yerde durmuş kalmıştı.

Poyraz sabah erkenden Ağaefendiye uğradı. Ağaefendi erkenden uyanmış, çeşmeye kadar yürümüş, çeşmede elini yüzünü yumuş, kahvaltı sofrasını kurdurmuştu.

Merdivenden çıkan Poyrazı görünce, sevinçli bir sesle:

"Biz de seni bekliyorduk," dedi.

Sofraya dördü birden oturdular, güzel bir kahvaltı yaptılar. Sofrada, Anadolulular gibi hiç konuşmadılar. Kahvaltı biter bitmez Ağaefendi kalktı, "İsmail," dedi, merdivenlere yürüdü. Arkasından da Poyraz. Yan yana biraz yürüdüler. Bir ara Ağaefendi durdu, yüzü acılaştı, "İsmail," dedi. "O adam İsmaili öldürmüş, yani öldürmekten beter etmiş. Bunu da devletin candarmalarına yaptırmış. Bütün mücadelesine rağmen ne candarmalara bir şey yapmışlar, ne de o adama. O zulüm gibi Yunanistanda bile böyle bir zulüm görülmemiştir. Bu kuvveti, bu adam kimden alıyor?"

Poyraz:

"Yakında Halk Fırkasının kasaba reisi olacakmış. kasabada böyle bir şayia dolaşıyormuş. Kuvvetini bu şayiadan alıyor. Bu sebepten ona kimse dokunamıyor."

"Dediniz ki o bir asker kaçağı."

"Asker kaçağı. Bu kasabada da onun asker kaçağı olduğunu bilmeyen kimse yok."

Sonra İstiklal Harbi bitince Kavlakzade Remzi Beyin nasıl milli kahraman olarak kasabaya girdiğini, Halk Fırkasının başı olacağını, Fırkayı kimlerin, niçin kurduğunu, kasabada Fırka reisinin en büyük güç olabileceğini anlattı.

Musa Kazım Ağaefendi:

"Anladım," dedi. "Her şeyi çok iyi anladım. Biliyorum," dedi, "biliyorum. Her zaman, her şeyde böyle olur."

Elini Poyrazın omuzuna koydu:

"Ben bugün tek başıma dolaşacağım. Üzülme oğlum, bu işler her zaman böyle olmuştur."

"Efendim, ben gider evden bastonunuzu alır getiririm. Bu adada çok turuncu yılan var. Vasili diyor ki, bu adanın yılanları ağaçlara, duvarlara tırmanıp yuvalardaki kırlangıç yavrularını yerlermiş. Ben gider gelirim. Siz şuraya oturun."

Fırladı. Zehrayı görmek fırsatı bir daha çıkmıştı. Eve varmasıyla gelmesi bir oldu.

"Buyurun efendim."

"Berhudar ol oğlum."

Ağaefendi bastonuna çöke çöke zeytinliğe girdi, zeytinliğin içinden tepeye çıktı. Denizin üstüne ışık çökmüştü. Deniz yer yer çizgi çizgi, yer yer halka halkaydı. Çizgilerin arası sonsuza uçan bir mavi, halkaların içi mordu. Turuncu bir çizgi de denizin üstünde kayıyor, karşı dağın dibinde bitiyordu. Ağaefendi, hiç böyle durgun, çizgi çizgi olmuş bir deniz görmedim, diye düşündü. O tuhaf adam, Nişancı, deniz o kadar durgun, o kadar durgundur ki kimi günler, karıncalar su içer, diyordu. Herhal bugünkü deniz için söylüyordu. Doğrusu, deniz kıpırtısızdı. Deniz, küçücük bir kıpırdasa su içen karıncaları alır götürürdü.

Tepeden pınara inerken kulağına inceden bir çağıltı geldi. O yöne bastonuna basa basa yürüdü. Pınara gelince şaşkınlık içinde kaldı. Her bir yan o kadar güzel ki, Ağaefendi böyle bir güzelliği, bütün Giriti çocukluğundan bu yana dağ bayır dolaşmış, böyle bir güzelliği orada bile görmemişti. Pınarın dibine, renk renk çakıltaşlarının üstüne çökmüş ışığın ipiltileri pınarın üstündeki dümdüz kayalığın yüzüne vurmuş oynaşıyordu.

Ağaefendi, pınarın yanındaki çimenlerin üstüne oturup belini de bir çam ağacına dayadı. Burası, bir avuç içi kadar değil, güzel, bayağı da büyük bir adaydı. Girit, çiftliği, atları, dostları gözlerinin önünden bir bir geçiyordu. Çiftlikte doğmuş, orada büyürnüştü. Babası da, dedesi de at yetiştiricisiydi. Ailesi Yunanistanın namlı atlarını yetiştirmişti. Hele demirkır at dillere destan olmuştu. Karısının vapurda ölümü... Düşüncesini burada durdurdu. Buna alışmıştı. Karısı aklına düşünce, gözlerinin önüne gelince hemen kafasından siliyordu. Bu sefer de sildi. Onun yerine Melek Hatun geldi. O da bir sürgündü ve karşıdaki duman içindeki dağ, İda, onun yurduydu. Her konuşmasında, ne yapıyor, ne ediyor sözü bin pınarlı İdaya getiriyordu. Ardından da dağdaki ermiş Sarı Kızın hikayesini her seferinde başka başka anlatıyordu. Kim bilir, ermiş Sarı Kızın bin pınarlı dağını ne kadar özlüyordu. Burada bir süre daha kalırsa onu İdaya götürecek, bu destanlara girmiş aşk dağını kendi de görecekti. Atinada okurken, hemen hemen herkes İda dağının sözünü ediyor, dağın maceralarını yaşıyordu. Kazdağına boşuna aşk dağı dememişler. Melek duruşu, bakışları, konuşması, güleç yüzü, yürüyüşü, gamzeleri, gözleriyle bir insan güzeliydi. Yüreğinin sıcaklığı, içinden taşıp gelen sevgisiyle... Aman, dedi, bu yaştan sonra, ne yapıyorsun sen. Atlara geçti. Bindiği al at geldi gözlerinin önüne, şehrin içinden al ata binili geçerken, çarşıdaki dükkancılar kapılara çıkar, caddelerdeki, sokaklardaki evlerin pencerelerine üşüşen kadınlar atı hayranlıkla seyrederlerdi.

Al at insan gibi, kardeş gibiydi. Taa uzaktan gelirken onun kokusunu alır, üst üste üç sevinç ve aşk kişnemesiyle onu karşılardı. Üstüne bindiğinde hüzünlüysen onun yürüyüşünden hüzünlü olduğun belli olurdu. Kızgınsan kızgınlığını gösterirdi. Sevinçliysen, yol boyunca birkaç kez durur, üst üste üç kez sevinçle kişner, sevinci boynundaki tüylerinden taşardı. Bir ovada, dağda, bir pınar başında yorulup uyurken başını beklerdi. Şimdi kimin elindedir al at, bakıyorlar mı ona, belki de şimdiye kadar özlemden ölmüştür o. Baharın, çiçek zamanı konaktan ayrılırken, ilerde, çiftliğin ortasındaki ulu, dalları bir harman yeri kadar toprağı örtmüş ıhlamur ağacına yaklaşırken durur, başını havaya diker, bir kişnemeden sonra gider ağacın dibinde durur, başını, burun delikleri sonuna kadar açılmış, yukarı kaldırırdı. Tepeden tırnağa çiçeğe durmuş, uğuldayan ovaların kokusuna karışmış ıhlamur kokusu, atın insanın, kuşun kurdun, börtü böceğin, her yaratığın başını döndürürdü. Ve Musa Kazım Ağaefendi, sevincinden göğe uçardı. Çocukluğu, delikanlılığı, arkadaşlığı bir aydınlık içinde, uzak bir düş gibi kafasının içinden geçiyordu. Uzak, yitirilmiş bir de yeni çiftlik, çiftliğin ortasında, yıkılmış konağın biraz uzağında, önünde ulu kestane ağacının dibinde şakır şakır kaynayan bir ayazma... Kim bilir, yıkılmış konak, konağın önündeki kesilmiş ağaçlar, bozulmuş geniş çiçek bahçesi... Kim bilir, bu çiftlik de ne güzeldi. Karşı, dumana batmış dağlar, yakınlardaki deniz... İçine bir acı çöktü. Acının sebebini bir türlü bulamıyordu. Karısı vapurda öldüğünde, ölüsünü denize attıklarında, acısı yüreğini böyle kökünden sökecek kadar olmamıştı. Melek Hatunu, kızlarını, al atını düşünmeye çalıştı, bunlar acısını yeyniltmedi. Ayağa kalktı. Gün kavuşuyordu. Durgun deniz sis altında kalmış, dibinde oturduğu kayalıkların gölgesi taa aşağılara, armut ağacına kadar uzamıştı. Gölgeler az sonra silinecekti. Ağır ağır tepeye çıktı. Batan günün mosmor bir parçası kalmış, gök yeşile, sırma-lanmış bulutlar mora kesmişti.

Gün battı, yerinde turuncu ışıklar kaldı. Ağaefendi aşağıya, bastonuna basa basa, yürüdü. Yoruldu. Armut ağacının yanına kadar geldi. Ulu armut ağacının karartısı daha da büyümüştü. Ağacın altına vardı oturdu, belini kalın gövdeye dayadı. Biraz dinlendikten sonra, ellerini yere dayayarak kalktı, gerindi, kemikleri kütürdedi. Bacakları ağrıyordu. Eve geldiğinde merdivenleri dura dura zor çıktı.

Kızlar onu telaş içinde karşıladı.

"Baba ne oldu sana?"

"Hiç. Hiçbir şey?"

"Baba çiftlikten geldin geleli bir hoşsun."

"Baba ağzını bıçaklar açmıyor."

"İyiyim."

"Baba biraz dinlen."

Ağaefendi koltuğa çöktü, derin derin soluk aldı.

"Baba, Melek Hatun yaprak dolması gönderdi. Kadri Kaptan da, ben ısmarlamıştım," dedi Zehra, "o da yoğurt, et, sebzeler getirdi."

"Parasını vermiş miydin?"

"Vermiştim. Melek bir de keçi sütü getirdi, ben de bozulmasın diye kaynattım. Eti de haşladım."

Kızlar yemek masasını hazırladılar, babalarına baktılar. Ağaefendi zorla ayağa kalktı, masaya tutunarak sandalyaya oturdu. Önüne konan yemeği çabucak yedi, ağzını yüzünü yıkadı gitti yatağına yattı.

"Babam çöktü," dedi Zehra yavaşça.

"Çiftlikten geldikten sonra böyle. Orada kim bilir neler geldi başına," dedi Nesibe. "O gün bugündür Poyrazın da yüzü gülmüyor. İkisinin de başına bir iş gelmiş de bize söyleyemiyorlar."

"Babam çiftliği beğenmiş, alacakmış. Başlarına kötü bir iş gelmese babamız da, Poyraz da böyle olmazdı. Anamızın ölümünden bu yana babamı böyle görmedim."

"Yanlarında bir Baytar, bir de Kadri Kaptan vardı. Belki onlar biliyorlar."

"Kadri Kaptan belki Melek Hatuna söylemiştir."

"Yarın Melek Hatuna gidelim."

"Şimdi gidelim."

"Ben gideyim," dedi Zehra. "Belki babam çağırır bizi. Sen kal."

"Sen git," dedi Nesibe.

Zehra Melek Hatuna giderken Poyrazların evlerinin önünden geçti. Açık kapıya, pencerelere baktı. Kimsecikler yoktu. Oysa Zehra oradan geçsin geçmesin, Poyraz onu pencerelerde, kapıda, çeşmenin başında beklerdi. Döndü bir daha kapının önünden geçti, Poyraz gene yoktu. Gitti geldi, içi acıdı, acaba onun başına da bir iş mi gelmişti? Ayakları aldı onu kapıya götürdü, içerde kimsecikler yoktu. Eli ayağı titreyerek merdiveni koşarak indi, Melek Hatuna vardı, yukarıya çıktı. Melek Hatun, koca karınlı, nakışlı gaz lambasının yanında bir şeyler örüyordu. Zehrayı görünce şaşkınlıkla ayağa kalktı:

"Ne o kızım, babana bir şey mi oldu? Ter içindesin."

"Babam iyi ya yüzü hiç gülmüyor," dedi Zehra, "konuşmuyor, boyuna da, başı önünde düşünüyor. Çiftlikte onların başına bir iş mi geldi, diye, Kaptan bilir, diye sana sormaya geldim. Kaptan bilir."

"Kaptan bana bir şey söylemedi. Bir yaramazlık olsa bana söylerdi. Hele otur da konuşalım."

Zehra geçti sedire oturdu, Melek Hatun da kalktı onun yanına geldi.

Zehra çoktandır düşünüyordu. Melek Hatunun, babasını gördüğü andan bu yana babasına yıllardır dostmuşcana, akrabaymışcasına yakın, sıcak davranmasının sebebini bir türlü anlayamıyordu. Melek Hatun çok güzel bir kadındı, genç de sayılırdı. Babasınınsa sakalına seyrek de olsa ak düşmüştü. Sakalı olmasa genç bile sayılırdı. Böyle düşündüğünden de utanıyordu. Daha çok da anası öldükten sonra babasının hemen evlenmesi... Hemen mi?

"Şimdiye kadar bu halini hiç görmedim. Anam öldüğünde bile, sürgüne çıktığımızda bile, anamın ölüsü denize atıldığında bile babam bu duruma hiç düşmemişti."

"Vah Sultanım vah," dedi Melek Hatun, "kim bilir oralarda neye bu kadar üzüldü." Gözleri yaşardı. Ağladı ağlayacaktı.

"Merak ettim Melek Hatun. Babam senin kırk pınarlı dağlarını merak ediyor. O dağ çok eski bir dağmış. Babam diyor ki, o dağın kızları bu dünyanın en güzel kızlarıymış. Bizim Giritte bile bu kadar güzel kızlar yokmuş. O dağın kızları için çok savaşlar olmuş. O kırk pınarlı dağın kızları için şehirler, memleketler yakılmış, yerle bir edilmiş. Babam diyor ki, baksana Melek Hatuna, o bu kırk pınarlı dağın kızı."

"Kırk pınarlı değil, bin pınarlı o dağ."

"Kusura kalma Melek Hatun teyze, kırk pınarlı değil, bin pınarlı. Babam da bin pınarlı diyor. Babam oraya gidecek."

"Baban için, Sultanımız için üzülme. Ben onunla yarın konuşur, derdi neymiş anlarım, sen üzülme kızım. Ben onu çok seviyorum, gördüğüm günden bu yana. O bizim dağlara gitsin, kurdu kuşu, geyiği kaplanı, bin pınarı, yediden yetmişe insanıyla herkes, her şey ayağa kalkar, ona niyaz ederler."

"Ne bildin teyze?"

Gözleri Melek Hatunun gözlerine anlamlı baktı.

"Ne baktın öyle kızım, babanın parmağındaki yüzüğü hiç mi görmedin?"

"Gördüm," dedi Zehra şaşkınlamış.

"O yüzük on iki perlidir."

"Ne var o yüzükte, herkesin parmağında yüzük var."

"O yüzük başka. Şu koskocaman dünyada o yüzükten ancak, beş on kişide var."

"Ne imiş o yüzük?"

"Ulu pirler takarlar o yüzüğü."

"Ulu pirler ne demek?"

"Bin pınarlı o dağda hepimiz ulu pirler ocağındanız. Ancak pirimiz bu yüzükten takabilir. Her gün de günün ucu gözükür gözükmez, kalkar yıkanır, yüzümüzü güneşe, Kerbalaya döner gülbenk çekeriz, o yüzük de on iki perlidir, yani on iki köşeli."

"Teyze gülbenk ne, Kerbela ne, on iki köşeli yüzük ne?"

"Bak hele sultanımızın kızına, bana soruyor! Onları babana sor."

"Olur teyze."

Ayağa kalktı, "Babam beni sorar," dedi, "eve yetişeyim." Elini aldı öpecekti, Melek Hatun öptürmedi. "Ben hiçbir şey bilmiyorum teyze, babam Amerikan mektebinde okuttu."

"O ne o?" dedi Melek Hatun.

Zehra:

"İngiliz mektebinde yani."

"Yani Çanakkalede bizimkini öldürenler. Bizimkinin üstüne İngilizler bir gülle atmışlar, bizimkinin bir parçası bile kalmamış, toz olmuş, yellere karışmış gitmiş."

"Başın sağ olsun teyze. Allah onun ömrünü sana, oğluna bağışlasın teyze."

"Üzülme kızım, ben sultanımıza gelir, onunla konuşurum."

Melek Hatundan çıktı, çıkar çıkmaz da koşarcasına geldi Poyrazın evinin önünde durdu. Mermer dış basamakların yanına vardı, sağ ayağını kaldırdı birinci basamağa koydu, öteki ayağını bir türlü kaldıramıyordu. Bir süre böyle duruyor, ayağını geriye çekiyor, az sonra gene ayağını mermer basamağa koyuyordu. Sağ ayağı bir süre böyle gitti geldi. Bir ara durdu düşündü, sonra birden üç basamağı da çıktı, kendisini kapının ağzında buldu, elini uzatıp da bir türlü kapıyı açamadı, hemen geriye döndü, nereye gittiğini bilmeden evin yörelerinde dolaştı. Sonra kendini toparladı, koştu, hızla kapıyı açtı, merdiveni düşe kalka karanlıkta çıktı. Salonda Poyrazla Lena karşı karşıya oturuyorlardı. Poyraz onu görünce dondu kaldı, yerinden kıpırdayamadı. Lena hemen ayağa kalktı, kızın elinden tuttu, onu getirdi kalktığı koltuğa oturttu.

"Hoş geldin kızım, safalar getirdin."

Lena da şaşkınlık içindeydi. Zehranın da yüzü kıpkırmızı olmuş, ter içinde kalmıştı. Lena ne yapacağını bilemiyor, ortalıkta dolanıp duruyordu. Birden geldi kızın karşısına dikildi, "Sana su getireyim, sonra da çay getiririm sana. Şimdi yaptım, taze çay iyi gelir," diyebildi, soluğu taşıyordu.

Ardından da Rumca konuşmaya başladı. O kadar çabuk konuşuyordu ki, gene de Zehra anlıyordu. Karmakarış konuşması Zehrayı güldürdü. Lena suyu getirdi, kız suyu alırken Rumca teşekkür etti. Poyrazsa gözlerini kızın yüzüne dikmiş, kendinden geçmiş bakıyordu. Birkaç kez konuşmaya yeltendi, ağzını açtı, sesi çıkmadı. Lena, benim oğlusu, kendisi, çarpıldı, diye düşündü. inşallah, başına bir hal gelmemiştir. Çayı getirdi. Zehraya verdi, çayı alırken kızın elleri titriyordu.

"Kaç şeker atayım," diye sordu Lena.

Kız duyulur duyulmaz bir sesle:

"Bir şeker," dedi.

Çayı elleri titreyerek içti.

"Bir çay daha kızım?"

"Yok. Sağ ol Lena Hatun."

Lena Hatun demesi Lenanın hoşuna gitti, Rumca, "Sen de sağ ol," dedi, inşallah siz de yurdunuza kavuşursunuz, diyecekti söyleyemedi. Biraz bocaladıktan sonra, "Sen ne güzelsin kızım!" dedi. "Allah seni nazardan esirgesin. Allah kısmetini güzelliğine, yüreğinin sıcaklığına, içindeki sevgiye göre versin." Bu sözleri söylerken de kaş altından Poyraza bakıyordu. Zehra da Rumca konuştu, teşekkür etti. "Allah," dedi, "dualarını kabul etsin."

Poyraz, onlar Rumca konuşurken biraz kendine geldi:

"Neler söylüyorsun konuğumuza Lena?" dedi titreyen, heyecanlı bir sesle.

"Onun bir dünya güzeli olduğunu söyledim. Doğru değil mi? Sen bütün dünyayı dolaştın da, bütün dünyayı dolaştın da buraya geldin. Zehra kızımdan daha güzelini gördün mü?"

"Görmedim," dedi Poyraz yürekten. Zehra titredi, yüzü biraz daha kızardı.

"Bir çay daha. Çayım çok güzel değil mi?"

Zehra bir şey söyleyemedi.

"Oğlusu, sana da bir çay?"

Çayı alırken Zehranın elleri gene titredi. Poyrazın elleri de... Bu da Zehranın gözlerinde kaçmadı. Çayı ağır ağır içerken başını önüne eğmiş, yere bakıyordu.

"Çayım çok güzel değil mi, bak ne güzel kokuyor. Sen de içersin oğlusu."

Birer bardak çay daha geldi. Bardaklar ince belliydi, ağızları da yaldızlı.

Zehra:

"Babam," diyebildi.

"Ne oldu babana?" diye heyecanla sordu Poyraz, nerdeyse elindeki bardağı düşürüyordu.

"Bir şey olmadı ya geldi geleli hiç yüzü gülmüyor, konuşmuyor. Anam öldüğünde bile böyle olmamıştı. Başına bir hal mi geldi oralarda?"

Poyraz:

"İsmail," dedi.

"Ne oldu, İsmail kim, ne yaptı size, ne yaptı babama?"

Poyraz İsmaili, İsmailin başına gelenleri, Elianın at çiftliğini baştan başa Zehraya anlattı.

Zehra:

"Bu Kavlak Remzi Bey, kiliseyi, şu aşağıdaki konaktan yıkan adam mı?" diye sordu.

"O," dedi Poyraz.

"Babam buna üzülmüştür. Haksızlığa, zulme hiç davanamaz."

"Bir çay daha," dedi Lena, "şimdi ocağa koydum, kaynıyor."

Zehra da, düşünmeden, konukluğu uzatıyordu. Gözlerini de Poyraza dikmiş hayran bakıyordu. Poyraz bunun farkındaydı ve sevinçten başı dönüyor, kız kalkıp gitmesin, diye boyuna konuşuyor, Kafkasları, Mezopotamyayı, Torosları, Vasiliyi, Emir Selahaddini uzun uzun, kendinden geçmiş söylüyordu.

Boynundaki, üstü güneşli muskayı çıkardı, açtı, içindekileri aldı, Zehraya uzattı, Zehra tuhaf tuhaf elindekilere bakıyordu.

"Emir Selahaddin verdi bana bunları. Verirken de bana dedi ki, bunlar üç bin, dört bin yıl önceden kalmadır. Bunları yanından eksik etmeyeceksin. Ölürken de, kız olsun, erkek olsun en büyük çocuğuna anlatacaksın. Çocuğun olmazsa karına bırakacaksın. Aç kalsan, acından ölsen bile bunlar çok para eder, satmayacak, bir müzeye de vermeyeceksin. Sağ kaldıkça boynunda olacak, zinhar, yabancılara göstermeyeceksin. Yoksa büyüsü bozulur. Çocukların olduğunda bu mübarek taşları ilk oğlunun boynuna takacaksın, çocuk bunları taşıdığı sürece mutlu olacak. Kazalardan, belalardan kurtulacak."

Zehra o konuştuğu sürece gözlerini elindekilerden ayıramıyor, baktıkça doyamadığı Poyrazın yüzüne bile bakmıyordu.

Poyraz, sözünü bitirir bitirmez, elini uzattı, heykelcikleri onun elinden aldı, üstüne altından bir güneş işlenmiş kabının içine koydu, boynuna usulca astı.

Zehra, telaşla ayağa kalktı:

"Babam şimdi uyanmış, beni sormuştur. Sağ olasınız. Babam hiç böyle olmadı. Bu İsmail işinde bir iş var."

Lenanın elini öptü, Poyrazın elini sıkarken yüzü gene pespembe oldu. Poyrazın gözleri de gene sevgiye, mutluluğa kesti.

"Seni eve kadar götüreyim, bu gece yarısı."

Zehra bir an bir ikircik geçirdi. Bu ıssız adada kimse yok, kimsecikler yok, diyemedi. Merdivenlere yürüdü. Arkasından da Poyraz geliyordu. Zehralara giderken o kadar yavaş adım atıyorlardı ki, sanki yürümüyorlardı. Evin kapısına gelince, yukarda ışık yanıyor, loş ışıkta biribirlerinin yüzünü zorlukla seçebiliyorlardı. Uzun bir süre böyle beklediler. Yukardan Nesibe:

"Kim o, Zehra sen misin?" diye seslendi.

"Benim."

Poyraz:

"Yarın erkenden gelirim. Ağaefendiyle konuşur, belki üzüntüsünün sebebini buluruz. Çiftliği gördükten, İsmail konuştuktan sonra Ağaefendi o Ağaefendi değildi. Yüzü değişti, bizimle ilgisini, dünyayla ilişkisini kesti, sanki tek başına sonsuz bir boşlukta kalmıştı. içine yumulmuş hiçbir yere bakmıyordu."

Zehra merdiveni çıkarken Poyraz arkasından seslendi, Zehra merdivende durdu bekledi.

"Bir şeyler öğrenebildin mi, ne olmuş Ağaefendiye, hiçbir ipucu vermiyor mu?"

"Bir kez, koltuğunda dalmış gitmiş, başı göğsüne düşmüşken ağzından bir İsmail sözü çıktı."

Nesibe merdivenden usul usul indi, yavaşça, "Siz konuşun isterseniz," dedi, "babam uyuyor." Usul usul merdivenleri geri çıktı.

Nesibe gidince Zehrayla Poyraz, uzun bir süre karşı karşıya dikildiler kaldılar, yukardan bir tıkırtı, bir ayak sesi gelinceye kadar.

Sesi duyunca düşlerinden uyandılar, Zehra merdivenleri çıktı. Nesibe onu bekliyordu.

Zehra da, Poyraz da sabaha kadar uyuyamayıp biribirlerini düşündüler.

Poyraz erkenden Ağaefendiye gitti. Evin içini güzel bir çay kokusu almış, ocaktaki çaydanlık kaynıyor, dumanlar fışkırtıyordu. Kahvaltı masasına oturmuş Ağaefendi, gülümseyerek ayağa kalktı, "Hoş geldin oğlum," dedi, "şuradan buyur." Karşısındaki sandalyayı gösterdi.

O, oturur oturmaz Nesibe tabak, kadeh, çanak, ekmek getirdi önüne koydu. Peynirler, bir sürahi süt masada duruyordu. Kadri Kaptan her kasabaya gidişinde taze ekmekler getiriyordu. Kızarmış ekmeğin kokusu da çay kokusuna karıştı.

Dördü birden sofraya oturup kahvaltılarını yaptılar. Ağaefendi masadan hemen kalktı, o kalkar kalkmaz da ötekiler. Dışarıya çıktılar. Ağaefendi, doğru çınarlara yürüdü. Ötekiler de arkasından.

Ağaefendi:

"Ben bugün de adayı dolaşacağım," dedi, yürüdü. Onun arkasından bakakalan Poyraz, Ağaefendinin yüzü teknedekinden de beter, cehennem gibi, diye düşündü. Kızlara da:

"Üzülmeyin kızlar," dedi, "bir zaman kendi kendine kalsın böyle. Belki yalnızlık ona daha iyi geliyordur. Onun derdi büyük."

Bu sırada yanlarında Melek Hatun bitiverdi. Buna çok sevindiler, tahta kanepelere oturdular.

Zehra, Poyrazdan gözlerini alamıyor, bir kızarıyor, bir bozarıyordu. Melek Hatun hızla geldi Poyrazın yanına oturdu. Kimsenin ağzını bıçaklar açmıyordu.

"Ağaefendi sultanımız tek başına gidiyor."

Her şeyi anlayan Melek Hatun, Zehrayı kolundan tuttu:

"Sen epeydir Şerife Hatuna uğramıyormuşsun. O kilim bitti bitecek. Bir cennet bahçesi gibi. Haydi kalk da ona gidelim."

Kalktılar, Şerife Hatunun evine yollandılar. Zehra evlerin arkasında yitinceye kadar döndü döndü Poyraz Musaya baktı. Onu bir an bile görememek Zehraya ölüm acısı gibi geliyordu. Melek Hatunun içinden, ateş bacayı sarmış, diye geçti. O da rahmetli şehidine böylesine beter karasevdayla bağlanmış, ölümü yüzde yüz göze alarak kaçmıştı. Buna karasevda derler. Bu sevdaya düşmeyen bu dünyaya geldim, yaşadım demesin. Elimden uçtu da gitti. Mezarı bile yok. Toz oldu da uçtu da gitti. Varsın da gitsin. Yüreğimin başında her gün taze bir gül gibi açıyor. Sevdalı günleri olduğu gibi gözlerinin önünden geçti, bir coşkunluk seline kapıldı, gözleri yaş içinde kaldı, birden sağında yürüyen Zehrayı kucakladı:

"Vay kızım," dedi, "vay dünya güzelim. Böyle bir güzelin başına bu da mı gelecekti. Şimdi sen ne yapacaksın, sandığınızı bile açtırmadı Ağaefendi. O burada kalmayacak. Hiçbir şey yapamazsa kaçacak. Hiçbir şey yapamazsa, vapur, tekne, küçük kayık bulamazsa denize atlayacak, yüzerek adasına gidecek."

"Çiftlik alıyor, Melek Hatun duymadın mı?"

"Duydum kızım, duydum ya oynuyor o, kendi kendisiyle oynuyor. O yurduna dönecek, yurduna dönemezse de çok yaşamayıp ölecek."

"Ağzından yel alsın Melek, Melek Hatun. Ağzından yel, yel alsın. Sen bilmiyorsun, o da sana sevdalı, uykuda senin adını sayıklıyor her zaman. Ben biliyorum. Nesibe de biliyor, sen de biliyorsun Melek Hatun."

Zehra bu sözleri söyler söylemez Melek Hatun, elini ateşe sokmuşcasına kızdan ayrıldı, kendi evine yürüdü. Zehra da koşarak, çınarın altına bakmadan evine döndü.

Musa Kazım Ağaefendi gün ışımadan her günkü gibi uyandı, çabucak kahvaltı yaptı yola düştü, pınara çıktı, pınardan sonra kuytu bucak dolaşmadık hiçbir yer bırakmadı. Mezarlıkları, mağaraları, bağları, arı evini, koyları, ekin ekilen düzlüğü, kuş yuvalarını, küçük bir yamaçta taşlarına haç oyulmuş Rum mezarlığını gördü. Her mezarın hece taşındaki haçın altına ölünün adı, soyadı yazılmıştı. Epeysinin de soyadı Türkçeydi. Ağaefendiyi bu hiç şaşırtmadı. Giritte de birçok ailenin soyadı Türkçeydi. Ben de babamın, dedemin, öteki ölülerimin mezarlarını göremeyecek miyim, diye düşündü. Bu mezarlık az bir zamanda yok olacak, dedi kendi kendine. İçine, anlayamadığı, şimdiye kadar yaşamadığı bir hüzün çöktü. Ayakta duramadı, bir sekinin üstüne oturdu, denize baktı. Amma da uysal bir denizdi bu. Nişancı Veli geldi gözlerinin önüne, o küçücük adam, o deniz büyücüsü, bu denizlerin dibini gören adam, Poyraz, onun denizlerin dibini gördüğüne yemin edip ant içiyordu. Babasının, bütün sülalesinin mezarlarını, Karadenizini, ulu ceviz ağaçlarını bırakmış da buralara gelmiş, karısı da o dağ başındaki köyünde kalmış. Ama o isterse Karadenize de, dağdaki köyüne de gidebilir, karısını da, cevizlerini de görebilir.

Ağaefendi gün kavuşurken eve döndü. Sofra hazırlanmış, kızlar onu merakla bekliyorlardı. Poyraz üç kez eve uğramış, Ağaefendiyi sormuş, hemencecik de geri dönmüştü. Oysa Zehra onun her gelişinde kalıp babasını gelinceye kadar bekleyeceğini sanmıştı. Poyrazsa Zehranın yüzüne hiç bakmamış, başı önünde çekilip gitmişti. Poyrazın davranışına hiçbir anlam veremeyen, kuşkulara düşen kız üzüntüden kahrolmuştu.

Ağaefendinin arkasından içeriye giren Poyraz, sevgi dolu gözlerini Zehraya dikmiş, bu da Zehrayı kendinden geçirmeye yetmişti.

Melek Hatun keçilerini önüne katmış otlatmaya götürüyordu, çınarların altında Zehrayla karşılaştı.

"Hani Zehra, ot toplamaya gidelim demiştin ya, haydi gidelim. Yazı yaban ot dolu. Babana türlü yemekler yaparsın. Belki sizin yemekleri özlemiştir Ağaefendi. Babanız nasıl olsa evde yok."

"Dur Hatun, Nesibeyi de çağırayım."

Eve koştu, az sonra Nesibeyle, ellerinde birer kamış sepetle Hatunun yanına geldiler. Türlü otlar topladılar, sepetlerini doldurup ikindiye çınarlara geldiler, otlarını çeşmede bir iyice yıkadılar.

Ağaefendi daha merdivenlerden çıkarken burnuna içeriden bildik kokular geldi:

"Ne o kızlar," dedi sevecenlikle. "Burnuma hoş, başka kokular geliyor mutfaktan."

Yanındaki Poyrazın kolundan tuttu, çekti, "Otur," dedi, kendisi de karşısına geçti oturdu. Babasının Poyrazı kolundan tutup çekmesi Zehranın gözünden kaçmadı. Babam her şeyi biliyor, diye düşündü. Onun hiçbir kimseye böyle bir yakınlık gösterdiği görülmüş

"Baba bugün Melek Hatunla çamlığa gittik. Nesibeyle çok ot topladık. Burada türlü ot var ki, bizim çiftlik gibi. Ne ararsan."

"Sağ ol kızım, demek Poyraz oğlumla birlikte otlardan yapılmış Girit yemeği yiyeceğiz."

Çökmüş gitmiş, günlerdir yüzü gülmeyen Ağaefendinin yüzü gülüyordu.

"Demek Girit yemeği yiyeceğiz! Hep yaban otu, hep sebze yedikleri için Giritliler uzun yaşarlarmış."

Yemeğe uzandı:

"Buyur Poyraz Bey oğlum," dedi.

Kızlar, babalarını kıvançlandırdıklarından dolayı sevinç içindeydiler. Zehra da öylesine baktı ki Poyraza, Poyrazın içi titredi. Zehra gülerken gamzeleri daha da çukurlaşıyor, güzelliğine güzellik katıllyordu.

Poyraz:

"Hiç bu kadar lezzetli yemek yemedim. Bizim Toroslarda da çok ot yemeği yaparlar, yaparlar ya bu kadar lezzetlisini hiçbir yerde yemedim. Bizde de nar ekşisi koyarlar bazı et yemeklerine."

"Bunların anaları da çok güzel yemekler yapardı. Bunlar da bu kadar güzel yemek yapmayı analarından öğrendiler. Sağ olasınız kızlar."

"Burada da öyle çok ot var ki şaştım kaldım. Burada limon değil de nar ekşisi çokmuş. Melek Hatun Teyze söyledi. Bu yemeğe koyduğum nar ekşisini de Melek Teyze verdi."

"Yarın kasabaya gideceğim. Eğer Poyraz Bey oğlum da benimle gelirse çok memnun olacağım."

Poyraz heycanlandı:

"Başım üstüne efendim. Ne demek efendim, buyurursun da, ben nasıl gelmem efendim. Sizi kasabaya yalnız nasıl gönderirim efendim."

"Sağ ol oğlum. Berhudar ol."

Masadan kalktı. Onunla birlikte Poyraz da kalktı. Ağaefendi ona oturacağı koltuğu gösterdi. Ağaefendi karşısındaki koltuğa oturuncaya kadar o oturmadı.

"Çocuklar, siz sofrayı kaldırın, mutfak işinizi bitirip gelin. Siz işinizi bitirinceye kadar biz Poyraz Bey oğlumla konuşuruz."

Kızlar sofrayı kaldırdılar. Onlar gelinceye kadar bunlar da Kavlak Remziyi, onun kıyı köylerinde, beldelerinde boş kalmış evleri, çiftlikleri, okulları yok pahasına satın alıp yıktırdığını konuştular. İşlerini bitiren kızlar da geldiler, yandaki kanepeye iliştiler. Bu, Ağaefendinin gözünden kaçmadı:

"Rahat oturun çocuklar, Poyraz Bey oğlum bizim yabancımız değil," dedi. "Burada en büyük talihimiz Poyraz oğlum oldu."

"Estağfurullah efendim."

"Siz gelmeden önce biz Kavlak Remziyi konuşuyorduk. Hani şu ilerdeki konakları, yanınızdaki kiliseyi yıkan adamı. Eğer Poyraz Bey oğlum, adanın rnektebini, muallimlerin oturacakları evleri, denizin kıyısındaki dükkanları satın almamış olsaymış, o Kavlakzade Remzi bunların hepsini yıkacakmış."

Kızlar, ellerini göğüslerinde kavuşturmuşlar, kulak kesilmiş, babalarını dinliyorlardı. Zehra da hayran, gözlerini Poyrazdan ayırmıyordu. Ona baktıkça, içindeki aşk büyüyordu. Ona savaşta Mustafa Kemal Paşanın İstiklal Madalyası verdiğini de biliyordu. Bunun bir kahramanlık madalyası olduğunu da biliyordu. Madalyayı ona Lena göstermişti. Kocaman, söbe altın bir madalyaydı bu.

Çökmüş, yaşlanmış, yüzü kırışmış, beli bükülmüş, yitmiş gitmiş Ağaefendi konuşurken değişmiş, birden gençleşivermişti, abıhayat suyu içmiş gibi.

Biraz sonra gene değişti Ağaefendi ya az önceki gibi çökmedi. "Poyraz oğlum da, biliyorsunuz, Allah ondan razı olsun," dedi. Poyraz toparlandı, "Allah sizden de razı olsun efendim," dedi. "Yanımızda Baytar Efendi de vardı. Gittiğimiz çiftliğin kahyası İsmaildi. Elia Ağa çiftliği, bütün atları, ahırları, konağı, nesi var, nesi yoksa İsmaile bırakmış. Bir yıla kalmaz gelirim demiş. İsmaile göre, Elia Ağa ölür de bir yıla kalmaz gelirdi."

Zehra düşündü, babam uyurken hep İsmaili sayıklıyordu. Bunda bir iş olmalı.

Musa Kazım Ağaefendi, önce konağın Kavlak Remzice yıkılmasını, ağaçların kesilmesini, büyük zeytinliğin beş on kuruşa Kavlakzade Remzi Beye satılmasını, sonra da İsmailin başına gelenleri...

Ağaefendi İsmailin başına gelenleri öylesine acıklı anlattı ki, dinleyenler dondular kaldılar. Her birinin etini kesseniz bir damla kan akmazdı. Ağaefendi de tükenmiş, koltuğun içine yumulmuş, omuzları düşmüş, bir topacık kalmıştı. Bir süre hiç kimseden ses çıkmadı, suçu kendileri işlemiş gibi biribirlerinin yüzüne bakamadılar.

Neden sonra Ağaefendi doğruldu, silkindi ayağa kalktı, geri oturdu. Gözleri önce Zehranın gözlerine takıldı. Zehra gözlerini kaçırmadı. Ardından da gözleri Poyrazın gözlerinin içine dikildi, Poyraz da gözlerini gözlerine çelik gibi dikilmiş bakışlardan alamadı. Nesibe şaşkındı. Gözleri babasının gözlerine takılmış kalmıştı. Babası konuşmaya başlayıncaya kadar babasının yüzüne takılı gözlerinden gözlerini ne etti neylediyse alamadı.

"Çocuklarım, bizim başımıza gelenler, hiçbir zaman, hiçbir zulümde insan soyunun başına gelmemiştir. Düşünün bakalım, hiçbir suçumuz sudurumuz yok. Bir de bakmışsın ki, candarmalar, polisler kasabanı, köyünü, adanı sarıvermişler, boşaltın köyünüzü, adanızı, evinizi, doğru başka bir ülkeye. Donar kalırsınız. Ölümlerden ölüm beğenden de beter. Bana gelenler, doğrusu kibar, iyi insanlardı. Çok tartıştık. Ben niçin yüzlerce yıllık yurdumu bırakayım da bilmediğim, tanımadığım bir yere gideyim. Gurbet ele. Buna karşılık hiç kimse bir şey söylemedi. Bir sebep gösterseler ağrıma gitmezdi. Ancak birkaç kişi bana dedi ki, Lozanda bütün Avrupanın verdiği bir karardır bu. Gideceksiniz, gider gitmez de dönerseniz, oradan gelenler de tez günde geriye dönecekler. Çorbacı Elia gitti dedik, geri döndü. Dedik, çiftliğe geldi. Dedik, İsmaili buldu. Her şeyi öğrendi." Sesi karıncalandı. Bir an sustu. Gene gözlerini teker teker onların gözlerine diktikten sonra konuştu:

"Çorbacı Elia ben değil miyim, çiftliği emanet ettiğim, benim kardeşten de ileri Niko, İsmail değil mi, kökünden kesilmiş ağaçlar, o yıkılmış konak, ahırlar, o park gibi bahçeler, bir tek yeşili kalmamış, o kurumuş, karaçalılığa dönmüş, yerle bir edilmiş, binbir türlü güller benim güllerim değil mi? Güllerin arasından geçerken uçan kuşların, kelebeklerin, bilcümle yaratığın, ağaçların, insanların kokulardan başları dönmez miydi, Elia Efendinin iki sözünden biri ben cennette yaşıyorum sözü benim sözüm değil miydi? O aç kalıp da İsmailin pazarlarda yok pahasına sattığı, alanların o atları arabalara koşup araba beygiri yapıp gece gündüz çalıştırıp bir deri, bir kemik bırakılan, ceylan gibi, beylere, paşalara satılan, armağan edilen, ünleri bütün Anadoluyu, Arabistanı, Kafkasyayı, Rumeliyi tutan atlar benim değil miydi?" Durdu, soluğu taşmıştı. Bir süre başı önünde bekledikten sonra konuşmaya başladı:

"İsmail, Niko değil midir, ne diyordu İsmail, Elia Efendi gelirim, dedi, o gelirim demişse, ne eder, ne eyler, diyordu, İsmail böyle diyorsa Elia gelecektir. Şimdi Niko da beni böyle bekliyor. İsmail, emanete hıyanet olamaz, dedi bana. Ben sağ kaldıkça, aç kalsam da, acımdan ölsem de, atları satıp da aldığım paradan bir kuruş harcamadan, getirip Elia Efendiye teslim edeceğim. Ben ölürsem de çocuklarım, benim çocuklarım paranın yerini biliyorlar, buraya geldiğinde hepsini Elia Efendiye verecekler. Bana altın da, ziynet de bıraktı Elia Efendi. Elia Efendiye emri hak vaki olursa, paraların hepsini altın yaptırdım, saklı yerde ne var, ne yoksa çocuklarına verecekler, diyordu. Niko yiğit, sözünün eri, yürekli, gözünü daldan budaktan esirgemeyecek kadar yiğit bir adamdır. Söyleyin kızlar, size her bir şeyi anlattım. Pavli de Kavlak Remzi değil mi, ya Pavli Nikoyu İsmail gibi ederse. Yunan hükümeti de, candarması, polisi de bunlardan daha zalim değil mi? Ben de Girite, tez bir günde döneceğim. Ada güzel, bu ada bir cennet. Ama ben orada doğdum, orada öleceğim. Kızlarım da orada doğdular. Daha çeyizlik sandıklarını açmadılar, beni düşünerek. Açabilirler. Dünyanın binbir hali var. Ben bir şey yapamazsam, ben de Mustafa Kemal Paşaya giderim, o benim halimi anlar. Osmanlı o kadar çok sürgün etti ki herkesi, o benim halimden anlar. Belki bir anlaşma yapar da beni çiftliğime gönderir. Şimdi anladım, Nikodan niçin bana, hiç kimseden iyi bir haber gelmediğini. Nikoya her yerden mektup gönderdim. Buranın da adresini yazdım." Zehranın yüzüne bakınca dili diline dolaştı. Zehra bitkindi. Telaşlandı.

"Buranın adresini de gönderdim Nikoya, öteki büyük makamlardaki dostlarıma, arkadaşlarıma, ses sada yok."

Zehra ölgün bir sesle:

"Gönderdin baba."

Poyraz da bitkin sesle:

"Hepsini de postaya ben kendi elimle attım."

Ağaefendi güvençle, inançlı bir sesle:

"Öyleyse yakında mektupların cevapları gelecek."

Elini Poyrazın omuzuna koydu:

"Bu sefer de sizlerden ayrılmak, Giritten ayrılmamdan daha zor gelecek. O zaman da sizden nasıl ayrılacağım bilemiyorum."

Birden doğruldu, eski halini üstünden attı:

"Bu çiftliği alacağım," dedi.

Zehranın da, Poyrazın da gözlerinde bir sevinç ışığı çaktı.

"Girit adası o kadar uzak değil ki buraya. Biz gidersek buradan," elini Poyrazın omuzundan çekti, gözlerini gözlerine dikti, "biz buradan gidersek, ben her yıl birkaç kez çiftliğe gelir giderim, çiftliğe sen bakarsın. Sana kimse bir şey yapamaz. Sen bir zabitsin. Üstüne üstlük bir de kahramanlık madalyan var. Baytar da zabit. Onunla da kimse dalaşamaz. Yarın sabah erkenden kasabaya inelim. Kadri Kaptan boş mu acaba?"

"Boş değilse bile bizi Baytar teknesiyle götürür," dedi Poyraz.

"Olmaz," dedi Ağaefendi, çabucak, Poyraz daha sözünü bitirmeden.

Poyraz hemen ayağa fırladı:

"Ben gideyim de bakayım Kadri Kaptana." Hemen dışarıya çıktı, merdiveni çabucak indi.

"Kadri Kaptan, Kadri Kaptan!"

"Poyraz Efendi sen misin?" diye seslendi Melek Hatun, "Kadri Kaptan uyuyor." Gencecik, bıyığı daha yeni terlemiş oğluna kaptan demek Melek Hatunun hoşuna gidiyordu.

Poyraz hızla merdivenleri çıktı. O merdivenleri çıkarken sesi duyan Kadri Kaptan yatakta doğrulmuş, onu bekliyordu.

"Buyur Poyraz Ağabey."

"Yarın sabah erkenden iskelede ol! Biz yarın Ağaefendiyle kasabaya gideceğiz."

"Çiftliği almaya mı gideceksiniz?" diye gülerek, şakıyarak sordu Melek Hatun.

"Çiftliği almaya gidiyoruz," dedi Poyraz. "Alabilirsek."

"İnşallah, inşallah, inşallah alırsınız," dedi Melek Hatun, gene şakıyan bir sesle.

Poyraz, fıkara Melek Hatun, diye düşündü, Ağaefendi çiftliği alınca Girite gitmekten vazgeçti sandı. Bütün İstanbulu, Bursayı satın alsa bile o Giritten vazgeçer mi hiç, yeter ki Girite gitmenin bir yolunu bulsun.

Ağaefendi:

"Oğlum Poyraz, maşallah, gitmenle gelinen bir oldu," dedi gülümseyerek.

"Efendim, Kadri Kaptan yarın sabah iskelede bizi bekleyecek."

"İyi," dedi, ayağa kalktı Ağaefendi. "Haydi biz seninle dışarı çıkalım da biraz hava alalım.

Ağaefendi önde, Poyraz arkada çınarların altına geldiler, el yordamıyla tahta kanepelere oturdular, bir süre sustular.

Ağaefendi:

"Biliyor musun oğlum, karşıya, göğe bakıyor musun, bizim Giritte de yıldızlar böyle üst üstedir. Sizin Toroslarda?"

"Efendim, bizim Toroslarda da böyledir ya Mezopotamya başkadır. Çöl başkadır. Orada gökyüzü silme yıldızlarla kaplıdır. Durmadan oradan oraya sel gibi yıldızlar akar."

Elini Poyrazın elinin üstüne, omuzundan aşağı okşayarak koydu.

"Kusuruma bakma oğlum, seni incitmiş olmayayım. Çiftliği alacağız biliyorsun. Alacağız ya sen de ben de burada kalamayacağız. Diyeceksin ki, burada kalmayacaksak çiftliği neden alalım. Eğer hasbelkader biz burada yaşamaya mecbur kalacaksak, bu ada her halü karda senin işine gelemez. Ada yarın öbür gün dolarsa, burası senin için bir tuzak olur. Ben gençliğimden beri Arabistana gider gelir, en güzel Arap taylarını da Halepte, Şamda, Bağdatta bulur, günlerce at sırtında Beyruta geçer, orada taylarımı vapura koyar, Girite getirirdim. O tayların içinden de en güzel atlar çıkardı. Bağdatla Beyrut arası uzun bir yoldur. O uzun yolu taylarla tek başıma geçemezdim. Yanımda en azından, tayları bana satanların koruma olarak verdiği yedi sekiz silahlı adam bulunurdu. Arap şeyhleri, emirleri topraklarında birer hükümdardı. Ve her biri bir kan içiciydi. Dünyayla da ilişkideydiler. Kırk günlük yolda yaprak kıpırdasa onların haberi olurdu. Uçan kuştan bile haber alırlardı. Emir Selahaddin doğru söylemiş, sen kuşun kanadının altına saklansan, yılanın deliğine girsen de onlar seni gene bulurlar demiş, doğru söylemiş."

Poyraz irkilerek:

"Doğru," dedi.

"Seni öldürmek için buraya biribirine benzeyen iki silahlı genç kişi geldi mi?"

"Geldi," dedi Poyraz, bozuk bir sesle.

"Gene gelecekler mi?"

"Gelecekler."

"Ada yakında insanla dolacak, yer yerinden oynamış. Anadolu yerinden yurdundan olmuşlarla dolu. Doğru değil mi, istersen Baytar Efendiye sor."

"Ben de biliyorum efendim. Kış demeden ada dolacak."

"Ada dolunca seni öldürmeye gelenleri ne bileceğiz, nasıl bulacağız?"

"Bilemeyiz efendim."

"Girite gitsek de gitmesek de bu çiftliği almak mecburiyetindeyiz. Öyle mi?"

"Öyledir efendim."

"Girit de netameli bir yerdir. Giritte de biz Yunanlılarla çok savaş yaptık, çok kan döküldü, biribirimizi kırdık. Sonunda da işte böyle yurdumuzdan yuvamızdan olduk. Onun için ben de çiftliğimi tel örgülerle çevirdim her bir yere silahlı bekçiler koydum. Elianın çiftliğini alınca çiftliği yüksek tel örgülerle çevireceğiz. içine de sağlam, güvenilir bekçiler koyacağız. Baytar da bizimle birlikte olacak. Sağlam, güvenilir adam. İstersek, bizimle birlikte oraya Nişancı Veli de gelir. Ama balıkçılığı nasıl yapar çiftlikte Nişancı?"

"Çiftlik denize çok yakın efendim. Dikkat buyurmadınız mı?"

"Öyle ya," diye heyecanlandı Ağaefendi. "Öyle ya, kıyısından giderek sola döndük. Yarım saat içinde de çiftliğe vardık. Öyle ya." Sevincini belli etti. "O cin, o şeytan adam, bize balık tutar. Üç günde de atlarla dost olur, şeytanla kardeş olduğu gibi."

"Bir de Hançerli Efe gelecek. İstiklal Harbine dağda intikal etmiş. Kahraman."

"Hani o bir daha gelmeyecek demiştin?"

"O bana gelmeyeceğim demişti ya gözleri öyle söylemiyordu. Bugün değilse yarın çoluk çocuğuyla damlar. Adada bir ev de ona alalım."

"Adı Hançerli eşkiya mı?"

"Hançerli Efe. Bu efeler nişancılıklarıyla ünlüdürler. Kurşunu iğnenin deliğinden geçirirler."

"Yarın ona da bir ev alalım."

"Almalıyız efendim."

Onlar konuşuyor, yanlarına gelmiş Zehrayla Nesibe dinliyorlardı. Babalarının bu kadar uzun konuştuğunu hiç duymamışlardı. Şaşırmışlar, babaları konuştukça hayretle biribirlerine bakıyorlardı.

Nesibe çaylar bittikçe hemen mutfağa koşuyor, semaverin altına kömür koyup dönüyor, biraz sonra da çayları gümüş tepside getiriyordu.

Sohbet gece yarısına kadar sürdü. Poyraz, Ağaefendinin sözünü kesemiyor, kulak kesilmiş, bu güzel konuşan adama bakıyordu. Bir yandan da çaylar geliyor, çaylar gidiyordu. Sonunda da Zehra imdada yetişti.

"Baba," dedi Poyraza gülümseyerek, "baba yarın erkenden yola çıkacaksınız, uyuman gerek."

"Yaa kızım, daldık gittik." Yelek cebinden altın saatini çıkarda baktı. "Ooo, gece yarıyı çoktan geçmiş," dedi.

Ağaefendiyle birlikte Poyraz da ayağa kalktı:

"Ben ağamızı kırk gün kırk gece dinlerim. O kadar, o kadar güzel konuşuyor ki... İsmaili anlatırken, ben de onunla birlikte dinledim. İsmaili sanki hiç dinlememiş gibi, Ağaefendi anlatırken ağlayacaktım."

"Sağ ol," dedi Ağaefendi biraz utangaç.

"Ben de," dedi Zehra.

"Ben de," dedi Nesibe.

"Sağlıcakla kalın."

"Güle güle oğlum."

Zehra Poyrazı evine kadar götürdü, kapıyı açtı, "buyurun efendim. İyi uykular efendim," dedi.

Poyrazla giderlerken Ağaefendi, bu yakınlıklarının altında bir şeyler olmalı, diye düşündü. Bunca zaman dilinin ucundaydı ya bir türlü söyleyemiyordu, sen burada kefenin boynunda dolaşıyorsun. Arap şeyhlerini tanımıyorsun, seni öldürürler. Ne yapar, ne ederler seni bulurlar, bizimle Girite gelmen tek kurtuluş çaren, diyemedi. Başka hiç mümkünün, çaren yok, diyemedi. Gün doğmadan neler doğar. İnsan yaşamı bu, her tepeden bir gün doğar, diyemedi. Hem canını kurtarırsın, hem de... diyemedi, onun bir gün kendine açılmasından başka bir yolu yoktu.

Lena odasına geldi:

"Oğlusu," dedi, "iyi mi geçti?"

"Çok iyi Ana."

"Biliyorsun sen, Melek Hatun ona çok sırsıklam oldu, Ağası."

"Nerden çıkarıyorsun bunları Ana?"

"Ben Lenayım. Bu işleri çok bilirim. Sen uyu şimdi. Ben bilirim."

Odadan hemen çıktı, kapıyı yavaşça kapattı.

Ağaefendi de Poyraz gider gitmez odasına çıktı, soyundu yatağa girdi. Lambayı söndürdü. Bu gece uyuyamayacağını biliyordu. Aldırmadı.

Dedesinden kalma konakları geldi gözlerinin önüne, pencerelerinin perdeleri apaktı ve her perdenin köşesine iri mor menekşeler işlenmişti. Çocukluğundan bu yana konakta çok şey değişmiş, perdelerin köşelerindeki mor menekşeler değiştirilmemişti. Perdeler eskiyor, yeni perdeler takılıyordu pencerelere ya mor menekşeler yerli yerinde duruyordu. Konağın büyük bahçesi, Osmanlı gülleri, binbir renk çiçek, binbir renk kelebek, arılar, kuşlar ve atlar. İlk attan düşüşü, yel gibi uçan demirkır at, bir hendeği atlarken onu sırtından atışı, o zaman ya on bir ya da on iki yaşlarındaydı, attan düştüğünde bayılmıştı, kendine geldiğinde bir de bakmıştı ki at başında bekliyor. Ata binmiş, gene, eskisinden de hızlı, doludizgin atı kırbaçlayarak, avlunun kapısından yıldırım gibi içeriye girmiş, atın üstünden, acılar içinde kıvranarak yere sağılmış, at da gelmiş gene başucunda durmuş, evden anası, babası gelinceye kadar başından ayrılmamıştı. Onu hemen yerden almışlar, bir faytona koyup cerraha götürmüşlerdi. Canı o kadar yanıyordu ki, utandığından ağlayıp bağıramıyordu.

Ondan sonra demirkır atla kardeş oldu. On dokuz yaşına kadar hep ona bindi, kırlangıç gibi uçtu, at onu, ne yaparsa yapsın bir daha sırtından atmadı. Demirkır at, gece olsun gündüz olsun ne zaman onun sesini duyarsa şaha kalkıyor, sevinçle kişniyordu. Musa Kazım da atın her kişneyişinde ata gidiyor, boynundan başlayarak sağrısına kadar okşuyordu. Attan uzaklaşınca at başını havaya kaldırıyor, kişniyordu.

Musa Kazım demirkırı ahırın ayrı bir odasına koymuş, yemini, suyunu kendi veriyor, tımarını kendi yapıyordu. Bir iki gün şehre gitse demirkır atı huysuzlanıyor, tepiniyor, ona yem, su vermek için yanına gidenleri korkunç bir öfkeyle ısırıyor, tekmeliyor, bazan da yem yemiyordu.

Demirkırla Musa Kazım dostluğu uzun yıllar artarak, yoğun bir dostluğa dönüşerek sürdü. Demirkır Musa Kazımın her bakışından, her deviniminden ne dediğini anlıyordu. Musa Kazımsa bu yaşlanan ata binemiyor, ona acıyordu. Gene yemini o veriyor, gene suyunu götürüyor, onu tımar ediyor, bahar gelince de otlamaya götürüyordu. Kısrakların dalap zamanı her yıl Musa Kazım atını, en soylu kısraklara götürüyor, demirkır dalap kısrağı görünce kükrüyor, kısrağa yanaşıncaya kadar dört beş kişi, Musa Kazım da içinde, onu zor zapt ediyorlardı. Demirkır her yıl en az on kısrağa aşıyordu.

Son yıllarında demirkırın yeleleri koyun yününe dönmüş, gözlerinin feri sönmüş, bir deri, bir kemik kalmıştı.

Musa Kazım demirkırı, her bahar olduğu gibi, gene otlağa götürdü. En gür, taze otlu düzlüğü buldu. Bu otlakta demirkır az da olsa kendine geldi, dostunun sesini duyduğunda şaha kalkmasa da, sesi ortalığı eskisi gibi çınlatmasa da, gene sevinç dolu kişniyordu. O kişnedikçe de Musa Kazım onun yanına gidiyor, biribirlerine dolaşmış yelelerini açıyor, yüzünden boynuna, boynundan sağrısına kadar onu okşuyor, o atı okşarken atın kulakları da dikiliyor, gençliğinde olduğu gibi taze bir tay kokusuyla kokuyordu.

Musa Kazım artık atı örklemiyor, onu düzlükte başıboş bırakıyordu. Günler aylar geçtikçe de atın tüyü düzeliyor, dolaşık yelesi açılıyor, kişnemesi canlanıyor, bir sevince dönüşüyordu. At düzeldikçe Musa Kazım mutluluktan uçuyor, onu akşam tımarının arkasından tepeden tırnağa okşuyordu.

Bir gün Musa Kazım, her günkü gibi atının yanına düzlüğe geldi, demirkıra bağırdı, attan bir ses gelmedi. O gün akşama kadar düzlüğün ortasında ne atı gördü, ne sesini duydu. Bundan sonra delikanlı, o ova senin bu düzlük benim, o koyak senin bu dağ benim günlerce demirkırı aradı, sormadığı insan kalmadı, atın ne dirisini, ne de ölüsünü bulabildi. Hırsızlar atı çalsınlar da ne yapsınlardı. Buralarda at hırsızlığı da yoktu. Demirkır, biraz kendine gelince, gidebildiği kadar uzak yerlere gitmişti.

Bütün gece gün ışıncaya kadar demirkır onu bırakmadı. Erkenden kalktı giyindi. Bir süre aynanın karşısında kaldı, çeşmeye indi, yüzünü yudu, sakalını özenle taradı. Kızlar, onunla birlikte uyanmışlar, kahvaltı hazırlıyorlardı. Kahvaltı masaya çabuk geldi, Ağaefendi kahvaltısını çabuk yaptı. Aynada kendisine birkaç kez daha baktı. Mor fesini başına geçirdi, fesini birazıcık sağ yana eğdi, kızlara sağlıcakla kalın, dedi, merdivenleri çabucak indi, çınarlara yaklaşırken Poyrazla Kadri Kaptan çeşmenin başından kalktılar, ona doğru geldiler.

"Çocuklar geç mi kaldım, beni çok mu beklediniz?" diye sordu.

"Biz erken geldik," dedi Poyraz.

Merdivenin başında durmuş ona bakan Zehrayı görünce çok sevindi.

"Yola düşelim mi?"

"Nasıl buyurursanız efendim."

"Estağfurullah. Buyurun gidelim öyleyse."

Kadri Kaptan, kolu bir çevirdi, bir daha çevirdi, üçüncü çevirişte motor aldı.

Poyraz, geceden kalın bir minder almış kamaranın arkasına sermiş, minderin üstüne de, Ağaefendi belini dayasın diye iki yastık koymuştu.

"Buyurun efendim, yeriniz burası."

"Sağ olasın oğlum. Berhudar ol."

Ağaefendi gülümseyerek mindere oturdu, sırtını, kamara tahtalarının önüne üst üste konmuş, yanları gelincik işlemeli yastıklara dayadı, ayakkabılarını çıkardı, bağdaş kurdu. Yastıkların her yanındaki işlemelere baktı, daha gülümsüyordu.

"Giritte de bizimkiler, Rumlar da yastıklara gelincik çiçekleri işlerlerdi. Bir de mor menekşeler."

"Bizde de menekşe işlerler efendim. Adada da çalıların dibinde çok boynu bükük menekşe var. Her çalının altında top top mor menekşe. Kokusu baş döndüren."

"Boynu eğri mor menekşeyi bir koklayanın, ömrü boyunca kokusu aklından çıkmaz. Menekşe kokusu insanın damarlarına, iliklerine kadar işler. Ben adım adım, çalı çalı adayı dolaştım, ne bir yerde burnuma menekşe kokusu geldi, ne de bir yerde menekşe gördüm."

"Ben de adaya yeni geldiğimde, taş taş, ağaç ağaç, çiçek çiçek dolaştım. Ne menekşe, ne de hiçbir yerden burnuma menekşe kokusu geldi. Bana da menekşeleri Lena Anayla Melek Hatun haber verdiler. Çalıların altında o kadar menekşe gördüm ki, elimi uzatıp bir tek menekşe koparamadım. Koparmaya kıyamadım."

"Menekşe öldürülmez," dedi Ağaefendi kesin bir sesle.

"Koparamadım efendim."

"Vakti geçti mi menekşelerin?"

"Bilemiyorum efendim. Adaya dönünce ilk işimiz çalıların diplerine bakmak olsun."

"Ya vakti geçmişse, bize de bahara kadar Girite dönmek izni çıkarsa, gelecek baharın menekşelerini göremeyeceğim, kokularını alamayacağım."

"İnşallah vakti geçmemiştir."

"İnşallah," dedi Ağaefendi, başını önüne eğdi, bir daha da konuşmadı. Ne olursa olsun, isterse bütün ada menekşeye kessin, isterse bütün adanın yelleri menekşe kokusu essin, gene gideceğim, diye düşündü. İsterse adanın insanları birer melek, birer ermiş olsun. Memleket, şimdiden burnumda tütmeye başladı. Bahara kadar burada, bu güzel yerde dayanabilecek miyim, bilemem. Menekşeleri görebilecek, koklayabilecek miyim?

Demirkır at derin bir pus arkasında kalmış, çok uzaklardan bir kişneme geliyor. Pusun arkasından bir kıpırtı, at ayaklarının tapırtıları, tapırtılar gittikçe yaklaşıyor, başını kaldırıyor, bakıyor ki yanı başında, koskocaman açılmış soluyan burnuyla demirkır. Karnı inip inip kalkıyor. Boynu, sağrısı, bacaklarının arası köpüğe batmış. Musa Kazım diz çöküp eğilmiş, çalının dibini kuşatmış mor menekşelere dalmış gitmiş. Arkadan gelen atın yoğun ter kokusu, önden gelen yoğun menekşe kokusu... Atın yelesi omuzunun üstünde. Atın başı bir iniyor, bir kalkıyor menekşelerin üstüne. Burnu çiçeklerin arasına giriyor, çiçeklerin içinden arılar çıkıyor, at başını hızla çekiyor, soluğu Musa Kazımın saçlarını uçuruyor, çalının üstünden upuzun uzayarak karşıya geçiyor, pusun arkasında kalıyor, ayak tapırtıları gittikçe uzaklaşıyor, yitip gidiyor.

Poyraz baktı ki, Ağaefendinin başı önüne düşmüş, dünyadan ilgisini kesmiş, belki de uyumuş. Usulca kalktı, kamaraya tutuna tutuna öne geçti, merdiveni çıktı, dümeni kullanan Kadri Kaptanın yanına vardı oturdu, "Ağaefendi uyuyor," dedi.

Demirkır at yitince nereye gider, atı biri alıp götürse yük arabasına koşsa, soylu demirkır bu yaşta yük arabasına dayanabilir mi, araba beygirliğine? Üç ay değil, üç gün bile dayanamaz, ölüverir. Başını alıp şu mor dağın başına çıksa, çıkabilse, oradaki pınardan bir su içse, sonunda pınarın yöresindeki yemyeşil taze, uzamış gitmiş çimenleri yese, çimenlerin üstüne yatsa, başını yosun bağlamış bir taşın üstüne koysa, yukardaki çalıların altından yeller menekşe esse, demirkır gözlerini yumsa. Yeller menekşe esse, yeller menekşe esse... Gökyüzünde kartallar yan yana, üst üste kartallar, uzak göklerde teker teker tortop olarak hışılayarak keskin ıslaklıklarla yere inseler, uzun kanatlarıyla uçarak, seke seke, atlaya atlaya gidip demirkırın yöresinde kümelenseler... Gerisini düşünmemek için gözlerini açtı. Tekne hızlı gidiyor, arkasında köpüklü ince bir yol bırakıyordu.

Belki bir dağın düzlüğünde demirkır, dizlerine kadar gelen otların arasında, ortasında, gece gündüz otluyordur. Dört bir yanında çalılar bitmiş bir pınardan menekşe kokulu ışıktan bir su içiyordur. O su ölümsüzlük suyudur. Demirkır kıyamete kadar gençleşerek, yaşlanarak yaşayacaktır. Alinin Düldülü böyle değil mi? Ali çoktan öldü, Düldül daha yaşıyor.

Köroğlunun Kıratı böyle değil mi, bir pınardan su içip de ölmezliğe kavuşan o değil mi? Köroğlunun kemikleri çürüdü. Kırat daha yaşıyor. Bir pınardan su içiyor Kırat ölümsüzlüğe kavuşuyor. Hızırla Benliboz atı. Deryalar üstünde boz atlı Hızır, karada ve denizde yardım isteyenlerin yardımına anında koşan. Demirkır at böyle bir attı belki. Şimdi sıkışanlara, dünyanın neresinde olurlarsa olsun, anında yardıma koşuyordur, belki... Şimdi gelse, şimdi, şimdi, kanatlarını açsa demirkır, Hızırın Benlibozu gibi alsa beni kanatlarının üstüne, alıp götürse Girite, atlarımın yanına. Gözlerini açtı, teknenin arkasında, sonsuz maviyi ortasından ikiye biçerek ayıran çizgiye gözlerini dikti.

Elinden gelse demirkırı ölümsüzlüğe kavuşturacak, atın üstüne binecek, denizlerin üstünden giderek, tozudumana katarak, ver elini Girit. Eskiden buna inanırlardı. Şimdi de inanmak istiyorlar ya inanmaya güçleri yetmiyor. Bu yaşta, ben bile bir kısım atların ölümsüzlüğe eriştiklerine inanıyorum inanmaya can atıyorum. Demirkırı aldım götürdüm de İda dağına abıhayat pınarının başına koydum. Az sonra üstüne bineceğim, o da beni buradan alacak, Girite götürecek. Çünkü orada, Giritte demirkırın yüzlerce tayı vardır.O da onları görmek istemez mi?

Melek Hatunu terkime alır götürürüm. Ölümsüzlüğe erişmiş bir at, iki kişiyi değil, beş kişiyi de götürür.

İda dağına baktı, İda dağı pus içindeydi. Demek bin pınarlı İda buydu. Yan yana iki pınar kaynardı, biri bal gibi tatlı, öteki ağı gibi acı akardı. O pınarları şimdi bilen var mı, gören var mı? Melek Hatun ölüme karşı direnerek, bin pınarlı İdasını bırakarak karasevdasının ardından gitmiş, karasevdası da toz olup uçmuştu. Ne kadar da güzel bir kadındı Melek Hatun, kaç yaşındaydı acaba? Bu kadar güzel kadınların yaşı belli olmaz, dedi kendi kendine. Artık gündüz hayalinde gece düşünde soylu atlar, bir de Melek Hatun vardı. Bir de Girit.

İkindiüstü tekne geldi kasaba iskelesine yanaştı, Poyraz kamaranın arkasına geçti, eğildi, Ağaefendinin elini tuttu kaldırdı. Tekneden iskeleye birlikte atladılar.

"Kaptan, bizi burada bir yerde bekle," dedi Poyraz. "Ya da seni bulacağımız bir yerde. Hayri Efendinin dükkanında bekleyebilirsin. Kasabada neredeysek bizi bulursun." Elini cebine attı, biraz para çıkardı, Kadri Kaptanın avucuna koydu. "Sağlıcakla kal."

Doğruca Hayri Efendinin dükkanına gittiler. Hayri Efendi onları beklenmedik bir dostlukla, sevgiyle karşıladı. "Sabahleyin erkenden kalktım, kahve kavurdum, kahveyi tam kıvamında kavurmak hünerdir. Biraz çok, biraz az kavurmak olmaz. Öyle tam kıvamında kavrulmalı ki, kahve piştiği anda rayihası ortalığı alsın, içince de kokusu bütün bedenini sarsın. Kusura bakmayın, insan benim gibi yaşlanınca çenesi düşüyor. Şimdi size bir kahve söyleyebilir miyim, kahveleriniz nasıl olsun?"

"Böyle bir kahve de şekerli içilmez ya muhterem efendim," dedi Ağaefendi.

"Siz?"

"Sade efendim."

Hayri Efendi, yandaki küçük masanın başına oturmuş şık giyimli bir delikanlıya seslendi:

"Haydi yavrum, bize üç tane sade, kendine de şekerli."

Biraz sonra dükkanın içini hoş bir kahve kokusu sardı. Ağzı geniş, dibi dar, ince kırmızı çizgili fincanların içinde tüterek kahveler geldi.

"İçmeye bile gerek yok, kokusu insanı sarhoş ediyor."

Delikanlıya gülerek baktılar. Delikanlı da onlara gülümsedi. İçlerinde bir de Nişancı Veli Ağa olsa her şey ne güzel olurdu, diye düşündü Hayri Efendi.

Kahveler içilirken Poyraz Ağaefendiye sordu:

"Meseleyi Hayri Efendiyle konuşabilir miyim?"

"Buyur."

"Hayri Efendi," dedi Poyraz, "siz bizim dostumuzsunuz. Sizinle konuşmaya geldik. Musa Kazım Ağaefendi Giritte bir büyük çiftliğin sahibiydi ve çiftliğinde soylu atlar yetiştirirdi. Musa Kazım Ağaefendinin atları Yunanistanda ve bütün Balkanlarda çok ünlüydü. Burada da bu işi görmek, soylu atlar yetiştirmek istiyor."

Musa Kazım Ağaefendi:

"Benim bütün sülalem, dedemin dedesinin dedesinden de önce, biz atçıyız. Sürgün olduk, işimizi de bırakacak, soyumuzu kurutacak değiliz."

"Estağfurullah efendim."

"Biz Musa Kazım Beyle Çorbacı Elianın çiftliğine gittik. Musa Kazım Bey çiftliği çok beğendi. Kavlakoğlu Remzi Bey..." Poyraz Remzi Bey der demez Hayri Efendi onun sözünü kesti, önce öfkeyle, sonra yavaş yavaş kendine gelerek, Remziyi anlatmaya başladı. İsmailin söyleyemediklerini, bilmesine de olanak bulunmayan her şeyi en ince ayrıntısına kadar anlattı.

"Asker kaçağı," dedi, "herkes biliyor. Elinde kapı kadar tezkeresi var ya herkes onun asker kaçağı olduğunu biliyor. Yunan casusluğu yaptığını, Yunan ordusunun önünde Bursaya kadar, silahlı avenesiyle yürüdüğünü de herkes biliyor."

"Halk Fırkasının reisi olacakmış yakında, duydunuz mu?

Bana kendisi söyledi."

"Ne dediyse doğrudur. O, ne isterse olur. Mebus, vekil bile olur. İzmire, İstanbula vali bile olur. Onun yeşerdiği, geliştiği tek toprak yok. O her toprağa kök salabilir. Yakında Kavlakzade Remzi Beyin nerelere kadar ulaşacağını hepimiz göreceğiz. Osmanlıyı kolay kolay kimse bitiremez. Osmanlı sürüp gidecektir. Osmanlı bir çürümedir. Bu çürüme onun kılcal damarlarına kadar işlemiş, onu diriltmek hiç kimsenin elinden gelmez. Aaah, dostlarım, biz ne Kavlakzade Remziler gördük. Bundan sonra da daha nicelerini göreceğiz."

"Bizim işimize sekte vuramaz mı?"

"Vuramaz. Neden ki dersen o senden korkuyor."

"Bir sebebi olacak?"

"Ödü patlıyor."

"Bir sebebi?"

"En çok da Nişancı Veliden korkuyor, o küçücük yaşlı adamdan. Sizin Ankarayla bir ilişkiniz olduğunu düşünüyor olmalı. Hele Nişancı, şeytanın ta kendisi. Nişancı onun öyle bir gözünü korkutmuş ki, adını anarken bile titriyor. Korkmayın, kim olduğunuzu öğreninceye kadar, o size hiçbir şey yapamaz. Tam tersine, her fırsatta sizlerin dostluğunu kazanabilmek için her şeyi yapar. Gelir tabanlarınızın altını bile öper, şimdilik siz onun için bir muammasınız. Haydi kalkın Vahap Beye gidelim. O da şaşkın. O da sizin kim olduğunuzu çözememiş durumda."

Mal müdürlüğü yakındı. Beş dakika sonra oradaydılar. Vahap Bey onları coşkuyla karşıladı. Yepyeni güzel koltuklara oturdular. Daha oturur oturmaz kahveler bile söylenmeden geldi. Hayri Efendi sorunu açtı. Önce Musa Kazım Ağaefendiyi, sonra atları, at çiftliğini, bire bin katarak atların güzelliğini, Ağaefendinin birçok atının Avrupada ünlü olduğunu, Viyana Sarayının ahırlarına girdiğini, Ağaefendinin Giritte yetişen atlardan daha soylularını burada yetiştireceğini saydı döktü, sözünü bitirince de, iyi mi dercesine Vahap Beyin gözlerinin içine baktı. Ötekiler kıvançla güldüler.

Vahap Bey:

"Körün istediği bir göz, Allah vermiş iki göz. Ne yazık ki çiftlik konağını, bu kasabada, İzmirde bile böyle bir konak yoktu, Kavlakzade Remzi Bey satın aldı, yıktırdı, kerestesini, işlenmiş taşlarını, içinde ne varsa hepsini aldı İzmire götürdü. Yanmış yıkılmış İzmir kapışıyor bu keresteleri, işlenmiş mermer taşlarını bile kapışıyor. Remzi Bey, efendim, çok hırslı bir kişidir, şu arka ovada, bu denizin kıyılarında ne kadar köy, kasaba, güzel bir köşk bulduysa hepsini yıktı, İzmire taşıdı."

"Öyleyse, biz bu çiftliği alırsak..."

"Remzi Bey hiçbir şey yapamaz. Nedense sizden çok çekiniyor. Hele sizin adada kısa boylu yaşlı bir adam varmış, onun sözünü ederken bile dili diline dolaşıyor. Körün istediği bir göz, Allah vermiş iki göz. Nişancı Veli Ağa."

Katibi çağırdı, "Ne yazık ki çiftliğin binalarını sattık Zeytinliğin de bir kısmını," dedi.

"Zararı yok," dedi Ağaefendi, "daha iyi bir konak yaptırırız."

"İhaleyi yaz da, gereken yere as," dedi katibe.

"Baş üstüne efendim. Hemen şimdi yazar da asarım," dedi çıktı katip.

"Üzeyir Hanın, kaymakamın haberi var mı geldiğinizden? Bir de hakim geldi. Öyle bir insan ki, insanlık numunesi. Görmüş geçirmiş bir kişi. Sohbetine doyum olmuyor, yalnız biraz muhalif. Ağzına geleni söylüyor. İstiklal Mahkemeleriyle alay ediyor. Çok tehlikeli. İstiklal Mahkemelerini Gazi Mustafa Kemal Paşa kurdu. İstiklal Mahkemeleriyle düpedüz alay ediyor. Böyle hakimi yaşatmazlar efendim. Onun yakında tozunu atarlar. O da her cephede çarpışmış. Bedeninde kurşun değmedik bir yer yok. Bitmiş tükenmiş bir insan. Temyiz azası olacakken, kasaba hakimi olmuş. Bu, Allahtan reva mı?"

Katibi yine çağırdı:

"Biz buradayız, Üzeyir Beye haber ver. Kaymakama, hakime de. Haydi çabuk. Ne yaptın?"

"Yazdım ve yerine astım efendim."

"Orada kimse görmez."

"Gizli, karanlık, kuytu bir yer."

Vahap Bey kalktı odadan dışarıya çıktı, hemencecik de döndü.

"Evet, aferin, eski yerinde. Kimse göremez. On beş gün sonra. Demek, soylu atlar yetiştireceksiniz orada. Demek, Viyana Sarayında sizin atlarınız var ha? Ne şeref, ne şeref. Bizim için ne büyük şeref. Viyana Sarayına bizim buradan atlar gidecek, öyle mi?"

"Niçin olmasın?"

"Niçin olmasını var mı, elbette bizim atlarımıza krallar, cumhurreisleri, mareşallar binecek. Ve biz ilerleyecek, Avrupanın hizasına, medeniyetine kadar çıkacağız. Ve bizim atlarımız Avusturya, Viyana semalarında yıldız gibi parlayacak. At Türklerindir. Atı Avrupaya Orta Asyadan Türkler getirmiştir. Allah atı Türklerle birlikte çamurdan yaratmıştır, aynı gün, aynı saat ve dakikada. Ve Attila atların sırtında vurdu Avrupayı. Ve ulu İskender gitti atların sırtında Hindistana, Çine kadar. Ve ulu atamız ve insan tarihinin en büyük kan içicisi Cengiz küçücük atlar sırtında aldı Çini, Hindistanı ve hem de Anadoluyu, ol Frengistanı. Biz Türkler, doğruyu söyleyecek olursak, at sırtında doğduk, at sırtında öleceğiz. Türk yiğitlerini atlarıyla birlikte gömerler. Attilayı Tunanın dibine atıyla gömdüler. Ulu İskenderi Fıratın dibine atıyla gömdüler. Cengiz Hanı Sind nehrinin dibine gömdüler. Daha nice Türk büyükleri, bahadırları da, şahlanmış atlarıyla birlikte koyun koyuna yatıyorlar. Ve Rumeli Fatihi Gazi Süleyman Paşa atıyla birlikte türbesindeki mermer makberesinde koyun koyuna yatıyor."

"Üzeyir Beye söyledim, hemen geliyorlar," dedi katip.

Geri geri yürüyerek dışarıya çıktı. O çıkar çıkmaz da Üzeyir Han, kabarmış posbıyıklarıyla içeriye girdi. Hep birden ayağa kalktılar.

Katip dışardan yeşil kadife bir koltuk getirdi. Vahap Beyin yanına koydu. Üzeyir Han coşkuyla Poyraza, ardından da Ağaefendiye sarıldı yerine oturdu. Coşkusundan dolayı soluk soluğaydı. Soluğunu topladıktan sonra, "Hoş geldiniz, safalar getirdiniz," dedi. Sevincinden sarhoş olmuştu.

Az sonra da Kaymakam geldi. Gene hep birden ayağa kalktılar. Katip bir koltuk daha getirdi. Kaymakamın arkasından hakim Mahir Bey içeriye girdi, hep birden ayağa kalktılar. Katip mor kadifeden saçaklı bir koltuk daha getirdi. Hakimi, kasabanın büyüğü olarak, Kaymakam takdim etti. Onun hakkında şimdiye kadar ne öğrenmişse saydı döktü.

Vahap Bey:

"Duydunuz ya, ne talihli insanlarız, karşımızda bir kahraman duruyor," dedi.

"Haza kahraman," dedi Kaymakam, gözleri yaşararak. "Kahraman ki ne kahraman. Böyle kahramanı yarattığı için Allahımıza şükredelim."

Vahap Bey:

"Sevgili Kaymakam kardeşim, onun bedeni de benim bedenim gibi, tepeden tırnağa delik deşik, kalbur gibi. Bu kadar kurşun yemiş de nasıl hayatta kalmış, anlayamıyorum doğrusu."

"Vahap Bey, Vahap Bey," dedi Kaymakam, "sizin nasıl yaşadığınız da hiç anlaşılmıyor. Vücudunuzda kaç kurşun yarası var, sayabildiniz mi Vahap Bey!"

"Saymaya vaktim olmadı," dedi Vahap Bey, alçakgönüllü. "Öldürmeyen Allah öldürmüyor işte."

Vahap Beyle hakim Mahir Bey göz göze geldiler. Savaşlarda çektikleri acılar, korkular yüzlerine gelmiş oturmuştu. Şu anda onların yüzlerine bakanlar kahrolurlardı.

"Size iyi bir haberim var," dedi Üzeyir Han. Sustu bekledi bir süre. Gözlerini Poyrazın gözlerine dikti, "Bu haber sana, Musa Kazım Beye bir müjdedir. Adaya doktorlar geliyorlar, sizin adaya. Hem de yerleşmeye."

"Müjden başım üstüne efendim, çok sevindim efendim."

"İki doktorun ikisi de. İkisi de malulen tekaüt. Muallimlik yapacaklar adada ya, orada çocuk yok."

"Var birkaç tane. Daha çoğalacak. Ada yakında dolacak," dedi Poyraz.

Bir süre doktorlar üstüne konuştular. Bu savaş kahramanlarını göklere çıkardılar.

"Yıkılan kilise Çanakkalede yaralanan askerlerin hastanesi oldu. İşte bu doktorlarla arkadaşları savaşın kızıştığı zamanlarda bir hafta, on gün gözlerine bir damla uyku girmeden yaralı askerlere baktılar," dedi Hayri Efendi. "İşte bu kiliseyi yerle bir etti o asker kaçağı, İsmaili de öldürdü. Elianın at çiftliğini, adayı yaralı askerler doldurmuştu. Karıncalar gibi kaynaşıyordu asker. O yıkılan kilisede binlerce asker iyileştirdi bu doktorlar. Hoş geldiler safalar getirdiler doktorlar kasabamıza, adamıza. O insanlar ki nereye ayak basarlarsa oraya bet bereket getirirler. Kilisenin yıkıldığını görünce, belki orasını gene hastane yapacaklardı, deli divane olacaklar. Belki de bu asker kaçağına, bu ipten kazıktan kurtulmuş lanet Kavlak Remziye bir şey düşünecekler."

"Lanet," dedi Vahap Bey.

"Alçak," dedi Kaymakam. "O adamın yüzünü nerede görsem kusacağım geliyor. Hele o İsmaile yaptıkları aklıma geldikçe çıldırıyorum. Şimdiye kadar burada ben olmasaydım, İsmail çoktan ipin ucunda sallanıyor olacaktı."

Şimdiye kadar hiç konuşmayan Musa Kazım Ağaefendi:

"Allah sizden razı olsun muhterem Kaymakam Bey. Emanete ihanet etmeyen bir adam hiç kimseye ihanet etmez."

"O Kavlak Remzi yakında hepimizi sürgün edecek. Önce de beni," dedi Üzeyir Han. "Sürsün. Geleceği varsa da göreceği de var." Öfkeden posbıyıkları kabarmış Üzeyir Hanın yüzü kıpkırmızı olmuştu.

"Yakında Halk Fırkasının başına geçip bütün Egenin kralı olacak asker kaçağı vatan haini."

"Beni de yakında buradan sürer," dedi Vahap Bey. "Evlerimizi de yıkar."

"Sana, Cumhurreisi olsa bile dokunamaz. Sizden, nedense ödü kopuyor. Bir de adada küçücük adam varmış, çok hünerliymiş. Orduda onun üstüne nişancı bir kişi yokmuş. Mareşalın da has adamıymış. Mareşalın, adaya büyük vazifeyle gönderdiği adamıymış. istediği adamı, istediği yerde vurur, ona kimse karışamazmış. Bir de baytar yüzbaşısı varmış. Kavlakoğlu Ankaradan istihbarat almış, o adaya gelenlerin içlerinde bir de Rum varmış, hepsi büyük vazifeyle gelmişler, Karınca Adasına karargah kurmuşlar. İki de doktor geliyormuş, niçin? Kavlakzade sizlerden korktuğundan, adadan yöne dönüp bakamıyor bile," dedi Hayri Efendi.

Vahap Bey Poyraza döndü:

"Durumunuz iyi sizin. İyi ki Ankara sizi büyük vazifelerle tayin etmiş," dedi yarı şaka, yarı ciddi.

"Öyleyse siz hiç korkmayın, mademki denizler bekçisi olaraktan büyük vazifelerle biz tayin edildik, o fırka başkanı değil ejderhalar başkanı olsa, biz var iken sizin kılınıza bile dokunamaz."

Kaymakam birden ayağa kalktı:

"Yahu," dedi, "burada oturduk kaldık. Ben lokantaya haber gönderdim, geliyoruz, diye. Haydi kalkın."

Hep birden kalktılar, lokantanın yolunu tuttular.

Masaları hazırlanmış, rakı kadehleri sıralanmıştı. Musa Kazım Beyi başa oturttular, ötekiler de gelişigüzel masanın yöresine yerleştiler.

"Soğuk su var mı?" diye sordu Kaymakam.

"Var efendim," dedi, garsonluğu lokantanın Rum sahiplerinden öğrenmiş Dursun Efendi. "Daha ılımadı."

"Sağ olasın Dursun Efendi."

"Yeşillik?"

"Maydanoz, roka, yeşil biber, yeşil soğan, turp."

"Beyaz peynir?"

"Yörüklerden geldi dün, sizin sevdiğiniz gibi, taze."

"Artık gerisini siz bilirsiniz. Çok uzaklardan gelmiş muhterem bir misafirimiz var." Musa Kazımı gösterdi.

"Baş üstüne beyim. Hoş gelip safalar getirdiler efendimiz. Emriniz olur beyim. Sizin gibi misafirlerimizin bizim başımız üstünde yeri var."

Az bir sürede masa mezelerle doldu. Hem içiyor, hem memleketin, hem dünyanın ahvalini konuşuyorlardı.

Lokantada onlardan başka dolu üç masa daha vardı. Bu yandaki masada beş kişi oturuyordu. Buralardan olmadıkları her hallerinden belliydi. Aynı biçimde, aynı terzinin elinden çıkmışcasına biribirine benzeyen lacivert külot pantolon, ceket giyinmişlerdi. Çizgili gömlekleri yakasızdı. Bellerine ince Şam kuşağı bağlamışlardı. Hepsi de büyük kara gözlü, gür çatık kaşlı, uzun bıyıklı, gaga burunluydular. Hepsinde de Halep işi kırk düğmeli mavi yelekler vardı.

Kaymakam kadehini kaldırdı:

"Şerefe," dedi.

Musa Kazım Ağaefendi:

"Şerefe," dedi.

Ötekiler de hep birden:

"Şerefe," dediler.

Poyraz Musa başını kaldırıp karşıya bakınca, oradakilerin beşinin de birden gözlerini dikmiş ona baktıklarını gördü, hemen gözlerini onlardan aldı, kadehine baktı. Bir süre kadehiyle oyalandı, ağzına bir parça patlıcan kızartması attı. Kadehini üst üste iki kez kaldırdı, kadeh yarıya indi. Bir daha karşıdaki adamlara baktı. Beşi de durmuş gözlerini ona dikmişlerdi. Lacivert giyimli beş kişinin de mavi yeleklerinin üstünde bir cepten öbür cebe atılmış altın saat kordonları parlıyordu.

Musa Kazım Ağaefendiyle Kaymakam, Üzeyir Han, Poyraz, sohbete dalmışlar, atları konuşuyorlardı. Poyraz atlar bahsini çok iyi dinledi. Bir de ben Çerkes olacağım, dedi kendi kendine. Şu adama bak, ne kadar çok biliyor atları. Ne kadar da güzel anlatıyor. Atlardan sonra Çanakkale Savaşı bahsine geçtiler. Sonra Yunan savaşı, Dumlupınar meydan muharebesi. Ardından mübadele.

Poyraz onları ancak at bahsinin sonuna kadar dinleyebildi. Karşıdaki insanlara bakmasa bile kafasında saatların altın kordonları üst üste çakıp sönüyordu. Başını her kaldırışında da adamların beşinin de gözlerinin kendisine dikili olduğunu görüyordu. Sonunda bir daha onlara bakmamaya karar verdi. Uzun bir süre dayandı, bakmadı. Bir ara onlar bakmaktan vazgeçmişlerdir, diye düşündü, başını kaldırdı ki ne görsün, beş kişinin beşi de gözlerini ona dikmişler öylecene bakıyorlar.

Yemek yedi, su içti, boynunu kaşıdı, durmadan eli tabancasına gitti geldi. Yöresinde konuşulanları duymuyor, kendisine dikilmiş gözlerden, kafasında çakıp sönen parlak kordonlardan başka bir şey görmüyordu.

Yöresindekilerin ayağa kalktıklarını duyumsar gibi oldu, başını kaldırdı. Remziyi görünce dondu kaldı, başında çakıp sönen sarı ışıklar, üstüne dikilmiş beş çift göz silindi gitti.

Kaymakam ayaktaydı:

"Buyurun mirim Remzi Beyefendi," diyordu.

Vahap Bey ayaktaydı.

"Masamıza şeref verdiniz, buyurun oturun muhterem efendim Remzi Bey. Ankaradan bir haber var mı, fırka reisliğiniz tamamdır inşallah," diyordu.

Hayri Efendi ayaktaydı. Çok sıkılmıştı, ne yapacağını bilemiyor, ellerini açıp açıp kapatıyordu. Uğraştı çabaladı, bir şey söyleyemedi, masasına usulca çöküverdi. Ter içinde kalmıştı.

"Efendim sizi gördüm de bir merhaba diyeyim, dedim. Muhterem Poyraz Beyimiz de burada. Onu görmek beni çok mutlu eder her zaman. Kiliseyi yıkmakta bana çok yardım etti muhterem Poyraz Bey. O olmasa beni vuracak, kanımı akıtacaktı o küçük, katil ihtiyar. Mareşalın arkadaşı, şımarmış. Adam öldüre öldüre, kan içe içe kana doymamış. Eğer Poyraz Beyefendi koşup tabancasını elinden almasaydı, ben şimdi yerin altındaydım."

Poyrazla Ağaefendi şaşırmış kalmışlar, ona bakıyorlardı.

"Ben Poyraz Beyefendiye minnettarım ve ona hayatımı borçluyum. Abdülvahap Bey, eğer muhterem Poyraz Bey isterlerse, bu adadan daha büyük üç ada daha satın alır ona armağan ederim. O benim tatlı canımı istesin, canımı, çoluk çocuğumun canını da onun için kurban ederim. O bir İstiklal Harbi kahramanıdır, hem de İstiklal Madalyalı."

"Buyurun oturun efendim. Ayakta kaldınız efendim."

Vahap Bey telaş içindeydi.

"Satılmamış üç tane güzel ada var mı?"

"Var efendim."

"Yarın o adaları satın alacak, Poyraz Beye hediye edeceğim. O benim canımı kurtardı. Hem de İstiklal Madalyası..."

Öfkeden tir tir titreyen Üzeyir Han ayağa kalktı:

"Buyurun efendim, muhterem Musa Kazım Ağaefendi. Çok geç oldu, eve gidelim. Hesap ödenmiştir."

Kalktılar, hep birden dışanya çıktılar. Kavlakzade Remzi içerde kaldı.

Kaymakam, yöreye bir iyice bakındı, baktı ki Kavlak Remzi görünürlerde yok:

"Köpek," dedi, "göt yalayıcı köpek. Poyraz Bey bu köpeği çok korkutmuşsun."

"Köpek," dedi Vahap Bey, "iki yüzlü değil, bin yüzlü köpek"

"Köpek ki ne köpek," dedi Hayri Bey. "Her devirde bu böyledir. İyiler hep zulüm görür, köpekler, göt yalayıcılar hep payidar olurlar, öyle değil mi?"

Tam bu sırada kapıda Kavlak Remzi Bey gözüktü. Ötekiler susup toparlandılar.

"Size üç tane cennet gibi ada hediye ediyorum Poyraz Bey. İstediğinizi yaparsınız, o adalarda, istediğinizi yerleştirirsiniz, tapusu sizin üstünüze olacak."

"Teşekkür ederim Remzi Bey. Sağ olun, var olun, benim adam bana yeter. Benim evim de bana yeter."

Remzi Bey onun koluna girdi, onu az öteye çekti götürdü, kulağına eğildi:

"Yakında fırkayı açacağız. Sağ olsunlar reisliği bana vermiş Yavuz İsmet. Merasimde siz de bulunacaksınız. Elbette bu anlattıklarımın istihbaratı çoktan size ulaşmıştır. Üç adayı da iyi düşününüz. Üç boş ada çalışmanız için işinize çok yarar. Kem gözlerden uzak, vazifenizi daha iyi yaparsınız. Ben de size çok yardım ederim."

"Sağ olun Remzi Bey. Biz böyle daha iyi çalışıyoruz. Yarın öbür gün adaya iki kişi daha gelecek, iki doktor."

"İhtiyacınız olursa başım üstüne..."

"Sağ olun Remzi Bey."

Posbıyıkları daha da kabarmış Üzeyir Han yanlarına geldi:

"Buyurun," dedi, eve gidiyoruz."

"Af buyurun Üzeyir Han, biz tekneye gidiyoruz. Yarın adada misafir bekliyoruz. Kusurumuza kalmayın. Burada ayrılıyoruz."

"Hayır," dedi Kavlakzade Remzi, "bize buyuracaksınız. Bu gece bizde misafirsiniz."

Hayri Efendi:

"Olmaz," dedi, "bu gece bizde misafirsiniz."

"Bizde misafirsiniz," dedi Kaymakam.

Üzeyir Han kükredi:

"Onlar bu gece hiçbir evde, bizde bile misafir kalamazlar. Yarın adada bekledikleri arkadaşlarını yalnız bırakamazlar." Kavlakzade Remzi Beyin elini Poyrazın kolundan çekti, elini uzattı, önce Musa Kazım Beyin, sonra da Poyrazın elini sıktı:

"Güle güle efendim. Hava da iyi, deniz de süt liman. Güle güle."

Üzeyir Hanın araya girmesiyle bütün sesler durdu. Musa Kazım Beyle Poyraz herkesin elini sıktı. Ayrılırken Remzi Bey geldi her ikisini kucakladı:

"Bundan sonra kasabaya indiğinizde hep bizde kalacaksınız." Güldü. "Karışmam sonra. Reisin evi dururken başka yerde kalınılmaz. Güle güle.

Onlar caddenin ucuna kadar yürümüşler iskeleye dönüyorlardı ki, arkalarından Hayri Efendi yetişti:

"Aman, aman çok dikkat edin, Remzi size bir tuzak hazırlıyor. Yoksa size o kadar yağ yakmazdı. Gördünüz mü lokantada oturan beş kişiyi, hepsi de biribirine benziyor, çarktan çıkmışlar gibi. Yemek boyunca Poyraz Beyden bir saniye bile gözlerini ayırmadılar. Beşinin de belinde tabanca vardı. Dikkat ettiniz mi, Kavlak kapıdan girince hep birden ayağa kalktılar, hazırola geçtiler. Remzi onlara bakmadı bile. Onlardan kaçtı nerdeyse, tanışık olduklarını belli etmemek için. Bunların beşi de bence Arap. Ya Urfa, Mardin ya da Halep Arapları. Ben Remziyi çok iyi tanırım. Çocukluğundan beri hep gizli işlerle uğraşır. Dikkat et delikanlı. Senden ödü kopuyor bu eli kanlının. Dağa boşuna çıkmadı bu, vatan millet ona vız gelir tırıs gider, Rum zenginlerini soymaya çıktı. Çok Rum soydu. İstiklal Harbi akabinde de ipten kazıktan kurtulmuş, bir sürü katilin önünde, elinde ayyıldızlı bayrağı dalgalandırarak kasabaya girdi. Şimdi de, eli kulağında, fırka reisi olacak."

"Bana söyledi, olmuş efendim."

"Dikkat edin, sizden korkuyor. Siz burada oldukça o rahat

etmeyecek."

Poyrazın koluna yapıştı:

"O senden korkuyor. Korkusu gittikçe büyüyor. Korkusu büyüdükçe suçları da büyüyor. Sen burada kaldıkça korkusu, suçları altından kalkamayacağı kadar büyüyecek. O yalnız Rumları öldürmedi, Müslümanları da çok öldürdü. Ne idi lokantadaki o adamlar, akıl sır ermez Kavlakzadeye."

Yürüye yürüye iskeleye geldiler. Kadri Kaptan onları bekliyordu, kahvenin önünde karşıladı. İskeleye indiler, tekneye bindiler. Kadri Kaptan kamarada Ağaefendiye yatak hazırlamıştı. Melek Hatun da köşelerine iri mor menekşeler işlediği yastıklar koymuştu yatağın içine.

Ağaefendi serili yatağı görünce bir Poyraza, bir Kadri Kaptana baktı, gülümsedi. Soyundu yatağa girdi. Çarşaflar, yastıklar sakız kokuyordu.

Lokantada oturan, çarktan çıkmışcasına biribirine benzeyen, gözlerini kırpmamacasına Poyraza dikmiş bakan, altın saat kordonları göbeklerinin üstünde parlayan kişiler hiç gözlerinin önünden gitmiyordu. Bellerindeki tabancalar da açık ceketlerinin altından gözüküyordu. Tetikteydiler. Nerdeyse, hepsi aynı anda tabancalarını çekecek, Poyrazın üstüne boşaltacaklardı.

Ağaefendi, eski kurt, bu beş kişiden kuşkulandı da ayağa kalktı. Kavlakoğlu Remzinin Poyrazdan ödü patlıyor, korkusu da gittikçe azıyor. Poyraz bu adada yaşadıkça o her gün biraz daha ölecek. Poyrazdan gözü korkmuş. Hangi sebepten olursa olsun, ya Poyraz ölecek bu yakınlarda ya da Kavlak Remzi. Poyraz bu durumu biliyor mu? Bilmiyorsa da bu gece anlamıştır. Bir insan bir insanın yüzüne karşı, hiç çekinmeden onu bu kadar överse işin içinde çok önemli bir iş var demektir. İnsan ancak ölü bir insana bu kadar yaltaklanabilir. Kavlakoğu Remzi gibi insanlar gece adamı öldürür ya da öldürtürler, sabahleyin de cenazesine gider, cenaze namazını kılar, ağlayarak tabutunun altına girer, mezarına kadar götürürler. Poyraz da bunu biliyor, biliyor ki, çiftliği aldığımıza çok sevindi. Çiftlik ada gibi değildir. Ada yarın dolarsa ne giren ne çıkan belli olur. Oysa çiftliği biz muhkem çevirtir, on tane keskin nişancı koyarız içine, kapılarına da. Poyraz her şeyin farkında ya elinden bir gelir yok. Zehra da, hiçbir şeyi bilmiyorsa da, Poyrazın tedirginliğinden bir şeyler sezinliyordur. Böylesi yakışıklı, bilgili, bir de savaş kahramanı bir insan niçin gelsin de kuş uçmaz, kervan geçmez bir adaya sığınsın. Zehra bunu hiç düşünmüyor mu? Belki de hiçbir ilişkileri yok. Olmasın, ben Girite dönersem o da benimle döner, öldürüleceğine. O da, bütün Çerkesler gibi sürgünde. Ha Girit ha Türkiye, onun için ne fark eder ki. Köyü de kalkmış gitmiş. Nereye gittiği de bilinmiyor. Kardeşleri, anası, babası da yok. Bu köy nereye gitti, Poyraz düşünse, eliyle koymuş gibi köyün nereye gittiğini bulur. Hele dur bakalım, birlikte düşünürsek bu işi belki de çözeriz. Zehra Poyraza çok güzel bakıyor, Poyraz da öyle. Biz buradan gidemezsek, kızlar da çeyiz sandıklarını açmazlar. Ölürken analarına ne söz verdiler? Ne istemiştir anaları bunlardan, babanızı ölünceye kadar yalnız bırakmayın, demiştir. Bir de, ölünceye kadar çeyiz sandığınızı açmayın... demiş midir? Anaları kızlarına böyle bir vasiyette bulunabilir mi, bu büyük bir zalimlik olmaz mı? Bir ananın dili kızlarına bu sözleri söylemeye varır mı?

Gece boyunca hiç uyumadı. Aşklarını, düşüp kalktığı Türk, Yunan kızlarını düşündü. Karısını çok sevmişti. Böylesine güzel, iyi huylu bir kızı bulmasaydı hiç mi hiç evlenmeye niyeti yoktu. Ve denizden geldi denize gitti. Sabaha karşı kalktı, kıç üstünden denize işedi. Tekne birazıcık sallansa düşecekti. Korktu. Geldi yatağına uzandı. Sabaha kadar gözleri açık yatakta bekledi. Sabahın belli belirsiz ilk ışıkları kamaranın küçücük penceresinden içeriye girince yataktan çıktı, giyindi, denizden bir kova su çekti, elini yüzünü yudu, ayağa kalktı, sağa dönünce yanında Poyrazı gördü.

"Efendim kahvaltı hazır. Buyurmaz mısınız?"

"Sen kahvaltını yaptın mı?"

"Hayır efendim."

"Geç kalktım. Kamaranın deliğinden ışık geç girdi içeriye herhal. Kadri Kaptan?"

"O kahvaltısını çoktan yaptı."

"Tekneyi sabaha kadar o mu kullandı?"

"Birlikte kullandık. Nöbet bendeydi, onu deniz beyazken uyandırdım."

Baş üstüne serdikleri sofraya bağdaş kurup oturdular. Sofraları zengindi, keyifle kahvaltı yaptılar kalktılar, kamaraya sırtlarını dayayıp denize baktılar. Deniz dümdüzdü. Işıklar pul pul düşüyordu denize. Kırmızı uzun çizgiler, karşıdaki dumana batmış dağın dibinden çıkıyor, ince bir maviyi ardında sürükleyerek denizin öte ucundaki, üstünden ak bulutlar akan dağın altında tükeniyordu. Denizin orta yeri inanılmaz aydınlıkta tüterken kıyılar belli belirsiz bir duman altındaydı.

Bu sabah Poyrazın yüzünden mutluluk taşıyordu. Bu, Ağaefendinin gözünden kaçmadı. Ben de kızların analarına kavuşmak için yola düştüğümde mutluluktan uçardım. Poyrazın yüzüne, uzun bir süre, gözlerini ondan alamadan baktı. Poyraz da gözlerini denize dikmiş, gökten pul pul düşerek denizde dağılan ışıklara bakıyordu ya, yüzündeki gözler onu tedirgin ediyordu. Gene de içi mutluluktan taşıyordu.

"Poyraz oğlum."

"Buyurun efendim."

"Her şey apaçık. Her şey meydanda."

"Meydanda efendim."

"Her şeyi, olup biteni apaçık konuşmalıyız."

Ağaefendinin yüzü gergin, sesi sertti.

Poyraz şaşkındı. İçi her şeye karşın, daha mutluluktan dolup taşıyordu.

"Lokantadaki kişilere herhalde dikkat etmişsindir."

"Ettim efendim."

"Gözlerini kırpmadan sana bakıyorlardı."

"Bakıyorlardı."

"Elleri tabancalarının üstündeydi."

"Üstündeydi."

"Hepsi de çarktan çıkma."

"Çarktan çıkma."

Ağaefendi birden sustu, ötelere bakarak düşüncelere daldı. Alnı kırıştı. Neden sonra:

"Her şey açıkta, biz de açık konuşacaktık değil mi?"

"Açık konuşacaktık. Zaten sizinle her zaman açık konuştuk efendim."

"Kavlakzade Remzi lokantada yoktu biz lokantaya girdiğimizde, öyle değil mi?"

"Yoktu efendim."

"Öyle birdenbire nerden çıktı?"

"Bilemiyorum."

"Lokantaya girer girmez o beş kişi ayağa kalktı, gördün mü?"

"Gördüm."

"Ayağa kalkanlara Remzi çok kızdı. Onlara selam vermeden doğru bizim masamıza geldi."

"Geldi efendim."

"Yalnız sana konuştu. Seni göklere çıkardı. Bu ne demektir biliyor musun?"

"Düşünüyorum."

"Senden çok korkuyor."

"Korkuyor."

"Korkusu günler geçtikçe daha azacaktır. Korkusu aza aza nereye varacaktır, ben bu insanları yakından bilirim, böyle azmış, sona varmış dayanmış korkuların sonu nasıl kapanır, bu insanlar ya kendilerini öldürürler ya da karşısındakileri. Rem-zinin çılgıncasına korktuğu kim var karşısında? Ne düşünüyorsun?"

"Düşünüyorum efendim."

"Seni niçin bu kadar göklere çıkardı? Senin buralardan gitmeni istiyor, sen gidersen önü açılacak. Şimdi her gün biraz daha kanına susuyor. Her gece yatağına girerken onu kaç silahlı kişi bekliyor biliyor musun?"

"Bilmiyorum."

"En az yedi keskin nişancı."

"Onun korkusunu nasıl keseriz?"

"Teklif ettiği üç adayı kabul edersen her şey biter."

"Buralarda boş üç ada yok ki. Bir de adalar satılır mı ki, adalar devletin değil mi?"

"O beş adam?"

"Bilemiyorum. O adamları hiç görmedim.

"Emir Selahaddinden hiçbir haberin var mı?"

"Yok efendim."

"Bu adamları kimden öğrenebiliriz?"

"Belki Hayri efendi, Üzeyir Han bilebilirler." Güldü. "Belki Kavlakzade Remzi de biliyordur. Bu kasabaya geldiklerine göre, nasıl olsa, birileri biliyordun. Öğrenmeye çalışacağım."

Öğleye doğru adaya geldiler. Kızlar, Lena, Melek Hatun Kadri Kaptanın teknesini uzaktan görmüşler, iskeleye koşmuşlar, bekliyorlardı. Önce kızlar babalarını kucakladılar. Arkasından Melek Hatun Ağaefendinin elini sıktı, sonra Poyrazın... "Hoş geldiniz," dedi. Lena da oğlusunu kucakladı. Lenanın ardından kızlar Poyrazın elini sıktılar. Zehranın yüzü pespembe olmuş, terlemişti. Poyrazın elini sıkarken titriyordu. Sonunda. tekneden Kadri Kaptan çıktı. Onu da sevinçle karşıladılar.

"Şimdi hep birden Ağaefendi sultanımıza gideceğiz," dedi Melek Hatun. "Size görkemli bir şölen var. Ağaefendi çok sevinecek."

"Haydiyin öyleyse çabuk eve gidelim, acımızdan öldük," dedi Ağaefendi. Poyrazın koluna girdi, hep birden eve geldiler. Sofra kuruluydu. Kızlar leğen, ibrik getirdiler, herkes elini yüzünü yudu. Zehra, Poyrazın eline su dökerken elleri daha titriyordu. Poyrazın da elleri titremeye başladı. Bu da Zehranın gözlerinden kaçmadı.

İşlemeli, ince porselen tabaklar konmuş sofra şölen yemeklerini bekliyordu. Önce tüterek bir tencerede nane, sarımsak kokusuyla birlikte balık çorbası geldi. Zehra önce Lenanın tabağına koydu çorbayı. Sonra Melek Hatuna, Poyraza, babasına, Kaptana...

"Elinize sağlik çocuklar, ne güzel yapmışsınız çorbayı. Tıpkı ananız gibi," dedi Ağaefendi. Ananız gibi dediğine de pişman oldu, başını önüne eğdi.

"Balığı nerden buldunuz?"

"Hüsmen getirdi," dedi Zehra..

"Hele, ne zamandır ortalıkta gözükmüyordu," dedi Poyraz, "biz de onu arayıp sormadık."

"Çok güzel bir tekne almış Hüsmen. Tekneyi de ona, ucuza Nişancı bulmuş."

Melek Hatun:

"Nişancı onu yanına almış. Bir de güzel balıkçılık öğretmiş," dedi.

"Bize alınmamıştır inşallah."

Çorbalar içilip bitirilince Nesibe çorba tenceresini, çorba ka-selerini topladı mutfağa götürdü, elinde de tencereyle geldi. Tencerenin kapağını açar açmaz, tüten bir buğuyla birlikte salonu inceden bir koku aldı. Ağaefendinin burun kanatları titredi. "Buldum," dedi, "yemeğin ne olduğunu, bildim. Kabak çiçeği dolması. Nerden buldunuz kabak çiçeğini?"

"Bilmiyoruz."

"Nasıl olur da bilmezsiniz?"

"Nişancı getirdi. Nerden getirdiğini ne bilelim. Onu ancak Allah bilir."

"Ona, şeytanı getirmiştir."

Gülüştüler. Nesibe dolmaları tabaklara koymaya başladı.

Çiçek dolmasının ardından başka ot yemekleri de geldi. Tencereler açılır açılmaz, Ağaefendi hemen, yemeğin hangi otun yemeği olduğunu söylüyor, hiç de yanılmıyordu.

Yemeği bitirdiler, kahveleri içtiler. Gece yarısına kadar oturup konuştular. Melek Hatun gene bin pınarlı Kazdağını, Kazdağında her Hıdırellezde yapılan törenleri, yüz dedenin hep birden saz çalmalarını, yüzlerce kişinin yan yana dizilip mengi dönmelerini anlattı. O anlattıkça Ağaefendinin gözleri yaşla doluyordu. Söylentilere göre onlar da buralardan, Toroslardan gitmişlerdi Girite. Yüzlerce insan mengi tutarak, semah dönerek, denizler aşarak gitmişlerdi o eski toprağa, görkemli dünyaya.

"Uuy," dedi Melek Hatun, "aşk ağlatır, dert söyletir. Bir daha görebilecek miyim dağımı, mezarım bu adacıkta mı kalacak, her yanı aşılmaz deniz. Kıyamete kadar bu denizin ortasında mı kalacağım? Ya deniz adayı alır, dibine çekerse, ben, mezarım..."

Poyrazın içi sızladı, "Melek Hatun," dedi, sen ne zaman istersen, seni bin çiçekli İda dağına götürürüm. istersen hemen, yarın sabah götürürüm."

Aaah, kurbanlar olduğum Poyraz oğlum, sen dünya iyisisin, biliyorum, götürürsün beni bin pınarlı, binbir çiçekli dağıma beni. Ama benim binbir çiçekli, bin pınarlı, bin kadın, bin erkek, bin insanla mengi tutulan dağım yerinde duruyor mola? Şu uzak öteki dağın ardından bir kadın söylüyor türküyü. Türkü de o dağdan bu dağa geliyor: Tez gel ağam tez gel olma muhannet, gurbet icat eden görmesin cennet. Bin pınarlı dağım yerinde duruyor mola?"

"...,,Görmesin," dedi Ağaefendi, "Gurbet icat eden, savaş icat eden..."

Melek Hatun ayağa kalktı:

"Amanın, gece yarıyı çoktan geçti, sultanımızı uykusuz koyduk."

Poyrazla Kadri Kaptan da ayağa kalktılar.

"Kusura kalmayın efendim," dediler. "Sizi uykusuz koy

duk. Yarın sabaha."

"Sabah erkenden, daha gün ışımadan kahvaltıya bize gelin."

"Ben de size süt sağar gönderirim," dedi Melek Hatun. "Benim keçilerim Hızırın keçileri gibi olacak değil ya, benimki-lerin de sütü şifalıdır."

"Sağ ol Melek Hatun."

"Sen sağ ol sultanım."

Poyraz eve geldiğinde Lena daha uyumamıştı.

"İyi mi geçti?"

"İyi geçti," dedi Poyraz, "hem de çok iyi."

"Kasabayı demiyorum yavrusu."

"Ben de kasabayı demiyorum anası."

"Allah için iyi kız. Allah için güzel. Ne diyorlar sizinkiler, Allah onu övmüş de yaratmış."

"Ana uyuyacağım. Beni sabah gün ışımadan uyandır. Ağaefendi beni kahvaltıya çağırdı."

Çarçabuk soyundu yatağa girdi, başını yastığa koyar koymaz uyudu.

Lena sabaha kadar yatağında yarı uyanık kaldı. Daha gün ışımadan ayaktaydı. Hemen Poyrazı uyandırdı:

"Sıcak su var. Tıraş ol, yüzünü yıka, ondan sonra git. Onlar daha uyanmadılar, ışıkları yanmıyor."

Poyraz hamamlıkta yüzünü köpürte köpürte, hiçbir yerini kanatmadan sakalını aldı, yüzünü yudu, saçını taradı, belli belirsiz kolonya süründü, aşağıya indi, bahçe kapısına gelince pencerelere baktı, evde ışık yoktu. Deniz kıyısına indi, pencerelere baka baka kumların üstünde yürüdü. Evin önünden uzaklaşmadan birkaç tur attıktan sonra, geriye dönerken ışığı gördü. Olduğu yerde durdu, gözleri ışıkta öyle kalakaldı. Az sonra evin kapısı açıldı, bir gölge balkona çıktı, sağa sola bakındı, içeriye girdi. Gölge onu görmüştü. Bir anda kendini merdivenlerde buldu. O anda da kapı açıldı, Zehra, "Buyur," dedi, "babam uyandı seni bekliyor."

Nesibe mutfaktan elinde tüten bir porselen çaydanlıkla çıktı, "Hoş geldin," dedi. Ağaefendi dalgındı, biraz sonra kendine geldi, ayağa kalktı, sağ koluyla kucakladı onu, kahvaltıya oturdular ve kahvaltılarını çabuk yapıp dışarıya çıktılar. Kızlar daha çaylarını bitirmemişlerdi. Ayağa kalktılar.

"Aceleniz ne?" diye şaşkınlıkla sordu Zehra, "Melek Hatun daha gelmedi."

"Çok acelemiz var kızım, menekşelere gidiyoruz. Menekşeler daha geçmeden. Melek Hatun gelince söylersiniz," dedi Ağaefendi.

Zehra düşündü kaldı, kendi kendine güldü, birkaç saat, birkaç gün kalsalar menekşeler hemen geçecek miydi?

Merdiveni hızla indiler, çeşmeden birer avuç su içtiler, çalılıklara yürüdüler. Ağaefendi, bir an önce menekşe görmek için o kadar çabuk yürüyordu ki, Poyraz arkasından yetişemiyordu. Çalılığa girdiler, günün ışımasına daha çok vardı, inceden esen bir yel türlü kokular getiriyordu. Bulundukları yerden deniz apak gözüküyordu.

"Kıyıya inersek şimdi deniz menekşeye keser," dedi Poyraz.

"İşte şu anda, şu ince yel eserken dünya ne güzel," dedi Ağaefendi. Poyraz bir yandan konuşuyor, bir yandan adaya geldiği sabahı düşünüyordu. Deniz gene böyle apaktı, adaya çıktığında gene böyle bir yel esiyor, kokular getiriyor, her yer menekşeye kesiyordu. Adaya çıktığında kendisini Vasili adındaki ölümün, Azrail olmuş, beklediğini bilmiyordu. Ve Bedevi şeyhinin bu adada kendini bulabileceği de hiç aklına gelmiyordu. Gözleri İda dağındaydı. Bu alacakaranlıkta çalılar vararak, uzun boyu, derin, duru mavi gözleriyle gamzeleri daha da çukurlaşarak, sarı saçları ışılayarak Zehra geliyordu gözlerinin önüne. Nereye giderse gitsin, ne düşünürse düşünsün, hep Zehrayı görüyor, hep Zehrayı düşünüyordu. İda dağı hikayeleri anlatmıştı ona Ağaefendi. Buralarını, buralarının tarihini iyi biliyordu Musa Kazım Ağaefendi. Çok okumuş bir insandı Ağaefendi. Poyraz ona gittikçe hayran oluyor, saygısı artıyordu. Ona boyuna Ağaefendi demek de hoşuna gidiyordu.

Onlar çalıların içinde durmuş denizi, karşı dağları seyrederken alacakaranlık biraz daha ışıdı, deniz, çok yıldızlı gökyüzü menekşeye kesti. Çalıdan çalıya gerilmiş örümcek ağları ortaya çıktı. Ağlar çok büyüktü, üstlerine çiy düşmüştü. Ortalık ışıyınca çiy damlaları parlamaya başladı. Ortalık biraz aydınlanınca da çiyler silindi gitti.

Ağaefendi:

"Baksana," dedi, "ben hiçbir zaman böyle büyük örümcek ağı görmedim. Buranın örümcekleri nasıl, zehirli mi?"

"Bilmiyorum. Vasiliye de sormadım. O buralı, bilir."

Örümcek ağlarına takılmış sinekler, türlü böcekler, akıbetlerini bekliyorlardı.

Ağaefendi örümcek ağlarına o kadar dalmış gitmişti ki menekşeleri, İda dağını, apak kesilmiş denizi unutmuştu. Çalıların içinden pınara doğru çıkıyorlardı. Ağaefendi birden durdu, "Baksana evlat," dedi, "bu su nerden geliyor?"

"Pınarın ayağı," dedi Poyraz, "denize kadar akar."

"Ne güzel pınar," dedi Ağaefendi, "ben hiçbir yerde, hiçbir dağda böyle ışık gibi kaynayan bir su görmedim. Melek Hatun duymasın, onun binbir pınarlı İda dağında bile böyle bir pınar olamaz."

"Bizim Toros dağlarında vardır efendim."

"Sanmam," dedi sertçe, Ağaefendi.

Poyraz üstelemedi.

"Belki de yoktur efendim, Toros dağları o kadar uzundur ki, Çukurovayı bir ay gibi çevirir, ondan sonra da doğuya, batıya uzar gider. Biz Toroslara Binboğalar deriz."

"Biz de Çukurovaya Kilikya deriz. Tarihte Çukurovanın adı Kilikyadır. Kazdağının adı nasıl İdaysa."

"Sağ olun efendim, Kazdağının adının İda olduğunu ben Vasiliden duydum, Kilikyayı da sizden..."

"Yahu Poyraz oğlum," elini Poyrazın omuzuna koydu, "biz ne için gelmiştik buraya, gün ışımadan?"

"Hemen başlayalım."

Bir çalının önüne diz çöktü, dalları kaldırdı, altlarına baktı. Bir süre böyle başını çalı dallarının altına sokarak bütün kökleri dolandı. Başını çıkardı:

"Yok efendim," dedi, "geçmiş. Boynu eğri mor menekşe yok ya, kökleri, yaprakları duruyor, bakar mısınız?"

Ağaefendi onun yanına diz çöktü, eğildi, başını dalların altına soktu.

"İşte şu yapraklar menekşe yaprakları, şu ince kökler de... Her kökten en çok beş küçücük mor çiçek çıkar, kokusu da dört bir yanı sarar."

"Demek, on beş gün önce gelsek görecektik. Hep çalı diplerinde mi yetişir bu?"

"Hep çalı diplerinde..."

Kalktılar, dizlerini çırptılar.

"Pes etmek yok," dedi Poyraz. "Her çalının altına bakacak, varsa size haber vereceğim. Bütün Binboğalar mor menekşedir."

"Sağ ol oğlum."

Poyraz önden yürüyor, her çalının önüne diz çöküyor, çalıyı dizleri üstünde dolanıyordu. Durmadan da pınarın ayağını bir o yana, bir bu yana geçiyordu. Akan suyun her iki yanı da taze, yeşil çimenlikti. Yeşil iki çimen çizgisi de suyun her iki yanından, kayalıkların dibinden kaynayan pınardan denize kadar iniyordu.

Poyraz, her çalının dibinden kalkışından sonra:

"Umudum gittikçe güçleniyor, bir çalı dibinde menekşeler görecek ve koklayacağız. Gittikçe yaklaşıyoruz çiçeklere. Yaprakların arasında daha yeni kurumuş menekşeleri görüyorum."

Poyraz çalının dibine diz çöküyor, çöker çökmez de başını dalların altına sokup dolanıyor, hemen kalkıp öbür çalıya koşuyordu.

Pınara yaklaşırken bir çalının dibinden fırladı:

"Buldum, buldum," dedi, "çalının altını fırdolayı bir menekşe almış, bir!.."

Ağaefendi birkaç adımda hemen çalıya vardı, diz çöktü, dalları kaldırdı, başını altına soktu, dizlerinin üstünde yürüyerek, burun delikleri açılmış bütün çalıyı dolandı. Başım kaldırdı. Yüzü mutluluktan mestti.

"Bu koku, bu renk!"

Durmadan yineliyordu: "Bu koku, bu renk, bu koku, bu renk!"

Sarhoş gibi yalpalayarak pınarın yanına koştu, önüne diz çöktü, birkaç avuç su içti, çimenlerin üstüne oturdu, başını diz-lerinin üstüne koydu, yumuldu. Bu küçücük toprak parçası denizin ortasında. Uçan kuştan, koskocaman, çarşaflar kadar ağlar kuran örümceklerden, kara benekli kıpkırmızı uğurböceklerinden...

Pınarın suyunun üstünde yüzen kaygan böcekleri, gölgeleri pınarın ak çakıltaşlarının üstüne düşen, durmadan o köşeden bu köşeye kayan, öbür köşelerde kaymak için bekleyen üç, beş, yedi böcek, kıpırdamadan duran, sonra da birden kayma oyunlarına başlayan... Her şey, her yaratık, anlar, sert kanatlı böcekler, her şey, her yerden bu adaya gelebilir, gelme olanakları var, ama bu kaygan böcekleri, nereden, ne için, bu adaya nasıl gelebilirler? Bir kuş mu kanadında getirir, bir arı mı ağzında, bir sinek mi kanadında, uçup gelen bir tohum mu özünde getirir? Ya şu menekşeler, ışıklardan uzak, kuytularda yoğun kokusu insanın derisinin altına sinen, iliklerine işleyen böyle bir koku dünyanın neresinde bulunur? Gece gündüz koku esen bu ince yel nerden geçerek gelir? Ve incir ağaçları yakında oluşacak, sarı, ballı incirler, pembe narlar, her biri çocuk başı büyüklüğünde, bağlardaki üzümler, her şey bir tansıkta. İnsan inanamıyor. Bu küçücük ada ne kadar zengin. Bu küçük ada bu kadar zenginse kim bilir bu dünya ne kadar zengin? Çalıların üstünde kanatlarını açıp kapatan kelebekler. Kanatlarının üstü yaldızlı mor kadife. Kanatlarının altı öyle bir kırmızı ki görülmüş değil. Yumuşak kadife, görenin içi gider. Menekşe kokusu almış gibi başı döner. Ve atlar, ince, soylu, hüzünlü, ceren gözlü, kederli. Düz ovada koştuklarında süzülen, yeleleri kaval gibi dürülen...

Başını kaldırdığında öğle oluyordu. Poyraz da pınarın öbür yanına oturmuş, sırtını kayalığın turuncu çizgisine dayamış, o da dünyayla ilişkisini kesmiş, içine kapanmış, gözlerinin önünden geçen Zehranın sarı saçları, titreyen memeleri, inceden şırıldayan pınarın aydınlık suyu, şırlayarak pınara düşen gün ışığı.

Ve Dicle nehrinin kıyılarında kumların üstünde seğiren, durmadan kanayan Yezidi kızlarının kuma belenmiş memeleri, gökte dönen ve titreyen, seğiren, kanayan kızların kökünden kesilmiş memeleri üstüne kanatlarını dikerek, kısarak inen yırtıcı kuşlar. Yırtıcı kuşlar memelerin üstüne inerken Poyraz gözlerini kapattı. Memelerin üstüne kanatları dürülmüş kuşların indiğini ne zaman görse gözlerini kapatıyordu.

İkisi birden ayağa kalktı. Zeytinliğe saptılar, konuşmadan iskeleye indiler, sedire oturdular. Onlar oturur oturmaz, hangi yandan geldiyse Zehra karşılarında bitiverdi. Gamzeleri çukurlaşarak, gözleri, saçları, elleri, bütün bedeniyle gülümseyerek. Onu böyle görür görmez Poyraz da gülümsedi. Onların gülümsemesi Ağaefendiye de geçti. Ağızları kulaklannda bir süre güldüler.

"Menekşeler," dedi Ağaefendi, "gördüm. Boynu eğri mor menekşeler. Her bir yerim menekşe oldu. Menekşe kokuyorum."

Sevgi dolu gözlerle bir Zehraya, bir Poyraza baktı. Zehrayla Poyraz onun gözlerindeki mutluluğu, mutluluğun arkasından da onulmaz kederi gördüler.

"Bu sabah siz gittikten sonra Nişancı geldi eve, türlü çeşit balık getirdi. Bir de kocaman, kırmızı bir balık getirdi, bunu çorba yaparsın, dedi. Ben de bu kırmızı balığın çorbası nasıl yapılır, dedim, Lena sana öğretir, dedi. Ben şimdi gider Lenaya söylerim, gelir, birlikte yaparsınız balık çorbasını. Benim çok işim var, ben gidiyorum, dedi. Denizlerdeki bütün balıklar beni bekliyor. Köylerdeki, kasabalardaki bütün balık sevenler de beni bekliyorlar, dedi gitti. O gider gitmez de Lena geldi. Size bir balık çorbası, bir balık çorbası yaptık, hem de sarımsaklı, hem de nar ekşili. Lena balık yemeklerini çok iyi biliyor. Hepsini de bana öğretecek. Ben de size her gün balık yemeği yaparım."

"Şimdi yaptığınız balık yemekleri hazır mı, sen onu söyle bana?"

"Hazır baba," dedi Zehra.

"Karnımın zil çaldığını iyi bilmişsin. Sağ ol güzel kızım."

Zehra on yaşında bir kız çocuğu gibi kızarıp bozarıyor, gülüyor, şakalaşıyordu.

"Nişancıyı görmeliydiniz, on on beş yaş gençleşmiş, yüzüne kan gelmiş, sevincinden yerinde duramıyor, ayakları toprağa basmıyordu."

"Sofra hazır mı?"

"Sofra hazır ya çorba soğudu, ısıtayım da size hemen haber veririm."

Koşarcasına oradan uzaklaştı.

"Kanım, menekşe kokusu, menekşe moru akıyor."

"Bir de bahar başlarken, bir de çalıların dibinde top top olmuş menekşeleri insan koklarsa, mosmor olmuş açmış menekşeleri. Hele bir bahar gelsin. Hele bir bahara erişelim."

"Ah, ah," diye içini çekti Ağaefendi. "Aaah, ah ki aaah Poyraz oğlum," dedi. "Ben kışa kalmaz Girite dönerim. Dönerim de, bahar burnunu gösterir göstermez çalılıklara koşar, çalıların önüne yatar boynu eğri mor menekşeleri koklarım. Koklar da seni, adayı, arkadaşlarını, Nişancı Veliyi hatırlarım."

Poyrazın tepesinden kaynar sular döküldü. Bu, buradan çiftlik alan kişinin, bu, bu menekşelere deli olan kişinin artık Girite gitmekten vazgeçtiğini sanıyordu. Pekiyi Girite dönünce kızlarını kime, kime verecekti, orada hiç Türk, Müslüman kalmış mıydı? Ağaefendi durmadan konuşuyor, Poyrazınsa ağzını bıçaklar açmıyordu. Ağaefendi, Poyrazın yüzüne bir baktı ki ne görsün, Poyrazın yüzü ölü yüzü gibi. Tam bu sırada Zehra geldi, Poyrazın yüzünü görür görmez bir tuhaf oldu, "Çorba ısınıyor, baba," dedi,

Poyraz zorla doğruldu, ayağa kalktı yalpalayarak eve yürüdü. Eve çıktılar, Zehra, çorba tenceresi elinde tüterek masaya geldi, tencereyi bambu nihalenin üstüne koydu. Balık çorbasının kokusundan burunlarının delikleri genişledi. Ağaefendi bu kokuyu iyi bilirdi, Poyrazsa böyle bir çorbayı ilk olaraktan içecekti. Suratı gittikçe asılıyor, bu da Ağaefendinin canını çok sıkıyordu.

"Bahara kalmaz biz bu güzel adadan memleketimize, ata yurdumuza gideriz. Gideriz de canımızın yarısı burada kalır. Yalnız, şu şöyle biline ki, bundan sonra bir vatanım da burası, bu, uslu deniz. Ben bu çiftliği burada boşuna kurmuyorum. Girit buraya ne kadar ki, altı aya bir, üç aya bir, ayda bir, hiç olmazsa yılda bir ben buraya dostlarımı ve hem de atlarımı görmeye gelirim. En azından her bahar ben buraya menekşe koklamaya gelirim." Zehraya döndü, Nesibe onun yanındaydı. "Her bahar buraya geliriz değil mi Zehra, Nesibe?"

"Her bahar geliriz baba," dedi Zehra.

"Geliriz," dedi Nesibe.

"Poyraz oğlumun konuğu oluruz."

"Başım üstünde yeriniz var."

"Poyraz oğlum isterse bizimle Girite gelir."

"Sağ olun efendim."

Ağaefendi mavi gözlerini Poyrazırı gözlerinin içine dikti. Poyrazın yüzü bir anda değişmiş, gözleri de gülüyordu. Zehranın da gözleri gülüyordu.

"Memnun oldum oğlum."

"Ne buyurursaruz başım üstüne efendim. Benim adada kalmam da iyi değil efendim."

Yüreğinin başına bir ışık düşmüş, rahatlamıştı. Poyraz bundan sonra ne yediğini bilmiyordu, bir şeyler yiyordu ya. Rahatlamıştı. Girite değil cehenneme bile giderdi. Hem Girite gidip öldürülmekten kurtulacak, hem de sevdiğine kavuşacaktı. Bir taşla iki kuş.

"Emriniz başım gözüm üstüne efendim. Siz nereye giderseniz."

"Siz sağ olun oğlum. Şu güzel, cennet gibi, boynu eğri mor menekşeli böyle bir adayı bulmuşken, şu karşıdaki kutsal İda dağını görmüşken, ortasında pınar kaynayan çiftliği almışken, o güzel insanlarla komşu, dost olmuşken insan buralarını bırakır da gider mi?"

"Gitmez ama, neylersin," dedi Poyraz.

Zehraya baktı, gülümsüyordu.

Poyraz, gözlerini Zehradan ayırmadan ayağa kalktı:

"Efendim bana izin verir misiniz, eve gitmek istiyorum." Ağaefendi de ayağa kalktı:

"Güle güle oğlum, iyi uykular yavrum."

Üçü birden onu merdivenin başına kadar uğurladılar. Ağaefendi, onun koluna girdi. Merdiveni birlikte indiler.

Ağaefendi o kadar kıvançlıydı ki, hiç yapmadığı bir işi yaptı, Poyrazı kucakladı öptü.

Poyraz o gece yatağında döndü durdu. Uyuduğunda sabah yaklaşmıştı. Bu adada geceleri ne kadar geç uyursa uyusun daha tanyerleri ışır ışımaz uyanıyordu. Gün ikindi oldu daha Poyraz uyanmadı. Lena bu işe çok üzülüyor, ikide birde de Poyrazın uyuduğu odaya gürültü patırdıyla giriyor çıkıyor, Poyrazı uyandıramıyordu.

Çınar altından Kadri Kaptanın sesi geldi, "Lena Ana, Lena Ana Poyraz Reis nerelerde, onu arıyorlar."

"Gel buraya Kadri Kaptan."

Kadri Kaptan merdivenin altında bitti.

"Kaptanimu yukarıya çık da onu uyandır. Gün kuşluk oldu, daha uyanmadı. Çok mu gerek sana Poyraz?"

"Bana bir gereği yok. Kasabadan iki adam getirdim, ikisi de doktor zabitmiş. Poyraz Reisi arıyorlar."

"Çık yukarı da onu uyandır. Ben onu uyandırmaya kıyamıyorum."

Kadri Kaptan basamakları ikişer ikişer atlayarak çıktı. Merdivenin çıkardığı sesler herkesi uyandırırdı ya Poyraz uyanmadı.

"Poyraz Reis, Poyraz Reis, uyansana, misafir geldi."

İçeriye girdi, yatağın yanında durdu, "Poyraz Reis, Poyraz Reis," dedi bağırarak. "Uyan Poyraz Reis!"

Poyraz sıçrayarak uyandı, gözlerini ovuşturdu, sağına soluna bakındı, yeniden yatmaya hazırlanırken, "Poyraz Reis," diye telaşla bağırdı Kadri Kaptan, "Poyraz Reis!" Poyraz gözlerini şaşkınlıkla Kadri Kaptanın yüzüne dikti.

"Poyraz Reis, iki adam geldi, ikisi de doktor, ikisi de zabit. İskelenin üstünde dikilmiş duruyorlar. Bir tekne dolusu öteberileri var. Tekneden iskelenin üstüne üç adam çıkarıyor. Çıkarıyorlar çıkarıyorlar bitmiyor. İskelenin üstüne bir tepe gibi yığdılar."

"Sen ne diyorsun Kaptan?" Poyraz daha kendine gelememişti. "Sen ne diyorsun Kaptan? Tepe gibi yığılan ne?"

"O adamların öteberileri."

"Hangi adamların?"

"Doktor zabitlerin."

"Doktor mu?"

"İki tane doktor. Biri topal, biri de çolak. Topal olanın bir kulağı da yok. Kulaksız doktor."

"Haydi sen git Kaptan, ben hemen giyinip gelirim."

Poyraz alelacele giyindi, tıraş oldu, aşağı indi, koşarcana iskeleye gitti. Doktor Salman Sami onu gülerek karşıladı. Poyraz içinden, bir belaya düştük ki, bela derim sana, Allah sevdiği kulunu şu doktordan esirgesin, dedi.

"Hoş geldiniz binbaşım, safalar getirdiniz. Bizi mutlu ettiniz." Kucaklaştılar.

"Doktor Halil Rifat Bey. Burada, birlikte, şu kilisede, Çanakkalede yaralanan askerlere baktık."

"Hoş geldiniz doktor bey."

"Size sözünü ettiğim Poyraz Bey. Allahuekber dağından geriye kalan nadir zabitlerdendir."

"Allah Allah," dedi Halil Rifat, "demek Allahuekber dağından sağ bir tek kişi kalmış ha! Doksan binden bir tek asker ha!"

"Bir değil on kişi bile kalmıştır."

"Doksan bin kişiden on kişi ha!"

"Bana göre on kişi."

"Bitlerin merhameti. Bitler kana doymuşlar da şu on kişiyi de Enver Paşaya bağışlayalım, demişlerdir."

Gülüştüler.

"Kaptan sen Vasiliyi ara bul, hemen gelsin. Onunla işimiz var. Bir de Ağaefendiye selam söyle, misafirler geldi, çınarın altına buyursun."

Çınarların altına gittiler, sedirlere oturdular. Poyraz doktorlara Musa Kazım Ağaefendiyi, Ağaefendi oraya gelinceye kadar anlattı. Giritten geldiğini, orada at çiftlikleri olduğunu, Avrupada kral, lord, zengin ahırlarına soylu atlar yetiştirdiğini, karşı kıyıdaki bir Rum çiftliğini satın aldığını, mübadelede buraya gelirken vapurda karısının öldüğünü, kadının ölüsünü de denize attıklarını söylerken Ağaefendi göründü, hep birden ayağa kalktılar. Ağaefendi, "Hoş gelip safalar getirdiniz," dedi, oturdular.

"Doktor Salman Sami Bey, binbaşı, doktor Halil Rifat Bey, yüzbaşı."

"İkimiz de malulen mütekaitiz efendim. Çanakkale savaşımızdan geriye sağ olarak hangi zabit kalmışsa malulen mütekattir.

"Demek böyle bir savaştı Çanakkale savaşı," diye şaşkın konuştu Ağaefendi.

"Öyle bir savaştı ki bütün Anadoluyu yuttu. Ocağımızı söndürdü, kökümüzü kuruttu."

"Koca Osmanlı İmparatorluğunu yok etti. Daha ne olsun. Milyonlarca insanı yerinden yurdundan etti. İnsanlar arasına düşmanlık tohumları atması da cabası."

"Savaştan geriye kalmış her insan sakattır, yarı ölüdür. Savaşmış her kişi savaştan önceki kişi değildir. Yıpranmış, sakatlanmış bir kişidir. O kişiler ölünceye kadar mutlu olamaz, o pis dünyayı unutmak için böyle, kaçacak bir ıssız dünya ararlar."

"Olsa olsa, insanın derdine, Allahın böyle özenerek yarattığı böyle bir ada derman olabilir. Ben yurdumdan yuvamdan ayrıldım, karım yolda vapurda öldü. Onu denize gömdük, balıklara yem oldu. Diyeceksiniz ki, toprağa gömseydik, orada da yılana, çıyana, yeraltı böceklerine yem olacaktı."

Vasili geldi, Poyraz:

"Vasili, benim en yakın arkadaşım. Çanakkalede çarpışanlardan, sonra da İstiklal Harbi zamanında Amele Taburunda vazife görenlerden. Doğma büyüme bu adalı."

"Niçin mübadeleye tabi olmamış?" diye sordu doktor Salman Sami. "Yoksa Vasili Bey bir İstiklal Harbi kahramanı mı?"

"Hayır efendim, onu kütüğü İstanbulda. Biliyorsunuz efendim, Istanbullularla Gümülcineliler mübadele dışında kaldılar Lozan Konferansında çıkan karara göre."

Vasili ayakta bekliyordu:

"Buyurun efendim bir emriniz mi var?"

Poyraz:

"Kusura bakma Vasili, doktor beylerin evlerini bulacaksın, olur mu?"

"Baş üstüne," dedi Vasili, "doktor beyler hoş geldi.

"Hoş bulduk," dediler, ikisi iki yerden kalktılar."

"Buyurun oturun efendim. Kahvaltı yapalım. Bu arada tekne de boşalır, biz de evleri yerleştiririz."

Kahvaltıyı beklediler, Lenayla Kaptan, Vasili, Hüsmen büyük sininin içinde kahvaltıyı getirdiler, sahanları, çatalları, bıçakları, kaşıkları örtüyle kapladıkları masanın üstüne koydular. İşlemeli porselen çaydanlık tutuyor, mis gibi çayın kokusu ortalığa yayılıyordu. Vasili, çayları geniş ağızları yaldızlı cam bardaklara koyuyordu.

Masa tereyağı, bal, türlü peynir, türlü zeytin, taze yeşil biber, domates, tandır ekmeğiyle donatılmıştı.

Doktor Salman Sami kırk günlük açlıktan çıkmış gibi atıştı-nyor, "Uzun yıllardır, uzun, uzun yıllardır böyle bir kahvaltıya, yemek masasına oturmadım, vallahi de billahi de oturmadım," diyordu.

Kahvaltı uzun sürdü. Bu arada Melek Hatun, Baytar, Hüsmen de gelmiş kanepelere oturmuşlardı. Poyraz, onları doktorlarla tanıştırdı.

"Bizden başka adada birkaç kişi daha var. Bu geceki şölende herkes bulunacak."

"Efendim, bu da Baytar kardeşimiz, eski ada sakinlerinden, zabit."

"Müşerref olduk efendim."

"Adamız epeyi kalabalıklaşmış," dedi doktor Salman Sami.

"Yakında dolar," dedi Hüsmen. "Böyle bir cennetten kimsenin haberi yok, yakında adamız öylesine dolacak ki, kimseyi oturtacak yer bulamayacağız. Bu adayı gören buradan ayrılamıyor."

"Balığa kim çıkacak," diye Vasiliye bakarak sordu Poyraz.

"Ben çıkacağım," dedi Vasili, "evleri göstereyim de."

Önlerine düştü, Musa Kazım Ağaefendinin evini iki ev geçince yan yana yapılmış evlere geldiler. "Bu evlerin sahipleri burundaki yıkılan evlerin sahipleri kadar zengindiler. İyi insanlardı. Ortalıkta gözükmezlerdi. Sanki adada böyle iki aile yaşamıyordu. Adalılar Yunanistana giderken onları göçmenler arasında kimse göremedi."

Evler bahçe içindeydi. Her bahçede de yan yana üç nar ağacı göze çarpıyordu. Büyük, dalları bahçe ağılının dışına taşmış incir ağacının meyveleri sarardı sararacaktı. Diplerinden balları aktı akacaktı. Bütün bahçeye domates, biber, patlıcan di-kilmişti. Bahçenin susuzluktan kurumasına karşın yer yer yeşillğini korumuş fidanlar arasından kırmızı domatesler gözüküyordu.

"Halil Rifat Bey," diye çağırdı Vasili. "Buyurun efendim, bu ev sizin, anahtar üstünde, açıp girin. Hayırlı olsun, uğurlu gelsin."

İkinci eve yürüdü. Doktor Salman Sami de onunla birlikte yürüdü, ikisi birden kapıya geldiler.

Buyurun Salman Sami Bey, anahtar üstünde. Hayırlı olsun, uğurlu gelsin."

Onlar içeriye girdiler, ötekiler bahçenin içinde sessizce beklediler. Salman Sami Beyin bahçesinin deniz yanındaki köşesinde ulu bir incir ağacı yükseliyor, iri meyveleri nerdeyse çatlayacak ve baharı akacaktı. Bu bahçe de Halil Rifat Beyin bahçesinin tıpkısıydı, yer yer kırmızı domatesler, kurumuş biber, patlıcan, domates kökleri.

Biraz sonra doktorlar evlerinden çıktılar, çınarların altına geldiler.

Poyraz, Halil Rifat Beye:

"Doktor," dedi, "Hüsmenle Kadri Kaptanı yanınıza alın da iskeleye gidin, tekneden çıkan kendi öteberilerinizi ayırın da, başka başka yerlere koyun da, arkadaşlar evlere taşısınlar."

Tekneden o kadar çok eşya çıktı ki, koltuklar, masalar, sandalyalar, halılar, pencere perdeleri, karyolalar, ilaç kutuları, iskele baştan sona kadar eşyayla doldu.

Öteberiler biribirlerine karıştı, ayırdılar, Halil Rifat kendi öteberilerini bir uçtan evine taşıtmaya başladı.

Gün kavuşurken iskelenin üstündeki öteberiler evlere taşındı, bitti.

Kuru zeytin kütükleri, odunları çoktan yakılmış, nerdeyse köze kesip kül bağlayacaktı.

Balığa çıkmış Vasiliyle Baytar fazla gecikmediler, livar dolusu balıkla geldiler. Balıkları kovalara doldurup denizin kıyısına gittiler, özenle temizlemeye başladılar. Onların yardımına Lenayla Melek Hatun da koştu. Temizledikleri balıkları getirdiler, közlerin üstüne attılar. Çok önceden şaraplar, sakız rakıları, rakılar hazırlanmıştı. Pişen balıkların ilk ikisini Poyraz getirdi, Salman Samiyle Halil Rifat Beylerin tabaklarına koydu. Üçüncü balığı da Ağaefendiye getirdi. "Hele sen de otur," dedi Poyraza Hüsmen. Poyraz oturdu. Tabağına bir mercan getirildi. Köz yığınının üstü balıkla dolmuştu. Balıklardan yoğun duman tütüyor, pişmiş balık kokusu dört yanı sarıyordu.

Herkes, masaya oturmuş, herkesin tabağına da birer balık konmuştu.

En sonunda elinde tabağıyla Vasili geldi masaya oturdu. Onun bardağına da Poyraz şarap koymuştu.

Poyraz kadehini kaldırdı:

"Şerefe," dedi, "hoş geldiniz adamıza muhterem doktorlarımız. Bizden önce bu ada sizindi, muhterem binbaşım, muhterem yüzbaşım, şerefe."

Kadehler hep birden kalktı, tokuşturuldu.

"O kadar da çabuk geldiniz ki balıktan, gitmenizle gelmeniz bir oldu. Bu kadar zamanda bu kadar çok balığı nasıl yakaladınız?"

"Nişancı Veli sayesinde. Nişancı bize nişanlar belirledi. Bu nişanlar balığı çok, balığı kum gibi kaynayan taşlar. Attık oltayı, çektik oltayı. Bir anda livar doldu. Biz de hemen döndük."

"Nişancıya ne oldu yahu, günlerdir onu göremiyoruz. Adaya hiç uğramıyor," diye sordu Poyraz. "Torunlarını da mı görmeye gelmiyor?"

"Günlerdir kimse görmüyor onu ya, bizden başka herkes görüyormuş. Nişancı bu denizlerde dillere destan oldu, denizlerde balık bırakmamış diyorlar. Balıkları da buralardan, başka yerlerden tutup kasabalara, köylere, yani böyle uzak yerlerden götürmüyormuş. Balık satmadığı bir köyün, kasabanın önüne, orada durup denizin yüzüne bir zaman bakıyor, balıkların kaynaştığı yeri buluyor, sür Ahmet oğlum oraya, diyormuş, balığını tutuyor, livarlarını dolduruyor, karşısındaki köyün, kasabanın yolunu tutuyormuş, köyün, kasabanın iskelesinin üstüne çıkıyor, bağırmaya başlıyormuş. Öyle bir sesi varmış ki köyün öbür ucundan duyuluyormuş. İskele kalabalıklaşınca da livardan bir balık alıyor, oynar oynar balığı kaldırıp güneşe tutuyormuş. İkinci balığı alıyormuş livardan gene güneşe tutuyormuş. Bundan sonra da, 'ver Ahmet balıkları,' diyormuş, ne kadar balık tutmuşsa hepsini, gün kavuşuncaya kadar satıyormuş. O kadar balık tutmuş, o kadar balık satmış ki, teknede parasını koyacak yer bulamıyormuş."

O gece bir kasabayı çekiştirdiler, bir de Nişancıyı konuştular. Herkes Nişancıya o kadar hayrandı ki, Nişancı bahsi kolay kolay kapanacağa benzemiyordu.

Salman Sami Bey:

"Bu dünyada böyle insanlar var. Harpte de böyle insanlar gördük, şaşkınlıklar yaşadık. Pire Hacı derdik adına, Urfalı bir nefer vardı, bir gün yüzbaşı emir verdi Pire Hacıya, kısa boylu, irice bir oğlan kadar genç bir adamdı. Yüzbaşı ona git, dedi, şu tepenin dibindeki cephaneliğe bir ateş at da gel, dedi. Pire Hacı esasa durdu, şu tepenin altındaki cephaneliğe ateş atıp geleceğim, dedi. Biz hepimiz şaşırmıştık, güpegündüz Pire Hacı, her yanda düşman askeri kaynarken bu işi nasıl yapacaktı? Bekledik. Akşamüstü, karanlık çöktü çökecek, birden tepenin altından, yalımların üst üste patladığını, ardından da altımızdaki toprağın her patlamada sallandığını, kayaların biribirlerine girdiğini... Ne yemek yedik, ne su içtik. Pire Hacıya ne oldu, diye merakımızdan ölüyorduk. Gece yarısına kadar bekledik, bir de baktık ki Hacı karşımızda yüzbaşıya tekmil veriyor, o tepeye gidilmiştir, cephanelik bulunmuş ateşe verilmiş, geriye dönülmüştür kumandanım. Böyle adamlar var. Bu işi, o kadar askerin içinde nasıl yaptın, diye soramadık. Sorsak ne olacaktı, o pire Hacı kem küm edecek, bir şey söyleyemecekti. Soramadık."

"İşte böyle," dedi doktor Salman Sami.

Yemek bitmiş, şişelerdeki içkiler tükenmişti ama kimse yerinden kıpırdamıyordu. Ağaefendiyse uyudu uyuyacaktı. Bunu gören Melek Hatun:

"Gece yarıyı çoktan geçti. Nerdeyse tanyerleri ışıyacak. Şu konuklar taa nerelerden gelmişlerdir kim bilir. Ne kadar uykusuz, ne kadar yorgunlardır, hiç sormuyorsunuz. Varsa da Nişancı, yoksa da Nişancı, şu koca denizde balık bırakmamış adam. Varsa da yoksa da o."

Poyraz ayağa kalktı:

"Doktorlar bu gece bizim evde kalacaklar."

Elini oturmakta olan Vasilinin omuzuna koydu:

"Sen de git senin evden bir yatak getir."

Melek Hatun ayaktaydı.

"Onun evi uzak. Bizde yatak var. Kadri Kaptanla size hemen yollarım."

Ağaefendi oradakilerin ellerini teker teker sıktı, kızlarının kollarında evine gitti.

Poyraz Ağaefendinin arkasından seslendi:

"Ağaefendi, Ağaefendi yarın kahvaltıyı çınarların altında yapacağız."

"Sağ olasınız, geleceğim."

Ve kahvaltıyı çınarların altında yaptılar. Kahvaltıdan sonra adalıların tümü çınarlann altında toplandılar. Melek Hatun kadınları, çocukları, erkekleri ikiye ayırdı. ikiye ayırdıklarının yarısı doktor Salman Samiyle birlikte onun evine gidecek, evi temizleyip yerleştirecekler, ötekiler de doktor Halil Rifatla birlikte gideceklerdi.

Evleri temizlemek, yerleştirmek üç günlerini aldı. Doktor Salman Samiye kalsa evini bir ayda bile yerleştiremezdi. Örneğin doktor yatağın yerini on bir kez değiştirebilir miydi? Melek Hatun, Zehrayla Poyrazı doktor Salman Saminin evine vermişti. Bu evde yan yana olmaktan mutluydular. Doktor Salman Sami gözlerini Zehradan ayıramıyor, kendi kendine durmadan söyleniyordu, ne kadar da güzel bir kız, ne kadar da güzel bir kız! Bu adada eskiden de çok güzel kızlar vardı ya bu kadar güzeli hiçbir yerde görülmüş değildir. İnceydi, güzel de giyiniyordu. Üç gün içinde Zehrayla Poyraz arasında bir şeylerin döndüğünden kuşkulandı. Kimseye bir şey soramıyordu. Evin düzenlenmesi bittiğinde onların nasıl üzüldükleri de Salman Saminin gözlerinden kaçmadı. Kız güzeldi ama, yiğidi öldür de hakkını yeme, oğlan da çok yakışıklıydı. Kızdan da daha sevdalı gözüküyordu.

"Şimdilik evleri yerleştirdik gibi, öteki işimize bakalım."

"Bir işimiz daha mı var?" diye sordu Poyraz.

"Bizde iş bitmez evladım. Doktorların işi çoktur."

"Çoktur," dedi doktor Halil Rifat.

"Bir de dükkan gerek bize. Öğrendik ki dükkanların hepsini siz almışsınız, sarı Osmanlı altını dökerek."

Salman Saminin yüzü gerildi, sesi değişti, alaylı acı bir sesle:

"Başka neler aldınız?"

Poyraz hiç bozmadan, soğukkanlı:

"Mektep devletin, onu satın almadım. Yalnız muallim evlerini satın aldım."

Salman Sami sözünü kesti:

"Muallim evlerini ne yapacaktın, kiliseyi de alsaydın bari"

"Keşki alsaydım doktor." Sesinde belirgin hüzün vardı. Bu da öfkeden, nerdeyse kudurdu kuduracak doktorun patlamasının önüne geçti.

"Keşki akıl etsem de kiliseyi satın alsaydım.

Doktor iyice kuşkulanclı, öfkesi indi. İşin içinde başka işler olabilirdi, bu delikanlı bu kadar üzüldüğüne göre. Poyrazın yüzü sapsarı kesilmiş, elleri de titriyordu.

"Başka neler satın aldın, öfkeli evladım?"

"Arı koyanlarını satın aldım muhterem doktorum. İki yüze yakın arı kovanı. Yalnız, muhterem doktorum, ben arılardan anlamadığım için, Baytar Cemil Beyle ortak aldık."

"Başka?"

Poyraz bu soruya boynunu bükerek, gülerek karşılık verdi:

"Bir de yel değirmeni satın aldım, yukarda. Kanatları daha dönüyor."

"Bunu iyi yapmışsın. Bir yel değirmeni alman çok hoşuma gitti. Yaşa, var ol delikanlı. Yel değirmeni çok, çok iyi bir düşünce. Kanatları daha dönüyor mu? Dönüyor değil mi? Hem de ne güzel değirmen. Dönen kanatlarıyla uçmaya hazırlanan dev bir kuş gibi, öyle mi?"

Poyraz doktoru elinden tuttu:

"Gelin. Halil Rifat Bey, Ağaefendi, Vasili, Melek Hatun, Hüsmen, Kadri Kaptan siz de gelin. Bakın, kuşumun kanalları ne güzel dönüyor. Uçtu uçacak."

Çınarların altından kalktılar, dar bir sokaktan iki üç ev yukarıya çıktılar, değirmen çalılıkların, ağaçların arkasından gözüküyor, kanatları dönüyor, uçmaya hazırlanmış bir kuş gibi.

Çınarlann altına döndüler, kanepelere çöktüler.

Poyraz:

"Kavlakzade Remzi Beyi duydunuz mu, duydunuz herhalde."

"Duyduk," dedi Salman Sami.

"O zaman baştan sona, sabrınız varsa, bir kere de benden dinleyin," dedi Poyraz.

Her birisi bir saray gibi, has bahçeler içinde Çorbacıların köşklerini bir yandan Vasili anlattı, bir yandan o. Köşklerin yıkılışını en ince ayrıntısına kadar Poyraz anlattı. Anlatırken boyun damarları şişiyor, sesi yükseliyor, alçalıyor, bir inilti haline geliyordu. Arada bir de çığlık gibi sesler çıkarıyordu.

Her şeyi bir bir anlattı, kiliseye hiç dokunmadı. Kiliseyi nasıl olsa görecekti.

"İşte muhterem doktor bey abimiz, muallim evlerini Kavlak Remzi satın alıp da yıkmasın, diye aldım. Dükkanları da almasam yıkacaktı. Bu ada dolacak, dükkanlar yıkılsaydı kim nereye dükkan açacaktı? Şimdi muayene yerinizi, ilaç yerinizi nereye açacaktınız? Yel değirmenine gelince, ben almasam Kavlak onu da yıkacaktı. Siz de, her gün uçtu uçacak dev bir kuşu göremeyecektiniz. Haydi, kalkın sizin dükkana gidelim. Bizde dükkan çok, hangisini beğenirseniz."

Gülüşerek kalktılar, dükkanlara vardılar. Vasili dükkanları açıyor, onlar bakıyorlardı.

"Kasabada hiç marangoz kaldı mı?"

"Var," dedi Kadri Kaptan. "Barbanın çırağı Hüseyin. Ali Çavuşun köyünden olur."

"Onu bulalım," dedi Salman Sami. "İlaç rafları yaptıracağız. Masa, sandalya."

"İstediğin kadar var. Hem de en güzelleri. Rafları yaptırmanın da gereği yok. Öyle raflar bulacak ki bize Cafer, belki bizden para da almayacak."

"Cafer kim?"

"Haydi gidelim, gidelim, size Caferi anlatırım. Lena Ana bugün hepimizi yemeğe çağırdı."

Çınarların altına geldiler, Poyraz önce Caferi, sonra da Lenayı anlattı. İki hikaye de Salman Samiye çok dokunmuş, yüzü birdenbire değişmişti. Her haliyle yöresine hüzün dağıtıyordu.

"Dükkanların hangisini seçtiniz, kimse bir şey söylemedi," dedi Ağaefendi.

"Doğru," dedi Salman Sami, "benim kafam daha kanatları dönen uçan kuşta. O kuşun çok ekmeğini yedim. Bu savaşı yapan canavar kim, onu burada anladım. İnsanın insan olduğunu da burada anladım. Bu adada."

"Hangi dükkan?" diye sordu Poyraz.

"Ne diyorsun doktor Halil Rifat Bey, ikimiz de aynı yerde çalışacağız. Baştaki birinci dükkan olsun. Tertemiz, pırıl pırıl. Bir de deniz burnumuzun dibinde. Rafları, sandalyaları, masaları nereye götürmüşler bu adamlar?"

"Bilemem," dedi Poyraz. "Size yakında öyle masalar, öyle koltuklar alacağız ki, horoz sesi duymamış."

"Tamam, iyi. Bunun kirası ne kadar?"

"Size armağanımdır."

"Sen buna para verdin mi?"

"Verdim."

"Bizden de para almıyorsun, parayla aldıklarını hep böyle armağan olarak verirsen, sen ne yiyeceksin?"

"Ben de malulen mütekaitim efendim. Baytar Cemil de malulen efendim. Bir de balık tutmaya başlıyoruz yakında, İstanbulu, Ankarayı balığa gark edeceğiz. Bir de bir ev dolusu kovanım var. Sen yüz kovan de ben iki yüz deyim. Arılar da çok sağlıklı. Adamız da ağzına kadar çiçekle dolu. Baytar Cemil arıların dilinden anlıyor. Balı sonbahara keseceğiz. Şimdiye kadar üç kere üç kovana baktık, daha kovanlar dolmamıştı, kovanlarda az da olsa petek boşlukları vardı. Bütün ballar da armağanımızdır. Lena Ananın keçilerinden de size süt de sağılır."

"Ohhooo, yaşadık," dedi Salman Sami.

"Balıklar da her gün bizden. Bir de adanın şifalı, cana can katan otları var. Ot toplama pişirme ustaları da var adamızda. Belki de bugün şifalı bir ot yemeği yiyebileceğiz."

"Gördün ya Halil," dedi Salman Sami, "sana adaya gidelim de gidelim diyordum da sen durmadan sallıyordun."

"Sen belli olmuyorsun ki, geçenlerde bu adadan kızgın bir kaplan gibi dönen sen değil miydin, yeri göğü biribirine katarak."

"Sıkıldım."

"Bir daha sıkılmayacak mısın?"

Doktor Salman Sami güldü.

"Sanıyorum ki hiç sıkılmayacağım. Ömrümü bu adada, bu güzel insanlar arasında bitireceğim. Savaş bittiğinde ben sana ömrümü adada bitereceğimi söylemedim miydi, savaşta da, burda çalışırken, ben sana her zaman bu adaya yerleşelim demiyor muydum?"

"Diyordun hocam."

"Bu adayı bir gören buradan bir daha ayrılamaz," dedi Ağaefendi. "Allah bir cennet köşesi diye burasını yaratmış. Şu karşı dağa siz Kazdağı diyorsunuz, Grekler İda dağı diyorlar. Olimpos dedikleri de bu olmalı. Tanrılar o dağda otururlardı. Orasını görmedim, yemin ederim ki tanrıların oturduğu yer o dağ değil, bu adadır, siz bu adanın baharını gördünüz mü hiç? Pınarının suyu su değil ışıktır. Su yerine bir deli ışık kaynar pınardan su yerine. Sabahleyin ışık menekşe rengi olur. Kuşluklayın bütün ada menekşe kokar. Ağaçlar, otlar, kayalıklar, deniz, üstümüzdeki yıldızlar menekşe kokar. Arılar, kelebekler, karıncalar, balıklar boynu eğri mor menekşe kokar. İnsanın derisinin altına, kanına, iliklerine menekşe kokusu işler. Havası hava değil ipektir."

Poyraz, yerinde öyle donmuş kalmış, şaşkınlıkla Ağaefendiyi dinliyor, kulaklarına inanamıyordu. Adaya geldiklerinden bu yana Girit, Girit diye sayıklayan, kızlarının sandıklarını, yarın öbür gün Girite döneriz diye açtırmayan, geceleri sabahlara kadar uyumayıp Girite dönüş haberi bekleyen bu adam değil miydi?

"İnsanlar ölümlüdür. Dünyada, kainatta her şey ölümlüdür. Her şey de ölümsüzdür. İnsan ölecek, malum, insan ölecekse böyle bir adada, böyle bir cennette ölmeli. Onun menekşesini koklamalı toprağa girerken. İyi yaptınız doktorlar buraya gelmekle. Aaah ah, benim, benim halime Allah kimseyi düşürmesin. Ben doğduğum yere gitmeliyim. Biliyorum, burada mezarımın üstünde menekşe, deniz, kelebek, arı yelleri kokarak gece gündüz eser. Yazık, yazık benim atlarım, yani benim elimle besleyip büyüttüğüm atlarım kaldı orada, Giritte. Dünyada attan daha güzel bir yaratık var mı?"

At bahsi karanlık kavuşuncaya kadar sürdü. Atlar üstüne öyle ilginç hikayeler anlatıyordu ki Ağaefendi herkes onu ağzı açık dinliyordu. En candan dinleyen de, Ağaefendi söze başlarken gelen dengbej Usoydu. Konuştuklarının yarısını anlamıyordu ya Ağaefendinin sesine, anlatımına öylesine hayran kalmıştı ki, kendisini kaptırmış gitmişti.

Ağaefendi de atları anlatıyor anlatıyor bir türlü bitiremiyordu. Ağaefendi onu en candan dinleyeni hemen seçmiş, gözlerini onun yüzüne dikmiş ona söylüyordu. Uso da bundan mutlu oluyordu. Uso da böyle yapardı hep, destan anlatırken dinleyenlerin en candanını, en anlayanını, kendisiyle bütünleşenini bulur, ona anlatırdı.

Doktor Salman Sami birkaç kez öksürdü. Birkaç kez yanındakiyle konuşacak oldu, öteki duymuyordu. Sonunda dayanamadı:

"Ağaefendi, Ağaefendi, Musa Kazım Bey, size çok teşekkür ederiz. O kadar güzel anlatıyordunuz ki atları, size de, atlarınıza da hayran kaldık. Lena Hanım bizi yemeğe çağırıyor, sohbetimize orada devam ederiz."

"Hay Allah!" dedi Ağaefendi, "dalmışız. Sizi de acınızdan öldürdük."

Hep birden ayağa kalktılar, Poyrazın evine yürüdüler. Ağaefendi yanındaki Poyrazla arkada kaldı, yavaşça:

"Evladım, lütfen Usoyu da çağırır mısırı?" dedi. Sonra Usoya döndü:

"Uso, kavalını al da gel, ben istiyorum," dedi Ağaefendi.

Uso onlardan ayrıldı, biraz sonra da elinde kavalıyla döndü.

Lenayla Melek Hatun masayı güzel yemeklerle donatmışlardı. Zehrayla Nesibe de onlara yardım etmişlerdi. Tanasinin evinden de şaraplar, rakılar, mastikalar getirilmişti.

Doktor Salman Sami Tanasiyi merak ediyor, onun hakkında sordukça soruyor, bir yandan Vasili, bir yandan Lena, Tanasiyi coşkuyla anlattıkça anlatıyorlar, bir türlü sözlerini bitiremiyorlardı.

Onlar biraz soluk alırken sözü Salman Sami aldı:

"Çok kötülükler, çok zulümler gördük, ama anasını sattığımın belalı dünyasında Tanasiler de gördük. Bir yanımız cehennem, bir yanımız cennet, biz bu adada yüzlerce asker tedavi ettik, çok asker öldü elimizde. Çanakkaleden gelen yaralıları burada, bu adanın kilisesinde tedavi ettik. Burada, sayısını bilemiyorum ama, epeyce doktor vardı. Adanın kilisesini hastane yapmıştık. Adanın kızları, kadınları hastabakıcılık yapıyorlar, kimi günlerde de sabaha kadar ağır yaralıların başını bekliyorlardı. Kimi günler o kadar çok yaralı geliyordu ki, kilise almıyor, mektebi boşaltıyor, yaralıları oraya koyuyorduk. Dahası da, sonunda adanın evlerinin hepsini yaralılarla doldurduk. Adalıların yiyecekleri kalmadı. Bunu duyan kıyıların Türkmen, Rum köylüleri, yörükler bize teknelerle yiyecek, giyecek taşıdılar. Gelen yaralıların hemen hepsinin çamaşırları kan içindeydi. Çamaşırlarında kan donmuştu. Kimi yaralılar o kadar aç kalmışlardı ki birazıcık çorba içince gözlerini açıyor, diriliyorlardı. Ben bu adada iyilik gördüm, insanın insana sevgisini gördüm, dostluğunu, bir insanın başka bir insana sevecenlikle nasıl sarıldığını, sıcaklığından sıcaklık, canından nasıl can verdiğini gördüm. O insanları buralardan sürüldüklerim biliyordum. Bu ada güzel bir ada, cennetten bir köşe, bu adayı onlar güzelleştiriyorlardı. Burada birlikte, insan sıcaklığını, tabiat sıcaklığını birlikte yaşamaya geldim. Burada yaşarsam onları hatıralarda, onlarla her gün birlikte, burada olmasalar da, yaşamaya geldim."

Salman Sami sustu. Üzüntülüydü.

O susunca Poyrazı bir telaş aldı, yarın kiliseyi, yüzlerce yaralıyı iyi ettiği yeri yıkılmış olarak gördüğünde, kim bilir doktor ne yapacaktı, belki de öfkeyle kasabaya inecek, Kavlak Remziyi bulacak, dünyayı onun başına yıkacaktı.

"Bu dünya güzel, insanın doğup büyüdüğü yer çok daha güzel. Gurbet ölümden de, savaştan da zalim. Başımda gurbetlik olmasa ben böyle bir yeri, sizin gibi insanları bırakıp gitmek için her gün haber bekler miydim? Alın sizin Giritiniz sizin olsun, der, yüzüne bakmaya kıyamadığım atlarımı..." derken, elini Poyrazın omuzuna koydu, "bu güzel oğullarımla atlarımı burada yetiştirirdim. Bir yanda doğduğum toprak, bir yanda bırakıp gidemeyeceğim sizler, Salman Sami Bey."

"Teşekkür ederim mirim, teşekkür ederim sultanım."

Salman Sami Bey daha sözünü bitirmeden salonu bir kaval sesi doldurdu. Biraz sonra ses sada kesildi... Oradakiler soluk alamıyorlardı sanki.

Usonun çaldığı türkü kederli ve hüzünlüydü. Oradakilerin hepsini ses yüreklerinin kökünden yakalamıştı. Kaval savaşı, ölümü, kırımları söylüyordu. Havadan havaya geçtikçe hava biraz daha acılaşıyordu. Herkes içine yumulmuş gitmişti, Salman Saminin gözlerinden yaşlar süzülerek yanaklarından aşağıya iniyordu. Musa Kazım Ağaefendi ağladığını göstermemek için çabalıyordu. Başını bir o yana, bir bu yana çeviriyordu, bir arkaya dönüp bakıyor, bir yukarıya, sonunda başını önüne eğiyordu. Melek Hatunsa iki üç kez hıçkırdı, Zehra onun başuu aldı göğsüne koydu.

Oradaki her insan büyük acılardan geliyordu. Kimi yoksulluklardan, açlıklardan, kimi savaşlardan, kimi kan seli içinden, kimi ovalarca serilmiş yatan ölülerin üstünden geçerek, kimi asker ölüsü kokularından burunlarının direği kırılarak, kokulara dayanamayarak ölenleri görerek, yaşayarak, kokulardan bayılarak, ölümlerden ölüm beğenlerden buraya gelmişlerdi. Uso birden bir sevinç türküsüne geçti. Herkesin yüzü birden güldü. Poyrazın yüzüne akşamdan beri bakamayan Zehra, sevinç içindeki gözlerini onun gözlerine dikti. Poyraz da bunu bekliyordu. Zehranın gözlerindeki ışıltılı sevgiyi görünce her şeyi unutup çözüldü, rahatladı.

Uso kavalını dudaklarından çekince Ağaefendi coşkuyla söze başladı, büyülü atlardan söz etti. Atlarla insanların dostluklarını, kardeşliklerini dile getirdi. Atların insanlarla lisanı hal ilen konuştuklarını, kederde, sevgide, karasevdada, acıda buluştuklarını söyledi. Kimi atlar büyücüydü, kayıptan da haber verirlerdi. Dünyadaki tekmil yaratıklar içinde, siz deyin kuşlardan sarıasma, som sarı, ben deyim yağmurcuk kuşu, som mavi, ben deyim keklik, kınalı, dört ayaklılardan, ben deyim ceren, yaratıkların en güzel gözlüsü, siz deyin alageyik, dağların, ormanların yakışığı. Yaratıklar arasında en güzeli soylu atlardır. İnsanlara en yakın olanları da atlardır. İskenderin atı, bu dünyada onun en yakınıydı. Her savaştan önce Büyük İskender atıyla bir köşeye çekilip konuşurmuş. İskender ölürken öleceğini bir ona söylemiş. İskenderin öldüğü gece atı doludizgin, Babil şehrinin yöresini çılgın gibi durmadan kişneyerek dolaşmış, köpük içinde İskenderin öldüğü sarayın önüne gelmiş, orada, İskenderin ölüsü sarayın kapısından çıkıncaya kadar kıpırdamadan beklemiş, askerlerin omuzlarında ölü kapıdan çıkınca bir Bengal kaplanı gibi atlayıp dişleriyle İskenderi sırtına atmış, çöle almış götürmüş. Ondan sonra ne İskenderin ölüsünü, ne de atı gören olmuş. Cengiz Hanın atı da böyle. Cengiz Han öldüğünde atı dağlara kaçmış, dağlarda atın kişnemesi günlerce, gecelerce koyaklara yankılanmış. O zamanlar, şahları, büyük kumandanları atlarıyla gömerlermiş. Atı bulabilmek için binlerce asker dağlara sarmış, atı ele geçirmek ne mümkün. Kişnemesi dağdan dağa, koyaktan koyağa ortalığı inletiyormuş.Cengiz Han ordusunun askerleri yakalamaktan umudu kesip vazgeçimişler. Aradan bir zaman geçmiş, bir gün bir de duymuşlar ki Cengizi gömdükleri yerden bir kişneme geliyor. Kişneme üst üste üç kez gelmiş. Hanın mezarına koşmuşlar, at gelenlerden ne ürkmüş, ne de kaçmış. Olduğu yerde kıpırdamadan duruyormuş. Atı öldürmüşler, Cengiz Hanın mezarını açmışlar, mezarı büyütmüşler, atı mezarın ortasına dikmişler, Cengiz Hani üstüne bindirmişler.

Köroğlunun Kıratı da atların güzeli. Köroğlu zenginden alıp fakire dağıtırken, ganimet dağıtmadan Kıratın gözlerine bakarmış. Köroğlunun canı Kırattaymış. Kıratı yakalayıp öldürmeden Köroğlunun yakalanmasının, öldürülmesinin mümkünü yokmuş. Padişahların hiçbirinin askerleri de Kıratı yakalayamamışlar.

Köroğlu yaşlanıp, delikli demir çıktı mertlik bozuldu, eğri kılıç kında paslanmalıdır, diyerek dağları bırakınca, insanlığa yaptığı iyiliklerden dolayı Kırk Ölmezler onu bulmuş, aralarına almışlar, Kırk Ölmezler Kırk Bir Ölmez olmuşlar. Kırat da, önce abıhayat içip ölümsüz olmuşmuş. Kırat gelmiş, Kırk Bir Ölmezlerin meclisinin kapısında durmuş. Kırk Bir Ölmezlerin başı, Körünoğlu, demiş, bu ağzı var dili yok hayvan insanları çok sevdi. Yoksulluğu lanetledi, böylelikle de ermişler mertebesine erişti, demiş. Onun değeri bizim gözümüzde insandan üstündür. Kıyamete kadar biz ona bakacağız, gelsin bizimle yaşasin, demiş.

Bunun üstüne Uso atlar stranını çaldı. Kavalın sesinde atlarla birlikte dinleyenler de yeynilmişler uçuyorlardı. Bir düş içindeydiler, bunca acıdan sonra tansıklar gerçekleşiyordu. Doktor Salman Sami yedi yaşında bir çocuk sevincindeydi. Acılardan, kanlardan, zulümlerden, kötülüklerden yunmuş arınmıştı. İçine o acılar gene çökecek, gene yaşamı kararacak diye korkuyordu. Tetikteydi. İçindeki bu sevinci, arınmayı sonuna kadar yüreğinde taşıyabilecek miydi?

Önce Ağaefendi izin isteyerek ayağa kalktı, Poyrazla Zehra bir kez daha göz göze geldiler. Poyraz, aşağı indi, Ağaefendinin koluna girdi, eve kadar kol kola yürüdüler.

Lena Ana:

"Yatağınız hazır doktorlar," dedi.

Her birinin yatağının üstünde bir gecelikle birer havlu vardı. Yataklara, "iyi uykular," diyerek girdiler. Poyraz kapının yanındaki çiviye asılı lambayı söndürdü.

Doktor Salman Sami savaş bittiğinden bu yana bir yatağa, böyle sakız kokan bir yatağa girmemiş, böyle mutlu olmamış, böyle mis gibi sakız kokan bir yatağı burun delikleri açılarak koklamamış, başını yastığı koyar koymaz da uyumamıştı.

Poyraz gece o kadar çok içmesine karşın erken uyandı, hamamlıkta yüzünü yıkadı, tıraş oldu, kolonya süründü. Ocağı yakmaya uğraşan Lenaya yardım etti. Bu sırada doktorlar da uyandı. Doktorlara hamamı gösterdi. Yedek usturalardan birini Salman Samiye, ötekini de Halil Rifata verdi. Çay kaynayıncaya kadar Lenayla sofrayı hazırladılar. Ötekiler de tıraş olup geldiler, kahvaltı masasına oturdular. Lena onlar masaya oturur oturmaz, ince belli, geniş ağızları yaldızlı bardaklarda tavşan kanı çay getirdi. Çaylar tütüyordu. Salman Sami çay bardağını eline aldı ışığa tuttu baktı:

"Çay ustaları işte böyle çay yaparlar," dedi, Lenaya döndü, "elinize sağlık Lena Hanımefendi, ne güzel çay! Işık gibi."

Çayı, peynir ekmekle çabucak içti. İkinci bardağı kendisi doldurdu, gene ışığa tuttu.

"Bu çayla da bu peynir ne güzel gidiyor, değil mi Halil Rifat? Ben sana demedim mi, biz bu adada ömrümüzün sonuna kadar mutlu yaşayacağız, demedim mi, aylarca gece gündüz başının etini yemedim mi?"

"Sonunda geldik ya," dedi Halil Rifat Bey. "Geldik ya, bu arkadaşları da bulduk ya."

"Bulduk," dedi Salman Sami Bey, "Hem de ne bulduk!"

"Ya Ağaefendi, ya hele Uso, ya Melek Hatun."

"Ya Lena Hanımefendi Ana," dedi Halil Rifat Bey.

"İyi bir toprak parçasının insanları da iyi olur. İyi bir toprak parçası iyi insanlara da kavuşur, öyle değil mi?"

"Öyle," dedi Halil Rifat. "İyi bir toprak parçasından geliyor Musa Kazım Ağaefendi, Giritten. Ne güzel anlatıyordu atları. İnşallah çiftliğini kurar da soylu atlarına gene kavuşur. Atları olmayınca bu adam çabuk ölür."

"Ölmez," dedi Poyraz, "çünkü çiftliği aldık. Bir hafta sonra tapu elimizde."

"Çok mu para verdiniz?"

"Çok değil, müzayededede aldık. Bizden başka alıcı çıkmadı."

"Siz de ortak mısınız?"

"Çok az," dedi Poyraz.

"Öyleyse inşallah yaşar, çok yaşar Ağaefendi. Biz de onun soylu atlarının hikayesini çok dinleriz. Ya Uso, dengbej Uso? Uso ne demek, adı mı? Dengbej ne demek, bu da mı adı?"

"Bizim bölükte," dedi Poyraz, "beş tane Uso vardı, alayda da kim bilir ne kadar. Hepsi de Allahuekber karlarının altında kaldı."

"Siz Rus cephesinde miydiniz?"

"Oradan geriye kalan dört beş kişiden biriyim. Usoların kimi karların altında kaldı, kimi ayakta dondu. On binlercesi de donmuş, ayakta kazık kesilmişlerdi. Kürtler Yusufa Uso diyorlar. Dengbej de, destan anlatan, demek."

"O kaval çalarken bütün bedenimden ayrıldım, çırılçıplak, ıpıssız, kendi kendimle kaldım. Cennetlerin üstünde uçuyordum, acılara, sevgiye keserek. Destanlar da söyler mi?"

"Kaval çalması da bir şey mi, öyle bir sesi var ki, dinlerken insanın yüreği eriyor, sevgiden taşıyor, köpürüyor. Destanların arasında, sözle anlatamadıklarını kavalla anlatıyor. Yalnız Türkçe bilmiyor. Kürtçe söylüyor. Şarki Anadoludan buraya kadar Kürtçe destan söyleye söyleye, kaval çala çala, birkaç yılda, çoluk çocuk yürüyerek gelmiş. Uğradığı yerlerdekiler onu Türkmen destancıları gibi saygıyla karşılamışlar, çoktan çok, azdan az vermişler. Onu köyden köye uğurlamış, elden ele teslim etmişler."

"Haydi kalkın," dedi Salman Sami, "kiliseyi görmeye gidelim." Sonra da, "Korkuyorum," dedi.

Ötekiler de arkasından geldiler.

Doktor Salman Sami, hastane olarak kullanılan, yüzlerce Çanakkale, Gelibolu yaralısını tedavi ettiği kilisenin karşısına gelince, tepesinden aşağı kaynar sular dökülmüş gibi oldu. Doktorun perişan halini gören Lena da sapsarı kesildi.

Poyraz:

"Kilise bu," dedi, "kilise, doktor bey, kilise bu!" Poyraz birkaç kez yineledi, "Kilise bu, kilise bu, doktor bey, kilise bu."

Doktordan hiçbir ses çıkmadı, kıpırdamadı. Taş kesilmişti. Ölü gibiydi. Gözleri de dolmuştu.

"Doktor bey ne oldu," diyebildi Halil Rifat. Ona yaklaşıp yüzüne bakınca da pişman oldu, sustu, bir daha da konuşmadı.

Uzun bir süre doktor Salman Sami konuşmadan, sağa sola bakamadan, gözleri karşıya dikili kaldı. Sonra birkaç kez usulcana sağa sola sallandı, sallanarak da kiliseye yürüdü. Bir süre içerde dolaştı. İçerden uzun bir çığlık gelince Poyrazla Halil Rifat kiliseye koştular.

"Ne oldu hocam sana?" dedi Halil Rifat Bey, onun koluna girdi, Salman Samiyi dışarıya sürükledi. Poyraz da doktorun öbür koluna girdi. Çınarların altına geldiler, doktoru incitmeden bir sedire oturttular. Halil Rifat eve koştu, bavulunu çabucak açtı, içinden dinginlik veren bir ilacı seçti, koşarak çınarın altına geldi. Salman Sami gözlerini kapatmıştı. Yüzü daha taş gibiydi. Kolundan tuttu, onu sertçe sarstı. Doktor gözlerini açtı. Şaşkın şaşkın, bana ne oldu dercesine yöreye bakındı. Halil Rifat bir elinde bir hap, öbür elinde de bir tas su tutuyordu.

"Efendim ağzınızı açar mısınız?"

Salman Sami ağzım açtı, Halil Rifat doktordan böyle uysal bir davranışı hiç beklemiyordu, hapı ağzına koydu, suyu verdi. Salman Sami gene gözlerini kapadı. Uzun bir süre böyle kaldı. Kimse konuşmuyor, bütün sesler kesilmiş, bir kuş sesi bile duyulmuyor, uzun aralıklarla salt denizin sesi geliyordu. Salman Saminin de yüzüne kan yürüyor, yüzü yumşuyor, yavaş yavaş eski durumuna geliyordu.

Doktor gözlerini kendiliğinden açtı. Sağındaki Poyraza biraz gücenik baktı. Halil Rifatı gördü, "Teşekkür ederim," dedi. Lenaya, Melek Hatuna belli belirsiz gülümsedi, ayağa kalktı, "Ben biraz dolaşayım," dedi. "Su değil, ışık kaynayan, dibine göklerin yıldızları düşen pınara varayım, kaynayan ışığı, gölgeleri ışığın dibine düşen kaygan böceklerini göreyim. Çalıların diplerindeki boynu eğri mor menekşelerin son kalan yaprakları da solmamışsa, menekşe kokularını ciğerime çekeyim de, menekşe kokusu derimin altına, iliklerime kadar sinsin de... Ne bakıyorsunuz, bu bahara olmazsa gelecek bahara. Gelecek bahara şu yamaçtaki çalıların hepsinin altında menekşeler açacak. Menekşe kokusundan insanların, kuşların, kelebeklerin, cümle mahlukatın ve hem de karıncaların başları dönecek. Ne yaparlarsa yapsınlar bu adadan gitmeyeceğim. Ben bu adada insanoğlunun çekemeyeceği acıları çektim. Ben burada, yaralı, kurtaramadığım hastamla birlikte, ben burada insanların ölmemek için son güçlerini devce harcayarak hayata nasıl sarıldıklarını yaşadım. Ölümden dönen insanların sonsuz yaşam sevinçlerinin içinde buldum kendimi. O sevinçlerle birlikte hayata sonsuz bağlılık neymiş onu yaşadım. İşte bu acıları, mutlulukları, sevinçleri yaşadığım bu kiliseden bir taş bile kalmasa da, o acılar, o mutluluk, o sevinçler bu adanın taşına toprağına, denizine, havasına sinmiştir. Yıksınlar köpekler. Bu kilisede ölüm yatıyor, zulüm yatıyor, insanın kendi kendisine acıması yatıyor. İnsanın en köklü duygusu ne sevgi, ne öfke, ne korkudur. İnsanın kendi kendine acımasıdır. Bu duyguyu da, bütün insanlığı da burada yaşadım. Ölünceye kadar da buradan hiçbir yere gitmeyeceğim. Cennetimde, insan gibi insanlarla da karşılaştım. Ben bir günün, bir saniyenin bir ömür olduğunu öğrendim. Bir ömrün sonsuz olduğunu da öğrendim."

Arkasını döndü yukarıya yürüdü. Yere sağlam basıyordu. Konuştukça, kaya gibi sert yüzü açıldı, sevecenleşti. Yüzü bir öfkeden hoşgörüye, bir acıdan mutluluğa, bir şaşkınlığa, bir telaşa, bir durgunluğa geçiyor, içinden ne geçerse yüzüne yansıyordu.

Her şeyi yokettik. Çanakkale insanların insanlıklarını savunmaydı. Çanakkale, Conkbayırı, Anafartalar benliklerini, kişiliklerini savunurken ölenlerin anıtlydı. Bu kilise de bir sevgi, bir merhamet, dostluk anıtlydı. Rumlarla kıyı Türkmenlerinin, Yörüklerinin el ele vererek yaralılara can vermek için sıcaklıklarını, birleştikleri bir dostluk, bir kardeşlik cennetiydi. Biraz kalas, biraz sıra tahtası, biraz pencere camı, bir iki ikon için, bu kiliseyi yıkmaya değer miydi? Bu kilise Rumu, Türkü Türkmeni, Yörüğüyle elele verip yüzlerce yaralıyı rahat ettirmek, acılarını dindirmek için, kadın kız, yaşlı, erkek ve çocuk gecelerce yaralıların başlarını bekleyerek, tenlerinin sıcaklığını, yüreklerinin olanca sevgisini, bir lokma ekmeğini kendi yemeyip, bir kaşık sütünü bebeğine içirmeyip yaralı askerlere içirenlerin, bu kilise hastanede el ele kardeşliğe kavuştukları yer değil miydi? Dünya malı için bu kardeşlik anıtını yıkmaya değer miydi? Bu hastanede ağıtlar yakılmış, destanlar söylenmemiş miydi?

Bu derin kardeşlikten, dostluktan sonra bu düşmanlıklar neydi? İnsanlar çektikleri acılarda birleşiyorlardı da, yaşadıkları sevinçlerde niçin bir araya gelemiyorlardı? Savaş bitmiş, ölen ölmüş kalan kalmışken, bu adanın bu güzel insanlarını binlerce yıllık yurtlarından bilmedikleri, görmedikleri başka diyarlara niçin, hangi hakla sürmüşlerdi?

Doktor Salman Saminin soyu Kafkas sürgünlerindendi. Üç kuşaktır Kafkasya daha dillerinden düşmüyordu. Kafkasyanın suyu, toprağı, karlı dağları üstüne çok şeyler biliniyor, evde herkes, şimdiye kadar Çerkesce konuşuyordu. Evin içinde bir tek sözcüğü bile yanlış konuşanla alay ediliyor, o kişi aşağılanıyor ve Kafkas destanları Anadolunun birçok yerine iskan edilmiş Çerkes oymaklarında, İstanbulda söyleniyordu. Şimdilerde destanlar, türküler birçok oymakta bitmişti. Belki Anadolunun kalabalıkça Çerkes yerleştirilmiş yörelerinde o destanlar, o türküler daha söyleniyordu. İstanbulda doğmuş, büyümüş, doktor çıkmış, uzmanlığını Fransada yapmış ama hiçbir zaman Kafkasyayı, anayurtlarını ona kimse unutturamamıştı. Musevilere hiç şaşmıyordu, Mevud Toprak özlemi binlerce yıl süren bir özlemdi. Kafkas dağlarının pınarlarından da daha süt ve bal akıyordu. Son soluğunda, aaah Dağıstan demeden ölen hiçbir Çerkes görmemişti. Burada, bu kilisede ölen yaralı Çerkes delikanlıları, Dağıstan, Dağıstan, aaah Dağıstan, diye can vermişlerdi. Dağıstan o kadar iliklerine işlemişti ki, son solukta o da, aaah Dağıstan, diye ölecekti. Eskiden, savaştan önce Kafkaslardan, Dağıstandan çok insan gelirdi İstanbula, kimi okumaya, kimi işe, kimi akrabalarını görmeye. Ama gelenlerden hiçbiri İstanbulda kalmaz geriye dönerlerdi. Doktor Salman Sami de Dağıstana dönmek için çabalamış, nedense bir türlü Dağıstana gidememişti. Arkadaşları, yaşıtları arasında anayurda birçok dönemlerde gidenler olmuştu. Şu Ağaefendiye bakın, dünya güzeli, kendine tapan iki kızı da yanında, o, Giritsiz yaşayamıyor. Bunların çoğu da uzun yaşayamıyorlar ya. Yaşasalar da anayurtları akıllarından bir türlü çıkmıyor. Topraklarını da dillerinden düşürmüyorlar. Vah, Musa Kazım Ağaefendiye! Bundan sonra, bu ada dolarsa burası gurbetçiler adası olacak. Kim bilir, böyle bir topluluk ne biçim bir topluluk olur.

"Yürüsün, dolaşabildiği kadar dolaşsın," dedi Doktor Halil Rifat, "o bir insanlık kahramanıdır. Çanakkale savaşı olurken, savaş yerine en yakın, en uygun yer olarak bu adayı bulmuşlar, kiliseyi de hastane yapmışlar. Adanın büyük koyuna her türlü tekne girebiliyor, iskeleye yanaşıyordu. Savaşın ilk aylarında o kadar çok ölü, o kadar çok yaralı verdik ki, hastane yapılacak yer aramaya başladık. Çarpışmalarda yaralanan, yaralanıp da iyi olan, yaraları hafif olan dokuz doktoru buraya yolladılar. Yaralı doktorlardan ikisi çalışırken yirmi bir gün sonra öldü. Bizim Salman Sami Bey de yaralılardan biriydi. Geceleri uyumadan çalışırken gözleri kapanıyor, düşerken onu tutuyor, o hemen kendine geliyordu. Hepimiz yalvarıyorduk, binbaşım biraz dinlen, diyorduk. O bize tuhaf tuhaf bakıyor, ameliyatlara hiç ara vermiyordu. Her gün tekneler dolusu yaralı geliyordu. Hastane dolduğu gibi, büyük köşklerini, evlerini boşaltıp akraba, komşu evlerine taşınanların köşkleri, evleri de doluyor, köyün bütün kadınları, kızları, balığa çıkmayan erkekleri de bizimle çalışıyorlar, ekmek, balık, ilaç, türlü yiyecekler taşıyorlardı adaya. Ve biz yedi doktor, başımızda binbaşı Salman Sami gecemizi gündüzümüze katmış çalışıyorduk. Binbaşı iğne ipliğe dönmüş, ameliyat yaparken elleri titremeye başlamıştı. Onu zorlan bir hafta yatırdık, yemek yedirdik, güçlensin diye ilaçlar verdik, birazıcık kendine gelince yataktan fırlayıp kalktı, ameliyata başladı. Binbaşı öyle insandır ki, yaralı her hastayla ölüyor, ağır yaralılar kadar da acı çekiyordu."

"Ben, o hastanenin içine girince ya çıldırır ya da kasabaya gider, Kavlak Remziyi bulur, öldürür diye korktum. Hiçbir şey yapmadı, sadece üzüldü. En azından adaya bırakıp gider sandım."

"Ben hiç öyle sanmadım. O çok güçlüdür," dedi Halil Rifat. "O ne kadar üzülürse üzülsün, ne kadar acı çekerse çeksin, her zaman belli etmez."

"Çok uzun zamanda öfkesini, acısını ancak yenmiş ki daha dün gelebildiniz adaya."

"Bizim çektiğimiz acıları kim çekseydi, yaşayamazdı. Bizim ölmeye, üzülmeye hakkımız yoktu. Bizim kaçmamızın sebebi, o acıları burada, acıların yerinde yaşayarak, burada acılarımızın üstüne yürüyerek acılarımızı tüketmektir. Acılar tükenmez, mesele acıları azaltmaktır. Bunları onunla hiç konuşmadık. Sanırsam gerçek buydu. Çivi çiviyi söker. İnsanın götüremeyeceği acıları daha büyük acılar söker. Çivi çiviyi söker, der atalar. Biz buraya niçin geldik, ne yapacağız, bu küçük adada, üstelik de kilisemiz, yani hastanemiz yıkılmışken? Bu kilisede ölenlerin mezarları nerede, onları nereye götürdüler, adaya mı gömdüler? O kadar çok ölü, o kadar ölü vardı ki, o ölüleri ne yaptılar? İşte burada, bana öyle geliyor ki, acı acıyı sökecek."

Bazan yürüyerek, bazan denizin kıyısında bir tümseğin üstüne sekilenerek, bazan çınarın altına gelip sedirlere çökerek, gün ışıyıncaya kadar konuşarak doktor Salman Samiyi beklediler.

Tam günün ucu gözükürken doktor Salman Sami öteden geldi. Yürüyüşü, duruşu sağlıklıydı.

"Haydiyin eve gidelim arkadaşlar, ben acımdan öldüm. Ondan sonra uyuyalım. Tam öğleyin Lena bizi uyandırsın. Bugün işimiz var. Misafirlik üç gündür. Dördüncü gün evimizde olmalıyız," dedi Salman Sami rahatlamış bir sesle.

"Benim evim de sizin evinizdir."

Yukarıya eve çıktılar, Lena kahvaltı masasını çoktan hazırlamıştı. Hiç konuşmayarak, çok düşünerek kahvaltıyı yaptılar bitirdiler. Doktorun sevinci, yüzünün ışığı ötekilere de geçmişti. Lena bile dört kol bir çengiydi.

Uyudular. Tam öğleyin Lena uyuyanları uyandırdı. Bu arada onlar uyurken Nişancı Veli gelmiş, torunlarını görmüş, Poyraza da iki livar dolusu oynar oynar balık getirmişti. "Büyük tencereyi ocağa koyup, kırlangıç balığı çorbası yapacağım, misafirler kalkınca içsinler."

Az sonra nar ekşisi, sarımsak, kaynayan çorba kokusu evin içini öylesine aldı ki nerdeyse konuklar uyanacaklardı.

Çorba piştikten sonra:

"Haydi sağlıcakla kalın, teknede Ahmet beni bekliyor. Öğle oldu, biz de yemek yapacak, karnımızı doyuracağız. Denizde de balık kaynaşıyor, oltaya, ağa, zıpkına gerek yok. Uzate elini, denizin üstünden al balığını. Haydi, allahaısmarladık," dedi Nişancı.

"Dur, azıcık dur," dedi Lena.

"Azıcık durduk," dedi Nişancı, "duracak zaman mı cenabet karı, sana deniz balık kaynıyor demedik mi?"

"Dedin. Cenabet senin anan. Neden ki dersen, seni doğurmuş. Dur da beni adam gibi dinle."

"Durduk işte."

"Hah şöyle yavaş yavaş adam oluyorsun. Çocukları hiç merak etme. Melek Hatun onlara kendi oğlundan da iyi bakıyor. Kırmızı keçilerin sütü, yoğurduyla besliyor onları. Ben de bakıyorum. Çok iyi, akıllı çocuklar. Onlarla konuşuyorum. Onları çok seviyorum. Güle güle Nişancı, gözün arkada kalmasın." Söyleyim mi, söylemeyim mi, diye Lena bir an düşündü, sonra konuştu, "büyük çocukla oturmuş konuşuyorduk, çocuk bana sordu, büyük anamı, Sultanı bekliyorum bekliyorum gelmiyor, nerede kalmış, sen biliyor musun, gözlerim yolda kaldı, diye sordu bana."

Nişancı heyecanla:

"Ya sen ne dedin ona, ya sen ne dedin?" Bir Osmanlı yayı gibi gerilmişti. "Ya sen ne dedin?"

"Ben de dedim ki, Sultan köyde bekliyor, dedim. Nişancı yakında gidecek köye, onu alıp buraya getirecek. Çocuk, bana sordu, büyük ana orada neyi bekliyormuş?"

"Ya sen ne dedin?"

Nişancı, daha da gerilmiş, gözleri çakıp sönüyordu.

"Ben de ona dedim ki cevizleri bekliyormuş. Çok cevizleri varmış, çuval çuval ceviz toplarlarmış ağaçlardan, onlan da satar çok para alırlarmış. Kimse hırsızlamasın diye bekliyormuş."

Nişancı Lenanın üstüne atıldı, onu öptü:

"Sen güzel bacımsın, sen ne güzel anamsın, sen ne insansın Lena bacım. Sen ne akıllısın. Doğru, Sultan cevizleri bekliyor"

"Ben bilirim işte, öyledir."

"Sağlıcakla kal."

Merdivenleri hızla indi.

Tam öğle vakti, uyuyanların üçü birden aynı anda uyandılar.

Her işlerini çabuk yaptılar. Vasiliyle Baytar da geldi. Musa Kazım Ağaefendi onlardan bir haber bekliyordu. Poyraz koşarak gitti, basamakları da ikişer ikişer atlayarak çıktı. Ağaefendi hazırlanmış ayaktaydı.

"Sizi bekliyorlar efendim."

Zehra Poyrazı görünce yanakları gene al al oldu. Gözleri ışıladı. Onlar giderlerken, kamışlığın arkasında yitinceye kadar Poyrazı izledi. Bugün Poyrazın yüzü de sevinçliydi. Çoktandır onu bu sabahki gibi görmemişti.

Musa Kazım Ağaefendi biraz önden gidiyor, ötekiler arkasından geliyorlardı.

Başını arkaya çeviren Ağaefendi sordu:

"Dükkanlara gidiyoruz, değil mi Vasili?"

"Dükkanlar bunlar işte Ağaefendim," diyerek eliyle gösterdi Vasili.

Önlerine geçti, birinci dükkanın önünde durdu:

"Kapıyı açayım mı?" diye Poyraza sordu.

"Aç, aç," dedi Poyraz.

Vasili diz çöktü, kilidi açtı. Kepengi gürültüyle kaldırdı. Birden gün ışığı büyük dükkanın içini doldurdu. Kapının önünde durdular, bir süre içeriyi seyrettiler. İçerisi pırıl pırıldı, ortada uzun bir masa, daha dün cilalanmış gibi. Beş de sandalya, onlar da masa gibiydi. Dört de maroken koltuk. içeriye girdiler. Raflar da daha dün cilalanmış gibiydi. Üstlerinde zerre kadar toz yoktu. Koltuklarda da, dükkanın cilalı tabanında da bir damla toz yoktu.

"Burasını dün temizlemişler," dedi doktor Halil Rifat gülerek. "Dün temizlemişler," dedi doktor Salman Sami, elini boydan boya bir rafın üstünde dolaştırarak:

"Bu adada toz yok ki dükkana girsin," diye övünerek konuştu Vasili.

"Nasıl toz olmaz burada," dedi Salman Sami şaşırarak.

"Olmaz," diye gülümseyerek konuştu Vasili, "çünkü adanın dört yanı deniz, ada da çayır çimenlik, çiçeklik, ağaçlık. Bu adada insanlar uzun yaşarlardı."

"Yaşadık," dedi Baytar, "bizim Vanda da insanlar uzun yaşarlardı. Önümüz Van Gölüydü."

"Her şey var, istediğimiz her şey hazır."

"İki şey eksik," dedi Baytar.

"Ne imiş onlar?" diye küçümseyerek sordu doktor Salman Sami.

"Bir muayene, bir de ameliyat masası. İkisini de bu kasabada ya da, yakın şehirlerde de bulamayız."

"İkisini de getirdik," dedi Salman Sami. "Biz bu adada doktorluk yaptık Baytar Bey, gece gündüz kan revan içinde. Yarın ilaçları, kitapları, aletleri taşıyacak, öbür gün de işe girişeceğiz."

"Çanakkaleden yaralı mı bekliyorsunuz?" diye sordu Baytar.

"Bu ada yakında dolacak."

"Dolmasa da biz burasını dolduracağız Baytar Bey," dedi doktor Halil Rifat kızgınlıkla.

"İnşallah," dedi Baytar. "Bizim için dolmasa da olur, biz balıkçılığa başladık bile."

"Hayırlı, bereketli olsun," dedi Salman Sami. Dükkanı, rafları, masaları üçüncü seferdir, gene baştan aşağı dolaştı. Her yere dokunuyor, bakıyordu, durmadan da kendi kendine, "çok güzel, çok güzel, güzel," diye söyleniyordu. "Pırıl pırıl, pırıl da pırıl."

Bir daha son kez gezdikten sonra geldi Poyrazın karşısında durdu:

"Ne yapacağız şimdi Poyraz kardeşim, burası işimize yarayacak."

"Neyi ne yapacağız?"

"Bu dükkan kimin?"

"Söyledim ya efendim, bu dükkan benimle Baytar Beyin."

"Kirasmı size mi vereceğiz, yoksa satacak mısınız?"

"Kirasını vermeyeceksiniz, satmayacağız da. Bu dükkanı, isterseniz yanındakini de size hediye edeceğiz."

Yanda duran Baytarı kolundan tuttu kendine çekti:

"Söyle arkadaş, bu dükkanı da, yanındakini de doktor bey abilere armağan ettik mi?"

"Ettik," dedi Baytar sevinçle. "Analarının sütü gibi helal olsun."

"Verdik doktor."

"O zaman?"

"O zamanı, bu zamanı yok doktor. Bu dükkanı da, şu yandakini de size armağan ediyoruz."

"Olur mu, o kadar para verdiniz."

"Olur muhterem doktor bey. Dediğiniz kadar para verseydik bile size armağan ederdik. Lütfen kabul ediniz."

"Tuhaf."

"Hiç de tuhaf değil doktor. Biz bu dükkanları niçin aldık biliyor musunuz, hani Kavlakzade Remzi var ya, kiliseyi, kiliseden sonra Çorbacıların köşklerini yıkıp da enkazını satan, o bu dükkanları da satın alır da bunları yıkar diye korktuk. O satın alıp da yıkmasın diye biz satın aldık. Mektebin muallim evlerini de satın aldık. Mektebi satamazlardı, onu satın almadık. Bu ada dolunca dükkanlara gerek olmayacak mı? Bunda bir tuhaflık var mı efendim, lütfen kabul buyurunuz."

"Bu kadar güzel sözden sonra," dedi gülerek Salman Sami, "kabul etmemek olur mu, kabul ettik de gitti. Ne diyorsun Halil?"

"Kabul ettik de gitti, hem de memnuniyetle. Haydiyin yandaki dükkanı da açalım, belki içinde bir küp Osmanlı altını buluruz."

"Yok," dedi Poyraz, "Napolyon altını. Bizim buralarda hep Napolyon altını kullanılıyor!"

"Doğru söyledi Poyraz Efendi oğlum, çok doğru," diye konuştu Ağaefendi. Boynunu büktü, "Biz bu adada hep Napolyon altını kullanırız."

Poyraz ikinci dükkanı gümbürtüyle açtı. Burada da cilalanmış büyük bir masa, masanın üstünde hokka, kalemler, üst üste yığılmış, deri kaplı defterler, ciltli, kalın birkaç kitap. Musa Kazım Ağaefendinin dediğine göre, kapağı altınla bezeli en üstteki kitap bir Incil. Onun altındaki kitap Yunan Tarihi. Bu dükkan ötekinden de temizdi.

"Burasını ameliyathane yaparız."

"Tamam," dedi doktor Salman Sami, "şimdi, getirdiğimiz ilaçları, aletleri, neyimiz var, neyimiz yoksa hemen buraya taşımalıyız."

"O kolay," dedi Poyraz, "yalnız biriniz evde ilaçları seçip bize verecek, biriniz de burada raflara yerleştirecek. Yerleştirenin de emrine iki de kişi vereceğiz. Taşıyacak insan da çok. Çocuklar, kadınlar... öğle yemeğini de çınarların altında yiyeceğiz. Haydi, kolay gelsin."

Doktor Halil Rifat dükkanda kaldı, Salman Sami onlarla birlikte çınarlara geldi. Çoktan ortalıkta gözükmeyen Hüsmen kanepeye oturmuş onları bekliyordu.

"Haydi Hüsmen, hemen iş başı, Sabihayı, çocukları çağır, sen de birlikte doktorun evine gideceksiniz, muayenehaneye ilaç, ameliyat aletleri, ufak tefek ne varsa hepsini dükkanlara taşıyacaksınız. Doktor Halil Rifat Beye de yardım edeceksiniz. A be sen nerelerdeydin Hüsmen, yoksa balıkçı mı oldun sen de?"

"Oldum," dedi Hüsmen övünerek. "Hem de ne balıkçı! Nişancı bana o kör adamdan ölmüş eşek fiyatına bir tekne aldı. Para bile almıyordu kör adam. Nişancı, zar zor ona birkaç kuruş verdi. Ben sana bir şey söyleyim mi, hah, o kör adamın adı neydi, Kör Salih. O Nişancıdan çok korkuyor. Nişancı sert birkaç söz söylese ona, şakır şakır donuna işiyor. Haydi sen kal burada, biz ilaçları taşıyalım. Sana çok anlatacaklarım var. Bu Nişancı var ya, görülecek adam."

Bu sırada Kadri Kaptan da geldi çınarın altına.

"Hüsmen, Kadri Kaptan geldi işte, al yanına. Bir de Nişancının torunlarını bulun. Lena onları size bulur. Öteberiyi taşımakta size yardım ederler."

"Çocuklar bizim evde şimdi, anam onlarla bir şeyler yapıyordu, hemen alır doktora götürürüm."

"Ben de Vasiliyle balığa çıkıyorum. Ben gelinceye kadar, kuru zeytin odunu toplat çocuklara. Anladın mı? Nişancı balık getirdi ya, yetmez."

"Anladım. Sağ ol Reis."

"Sen de sağ ol Kadri Kaptan."

Doktorlar, Hüsmen, Sabiha, Kadri Kaptan işe koyuldular. Poyrazla Vasili balığa çıkmak için iskeleye yürüdüler. Musa Kazım Ağaefendi, "Güle, güle çocuklar," dedi, "avınız bereketli ola. Tam öğle, güneş tepedeyken ben buradayım."

Poyrazla Vasili iskelenin üstündeyken, koşarak gelen Baytar onlara yetişti.

"Ben de geliyorum," dedi, "benim tekneyle gideceğiz. Bir kez benim tekneyle de balık tutalım, ne olursunuz."

"Tutalım," dedi Poyraz. "Senin teknen o kadar güzel ki, o tekneyle balık tutulmaz. Dalgasız, ışıklı denize demir atılır, kıyıya oturup bakmaya doyamadan seyredilir. Gölgesi de denize düşer."

Öğleye kadar ilaçlar, aletler, ne var ne yoksa doktorların işine yarayacak dükkanlara taşındı. Sabiha pırıl pırıl dükkanları bir daha, gönlünce temizledikten sonra her şey titizlikle yerlerine kondu. Çalışanlann işleri bitince zeytinliğe dağıldılar, kucaklar dolusu kuru odun topladılar, çınarların altına getirdiler.

Hüsmen evlerin arkasındaki tepeciğe çıktı, balıkçıların gittikleri yöne baktı:

"Geliyorlar, ateşi yakın. Az sonra burada olurlar," diye bağırdı.

Doktorlar, köz yığınına şaşırdılar. Bir yandan denizde balıklar temizleniyor, bir yandan da tuzlanan balıklar közlerin üstüne atılıyor, uzun maşalarla çevrilerek pişiriliyordu. Közlerin üstünde pişen balıkların yoğun kokusu acıkmışların karınlarına zil çaldırıyordu.

Doktorlar, öylesine çok balık yediler ki karınları şişti.

"Bütün ömrümde böyle lezzetli balık da yemedim, salata da," dedi doktor Salman Sami.

"Ben de," dedi doktor Halil Rifat.

Yemeği bitirmişlerdi ki, bir balıkçı teknesi geldi iskeleye yanaştı. Tekneden iki kadınla on ikişer yaşlarında iki oğlan çocuğu çıktı. Hüsmenle Vasili iskeleye koştular. İskelenin üstünde durmuş kalmış kadınların yanına vardılar.

"Hoş geldiniz," dediler.

Kadınların hiçbirinden ses çıkmadı. Uyurgezer gibiydiler, başları önlerindeydi, yumulmuşlardı. Çocuklardan biri:

"Hoş bulduk," dedi.

Tekneden kaptan çıktı. Vasili Rum olsun, Müslüman olsun bu yörelerdeki bütün balıkçıları tanırdı. Bu adam nereliydi, nereden gelmişti, düşündü, adamın yüzüne uzun baktı, çıkaramadı:

"Öyle bakma Reis," dedi, "beni tanıyamazsın, hiç görmedin." Ağır bir Karadeniz ağzıyla konuşuyordu. "Ha onu buraya çağır, ona bir diyeceğim var."

"Kimi?"

"Ha sana dedik ya Poyraz Reisi. Öyle bir adam var mı bu adada? Ha dedik ya Poyraz Reis varmış bu adada, bu ada o ada mı?"

"Bu ada o ada, o adam da bu adam."

Arkasını döndü:

"Poyraz Reis, Poyraz Reis, şu balıkçı seni istiyor." Kadınlarla çocuklar biribirlerine sokulmuşlar, çullara sarılmış yüklerinin başında duruyorlardı.

Poyraz gelince kadınlar, çocuklar biraz daha biribirlerine sokuldular.

"Hoş geldin kaptan."

"Hoş bulduk. Sen misin Poyraz, haaa sensin. Bana bir hükümet adamı dedi," eliyle kadınlarla çocukları gösterdi, "dedi bana, al bunları o adaya götür, yol parasını al ondan. Bunların hiç parası yok. Ekmekleri de yok. Sen bunlara ev, ekmek, para da verecekmişsin. İstersen bana para vermesen de olur. Birazıcık benzin versen de... İstersen onu da verme. Buralarda benim çok yaman bir hemşerim var imiş, çok yaman. Yedi denizlerin balıklarına hükmedermiş. Bütün kıyı köyleri onu tanıyor. Daha şimdiden zengin olmuş, en güzel balıkları tutup sata sata. Sen onu tanıyor musun?"

"Tanıyorum. Kaç para istiyorsun?"

"Bilmem ben. Sen bilirsin."

"Vasili, kaptanın parasını ver."

"Haçan ben reis idim bizim memlekette."

Vasili cebinden Türkmen kızlarının ördüğü boncuk kesesini çıkardı, kesenin içinden aldığı bozuk paraları birkaç kez üst üste saydıktan sonra reisin avucuna koydu. Reis avucundaki paralara bir süre baktıktan sonra cebine attı.

"Sofra hazır, közler diri, balık da ekmek de çok, su da var. Melek Hatun domates, taze soğan, yeşil biber, naneli çoban salatası da yapmış. Gelir misin?"

"Gelmez miyim ya, ağzımda daha şimdiden su kalmadı, boşandı. Ağzımı seller bastı."

"Haydi hanımlar, siz de gelin. Çocuklar sizin de her birinize koskocaman birer balık."

Çocuklar yorgun bitkin gülümsediler.

"Haydi gidelim Vasili, Hüsmen siz de kadınların yüklerini alın."

Hüsmenle Vasili yükleri almaya gittiler, eğildiler, yüklere asıldılar, kadınlar yüklere iki elleriyle yapışmışlar, bırakmıyorlardı.

"Hanımlar, yüklerinizi alın da çınarın altına gelin de yemek yiyelim."

Kadmlar, yüklerini sırtlarına atıp yürüdüler.

Melek Hatun:

"Yüklerinizi indirin de şuraya çimenlerin üstüne koyun."

Kadınlar hiç aldırmadılar, yükleri sırtlarında orada dikildiler kaldılar. Melek Hatun birkaç kez sözlerini yineledi, kadınlar oralı bile olmadılar, teknenin kaptanıyla konuştular Poyraz gelene kadar.

"Niçin indirmediniz yüklerinizi, indirin de şuraya bir yere koyun."

"Söyledim," dedi Melek Hatun, "söylediklerimi duymadılar bile."

Kadınlar yanlarına yörelerine bir iyice bakındılar, yüklerini götürdüler çimenliğin üstüne koydular, kendileri de gittiler yüklerinin karşısına oturdular, önlerine gelen balığı, salatayı, ekmeği bitirinceye kadar gözlerini yüklerinden ayırmadılar. Yemekleri bitince de gittiler, sırtlarını yüklerine dayayıp çimenlerin üstüne oturdular. Çocuklar da geldiler analarının yanlarına çöktüler. Kadınlar sarı saçları, mavi gözleri, çukur gamzeleri, ince çeneleri, kemerli burunları, eskimiş liyme liyme olmuş, kara çizgili Karadeniz işi önlükleri, çift örgülü uzun, kalın belikleriyle biribirlerine benziyorlardı. Çocuklar da sarışındı. Gamzeleri, çenelerindeki çukurlar, uzun boyunları, güneşte çok kalmış, kavlamış ince kemerli burunlarıyla analarına benziyorlardı. Kadınlar inceydiler, uzun boyluydular, bilekleri, elleri güzeldi, oradaki tekmil erkekler, biraz utangaç, bu iki güzelliğe bakıyorlardı. Çocuklar da güzel çocuklardı. Bacaklarına tuhaf, yırtık ama temiz şalvarlar çekmişlerdi. Çizgili mintanları tertemizdi, yamalıydı. Oğlanlar, on on iki yaşlarında gözüküyorlardı. Gizli gizli biribirlerine bakıp bakıp gülüşüyorlardı. Kadınlar da çınarın altında oturanlara gözlerini dikmişler, sanki onları inceliyorlardı.

Poyraz:

Sizi kim gönderdi bu adaya?" diye sordu. Kadınlar bakıştılar. Sağdaki kadın:

"Şimdiye kadar tarlalarda çalışa çalışa o kasabaya kadar geldik, yatacak bir yer, yiyecek bir lokma bulamadık. Akşam olunca caminin avlusuna girdik, bir ağacın altına sığındık. Camiye giren çıkan belirsiz, hiçbirisi bize bir şey sormadı, durup bize baktılar baktılar, bir şey söylemeden kodular gittiler. Gün ışırken elinde bir tencere, koltuğunun altında bir kilim torbayla bir nur yüzlü hatun geldi, tencereyi yere koydu, tenceredeki yemek güzel koktu. Sofrayı çimenlerin üstüne serdi. Ekmekler fırından yeni çıkmıştı, tenceredeki yemekten daha güzel koktu. Her birimizin eline bir kaşık verdi, "afiyet olsun," dedi gitti, az sonra da geri geldi elinde bir tas, bir su dolu bir testiyle, onları yanımıza bıraktı. Kuşluklayın geldi, tencereyi aldı gitti. Öğleyin nur yüzlü başka bir hatun geldi. Arkasından gelen delikanlının ellerinde sepetler. Hatunun da elinde bir testiyle bir de tas... Koltuğunun altındaki kilim sofrayı çimenlerin üstüne serdi. Bir torbadan kızarmış, sıcak, mis gibi kokan somun çıkardı. Her birimizin önüne koydu. Renk renk işlenmiş Konya işi kaşıklar verdi bize, kaşıklar sizin olsun, dedi, tenceredeki etli patatesi, kendi eliyle, sahanlanmıza doldurdu. O da, başka bir söz etmeden, "afiyet olsun," dedi gitti. Yedi gün caminin avlusunda kaldık.

Sustu, başını önüne eğip öyle kaldı.

Poyraz:

"Söyle bacım," dedi, "bak, bu kadar insan senin ağzına bakıyor. Söyle de..."

"Sonra yedinci günün sabahı bir adam geldi, bu böyle olmaz, dedi, cami avlusunda daha ne kadar kalabilirsiniz, dedi, size komşular ne kadar bakarlar, gelin, dedi, bizi iskeleye götürdü. Camiden iskeleye kadar yürüyebildik. Bir hafta önce, komşular bizi doyurmadan, hiçbirimiz iki adım atamıyorduk. Adam bizi iskelenin kahvesine oturttu. Onun kahveye girdiğini gören herkes ayağa kalktı. Adam oturun, dedi, oturdular. Orada da bize türlü yemekler verdiler. Bol bol çay içtik, gece de kahvede yattık. Sabah erkenden o adam bu Hasan Kaptanla geldi, bunları Poyrazın adasına götür, dedi. Poyrazın adasını sen bildin mi, diye sordu. Yolunu biliyorum, dedi bu Hasan Kaptan. Bunları ona götür, dedi o adam."

"O adamın adı yok muydu?"

"Vardı herhalde. Olmaz olur mu?"

"Nasıl bir adamdı."

"Dağ gibi, ak kabarık saçlı bir adamdı. Bıyıkları da aktı, ak bıyıkları da ağzını örtüyordu. Bıyıkları tilki kuyruğu gibiydi. Ben hiç böyle bıyıklı bir adam görmedim. Arkamızda oturan bir adam, işte gerçek padişahlar hep böyle olurlar, dedi. Öteki ona dedi ki, bütün padişahlar böyle olmaz, dedi. Olurdu olmazdı, kavga çıktı. Olmaz, diyeni kahvenin dışına attılar, ondan sonra, hep o padişahı konuştular gece yarısına kadar. Sonra da bu gemiye bindik de geldik."

"Hoş geldiniz. Adamızda size iş de var, ev de bark da var."

"Senin adın ne?"

"Poyraz Musa."

"Bu koskocaman adanın hepsi senin mi?"

"Benim değil ya," Vasiliyi gösterdi, "benden önce bu vardı. Sonra ben geldim. Bunun için o tilki kuyruğu bıyıklı adam, bu adanın adını Poyrazın adası koydu."

"O adam padişah mı?"

"Eskiden padişahmış."

"Allah razı olsun ondan."

"Bacım, çocuklar, Hasan Kaptan, biz yemeği şimdi bitirdik. Çok balık var. Bakın Vasili sizin için pişiriyor. Masanın üstünde de salata dolu. El sürülmemiş. Hem de nar ekşili. Bir de sumaklı."

O daha sözünü bitirmeden, Hasan Kaptan:

"Sen de benim de işimi yapmazsan ben de bundan sonra senin ne balığını yer, ne de suyunu içerim, acımdan ölürüm de, ölümü şu koskocaman denize atarım."

"Dur kaptan, dur sana yazık, zinhar, ölünü denize atmayacaksın."

"Öyleyse söyle. Ben bu adada kalmak istiyorum. Yalnız sana anlatacaklarım var, şu karnımı doyurayım da."

"Olur," dedi Poyraz, "şu karnını bir daha doyur da ağzın laf yapsın."

Vasili balıkları bir bakır tepside getirdi. Tepsi masaya konar konmaz da çocuklar hemen birer balık kaptılar, kırılmış gibi yemeye başladılar.

Hasan alelacele balığını bitirdi, Poyrazın yanına geldi, dedi, "Kalk kardeş," dedi, "şuraya doğru yürüyelim de..."

"Sen ne iş yapardın bu adaya gelmeden önce?"

"Askerdim."

"Zabittin öyle mi?"

"Ne bildin?"

"Zabit zabite benzer, bu şaşmaz. Küçük ol, büyük ol zabitsin."

"Zabitim."

"Sen daha bebeksin, nerede çarpıştın?"

"Rus cephesinde Sarıkamışta, Allahuekber dağlarında, Urfada..."

"Maşallah boyun posun yerinde ya sen daha çocuksun."

"On altı on yedi yaşlarında zabit mektebinden aldılar."

"Kaç kişi kaldı sizden?"

"Bilemem. Hele sen ne istiyorsun, onu söyle."

"Söylerim ya, bana bir şey yapmayacak, beni astırmayacaksın, söylediğim işine gelmezse, beni bırakacak, ben de buradan gideceğim. Söz mü?"

"Söz!"

"Ben asker kaçağıyım."

Poyrazın karşısına geçti, çelik yeşili gözlerini yalvarırcasına gözlerine dikti. Bir süre böyle göz göze kaldılar. Hasan Kaptan bir kızarıyor, bir bozarıyordu. Gittikçe gerginleşiyor, başı dönüyor, gözleri kararıyordu. Kaptanın gerginliği Poyraz gülünceye kadar sürdü.

Poyraz,

"Bu memleketin yarısı asker kaçağı."

"Sen de mi?"

"Rus cephesinde ordu bozulduktan sonra Urfada Fransızlara karşı Milli Mücadeleye katıldım."

"Sonra?"

"Sonrası da sonra."

"Sonrası da sonra mı, doğru musun?"

"Yarın Baytar seni teknesiyle kasabaya götürecek. Nüfus kağıdını, evinin tapusunu alacak, cebine koyacak. Asker kaçaklığını hiç düşünme. Sen Kanalda askerlik yaptın, öyle mi, orada İngilizlerle çarpıştın, öyle değil mi?"

"Öyle ya, bu Kanal neresi?"

"Mısır, Filistin, oraları işte. Orası da İngiliz cephesiydi. Kanal savaşlarında çok asker öldü. Sen orada çavuştun, Hasan Çavuş."

"Korkuyorum. Kasabaya sen gitsen Baytarla. O işleri sen görsen benim yerime. Beni bir tanırlar, beni bir görürlerse, bir yakalarlarsa hemen, gözlerimin yaşına bakmadan asıverirler."

"Bak sevgili arkadaşım Hasan Çavuş, hiç korkma, savaş biteli yıllar oldu. O asker kaçaklığı işi çoktan bitti. Seni yakalasalar da asmazlar. Sadece askere alırlar. Askerliğini yapar gelirsin."

Hasan ürperdi:

"Ben askerlik yapmam. Beni savaşa gönderirler."

"Savaş bitti. Ne savaşı be! Savaş bitti, diyorum. Bitti işte!"

"Sana öyle geliyor, savaş hiçbir zaman bitmez kardaşım. Beni bırak da gideyim. Senden para pul da istemem. Beni bırak da gideyim, ne olursun. Güzel, insaniyetli kardaşım, sen iyi bir insansın ya çocuksun, aklın ermiyor. Sen kılıç artığısın ya gene de hiçbir şey görmemişsin, hiçbir şeyi de anlamıyorsun. Ne olursun bana bir şey yapma. Bırak beni gideyim. Beni astırırsan senin eline ne geçecek? Beni asarlarsa hükümetin eline ne geçecek?"

"Yahu Hasan, savaş bitti, diyorum sana, padişah kaçtı, yerine cumhuriyet geldi, cumhur reisi de Mustafa Kemal Paşa oldu. Artık savaş yok."

"Vay benim iyiler iyisi çocuğum, senin boyun uzamış da aklın öyle çocuk kalmış. Beni iyi dinle, savaş hiçbir zaman bitmemiş, beni iyi dinle. Bu insanlar zır deli, bir savaş biter, o biter bitmez, bu zır deli kana susamışlar bir savaş gene çıkarırlar. Her insan bir canavar. Bunlar ağzı kanlı kurtlar. Biribirini yemeden duramazlar. Beni bırak gideyim. Ev de istemem bark da, nüfus kağıdı da istemem. Beni bırak da gideyim." Hızla yürüdü, iskelenin üstüne geldi. Arkasından da Poyraz geldi, önüne geçti.

"Dur bakalım, sen denizlerde dolaşa dolaşa hiçbir şey görmemiş, duymamışsın. Dur da beni dinle. Gel şuraya oturalım da konuşalım. Seni inandıramazsam, bana güvenmezsen yolun açık olsun, güle güle git. Nerede, hangi denizde istersen, ölünceye kadar dolaş. Korkudan yüreğin patlayınca da ölünü denize at. Korku da insanı çabuk öldürür. Sana savaş bitti diyorum, senin kaçakçılık işini hallederim diyorum." Poyraz, dişlerini sıkarak, "Sana savaş bitti, diyorum," dedi.

"Dedemi askere almışlar, savaşa göndermişler, geri dönmemiş. Dayılarımı, amcalarımı askere almışlar, savaşa sürmüşler, hiçbiri dönmemiş. Dedemi dedim ya dedemin kardeşlerini, yeğenlerini askere almışlar, o kadar insandan bir tek kişi dönmüş, onun da iki bacağı kökten kesilmiş. Dedemin dedesi, onun dedesi de öyle. Biz üç kardeştik, benden büyük iki kardeşimi aldılar, ikisinin de künyesi geldi. Dayımın oğullarının biri askerden iki gözsüz geldi. Bizim köyden askerden dönenlerin hemen hepsi sakattı. Duydun mu beni ağa? Bizim oralarda askerden çok kişi kaçmış dağlara, çok yakalamışlar ya bir seferinde, bizim kasabanın uzun çarşısında başından sonuna kadar üçer adım arayla kaçakları asmışlar. Sen de elli kişi, ben deyim yüz kişi."

"Sen nasıl yakalanmadın?"

"Aklımdan. Baktım ki dağa çıkanlar yakalanıyor, ben de denize çıktım. O gün bu gündür denizdeyim. Asker kaçaklarını denizlerde aramak akıllarına gelmiyor. Bana şimdiye kadar, denizden geldiğim için, arkadaş sen nerden geldin, nereye gidiyorsun, diye, kimsin nesin, diye hiç kimse sormadı."

"Bak sana, aç yüreğini bana, sana şimdi söyleyeceğimi iyi dinle. Kulağını, gönlünü iyi aç bana. Şu anda şu koskoca memlekette yaşayan erkeklerin yansı asker kaçağı. Bu asker kaçakları olmasaydı şimdi damızlık erkek arar, onu da bulamazdık. Şimdi o kadar fıkarayız ki, memleketimize damızlık erkek bile gelmez. Bu kadar erkeğin hangisini asacak hükümet, asarsa hiç erkek kalmaz memlekette. Kadınlar çocuk doğurmayınca da nereden bulacaklar askeri?"

Hasan Çavuş Poyrazın sözünü kesti:

"Doğru, kadınlar doğurmayınca da hükümet savaşacak erkek bulamaz. O zaman kadınları asker yaparlar mı?"

"Yapmazlar," dedi Poyraz.

"Yaaa anladım. Kadınları asker yapamayınca da savaş yapamaz kimsecikler. Oooh, ne güzel. Damızlık erkek de bulamazlar. Bulsalar bile onlara verecek o kadar parayı nereden bulacaklar. Bir damızlık erkeğin gücü kaç kadını aşılamaya yeter ki. Damızlık erkek akıl karı değil. Sen nasıl edip de beni astırmayacaksın?"

"O kolay, o tilki kuyruğu bıyıklı paşanın kasabada arkadaşları var."

"O padişah ne yapacak?"

Poyraz, Çeçen Hanı, şimdiki nüfus memuru Üzeyir Beyi uzun uzun Kaçak Hasana anlattı. Onun çok etkili dostları olduğunu, onun ve dostlarının savaş bittikten sonra kimseyi astırmadıklarını, savaşta çok insanın öldüğünü, geriye kalan kaçakları da asmanın yanlış olduğunu cumhuriyeti kuranların iyi bildiğini, bin dereden su getirerek Hasan Çavuşa anlatıp onu inandırdı.

"Sen Allahuekber kalintısısm. Herkes seni asmak değil, senin üstüne titrer," dedi, bir de Kavlakzade Remzinin asker kaçağı olduğunu, cümle alemin de bunu bildiğini, onun şimdiki durumunu, hükümetin gözbebeği olduğunu dili döndüğünce sözlerine eklemeyi de unutmadı.

Ter içinde kalmış Hasan başım önüne eğerek bir süre düşündükten sonra:

"Olur, dedi," sana inandım, güvendim, eğer beni öldürtmemeye gücün yetmezse beni astırmayacak, kurşuna dizdireceksin, söz mü?"

"Söz," dedi Poyraz gülerek.

"Olur, kasabaya giderim. Yalnız, sen benimle gelmezsen ben de hiçbir yere gitmem, buradan da kaçarım."

Poyraz Hasanı çok sevdi. Bunun da Nişancı gibi bir büyüleyici yanı vardı. Koskoca Karadenizi aşmış da buralara kadar gelmişti.

"Sen benimle gelmezsen, onlar da beni yakalarlar, o kana susamışlar beni yakalarlar asarlar. Bunca kaçtım, tatlı canı kurtardım, bana yazık değil mi?"

"Yazık," dedi Poyraz, "seninle kasabaya geliyorum."

Bir Ada Hikayesi dörtlüsü, savaşlardan, kırımlardan, sürgünlerden arta kalan insanların, Yunanistan'a gönderilen Rumların boşalttığı bir adada yeni bir yaşam kurma çabalarını konu alır. Umut, dörtlemenin baş kahramanıdır.

Karıncanın Su İçtiği, beklemenin ve sabrın romanıdır. Savaştan dönmeyen yakınlarını bekleyen kadınların, yurduna dönmeyi bekleyen sürgünlerin, denizi bekleyen balıkçıların, aşkı bekleyen yüreklerin sonsuz bir sabırla hayata duydukları inanç, adanın doğasına, insanlarına duyulan sevgiyle aydınlanır.

"Yaşar Kemal'in romanı vahşi ve muhteşem bir türküye benziyor. Güçlü, yalın ve insanı deli eden..."

Die Weltwoche, (İsviçre)

"Yaşar Kemal büyük bir yazardır. Onun eserlerini okumak, zengin kazanımlar sağlayan büyük bir serüvendir."

Fönstet, (İsveç)

"Yaşar Kemal'in eseri, büyük bir tuval üzerinde her santimine ayrı titizlik gösterilerek hazırlanmış bir tablo gibidir."

Paul Theroux, *The New York Times*, (A.B.D.)

"Çok büyük bir yazar.. Eserlerinin güzelliğine kapılıveriyor okur, bitirince şaşkınlık ve mutlulukla doluyor."

Femme d'Aujourd'hui, (Fransa)

"Almanlar ister koşuklu yazsın ister düzyazıyla, yapıtları yüzeyin çok diplerinde katmanlar taşıyan derinlikli yazarlara 'Dichter' derler.... hiç kuşkusuz 'Dichter'dir Yaşar Kemal."

Güven Turan

Kapaktaki Resim: Abidin Dino